

9(05)
2-362

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
А К А Д Е М И Я Н А У К Г Р У З И Й С К О Й С С Р

აქად. იმ. ჯავახიშვილის სსრ ისტორიის ინსტიტუტი
Институт истории имени И. А. Джавахишвили

ქანალები

საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის

МАТЕРИАЛЫ

ПО ИСТОРИИ ГРУЗИИ И КAVKAZA.

21215

1946

გაგზობი II ВЫПУСК

(25)

P-2586

ბასილი დიდი

ეკუსთა დღეთაჲ

ტიქტი გამოსცა და გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო

მ. კახაძემ

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა

თბილისი

1947

Тбилиси

ACADEMIA SCIENTIARUM RSSG—INSTITUTUM HISTORIAE

BASILIIUS MAGNUS

HEXÆMERON

VERSIO IBERICA A GEORGIO ATHONIENSE CONFECTA

textum edidit commentariisque instruxit

M. KACHADSE

Thbitists 1947

გასილი ღილი

მეშუსთა რღმეთაღ

გროგვი მთაწმეღის თაგაგანი

თმსტი გაროსცა ღა გარგვღმეღა ღა ლმსტიკოსი ღაუგოთ

ა. კახეძე

P-2586

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
პრეზიდიუმის უნაჭარველგზით

ხვრის რედაქტორი აკად. ს. ჯანაშია

ნაკვეთის რედაქტორი პრფ. ს. ყაუხჩიშვილი

ხელმოწერილია დასაბეჭდად უკ. ფ. 5.VI.47

ბეჭდურ ფორმათა რაოდენობა 18 $\frac{1}{2}$

ზომა 7×11 ქალ. ხ. 72×105 სმ

შეკვ. № 356; უფ 02531.

ტირაჟი 1000.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

წინასიტყვაობა	VII—XII
„მქუსთა დღეთა“-ს შემცველი ხელნაწერები	01—06
ტექსტის დადგენისათვის	06—018
ქართული თარგმანის შინაარსობრივი თავისებურებანი	019—045
ძეგლის ზოგიერთი ენობრივი თავისებურება	046—063
ბერძნულ-ქართული ფონეტიკური შესატყვისობანი	064—067
გ ი ო რ გ ი მ თ ა წ მ ი დ ე ლ ი	068—074
ბ ა ს ი ლ ი დ ი დ ი	074—081
ტ ე ქ ს ტ ი	1—115
ქართულ-ბერძნული ლექსიკონი	119—186
საკუთარ სახელთა საძიებელი	187—188
ქარაგმების ვახსნა	189—192
წიგნში ნახმარი შემოკლებანი	193—194
Addenda et corrigenda	195—196

წინასიტყვაობა

გიორგი მთაწმიდლის ნათარგმნი ლიტერატურული მემკვიდრეობიდან „ექუსთა დღეთა“ ერთ-ერთი საუკეთესო ძეგლთაგანია. მიუხედავად ტექსტის სირთულისა, თარგმანი შესრულებულია ისეთი ოსტატობით, რომ მკითხველზე ორიგინალური თხზულების შთაბეჭდილებას სტოვებს. ამ თარგმანის გაცნობით ჩვენთვის უდავო ხდება, რომ გიორგი მთაწმიდელი ზედმიწევნით ფლობს ბერძნულსა და ქართულ ენებს; ეს გარემოება მას აძლევს საშუალებას არამც თუ დედანს დაემონოს და ბერძნისმებით ააჭრელოს თარგმანი, არამედ პირიქით—დაიმონოს იგი და სინტაქსს ნამდვილი ქართული იერი მისცეს. ის მთელი თხზულების მანძილზე მარტივი ენითა და დახვეწილი სტილით გადმოგვცემს ისეთ რთულ ტექსტს, რომელშიაც წარმოდგენილია იმდროინდელი მეცნიერების თითქმის ყველა დარგი.

წინამდებარე ძეგლი ჯერ გამოქვეყნებული არ ყოფილა, პირველად ახლა იბეჭდება და საკითხავია: რა მოგვცა მისმა პუბლიკაციამ?

I დამასიკა

1. სიკეთე ამ ძეგლისა არ გამოჰპარვია მხედველობიდან ჩვენს სახელგანთქმულ ლექსიკოგრაფს ს. ორბელიანს, რომელსაც ის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროდ გაუხდია, და ჩვენი მიკვლევით, 20 სიტყვა შეუტანია ლექსიკონში. აქედან: 16 სიტყვა საბაას განმარტებული აქვს ჩვენი ტექსტის მიხედვით, ხოლო 4 სიტყვა განუმარტებლად დაუტოვებია და „ექუსთა დღეთა“-ს კონტექსტით დაკმაყოფილებულა.

ეს სიტყვებია: ა) ალკონი 97³¹, ანთილიოს 68¹², ეზინე 89⁹, ილიქტრიონი 60³¹, იმინთი 51¹, იქედნე 87²⁹, კარსნი 30¹¹, კონიო 54^{20, 28}, კობლიო 82⁹, 88²⁵, მანდრაგორი 53³³, 54³⁶, მისკენე 57²⁸, მისხონი 56²⁴, ნარკი 81¹⁵, სახრვა 79⁶, სპინო 60²⁸, ფლომო 106²².

ბ) გულდი 92²¹, იეუანჩი 110⁸, ოველისკოსით აღნიშვნა 46¹⁹ (იხ. საბაა s. v. ველისკოსი) და შეშვენება 13²².

ყველა ზემოჩამოთვლილი სიტყვის მნიშვნელობა ჩვენს ლექსიკონში დაზუსტდა.

2. ბერძნული დედნის მიხედვით დაზუსტდა ორთოგრაფია ორი სიტყვისა: მინთი 51¹ (იხ. ლექსიკონი) და სელაქი 81¹⁶, 82²³ (იხ. გვ. 067, შნშ. 2) ნაცვლად ლექსიკონებში შეცდომით არსებული ფორმებისა „იმინთი“ და „სელაპი“ (იხ. საბაა და ჩუზინაშვილი).

¹ როდესაც ამას ვამბობთ, ცხადია, ჩვენ არ ვიფიქვებთ თარგმანში გაპარულ „შეცდომებს“, რომლებიც ისე მცირეა და უმნიშვნელო, რომ მათი არსებობა თარგმანის ღირსებას აღნაგავდაც ვერ ამცირებს!

3. გაირკვა ერთი იშვიათი სიტყვის „პირამტკობობის“ (=პირადღებობა) ცქერა, ბრმად მიდევნება ვისიმე) მნიშვნელობა როგორც ჩვენი ძეგლის, ისე გრიგოლ ნოსელი „კაცისა შესაქმის“ ორი ქართული რედაქციის მოშველიებით.

4. ჩვენი ტექსტის მეოხებით უფრო განმტკიცდა სპეციალურ ლიტერატურაში გამოთქმული აზრი შემდეგი სიტყვების მნიშვნელობის შესახებ: 1. ზოგადი ერთნაირი, მსგავსი 50³³, 2. ზოგადი საერთო 85³³ იმავე მნიშვნელობით. ზოგადი და საერთო 94³³; განზოგება საშუალო, შუა ნაწილი 8¹¹, განზოგებრით საერთოდ, საზოგადოდ 83¹³ განზოგებულად თავისებური 82³¹.

5. დადასტურდა აგრეთვე ზმნის შესულება-ს (=შეწუხება, შედონება) ეტიმოლოგიის შესახებ ლიტერატურაში გამოთქმული აზრი².

II. მორფოლოგია:

1. გამოვლინდა აქამდე უცნობი მოვლენა ვასამეცეხული მრავლობითისა: გვე-ნ-ებ-თა 34¹³, 42²⁶, 76¹⁵, გვე-ნ-ებ-ნი 76¹⁷².

2. ჩვენი ძეგლის საშუალებით გამოვლინდა სიახლე სიტყვათა წარმოებაში; მე-პურის-მ-ტენი 102⁹, მე-პურის-მ-ტენი 103³¹, ნაცვლად „პურის-მ-ტე“-სი (იხ. ჯრ. პარხ. მრ. 6, 39)⁴.

3. გამოვლინდა აგრეთვე მასდარის ახლებური წარმოება „და-მ-ჭირვა“-სა და „წინაღ-მ-დგომა“ ფორმებში (იხ. გვ. 048).

4. ბერძნული ღებნების მოშველიებით დადგინდა იქნა ებრ || მებრ თანდებულის მნიშვნელობა სხვა ძეგლების მიხედვითაც და გამოირკვა, რომ დიფერენციაცია მათი მნიშვნელობისა არ მომხდარა, ისინი ერთნაირი მნიშვნელობით იხმარებოდა როგორც X საუკუნემდე, ისე X საუკუნის შემდგომაც.

III. სტილი:

1. „ეჭუსთა დღეობა“-მ შემატა სპეც. ლიტერატურას 79 ნამდვილი სინონიმი.

2. მიკვლევლ იქნა და გამოვლინდა ე. წ. ჰენდიადისები და ჰენდიატრონიები, რომელთა არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ისინი ვადმოსცემენ მრავალმნიშვნელობის მქონე ბერძნული სიტყვების 2 და 3 სავარაუდო მნიშვნელობას. ეს მოვლენა დამახასიათებელია ამ ძეგლისთვის და ჯერ ლიტერატურაში ცნობილი არ ყოფილა.

¹ იხ. ა. ჩიქობავა, სიტყვა „ზოგია“-ს ეტიმოლოგიისათვის (ენიქის მოამბე № 1937 წ. გვ. 48—51).

² იხ. ს. ყაუხჩიშვილი, ბერძნულ-ქართული სემანტიური პარალელები. (იბეროლოგ. კვლასიური ინათმეცნიერება, I, გვ. 373—380).

³ შდრ. ეხათა 7,19 (გულგ): „და შევიდენ და განისვენონ ყოველთა გვე-ნ-ებ-თა შინა სოფლისათა და: ღესთყოყა, პაყუჯა, და: მუახათყოყა, ზე ტანჯ ფაძაყჯნა უნჯ ჯარჯა.“

3. კონკრეტული მაგალითებით ცნობილი გახდა გიორგი მთაწმიდლის «გორგი სკილის» რამდენიმე ნიმუში¹.

ყველა ზემოთქმული თავისებურება და სიანჭლე, ცხადია, არ არის ამოწურავი. ჩვენ ვგრძნობთ, რომ ზოგი რამ აღუნიშნავი დაგვრჩა როგორც მორფოლოგიიდან, ისე სინტაქსიდანაც. ეს განსაკუთრებით ითქმის ზმნებზე, რომლებსაც ჩვენ სრულებით არ შევხებივართ, მაგრამ ვფიქრობთ, რომ გიორგი მთაწმიდლის «უღიდესი ავტორიტეტი ქართულ ენაში»² საკმაო გარანტიაა ამ ძეგლისათვის ენათმეცნიერთა ყურადღების მისაქცევად.

რაც შეეხება გამოცემას, ჩვენი მიზანი იყო, რომ ის არ გამოსულიყო ურიგო და თუ როგორ შევასრულეთ ნაკისრი ვალდებულება; ამის შესახებ ჩვენ არაფერი გვეთქმის.

IV. გამოცემათაშვილ:

1. ტექსტი. როგორც ხელნაწერთა აღწერილობაში აღვნიშნეთ (გვ. 01), წინამდებარე ტექსტს საფუძვლად დაუდეთ XI საუკუნის ხელნაწერი A/73 და მისი დეფექტიანი ადგილები და მცდარი წაკითხვები A/55 ნუსხისა და ბერძნული დედნის მოწვევებით შევასწორეთ.

2. პრინციპად ავიღეთ და პოლომდე ვავატარეთ ხელნაწერთა ნათელი სურათის წარმოსადგენად მოგვეცა ყველა მინაწერი, რომლებიც მათში კი მოიპოვებოდა. ამ მხრივ გამოირჩევა ხელნაწერი S/272, გადაწერილი ცნობილი მწიგნობრისა და მწერალ-პედაგოგის დავით ალექსიძის, რექტორის, მიერ. მისი განმარტებები უმთავრესად ამოღებულია საბას ლექსიკონიდან (ზოგან მცირეოდენი დამახინჯებებით) და მიჰყვება თითქმის ტექსტის ბოლომდე (იხ. სკოლიოები გვ. გვ. 34, 44, 45, 50, 51, 53, 54; 56, 57, 61, 62, 69, 82, 88, 89, 109). თუ არ ჩვენ მიერ აღებული პრინციპი, მათი მოუთავსებლობით წიგნს დიდი არაფერი დააკლებოდა.

3. ქართული თარგმანის შინაარსობრივ თავისებურებებს სპეციალურ-თავი აქვს გამოყოფილი შენიშვნებში (019—045), მაგრამ ბერძნულ-ქართულ სათაურთა თავისებურებანი უფრო მიზანშეწონილად ვსცანიეთ სკოლიოებში მოკვეთავსებინა თავ-თავის ადგილას (იხ. გვ. გვ. 27, 40, 49, 63, 80, 90, 103).

4. პარალელური ტექსტების მონახვის გასაადვილებლად დატოვეთ ქართულში ბერძნული დედნის პარაგრაფები და გარდა ამისა ყველგან დაუწერეთ ბერძნულიავე გვერდები ასე: PG.

¹ სიტყვა კონკრეტულს ხაზს ვუსვამთ იმიტომ, რომ ზოგადად ახრი ამის შესახებ უკვე გამოთქმული იყო პ. ინგოროყვას მიერ: «გიორგი მთაწმიდლის ნაწარმოები (დაბარაკია არა ჩუნი ძეგლის, არამედ «იოანესა და ეფთემეს» ცხოვრების შესახებ, მაგრამ გიორგი, ყველგან გიორგია! მ. კ.) შესრულებულია მონუმენტალური სტილით. პროზა გიორგი მთაწმიდლისა ეს არის ერთი საუკეთესო ნიმუშთაგანი დოკუმენტალური, პროზისა ძველ ქართულ მწერლობაში. გიორგი მთაწმიდლის პროზა აღბეჭდილია დიადრიუბრალობით, საკმაო ინერტი, სიხურტი და მკვეთრი ჰედით. იგი არ იშვანეს ორნამენტალურ სამკაულს, სტილი იმდენად ნათელია. რომ ჩვენ თითქოს გვეცმის თვით მწერლის ბუნებრივი ხმა (პ. ინგოროყვა, ქართული მწერლობის ისტორიის მოკლე მიმოხილვა, მნ.თობი № 12, გვ. 234).

² იხ. ცხოვრება იოანესი და ეფთემესი, 1946 წ., გვ. VIII.

5. შენიშვნებში ბერძნული ტექსტის მონახვის გასაადვილებლად ვუზღვე-
ნეთ პატროლოგიის გვერდი, სვეტი და სტრიქონი. ასე მაგ. PG 4A, ქვ. ნიშ-
ნავს: პატროლოგია ტომი 29, გვ. 4, სვეტი A, სტრიქონი 5 ქვემოდან.

6. სიტყვათა განკვეთა.

ა) ესე, იგ: დეფისით გამოვყავით წინა მღებარე სიტყვიდან იმ შემთხვევა-
ში, «როცა ცნენი ნაწილაკის როლში გამოდიან და კითხვით სიტყვებს მიმართე-
ბითად აქცევენ»¹. მაგ. რომელი-ესე (= რომელიც) 6₂₅, ვინა-იგი (= საიდანაც) 43₃, რომელი-იგი 1₇, 2₂, 18, რომელმან-იგი 3₂₈, რავედენნი-იგი 5₁₃, რომელი-იგი
(= რომელიც) 5₃₁, რომელთა-იგი 6₃, რომლისა-იგი 6₂₇ და სხვა.

ბ) მე ნაწილაკი, როცა ის კითხვითი ნუანსის მატარებელია. მაგ. ვიდრე-
მე (= საიდან) 72₃, ვითარი-მე (= როგორი) 10₁₂, ვითარსა-მე 11₃ და სხვა.

ც) და ნაწილაკი, სადაც კი მოხერხდებოდა, დეფისით გამოვყავით: ვიდ-
რე-და 2₁, 5₃, 23, 14₂₃, კნინ-და 2₁₃, უფროჲს-და 3₂₈ და სხვა.

დ) შედგენილი სიტყვები ყველა დეფისითა გვაქვს: კულად-გება 5₂₃,
პირველ-დაწესებულ 6₁, თანა-წარუვალი 6₃, ერის-მთავრობა 6₁₉, ღმრთის-მე-
ცნიერება 7₃₃, გულისქმის-ყოფად 8₂, თანა-სამარადისო 9₁, ერთ-ქმობა 9₁₃, კმა-
საყოფელი 10₈, დიდების-მეტყულება 10₁₂, წინა-მღებარისა 10₁₆, გულის-სიტ-
ყუა 13₃₁ და სხვა.

ე) ტმესის შემთხვევებიც დეფისითვე გამოვყავით: შთა-რად-დგის 19₁₈,
შე-რად-კრბიან 37₂₈, და-რად-ადგრის 41₂, და-რად-სცვიენ 59₂₃, შე-ძი-ვითა უძღონ
70₁, შე-რად-ვიდის 71₃, და-ცა-უფარვიან 71₃₈, აღმო-რად-ჰვლდებოდინ 75₁₄, აღ-
მო-რად-ჰვიოდის 75₂₃, შე-ცა-იპყრას 94₈, მო-რად-ეახლის 94₃₁, მი-ხო-ლო-
ნილო 106₃, მო-რად-იწყუნის 106₂₂, მო-რად-ეახლნის 106₃₀.

ვ) შედგენილი შემასმენლები ყველგან ცალკ-ცალკე დაიწერა: გულისქმა
ყვეს 5₁₉, საანჯნო ყო 9₁₆, გულისქმა ყავ 9₁₉, 35₂₂, შეურაცხ ყენეს 13₃₂, გუ-
ლი უთქუმიდა 59₁₈, ნუგეშინის სცა 108₃₀ და სხვა.

გ) ქარაგმები: ა) რჷს—გავხსენით ასე: „რაჷამს“² 9₂₆, 13₃₁, 16₁₀
და სხვა.

ბ) აწ—გახსნილია ძეგლში ასე „ამენ“³ 14₁₈, 26₂₉, 40₁₆, 49₂₃, 63₃, 80₆,
90₇, 103₁₃, 114₂₆.

ამ სიტყვის ასე გახსნა, ვფიქრობთ, საუთუქველს მოკლებული არ უნდა
იყოს⁴, თუმცა შეიძლებოდა მისი „ამინ“-ით გახსნაც.

¹ ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიუღწევთ, გაშოსცა ა. შ ა ნ ი ძ ე შ, 1945 წ. გვ. 151.

² იმ. ოთხთავის დასას. გამოც. წინასიტყვაობა ა. შ ა ნ ი ძ ი ს ა, გვ. 051.

³ ა) გი მთაწმიდელი ბერძნულ-სომხურ ტექსტს «*ἀποστολικὴ μαρτυρὰ Ἐπιγράψε παρθεύσε ἡμῶν*»-ს ქართული ანბანით გადმოსცემს ასე: «ათლოფორო მარტირე ეგვენიე პრხვი ემონა (ქ. ქეკელი ძე, ქართული ლიტ. ისტორია I, 201). ბ) «გიორგი» მთაწმიდელს აკროსტიხში, რომელიც კ. კეკელიძეს აქვს დაზუსტებული, იკითხება გიორგი (იხ. იქვე 207); ც) წმინდა წმიდისა და დიდისა გეორგისი (ibid. 204); დ) თვთ იოვანესა და ეფთემეს «ცხ აგრებაში» ვკითხულობთ: აღწერილი ვლახაკისა გეორგის მიერ. აქედან აშკარაა, რომ გიორგის დროს ბერძნული ასო η—გადმოიცმობდა ქართულში ე ბგერთაც.

რაც შეეხება კერძოდ სიტყვა ოქსუს, იგი ბიბლიური წიგნების გზით იქნებოდა შემო-

V. ლექსიკონისათვის:

ლექსიკონი მხოლოდ ქართულ-ბერძნულია; მასში შევიტანეთ ყველა ის სიტყვა, რომლებიც მკითხველთათვის შესაძლებელია გაუგებარი ყოფილიყო.

1. ზმნებისათვის საწყის ფორმად ქართულში აღებულია მისდარი; ხოლო სადაც ეს არსებული ლექსიკონებით არ ხერხდებოდა, ჩვენ ვავაკეთეთ მისდარი კონტექსტში მონაცემი ფორმის მიხედვით და ვარსკვლავები დავუსხით (იხ. ლექსიკონი: განორძინება, დაუგებლობა, წითლება და ძალ-ღება). ბერძნულში ამოსავალ ფორმად მოცემულია ზმნისათვის მოქმედებითი ან საშუალო გვარის ზმნა (აწმყოს I პირი). მაგ. ავლად გარდაქვევა ჰαυλασθησα 35^{ავ}, აღსუბუქება და ნუგეშინის ცემა παρηλασθησα 49^{ავ}.

2. ზოგადი სახელები—ქართულში გადმოცემულია წრფ. და სახ. ბრუნვებით, ხოლო ბერძნულში მათ სქესის აღმნიშვნელი ართორონებიც დავუწერეთ: მაგ. აგებულება თჳსა, თჳ, თჳ ნ_{ავ}.

3. ზედსართავ სახელებს ბერძნულში მივუწერეთ თუ რამდენ დაბოლოებინა: მაგ. ავაჯ-მრავალი პისაჟაიჯ, 2. 94^{ავ}. ეს ნიშნავს, რომ პისაჟაიჯ, როგორც შედგენილი სიტყვა (პისაჯ+ჟაიჯ), ორ დაბოლოებინაა, მამრ., მდებრ. და საშუალო-სქესის (პისაჟაიჯი, პისაჟაიჯი), ბოროტი პივირჯჳ 3. 38^{ავ}. ეს ნიშნავს, რომ ამ ზედსართავ სახელს ბერძნულში აქვს 3 დაბოლოება (სქესი): პივირჯჳ, პივირჯჳ, პივირჯჳ.

რაც შეეხება ცხოველთა და მცენარეთა სამეფოს ტერმინებს, მათ, როგორც მიღებულია, ლათინური შესატყვისობანიც კი მივუწერეთ. მაგ. აიღონი ჰერმან, ზიჯ, ჴ, lusciniā, აე 99^{ავ}. ლათინური შესატყვისობანი ამ სიტყვების ამოღებული გვაქვს უმთავრესად ბერძნული ღედნის პარალელური ლათინური თარგმანიდან. კერძოდ მცენარეთა ლათინური შესატყვისობა მოყვანილია მაყაშვილის¹ ლექსიკონისა და ძველი პარალელური ლათინური ტექსტის მიხედვით².

დასასრულ, სასიამოვნო მოვალეობად ვთვლით უღრმესი მადლობა მოვანსნოთ საქ. მეცნ. აკადემიის აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის ინსტიტუტის დირექტორს აკად. ს. ჯანაშიას ამ წიგნის დაბეჭდვისადმი გულისხმიერების გამოჩენისათვის, პროფ. ს. ყაუხჩიშვილს, როგორც რედაქტორს, რომელსაც არა ერთი და ორი სამართლიანი და საფუძვლიანი შენიშვნა მოუტია წიგნის ბეჭდვის დროს, ასოთამწყობებს პ. გოჩი-

სული IV საუკუნემდე და, შესაძლებელია, გიორგის დროსაც ჰქონიდა შენარჩუნებული არქეოლოგია, ე. ი. რთაც ბერძნული ან გადმოცემოდა ქართულ ენაში უნო.

¹ სასოფლო-სამეურნეო ტერმინოლოგია, I მემცენარეობა, შედგენილი ალ. მაყაშვილის მიერ, 1938 წ.

² თუ სიტყვა მაყაშვილის ლექსიკონში არ იყო, მაშინ იძულებული ვხდებოდით მხოლოდ ძველი ლათინური თარგმანით დავამყარებდით იყავით, ხანდახან კი ორივე შესატყვისს ეუწოდით.

ტაშეილსა და ზ. სპიჩაკს, რომლებმაც არ დაიშურეს თავისი ენერგია და მხრუნველობა, რომ ეს ტექნიკურად რთული წიგნი კარგად აწყობილიყო, და იმ ჩვენს მასწავლებლებს რომლებიც მუდამ ხალისიანად გვიწევდნენ კონსულტაციას წიგნის ბეჭდვასთან დაკავშირებულ ამო თუ იმ საკითხის შესახებ.

შესავალი

1. „აქუსთა ღლთა“-ს შამშავი ხელნაწიები

„აქუსთა ღლთა“-ს ტექსტისათვის ჩვენ გამოვიყენეთ სულ 7 ხელნაწერი ABCDEFG. ამთგან ძირითად ტექსტად როგორც უძველესი ნუსხა (XI ს.) A ავირჩიეთ, ხოლო მისი დეფექტიანი ადგილები B ხელნაწერის მიხედვით შევასწორეთ. (შევასწორეთ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ვარიანტული სხვაობანი B ნუსხისა ბერძნულ დედანს ეთანხმებოდა).

დანარჩენი ხელნაწერები, როგორც ახალ საუკუნეებში (17-18-19 ს.ს.) შესრულებულნი, მაინცდამაინც დიდი ღირებულებისანი არ არიან, მაგრამ მკითხველს ამ ნუსხათა ღირსება-ნაკლულევიანებზე ნათელი წარმოდგენა რომ ჰქონოდა, მათი კითხვა-სხვაობანიც დავუერთეთ.

ხელნაწერი A

საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერი № A/73 (ყოფ. საეკ. მუზ. ფონდი) XI ს. ნომა 26×16½, სანტ. ნაწერის 21×12 სანტ. დაწერილია ნუსხური ხელით სქელ ქაღალდზე in folio. გვერდზე 26 სტრიქონია მოთავსებული. ტექსტი დაწერილია შავი მელნით, ხოლო სათაურები და თავთა დასაწყისი ასოები წითელი მელნით. წიგნი ჩასმულია ფიცარზე ტყავადაკრულ ყდაში. წიგნი საბასეულია, რასაც აშთაზღ. მისი მინაწერი ადასტურებს (იხ. აქვე გვ. 73, შწმ. 1). წიგნის გადაწვერი არის გრიგოლ ვაჩეძორელი, რომელსაც თავისი სამუშაო შატბერდის ლავრაში შეუსრულებია. მწერალი მისი წერის პროცესს „უცხად ჩხრეკა“-ს უწოდებს და ამ შემთხვევაში მას ეს თავმდაბლობადაც არ უნდა ჩაეთვალოს; წიგნი არალამაზი, ჩქარი ხელითაა გადაწერილი; მწერალს უნებლიე შეცდომები ბევრი გაპარავია (იხ. სქოლიოები და „შესავლის“ გვ. 13—14); გარდა ამისა მას ხშირად მთელი აზნაცები გამოჰრჩენია და უფრო წერილი ხელით, ვიდრე ტექსტია დაწერილი, ამივზე მიუწერია. ხოლო რაც შეეხება აზნაცებს, ხშირად იქ აკეთებს, სიდაც საჭირო არაა, და იქ არ აკეთებს, სიდაც საჭიროა.

ჩვენი ძეგლი იწყება I რ-დან და მთავრდება 123 რ-ზე, ე. ი. მას უჭირავს სულ 122½ ფურცელი. 78-ე ფურცლის შემდეგ წიგნს ორი ფურცელი აკლია (ეს ადგილი B ხელნაწერის მიხედვით აღვადგინეთ), რაც საბას აღუნიშნავს წიგნის ქვედა აშთაზე (გამ. გვ. 73) და რომელიც პავინაციის გამკეთებელს (პავინაცია კი უთუოდ ძველია!) ვერ შეუნიშნავს და ნუმერაცია მიუყოლებია. ზოგერთი ადგილი ჩვენი ძეგლისა დაზიანებული ყოფილა და მე-17—18 საუკუნეებში აღუდგენიათ. მაგრამ, როგორც ჩანს, ტექსტის აღმდგენლებს ხელთ სხვა დედანი არ ჰქონიათ და დაზიანებული სიტყვები და ზოგჯერ წინადადებებიც კი—ვარაუდით აღუდგენიათ. ამის გამო უმეტესი ნაწილი შეცდომებისა მოდის სწორედ ასეთ ადგილებზე. ყველა ეს დეფექტიანი ადგილი B ხელნაწერისა და ბერძნული დედნის მიხედვით შევასწორეთ.

ხელნაწერი B

საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერი A/55 (ყოფ. საეკ. მუზ. ფონდი) XII ს. ზომა 35×23 სანტ. ნაწერის 29×21 სანტ. წიგნი დაწერილია in quarto ბომბიცი-ნის ქალაღზე კალიგრაფიული ნუსხური ხელით და ჩასმულია ფიცარზე ტყავ-გადაკრულ ყდაში. გადაწერს, მღვდელ-მონაზონ გიორგი მაჭარელს, ნაწე-რის დიღანს გაძღების მიზნით ქალაღზე სახამებელი წაუსვამს და ისე დაუწე-რია. სათაურები და თავთა დასაწყისი ასოები დაწერილია წითელი მელნით, ხოლო აბზაცთა დასაწყისი ასოები—შავი მრგოლვანით. წიგნს აქვს როგორც არაბული, ისე ბერძნული პაგინაცია.

ჩვენს ძველი იწყება 166 რ/-დან და შთავრდება 209 რ/-ზე (ბ'წჳ—ჯ'უ). 180-ე ფურცლის 1/4 ნაწილი და 206-ე ფურცელი მთლიანად აღდგენილია მე-18 საუკუნეში. აღმდგენები, როგორც ჩანს, დახელოვნებული გადაწერი ვერ ყო-ფილა და ამის გამო შეცდომებიც ბევრი გაპარვიდა. (იხ. ჩვენი გამოცემის სათა-ნადო ადგილთა სქოლიოები).

წიგნს აშიგებზე მინაწერები არა აქვს და დაწერილია თითქმის უშეცდომოდ.

ხელნაწერი C

საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერი S/2666 (ყოფ. ქართ. შ. წ. კ. გამ. საზოგა-დობის ფონდი) XVIII—XIX საუკ. ზომა 33 1/2×21 სანტ. ნაწერის 25×16 სანტ. დაწერილია მხედრულად in folio, ქალაღზე და ჩასმულია მუყაოს მაგარ ყდაში. წიგნი იმერეთის დედოფლის ანასეულია. ხელი არა ლამაზი. გადაწერი, ეტყობა, ვერა დახელოვნებული თავის საქმეში და ამის გამო მას გადაწერაში ბევრი შეცდომა მოსდის. უმთავრესად მისი შეცდომები ორი სახისაა: 1) ex homoioteleuto-ები (მსგავსი სიტყვიდან ასეთსავე სიტყვზე გადასვლა) და 2) გაუგებრობის გამო სიტყვათა დამახინჯება. უკანასკნელის მაგალითები ძალიან ხშირია, რასაც დაინტერესებული მკითხველი ჩვენს გამოცემის სქოლიოებში იპო-ვის; ხოლო რაც შეეხება პირველი სახის შეცდომებს, მათი აღნუსხვა ძველს არაფერს შემატებდა და ამიტომ ჩვენც აღარ აღვინიშნავს.

ჩვენს ძველს ამ წიგნში უჭირავს სულ 92 ფურცელი (1—92): აკინძვისას ფურცლები აუტყვიან და მე-9 ფურცელი არა თავის ადგილას მოხვედრი-ლა. ეს ხელნაწერი უნებლიე შეცდომებსაც კი იმეორებს A ხელნაწერისას, რაც მათი ერთი დენიდან მომდინარეობის უცილობელი საბუთია. ასე მაგალითად: როგორც აღნიშნული გეჰონდა, A ხელნაწერის 1 ფურცელი დაზიანებული ყო-ფილა, ეს ადგილები 17-18 ს-ში აღუდგენიათ და დაზიანებულ ნაწილებზე და-წიბებულ ქალაღის ნაკუწებზე ვარაუდით ჩაუწერიათ ნაკლები სიტყვები (სა-დაც დიდი იყო ასეთი ადგილი, იქ ვეღარ აღუდგენიათ და თეთრი ქალაღი დაუტოვებიათ ხოლმე). სწორედ A ხელნაწერის ასეთი შეცდომების ზუსტი გან-მეორება გვაქვს ჩვენ აქ:

განწმედილი| განწმორნეთ (112), დაუბნეღებელი| დამაბნეღებელი (112); გამომეღებელი| გამოპრჩვეელი (112), მიმოხვეღელი| მიმოუტაცებელი (112); კეშ-მარიტების| წმიდათა (112) რაბამი არს| რამ ძალი არს (112) და-სხვა მრავალი რომელთა აქ ჩამოთვლა ზედმეტად მიგვაჩნია.

ხელნაწერი D

საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერი S/272 (ყოფ. ქართ. შ. წ. კ. გამ. საზ-ის ფონდი). ზომა $21\frac{1}{2} \times 16$ სანტ. ნაწერის $14\frac{1}{2} \times 11$ სანტ. წიგნი შეიცავს ჩვენს ძეგლსა და „კაცისა შესაქმის“ B რედაქციას. ვადწერილია 1799 წელს რეკტორ დავით ალექსიძის ხელით, მხედრულად, მოლურჯო ქაღალდზე.

ჩვენი ძეგლი იწყება 1-ლ გვერდიდან და მთავრდება 212-ე გვერდზე. ტექსტი დაწერილია წერილი ლამაზი ხელით in folio, თითოეულ გვერდზე 20 სტრიქონია, თავთა მოკლე შინაარსი და თავებში ტექსტის დასაწყისი სიტყვის პირველი ასო ყველგან წითურად სწერია.

ეს ნუსხაც A ხელნაწერიდან მომდინარეობს: ან უშუალოდ იქედანა ვადმოწერილი, ანდა ვადამწერს A ხელნაწერიდან ვადმოწერილი დედანი ჰქონია ხელთ. ამ დასკვნამდე მივიყვანა ჩვენ იმ ვარაუდებამ, რომ D უნებლიე შეცდომებსაც კი იმეორებს A ნუსხისას. (იხ. სქოლოო წიგნის 1 გვერდზე). დავით რეკტორი ხმარობს ვაორკეცებულ პირის ნიშნებს, ნიშან ჯ (თანხმოვნების შუაში) და უ—ანტონ პირველისებურად. ა) ჰსწოვდა (ხელნ. 2 გვ.), ჰსწამებს (3). ვჰსთქუა (3), ჰსწერს (5) და სხვა.

ბ) წინააღმდეგობითა (36), ბერწყინებალებმა (37), შეწყყნაზობასა (50), უქმეს (52), შემედგამოდ (55) და სხვა.

გ) შტენის (1), ჰქმყანისა (1), უკუქ (1), მივჰსწუტებთი, ჩქმნთასა და სხვა მრავალი.

წიგნი უთუოდ მუყაინადაა ვადწერილი დ. ამის ვამო საკუთარი უნებლზე შეცდომებიც იშვიათად გვხვდება. და წიგნის ბოლოს დავითი რომ წერს „თავის დედანზედ როგორც შეიძლებოდა ვამართული და ჩაკითხულია“ (390 გვ.), ეს თქმა სიმართლეს შეესაბამება. ხელნაწერი უგულუბელსაყოფი არ იყო იმიტაც, რომ მის ახასიათებს სქოლიოები, რომლებშიც ბევრი სახელია ვანმარტებული. (იხ. თავ-თავის ადგილას სქოლიოები ში).

ამ ხელნაწერში „გაცის შესაქმის“ ხაძიებლის შემდეგ არის შემდეგი მინაწერი: ალესწერე „ექუსთა დღეთა“ ალექსისძემან რეკტორმან დავით თთქუსა ავ-ვისტოსა, რიცხუსა 4, წელსა ვანვორციელებითვან სიტყუსა ღმრთისა ჩლქთ (=1790) ხოლო ქართულსა ქორნიკონსა ზედა უჰჰ (=1799).

ამის შემდეგ არის ხელნაწერა ზადაც ივიმხებმა: „ალექსიძე რეკტორი დავით“

შემდეგ, უფრო წვრილი ხელით, ვიდრე ტექსტისა დავწერილი, ქვედა ამანზე სწერთა: თავის დედანზე როგორც შეიძლებოდა ვამართული და ჩაკითხულია.

ხოლო 391-ე ფურცელზე არის ვრცელი მინაწერი იმავე დავით რეკტორისა, ზადაც ვვითხუდობთ: ამა „ექუსთა დღეთასა“ პირველითვანვე არა აქუნდა საძიებელი. როდესაც წმიდასა მამასა ჩვენსა ქართველსა ვიორგი მთავრისა დელსა ბერძნულიდან ვადმოვთარგმნა ქართულად, ხოლო მერა ვადმოვსწერე კახეთსა ყოფასა ჩემსა, თვით სხოლასა ჩემსა, მაშინ ვსაჯე სახმარად საძიებელისა შექმნა და ორნივე საძიებელი* ვაუკეთენ. ეგრეთვე ყოველია. ფურცლისა თავსა

* დაპარაკია „ექუსთა დღეთა“-ს და „კაცისა შესაქმის“ საძიებლებზე.

ზედა თავ-თავის წარწერა. შემდგომად ჩემს ვინც იხილოთ, ჩემგან ნაშრომი-სათვის ლოცუა ჰყავთ და უკეთუ არა ვთნდესთ სძიებელი ჩემგან ქმნილი, დაუ-ტევთ, და ბოთი მკვიდრი უსაძიებლოდ გარდასწერეთ. ეგრეთვე შეეუქმენ ყო-ველთა ფურცელის გვერდთა კიდურთა ზედა ნოლი ადულ-საპოვნელად.

ამთ ანდერძთა უმდაბლესად მომხსენებელ ვარ სრულიად კახეთის სამე-ფოს რეკტორი მაღალ-კეთილშობილი ალექსის-ძე დავით. რომელთაცა გარდა-სწეროთ და ეს ჩემი ანდერძი არ დასწეროთ, კეთილის საქმის დამალვისათ-ს და შურითა ჰყოთ, სიტყუამგებელ იყვნით წინაშე მართლმსაჯულისა ღისა.

ავგუსტოსა 4, წელსა ქე-სით ჩლეთ (= 1799), ხ-ქორონიკონს უპზ (= 1799) ალექსის-ძე რეკტორი, მაღალკეთილშობილი დავით (ეს ხელის მოწერაც ხელრთვით სწერია).

დავით რეკტორის ამ ანდერძს ვინმე ა. ფ. გაუწიწმაცემია, პაქრძობის სახითზე მოუყვანია და შემდეგი სტრიქონებით აუჭრელგებია მთელი გვერდი: „უკეთუმცა არა ყოფილიყო წერილი ესე დავით რეკტორად წოდებულისა მიერ გარდაწერილი, მაშინმცა ძალ მდება მსყიდუა ამა წერილისა, გარნა ჩავი-კითხე რა, ვიხილე დასასრულსა წყევა მის მიერ არა დამწერთა სახელისა მისი-სათა, ვინათგან დაუწერია მას, ვითომც სარჩევი, რ-ლიცა ძალ უძთ ყოველ-თა ყრმათა, და ესევითარი წყევა არა შეესაბამების მეცნიერთა. და უკეთუ იგი იმა მცირისა შრომისათვის, რ-ლიც არა ღირს თქმად, ესევითარად იდიდებს თავსა თუსსა; მაშინ მათ რაი ჰყონ, ანუ ვითარ აღიმაღლონ თავნი თვისნი რო-მელთა მიუღიესთ სრულნი შრომანი და შეუთხზავთ წერილნი ღირსსახსოვარნი? მიორეცა, უფალი დავით რეკტორად წოდებული, იწერება მაღალ-კეთილშობი-ლად, რ-ლიცა არა შეწარის ესევითარისა ჩაწერა წერილთა; უკეთუ არს მაღალ-კეთილშობილი, ვინ წყართმევს, და თუ არ არის, ასე დააწერენ, რომელ იგიერ არაოდეს არ იყო მაღალ-კეთილშობილიო“, და სწორედ არ ყოფილა და არც არის!

წელ 18⁴/₁₁ 31 თ-დ ა. ფ.

ამ ფურცლის მოძიებელი ღვინველი მოთვითნა ქალაქდია და ზედ ვიფიკ სსკა ხელით ასეთი პინაწერთა: გლოცავ, გივალბ მამო ვიორგი მონიკემბისა-თს მამულის ძეთად შენთა ერთისა უპირატესთა წიგნთაგანთა, რომელ „ექუს-თა დღეთა“ ნამდულ ტკბილ, იფუ სასმენელ და ჭრახთა შინა უსწოროებ. მსურს ქება შენი, მიყვარს სახელი შენი და მიხარის, ვ-დ ვ-ა სხვათა მრავალთა წიგნ-თა მთარგმნელნი არა ვუწყით, შენცა ესრედ არა მიგვეფარე და გიცანით თარ-გმანდ ამისა.

ამის შემდეგ არის ხელრთვა, რაც უნდა იკითხოვოდეს „ნიკოლოზ“-ად:

„მავე ხელთ: სამკვირეულ სრულ ვყავ წარკითხვა სამგზის და ესე კმად მე-ყავ წელთა ვიდრემ რავდენთა შეწევნითა ღვთისათა.

ხელნაწერი E.

საქ. საზ. მუზეუმის ხელნაწერი S/120 (ყოფ. ქართ. შ. წ. კ. გამ. საზ-ის ფონდი). ზომი 21×17¹/₂, სანტ. ნაწერის 16×13 სანტ. ნუსხა დიწერილია მხედრული ხელით მოლურჯო ქაღალდზე. თარიღი წიგნის გადაწერისა 1792.

წელია. ჩვენს ძეგლს ამ წიგნში უჭირავს $60\frac{1}{2}$ ფურცელი. იწყება 1 გვერდიდან და მთავრდება 115 გვერდზე. პაგინაცია გაუკეთებია ვილაცას უგულისყუროდ და ამის გამო 6 გვერდი აღურიცხავი დარჩენილა. ეს გვერდებია 77¹, 77², 97¹, 97², 115¹ და 115² (ამ გვერდებს ასეთი პაგინაცია ჩვენ ვაუწყეთ). თითოეულ გვერდზე არის 30 სტრიქონი. (გამონაკლისის სახით გვხვდება 29 სტრიქონიანი გვერდებიც). ხელი მიინცდამაინც ლამაზი არაა; საწინაო და სახედაო ასოები ტექსტისავე შავი მელნითაა დაწერილი.

ხელნაწერი მომდინარეობს აუცილებლად A ნუსხიდან, ამას ადასტურებს განმეორება იმ შეცდომებისა, რაც A-ს მოეპოება. ხელნაწერში ორთოგრაფიული შეცდომებიც საკმაო რაოდენობითაა. გარდა ამისა არის აგრეთვე გამოტოვებული სიტყვებიცა და წინადადებებიც. ზოგი სიტყვა მელნით გაუხაზავთ და მისი შესატყვისი რუსული სიტყვა აშიგებზე მიუწერიათ. სხვა მხრივ ხელნაწერი მიინცდამაინც ახალს არაფერს იძლევა.

ხელნაწერი F

საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერი A/6 (ყოფ. საეკ. მუზ. ფონდი). ზომა $32\frac{1}{2} \times 22\frac{1}{2}$ სანტ. ნაწერის 23×16 სანტ. წიგნი ჩასმულია ფიცარზე ტყავადაკრულ ყდაში. ის დაწერილია in folio, გვერდზე 38 სტრიქონი. მწერალი ამ ნუსხისა არის სფირი დონ იაშვილი, რომელსაც სამუშაო 1821 წ. დასრულება, რასაც თვითონვე გვაუწყებს 50 გვერდზე გაკეთებულ მინაწერში. იქ შემდეგს ვკითხულობთ: ზრულ იქმნა ძალითა დიხათა მართხ გ-ს დღეხა ჩყგა (=1821) წელხ. ხელი მხედრულია და არც უშო. ვადამწერს მრგოლიანით უწერია სახედაო და საწინაო ასოები (მხოლოდ არა წითურად!). ჩვენი ძეგლი იწყება 1 ფურცლიდან და მთავრდება 50-ზე.

როგორც დაკვირვებიდან ირკვევა ნუსხა მომდინარეობს A ხარიანტიდან. კერძოდ კი—იგი გადმოწერილი უნდა იყოს E ნუსხიდან. F ნუსხა E ხელნაწერის ყველა უმეტიე შეცდომასაც კი ზუსტად იმეორებს. გარდა ამისა ამ ხელნაწერშიაც სწორედ ის ადგილებია გამოტოვებული, რაც E-ში. (ამაში დინტერესებულ მკითხველს ჩვენი გამოცემის სქოლიოებში ჩატანილი კითხვა-სხვაობანი დაარწმუნებს).

მეორე მინაწერის შემდეგ აქ შემდეგი სწერია: ზრულ იქმნა ძალითა დიხათა მართხ გ-ს დღეხა ჩყგა (=1821) წელხა.

ხელნაწერი G

საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერი S/1358* (ყოფ. ქართ. შ. წ. კ. გამ. საზ-ის ფონდი). ზომა 29×20 სანტ. ნაწერის 22×13 სანტ. წიგნი გრივოდ წერილია. ვადამწერილი უნდა იყოს 17 საუკუნის II ნახევარს ან, 18 საუკუნის I ნახევარში. ეს ის ხელია, რომელიც ამ წლებში შემუშავდა და რომელიც შემდეგ ვახტანგ VI-მ ჩამოასხმევინა და „ვეფხისტყაოსანი“ დაბეჭდა. (სხვათა შორის, ამ წიგნის ხელი ძალიან წააგავს ქალაშვილისეული „ქართლის

* განსვენებულ მკვლევარს მ. ჯანაშვილს თავის „აღწერილობაში“, რაც ხელნაწერი ძაბით იმალება საქ. სახ. მუზეუმის პალეოგრაფიულ განყოფილებაში, ეს ხელნაწერი გამოპრჩინა.

ცხოვრების* ხელს და თუ ორივე ეს წიგნი ერთი პიროვნების გადაწერილი არაა, ერთი დროის მიხედვით). რაც შეეხება ამ ხელნაწერის ორთოგრაფიას, იგი საკმაოდ შერყენილია ახალი ენობრივი ნორმებით. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ეს ხელნაწერი სიძველის გამო ანგარიშგასაწევია.

ჩვენი ძეგლი ამ წიგნში იწყება 81 ფურცლიდან და მთავრდება 141 ფურცელზე, ე. ი. სულ 62 ფურცელია. ამათგან 5 ფურცელი (115, 116, 117, 118 და 141) ახალი ხელითაა დაწერილი. ეს ნუსხა მომდინარეობს A ვარიანტიდან. ხოლო რაც შეეხება განაჩლებულ ნაწილს, ის გადაწერილია D ხელნაწერიდან, რასაც გვაფიქრებინებს იგივეობა ორთოგრაფიისა, მინაწერებისა და კომენტარებისა ორივეში.

გარდა ზემოაღწერილი ხელნაწერებისა ჩვენი ძეგლი მოიპოვება კიდევ საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის H ფონდის (ყოფ. საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების მუზეუმისა) 4 ნუსხაში:

✓ 1. H/165. გადაწერილი მხედრული ხელით ესემენარიის უმაღლესი განყოფილების მოწაფის ანდრია კასრადის მიერ. 1830 წ.

✓ 2. H/204. მხედრული ხელით გადაწერილი დუბურსკი სეკრეტრისა იოანე იალღუზის-ძის მიერ 1827 წ.

✓ 3. H/2345. მხედრული ხელით გადაწერილი 1816 წ. მისი გადაწერა დაუწყია ქაიხოსრო აბაშიძის, ზოგი მეფის ძეს თეიმურაზს აღუწერია, ხოლო სრულ უქმნია გოდერძი მდივან ფირალიშვილს.

✓ 4. H/2349. მხედრული ხელით გადაწერილი დეკანოზ ალექსის მიერ ჩღმ. (= 1742) წ., ხოლო ნუსხის ნაკლები ადგილები შეუვსია. მის შვილს, საყოველთაოდ ცნობილ შვიგნობარს, დავით რექტორს.

ამ ხელნაწერთაგან №1—2 მომდინარეობენ ჩვენ. მიერ გამოყენებულნი B ნუსხის დენდიდან, ხოლო №3—4 კი—A-ნუსხის დენდიდან და ზუსტად იმეორებენ ამ ხელნაწერთა უნებლიე შეცდომებსაც კი!

და ვინაიდან ეს ნუსხები ახალს არაფერს იძლეოდნენ, სქოლიოების განკურთვების მიზნით აღარ გამოვიყენებთ.

2. ზეპასის დაქანისათვის

1 სახის შესწორებისათვის

ქართული ტექსტის ბერძნულ დედანთან შედარების შედეგად გამოირკვა, რომ მთელი რიგი ადგილებისა B ხელნაწერში უფრო სწორად იკითხება, ვიდრე A-ში, ამიტომ ჩვენ B-ს ყველა სწორი ფორმა ძირითად ტექსტში შემოვიტანეთ, ხოლო A-ს კითხვა-სხვაობანი ყველა თავ-თავის ადგილას სქოლიოში ჩავიტანეთ.

ეს ადგილები ბერძნული შესატყვისობებით შემდეგია:

* საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერი Q/207.

11a. განწმედილი (A: განვეშორ-
ნეთ) ვორციელთა ვენებთაგან.

11a დაუბნელებელი (A: დამბნე-
ლებელი); ზრუნვათაგან ამის ცხორე-
ბისათა (A: სოფლისათა)

11a შრომის-მოუყარე, გამოშვიდ-
ბელი (A: გამომრჩეველი)

11a ყოვლით კერძოვე მიწომხე-
ველი (A: მიმოუტაცებელი)

11a ვიღრე გამოძიებდმდე სიტყუათა
აწთ ქეშმარატეშისა (A: წმი-
დათა).

2a პყროვალ საწუთრ ფესა (A:
პყრობად სიმდიდრესა).

3a ქეშმარიტალ ქსელსა დედაზარლი-
სასა ქსოვენ, რომელნი ამას და ესევი-
თარსა წყრენ (A: ზრახვენ).

3a რაბამ შეუნიერ არს წესი (A:
წერილი) ესე.

3a რომელმანაიგი დასაბამი მისცა
მას (A: რომელმან შექმნა იგი).

4a მოძარაგობისა მათისა სიგლუე
(A: სიმრგლუე)

5a არამელ (A: კუალად) ესოდენ
«მათ იქმნეს გულის-ზრახვითა მათითა».

5a და (A: თუ) რავოდენნი-იგი ასხენ
ცას ბლუარით კერძო, და რომელნი-ბგი
მათდა სამე არიანსაჲინო, ხოლო ჩუენ-
და (A: და რომელნიმე).

5a და ცისა ნაწილთა სიმრგულესა
ბევრეულთა საზომითა და სიშორითა
განჰყოფდეს (A: განჰზომდეს).

6a უწინარეს სოფლისა ამის (A:
შექმნა ცისად).

7a დასაბამი გზისა კეთილისად არს
ქმნად სიმართლისად (A: სამართ-
ლისად).

8a რადათ ვისწაოთ (A: ვისწრა-
ვოთ).

PG. 4A^a ქვ. καὶ ἀρεῶς οὐ σαφῶς τὴν
παῖθον τῆς σαρκός.

4A^a ქვ. ἀνεπισκότηται περιμυαίς
βιωτικαῖς.

4A^a ქვ. φιλόπονον. ἐξείταστικόν.

4A^a ქვ. πάντοθεν περιφασιοποῦσα.

4A^a ქვ. πριν ἐξείτασθῆ πῶς ἐν τοῖς
ρήμασιν ἀκριβέστερον.

5A^a ქვ. πρὸς αἰσθητὸν ἔχειν.

8B^a ზემ. ὄντας ἐστὸν ἀρχηγὸς ὑφαι-
νούσῃ ἐν ταῦτα γράφομεθα.

8B^a ქვ. ἐν καλῇ ἢ τῶν.

8C^a ქვ. τὸ δὲ τῆς ἀρχῆς ἀπὸν ὄντας.

9B^a ზემ. τὸ τῆς αἰσθησῶς αὐτῶν
ბრჯღბ.

12A^a ზ. ἀλλὰ τασσῶν Ἐματάτων
ἦσαν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν.

12B^a ზ. καὶ ἔσσι περὶ τῶν νότιον
πάλον κείμενοι τοῖς μέγιστοις φανεροί,
ἡμῖν δὲ ἄγνωστοί.

12B^a ზემ. καὶ ζῶδιακῶν κύκλων. μ-
ρίδας διαστημάτων διατρέχοντες.

13A^a ზემ. καὶ πρὸ τοῦν ἄσμεμα
ταῖς τῶν.

16A^a ზემ. Ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς ὑ-
ποταῖν. ἀναια.

16B^a ზემ. ἔλα τοῖσιν ὁδὸν ἀγαθῶ-
ν.

32^ა რომელსა-იგი განწუროვისაგან ნოტიოისა, გინა განყინებისა, მიიღოს (A: მიიღოს) დასაბამი არსებობისა.

32^ბ და ამისთვის იტყვოდა ზემო-ყერძო, ვითარმედ უფსკრულთა (A: უფსკრულთა) იყო ყოვლით-ყერძო ზედა ქუეყანასა.

34^ა და შთადის იგი მეოტის (A: მეოტის) ტბასა.

36^ა ..მდინარენი, და წყარონი (A: წყარონი); და მწყურნებნი და ტბანი.

37^ა და მწყურვალთაგან (A: მწყურნებელთაგან) შთათა და ბორცუთა საშინაღისთათაგან.

41^ა და ქაყალ-ქაყალი (A: ქაყალ-ქაყალი) პირველთა შთა შთათა მიმართ აღვიდეთ გონებითა.

45^ა და სიდიდითა ქუეყანისა შესწორებულნი (A: შესწორებულნი) სიტყუამ.

55^ა და სხუანი ჯერკუალნი თესლნი, რომელნი ჰრევიან საზოდელთა თესლთა (A: კეთილთა).

60^ა ერთი წყალი მიიზიდვის ძირთა მიერ, და სხუებრ ზრდის თუთ მათვე ძირთა, და სხუებრ ქერქსა ხეთისა, და სხუებრ რტოთა, და სხუებრ ძელსა (A: ფურცელსა).

65^ა არცა ქუეყანისა (A: არცა ქუეყალად) მცენარეთა შემოქმედად შეჰრახებნ.

65^ბ რამეთუ განათლებობისა წილ (A: განათლებობისათვის) ნათობა წარმოაზინა.

73^ა და ხეთა ნყოფისა ასწრაფებნ და მწყურვებად (A: და მწყურვებად).

76^ა და ანუთუ მკნეველნი იგი მათნი და მწყურვებნი (A: მათყურვებნი).

87^ა არარაჲ არს ულუაწ, არარაჲ არს შეურაცხ წინაშე ღმრთისა (A: უფლისა).

91^ა არიან უკუე პირუტყუნნი (A: პირუტყუნი) და ქველისანიცა.

61 A: ქვ. ἢ τινι τοιαύτῃ ἢ ἐκ τῆς τοῦ ἄγρου ἐπιθησίας τῆν ἀρχὴν λαμβανόντων.

64 B^ა ზემ. Διὰ τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς κατέπιν ἐλέγετο ἄβυσσος πανταχόθεν περιβέβλησθαι τῆ γῆ.

65 C^ა ქვ. εἰς τῆν Μακάριον ζῆταν λίμνην.

69 A: ქვ. ...ποταμοῖς καὶ ποταμοῖς, καὶ τεράτοις, καὶ λίμναις.

72 C^ა ზემ. καὶ ἀπὸ κορυφῆς ὀρέων καὶ βουνῶν ἀενάων.

80 B^ა ზემ. καὶ πρὸς τοὺς ἄνω χრῆτους ἐπανελθόντες τῆ διανοίᾳ ἔκαστος.

85 D^ა ქვ. καὶ τῶν μεγάλων τῆς γῆς περιουσιμῆν ἡ δόξα.

104 B^ა ქვ. καὶ ὅσα λοιπὰ νόθα σπέρματα τῶν τρυφίμων ἐγκυαμύμματα.

113 A^ა ზემ. Ἐν ὑδρῶ, διὰ τῆς ῥίζης ἐλκόμενον, ἀλλως μὲν τρέφει τῆν ῥίζαν αὐτῆν, ἀλλως δὲ τὸν φλοῖον τοῦ στελέχους, καὶ ἀλλως τὸ ξύλον.

120 C^ა ქვ. μήτε τῶν ἐκ τῆς γῆς φουμένων ὀσμυροῦν οἱ τὸν θεὸν ἀγνοήσαντες ἠγγίσανται.

121 A^ა ზემ. ἀπὸ γὰρ τοῦ φαντισμοῦ τῆν φανσιν εἰρηξεν.

136 B^ა ზემ. καὶ τοὺς τῶν δένδρων ἄκροὺς κατεπέγειν ἐπὶ τῆν πέψιν.

140 B^ა ქვ. πηλικοί δὲ οἱ ἀροστῆρες αὐτοί.

160 B ზემ. οὐδὲν ἀπροσῆγτος, οὐδὲν ἠμελημένον παρὰ θεοῦ.

165 B^ა ქვ. Ἄλογα μὲν γὰρ καὶ τὰ χερταῖα.

91^ა იცნა წარმან მომგებელი (A: მომბმელი), თვისი და ვირმან ბაგად უფლისა თვისისაჲ.

92^ა და მრისხანება იგი თქუენთ საკუმილად მძაფრიად აღატყინიფი (A: აღადგინით).

94^ა ვითარცა ქია-ფუნდურთა (A: ქია-ფუნდურსა).

94^ბ რომელნიმე უმთავრო (A: უმათავროს) არიან.

112^ა რამეთუ რომელმანცა მქედდელმან (A: მბეჭდველმან), ანუ ხურომან, გინა მგვამულმან.

114^ა არა მისცემა ქველის-მოქმედსა (A: შემოქმედსა) შენსა.

165 C^ა ზემ. Ἐγὼν βύσς τὸν κατὰ μέγαν, καὶ ὄνος τῆν φάσιν τὸν κυρίου αὐτῶν.

165 D^ა ზემ. οἷον φλόγα τὰς τὸν μύμου ἀνακατάσθηται.

172 A^ა ზემ. ἄς τὸς ἀναμάρτους.

172 B^ა ზემ. τὰ μὲν ἀναρχὰ ἐσσι.

204 C¹ ქვ. Τίς γὰρ χαλκῶς. ἢ τέχνας, ἢ αὐτοτεμοί...

208 B^ა ზემ. οὐ μετὰδῶδας τῶν ἐσέρχεται.

II სახის უმსწორებადნი ძირითად ტექსტში

B ხელნაწერში არის ისეთი ადგილები (უმთავრესად სიტყვები, იშვიათად წინადადებებიც), რომლებიც A-ში არაა. ისეთ ჩამატებულ ადგილებს უველგან მოეპოება შესატყვისობები ბერძნულ დედანში:

1^ა საღადთ მოილო ღირსი.

1^ბ გულისწმის ყოფად ღმერთისაჲ.

2^ა იხილა ღმერთი, ვითარცა შესაძლებელ არს კაცისაგან ხილვად.

4^ა აწ უკუე ნუ ჰგონებ, კაცო დაუესაბამოდ...

4^ბ რაძთა არა დაუესაბამოდ ვგონით იგი.

11^ა რამეთუ ბუნებასა წყალთასა ყოვლით-კერძო შეუცავს და გარე-მოსხმულ არს ქუეყანისადა იგი.

14^ა და ეზოად ტაძრისაჲ.

23^ა და იხილა ღმერთმან ნათელი იგი.

32^ა ამის პირისათჳს თავს ვიდვით საყვაროსათჳს (A: სამყაროსა) თქუმად.

106^ა და ბუნებით თვისისა ცხორებისა.

PG 4 A^ა ქვ. πῶθεν λάβει ἀξίαν.

4 A^ა ქვ. ἔγνωσαν τὸν θεόν.

5 B^ა ქვ. εἶδε θεὸν ἄς ἀνθρώπου ἔβειν θνατῶν.

9 A^ა ზემ. Μη οὐκ ἀναρχα φαντάξου, ἀνθρώπε.

9 B^ა ზემ. οὐ π... καὶ ἀναρχον ἀντὶν ὀφειλομεν ὑποτιθεσθαι.

24 A^ა ზემ. τὸ πᾶντοθεν περιεχῆσθαι τῆ, γῆ τῆν τῶν ἰδῶτας φῶσιν.

28 C¹ ზემ. καὶ τὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ.

45 B¹ ქვ. καὶ εἶδεν ὁ θεὸς τὸ φῶς.

61 C² ზემ. ταῦται ἐναεῖν καταδεχόμεθα τὸ στερέωμα.

193 A¹ ზემ. καὶ ψαυαὶ τῆς ἑσπῶν ἄσῃς.

1118 რომელი-იგი მახლობელ არიან
ღრუშულთაჲსა და სიმარადისოდ ნ ე ფ ხ-
ვითა მარადის ჰმარხვენ ზამთარსა.

201 C^a ზ. *αι τῶ πλησίον εἶναι τῶν
νεφῶν τῆ, συνεχεῖ περιγενοῖα διαστῶ-
ζουσι τὸ χεῖμαρτον.*

III სანის ზმწორობაანი ძირითად ტექსტურ

როგორც ხელნაწერთა აღწერილობაში აღვნიშნეთ, A ხელნაწერს დას-
წყისი ფურცლები დაზიანებული აქვს და მათი აღდგენა B ხელნაწერის მიხედ-
ვით მოხერხდა. აქვე აღვნიშნავთ ასეთ ადგილებს ბერძნულ შესატყვისობათა-
მიწერით:

115 [ა რ ა მ ე ლ] ვიდრე გამოძიებადმდე
სიტყუთა ამთ კეშმარიტებისა.

111 [განვიზარახოთ, თუ ვინ არს, რო-
მელი-იგი მეტყუხ ჩუენ. რამეთუ და-
ლაცათუ აღმწერელისა მის გონებისა სი-
ღრმესა ვერ მივსწუთებით უძღურებისა].
თუხ გონებათა ჩუენთაჲსა.

2: [რომელმან-იგი და სიყუარული სი-
მართლისაჲ [თუხსისაგან გონებისა] მოიგო:

2^a და პირველ ბრძანებდამდე ერის-
მთავრობისა ბუნებით სიძლილისა-
თუხ ბოროტისა, ვიდრე სიკუდილი [აღმდე
ბოროტის მოქმედთა მათგან შურ იგო;
[რომელი ოტებულ იქმნა] ქველყოფილ-
თა მათგან და სიხარულით დაქუტყენა,
მეგვბტელ [თა იგი შფოთნი და] ეთიოპედ
მიიწია და [შენ სხუა ყოვლისაგანვე მო-
იცალა].

411 რამეთუ დალაცათუ საცნობე [ლ]თა
ჩუენთა ევლტის.

422 და ვინაგანთგან ვამიერი არს. დასა-
ბამი, ამ [ის] თუხ ნუ იქუეულ. ხარ აღსა-
სრულსაჲცა.

61 [რამეთუ] ვინაგანთგან მისვანთაჲ მათ
დასაბამი ბუნებით პირველ დაწესებულ
არს...

201^a [ვითარმედ უკუეთუ არცა, დაუბა-
დებე [ლ] არს, არცა [ღმრთისაგან დაბა-
დებულ, მაშა ვინაჲ] არს ბუნებაჲ [მისი,

PG 4 A^a ქვ. [Ἄλλὰ] πριν βεβαιώσει
τῆν ἐν τοῖς ἰημασιν ἀκριβείαν.

5 A^a ზ. [ἐνθιστηθῆμεν τῆς δ. διαλογό-
μενος ἡμῖν. Διότι κὲν τῆς βαθείας καρ-
δίας τοῦ συγγραφέως μὴ ἐφικώμεθα [δὲ]
τὸ τῆς διαλογῆς ἡμῶν [ἀρθινές].

5 B^a ზემ. [ὁ τῆν πρὸς τὸ δὲ καὶ ὡς
λιαν ἐξ αὐτῆς τῆς φῶσεως] κεκλιμένος.

5 B^a ზემ. *καὶ ἐπιτραπήσται αὐτῶ τοῦ
λαοῦ τῆν ἀρχῆν, φαίνεται διὰ τὸ τῆς
φῶσεως [μυστηριώδους μέχρι θανάτου] τοῦ
κακοῦ ἀμυνομένου [ὁ φυγαδευθείς] παρῶ-
τῶν εὐεργετηθέντων, [καὶ ἀμύνων μὲν
τοῦς ἀδύνατους [θροῦν] ἀπολιπῶν,
τῆν δὲ ἀδύνατον καταλαβῶν, [καὶ
πάσαν σκόλην ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔγει].*

9 B^a ზემ. Ἄλλὰ κὰν τῆν αἰσθησιμότητα
φεύγη.

9 C¹ ზემ. *Ἐἰ ἀρχὴν ἔχει χρονικήν, μὴ
ἀμειβάλλης περὶ τὸν ἔλεπτον.*

12 C^a ქვ. [Ἐπειδὴ] δὲ ἡ ἀρχὴ κατὰ
φῶσιν προσετινάται τῶν ἀπ' αὐτῆς.

37 C^a ქვ. [Ἐἰ τοῖσιν φῶσι, μῆτε ἀγέ-
νητον, [παρὰ θεοῦ γεινῶν, πόθεν] ἔχει
τῆν φῶσιν;] [Ἦ-θα ἔχει τὸ ἴδιον ὁ θεός;]

რამეთუ ამისთვის, ვითარმედ არს ბოროტი, ვერვინ [გუატილობს, რომელსაც ბოროტად მიუ]ღებდეს. რაჲ-მე უკუ[ვ]ფიქვით, ვითარმედ ბოროტი არს არა ბუნებად [ცხოველი და სულერი, არა-მედ] ნებაჲ წინათმდგომი საფრთხეისად აღძრული სულსა შინა.

20: [სიმდაბლე გონებისად, ანუ] თუ სილაღითა და [ამბარტაენებითა აღზუ]-აგებაჲ. აჲ უკ[ვ]უე რომელთა-იგი შენ ხარ ცელმწიფე მათსა დასაბამ[სა, სხუაგნით ნუ ეძიებ], არამედ უწყოდე, ვითარმედ [ქეშმარტსა ბოროტსა დასაბამი] ნება-თა ჩუენთა მიდრ[ეკისაგან] მიუღებდეს. რამეთუ უკუეთუმცა უნებლ[იეთ იყო] და არა ჩუენ ზედ[ა].

37: რამეთუ რაჲამს იტყოდის ცუარ-თა, გინა წკბათა [ხე]ცით გარდამოსლ-ვასა. წყალთა მათ გულისგმა გჰყოფთ.

46: [არამედ ესე], ვითარცა პირველ-ბი ნიჲთნი ავებულთანი.

60: ერფი. [წყ]ალდ მიიზიდვის ძირთა მიერ.

60: სხუად არს [ცრებლი სპინოასად და სხუად არს გომ[იზი] ვალსამოასად და სხუანი მცენარენი [არიან] ეგვპტეს და ლუბიას, რომელთა-იგი ნა[რტიკ] ეწო-ღებდეს, და სხუასა და სხუასა ფერსა [გომიზსა ცრემლოვან. და იტყვან, ვი-თარმედ ილიკტირონი გომიზი არს ხისად.

66: დ[ა კუალად] შეიგოს.

98: მრავალთა მფრინველთა არა უგმს შეკრებაჲ მამლობისად შ[იობის]ათჳს.

[ἀντρετὲ τῶν μετεχόντων τὸν βίον]. Ἦ ὁν [φάμεν; Ὁτι τὸ κακὸν] ἐστὶν οὐχ ὁ σὸς [ἄσος καὶ ἄψυχος, ἀλλὰ] ὁ δὲ σὸς ἐν ψυχῇ ἐναντίας ἔχουσα πρὸς [ἀρε-τὴν].

99: 99.

40 A: ქვ. [ἐπεικὴ τὸ ἦθος εἶναι] καὶ μέ-ριον ἢ [διπείροχον καὶ ἀλασσοειδῆ] δι-παιρούμενον. [Ἦν] τοῖνον [αὐτὸς εἰ κῆ-ριος,] τούτων τὰς ἀρχὰς [μὴ ζήτησῃς] ἐτέρωθεν, ἀλλὰ γνώριζε [τὸ κυρίου κα-κὸν] ἐκ τῶν προαιρετικῶν ἀποπειρωμάτων [τὴν ἀρχὴν] εἰληφός. Οὐ γὰρ ἄν, εἴπερ ἄκοιτον [ἦγ, καὶ μὴ ἐφ' ἡμῖν]...

75 A: Ὁτὰν ὁ ἕκ τοῦ σὸς ὀρανοῦ φέρεσθαι λέγῃ θρόνον ἢ βεθῶν, περὶ ἰδῶ-των νοσημέν.

89 B: ქვ. [Ἀλλὰ] ταῦτα μὲν ὡς πρῶ-τα σοιχεῖται τῶν συνθέτων.

113 A: ზემ. Ἐν [ἴδωρ], ὡς τῆς ῥί[ζ]ης ἐλκόμενον.

113 A: ქვ. Ἄλλο γὰρ τὸς σχῖνου τὸ δῆκρουν, καὶ ἄλλος ὁ [ἄσος] τὸς βαλῆ-μου καὶ [νάρθηκῆς] τινεσ ἐπὶ τῆς Αἰγύ-πτου καὶ Αἰθῶνης ἕτερον [ἰδῶν] γένος ἀποδακρῶσαι. Ἄγος δὲ τίς ἐστὶ καὶ [τὸ ἦλεκτρον] ὅπου εἶναι φωνῶν...

124 A: ზემ. [καὶ] προσλαμβάνουσα [πᾶσι].

180 A: ქვ. Πολλὰ τῶν ὀρνέων γένη ὁσῶν πρὸς [τὴν κήνην] δεῖται τῆς τῶν ἀβρῶνων ἐπιτοκίης.

IV სახის უნაწორებანი ძირითად ტექსტში

A ხელნაწერის გადაწერის გრიგოლ ვაჩეძორელს წერის პროცეს-ში პოპსვლითა არამცირე უნებლიე შეცდომები, რომლებიც ჩვენ B ნუსხის მიხედვით შევასწორეთ და რომლებსაც აქვე აღწესდავთ:

სწერია:	უნდა იყოს:
51 ⁶ ამრვისა	ძრვისა (= αληθιν)
9 ²⁶ დასაბად	დასაბამად (= ἐν ἀρχῇ)
10 ²⁸ გულიზრახვია	გულის-ზრახვია (= τὸν λογισμὸν)
15 ⁹ განუმზადებულობა	განუმზადებულობა (= τὸ ἀκατάστατον).
16 ¹⁰ უმსგავსი	უმსგავსი (= ἀνείδεον)
24 ²⁸ მძწუხრი	მწუხრი (= ἐσπέρα)
27 ³ უფროასა-ლი	უფროას-ლი (μᾶλλον)
31 ¹⁸ ჩუელებად	ჩუეულებად (= σύνηθες)
32 ⁷ მსგავს არნ	მსგავს არნ (= ἕσμετες)
32 ²⁸ ჭუშე	ბუეშე (ἠποκιστόντων)
36 ⁸ გუჩენედ	გუჩუენედ (= δεκνιστωση)
36 ²⁹ ბულუართი კერძი	ბულუართი კერძი (= ἐπὶ τὸ γένει μέρους)
37 ¹⁸ ბორცთა	ბორცუთა (= βυσσιν)
39 ³⁰ მოიზრუენენ	მოიზრუენენ (= διαψέμενους)
41 ¹⁰ ჩუენებად	ჩუენებად (= ἐπὶ τῆς ἐπίδειξι)
45 ³⁸ გამოწულივით	გამოწულივით (δὲ ἀκριβείας)
54 ⁴¹ ცხრობისა	ცხორებისა (= τῆς ζῆσι)
56 ³ ცუერცუნი	ცუერცუნი (= δεσπισεις)
59 ⁵ წარიკუეს	წარიკუეთს (= ἀποκριναστέτω)
61 ²⁵ ისფერ	ისისფერ (= ხასაგონ)
62 ⁴ გუპონა	გუპონენა (= ἐξείπρευ)
62 ²⁰ ამგავსა	ამსგავსა (= παρεικάζει)
62 ³⁰ ღერისასა	ღერძისასა (= τὸ κέντρον)
64 ²⁸ უფროას-ლი	უფროას-ლი
64 ²⁸ ბრწყინვალე	ბრწყინვალე (= διασφίς)
64 ³¹ ჭყუენანისა	ჭუეყენანისა (= τῆς γῆς)
65 ⁸² ურწმუნო	ურწმუნო (= ἀπιστος)
67 ²¹ სიმრავლე	სიმრავლე (= πλάτ)
70 ²⁶ წარწმედია	წარწმედია (= διαμαρτυσι)
79 ³⁶ აღვმალღეთ	აღვმალღეთ (προβίβασθησιν)
82 ¹⁸ მსგავსნი	მსგავსნი (= τᾶς θμους)
82 ²⁸ ვეშაპთავნნი	ვეშაპთავანნი (= τῶν κητῶν)
84 ¹⁰ განეხუდიან	განეხუდიან (= διακλῶσαντα)
84 ¹⁶ ვონეშორო	ვანეშორო (= ἀπέχουσαι)
89 ¹⁶ ხრწნილება	ხრწნილება (= τῆς φθορᾶς)
89 ²⁷ უფკრულთა	უფსკრულთა (= ἐν πλάθει)
93 ¹ უკ-მოიქციან	უკუ-მოიქციან (ἠποστρέφουσι).
96 ²¹ მიუთალის	მიუთალის (= παραβλέπει)
97 ³⁸ მრავალთა	მრავალთა (= πολλοίς)
98 ²¹ მფინველთა	მფრინველთა (= მრυστῶν)

99ა: მფინველცა	მფრინველცა (= მფრინველცა)
107ა: მიმათ	მიმართ (= მართ)
111ა: მწურვალათაჲს	მწურვალათაჲს (= მწურვალათაჲს)

V სახის უმწორებანი ძირითად ტექსტში

A-ხელნაწერში B-ნუსხის მიხედვით ჩვენ შევასწორეთ აგრეთვე ის ადგილები, სადაც ქვემდებარე-შემწამენლის შეუთანხმებლობა გვაქვს რიცხვსა და ბრუნვაში:

ა. რიცხვი

19ა: მარადის წარმოიქმნა იგინი (A: იგი) შფოთსა შინა ზა ლუაწლსა და უსრულებელსა.

26ა: აწ უკუ ვინათგან მწურვისა მისთვის სიტყუანი მწურვისა მისთვის თანა სრული იქმნეს (A: სრული იქმნეს).

26ა: განანათლენინ გულნი თქუენნი (A: თქუენი).

39ა: აქა უკუ და ვასრულნეთ (A: დავასრულოთ) ჩუენ დღისა მისთვის მეორისა სიტყუანი.

40ა: ხოლო ღმერთან, რომელმან ქმნა (A: ქმნა) დიდ-დღეცხი და მცირეთა ამათ სიტყუათა ჩუენთა მიერ წარმოთქუმაჲ განაგო.

56ა: ვითარმედ უპატოხნესნი ძვი ბუნებით უპირატესსა ვსენებასა ღირს იქმნეს (A: ღირს იქმნეს).

81ა: და ყოველნივე თევზთა განჩ ანუ არა ქეცენანი, ანუ არა უქეცონნი (A: უქეცონი).

ბ. ბრუნვაში:

29ა: ამას უკუ იოცნებენ, რომელნი-იგი სიწმოსა დაუბადებელსა დამბადებელისა (A: დამბადებელსა) სწორ ჰყოფენ.

97ა: და აღუსუბუქებდიან ფრფითა ფრინვასა მისსა (A: მისისა).

VI სახის უმწორებანი ძირითად ტექსტში

A ხელნაწერში უნებლიე შეცდომების გარდა არის მწერლის ნებისითი „შეცდომებიც“, რაც ხელნაწერის დამახასიათებელი არაა, და ძალიან მცირე რაოდენობითაა ჩვენს ძეგლში. ამ სახის „შეცდომებად“ ჩვენ ბგერათა მონაცვალეობა მიგვაჩნია და თუ ამის საშუალებას B ნუსხა იძლევა, ასეთ „უპირატებულ“ ფორმებს ყველგან ვასწორებთ.

ბგერათა მონაცვლეობა A ხელნაწერში ასეთია:

	ო — სცკლის უ — ს	
	ა — ” ი — ს	
ა) ო — უ		ბ) ა — ი
12 ¹¹ საშოვლად		65 ¹¹ სადღუშლოდ
105 ¹¹ პირტუტყოთა		99 ¹¹ ადღონი
		105 ¹¹ თებადას

C. A ხელნაწერის ღირსებისათვის

დასასრულ ჩვენ საჭიროდ ვთვლით მივუთითოთ: ა) A ხელნაწერის ისეთ ადგილებზე, რომლებიც ბერძნული დედნის ზუსტ თარგმანს წარმოადგენენ და რომელთა შესატყვისი ადგილები B-ხელნაწერში მცდარადაა მოცემული და ბ) აღენუსხოთ ბერძნული შესატყვისობებით A ხელნაწერის ის ადგილები, რომლებსაც B ნუსხა აკლავს.

- ა) 7¹¹ და 28¹¹ ესრეთ სცნა თუ ვინაა (B: ვინ) არს პირველი დაწყება ჟამთაჲ.
- 15¹¹ და თანაშეწყვენითა მადლისაჲთა (B: სულისაჲთა) აღშენებაჲცა რაჲმე ეკლესიისა ღმრთისასა მოვატყუოთ.
- 28¹¹ და მერემ, შემდგომად მოგონებრისა (B: გონებისა), წინამდებარეთა მათგან თჳსსა.
- 29¹¹ ამისთჳს გზითა რაჲთმე და წესითა მხოლოდ-შობილისა გულსქმის ყოფასა დაპნერგავს გონებათა (B: ვუღლოთ) შინა ჩუენთა.
- 36¹¹ და იხილეთ (B: იხილე) თუ ვითარსა მიზნსა მიეყრდნობიან, და საქმისა ძალსა იჭუმევენ საცილობელად.
- 37¹¹ რომელი-იგი უფროჲსად განჭუმებრისაგან (B: განჭუმებრისაგან) მზისა იქნების.
- 39¹¹ არამედ ზოგადსა მას დაბადებულთა ხოროსა (B: ხუროსა) შეერთო.
- 41¹¹ არარაჲ ყვის სხუჲმ, არამედ ყოველნივე უშუერებად (B: უშურებად) აღძრნის.
- 41¹¹ და თქუთ ღმერთმან: შექერბედ (B: შეკრებად) წყილი ქესე, რომელ არიან ცხა ქუემე შესაკრებელსა მათსაჲ.

- PG. 16 B¹¹ ზემ. *Εδρήσεις γάρ οὐρανὸν πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἀστρονὸν τῆς γῆς· τὸς οὐρανὸν τὴν καὶ τὴν ἑκατοστὰς τοῦ θένος παρεξέμεθα*
- 56 A¹¹ ზემ. *ἔπειτα μετὰ τὸ φανῆσθαι τῆς γῆς ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων τῶν οὐρανῶν.*
- 56 B¹¹ ქვ. *Διὰ τοῦτο ἐδῶ τινε καὶ τῶν ἡμῶν εἰς τὴν περι τῶν Μονογενῶν ἐννοίαν προσεβίβλε.*
- 69 B¹¹ ქვ. *Καὶ σχοπεῖτε ποταμὸν ἀποδείξει ἐπερείθόμενοι πρὸς τὴν ἐνάρχειαν ἀναβαίνουσιν.*
- 72 A¹¹ ზემ. *ἔπειρ ἐκ τῆς τῶν ἡλίου μάστιχα γίνετα: διακρίσεως.*
- 76 C¹¹ ზემ. *χοροστασῆν παραληφθεῖσιν.*
- 80 A¹¹ ქვ. *οὐδὲν ἕτερον ἢ πάντας ἀσχημοσύνας ἀναπέθει.*
- 80 C¹¹ ქვ. *Καὶ εἰπὼν ὁ θεός: Συναχθήτω τὸ ἔσθρ τὸ ὑποκῆτα τὸν οὐρανόν· εἰς συναγωγήν μίαν.*

43ა ხოლო რამეთუ უმდაბლეს (B: უმაღლეს) არს ეგვპტე ზღუსა მეწამულისა.

43ა პირველად უკუე იწყო სესოსტრი (B: სესტორი) მეგვპტელმან.

44ა გარნა არა ესრეთ, არამედ შესაკრებელსა მას წყალთასა დიდსა და უსრულესსა (B: დაუსრულებელსა) უწოდა ერთად შესაკრებელად.

53ა ვითარ იგი მუქლებითა (B: მჭურვალელებითა) მოირტყმის წულეოა იფქლისა.

57ა რომელნი-იგი არიან სიმძიმე გულთა (B: სულთა) ჩუენთა.

59ა რაჟამს განჭჭურიტინ ძირი მათი, და გულსა მას ნერგისსა განაწონიან სოლი (B: სული) მკურისა მზონისა.

59ა ვითარცა ნერგათა მოღუაწენი და სამოთხეთა მნერგველნი განჰყოფენ. (B: განჰყოფენ)...

60ა ანუ რომელმან კაცობრივმან გონებამან (B: ბუნებამან) განიხილოს ყოველივე გამოწულივით.

61ა გარნა უძღებებითა გამოძიებისათა უმეტეს წესისა ვხედვე საზომსა სიტყვსა ჩემისასა (B: ზუნისასა)

64ა და უსულითა ბუნებისა განმზადებულებითა მკოლოც (B: მოკლადე) და ნაკულუ.

68ა და ეგრეთვე, რომელნი-იგი სახედ კუერთხთა (B: კუერცხთა) და ფერთა მშუღლისათა მართლ შთამოეტყვიან ღრუბელთაგან.

69ა ვითარმედ აღძრულთა (B: აღძრულთა) ამით ვარსკულავათა.

69ა საზომი იგი ჟამისა სრულიადსა სიიწრესა შინა შეაყენეს ფრიად (B: ვითარმედ) კინისსა მას შინა და მცირესა.

70ა და ვიხილოთ უკუეთუ შეძი-ვითა უძღონ გამოწულივით მიწღომიდ განყოფასა მას ჟამისასა (B: ჟამისა).

84 C ა ზემ. "Οτι γὰρ ταπεινότερα τῆς Ἐρμούρας ἀλάστως ἡ Αἴγυπτος.

84 C ბ ქვ. ὁ τε πρῶτος ἀρξάμενος Σέσωστρις ὁ Αἴγύπτους.

85 B ა ქვ. Ἀλλὰ τὴν μεγίστην καὶ τελευτάτην συνδρομὴν τῶν δειμάτων ἀνάμασε συναγαγὴν μίαν.

101 A ა ზემ. πῶς γόνασι διαζώννυται ἡ καλὰ μὴ τοῦ σίτου.

109 A ა ზემ. αἱ βάραι εἰσὶ ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

109 D ა ზემ. ἔταν διατριθεῖσαι τὸ πρὸς τῆ ῥίζῃ στέλεχος σφῆγα πικρῆς λιπαρὸν τῆς ἐντερίωνης μέσης διελαθῆναι δέξνται.

112 A ა ზემ. ...παρὰ τῶν φυτοργάνων διακρίεται.

113 A ა ზემ. Πῶς ἀνθρώπινος νοῦς πάντα μετ' ἀκριβείας ἐπέλθει.

113 D ა ქვ. Ἄλλὰ γὰρ ὅρα μοι τὸν λόγον τῆ ἀπληγία τῆς θεωρίας εἰς ἀμείριαν ἐκπίπτουσα.

117 D ა ქვ. καὶ τῶν ἀψύχων ταῖς μὲν ἐκ τῆς φύσεως παρασκευαῖς ἐλαττοῦμενον.

125 B ა ქვ. "Ὅσπερ οὖν καὶ ἀεὶ ῥάβδος, ἀεὶ κατὰ τὴν χροίαν τῆς ἰριδος εἰς ὀρθὸν τοῖς νέφεσιν ἐμφαινόμενα.

128 A ა ქვ. "Οτι τῶνδε μὲν κίνουμένων ἀστρων.

128 B ა ქვ. εἰς στεγνὸν παντελῶς ἀπέλειψαν τοῦ χρόνου τὰ μέτρα ὡς καὶ παρὰ τὸ μικρότατον καὶ ἀκαρῆτον.

128 D ა ქვ. Ἰθὺμεν εἰ τὴν ἀκριβείαν ταύτην τῆς τοῦ χρόνου διακρίσεως ἀποσῶναι δύνησονται.

72₂₀ ანუ თუ ყოვლადვე რაბსათს არიან მამულობანი (B: მამლობანი) და შემდგომებიანი შეფეთანი?

75₂₀ ხოლო რომელთაც იგი უფროს მივეახლნეთ, უმეტეს ვჰპოვებთ (B: ვჰგონებთ) სიდიდესა მათსა.

81₃₂ არამედ ვითარცა იგი ჯმელისათა (B: ჯმელისათს) არს ჰაერი, ეგრეთვე ნათესაისათს მცურავითა — წყალი.

84₁₄ და მე მნებავს, რადთა გონიერებასა (B: ღონიერებასა) მის და ღონისძიებასა კირჩხიბისასა ებადეო მობებისათს კითილთა საქმეთათსა.

84₃₁ და ექმნიან იგინი ნადირ განმზადებულ სივერაგისა მისისა (B: მათისა).

86₁ და იხილმცა მაშინ ეამსა მის აღსლვისა (B: აღძროსა) მათისასა...

89₂₀ რომელთა რომელნი იგი შემდგომითი შემდგომად დაუესხნეს ჩნ ზე ვითარცა დელვათა (B: ელვათა) რათმე ზედამს-ზედა და მიმდემი ზედა მოსლეთთა, ვითარცა წყალ-წოდებულთათა, წარილეს სიტყუაჲ ჩუენი.

93₂ დაღაცათუ ფრიადი (B: ფრიად) გზად წარველის, კუალად მიერევე უკუ-მოიქციან.

100₁₂ ვითარ მლუძარე არს ნათესავი იგი ღრღლეთად და მახულ გრძნობითა (B: გონებითა) დამფარველთათათა...

100₃₃ ვიდრე-ღა უკეთესმცა ფერქთა მათთა სიმალითა (B: სიმაღლითა) მინდა მიწვენად ჰრომელ.

101₃₁ ვითარცა იგი რქონისა მის ჰინდურისა მატლისათს (B: მატყლისათს) იტყვან.

105₁₆ მყის ყანისა (B: ყანანი) თავთა მიერ აღვისს ქუეყანად იგი.

106₃₇ და გვან და განყინებულ ვორცილია (B: ვორჯითა).

133A, ქვ. ἢ διὰ τὴν ἄλως πατρι-
καὶ παρ' αὐτοῖς εἰς βασιλείας διαδοχαί;

140A, ზემ. οἱς δ' ἂν μάλλον ἐγγίσω-
μεν, μάλλον αὐτῶν τὸ μέγεθος ἐξε-
ρίσωμεν.

149B, ზემ. ἀλλ' ὅπερ τοῖς χερ-
σαῖσις ἔστιν ἀήρ, τοῦτο τῶν πλοῦθ
γένοι τὸ ὕδωρ.

153B, ქვ. Ἐγὼ δὲ σε βούλομαι, τὸ
ποριστῶν καὶ ἐμὴ χάνον τῶν καρ-
κίων κηλοῦντα.

153C, ზემ. καὶ ἔτοιμον γίνεσθαι ἰήρα-
μα τῶν παυσίργων.

156C₁ ქვ. Καὶ ἴδους ἂν κατὰ τὸν και-
ρὸν τῆς ἀνόδοῦ...

164A₂ ზემ. οἶον τινα κύματα, ταῖς
συνεχῆσι; καὶ ἐπαλλήλοις ἐπιδρομαῖς ὑπο-
βρύχιον ἡμῶν τὸν λόγον ἦγαγε.

168C₆ ქვ. καὶ ἐπιπολὺ τῆς ἔδοσι
προέβησι, πάλιν τῆν αὐτῆν ὑποστρέ-
φουσι.

181B, ქვ. Ἦως ἀγρυπποῦν τὸ τῶν χη-
γῶν γένος, καὶ πρὸς τῆν τῶν λαυθάνῶ-
των ἀΐσθησιν δῆύτατον.

184A, ზემ. ἢ εἰ τοῖς ποσὶν αὐτῶν
ἐπειρώμην ἐπικινεῖσθαι τοὸ τάχους.

184D, ზემ. Ὅποια καὶ περὶ τοῦ Ἰν-
δικῶν σκώληκος ἱστορεῖται.

189D, ქვ. εὐθὺς ἀραυραίων μῦθ
ἢ χώρα καταπληροῦται.

193A₁ ზემ. καὶ τὸ ἰσχυρὸν, ἰσχυ-
რὸν ἰσχυρῶς.

Handwritten notes: 2586, P-2586

107₉ და არათუ ვინაჲოგან არღა (B: კართა) მოწვეულ არნ მკმუნვარებაჲ იგი ზამთრისაჲ.

108₂₃ და ეძიებენ (B: ეძიებენ) თჳსის მის სძისა წყაროთა.

108₂₀ არღა სადა ჩნდიაჲ კბილნი ლეკვასნი, გარნა ეგრეთჳ პირითა შურ იკებენ (B: შურ იგებენ) შემაწუხებელისაგან.

108₂₇ უნაწილო არს სიტყვასგან ძაღლი, ხოლო კნინდა და სიტყვა შეწო რებული (B: შესწრობილი) გრძნობაჲ იპოების მის თანა.

109₃ ძალი განსწავლული (B: განსწავლულსა) ბუნებისაგან თჳსისა უწრომელად.

109₃ რამეთუ გამოიკულებენ (B: გამოიკულებენ) იგი კუალსა ნადირისასა.

ბ) 1₁₂ ვითარცა სახლისა დასაბამ... საძირკუელი...

17₂₁ და თუთ იგი არსებაჲ მსგავსებითა სრულ-ქმნილი.

26₁₀ და უცვალებელად, და დაუსრულებელად.

33₁₆ არამედ ყოვლისავე განმასრულებელად.

38₁₉ რომელნი-იგი მიზეზითა იგავთათა.

57₂₈ მიზეზითა—სიყუარულისაჲთა შეეიტკბოთ მოუყასი და განუსუენოთ მის მიერ.

67₂₃ დაღაცათუ ველურ გონებითა ქმარი იგი...¹

193C₆ ქვ. και οὐχ οὐ μὴ πῶσ παρῶσαι τὰ τῶν χεμῶντος λυπηρὰ.

197A₆ ქვ. ἔπειθε δὲ τὰς οὐκείας πηγὰς τῶν γάλακτος.

197B₂ ზემ. Ὅπως οἱ δῖοντες τῷ σάλακω, καὶ ἕως διὰ τοῦ σῶματος ἀμύνηται τὸν λυπηρῶτα.

197B₃ ქვ. Ἀόγου μὲν ἄμοιρος ὁ κῶσ, ἰσοδυναμοῦσιν δὲ ἕως τῷ λήφῳ τῆν ἀσθησιαν ἔχει.

197C₁ ზემ. τῶσα δεικνυται παρὰ τῆς φῦσεως ὁ κῶσ πεπειθευμένος.

197C₂ ზემ. Τὸ γὰρ ἔχως τῶν φήριου δεικρῶσιν μῶσ.

16A₅ ზემ. ἄς ჰეს οὐკείας მემῆლის.

33B₆ ზემ. ἀτῆν τῆν ὁσῶν τῷ εἶδει συσελημῆνῃ.

52A₈ ზემ. καὶ ἀνῶδοχον καὶ ἀτελῆσ-τηται.

64C₆ ქვ. καὶ πῶს τῆν συμληρῶσιν τῶს πῶს.

73C₂ ქვ. οἱ προφῶσει ἀνεγῶγῆს.

108C₂ ქვ. ...ταῖς περιποικίαις τῆς ἀγῶπῆς τῶν πλησίον ἀντέχεσθαι, καὶ ἐπαγαπαῖσθαι αὐτοῖς.

160C₂ ზემ. ἄν ἄვირის τὸ ἡῖრის ὁ σῶგῶს...

¹ გარდა ამ ადგილებსა B ხელნაწერში არ არის მთელი რიგი სიტყვებისა, რომლებიც თავ-თავის ადგილას სქოლიოებში გვაქვს აღნიშნული, და ამდენად აქ კიდევ მათი აღწერება უჭიროდ არ მდგახნია.

3. ქართული თარგმანის შინაარსობრივი თავისებურებანი

გიორგი მთაწმიდელი მის მიერ ნათარგმნი „დავითნი“-ს ანდერძ-ში წერს: ჩუენ, რომელი ჯერ იყო ჩა გვირთავს და რომელი ჯერ იყო და გვიკლია,—ვითა ჩუენსა ენასა მოუვიდოდა (ე. ი. შევეწროდა, მოუხდებოდა, შეეფერებოდა. მ. კ.) და წესი საქმისა ეძიებდაო¹. მთარგმნელის ეს განცხადება „ექუსთა დღეთათვისაც“ რომ სრული სინამდვილეა, ამის კონკრეტული მაგალითებით დადასტურებაა ქვემოთ მოყვანილი ჩვენი შენიშვნები, რომლებიც დაიწერა ქართულ-ბერძნული ტექსტების გულდასმით შედარების შედეგად და რომლებშიაც სათანადო კვალიფიკაციით აღწესებული დედნიდან გადახვევის ყველა შემთხვევა (ჩამატება, დაკლება, შეცვლა, თავისუფალი თარგმანი, შეცდომები და სხვა).

1. მთარგმნელი უმატებს.

(საზგასმელი, ე. ი. დაყოფილი, სიტყვები და წანადადებები ჩამატებულია მთარგმნელს მიერ)

1. PG 5 C₃ ქვ. *წათჳს მთა თნ ლცით თბ მათჳთა წჳ: მათჳთა:*

2₂₁ განაკრთობს სიტყუას ჩემსა და დაყდუნუებს საკრველებისა ამის სიღრმე.

[საზგასმელი სიტყვა ჩამატებულია. არც შეიძლება აქ ჰენდლანდის იყოს იმითი, რომ წათჳს „დაყენებას“, „დადგომას“ ნაშნავს და მას „განკრთობის“ მნიშვნელობა არა აქვს.]

2. 9B₃ ქვ. *აათჳ თჳ თთჳჯჳთჳ თჳ: მათჳთა თთჳ მბჳთჳთჳ: პარჳმბჳთჳთჳ.*

4₁₈ ლმრთივ-სულიერთა მოძღურებათა აღწერილი ასონი კეთილად გასწავებენ უკუეთუ გულისკმა ჰყოფ.

[საზგასმელი სიტყვები ჩამატებულია მთარგმნელის მიერ ან შესულა ტექსტში აზიიდან.]

3. 12B₈ ქვ. *ათჳ პლათჳთჳთჳ წჳათჳთჳ თჳ ჳათჳთჳ პერჳთჳთჳ მჳპლჳრჳთჳ.*

5₁₇ თუთოეული ცთომილთაგანი აღასრულებეს სრბასა თჳსსა, ანუ დგომასა.

4. 13A₄ ქვ. *თჳ თბჳ თბჳ თთჳთჳთჳ მწჳპერჳთჳ თჳთჳთჳ.*

6₁₀ რომელთა არცა სახელებისა შესაძლებელ არს პოვნად და არცა სახისა.

5. 16A₅ ზემ. *ათჳ ჳჳს პლათჳთჳ თჳ პრჳთჳ.*

7₁₃ და ნავისა შეშა იგი, რომელსა ზედა აღევების ნავი, რომელ არს ტრაპი.

[საზგასმელი სიტყვები მთარგმნელის განმარტებას წარმოადგენს. პრჳთჳ, ჳჳს, თჳ სწორად რომ „კემის ხერხეპლია“, რომელზედაც კემს ააგებენ ხელმე. ლათინურში სწორად იხეა, როგორც ბერძნულში: <et carina in navis>.

¹ მ. ჯანაშვილი, ქართული მწერლობა I, 1900 წ., გვ. 108; შდრ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, I, 1946 წ., გვ. 11.

17. 36D, იხე! Ὁὐδὲν ἔστιν ἐναντιον?

19₆ არა უვალენტინიანელი არა ამიერ აღდგენა?
[ხაზგასმული სიტყვა ბერძნულში იგულისხმება].

18. 37A₁ ზემ. იხე ἄμαρτησται τὴν παροχήστων.

19₈ არა სცთეს ქეშმარიტებისაგან, არა ამიერ შემოვიდაა?
[ხაზგასმული სიტყვები ბერძნულში იგულისხმება].

19. 37C₂ ზემ. ὁ μὴ θύμας ἐπιπέυ.

19₃₃ რომელი-ესე არცა თუ მოგონებად ჯერ არს, არათუ თქუმად.

[ხაზგასმული სიტყვები ჩამატებულია, ლათინურში არაა გავრცობილი: «quod non licet dicere»].

20. 44B₃ ქე. ἄρα ἔχουσιν ἐκ τούτων τὸ παρὰ τὴν ἐπιπέυσιν ὁ δὲ ἀπιστία, ἢ ἐν τῷ τῆς θεομαρτυρίας ἐνεργείας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπολείπειται.

23₂ ვიდრე-ლა კმა არს ესე ვითგანმე ძიებულისა მის საცნაურ-ყოფად, ვითარმედ დაბადებისაგან დაბადებულთადასა არა მოკლებულ არს სული წმიდაჲ, არამედ მის ძიერ განსრულდებიან დაბადებულნი.

21. 44C₆ ზემ. ἄρα ἂν ἄριστος ἄριστος ἔσται καὶ ἴσως ἐπιπέυσται.

23₇ და ხილვად საწადელი და ტკბილი ყოველთავე დაბადებულთაჲ მყისისა შინა შექმოსა და ყოველთა ხატი განაშუენა.

[ქართული წინადადება (გულისხმობ „და“-დან მოყოლებულ სიტყვებს. მ. კ.) წარმოადგენს პირველი წინადადების განმარტებას. ეს ციტატა რომ უმეტესად ითარგმნოს იქნება: „და ყოველნი (დაბადებულნი) მყისისა შინა საწადელსა და ტკბილსა ხილვად აღიყვანა].

22. 52C₁ ქე. იხე ἔν τῷ παρθὲς ἄλλας συνάξει ἀριστούμενας.

27₅ რადა არა აყრს იგი აღრაცხილ სხუთა მათ თანა, არამედ თავით თვისით.

23. 53A₃ ზემ. ἄλλ' ἔτι τῶν ἁγίων τὴν ὑπερψύχων.

27₁₁ არამედ საღმრთოდასა მადლისადათა, რომელი არს წერტილთა შინა.

[ხაზგასმული სიტყვები მთარგმნელის მიერაა ჩამატებული. რომ გაუვრცობლად ვთარგმნა, იქნებოდა: აზრამედ მადლითა წერილთადათა].

24. 53A₆ ზემ. καὶ ἄρα ἁγίων ἁγίων ἁγίων τὸν πνεῦμον ἁγίων.

27₁₃ და ყოველი გული. სიყუარულით და სურვილით მიითუაღივს და უფროას პატივ სცემს ქეშმარიტებას, ვიდრე-ლა სიტყუთათა-შეწყობითა შექმანისა ლიქნასა.

[ერთი ბერძნული სიტყვა ἁγίων (სიტყ. ἁγίων, ἁ) გადმოცემულია ყველა ხაზგასმული ქართული სიტყვებით].

25. 65B₃ ზემ. ἁγίων, ἁγίων, καὶ ὁμοδομαί, καὶ ὁμοδομαί, καὶ ὁμοδομαί.

33₃₆ ვითარ ქსლისა ქსოვად, და შევამლობად; და მქედლობად და ვალატოზობად და ქუეყანისა-მოქმედებად.

26. 65B₂ ზემ. *ἀλλ' ἔτι οὐτε βένδρῳν βλάστησας, οὐ καρῶν παΐδας.*

33₈₇ არაზედ არცაღათუ ხეთა ნაყოფიერებამა და აღორძინებამ, არცა ნაყოფთა დაშვიფებამ.

[სახვასმული სიტყვა ბერძნულში იგულისხმება. ლათინურში ისეა, როგორც ბერძნულში: *sed quod neque arborum germinatio, neque maturitas fructuum*]

27. 68A₁ ზემ. *Ὡς ἐστι καὶ ὁ Ῥοδανὸς μετὰ μῦθῳν ἀλλὰν ποταμῶν, καὶ ἀπ' αὐτῶν νῆαυπῶν.*

34₂₇ რომელთაგანი არს როდანოს და ორენტი მდინარენი სხუთათა თანა ბევრულთა მდინარეთა ნავით-სავალთა.

[სახვასმული სიტყვები არაა არც ერთ ბერძნულ ვარიანტში].

28. 68B₇ ქვ. *Διὰ τῆσιν Γευγίησιν σπερῶμα ἐν μύθῳ τῶν σὺνδῶν.*

35₁₃ და ამისთვის თქუ მულ არს, ვითარმედ «იყვენ სამყაროა შორის წყალთა».

[სახვასმული სიტყვები ბერძნულში იგულისხმება].

29. 69A₄ ზემ. *ὡς Νηλοῦ ἢ οὐκῶν.*

35₂₉ ვითარცა ცხად მყოფს ქიქამ იგი, რომლითა გამოისწოვენ სისხლსა მკურნალნი.

[სახვასმული სიტყვები პირველი წინადადების განმარტებას წარმოადგენს. რომ ძველქართულში სიტყვა „ნოტოში“ ყოფილიყო, მაშინ მთარგმნელს დედნის გავრცობაც არ დასჭირდებოდა].

30. 69C₂ ქვ. *Καίτοιγε ἄρῳμεν τῆς μεγάλῃ τῶν τὰ κῆντα κῆπερῶντος σαρῶν.*

36₂₆ და ამა ესერა, ვხედავთ დიდსა მას სიბრძნესა ყოველთა განმგებელისა ღმრთისისა.

[სახვასმული სიტყვა ბერძნულში იგულისხმება].

31. 80C₆ ზემ. *Ὑδῶν: ἐν φῶν τῶν τε πορφύσῳ.*

41₂₂ და კვლად წყალთა ბუნებამ ტკბილი და მზრდელი.

[სახვასმული სიტყვა ჩამატებულია მთარგმნელის მიერ, ბერძნულში მხოლოდ „მზრდელის“ შესატყვისია (πορφύσῳ)].

32. 82C₆ ზემ. *ἐκ τῶν ἀρῶν ἡμῶν ἀνεγῶντῶν κατῶν.*

41₂₁ აწ-ლა ჩუენ მიერ წარკითხულისა ამისგან იხილო. რამეთუ იტყვას: და თქუა ღმერთმან.

33. 81A₆ ზემ. *Ὅθεν ἔστιν ἄρῳς ἀντῆς ἀσῶν τῆς Γραφῆς φανεροῦσῳ. Ἐνεχῆσῳ τὰ σὺνδῶν...*

42₉ ამა ესერა, აწ ისინი ვითარ-იგი თუთ თავსა თვსსა გამოაცხადებს წიგნი და იტყვას: «შეკრბედ წყალნი...».

34. 84₁ ქვ. *Ὡς ἐστὶν ὁ φῶν ἡμῶν, ἡμῶν. Ἐνεχῆσῳ, τῶν τῶν ἀμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν.*

43₂₆ ვითარცა იტყვს უფალი, ვითარმედ «არა გეშინოდისა ჩემგან, რომელმან დავლევ ეჭვამ სახლგარდ ზღვსა» ბრძანებად საუკუნოდ და არა გარდაჰყდეს მას.

[სახვასმული წინადადებები მართალია ბიბლიიდანაა, მაგრამ ამ ადგილას მთარგმნელის მიერაა ჩამატებული].

35. 94C₆ ქვ. και ὁ μετὰ ταῦτα βουληθεὶς ἐπεξεργασασθαι Δαρείου δ Μήδου.

44₁ და შემდგომად მისა ინება დარიოს მიღთა მეფემან, და ეკრუძლეს.

[ს.ხ. ასძეული სიტყვები ბერძნულში იკუთხისხმება]:

36. 85B₂ ქვ. παλλῆ μὲν ἔταυεν εἰλεπεν.

44₂₁ მრავალი უკუე გუაქუს თქუშად ამის სირისათეს.

37. 85B₁ ქვ. και διὰ ταύτων τὸν λόγον ἡμῶν ἐλέγχων ὀϊστῆσαι

44₂₈ და ამით მიერ ჰგონებდენ მხილებსა სიტყვსა ჩუენისასა, რამეცა იყო უსაკიცხელეს ამისსა?

38. 85B₁ ქვ. Ἄλλῃ τῆν μαρτυρίην και τελευτήσασαν συνδρομήν τῶν ἰσθῆτων ὀϊσῆσαι συναγαγῆν ἰσαν.

44₂₉ გარნა არა ესრეთ, არამედ შესაკრებელსა მას წყალთისა დიდსა და უსრულესსა უწოდა ერთად შესაკრეველად.

39. 92C₆ ქვ. και ἵσταται πόντος ἐκ τῆς διηγήσεως τὸ πικρὸν ἰσθῆτους.

48₁₁ და დაწურის და დაატკბის მარილოვნებდა მისი და სიმწარე.

[თარგმანი გავრტობილი და თავისუფალია. სიტყვა-სიტყვით ეს ციტატა ასე იქნება: და დაწურისაგან ჩანიშორებს სიმწარესა [და] იქნების სასუფლა. სახვასული სიტყვები კი ჩამატებულია მთარგმნელის მიერ].

40. 93B₁ ზემ. τῆν χρεῖαν ματρίας ἐν ταῖς ἀνὰ γῆρας παραγυῖσθινται.

49₁ და ჭირი იგი წყურილისა და წყლისა შის გამოწურვითა მცირედ რამე აღისუბუქიან და ნუგეზინის იციან.

[ს.ხვასული სიტყვები ბერძნულში იგულისხმება].

41. 93B₂ ქვ. ἐξῆται γῆν μὲν τῶν περὶ αὐτὸν τοῖς ἀμύθια μύθοις παραχρῆμα.

49₂ რამეთუ ექმნების იგი მდიდართა ნამეტნავისა მტრთველ და მიმღებელ ვინა და ეკრძოცა ენებოს.

42. 100A₃ ქვ. ἰσὴν ἄνδρ, ἢ παρὰ τὸν εἰς, ἢ πλεονεξίαν, ἢ περιουσιονίαν.

52₁₁ ერთმან ღამემან, და ერთმან მეურველებმან, და გუერდისა გუმრემან, ვინა დეძლისამან, ანუთუ ფირტვსამან.

43. 100A₂ ქვ. πᾶσαν τῆν καινὴν ἀντὶ τῆς ἐξῆσιν ἀπογοῦσθῆσαι.

52₁₆ ყოველივე იგი საოცრებდა, ვითარცა სამღერელი, ესრეთ განაქარვის და ყოელისაგანეე განაშეშულის.

44. 100B₁ ქვ. Βλασησῆται ἢ γῆ βουλήν γόρπον.

52₂₀ აღმოაცენენ ქუეყანამან მწუხანელი თვისა და სათესავი თესლი თესლად-თესლადი.

45. 104A₅ ქვ. ὁπότε, ὅτε οἱ παλλῆαις καιτῆλῶντες, τὸν μέλαινα τούτων πικρὸν ὑπῆραμῆσμεν.

55₇ რამეთუ მრავალ-გნის ვსთესით დიკად მწითლთრი, გინათეთრ-დიკად, და შავად გარდაქვეული მოვიძიეთ იგი?

[თუ ბერძნულს მიხედვით ვიპოვებდით, ქართულში მოსალოდნელი იყო „დიკა“ კმ „ქრთილი“ მხოლოდ, და რაც მეტია: ის მთარგმნელის ჩანამატად უნდა ჩაითვალეს].

46. 108C₅ ზემ. Παρεμβλεει γὰρ ἀγγελος Κυρίου κἀναγκῶν τῶν φοβησμένων αὐτῶν.
57₂₂ ვითარცა თქუთულ არს, ვითარმედ დაიბანაკებს ანგელოზი უფლისა გარემოჲს მოშინთა მისთა.

47. 109A₁ ქვ. ἀφῆσιν τὴν ἐλεημοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ παρεχόμενοι.

58₁₂ და ყოველსა შინა უშუიგელად აღმოცენებდე მოწყლებდას და ყოვლისა ეამსა იქმოდ იქველისსა ქმესა.

48. 109B₃ ზემ. τὰ μὲν ἔγχαρπα, τὰ δὲ ἐρέψιμοι, ἀλλὰ πρὸς νουπηγίαν ἐπιτηθεῖς, ἀλλὰ πρὸς ἀσῆσιν!

58₁₆ რომელნიმე ნაყოფიერნი, და რომელნიმე უნაყოფონი, და სხუანი ხილვად საწადელნი, და სხუანი მარჯუენი შენებად და საქმარიდ ნაგებისა, და სხუანი ნივთად და საგზებელად ცეცხლისა.

49. 109C₇ ზემ. καὶ ἐπιμαλέσιν δ φλοιὸς περιτέταται.

58₂₂ რომეთუ ქაბუთა მათ და ახლ-ნერგთა ქერქი წყალტუ არნ და ვანმარტებულ.

50. 112C₄ ზემ. ἐπιμαλέστερον δὲ τὸν καρπὸν ἐκτεφροσύη.

60₂ და მოლუაწებით ზრდინ ნაყოფთა მათ თჳსთა სიტკბობასა

51. 113A₁ ზემ. Ὅθεν ἐναίτων ὅθεν ἀπὸς ταυτομάτου.

60₁₆ არარაჲ არს უმიზეზო, არარაჲ არს გარეწარ. არარაჲ არს თავით თჳსით.

52. 113B₄ ზემ. Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ τὰ ἐμφαινόμενα κάρφῃ καὶ λεπτῶτα τῶν ζῶων.

60₃₁ და დამტკიცებს სიტყუისა ამაჲ წუელაჲ იგი, და ეკალი, და მწულოლნი იგი ცხოველნი.

53. 113C₇ ქვ. καὶ ἐν μὲν ταῖς βλαστάσις.

61₄₅ და რაჲმს შევიდის რკოსა შინა და წაბლსა.

54. 116A₇ ზემ. καὶ ποταμῶν δὲχθαι μαρτυροῦν γένεσι φουτῶν ἀρραξῶν.

61₃₄ და შეიკვენეს გვენი და კილენი მდინარეთანი ბევრეულთა ნერგთა მიერ.

55. 116D₁ ზემ. Ἐξ γὰρ οἱ στρόβιλοι ἐκ τῆς πρώτης ἀντιῆς ἐνδομείσης πληγῆς τὰς ἐφεξῆς ποιοῦνται περιστροφάς.

62₂₈ ვითარცა იგი სიმრგულენი თუალთა და ურმის თუალთა პირველითგან ვერსა მის ზედა ლერძისასა თავისა თჳსისა თანა მოაკცევნ.

56. 121D₄ ზემ. τὸ δὲ τῆς καύσεως ὁδούργον τοῖς κολαζομένους ἀποταχθῆναι.

66₁₆ ხოლო დამწველობისა იგი სალმობაჲ ტანჯვადღა მათ შეეცდეს განმლეველად სამარადისოდ.

57. 125B₇ ზემ. Ἐ πεσοχημένους τῶς καὶ συνησῶς ἀήρ ὀηλός ἐστι δὲ τὴν ἐπιβρίταν τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀτμῶν ἄρα τῆς μῆς ὀνηθῆς, ἀλλὰ τῶν πλεονασημῶν τῶν სერῶν ჯემანა ეპაწან. თინე ჯარიცე პერი ἂν საუამრიწეთა.

68₄ ზრქელი იგი და შენივთებული ჰაერი მცხინვარებთა მზისათა მოასწავის, ვითარმედ სიმრავლესა მის ქუეყანისა ორთქლთასა ვერ შეუძლო ძლევად, არამედ შეიპყრა მით მიერ, და ვანმრავლებამან ნოტიისამან ზამთარი და წკამაჲ მოაწიის არეთა მათ ზედა, რომელთა შინა შემოკრბა ორთქლი იგი და ნოტიოჲ.

58. 125B₃ ქვ. ἢ ὕμνων ἀέριον πληθὺς.
68, ანუთუ წყმათა და წყალთა ჰერისათა სიმრავლესა მოასწავებენ.
59. 125B₃ ქვ. ἢ καί, οὐκ ἀνομήσασιν ἀναθηλίους.
68, და კულადა, რომელთა-იგი ანთილიოს უწოდენ, რომელ არს მზის-ნაცვალნი.
[ხაზგასმული განმარტება მთარგმნელისა].
60. 125B₃ ქვ. σαμπωματάων τινῶν ἀέριον σφαιρα γίνεσθαι.
68, არიან იგი სასწაულ შემთხვევათა რათმე და საღმობათა ჰერისათა.
61. 128A₁ ზემ. προηγέρουσεν ὁ ἥλιος μεταστραφίσεσθαι εἰς ἀίμα.
69, და მისცე პირისათვის წერილ არს, ვითარმედ «მზე გარდაიქცეს სისხლად».
62. 128A₁ ქვ. οὐχ! τὸν περὶ τὸν ἀέρα τριπλῶν, οὐδὲ τὸν περὶ τὰς ἀτρακ μεταβίβλων.
69, და არა გულისჯმა ჰყოფენ, ვითარმედ ჟამთა ქცევისათვის და ჰერთა შეცვალვისა თქულულ არს სიტყუა იგი.
[ხაზგასმული წინადადებები ბერძნულში იგულისხმება].
63. 128A₁ ქვ. πῦρς τὸς ἐν τῷ ζῶδιαικῷ κειμένους ἀστέρους κατὰ τοιοῦτον ὀρχήμα συναελθόντων ἀλλήλοις.
69, რომელნი-იგი მოქცევს მას შინა კოსმითა და ცისა ნაწილთასა იქცვიან და ამით რაჟთმე სახითა ურთიერთარს შეიერთებიან.
[ხაზგასმული სიტყვა ჩამატებულია].
64. 129A₁ ზემ. Διὸ πύσων, βύβλας, ἰθὺμεν τῶν λεπιτατάων τῆς μαίαις τῆν φωνῆν παρελθῆιν.
70, რავოდენი ვნებავს მწულლითა მათგანი, რაჟთა წარვჰვალთ პირველ სმენადმე ამქუქელისა მის უჩინოსა მას ვმასა შობილისასა?
65. 129A₂ ქვ. Ἀνάγκη γὰρ ἐνερθεῖσθαι τὸν ἀροστραπιστὴν ἀστέρων, ὅς μόνον...
70, რაჟამთ-მემსტურესა მას იძულებით თანა აც პოვნად ვარსკულავისა მის მათუწყებელისა არა ხოლო...
66. 129B₃ ზემ. ἄσπε ἐνερθεῖσθαι πτασπῶν εἰχῶν σχέσων πῦρς τὸς ἀπλανεῖς, καὶ πτασπῶν ἦν τὸ σχήμα ἀστῶν πῦρς ἀλλήλους ἐν αἷ ἕτεε γεγῆσθαι τὸν τικτομένον.
70, ვლ თჯთოეულისათვის შჯღთა მათ ცთომილითა ვარსკულავთა დასა აქუნდა უცთომელთა მათ. ესრეთ ჯერ არს გამოწულილვით პოვნად ჟამისაჲ, რაჟთა იპოვოს, თუ ვითარი შეტყუებაჲ აქუნდა უცთომელთა მათ მიმართ და თუ ვითარი იყო სახე მათი ურთიერთარს შობასა მას შობილისასა.
[ხაზგასმული სიტყვები ბერძნულ დგდანში არაა, და, ჩვენის აზრით, ისინი ტექსტში შეკულო უნდა იყოს აშიიდან].

67. 129B₁ ქვ. ἄνδ ὄναυμένους ἐβέναι τὰ κατ' ἀπὸ τῶν.

70₂₈ რომელთა ჰგონიეს, ვითარმედ შემძლებელ რასმე არიან ცეკვითარნი იგი ცნობად რასმე, გინა უწყებად.

68. 132C₆ ზემ. μετῆναι τε ἔχει δὴναυμ ἐν ταῖς γένεσιν τὸ ἦ παρὰ ἀγνοῖσιν ἐφορᾶται, ἦ κακοποιῖσιν.

71₁₇ ვითარმედ დიდი ძალი აქუს შობათა შინა ხილვასა მას კეთილის-ყოფელისა ანუ ბოროტის-ყოფელისასა; ესე იგი არს მარგებელია ანუ მავნებელია,

[სახვასშუალო განმარტება მთარგმნელის მიერაა ჩამატებული].

69. 133B₁ ქვ. καὶ οὐ περι τὰς ἐξῆς ποιήσονται.

72₂₄ დამაშურალი იგი ჯელოვებაათაჲს და ქუეყანის-მოქმედნი.

70. 133C₇ ზემ. Ὅπου γὰρ ἀνάγκη καὶ ἐμπαρμένῃ κρατεῖ.

73₁ რამეთუ სდა იძულებამ და შობისა დღე უნებლიეთ დაჰპატიებდენ.

71. 133C₁₀ ზემ. Καὶ πρὸς μὲν βλαψῆσιν ἐπὶ τοσοῦτοι.

73₃ და მათდა მიმართ ესე კმა იყავენ.

[სახვასშუალო სიტყვები ბერძნულში იგულისხმება].

72. 136C₇ ქვ. Οἱ δὲ ἐπέκεινα τῆς ἀσφασιφορίας γῆς ἐπ' ἀμφοτέρω τὰς ὁδοὺς παρὰ ἄσπασιν.

74₅ ხოლო რომელნი-იგი იყოფებიან იმიერ-კერძო ქუეყანასა მას სულელთასა, ორკერძოვე იცვალევენ იგინი ჩრდილსა, და ორ-კერძოვე მისწუთების მათ.

73. 140C₉ ზემ. Ἦδη δὲ πῶς καὶ τὴν ὄρμην τὰ μετῆστα.

76₄ და ეგრეთვე მთანი დიდ-დიდნი და მადნაროვანნი.

74. 140D₁ ἀλλὰ συγχεῦσμένην τὴν σωματῶν λαμβάνει τῆν ἐκκασίαν.

76₂₁ არამედ შერეულად და უნდოდ განიცდის იგი გუამთა და აგებულებათა.

75. 141A₄ ქვ. καὶ πεπηγότες τῶσδε καὶ συμπεπληγμένον ἔβη περι γῆν ἀέρα κατῆρηξε καὶ δὲχθει.

76₂₉ და ჰაერის ესე ცივი და განყინებული, რომელი დგან ზედა ქუეყანასა, განადნვის და განატვის და ნისლი და არმურის განადნისი.

[სახვასშუალო სიტყვები მთარგმნელის ჩამატებულია და წარმოადგენს ბერძნული სიტყვების „πεπηγότες τῶσδε καὶ συμπεπληγμένον... τὸν ἀέρα-ს“ (==აერი ესე ცივი და განყინებული) კონკრეტულ განმარტებას].

76. 145A₁ ზემ. πῆνα τὴν δῆτι καὶ πηλῖνα τὰ παρὰ ἔθνα.

78₃₃ თუ რავოდენნი და რამაზნი არიან დატყვებულ მოუქსენებელად.

77. 145A₅ ზემ. Μῆσοι τινες κατὰ ἔλασται ἡπὸ γραιῶν καὶ ἡθῶν ἰσομένων παρὰ ἡγερούμενοι πανταχῶς δεινῶνται.

79₃ და არცა ამისი ჯერ არს თანაწარსლვამ, რამეთუ ზღაპარნი რამე საბასრობელნი დედამებებრთა სიცილითაგან მიმოფენიებიან.

78. 145C₃ ქვ. Ὁν γὰρ ἔσται ἀνάγειν τὸν μαρτύρου τὸν Θεὸν τὴν βίαν ἐκ τούτων λαβῆσαι τῆς θείας ἀν.

79₁₁ რამეთუ ვითარმცა შესაძლებელ იყო სიდიდესა ყოველთა ღმრთი-სასა უნდოთა ამათ შესწორებად.

[ნახვასმული სიტყვა ნაპატებულია და თარგმანიც თავისებურია: მტკიცებითი წინადადება კითხვითადაა შეკვლილი სიტყვა-სიტყვით ასე იქნება: არამეთუ არა ჯერ არს სიდიდესა ღმრთისასა ყოველთა ამათ შესწორებათ.]

79. 148C₈ ზემ. Τούτοι γὰρ ἔνεκα, ἕνεκα γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐπιπέτῃ.

81₄ ამისთვის იტყვს, ვითარმედ უამოილედ წყალთა ქუეწარმავალთ, [ნახვასმული სიტყვა ჩამატებულია კონკრეტულობისათვის, მისი ბადალი სიტყვა არც ლათინურ თარგმანშია].

80. 148D₃ ქვ. τὴν παρανομίαν γένεθαι, τὴν οὖν ἐμπαροξενήσαντα τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ.

81₁₂ რაე დაშთა თესლთაგანი, და რაე არაე იქმნა ცხოველ-თაგანი და რაე არაე სრულ იქმნა ბრძანებისა მის მიერ დამბადე-ბელისა?

81. 149A₈ ზემ. Ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ.

81₃₁ რომოდენცა არს თვით-ფერებათ თევზთა, და შეერთებამ მათი-და განყოფამ.

82. 149B₆ ქვ. Ἐπεὶ οὖν ἡμεῖς τὸν μαρτύρου ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ.

81₃₅ რომელი-გი განწყვლებითა ყვისამთა შეიწყნარებს ჰერსა და იყნოსს.

[ნახვასმული სიტყვები ზემო წინადადების განმარტებას წარმოადგენს].

83. 149C₅ ქვ. οὖν ἰδοὺ ἰδοὺ, καὶ ἡμεῖς, καὶ ἰδοὺ ἰδοὺ ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ.

82₉ ვითარ კონლიომ, და ლოფოთქინი ზღვსა და საიარტხალი და კუჟ, და სტრომი.

84. 152D₁ ქვ. ἕνεκα γὰρ ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ.

83₃₀ შთანთქის და დაფარის უესუსტურესი იგი, გინა გლახაკი.

85. 153C₁ ზემ. Τούτοι οὖν ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ.

84₁₉ და კმა იყავ თვისი მონაგებო.

[ნახვასმული სიტყვა ბერძნულში იგულისხმება].

86. 153D₁ ქვ. ἕνεκα γὰρ ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ.

84₈₈ ამისთვისცა დაესაჯა მას, რათათა ცურვილეს მკარდითა თვისითა.

[მთარგმნელი სცელის დედნის კონსტრუქციას, ნახვასმული სიტყვები მის მიერა ჩამატებული. რომ სიტყვა-სიტყვით მიჰყოლიდა დედანს, იქნებოდა: ამისთვისცა დაესაჯა ცურვამა. ლათინურში ისა, როგორც ბერძნულში].

87. 156A₇ ქვ. ἕνεκα γὰρ ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ.

85₉ არა შეუფენ, არცა ჰვლებიან ურთიერთარს.

88. 157C₁ ქვ. καὶ ἡμεῖς τὸν μαρτύρου ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ ἡμεῖς ἰδοὺ ἰδοὺ.

86₃₉ და თევზთა იციან მარგებელი მათი და მივინებელი და სათნო, და სალტოლეელი.

[ნახვასმული სიტყვები ჩამატებულია მთარგმნელის მიერ და წარმოადგენს ბერძნულ დედანში მოცემული მუჯელობის გაზლას].

89. 160A₃ ქვ. τὰς ἐπιστολαῖς τῶν ἀποστόλων.

87₁₉ აღმოსვლეთა, გინა შემთხვევითა ვარსკულათათა.

90. 160B₆ ზემ. τὰ τὰ οὐκ ἐπιστολαί;

87₇₅ შენნიმცა საქმენი უკულეხელს ყვნა და არა განიცაღნა? [ზახვასმული სიტყვები ჩამატებულია ან უკეთ რომ ვთქვათ, შემოტანილია ამის წინა წინადადებიდან].

91. 160C₈ ქვ. ὅς τὸ τῆς ψυχῆς ἀποκρίσιν καὶ ἀνάστυξιν οὐκ ἀποσφραῖσται ἀνδρῶν τῆς ἐκκλησίας.

88₂ შენ ქორწილისაგან შეკვლიმებითა და შეერთებისა რილობითა არა განიშორაო სულისა შენისაგან სიმწარე ეგე, და უწყალოებდა, და უპირულებად შენი?

[ზახვასმული სიტყვები ჩამატებულია, უფროსწორად, — იმეორებს ამის შემთხვევით სიტყვებს].

92. 160C₉ ქვ. ὅτι μαρτυρεῖται τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς μαρτυρίας ἐπιστολῆς.

88₃ რამეთუ შეერთებდა იგი ზმირნისა და იქედნისა მრუშებდა რამე არს ბუნებისა და არა მეთულებდა.

93. 161A₁ ზემ. καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι καὶ πολλὰ εἰσι παραμένοντα ἐκ τῶν φιληκῶν μαρτυρίας ἀποστόλων...

88₁₃ და შემწუხრებდა ჟამისა და უკეთუშემა, არა ესრეთ იყო, მრავალი მქუენდა ღირსი საკრველებისა შეძინებად...

[ზახვასმული სიტყვები ბერძნულში იგულისხმება].

94. 161A₄ ზემ. ὅτι ὁ πῶς ἐκκλησίας ἰσχυρὸς τὸ κούρῳν, ἰσχυρὸς καὶ ἐστὶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

88₁₆ და თუ ვითარ მრავალ-სასყიდლისა იგი ქვაა, რომელსა კორალიონ ეწოდების, გამოაქუს ზღუასა, რომელი-იგი ვიღრემდის ზღუასა შინა იყოს, არს ვითარცა მწუხანე.

[ზახვასმული სიტყვები ჩამატებულია მთარგმნლის მიერ. ვაუერტოლად იქნებოდა: «და თუ ვითარ მრავალ-სასყიდლისა იგი ქვაა კორალიონი. ვიღრემდის ზღუასა შინა იყოს, არს ვითარცა მწუხანე»]

95. 165A₉ ზემ. ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων ὁμοθυμαδόν.

91₄ ამისთვის, რამეთუ სიზრქესა შინა წყლისასა იქვეიან და მისი მიერ არს არსებდა მათი.

[ზახვასმული განმარტება მთარგმნლისა].

96. 169A₅ ზემ. τῆς ἐκκλησίας ὁμοθυμαδόν...

93₁₆ ხოლო საჭიოთა ბოლოთათა მიმოქცევასა...

[ზახვასმული სიტყვა ჩამატებულია].

97. 172A₈ ზემ. καὶ ἰσχυρὸς καὶ ἀνάστυξιν ἰσχυρὸς τῆς ἐκκλησίας ἰσχυρὸς, ἰσχυρὸς καὶ ἰσχυρὸς, καὶ ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς...

94₇ და სხუდა აგებულებად შეფერვებული სახესა ცხობრებისა მათისასა; ესე იგი არს: სიმანჯლე ფრჩხილთად და მოღრევილობად ნიკარტისად.

98. 172B₂ ზემ. Μυρία δὲ ἄλλα τὸν ἀμφοισματικὸν ἤρηται βίον. ἡς περιτ-
 τεραί, καὶ γέγραυοι.

94₁₆ და სხვანი ბევრეულინი არიან, რომელთა უყუარს სიმრავლით
 ცხოვრება, და დასეულად, და გროვად, ვითარცა სახედ მწერონი-
 და ტრედნი...

[სახასამული სიტყვები მთარგმნელის ჩანაშატია. ლათინურში მხოლოდ „collectivam“ —
 სწერია].

99. 173C₆ ქვ. ἡς τὸ πικρον τῆς τῶν μακροειτων πρὸς ἄλληλα δὲσσεως
 ἔρεσση γίνεσθαι τῶν πικρῶν.

96₁ რადათა სიჭშოად იგი და შედგმით შეწურვად წულილადი-
 ერთმანერთისა საკრველ და სიმტკიცე იქმნეს ყოვლისა.

[სახასამული სიტყვები განმეორებაა ამის წინ არსებული წინადადების გამთქმისა (იხ.
 95₃₃) და აქ მეტი კონკრეტულობისთვისაა ჩამატებული].

100. 177A₂ ზემ. οὐτως ἐπισοεὶ τὸν πηλὸν τῆν χρεῖαν· καὶ κατὰ μακρὸν
 ἀλλήλοισ τὰ ἄσρφη οἶον ἄλλη τῶν πῆλη συνδῆσασα.

97₂₁ და ესრეთ ღონე იძიის თივისა მის საწმრად, რადათა და
 ამყაროს ბუდე თვისი და ესრეთ შეჭკრის წულეა იგი თივითა, ვითარცა-
 წებოდათა.

101. 177A₃ ზემ. καὶ κατὰ μακρὸν ἀλλήλοισ τὰ ἄσρφη οἶον ἄλλη τῶν τῶν
 πηλῶν συნδῆσασα, ἔν αστῆ τὸς νεοτῶνς ἔκτρεψαι.

97₂₃ და ესრეთ შეჭკრის წულეა იგი თივითა, ვითარცა წებოდათა, და
 მოჭგელს ფრთითა და აშენებნ პირითა, და მას შინა განზარდნის-
 მართუენი თვისნი.

[სახასამული წინადადებები ჩამატებულია მთარგმნელის მიერ და წარმოდგენს დედნის
 დეტალიზაციას].

102. 177C₁ ქვ. τὸν ἔτερον αστῶν εἰς γῆν κατῆρῆρῆσας, τὰς πηλῶνς τῶν
 πτερῶν ἀποσιτισμενος· τὸν δὲ ἔτερον μόνον ἀναλαβόν, οἰκαιοσσαι, δὲα τὸ τῆς
 πρὸσφῆς ἐπῆσιον ἀποσιτισμενος ὅν ἔγῆνῆσεν.

98₁₇ და ერთსა მათგანსა ქუეყანად გარდაადლებს გუემითა ფრთე-
 თადათა ქენებულსა, ხოლო მეორესა მას ოდენ განიოთესებს და განზარდის; ხოლო
 პირველსა მას მართუესა თვისსა განსდევნის და განიოთესებს
 შრომისათეს და კირისა საზრდელის მორეწისა.

[სახასამული წინადადება ჩართულია მთარგმნელის მიერ და წარმოდგენს პირველი
 წინადადების პარაფრაზს].

103. 180A₅ ზემ. Μῆ μμῆτῆ τῶν γαμψανῆγῶν ὀρνῆων τὸ ἀτηνῆς.

98₂₇ ნუ ემსგავსები ძერთა და ბრჭალ-მოდრეკლთა მფრინ-
 ველთა უწყალოებასა.

[სახასამული სიტყვა ჩამატებულია კონკრეტულობისათვის].

104. 180B₃ ზემ. ἔν-μμῆτῆ.

99₄ მაშინ განიზარახე.

105. 181A₉ ზემ. τῶν νυκτισῶν εἰσῆν.

99₃₇ ღამისთავანი არიან და ღამით მკმობელნი.

119. 185D₂ ქვ. *ὁ ἀγὼρ τοῖς παγῶνις.*

103₅ და ჰაერშიან განგისუნა მფრინველთა მიერ.

[ხაზგასმული სიტყვა ბერძნულში იგულისხმება].

120. 189C₂ ზემ. *καὶ φθίρα καὶ τὴν ἑμᾶλιν διεξέρχεται, καὶ τὴν γυνῶν μαλασσίαν οὐκ ἔμειονητος ἀποσάσεται.*

104₄₇ და სრწნილებითა დაბადებულთათა დის, და წარემეტე-ბის და აღორძინდების და მოაკლდენის და ნათესაეთა შემდგომე-ბასა მსგავსებითა ჰმარხავს და აცხოვნებს.

121. 189C₇ ქვ. *ἀλλ' ἴσπερ ἄρει καμύσται μένη ἢ φόσας ἀεὶ νεαροὺς τῶν χροῶν σαμπαροσπέρχει.*

105₅ არამედ ვითარცა აწლა ქმნილნი მარადის ბუნებისა მიერ ვდო-ბით შემოვლენ სოფლად და სრულებით თანა-წარჰვადებია ნქამთა.

[ხაზგასმული წინადადება ჩამატებულია; ბერძნულში მის ნაცვლად არის „νεαροὺς“, რაც „ახალგაზრდას“, „ნორჩს“ ნიშნავს და ამაზე დაყრდნობით გაფრცხვანა მთარგმნილს. („ახალ-გაზრდა ხომ ბუნითა და თამაშით დადის)].

122. 192B₅ ქვ. *Ἐν γὰρ ἀντίῃ τοῦ χαρμητηρῶν ἐστίν, ἢ ἀλογῶ.*

105₃₈ და რამეთუ ერთ არს გამომსახველი მათი, ესე იგტ არს პირუტყუებამ.

123. 193A₃ ქვ. *καὶ ἄπειλας παρὰβήσεται.*

106₂₄ და გამოიტენნის მითა წყულუნნი იგი თჳსნი და განი-კურნის.

124. 193B₇ ზემ. *ἦδη ποτὲ τοῦ ξέρος ποσῶντος.*

106₂₃ მოწვენად არისად და მოახლებამ ზაფხულისად.

[ხაზგასმული სიტყვები შინაარსის მიხედვით იგივეა, რც პირველი ორი სიტყვა ბერძ-ნულში ასეთ განმეორებას ადგილი არა აქვს და ეს ხერხი მთარგმნელს შეგნებულად აქვს ნახ-მარი მეტო სიტყვადიათვის].

125. 193B₈ ზემ. *καὶ τὴν βίσησασιν πῆρὲς τὰς ἐξῆμους ἔρῶσ, πᾶντες οὐφ' ἔν: σαμψίματι μετὰβλήσιντες τοῦ σψίμα.*

106₃₃ ყოველნივე ერთითა- ერთობითა ბოსლით გამო ვვლად მი-მართ ხედვიდიან და განსლვასა იზმნიდიან.

[ხაზგასმული სიტყვები ჩამატებულია მთარგმნელის მიერ და წარმოადგენს ხემომოვყო-ნილ მსჯელობის ლოგიკურ ვაგარსებებს].

126. 193C₁ ზემ. *Ὅσ μῆσιν τοῦ δὲ καμύσται οὐκ ἔσται τῶν καμύστων ἢ καμύს-*

107₁ არა ხოლო თუ მოლუაწებამ ოდენ ღმრთისად, დაზადე-ბელისა წუენისად, რომელი-იგი ყოვლით-კერძო მისწუთების.

127. 196A₁ ზემ. *Διακρίσει γὰρ τὰς ἐμῶσ τῶν καμύστων τοῦ με-σᾶσ τᾶσ.*

107₁₄ რამეთუ მოჰკუეთის მარცვალსა მას თავი და ესრეთ პი-რიტა თჳსითა განკუუთის იგი.

[თარგმანი გავრცობილია: ბერძნულის მიხედვით თუ ვიმსჯელებდით ან ხაზგასმული ნა-წილი უნდა ყოფილიყო, ან ხაზგასმული].

128. A196B₂ ზემ. Ὁ σεσαυτῆρ βινλεις παρ' ἐτέρου γένεσθαι.
107₂₈ ესე იგი არს: რომელი-იგი გნებავს რაათა გეყოს შენ სხვა მინ. და კმა არს.

129. 196B₄ ზემ. Ὁ οὐκ ἂν αὐτὸς παθεῖν ἔλοιτο παρ' ἐτέρου.
107₂₉ ესე იგი არს: რომელი-იგი შენ არა გნებავს რაათა გეყოს სხვაგან.

130. 197B₈ ზემ. Ταῦτα ἀπὸ δειξίν ἔχει τοῦ ἀδινδάντους εἶναι τὰς φῦσεις ἀπῆρτων.

108₃₂ და ესე ყოველი მუწყებელ არს, ვითარმედ ყოველივე ბუნებოთი უსწავლელ არს და თვთ-სწავლულ.

131. 197C₃ ზემ. τὰς ἐκαταχῶν φερύσας ἔκτροπὰς ἐπελεῖψαν, μογιουχ: ἡν σιλλογιστικῆν φωνῆν ἀφῆσι δὲ ἂν παράσσει.

109₃ და პირად-პირადად დათხზნილად მიმოქცეულნი იგი კულონი მოსუნნის, და ვითარცა გრძნობილსა ჳმასა აღუტევებდა.

132. 197D₁ ზემ. Ἔπου γε καὶ φουεσθεῖσι δεσπότηας κατ' ἐρημίαν πολλοῖς τῶν κτηνῶν ἐπαποθιζόντες μνημοσύνοιται.

109₁₅ რამეთუ მრავალნი ძილნი მოსწყდეს უდაბნოთა ზედა მოკლულთა მათ უფალთა მათთვის წყალო მითა, და სიყუარულთა და მწყუხარებთა მათითა.

[სახასმული სიტყვები უმატებს მთარგმნელი ნაცვლად „მნიშვნელოვანი“-სა (= მოგონებოთ)].

133. 200B₂ ზემ. ὁδὲ τῆς ἐπιβαλοῦσῃς αὐτοῖς ἐπιμελείας ἀμοιβᾶ.

109₃₃ არცა უნაწილო ზრუნვისაგან, რომელი შეეცდუნებინ მას.

134. 200B₃ ზემ. Κἂν αὐτὲ τὰ μέλη τῶν ζῶων καταμάσῃς, ἐσρήθεις, ἔτι οὐτε περιτῶν τιδ κίττας προσέθῃκεν, οὐτε ἀφείλε τῶν ἀναγκαίων.

109₃₃ და უკუეთუ კერძონი იგინი ცხოველთანი გამოიძინე, და შეწყობილებთა ასოთა მათთა იხილო, ჳმოგო, რამეთუ არარად ნამეტნავი შესძინა მათ დამზადებელმან, არცა რად მოაკლო საჭიროთაგანი.

[სახასმული წინადადება ჩამატებულია მთარგმნელის მიერ მეტი სიკვდილათვის].

135. 200B₈ ზემ. Ἄ δὲ ἐξ ἡμισείας ἄπλισται τοῖς ὀδόντι.

110₂ ხოლო რომელთა-იგი კბილნი უსუსურ არიან და განმანზოგებელ საზრდელისა.

[სახასმული სიტყვები ჩამატებულია კონკრეტულობისთვის. იხ. ამის წინა წინადადება].

136. 200B₉ ზემ. πολλὰς καὶ ποικίλας ἀποθήκας τῶν τροφῶν παρεσκεύασε.

110₉ შეუშადა მათ მრავალფერი და თვით-სახე საუნჯე და ჳურბელი სამარხავად საქმლისა.

137. 200C₁ ზემ. Μακρὸς ὁ τράχηλος τῆς καμήλου, ἵνα τοῖς πασίν ἐξείσῃ: καὶ ἐφαίνεται τῆς βουδῆς ἐξ ἧς ἀποτῆ.

110₁₁ გრძელ არს ყელი აქლემისა; და ამისთვის შეიმზადა იგი გრძელად, რაათა შეესწორებოდის ფერკთა და მისწყუდებოდის მღელოსა და საძოვარსა, რომელთაგან-იგი არს ცხორება მისი.

138. 200C₄ ზემ. Βραχὺς καὶ τοῖς ἰμοῖς ἐνδεδυμένος ὁ τράχηλος τῆς ἀρκτους. καὶ λεῖοτατος δὲ, καὶ τῖγριδος, καὶ τῶν λιπῶν.

110₁₃ მოკლე არს და შთასუმულ მგართა შინა ყელი დათესად, და ლომისა, და ვიგრიისა, და ვეფხისა, და ავაზისა და ყოველთა მსგავსთა მათთაჲ.

[ზახგასმული სიტყვები ან ჩამატებულია მთარგმნელის მიერ, ანდა, გადამწერლის შეცდომა: გიორგის დედანში იქნებოდა „ტოგრი“ და დამახინჯებით მივიღეთ „ვიგრი“. (უცნობი ტერმინის ნაცნობით შეეცლა, ხშირი მოვლენაა ხელნაწერებში!). თუ ეს ასეა, მაშინ რაღაც, სე, ო, რ გადმოცემულია ჩვენს ძეგლში სამი სახელით: „ვიგრი, ვეფხი და ავაზი“. ასეთი რამ გიორგი მთაწმიდლისათვის უჩვეულო არაა. (შდრ. უყვნი, მწუვრნები, და ფლისკინანი)].

139. 200C₅ ქვ. Τὴ βῆσιλευα ἡ προσιμαία τῆ ἐλάφου.

110₁₈ რასა მოასწავებს წინა-მცურვალი იგი ნიჩური პილოასად?

140. 201A₁ ზემ. κατὰρξέσων ἀεὶ πῆρξ τὸ κῆτω.

110₂₃ და მიიზიდვოდამცა იგი ქუეყანად მიმართ ქუე-დარტეკისა მისისათჳს.

141. 201A₂ ზემ. ἔχει δὲ τῆν προσιμαίαν.

110₂₅ და აქუს ნიჩური იგი წინა-მცურვალი.

142. 204C₁ ქვ. Ἀντὸς γὰρ εἶπε, φησὶ, καὶ ἀντὸς ἐποίησε.

112₂₅ რამეთუ ესრეთ იტყოდა, ვითარმედ თუთ ლმერთი ეტყოდა თავსა თჳსსა, და წარჰრეკდა, ვითარმედ მან თქუა და მან ქნაო.

143. 204C₂ ქვ. Ἦν μὲν οὖν καὶ τότε πῆρξαιρος ἐν τοῖς παρ' αὐτῶν λεῖο-
μένοις ἡ ἀτοπία.

112₂₇ იყო უკუე და მაშინცა თქუმულთა მათ მისთა უჯგოროებისა მხილვბად ცხად, და საჩინო, და აღვილ.

144. 204D₁ ქვ. δεσποτιανὸς ἕστων καὶ σφοδρῶς κατὰσπασθόντων.

112₃₅ და უფლებითმცა ასწრავებდა თავსა თჳსსა და კელმწიფები-
თა ფრიად აშრომებდა.

145. 205B₂ პერიპრატეა τοῖς καλῖγδοῖς.

113₁₃ იბრღლუენ და გორავნ წერთა მათ ზელა.

[ზახგასმული სიტყვა ან ჩამატებულია, ანდა, შესაძლებელია, სიტყვა „კალსადოის“ (=ვერი) მიამსგავსა „კალსინდის“ (კალსინდ=გორგბა) და ორივესი შინაარსი მოგვცა].

146. 208A₅ ზემ. Οὐχί, ἐποίησαν.

113₃₆ არა თქუა, ვითარმედ ქმნესო.

[ზახგასმული სიტყვები ბერძნულში იგულისხმებენ].

147. 208B₂ ზემ. τῆ δὲ σὺν τῆν ἐκ φῶσεως ἰμοῖσιντῆα πῆρξ τὸν γεννίαντων
ἔχειν οὐκ ἐπιτρέπει.

114₁₁ ხოლო რომელი-იგი ბუნებით აქუს ძესა მსგავსებდა და თა-
ნასწორებდა მამისაჲ, არა ჯერ გიჩნსა?

148. 208C₃ ზემ. Κατὰσπασέσων δ' ἀνῆμοῖς.

114₂₂ ჰრცხენოდეთ არეანოზთა და უმსგავსეთა.

03. ექუსთა დღეთაჲ

II. მთარგმნელი აკლვას

(კუთხოვან ფრწილებში ჩასმული ზემონელი სიტყვები და წინადადებები ქართულად ნათარგმნი არაა და ჩვენ მიერ შვებრუნლებული მათი თარგმანიც ახეთსავე ფრწილებშია მოთავსებული)

1. 28A₂ ზემ. ...*οὐκ ἔστιν ἄλλο* ἔσται ἀντιπαρῆγε δὲ. [Περὶ τῶν ὧν ἔλεγεν ἐπιχειροῦντες, ἐς τῆς ἑμῶν ἀποστολῆς ἀποστολῆς ἐπιχειροῦντες]. 'Αλλ' ἦμεῖς ἐκείνου...

1₄ და მის წილ თვნი განწესებდა შემოილო [რომელთათვისა აწ (უკუეთუ) ვიწყით მხილებად, მათსავე მსგავსა ამაოდ-მეტყულებასა შინა შთავცივდეთ]. ხოლო ჩუნ...

2. 33B₃ ზემ. *καὶ ἄφατον* παυσελῆς [ἀφρατον] ἡμῶν ἐπιχειροῦντες. 17₁₈ და ყოველითურთ გამოუთქუმელსა ძლიერებასა [კაცობრივითა ვშითა (=სიტყვითა)] მრაცხენი.

3. 40A₂ ზემ. [Aei] γὰρ τὸν ὑπομένον τὰ μὲν ἐκ φύσεως ἦσαν ἐπιγινεσθαι. 20₁₉ რამეთუ [მარადის] საქმეთაგანნი რომელნიმე ბუნებით იქმნებიან ჩუნ შორის.

[ლათინურში ისეა, როგორც ბერძნულში: «Nam semper eorum quae fiunt»].

4. 41C₁ *Καὶ* πνεῦμα ἁγιῶν, [ფრსუ], ἐπεφῆρετο ἐπ'αὐτὸν τὸν ἡμέτερον.

22₁₅ და სული ღმრთისაჲ, [იტყჷს], იტყოდა ზელა წყალთა.

[აღნიშნული ბერძნული სიტყვა (=„იტყჷს“) აქ არ გადმოუცია მთარგმნელს იმიტომ, რომ მომდევნო წინადადებაშიცაა ეგვევ ფორმა („განათუ ჰაერისა ამის განწყებასა იტყჷს“ და, განმეორებას დაპირდება].

5. 73B₁ ზემ. ἔξωθεν [σὺ] ἴδῃς ἡμῶν τὸν ἄριστον τῆς φύσεως περὶ τὸν ἡμῶν κερძელ ἦμῶν.

37₃₁ ჯერ არს [შენდა] კეთილად განცდილ ყოველსავე ბუნებასა ნოტიოსასა თავთა ზელა ჩუნთა.

6. 88B₂ ზემ. *Σαρδηνίαν* [პნაჯი] καὶ Σικελίαν.

45₃₁ [უფსკრული] სარდინიკოჲ[საჲ] და სიკილიისა.

[მთარგმნელი მორიდებია განმეორებას. იხ. გამოც. 45₃₀₋₃₂].

7. 89A₁ ქვ. *Καὶ* ἠφ'ἑαυτῶν ἡ γῆ [καὶ ἐνταῦθα πάλην] ὡφθη ἔρηξ, καὶ ἔκλεισεν ὁ ἕως τῆς ἔρηξ, γῆς; Ὅτι ἡ μὲν ἔρηξ τὸ ἰσχυρὸν ἐστίν...

46₃₄ და გამოჩნდა ქუეყანაჲ; [და აქი კუალით: „გამოჩნდინ ვმელი“ და უწოდა ღმერთთან ვმელსა მას—ქუეყანაჲ]. რამეთუ სივმელე, ვითარცა განკუთვნილებად არს...

(კუთხოვან ფრწილებში ჩასმული ტექსტი ან მთარგმნელს გამოპირებია კიდურთ-მსგავსებთა გამო (γῆ—ἔρηξ) ანდა ვადამწერს (ქუეყანაჲ—ქუეყანაჲ).

8. 93B₇ ზემ. ἀνάστων τοῖς ναυαλλομένοις τὴν ἐπιμύζαν παρεχομένη· [ძე⁷ ონ კაი: ნათრავს რან აგოთსუმენაო ხარცვტეა].

49₆ და მენავეთა ზოგად მგზავრობასა და შეერთებასა დაუბრკოლებელად მიანიჭებს, [რომელთა მიერ ჰამბავთა უცნობთა ვიჭუშვეთ].

9. 96C₃ ზემ. Βλασητάτω ἢ γῆ βουάνην χόρτου, σπειρον σπέρμα, φησι, [კათა გენოს].

50₂₇ ამისთვის იტყვს, ვითარმედ აღმოაცენენ ქუეყანამან მჭუანვილთი თვისამა სათესავი თესლად-თესლადი [(და) ტომად-ტომადი)].

10. 104A₁ ქვ. Ἄλλ' [οἶνος] ἴσως τις καὶ ἀβύσσων τὸν σπέρματός.

55₉ არამედ [საგულეველ არს] სენი რამე და საღმობა^ა ნაყოფისა.

11. 104B₉ ზემ. καὶ ὅσα λοιπὰ νόθα σπέρματα τοῖς τροφίμοις ἐγκαταμάμαται, [ჰპერ ცვტანია პოთაგორბენ სსუიფე რე Γραφῆ].

55₁₇ და სხუანი ჯერკუალნი თესლნი, რომელნი ჰრევიან საზოდელთა თესლთა [ვითარცა ღუარძლნი იწოდებიან შჯულისა წიგნთა შინა].

12. 117A₉ ქვ. [ἐμοὶ δοκεῖν], Ἦνα μὴ θεατῆς μόνον ἀγνοῦσθω.

63₉ [ზე მგონიეს], რამთა არა მხოველ ხოლო იყენენ მოღუაწეთა.

13. 125D₁ ზემ. [ἔξεσται] δὲ τὸ βδομήριον πύργων ἐκκλίσσει τὰς βλάβδας.

68₂₈ და ეგრეთვე მოგზაურისა[ცა ჯერ არს] მიღრეკად ენებისაგან. [განმეორების თავიდან ასაცდენად (ნ. ვამ. 68₂) მთარგმელი აღნიშნულ ბერძნულ სიტყვას არ გადმოსცემს].

14. 141A₃ ზემ. Κακῆνοι δὲ [σσι] ἀναγρὲς ἔσονται ἡὸν μεγέθους σημεῖον.

76₂₁ და ესეცა იყავნ [შენდა] სიდიდისა მისისა განცხადებულ სასწაულ.

15. 145A₉ ზემ. Μὲν οὖν τινες ἀταγέλματα ἕπθ' ἡραίνων [κωθანიცემენათ] παρακλήρουμένοι [πανταχού] δεδῆθησαν.

79₉ რამეთუ ზღაპარნი რამე საბასრობელნი [მომთრავლეთანი] დედამბერებრთა სიციბილთაგან [ყოვლით-კერძო] მიმოეფინებიან.

16. 148D₃ ზემ. [Διὰ τούτο], Ἐξαγγέτω τὰ ἄνεθα ἐρπετὰ.

81₁₁ [ამას პირისათვის]: ეგამოიღედ წყალთა ქუეწარმაველი.

17. 156A₃ ზემ. Ἐκείνη τὴν ἐπιτηδεῖαν ἕσονται δαναειμάματα [χώραν].

85₇ თვითელმან ნათესავმან თევზთამან თჳსნი იგი [ადვილნი] და შემსგავსებულნი მათნი საყოფელნი განიყენეს.

18. 177A₃ ზემ. [καὶ κατὰ μακρὸν ἀλλήλας] τὰ κάρφη οἶον κίλλη τὴν τὸν ἡλμδ სუბჳსათა.

97₂₂ [და მცირედ-მცირედ ურთიერთთა თანა] შეჰკრის წულეა იგი თი-კითა, ვითარცა წებოდათა.

19. 184C₁ ქვ. εἰ φάσας, οἱ ἀπιστοῦντες [τὸν Πάβλα] περὶ τῆς κατὰ τῆς ἀνάστασις ἀλλοίωσως.

101₂₉ რასა იტყვთ, რომელნი-ევე არა ირწმუნებთ [ვაკლესსა] შეცვალეებისა მისთვის და განახლებისა, რომელი იქმნების აღდგომასა.

20. 189C₈ ზემ. Ὀὐδεις χρώνος διεφθαρμένος, [ἢ ἐξήτηλα ποιεῖ].
105₆ და არა რომელი ჟამი განჩრყუნის თვსებასა ცხოველთასა [გინა-
უჩინო ჰყოფს].
[მთარგმნელი ალბათ ტავტოლოგიას დაერია და ამიტომ გამოტოვა].
21. 192B₇ ზემ. მე-3-ე პარაგრაფი ბერძნულ დედანში იწყება ბიბლიის ცი-
ტატით: Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ πᾶσιν τῷ σπέρματι [გამოიღონ ქუეყანაში სული ცხოველი],
რომელიც ქართველ მთარგმნელს აქ გამოუტოვებია (იხ. გამ. 105₂₉).
22. 192D₂ ...βλαβὴν ἐνδεδουλάει. [Ὁμοίον ἡμφεραται] καὶ τὸ σῶμα, βερε,
σάμαπειγόν, [ἐνδεδουλάει, πρῶτον τὸ ἴδιον φασάει: κατεψαυμένη].
106₁₈ ... და ფაჩუნეირ მოსიერობითა, [ვითარცა შეჭავდა] და გან-
და განყინებულ ჯორცითა, [ვითარცა შეუენის მვეცსა ცივსა ქუაზოვანსა შინა-
მცხოვრებსა].
23. 196B₃ ქვ. ἄλλ' ἐξ ἀνεῖς τῆς φύσεως [ἐνυπαρχεῖ].
107₃₆ არამედ თვთ ბუნებისაგან [წინათ უწყეის].
24. 96C₅ ქვ. Τὰ τέκνα, ἀγαπατε [τοὺς πατέρας]. Οὐ γυνεῖς μὴ παροργί-
ζετε τὰ τέκνα.
103₁₁ შეილთა გიყუარდენ [მამანი], მამა-დედანი ნუ განარისხებთ.
შვილთა.
[ეს შევდომა ალბათ გადამწერლისა იქნება—კიდურთმსგავსებისა გამო (მამანი—მამა-
დედანი)].
25. 201A₁ ზემ. κατὰρβέπων [αἰ] πρὸς ἀνά.
110₂₈ და მიზილცოლამცა იგი [მარადის] ქუეყანად მიმართ ქუე დაღ-
რეკისა მისისათს.
26. 201D₂ ქვ. καὶ φθαρταὶ [καὶ πλεῖστα] τῆ ζῶῃ ἡμῶν ჰეირიყაყენ.
111₂₇ ვითარმედი შექმნნა გესლიანნი ცხოველნი განმზარწენლნი [და-
მბრძოლენი] ცხოვრებისა ჩუენისანი.
27. 204C₆ ზემ. Ἦσεν [μοι] Ἰουδαῖος.
112₂₁ სადა არს აწ [ჩემი] ჰურიად.

III. მთარგმნელი სცვლის დედნის მონაცემებს.

1. 9A₆ ქვ. ἡ...ἀρχὴ τῆ προχέρῃ ἀισθητῆς ἡμῶν ὁπὶ ἐσληηπτοῖς:
4₆ დასაბამი საცნობელთა ჩუენთაგან „ვერ მისაწლომელ არს;
[სიტყვა ἐσληηπτοῖς კართულად ნიშნავს „ადვილად მისაწლომელს“, ვ. ი. რომ ხუტრად
ითარგმნის იქნება: ანა ადვილ მისაწლომელ არს, ანუ ადვილად მისაწლომელ არს].
2. 33C₂ ზემ. Ἄλλα περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσσοτων.
17₃₀ არამედ ამათ პირთათს აქამომდე კ მ ა ი ყ ა ვ ნ .
[სახაზგაშლი ბერძნული სიტყვა პირდაპირ რომ ვთარგმნა, იქნებოდა: „ეყ: იყან“. ლა-
თინურში ბერძნულისებურადა: „Sed de his hactenus“].
3. 48A₆ ქვ. Καὶ Ἐσπεριος ἀστέρων ἀκκλιστος:
24₁₁ და მთიებსაცა განთიადისსა, უშუენიერესსა ვაიკუელავთასა.
[აქ Ἐσπεριος გადმოცემულია „განთიადი“-თ, რომ არ შეეცალა იქნებოდა „მთიებაცა-
შუენისისსა“].

4. 52C₁ ქვ. ანა ზე ეჟი პობე ტბე ᄃლლად სუვტაძეი ბრძიმუქიჲთა.

27₆ რადათა არა იყოს იგი აღრაცხილ სხუათა მათ თანა.

[ბერძნულში ხაზგასმული სიტყვა (აწარაძე, ავს, ოქტომბერი, 1957, № 1, „თანა-დადგენა“) გადმოცემულია ნაცვალსახელით „მათ“-ით განმეორებათა თავიდან აცილების მიზნით. მას რომ დედნიდან არ გადაეშვა, ასეთა შინადადგმა გამოუვიდოდა: «რადათა არა იყოს იგი აღრაცხილ სხუათა მათ თანა-დადგენებათა თანა»].

5. 68C₁ ზემ. ჯაღი ეჟი ანთქიჲთა ბაბაქაქიჲთა.

35₂₁ და საცნობელთა მიერ მისაწოდებულთა და.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა ნიშნავს „მიუწოდებელს“. მთარგმნელს, საფიქრებელია, გამოჰჩარა უარყოფითი ნაწილაკი „ა“ და ეგონა „ბაბაქაქიჲთა“ (ბაბაქაქიჲთა, 3.), რაც „მისაწოდებელს“ ნიშნავს ქართულად. ლათინურში ამ ზმნის ბადალ სწორი შესატყვისი — adant (ხზნიდან cado) არის].

6. 81C₁ ზემ. ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა.

42₂₆ გულისებრა ყავ აღბრავთა იგი მისი.

[ბერძნულში არის სახელი (თხე მხეათა = წყლის) და ქართველი მთარგმნელი მას გადმოსცემს ნაცვალსახელ „მისი“-თ განმეორების თავიდან ასაცდენად. იხ. გამ. 42₂₆].

7. 81D₃ ზემ. ანთქიჲთა ბაბაქაქიჲთა. ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა.

42₃₆ ებრძანა წყალთა შეკრებად და რბის ბუნებად წყალთა.

[ქართულში ბერძნული შინადადების კონსტრუქცია შეცვლილია. შეუცვლელად იქნებოდა: «შეკრებად წყალნი!» ებრძანა რბენად წყალთა ბუნებას].

8. 85B₃ ზემ. ჯაღი ანთქიჲთა ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა.

44₁₈ და ქართველთა მათ დასაველისათა.

[ბერძნულის მიხედვით ქართულში მისალოდნელი იყო და იბერთა მათ დასაველი-შათა (იგლისსნებთან ესაბნეთის იბერები)].

9. 104B₃ ზემ. ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა.

55₁₀ არამედ დაშავდა იგი ყინელი საგან.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა ნიშნავს „უბოხო სიციხეს“, „პაპანაქებას“ და მისი გადმოცემა საპირისპირო შინაარსის მქონე სიტყვით („ყინელით“) არ ვიცით რითაა გამოწვეული? ზომ არ ეგონა მთარგმნელს „არბისა“? (ეს უკანასკნელი იხ. PG 104B₃ ზემ, ქ. 55₁₀)].

10. 108B₃ ქვ. ჯაღი ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა.

57₁₆ და ითხოვეს ჩუენგან ნაყოფისა გამოვლენასა.

[ზემოთგვანელი ტექსტი რომ სიტყვა-სიტყვით ითარგმნოს, იქნება: და მოგვიწოდებს ჩუენ შოკალ-ნაყოფიერებად. (ბაბაქაქიჲთა (ხზნიდან ბაბაქაქიჲთა) „მოწოდებას“ ნიშნავს, ხოლო „ბაბაქაქიჲთა“ კი—„მრავალ-ნაყოფიერება“ იქნება)].

11. 109D₃ ზემ. ბაბაქაქიჲთა.

59₄ სიმწარე და უგებურებად.

[მთარგმნელი სცემს დედნის მონაცემს (ბაბაქაქიჲთა = სიმწარე, გასჭირი) და ვინაიდან აქ ლაპარაკია ლევის ნაყოფზე, ის კონკრეტულად ასახელებს „სიმწარესა და უგებურებას“].

12. 117A₃ ქვ. ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა ბაბაქაქიჲთა.

63₁₀ არამედ მოლაწქეთა თუთოეული მათი ამით ჯერითა.

[თუ უკანასკნელი „ა“ შემოკლებული „არს“ არაა, მაშინ მთარგმანი ბუნდოვანია და ბერძნულის შინაარსს არ გადმოსცემს. ტექსტის ეს ნიწილი ზემ ასე გვემის: აბრამედ მოლაწქეთა თუთოეული თხსა ჯერსა (ხუდრსა) მიემთხვას].

23. 184D₃ ქვ. "Όταν οὖν ἰαμὲνζήσῃτε τῆς τοῦτον ἐργασίας ἀναπαύει-
ζόμεναί.

101₃₅ აწ ~~საქმე~~, დედანა, რაჟამს დასხდეთ რცხად, გინა სთვად
ნაშრომისა მის მისინა.

[*ἀναπαύειζόμενα* (ხზნიდან: *ἀναπαύειζόμενοι*) ქართულად ნიშნავს „ამომხვეველნი ძა-
ფისანი“, რასაც მთარგმნელი „სთვა“-სიტყვით გადმოსცემს].

24. 185B₆ ზემ. τὰ ἐπισημασθέντα ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ λέγειν ἑμῶν πλοῦσι.

102₁₅ გულის-სათქუემელნი უფროსი ოქროდსა და ანთრაქითი პა-
ტიოსანთა ფრიალთა.

[*ἐπισημασθέντα* ბერძნული სიტყვა „ქვას“ ნიშნავს და რომ არ შეგვეცალა დედნის მონაცე-
მი, მაშინ თარგმანში იქნებოდა „ქვათა ფრიალ პათიოსანთა“].

25. 193B₇ ზემ. τὰς ἐξ ἑσθῆος ἔργων.

106₄₄ ვეღად მიმართ ხელვდიდანი.

[*ἐπισημασθέντα* ბერძნული სიტყვა ქართულად ნიშნავს „კარს“; „გამოსასვლელს“ და საიდან
განდა მის ნაცვლად „ველი“? საფიქრებელია, რომ არქეტიპში სიტყვა „გამოსასვლელად“-ის
პირველი ნახევარი ვიდრე „ველად“-მდე გადარეცხილი ყოფილიყო და მერმე გადამწერს
„ველად“ შესწორების „ველად“?].

26. 196A₈ ზემ. ...τὸν μακαρίαν τὸν σὺν τοῖς πατρῷσι.

107₂₀ ავმობნ ჯინვეელი საქმელსა თვსსა.

[*ὁ μακαρίτης* ყოფილიყო თარგმანში „პური“, ან „ქრთილი“, მაგრამ მთარგმნელი მას შეგნე-
ბულად სცვლის „საქმელით“].

27. 204A₉ ზემ. Ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς ἐπιπέτης.

111₃₃ აპიტსა და იქედნესა ზედა ხვლოდი.

[*ἐπιπέτης* ბერძნული სიტყვა „ვისილისკო“ (იხ. ფს. 90, 13), ერთ-ერთი შხამიანი გველ-
თავანი, ქართულ თარგმანში შეცვლილია „იქედნით“].

28. 205C₉ ზემ. Ἄρα καὶ τὸ ἐκ τῆς ἑσθῆος ἔργων.

113₂₈ ისინი შენცა, რომელი-ევე ხარ ახლის მეტყუელთა განი.

[*ἐπισημασθέντα* ბერძნული სიტყვა ქართულად ნიშნავს „განმკვეთელს“, „მწვალებელს“ და
რატომ შესცვალა მთარგმნელმა „მეტყუელთავანით“, ჩვენთვის უცნობია].

IV. თავისუფალი თარგმანის ვახალითხები

1. 21B₃ ქვ. καὶ οὖν τὸν ἐπισημασθέντα, πᾶς τὸν πᾶρ...

10₉₆ ესრეთცა განჰკრთე და სტუთა: თუ ვითარ მიმიგ...

[*ἐπισημασθέντα* (ხზნიდან: *ἐπισημασθέντος* — ძიება) ნიშნავს „იძითა“ და აქ ნათარგმნი
მისი არაპირდაპირი მნიშვნელობით].

2. 36B₃ ქვ. πᾶς τὸν ἐκ τῆς ἑσθῆος ἔργων καὶ τῆς ἐπιπέτης.

18₂₉ რომელნი მსგავსად თვსთა ტყუელითა გარდაქცევენ საღმრ-
თოთა სიტყუათა.

[*ἐπιπέτης*, იქ ქართულად იქნება „იკვ“ (ვარაუდი) და ამ კონტექსტში ის გადმოცემუ-
ლია მისი არაპირდაპირი მნიშვნელობით].

11. 141B₁ ქვ. *Ἄλλο μὲν γὰρ μέρει σιμῶνται ἀνδρῶν, ἄλλο δὲ μέρει ἀν-
τῆ; ἐν τῷ καιρῷ τῆς λήξεως ἀπαύρουται.

77₉ რამეთუ სხუთ-კერძო მისა მოაკლდის და სხუთ-კერძო მისა შეემატის.

[თავისუფალი თარგმანია. რომ სიტყვა-სიტყვით ითარგმნოს, იქნება: ამათეთუ რაჟამს აღორძინდების, სხუთ კერძო მისა დაიზრდილების, და რაჟამს მოაკლდების, სხუთ-კერძო მისა დაიფარვის].

12. 148C₆ ზემ. *ἄλλο δὲ λέγεται ὅτι τὸ μὲν λέγειν τῆς θρησκείας καὶ ἄλλο-
ταίης διαφέρει.

81₃ დაღაცათუ მოძრავად იწოდებიან ძალისათჳს ზრდისა და აღორძინებისა მათისა.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა (λέγει = ცოცხლად) ქართულში გადმოცემულია მისი არაპირდაპირი მნიშვნელობით. ლათინურში ზუსტი თარგმანია: «viverē dicantur...»].

13. 149B₉ ზემ. *Ὅτι ἡμεῖς μὲν ὁ πνεύματος ἐγγισίας, ἀγαθῶν καὶ πολλοῦ ὁσπ
σπλάγγου.

81₃₃ რამეთუ ნაწლევთა ჩუენთა შორის აგებულ არს ფირცჳ, ნაწ-
ლ ევი თხელი და ვრცელი.

[«σπλάγγου» ქართულად ნიშნავს სიტყვა-სიტყვით «შინაგანს» ე. ი. ყველა იმ სხუე-
ლის ნაწილებს, რომლებიც მოთავსებული არიან მკერდისა და მცელის ღრუში (ტუთო, ფილტ-
ვები, ნაწლავები და სხვა)].

14. 181C₆ ქვ. *ἐκ τῆς τῶν ἄλλων παρὰ τῶν ἑαυτῶν τῶν ἐκείνων.
100₂₁ და შემზადებისაგან საქურველთაჲს იზმნიდიან ყოფ ა-

დისათჳს.

[«ἐκείνων» ქართულად ნიშნავს «გამოსვლას», «გასვლას», «ბოლოს», «დასასრულს» (იგუ-
ლისხმება ლაშქრობად გასვლა) და მას მთარგმნელი სცელის «ყოფადით»].

15. 193B₉ ზემ. *ἐκ τῶν βίωσις τῶν ἄλλων τῶν ἐξ ἑαυτῶν ὁσπ
ἐκείνων ὁσπ ἑαυτῶν ὁσπ ἑαυτῶν ὁσπ ἑαυτῶν ὁσπ ἑαυτῶν ὁσπ ἑαυτῶν ὁσπ ἑαυτῶν ὁσπ ἑαυτῶν ὁს-

106₃₃ ყოველნივე ერთითა ერთობითა ბოსლით გამო ველად მიმართ
ხედვიდიან და განსლესა იზმნიდიან.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვები ქართულად ნიშნავს «ცვალებითა პირისაჲთა» ე. ი.
პირის შებრუნებით. ეს მომენტი ცხადია გულისხმობს «განსლვის ზმნას» და უკანასკნელი კი,
ცხადია, «ველისაგან» იქნება მიმართული].

16. 200B₈ ზემ. *Ἄ δὲ ἐξ ἑαυτῶν ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν ὁσπ ἑαυτῶν ὁσπ ἑαυτῶν ὁს-
ἐκείνων ὁსπ ἑαυτῶν ὁსπ ἑαυτῶν ὁსπ ἑαυτῶν ὁსπ ἑαυτῶν ὁსπ ἑαυτῶν ὁსπ ἑαυτῶν ὁს-

110₂ ხოლო რომელთა-იგი კბილნი უსუსურ არიან და განმაზოგებელ
საზრდელისა, შეუშადა მათ მრავალ-ფერი და თუთო-სახე საუნჯე და ჭურჭელი
სამარხავად საჭმლის მათისა.

[თავისუფალი თარგმანია. სიტყვა-სიტყვით ასე იქნება: «ხოლო რომელი-იგი უსუსურთა
კბილთა მიერ არიან აღჭურვილ, შეუშადა მათ მრავალ-ფერი და-თუთო-სახე საუნჯე და ჭურ-
ჭელი სამარხავად საჭმლის მათისა»].

V. ქართულ თარგმანში გაპარული შემდრომბი

1. 9C₅ ზემ. *ἡ π ο λ σ α σ χ ο λ ο σ ματαιότης.*

4₂₅ მ რ ა ე ა ლ - მ ო ც ა ლ ე ი გ ი ა მ ა ო გ ბ ა ა.

[მთარგმნელს „π ο λ σ α σ χ ο λ ο σ“ (=მრავალ მოუცლელი“, „ლიდად მოუცლელი“, ე. ი. „საქმეებით დატვირთული“) ჰგონებია „π α λ σ χ ο λ ο σ და „მრავალმოცალედ“ უთარგმნია].

2. 57A₂ ქვ. *τὸς εἰ καὶ μάλλον καταγελασόμεθα τῆς ἱστῆρας καὶ ἐντέχους.*

29₃₈ და შიშინ უფროჲს საბასრობელ არიან საზომისა მის და ამოღ ჳელოგანისა.

[ზანგანსმული ბერძნული სიტყვა ქართულად იქნება „მზახველობითი“, „გვიმოტრიული“ და საიდან ვაზნდა საზომი?].

3. 57B₂ ზემ. *εἰτα ἀμφιβάλλοισσι ἡερί σὲρβῶν πλεῖστων.*

29₃₆ და მერმე შე ო რ გ უ ლ დ ე ბ ი ა ნ ც ა თ ა ს ი მ რ ა ე ლ ს ი ს ა თ ს ჯ.

[მთარგმნელს ზანგანსმული ბერძნული სიტყვა ჰგონებია ἀμφιβάλλω - დან ნაწარმოებში ფორმა; უნდა იყოს: «და მერმე კჳალად იწყებდენ ცათა სიმრავლისათსჯა»].

4. 60D₂ ზემ. *Ἔσται δὲ τὸ μὲν μαθηματικὸν τὸ ἐν μόνῳς ταῖς διαστάσεσσι. εἶναι ἔχον, ἐν τῷ πλάτει.*

31₂₂ ხოლო არს მოსწავლეობაჲ, რომელსა-იგი განშორებაჲა ხოლო შინა თჳსსა და სიერცესა საზომთასა აქუს არსებაჲ აგებულეებისაჲ.

[ხომ არაა შეცდომა? ზანგანსმულ ბერძნულ სიტყვას ასეთი მნიშვნელობაც აქვს, მაგრამ აქ „მათემატიკური“ — უნდა იყოს].

5. 64B₅ ქვ. *οὐδὲ ἀπαιτῆσαι ἡμᾶς ἐμψύνας.*

33₃ არცა მიგუფნადოს ჩუენ ჰა ტ ი ე ი.

[სიტყვა ἐμψύνας (ემპსუჲ, ἡ = „ანგარიში“, „პასუხი“, „რანჯეა“ გადმოცემულია „პატივით“. ამ სიტყვას მართალია ასეთი მნიშვნელობაც აქვს, პატივი = ტანჯვა, მაგრამ ამ ადგილას „პასუხი“ უფრო მიხანშეწონილი იქნებოდა. ახალი ქართულით ეს წინადადება ასე ითარგმნება: აარცა მოგვეთხოვოს ჩუენ პასუხი“. რომ ჩვენი ვარაუდი სწორი უნდა იყოს, ამას ლათინური თარგმანითა დასტურებს: «neque a nobis exigit»].

6. 65D₂ ქვ. *καὶ τί δεῖ τοὺς ἄλλους ἀπαρῖμεισθῆαι οὗς αἱ Ῥίπαι ἔγεινῶσι, τὰ νᾶερ τῆς ἐνδοτάτου Σισυθίας ὄρη.*

34₃₆ და რად საგმარ არს სხუათა მათ აღრიცხუეჲა, რომელთა აღმოღიან არენი იგი შინაგან სკვთისა მათათანი.

[საკუთარი სახელი „αἱ Ῥίπαι“ (რიპის მთები, სკვითიაშია) გაგებულია როგორც „რიპაი“ (რისჲ, ἡ) და გადმოცემული სიტყვა „არენი“-თ. ლათინურში ეს ადგილი სწორადაა გაგებული: «quos Ripaei montes»].

7. 69D₁ τῆ πλεοεξεία τὸν ἰεραμὸν λαμψοῦται. τὴν διακόσμουσιν.

36₂₈ ანგაპრებითა სიცხისადათ განირყუნეს შემკობილებამ სოფლისაჲ.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა ნიშნავს „სიჭარბეს“. „სიმეტეს“, „სიუხვეს“ და „ანგაპრე-ბასაც“, მაგრამ ამ უკანასკნელის ხმაურება ამ კონტექსტში მაინც უზერსებულად გვეჩვენება].

8. 76B₁ ზემ. ὁὐτε τὸ στερῆμα ἔσθ' ἔστιν ἀλ' ὁσφίτησιν.

38₃₈ და არცა სამყაროა არს ცხოველი რამემ მცნობელი.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვის (ἀλ' ὁσφίτησιν, ვ.) პირდაპირი მნიშვნელობა იქნება „გერძობელი“ და მისი გადმოცემა „მცნობელი“-თ შეიძლება გადაამჭერის შეცდომა იყოს. ლათინურში ეს ადგილი ზუსტადაა ნათარგმნი: «neque firmamentum animal est sensu praeditum»].

9. 84A₃ ზემ. Ἰκασίμην τὸν τρέχουσιν ἔρ' ἔσθ' ἔστιν ὁσφίτησιν.

43₁₂ და მიერეგ იქმნების სრბისა მის წყალთაჲსა არა და ცაღებდა.

[ἐσθ' ὁσφίτησιν, τ' ქართულად ნიშნავს „მიზებს“ და ფიქრობთ, რომ მთარგმნელს ამ სიტყვის ნაცვლად ვგონა შებოძა, ხად, ἦ (=შეუერხება, შესუსტება) და „დაცაღებდა“ სთარგნა იგი. რომ ითარგმნოს ეს ციტატი სიტყვა-სიტყვით იქნება: „მიერეგ მიზებნითა იქმნების წყალთა სრბაჲ].

10. 97A₇ ზემ. ὁὐτε ἦ μ' ἔστιν ὁσφίτησιν.

51₁ არცა იმინთი (იხ. ლექსიკონი s. v. იმინთი).

11. 100A₂ ქვე. πᾶσαν τὴν κατ' ἀπὸ τὸν σφίτησιν ἔξασίμην ἀποσφίτησιν.

52₁₆ ყოველივე იგი საოცრებაჲ, ვითარცა სამღერელი ესრეთ განაქარვის, და ყოვლისაგანე განაშიშვლის.

[σφίτησιν, ἦ თარგმნილია „სამღერელი“-თ (=სცენა, სათამაშო ადგილი). მარალია ამ სიტყვას ეს მნიშვნელობაც აქვს, მაგრამ ამ კონტექსტში მას ასეთი გაგება არ უნდა ჰქონდეს. ჩვენის აზრით აქ ბასილი დიდი შემდეგს ამბობს: „ყოველივე მის გარეგნობასთან ერთად ანაზად განაშიშვლის“].

12. 100D₃ ზემ. εἴτε τὸν λαχασίμην ἦ φραγίμην.

53₈ გინათუ მხალთა და თივათაჲ.

[თუ აქ ჰენდიადისი არაა („მხალი და თივა“), მაშინ „თივით“ გადმოცემულია ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა, რაც „ჩირავს“, ან „ბუჩქს“ ნიშნავს. ხოლო თუ ჰენდიადისია, მაშინ ფრაგაიმიან გამოთქვებულა].

13. 104C₄ ზემ. Ἡ δὲ ἔσθ' ἔστιν ἁπασίμην.

55₂₄ და ესე უწყობდა უთვალმან.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა არის ზმნისართი და ნიშნავს „შეწყობულად“, „მყის“, „ბუნებრივად“. მთარგმნელს ამ სიტყვის ნაცვლად ჰგონებია უემე (ზმნიდან იშმა) რაც ნაშეკრულია და „უწყობდა“-ს ნიშნავს].

14. 105A, ზემ. *και εις εν φρυσχινος, και εις εν θραπριος.*

56, და ყოველი იუქლინი და ცერცუნო.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა ქართულად ნიშნავს „ხმელ ფიჩხს“, „ქარქუეტს“ და რატომ იმპარა მის ნაცვლად „იუქლინი“, ჩვენთვის უცნობია].

15. 108B, ზემ. *Ποσα συνετραχε καια τ αυτων ηπειγμενας νας ζης ფ-σεις παραγριμενα.*

57, და ესრეთ ყოველნივე მორბოდეს ერთბამად იძულებულნი ბუნებისაგან და წარმოჩენილნი.

[*Ποσα* (=რაოდენნი) მთარგმნელს ჰგონებია *παρα* და სიტყვა „ყოველინი“-თ გაღმოსუცია].

16. 141C, ქვ. *μη ξεσφρασηαι ηλυστου αθηλότεητ.*

77, და არცა აღვხუაენებოდით სიმდიდრისა უჩინოებით.

[მართალია ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა „უჩინობა“-საც ნიშნავს, მაგრამ ამ ადგილას უფრო „ვერაგობა“, „უსამართლობა“-ა სავარაუდო, ვიდრე „უჩინობა“, თუ ამ უკანასკნელში ხელმძღვანელს სიტყვათა შინაარსი არაა ნავუთისხმევი].

17. 149B, ზემ. *Ο δε τις τοσ φιδρακος διαποσης τον δερα δεχομενοι.*

81, რომელი-იგი განწვალეებითა ყოისაგან შეიწყნარებს ჰაერსა.

[*φιδρα*, *აკოს*, ὁ ქართულად იქნება „მჭირი“ და არა ყოა. საიდან მომდინარეობს შეცდომა, ჩვენთვის უცნობია].

18. 149C, ქვ. *και αν μαρια τεν θτραεαχ διαφορα.*

82, და სხუანი ბევრეულნი ძულ-ტყავთა განყოფილებანი.

[მთარგმნელს *τεν* ბძარეაჲ (=სიტყვათა, სამაწყვათა) ჰგონებია „ტენ“ ბძანეჲ და უთარგმნია „ძულ-ტყავთა“-დ].

19. 153A, ზემ. *Ηχενος ειχε τει τον πενητος.*

83, მას წარელო გლახაკისად.

[*„ეიხე“* (ხშიდან „ჩე“) ქართულად ნიშნავს „ჰქონდა“-ს და რადგან ქართულ მთარგმანში მის ნაცვლად „წარელო“-ა, ეს ხომ არ გვაფიქრებინებს, რომ მთარგმნელს ხელომეოვანი ბერძნული სიტყვის ნაცვლად ეგონა „ეიხე“ (ხშიდან *აქრეა*)?].

20. 153B, ქვ. *Τοισενος εστιν ο παρξ τον δεξλων παρευμενος δεψ, και ταις τεν ηλησιον ακαρινας επισημενος.*

84, ესეითარი არს, რომელი ზაკუეთი ვილოდის ძმისა მიმწოთ, და ზელა-დაესხნოდის სიწრფოებასა მოყუსისასა:

[*აკარიას*, ἡ ქართულად ნიშნავს „უღრობას“, „ცუდს“ ან არა ზელასყრელ ღროსა და შემთხვევას, „გასაკირში ყოდნას“, „კრიტიკულ მომენტს“. მთარგმნელს კი ჰგონებია *აკარიას*, 2. და „სიწრფოებად“ უთარგმნია. (ასეცა აქვს სხვა ადგილას: *აკარიასქინოს* უცებთა და უმანკოთა იხ. ლექსი].

21. 153C, ზემ. *Τοιστοι: εισι τει φιδος οι τας δε: κρατισσας δναταειας ηπερχομενοι.*

84, ესეითარნი არიან გონებითა, რომელნი-იგი მარადის მყრობელთა მათ ძლიერებასა დანემონებიან.

[*τენ* წმის მართალია „გონება“-ცაა, მაგრამ ამ შემთხვევაში „ჩუქულება“ აჯობებდა].

22. 157B₄ ზემ. *ἀν κένδρε: ἀπὸ τῆς ἑλίου οὐαί τῆς ἀκτινός τὸ πέντεμον.*

86₁₇ და ვერ ფრიად მიუღებს სიტყობასა მისა მცხინვარებად მისი.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა ქართულად ნიშნავს „ყოვლად“-ს და მის ადგილას „ფრიად“-ის გაჩენა ჩვენ გადამწერლის შეცდომად მიგვაჩნია (გოთარგის დედანში აწერებოდა „ჟ“ და იქცა „ფდ“-ად)].

23. 169C₁ ზემ. *κἄν ἄγριος τὸ ψῆος ἰ σὺνοικος.*

87₈₈ დალაცათუ ველურ გონებთა ქმარი იგი.

[აქაც იგივე შეცდომაა, რაც 23 შენიშვნაში].

24. 180A₂ ქვ. *ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἀλλοῖς ἀγοῶν ἔστι τὰ ἰπηνέμια.*

98₉₉ და სხუანი არიან, რომელთა არა აქუს თესლ და არიან იგინი-
პირის-პირ ქარისა.

[თარგმანში, ჩვენის აზრით, შეცდომაა დაშვებული: ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა მართალია „პირის-პირ ქარისასაც“ ნიშნავს, მაგრამ ამ კონტექსტში ის „უშვილოს“ მნიშვნელობითაა ნახმარი. ლათინურში ეს სიტყვა სამართლიანად „infecunda“-თია გადმოცემული, რაც უშვილოს ნიშნავს].

25. 184A₃ ზემ. *ἦ εἰ τοῖς ποσὶν ἀπὸ τῶν ἐπείρωμεν ἐφαινεσθεα τὸν τὰ χυαυ.*

100₈₃ ვიდრე-ღა უკუეთუმცა ფერჯთა მათთა სიმალითა მიწდა მიწვენად.
პრომედ.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვა (ზნინდან (ἐπέρισμα || ἐπέρισμα)) ქართულად ნიშნავს („შე) კითხვას“, „ხელმოერთედ კითხვას“; ან უფრო სწორად „დაეინებით მოთხოვნას“. მთარგმნელს კი იგი დაუშლია ასე: ἐπι-†Pῆμιγ (=პრომედ). ეს ადგილი რომ ზუსტად ითარგმნოს იქნება: „ვიდრე-ღა უკუეთუმცა ფერჯთა მათთა სიმაღლეთა მიწვენასა მიძულეგბთ“. ლათინურში ასეა: „quam si pedibus conaret velocitatem ipsorum assequi“].

26. 188A₂ ქვ. *Ὡς, τὰν ἐστραπέλας τας εἶνα: φιλιαμῖσμενος.*

103₈₉ რადათამცა იყო პატივ-ცემულთა ვიეთმე ტაბლის განმმხ
დებელთა.

[თარგმანში შეცდომაა: მთარგმნელს ხაზგასმული ბერძნული სიტყვის ნაცვლად ჰგონებია: *ἐστραπέλας* და „ტაბლის განმმხადებელით“ გადმოიუცია. ხოლო რაც შეეხება *ἐστραπέλας*, იგი ნიშნავს: „მარჯვენა“, „მოხერხებულს“, „მკვირცხლს“ და სხვა].

27. 196A₁ ზემ. *Διακίπτει γὰρ τὰς ἑτάσιν χηλαῖς, τὰν, κερπῶν τὸ μείσιντατόν.*

107₁₄ რამეთუ მოჰკუეეთის მარცხალსა მას თავი და ესრეთ-პირითა
თჳსითა განკუეთის იგი.

[აქ ორში ერთია: ან *ἡτῆς χηλαῖς*“ (სიტყვიდან *χηλίη*, ἦ=ფრჩხილი) უნდა გადმოეთა მთარგმნელს „ფრჩხილთა მიერ“, მას კი ჰგონებია „*χηλαῖς*“ და „პირით“ უთარგმნია: ანდა გიორგი მთაწმიდელი, ჩვეულებებისებრ თვისისა, სველის დედნის მონაცემს.

4. ძველის ზოგირითი ენოგრაფი თაჳისაჳარება

წინამდებარე ძველის ენაზე დაკვირვების შედეგად ირკვევა, რომ გიორგი მთაწმიდელი დღას ძველისა და საშუალი ქართულის მიჯნაზე და შეგნებულად იყენებს როგორც პირველის (ძველის), ისე მეორის (საშუალის) ენობრივ მასალას, ორი ეპოქის ლექსიკური შეჯვარება ქმნის მის ენაში მრავალ თავისებურებას, რომელთაგან ჩვენ მხოლოდ ზოგიერთს შევეცნობით:

I ზონებიკა

1. ბგერათა მონაცვლეობა: არც ისე ხშირად, მაგრამ მაინც ჩვენს ძიოთიად ნუსხაში ადგილი აქვს ბგერათა მონაცვლეობას.

- a) ო || უ: საშოვლად 12₁₇, პირუტყფთა (სქოლიო) 105₂₉.
- b) ძ || ზ: უარძანიგესი 35₁₈, არზანიგი 51₃₄.
- c) ა || ი: სადღუმლოდ 65₉, ადღონი 99₃₀, თებადაღს 105₁₆.
- d) ე || ი: ჳმენი 29₃.
- e) ო || ე: ველოენობაჲ 16₂₂ (შდრ. ველოენება 17₂₆, 106₂₆, 107₁₄).

2. ბგერათა გაჩენა. ვ-ს გაჩენის შემთხვევები: მოძრავობისა 4₁₄, მოძრავობაჲ 8₂₃, განიყოფოდის 8₁₄, რავოდენნი 5₁₂, რავოდენ 5₁₆, 27₁₈, რავოდენ-გზისცა 25₂₁, რავოდენი 49₁₂, 70₉, რავოდენული 70₁₇, მერავოდენი 70₁₆, რავოდენა 81₂₁ (შდრ. რაოდენი 10₄, რაოდენითა 15₁₃, რაოდენნი 33₂₉, რაოდენი 58₂₉, მერაოდენესა 70₁₈), სიღრღვე 32₇, საშუვალ 75₁₅, სტოვაჲ 14₂₅.

[„იოვანესა და ეუთვმეს ც“ში“ რომ „შტო“ იკითხება 4 ადგილას (58, 12; 58, 13; 75, 2—4) მის ბაღლად, ჩვენის აზრით, ძთაჲ (ჳ) არ უნდა იყოს სავარაუდლო შემდეგი მოსაზრებებით: 1) ჩვენთან, აქ, და სხვა ნათარგმნ ძეგლებში იცაჲ ძე კომპლექსი გადმოცემულია სტ კომპლექსითვე: „Iσραηλ ისტროს 34₂₃, ძერძმწიჲ სტრომეი; 2) ჩვენთან ეს ფორმა გადმოცემულია არათუ „ა“-ს მოკვეციტით, არამედ „გ“-ს ჩართვითაც ასე: „სტოვა“ პიოანსიჲ 14₂₅, და 3) გიორგის მიერ ნათარგმნ ქვემოდასახელებულ ძეგლებში ძთაჲ=სტოვა || სტოა („ა“ მოკვეცილი კი—არსად!):

მაგალითები:

- 1. იბ. 5,2 πέντε στήσες ἔχουσας. და ხუთ სტოვა იყო (VDE),
 - 2. ibid. 10,23: στήσες τῆσ Σιλομῆσ- და სტოვასა სოლომონისსა (V).
- თაჲ.
- 3. საქ. მოც. 3,11: σπένδραμε πῆρς და შეკრებობაჲ მათისა ყოველი ერი ანთისჲ πῆρς ἡ λαὸς ἔπει ἡ ἑ στήσες. სტოვასა მას.
 - 4. ibid. 5,12 ἐν ἡ στήσες Σιλομῆσθους. სტოვასა მას სოლომონისსა.

მაშ რა არის გ-ი მთაწმიდლის ორიგინალურ თხზულებაში არსებული „შტო“? ეს, როგორც პ. კვეტერსიცი ვარაუდობდა, ქართულ ნიადაგზე

ვააზრებული სიტყვა „შტო“ არის, რომლის სინონიმი „რტო“-ა ძველს ძველებში].

4. ასიმილაცია: ზეშთა (-ზეხთა) 61₃.

5. ღისიმილაცია: სურნელებათა (-სულნელებათა) 61₂₇. სურნელებას 108₂₇; არმურის (-ალმური) 68₁, 76₃₀; მრორინე (-მრონინე) 69₃₀.

6. რედუქცია: შეკრბედ 42₄₃, 43₄, 44₂, 46₁ (შდრ. შეკერბედ 41₂₆, 42₁₈), შკრლითა 84₃₇ (შდრ. შკერდისათა 100₃₀), ნათესავობისა 83₈, 94₅, ნათესავობად 93₈, 11 (შდრ. ნათესავობასა 83₁₂, ნათესავობისა 86₁₂, ნათესავისა 93₃₈), მეძვობისასა 38₃, მეძვობისათა 40₃₀.

7. ტმეხი: თუ გოვანესა და ეფთუმეს ცხოვრებაში“ ტმეხის მხოლოდ ერთი შემთხვევაა (მო- ვინმე -ვიდა 51,1) ჩვენს ძველში ეს მოვლენა საკმაო რაოდენობითაა: შთა-რად-დგის 19₁₈, შე-რამ-კრბიან 37₂₆, და-რამ-ადგრის 41₁, და-რად-სკვეინ 59₂₃, შე-ძი-ვითა-უძლონ 70₃, შე-რამ-ვიდის 71₃, და-ცა-ფარავიან 71₂₈, აღმო-რამ-ჰედებოდინ 75₁₄, აღმო-რამ-ჰვიდოდის 75₂₅, შე-ცა-იპყრას 94₉, მო-რამ-ეახლის 94₂₁, მი-ხოლო-ილო 106₃, მო-რამ-იწყუნის 106₂₉, მო-რამ-ეახლის 106₃₀.

8. ზმნისწინების გამარტივება: ა-ალ: აღლუდიან 78₁₇, აფრინებულად 95₇, სიშართ-ამსნენლი 104₇ (შდრ. აღსაზრდულად 98₃, აფრინებულად 98₂₈, აღსწევდიან 97₁₁, აღსულუქმებიან 97₁₀).

9. ანალოგია: ერთადერთი შემთხვევა ანალოგიისა არის „დაგვიწყდა“ (92₃₀), რომლის გაჩენა, ჩვენის აზრით, გამოწვეულია მის გვერდით არსებულ „დაგუშთა“ ფორმით.

II. მორფოლოგია

1. გასამკვეცი მრავლობითი: სპეციალურ ლიტერატურაში არსებობს სახელთა მრავლობითის ორმაგი წარმოების რაგორც სადაო მაგალითები (ძმა-ნ-ები, და-ნ-ები, კალანდაძ-ნ-ები, შარაშიძ-ნ-ები-ი და სხვა ძე-ზე დაბოლოებული გვარები)¹, ისე უდაო ნიმუშებიც (ამხანაგ-ებ-თა, შვილ-ებ-თა ...ქვ-ებ-თა)², მაგრამ ეს ძალიან მცირეა.

ნამდვილ გარკვევებულ მრავლობითობის მაგალითთა რიცხვს უნდა მიემართოს აგრეთვე ა) დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსისა და ბ) პეტრიწის შრომებში არსებული მაგალითებიც: ა) 1. «და სამართლიანთა უსარჩლელი) მიუხუეველთა სოფლ-ებ-თა თანა მისცნა დედსა ღმრთისასა (ანა-სეული ქ(ცა 209₂); ბ) 2. «რამეთუ მის შორის იტყუს გონიერთა მათ მხოლო-ნ-თა ვანგებისათა დამსჭულავდ (პეტრიწი, შრომები II, 211₁); 3. და დას-დებს შორის ძალ-ებ-თა სამოქმედოდ (ibid. 211₂); 4. «ხოლო უფალმან ცე-ებ-ნი იმოქმედნაო (ibid. 212₃)³.

¹ ს. ქლენტი. ვფრული კილო, 1936 წ. გვ. 59-60.

² ა. ნიქობაძეა. სახელის ფუძის უძველესი ავებულება ქართველურ ენებში. 1942 წ. გვ. 8.

³ ამ ორ ძველში არსებულ გარკვევებულ პლურალობის მაგალითებზე მითითებისათვის ს. გაუხნიშვილს უღრმეს მადლობას მოვასხნებთ.

რაც შეეხება ჩვენს ძეგლს, აქ არამცთუ გავორკეცებული მრავლობითობა, არამედ გასამკეცებელი პლურალობის 4 შემთხვევა მოგვეპოება: 1. «და შთამავალ ღელეთა შინა და ჳევ-ნ-ე-ბ-თა 42₃₈; 2. «და მდინარენი წყალთანი ჳევ-ნ-ე-ბ-თა თანა დაუწუხედღლად მდინარეთა 34₁₃; 3. «და ღრმათა მთ ჳევ-ნ-ე-ბ-თა მიერ და დანახეთქთა შემზადებულნი 76₁₅; 4. ხოლო ღლეოვანნი და ჳევ-ნ-ე-ბ-ნი მისნი თანა-წარჰქდიან 76₁₇.

ზემომოყვანილი ყველა მაგალითი მორფოლოგიურად უღაოდ, გასამკეცებელი მრავლობითობის საუკეთესო ნიმუშებია. ხოლო რაც შეეხება სიტყვის სემასიოლოგიურ მხარეს, ცხადია, რომ ჳევ-ნ-ე-ბ-ი იგივეა იმ დროისათვის, რაც ხევ-ებ-ი (შდრ. ჳევ-ნ-ი 44₈, 61₂₄), ე. ი. დაჩრდილულია, დასუსტებულია ამ სიტყვაში „ნ“-ს ფუნქცია და საჭირო გამზდარა ენაში ებ-ის ნიშგელიებაც¹.

2. **სიანლე სიტყვათა წარმოებაში:** ძველ-ქართულ ძეგლებიდან ცნობილია სიტყვა „პურის-მ-ტე“ (ჯრ. პარხ. მრ. 6, 39). ეს ფორმა შედგენილი (= პურის-მ-ტე) მოქმედებითი გვარის მიმღობაა, სადაც მ მაწარმოებელი პრეფიქსია. გ-ი მთაწმიდლის დროინდელ ენაში იმდენად დაჩრდილულია მაწარმოებელი მ (ამას ხელს შეუწყობდა მისი ადგილიც), რომ საჭირო გამზდარა მეორე მაწარმოებელიც მე+პურის-მ-ტე: 1. ოდეს ესე არა გასწრაფებენ თქუენ მე-პურის-მ-ტენი 102₃; 2. და მრავალ-სასყიდლისა სანოავეთა უღონოებთა დააზრვნის მე-პურის-მ-ტენი 103₂₀.

ჩვენს ძეგლში ეს სიტყვა ასეც გვხვდება „მე-პურის-ტე“ (მაწარმოებელ-პრეფიქსს გადმოუნაცვლებია პირველ შემადგენელ სიტყვაზე): რომელნი-იგი იყენიან პურის-მეაზმველ და მე-პურის-ტე² 52₃.

3. **მასდარის ახალი წარმოება:** ა) მასდარი „დაქერა“ ჩვენს ძეგლში მოცემულია ასე: „და-მ-ქირვა“. როგორც ჩანს, ენას მოთხოვნილება გასჩენია მასდარის გააქტიურებისა და საამისოდ „მ“ პრეფიქსი გამოუყენებია: 1. შინავან ნეთ-სადგურისა დაი-მ-ქიროს ნავი თუხი 68₂₈; 2. ვერვე ძალ ეღვა და-მ-ქირვად ეგლი 72₃₁; 3. მრავალ-ქემ და-მ-ქირვად აქა არა უქმარ არს 102₃; 4. თანა-გუაეც უფროად ბაი-მ-ქირვად თქუენი აქა 102₃₃ b) სხვათაშორის ამგვარად-ვეა ნაწარმოები ჩვენს ძეგლში „წინაალ-მ-დგომა“: ღამე წინაალ-მ-დგოპითა ნათლისადთა შემოვალს 67₁₁, და „იოვანესა და ეფთჳმეს ც“ში³ წარ-მ-გზაუნა⁴ (20, 3; 35, 6; 84, 4; 86, 3).

¹ ქართლში, მ. ყაუხჩიშვილის თქმით, არის ფორმა „ტლო-ე-ნ-ე-ბი“ (= ტლონი).

² რომ მე-პურის-მ-ტე და მე-პურის-ტე კანონზომიერი ფორმებია, ამას ექვთიმე მთაწმიდლის თარგმანებიც ადასტოვებენ: 1. მზარაულნი მზა იყნეს, სერა იგი შეუნიერა მე-პურის-მ-ტენი იგი მადლიერ (გრიგოლ ნაზიანზელი, „შესმამა ბასილი დიდისაჲ“, ხელნ. A/1, გვ. 269); 2. ანუ ვინ ამის ტაბლისა მე-პურისტეთაგანი განიხრწნის სელსა (იოანე ოქროპირი, „თარგმანებაჲ იოანეს თავისაჲ“, ხელ. A/101, გვ. 22).

³ მასდარის ანგარი წარმოება ერთხელ „იოვანესა და ეფთჳმეს ც“შიცაა: „ამის ესევითარისა დაერისა და-მ-ქირვად უღონო არს (25, 8). ანალოგიური ამბავია ექვთიმე ათონელთანაც: 1. სიმრავლემან განსაცდელთამან დამი-მ-ქირა და განმამოზრა მისგან არა კეთილად (გრიგოლ ნაზიანზელი, „შესმამა ბასილი დიდისაჲ“, ხელნ. A/1, გვ. 294); 2. თუშმცა შესაძლებელ იყო და-მ-ქირვად მისი (იქვე, გვ. 366).

⁴ „დაპქერა“-სა და „წარმგზაუნა“-ში მანი ა. შანიძეს ფუძისუფლად მიანიხა (ცხბდ. ირესი და ეფთჳსი, 1946 წ. გვ. 81).

ბ) და აქამებნ მათ და ზრდინ მრავალ-ქამ 98₃₁. „აქამებნ“ ფორმის მასდარად სავარაუდოა „ქამება“, რაც იშვიათი ფორმაა ძველი ქართულისათვის¹. (მდრ. ჯრ. ბარხ. ლკ. 15, 27, 30: «დაკლა ჭუარაკი იგი ქამებული».)

4. ებრ || მებრ თანდებულის პარალელური სმარება²

ებრ || მებრ, ჩვენს ძველში გვხვდება პარალელური ფორმები ებრ || მებრ. პირველი მათგანი 9-ჯერ, ხოლო მეორე 8-ჯერ. ამ თანდებულთა ზერძული შესატყვისობანი და ქართული მნიშვნელობები შემდეგია:

ა) ებრ—*ააძ*, *პრძ*, *აძა*, *ძიუ* = მსგავსად, მსგავსადვე.

ბ) მებრ—*ააძც*, *აძ*, *აძა* = ამის მსგავსად(ვე), ამნიარად(ვე), აშგავარად(ვე).

ს ა ბ ა : ებრი მისი მსგავსი. მებრ მსგავსად.

ჩუბ. ებრ, ებრიგ ზზ. თანდ. დამნიშვნელი მსგავსებისა და მიმღები ნათესაობათის ბრუნვისა; *но, подиши, как, мисебр подиши ему...* მებრ ზზ. მსგავსად *подиши*, მებრ ხატად *таким образом...*

თ. ჟორდანია³ ეს ნაკვეთი „ებრ“ ანუ „მებრ“ თვით გარდაქცეულია სიტყვად, რომელიც აჩვენებს მსგავსებას, მაგ. „იგი უსჯულოებდა და მებრა“ (ანუ მებრივ) სხვანიცა“, ე. ი. იმის მსგავსად სხვებიც-

ა. შანიძე: ებრ—*ებრი* აღნიშნავს მსგავსებას და დაერთვის ნათ. ბრუნვის ფორმას: *ლომისე-ბრი*, *ძალის-ებრი...* „ებრ“-ის მნიშვნელობით ქართულში გვხვდება „თანა“, „ნაირი“ და რამდენადმე აგრეთვე „გვარი“, „ფერი“ („ფერა“), „რივი“. (ქართული გრამატიკის საფუძვლები, 1942, I, 114—115).

ა. მარტიროსოვი: ებრ თანდებული აღნიშნავს მსგავსებას; ზღვ-ჯერი იგი უდრის ვით თანდებულს და სიტყვას მიხედვით. მთელი ქართულის მანძილზე ზოგჯერ (!) მას ენაცვლება მსგავსად (იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება 1946 წ. I, 227).

ა) ებრ

1. 15₃₁ და სახისა ამისებრ ვიტყუთ. PG 29C₂ ზემ. *Каѣ* მ თუ *μαγισμῶν* თქმულად ქუეყანისა უხილაგობასა, რა-*νῦν ἀβραῖον ἡγισμῶν περισερῆναι*: ἡγισ-
მითუ დაფარულ იყო იგი წყლისა მიერ. *γῆν καλαπτομέτην ὑπὸ τῶν σβατῶν*.

¹ ქვემო-ივრულ დიალექტში ასეთი ფორმა ახლაც ცოცხალი ამ გამოთქმაში: „საკონ-ლები ჩალას კამებენა (აქამე-მყოფადის მნიშვნელობითა).“

² ლექსიკონში მხოლოდ ორი მაგალითი გვაქვს შეტანილი ებრ თანდებულის ხმარებისა განუმარტებლად (იხ. ლექსიკონი). მაგრამ გინაიდან მათი აუხსნელობა ტექსტის გაგებას აძნელებდა, ამიტომ ყველას თავი აქ მოუყვართ და განმარტეთ.

³ ქართ. გრამატიკა, 1889 წ. გვ. 101.

2. 33₃₃ რაჲთა განწყესებულთა მათებრ სახლართა სოფლისა აგებულებისათა—მცირედ-მცირედ განმლეველსა მის ძალსა ცეცხლისსა აღჳრ ასხნეს და დაიპყრას.

3. 37₃₃ და ყოველიურთა ამისვე-თქუმულისაებრ ჯერ არს...

4. 58₄ და ჯერ არს ატიყვსა მისებრ იგავთაჲსა.

5. 67₂₃ და სხუებრ ზოდის თვთ მათვე ძირთა, და სხუებრ ქერქსა ხეთათსა, და სხუებრ რტოთა და სხუებრ ძელსა, და სხუებრ შინაგანსა მის გულსა.

6. 68₃₃ დაქსნა იგი ყოველისაჲ სიტყვაებრ უფლისა.

7. 69₇₄ ფრიად კნინსა მას შინა და მცირესა, სიტყვაებრ მოციქულისა.

8. 77₃₃ რამეთუ სხუებრ შეიცვალეზიან გუამნი მათნი მოკლბასა მისსა და სხუებრ—ალორძინებასა.

9. 103₂₄ გარნა თუ თქუნენ სხუებრ რასმე იტყვთ.

65A₄ ზემ. ἄσπε μέχρι τῶν τεταγμένων ἡρῶν τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως κατὰ μικρὸν ἢ συνάμει τοῦ πυρὸς ἐξανακλισόμερον ἀντισχεῖν.

73B₃ ზემ. Ἐκεί θλῶς, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἐξῆσται...

109A₇ ზემ. Δεῖ δὲ, κατὰ τὸν λόγον τῆς παρομιᾶς.

113A₃ ზემ. Ἐλλῶς μὲν τρέφει τὴν βίβλαν ἀσπῆν. ἀλλῶς δὲ τὸν φλοῖον τοῦ στελέχους, καὶ ἀλλῶς τὸ ξύλον, καὶ τὴν ἐντερῶν ἑτέρῶς.

125D₅ ზემ. Ἡδὴ δὲ καὶ τῆς τοῦ παντὸς διαλύσεως... ὁ Κύριος προηγήρευσεν.

128B₁ ქვ. καὶ παρὰ τὸ μικρότατον καὶ ἀκαρῶτον, οἶόν φησιν ὁ Ἀπόστολος.

144A₅ ზემ. Ἀλλῶς γὰρ διατίθεται μειομένης ἀσπῆς, καὶ ἀλλῶς ἀξέμηνες τὰ σώματα.

188B₅ ზემ. εἰ μὴ τι φημεὶς ἄλλο λέγετε.

b) მებრ

1. 10₁₃ და თვთ მებრ ესევე ქუეყანისათესცა ვაზრახოთ თვეთა თესთა.

2. 15₁₇ და თვთ მებრ ესევე ციოსათესცა ჯგროვან არს თქუმად.

3. 29₅ ...რომელნი-იგი თვთ მებრ გონებისა ზიარებითა უროთიერთარს განზრახვისა. განგონებად შემძლებელ იყვნეს.

4. 29₁₀ ვითარმედ თვთ მებრ მათვე გულის-ზრახვითა გულითადთაგან იქმნების ზიარებდა და მიცემად ნებისაჲ უროთიერთარს?

5. 38₇ რომლისათეს კმა არს თვთ მებრ მათვე წიგნთა მათთა უროთიერ-

21A₅ ზემ. Ἐὰ ἀσπῆ δὲ ταῦτα καὶ περὶ τῆς γῆς συμβουλεύσαμεν ἑαυτοῖς.

29B₁ ზემ. Ἐὰ ἀσπῆ δὲ ταῦτα καὶ περὶ σῶσανος εἰπομεν.

56B₁ ქვ. ...ταῖς δυνάμειν ἐξ ἀσπῆ τοῦ νοήματος κοινωμεν ἀλλήλοις τῶν βουλεύματων.

56C₅ ზემ. ἄς... τῶν ἐν καρδίᾳ νοημάτων τοῦ φελήματος ἢ μετὰδοσας.

73B₂ ქვ. οἷς ἐφαρκεὶ τὰς ἀσπῆν ἐκείνων βίβλους ἀλλήλαις ἀντιπαράθενας

თარს შეტყუებითა მრავლითა მყუდრო-
ებითა დაწყნარებით განცდად მათისა
მის დაუგებელისა ბრძოლისა.

6. 51³¹ ხვალე თუთ მებრ იგი იქმ-
ნის საგლიელ და საწყალობელ.

7. 55⁴⁰ ვიდრე და თუთ მებრ სახე-
ლისაგანცა შესაძლებელ არს ცნობად.

8. 102²³ და ამისთვის მებრ თანა
გუაუც უფროსს დამკვირვად თუქუნი აქა,
რამეთუ უმრავლესთა ბოროტთაგან გა-
მოგვისნის.

ἐν ἡσυχίᾳ „παλλῆ“ μετατᾶς ἀπὸ τῶν πο-
λέμων.

97D₁ ზემ. „ἀψιον ἔαπὸ τῶν οὐρανῶν ἐλε-
φύσας.“

104B₂ ზემ. ἄς καὶ ἐξ ἁπὸ τῆς ἐστια-
τῆς περιστροφῆς μαθεῖν.

185C₂ ქვ. Ὁσπερ τὸ ἐπὶ πλέον κατέ-
χειν, ἐπὶ πλέον ἐστὶν ἡμᾶς τῶν ἰακῶν
ἰπέζαγρεν.

ჩვენ ვეჭვობთ, რომ ეზრ || მებრ თანდებული ზემოდისახელებულ ავტორ-
თა მიერ მოცემულ მნიშვნელობებში თავსდება როგორც შემდეგდროინდელ, ისე X
საუკუნემდელ ძველებშიც; რომ ეს ასე უნდა იყოს, ამის დასადასტურებ-
ლად მოვიყვანეთ მაგალითები:

1. იბ. 7, 15: და დაუკრდებოდა ჰუ-
რიათა მით და იტყოდეს: ვითარ-მე
წიგნი იცის ამან, რამეთუ უსწავიეს
მებრ (= ვით(ა), როგორც) არა C.

უკრდა ჰურიათა მით და იტყოდეს:
ვითარ უკუე ამან წიგნი იცის უსწავ-
ელად? DE (ზუსტად ასევეა ვულგა-
რამი).

[სიმაართელ რომ ითქვას ადი ში (C) უფრო
ახლოა ბერძნულ დედანთან, ვიდრე სხვა რე-
დაქციები: „მამაზოგან“ არის პერფექტუმის
შიმღობა (მამრ. სქესის სახ. ბრ.) და ნიშნავს
„ნასწავლი“, „სწავლული“. „მამაზოგან“ =
არა ნასწავლი, არა სწავლული (ე. ი. უსწავლე-
ლი). აღნიშნული ბერძ. ფორმა აქ გადმოცემუ-
ლია I თურმეობითით „უსწავიეს“ და მთელი
გამოთქმა „უსწავიეს მებრ არა“ (= ვითა, რე-
გორც) არა უსწავიეს“. რაც შეეხება სხვა რე-
დაქციებს (DE და V), მათში ეს ზნა გადმო-
ცემულია სახელით („უსწავლელად“) და დროის
გაყვება სრულებით აღარაა].

2. I მეფ. 13, 19: მჭედლი რკინისაჲ
მებრ ვე (= ასევე, მსგავსადვე) არა
იპოვებოდა მით ჟამთა ქუეყანასა ისრა-
ელისასა (ოშკი).

καὶ ἐξάμαζον οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες,
Ἦν ὁ σὺ τὸς γράμματᾶ ὠδε, μὴ μεμα-
θηγᾶς.

Καὶ τέκτων οὐδὲρου οὐχ ἐνῆσαντο
ἐν πάσῃ γῆ Ἰσραὴλ.

3. სახისმ. 20, 48: და ყოველი იგი გუნდნი მართალნი და მებრ (=ასევე, მსგავსადვე) ხ^რწ^ი იელტოდეს დიღისაგან იეშაბისა.

4. ილარიონ ქართ. ც^ა 80, 15: მაშინ განითქუა ჰამბავი მისი ყოველსა მას ქუეყანასა ქართლისსა, და ენება მრავალთა და წადიერ იყვნეს ხილვად მებრ (=ასევე, მსგავსადვე) ხატისა მისისა.

5. იქვე: 80, 19: დიდად სარგებელ ეყოფოდა შემთხუევად მებრ (=ასევე, ამგვარადვე) ოდენ მისი.

6. კოლხ. 2, 8 (გულგ.): მოძღურებისა-მებრ (=მსგავსად, მიხედვით) კაცთასა, წესთა მათ-მებრ ამის სოფლისათა.

7. ც^ა ი^რებ და ეფთჳშები 4, 7: და თუთ მებრ (=მიხედვით) მათ საქმეთაგან, რომელნი-იგი დუმლით წამებენ და ჳამაღლად ქადაგებენ ლუაწლთა და შრომათა მათთა.

8. იოანე მეტრიწი I, 36, 26: ყოველი მებრ (=მიხედვით, მსგავსად) ეამით წარმოდგომილი.

9. ნემეს. ემეს. 29⁴⁰: და აქაცა მებრ (=მსგავსად) პირველ-მღებისა, რომელი იტყოდ ესრეთ.

BZ, 1894, III, 51²⁰: (καὶ παρὰ) ὁ χορὸς τῶν δικάτων, οἱ καὶ πάντες ἐξέφυγον τὸ μέγα κητος.

κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀποστόλων, ἔκτ' ἔξ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου.

παρὰ κατὰ χρίνον ἑφ' ἑαυτοῦ.

PG t. 40, 548^A ქვ. καὶ ἐνταῦθα, κατὰ πρὸς ἑαυτοῦ, ἢ λέγεται.

III. სტილი

„ექუსთა დღეთა“-ს ქართული თარგმანის ერთ-ერთ მთავარ სტილისტიკურ თავისებურებად უნდა ჩაითვალოს ე. წ. ჰენდიალის-სინონიმების სიჭარბე: ამ მხრივ მას გაიოქვეყნებულ ძეგლთა შორის, ვფიქრობთ, ვერც ერთი ვერ შეედრება.

1. სინონიმები¹. ჩვენს ძეგლში ორგვარი სინონიმებია: ა) ახალი—ძველი (ან პირიქით: ძველი—ახალი)² (და ბ) ახალი—ახალი (ორივე ლიტერატურული).

¹ სინონიმების საკითხს საეკლავური წერილი უძღვნა შ. ძიძიგურმა „ცნება სინონიმური პარალელისა“ (საქ. მეცნ. აკად. მოამბე, II, 1941 წ. № 7, გვ. 689).

² რომ სინონიმურ წყვილში „ძველი“ სიტყვა შეიძლება იყოს უცხო ან საკუთარი, ეს საკითხი ჩვენ სრულდებით არ გვინტერესებს. ბოლოსდაბოლოს ასეთი „უცხო“ სიტყვები დროუპის განვლის შემდეგ ჩვენი ენის საგანგებოში იმდენად გაქართულდებიან, რომ თავს „მასინძლად“ გრძობენ და მათს უცხოურობას მწერალიცა და მკითხველიცა საფიქვლიანად იგ წყვებს.

გარდა ამისა ისიც უდავოა, რომ „ორი სავსებით ერთნაირი მნიშვნელობის მქონე სიტყვა არ არსებობს, ნამდვილი სინონიმები ფიქციაა“ (არ. ნ. ჩიქობავა, ხოვადი ენათმეცნიერება I, 1945 წ. გვ. 157).

ა) ახალი—ძველი: რიცხვ და ჰამარი¹ 4₂₄, პატრუი და ზარი 21₁, ზატი და სახე 26₁, მითხრობა და თარგმანება 27₈, წარმოჩინება და საიანჯენო ყოფა 28₂₀, საწუნელი და შეურაცხი 28₃₆, საზრახეი და სიციბილი 29₃₄, საციხელი და საბასრობელი 30₃₋₄, წყლტუ და მოხუცილი 31₉, სიმარტივე და სიწრფოება 38₁, სიპოხე და ვითარება 46₃₃, ნიში და სასწაული 47₂₇, უნდოება და სკენიფი 51₃₆ და სხვა.

ისმება საციხი: როგორ შეიძლება აიხსნას ეს მოვლენა? ჩვენი აზრით აქ ასეთი ამბავი: გიორგი მთაწმიდლის თარგმანი ითვალისწინებს როგორც მწერლობის ძველ ტრადიციებზე აღზრდილ განსწავლულ „მაღალ“ ფენებს (სასულეროსა და საეროს), ისევე მდაბიო ხალხს, რომელთა თავგამოდებულა ქობაგი და მოსიყვარულე ვახლდათ ეს დიდი მოამავე ჩვენი ძველი მწერლობისა². მართლაც, ასეთი წიგნები იწერებოდა არა მხოლოდ მონასტრებში თავმოყრილ მწიგნობართათვის, არამედ გაუნათლებელ და უწიგნურ მრევლისათვის ჰაქადავებლადაც და რა აზრი ექნებოდა ამიოინიდან წარმოთქმულ ისეთ სიტყვას, რომელიც მსმენელთათვის გაუგებარი არქაული ლექსიკური მასალით იქნებოდა აგებული? გიორგი მთაწმიდელს კარგად აქვს შეგნებული, რომ ხალხისათვის წერა, აუცილებლად, ხალხურად წერასაც გულისხმობს. აი, სწორედ ამიტომაც ამ რიგის სინონიმურ წყვილში ძველი ფორმის გვერდით ახალი, თანამედროვე სიტყვა³.

ბ) ახალი—ახალი: თქსი და მახლობელი 5₄, უღონო და თანა-წარუვალი 11₃₀, იძულებით და უნებლიადა 12₁₃, შეერთებული და შემტკიცებული 17₁₆, მწუხართა და მდელიოთა 18₂₂, მოვლად და მოქცევა 25₂₃, ნაკადული და დუარი 48₃₃, მტკრთველი და მიმღებელი 49, საგლოელი და საწყალობელი 51₃₂, კორპი და მუკლი 53₁₁, ცხადი და საცნაური 54, ტყუე ყო და დაიმონა 64₅ და სხვა.

როგორ უნდა აიხსნას და რით უნდა იქნეს გამართლებული ჩვენს ძველში II სახის სინონიმების არსებობა? ჩვენ ვფიქრობთ, რომ აქ გიორგი მთაწმიდელი ძველის საჯაროდ კითხვის მოთხოვნილებას აკმაყოფილებს და ასეთი სინონიმები ერთგვარი ხაზგასმაცა, აქცენტაცა გასახაზავი აღვლილებისა⁴ (ეს ხომ ჩვეულებრივი და აუცილებელი ხერხიცაა რიტორიკაში!).

¹ ძველი ფორმა დაცოფითა აწყობილი.

² ამის შესახებ იხ. დ. ჯაფარიძის შრომა, ქართველი ერის ისტორია II, 499.

³ ამგვარი სინონიმების არსებობა გიორგი მთაწმიდლის ენაში შენიშნული აქვს ა. შანიძეს (ცხოვრება იოვანესი და ეფთემესი, 1946 წ. გვ. 80).

⁴ შ. ძინციფური გამოყოფს სამი სახის სინონიმს: ა) უცხო-ქართული ან პირიქით (ეცტორის სამართლიანი შენიშვნით სინონიმურ წყვილში გასამართლებ სიტყვის ადგილი განსახლდრული არ არის) იხ. დას. ნაშრ. გვ. 695), ბ) უცხო-უცხო და ც) ქართული-ქართული. პირველი წყვილის შესახებ ავტორი ამბობს: „უცხოური სიტყვის დანერგვის ერთ-ერთ ბერძნულ უნდა დაესაზოთ ენაში ბუნებრივად გამოიშუგებული შინაგანი საკიროება—უცხოური ფორმისა და მისი ეკვივალენტის წყვილად, პარალელურად ხმარება, კიდრე ახალი სიტყვა ფხვს მოკიდებდეს“ (იქვე, გვ. 692). ეს ახსნა სინონიმის გაჩენისა სწორია მხოლოდ ნაწილობრივ და აი რატომ: დიდი ხნის ფხვნილიდებულ უცხო სიტყვას რატომღაც ავტორილიალება ქართული შე-

2. ჰენდიაღისები: ეფრემ მცირე იქ, სადაც გიორგი მთაწმიდლის მთარგმნელობით მოღვაწეობას ეხება, ამბობს: „...ეჭვონებ „სამოციქულოასაცა“ ამის წიგნისასა, ვითარმედ რომელი მრავალსა პირსა აღიარებდა, იგი ძუელისავე თარგმნელისადა მიუყვანებიაო“¹. ეს ცნობა თანამედროვე ქართულთა რომ გადმოივს, იქნება: „სამოციქულოს“ თარგმნის დროს გიორგი მთაწმიდელს მრავალ-მნიშვნელობის მქონე ბერძნული სიტყვები გადმოუცია ამავე ძეგლის ძველ თარგმანში სათანადო ადგილას არსებული ქართული ფორმით. ეს არის ერთი ხერხი. მეორე ღონისძიება უხმარია მთარგმნელს აქ, „ექუსთა დღეთაში“: „მრავალპირიანი“ (=მრავალმნიშვნელობიანი) ბერძნული სიტყვები გადმოუცია ორი სხვადასხვა ფორმისა და მნიშვნელობის სიტყვით², ე. ი. იმ მრავალ მნიშვნელობათაგან იგი იძლევა ქართულში ორს ისეთს მნიშვნელობას, რომელთაგან, მისი აზრით, ან ერთთა ნაგულისხმევი დედანში, ან მეორე. ასეთს მოვლენას პირობით ჩვენ ჰენდიაღისს ვუწოდებთ და სანიშნოდ რამდენიმე მაგალითს აქაც მოვიყვანთ: ჯეროვანი და თანანადები 14₁₆; მწუერკალი და დასასრული 22₁₁, ნაყოფიერი ექმნების და ორძის 37₁₈, დიდებაჲ და ძლიერებაჲ 40₁₄, მიმართებული და მავალი 43₃, ზოგად მგზავრობა და შეერთება 49₆, ეკლოვან და ნიეთ-მცენარე ყოფა 58₁, და სხვა.

3. ჰენდიატრიონი³. ჩვენს ძეგლში არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც ერთი ბერძნული სიტყვა გადმოცემულია 3 ქართული შესატყვისით, რასაც პირობითად ჰენდიატრიონი შეიძლება ვუწოდოთ; ასეთებია: უყენი და ფლისკინანი და მწყურნები 44₂₇, უმეტეს, ნამეტნავ და ამო 72₃₈, ავაზა, ვეფხი და ვიგრი (?) 110₁₄.

დასასრულ ერთი საკითხიც: რა იყო მიზეზი იმისა, რომ გვიმთაწმიდელს თარგმნის დროს ზემოთ დასახელებულ საშუალებათათვის მიუპაროთ? მიზეზი, მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ, იყო საგნის „ალურაცხელი სიღრმე და შეუკადრებლობა“ (გამ. 115₂). ეფრემ მცირის თქმითაც „ბერძენთა ენაჲ უფსკრულ ღრმა არს და იგივე ერთი სიტყუაჲ მრავალსა პირსა (=მნიშვნელობას) აღიარებს“. თარგმნის დროს მას (ე. ი. ეფრემს) ხელთ ჰქონია სათარგმნელი ძეგლის სამი თუ ოთხი თარგმანი, ამდენივე ლექსიკონი და მაშინ-ღა ძლით მოუპოა ქართული მსგავსებული სიტყუაჲ (ბლეჯა, cit. op. 161); გარდა ამისა თარგმნის დროს ის თურმე მრავალთადა მცენიერთა მოძღუართა ბერძენთა და ქართველთა გამოკითხვასაც აწარმოებდა. რაც შეეხება გვიმთაწმიდელს, იგი, ცხადია, ყოველთვის და ყოველგან ასეთ ხელისშემწყობ პი-

სატყვისი? ახლად შემოტანილ უცხო ტერმინს რომ ქართული ცნობილი სიტყვა დააფუძნებს, ბუნებრივი ამბავია. მაგრამ ხანდახნულ უცხო სიტყვას რაღად ესაპირობა ქართული ამხსნელი? ამ კითხვაზეც პასუხის გაცემა იყო საჭირო, და ვფიქრობთ; შესაძლებლობის ფარგლებში გავეცით კიდევაც. (იხ. ჩვენი I სახის სინონიმები).

¹ რ. ბლეჯა, ეფრემ მცირის ლიტერატურული მოღვაწეობა-დან (მიმოხილველი, 161) ეფრემ მცირის ამ ცნობის შესამოწმებლად საჭიროა მომავალში „ძველისა“ და „ახალი“ სამოციქულოების ტექსტობრივი შეჯერება.

²⁻³ ეს მოვლენები სპეციალურ ლიტერატურაში ჯერჯერობით ცნობილი არ ყოფილა.

რობებში ვერ იქნებოდა¹ და ეს გარემოება აიძულებდა მას მოეცა ორი სა-
ვარაუდო მნიშვნელობა მრავალმნიშვნელობის მქონე ბერძნული სიტყვებისა.

ა) ზინღნიშები და ჰენდიადიზები:

4 ₁₂ ἄνετρον	მრგვალი და წერტილსა ზედა მოცლე- ბული (ს.) ²
4 ₂₄ ἀρισμηνικός, 3.	რიცხვ და ჰამარი (ს.)
4 ₂₄ παραγματεία, 3.	საქმენი და დივანნი (ს.)
5 ₂₄ τρυφής, 2.	თვისი და მახლობელი (ს.)
6 ₂₄ φάτον, 2	ნერგი და მცენარე (ბერძნულ სიტყვას აქვს 2-ვე მნიშვნელობა)
6 ₂₇ χρώνος, 2	ჟამი და წელიწადი
11 ₃₀ ἀνάγκη, 1	ულონო და თანა-წარუვალი (ს.)
12 ₄₁ ἀναγκαιός, 3.	იძულებით და უნებლიადაც (ს.)
12 ₃₃ πολυφασίαται	მრავალ-კმეანი და მრავალფერო (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
13 ₂₁ ἐσαρμιστος, 2.	შეგვანება და მოზავება (ს.)
14 ₁ πῦλοισιός, 1	მრავლის-მეტყუელება და სიტყუათა შეწყობა (ს.)
14 ₁₆ τὸν διελίμενον	ჯეროვანი და თანანადები (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
16 ₅ ἄποιος, 2.	უფითარო და უცხო
16 ₄₉ ἡ ἐνέρχεια	საქმე და შეძლება (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
17 ₁₆ ἡνῶσιαι	შეერთებული და შემტკიცებული
18 ₃₁ χλιδήσιντες	მწუანითა და მდღელოდა (ს.)
18 ₃₂ ἰάπαι	ჭეენი და მერენი
19 ₃₀ ἄξ, ἰακός, 1	უკუნი ღამე (ს.)
20 ₈ τὸν ἄμογεῖον	ერთ-სახეთა და ერთ-ტომთა (ს.)
20 ₃₀ ἀπὸ ταυτομάτου.	თავით თვისით და დამთხვევით (ს.)
20 ₂₁ ἀλῆστριος, 3.	უცხო და გარეშე (ს.)
21 ₁ φειός, 2	პატივი და ზარი (ს.)
22 ₁₁ ἔσχατος, 3.	მწუერვალი და დასასრული (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
22 ₁₃ ἀγαλαίος, 3	იძულებით და საჭირო (ს.)

¹ გიორგი მთაწმიდელმათ, — შენიშნავს მისი ბიოგრაფი, — არა მხოლოდ «მთაწმიდასა და შუასა მთასა ოდენ თარგმნა, არამედ სამეფოსა გზასა, სულუმბრას, ანტიოქიას, სკიმონ წმიდასა, და კალიოსს და სხუათა ესევითართა ადგოლათათ» (ათონის ივერიის მონასტრის 1074 წ. ხელნაწერი აღაპებით, საეკლ. მუხ. გამოც. 1901 წ., გვ. 310).

² წყვილები; რომლებსაც „ს“ უწერია, ნამდვილ სინთიმებად მიგვანია, რომლებსაც ორი მნიშვნელობის შენიშვნა აქვთ, ე. წ. ჰენდიადიზებად, ხოლო მიუწერელნი — მთარგმნელის ჩანა-მატადა საუღლებელი.

- 25²³ περιόδος, ἡ
 26¹ χαρακτήρ, ἥρος, ὁ
 27⁸ ἐξήγησις, εως, ἡ
 27¹⁴ τὸν πῦλον
 28²⁰ σαφηνίξει
 28³⁶ ἐγκαταφρόνητος; 2.
 29³⁴ φλαρία, ἡ
 29³⁸ κοῖλον, τὸ
 30³ καταγάλαστος
 30¹¹ κάδος, ὁ
 31⁹ λειός, ὁ.
 35³¹ τὸν λυχναῖον
 37¹⁹ ἐπιτηγυμένον
 38¹ ἀπλοῦν, τὸ
 40¹⁴ δόξα, ἡ
 40²² μέλος, εως, τὸ
 43³ ὀρητικός, ὁ.
 43¹¹ ἰρέχειν
 44²⁷ τὰ τελεματαια
 45²⁰ σοντέρηται
 45³⁰ πέλαγος, εως, τὸ
 46²⁹ ἱδὸν, τὸ
 46³³ ποιότης, ἡ
 47²⁷ γῶρισμα, τος, τὸ
 48³ διαστανίσοσα
 48²³ ῥέμμα, τος, τὸ
 49¹ παρὰ μὴ οὐκ
 49⁶ τὴν ἐπιμύξιν
 49⁹ παρεχομένη
 51²⁶ ἀπογοχρόνιον
 53¹⁴ σύνθεσις, ὁ
 51³² ἐλεεινός, ὁ.
 52⁴ αἰτίον, οὐ, ὁ
 52¹¹ θήμεσις, εως, ἡ
- მოგლაჲ და მოქცევაჲ (ს.)
 ხატი და სახე (ს.)
 მითხრობაჲ და თარგმანებაჲ (ს.)
 სიტყუათა შეწყობითა შეწმასნილსა
 ლიქნასა
 წარმოაჩინებს და საანჯნო ჰყოფს (ს.)
 საწუნელი და შეურაცხი (ს.)
 საზრახავი და სიციბილი (ს.)
 ღრუჲ და ალბერილი
 (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
 საიციხელი და საბასრობელი (ს.)
 კარსნი და სოლინარნი
 წყლტუ და მოხუცული (ს.)
 საბაზმაკისაჲ გინა-სანთლისაჲ (ს.)
 ნაყოფიერ იქმნების და ორძის
 (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
 სიმარტივე და სიწრფოება (ს.)
 დიდებაჲ და ძლიერებაჲ
 (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
 ვნა და სახიობა
 (ბ. სიტყვას აქვს ორივე ვაგება)
 მიმართებული და მავალი
 (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
 სრბაჲ და არა დაცადებაჲ (ს.)
 უყენი და ფლისკინანი და აწყურნებნი (ს.)
 შედგმულ და განჯერულ
 უფსკრული და უბე
 თუხი და საკუთარი (ს.)
 სიპოხე და ვითარება (ს.)
 ნიში და სასწაული (ს.)
 შეიღინის და შევიღის (ს.)
 ნაკადული და ღუარი (ს.)
 აღისუბუქიან და ნუგეშინის იციან
 (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
 ზოგად მგზავრობასა და შეერთებასა
 (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
 მტვრთველ და მიმღებელ
 უნდობაჲ და სიკინე (ს.)
 კორძი და მუცლი (ს.)
 საგლოელი და საწყალობელი (ს.)
 პურის-მკაზმელი და მვაურისმტე
 იავარის-ყოფა და განქიქება
 (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)

52 ₃₃ λεπτότατα	მწულისონი და ლბილნი (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
53 ₃₁ δυσφορωτάτη	ძნელ და შესაწუხებელ (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა).
54 ₂ εὔγνωστος, 2.	ცხადი და საცნაური (ს.)
54 ₁₅ ἐκκλησίας, 2.	სივლტოლაჲ გინა განკრძალვაჲ (ს.)
55 ₃₃ τοῖς ἀκραιότεροι	უმახკოთა და წრფელთა (ს.)
55 ₃₆ λήϊον, τὸ	იფქლი და ღიკა
56 ₁ κλησίαι, εως, ἡ	მოძრობა და მიმოგელვა (ს.)
56 ₁₃ φάμισοι	ჰოლენი და ბულქუნი (ს.)
57 ₁₁ ἔλιξ, κος, ὀ, ἡ	რქაჲ და მასკენ (ს.)
58 ₂ ἐγκατακρόνητος	უნდო და აზარა (ს.)
58 ₁ ἄλομανεῖν	ეკლოვან იქმნეს და ნივთ-მცენარე ¹
56 ₁₃ πέναι, ἡ	ვერხვ და წიფელი
58 ₁₇ ναυπηγία, ἡ	შენება და ქნა ნავებისა
61 ₁₁ λειτος, 3.	წრფელი და ლბილი (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
61 ₁₆ ἀσθηρὸς, 3.	ფიცხელი და მთავე (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა).
62 ₂₀ δικαίως	ჯეროვნად და სამართლად (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
46 ₃₃ , 61 ₃₀ ποιότης	სიპოხე და ვითარება (ს.)
61 ₃₃ ἡδιστος	ტკბილი და ჰამო (ს.)
62 ₃₈ οἱ σερύβιλοι	სიმრგულე თუალისა და ურმის თუალისა
64 ₃ δειλάσμα, τος, τὸ	ცთუნება და სივერაგე (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
64 ₆ ἀνδραποδισίας	ტყუე ყო და დაიმონა (ს.)
64 ₁₁ ἐλαττοῦμενον	მკოდოვ და ნაკულ (ს.)
64 ₃₈ βροάνη, ἡ	თივა ღბ მწუანგილი (ს.)
65 ₁₅ ἐνρηθμιος, 2.	შეწყობა და სიწყლტუე (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
65 ₂₃ ὄχημα, τος, τὸ	მტვრთველი და ეტლი (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
66 ₁₄ μαισιμένη (შზნიდან μείτω)	მოაკლდეს რაჲ და განილიოს (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)

¹ ἄλομανεῖν (სიტყვიდან ἄλομανέμ) კართულად ნიშნავს „ულრან ტყეჲ ქცევას“, „აბ-შირებას“ და ამდენად პირველი სიტყვა ჰენდიადისისა „ეკლოვან ქნა“ დედნის აზრს უახლოვ-დებთ. ხოლო რაკ შეეხება იმავე სიტყვის „ნივთ-მცენარე“-თი გადმტყემას; ეს კი აშკარა შეც-დომად მიგვაჩნია; ასეთი თარგმანი წარმომდგარია ამ სიტყვის დაშლის ნიდაგზე ἄλη + μαι-სისმაი = ნივთი + მცენარე (აღმომდინარე). სინამდვილეში ეს სიტყვა ასე დიაშლება ἄλη + μαισιμα = ტყეთა მთყუარული, ტყეთა სიყვარულის ავადმყოფობით (მანით) შეპყრობილი“, „ტყეთა მანიაჲ“. ἄλη, ἡ = ჯაგანრი, ეკლნარი, ნივთი (მთარგმნელს მოუვცია მისი ორივე მნიშვნელობა, I—ჰენდიადისის პირველ სიტყვაში და II,—მეორეში).

76 ₁₆ ἔξοχος, 2.	წუერი და სიმაღლე
70 ₃₉ εἰδέναι	ცნობად და უწყებად (ს.)
72 ₁₉ σχηματισμός, ἄ	ხატი და სახე (ს.)
72 ₃₃ ματαιότατοι	უმეტეს, ნამეტნავ და ამაო (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
72 ₃₆ ἐμαρμένη, ἡ	განბჭობა და ბედი (ს.)
73 ₂₇ ἀδρησις, εως, ἡ.	განმტკიცება და განსრულება (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
76 ₁ πᾶθις, εως, τὸ	უძლურება და ვნება (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
76 ₆ ἀροτήρ, ἡρος, ὁ	მეწველი და მწაფელი
76 ₇ σταισία, ἡ	საებგურო და სამსტურო (ს.)
76 ₁₇ κισιότῃσιν	ღვლოვანი და კვენები (ს.)
79 ₁₀ ρυμοσιμία, ἡ	ფოლოცი და ეზო (ს.)
79 ₃₇ μαρσάτων	მცირეთა და უნდოთა (ს.)
80 ₂₄ τῶν παρελθόντων	გარდასრულისა და თანა-წარსრული- სა (ს.)
82 ₃ τῶν αὐσάντων	მოიწურთების და იქმნების შინაურ (ს.)
82 ₁₈ ὄρακοντες	ვეშაპნი და გრძელ-თევზნი (ს.)
82 ₁₈ μύραινα ἢ σμύραινα	ზმირნი და გუელ-თევზნი (ს.)
82 ₃₁ εἶδος, εος, τὸ	ხატი და ფერი (ს.)
83 ₃₀ ἐναπακρῖπτων	შთანთქის და დაფარის (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
84 ₁ ἀσθενής, 2.	მცირე და უძლური
84 ₃₅ ἀλήθεια, ἡ	ჭეშმარიტება და სიმართლე (ს.)
84 ₃₆ ποιηλός, 3.	გულარძნილბ და მრავალ-ფერი (ს.)
84 ₃₆ ἀπλότης, ητος, ἡ	სიწირფოგება და უმანკოება (ს.)
85 ₆ κατηγορεῖν	ესძაგებდით და შევასმენდით (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
85 ₈ ἔαυσις	თუნნი და შემსგავსებულნი
85 ₉ ἐπεμψάνει	შეუღუნ (და) ჰვლებიან (ს.)
85 ₂₅ ἄπισος	უვალი და შეუჯარებელი (ს.)
85 ₂₆ ἱστορία	ხილვა და განცდა (ს.)
86 ₁ ἦψαμένους	შეერთებული და შედგმული (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
86 ₅ οἱ ξαναγονήτες	მსტუმრებელნი და უცხოთ შემწყნარე- ბელნი (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
86 ₃₆ ἀκτάς	ქუაბოვანი და ლოდოვანი (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
87 ₁ ποιείσθαι πρόσωπα	ღუწოლა და ზრუნვა (ს.)
87 ₂₂ ἡμελημένον ¹ (ზმნიდან ἀμολέω = უქ-	ულუწი და შეურაცხი
ნარა, ზარმაცი ვარ)	

¹ ეს სიტყვა გაგებულტ აგრეთვე როგორც „ამელჴე“, 2 (≡ შეურაცხი).

88 ₁ ἀπειρής, 2.	უწყალობა და უპირუღბა
88 ₉ κατασελέσθω	დასცხერინ და განფხუარნ (ს.)
91 ₃₃ ἀνήμερος, 2.	ველური და კსუ (ს.)
92 ₃₀ παρέλαθεν	დაგვშთა და დაგვიწყდა (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
92 ₃₆ τῶν νηκῶν	ქუეწარმაგალთა და მკურავალთა
93 ₁₅ χρωσντες	ვლენ და წარემართებიან (ს.)
93 ₂₇ χελιδόνες	მერცხალთა და მერცხლის მღევართა
93 ₃₇ τοὺς ἀετούς	არწივთა და ორბთა
94 ₅ κοινός, 3.	ზოგადი და საეროა (ს.)
94 ₂₁ ἐνέχλειται, εἰς, ἡ	ჭელთ-რევენა და წყინება (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
94 ₂₅ συανθροπιστικός, 3.	კაცრიელი და კაცთ-მოყუარული (ს.)
95 ₁₂ διαδοχῆς	შედგომება და მკვდრობა (ს.)
95 ₂₉ συμπεφθέν	შედგის და შენელდის (ს.)
95 ₃₁ ἐργάται, ἰδοι, ἡ	მოქმედი-მუშაკი (ს.)
96 ₃ φρεατῖα, ἡ	ნესტჳ და ჯურღმული (ს.)
96 ₁₁ κάμνωσι	შესუსტდენ და იჭირვოდინ (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
96 ₁₁ εὐμύς, εἰς, ὁ	ერთ-სახე და მართალი (ს.)
96 ₂₂ συμμαχίαν παρεχόμενα	ძალ-ყოფა და თანაშემწეობა (ს.)
97 ₉ πετροβύθισαντα	ფრთეთაგან მოკლებულსა და განშიშუ- ლებულსა (ს.)
97 ₁₃ κούφιστοντες	აღსწვედიან და აღუსუბუქებდიან (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
98 ₂ μεγαλόδαρος, 2.	ნიკ-მრავალი და უხუად მიმნიჭებელი (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
98 ₈ πρόνοια, ἡ	ზრუნვა და მოლუაწება (ს.)
98 ₁₀ γαλήνην ἄγειν	დაყუდნეს და დასცხრეს (ს.)
98 ₁₃ κοινωτῖα, ἡ	შეერთება და ზიარება (ს.)
98 ₁₈ προτιμότερον	უალრესი და უბატონსენსი (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
98 ₂₉ ἐπίπονος, 2.	შრომა და ჭირი (ბ. სიტყვას 2 მნიშვნელობა აქვს)
99 ₁₇ γέννημα, τοῦ, τό	ნაყოფი და ნაშობი (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
99 ₂₂ καταμανθάνω	გამოეძიებ და შეისწავებ (ს.)
99 ₂₆ γλασκῆ	ბუნი და ბუკიოტნი
99 ₃₄ πετρῶν, τό	ფრთა-ნაკრტენი
100 ₁₀ γεωργούς	ქუეყანისა-მოქმედთა და მუშაკთა (ს.)
101 ₇ ἀναγκαιῶς	საჭირო და თანა-წარუვალთ (ბ. სიტყვას 2 მნიშვნელობა აქვს)

101 ¹³ ὁ:εμφάνει:	აქენებდენ და განასხმიდენ (ბ. სიტყვას 2 მნიშვნელობა აქვს)
102 ¹ τῆ ἄλλοτῆ	განახლობასა და შეცვალვებასა (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
102 ²³ τῶν κατεργαμένων (ზმნიდან κατάρτων)	განვმელთა და დაწერტილთა (= გამხმარი და დაჩხვლეტილი)
102 ²⁷ τῶν ματαίων	იბედივთა და ამართთა (ს.)
102 ²⁸ σχολῆ, ἡ	უქმი და მოცალე (ბ. სიტყვას აქვს 2 მნიშვნელობა)
102 ²⁹ σχολῆ, ἡ	მოცალეზა და უქმოზა (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
102 ³⁰ ἀκαιρουμένων ¹	უცებთა და უმანკოთა
104 ³ σχολῆμα, τοῦ, τῆ	სახე და ხატი (ს.)
104 ¹⁵ τῆ περιμετρον	საზომი და სიგრევე ²
104 ²¹ θοξάξω	ვადიდებდენ და ვაჰადლობდენ (ს.)
105 ¹ ἀποσάξωσα	ჰმარხავს და აცხოვენებს (ს.)
105 ¹⁹ γέγεσις, ἡ	შობა და არსება (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
106 ² ἀναθάπτω:	უწუეველი და უწურთელი (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
106 ³ δειλόν	მოშიში და ჯაბანი (ს.)
106 ⁵ τῆ ἰδωμά	თვსება და განკუთნეილებად (ს.)
106 ¹⁴ ἐξέρχονται	მკუეუთ და მიხვლ (ს.)
108 ⁴ ἀρρωσταί, ἡ	სენი და საღმობა (ს.)
108 ²¹ ἐξἄλλομένων (ზმნიდან ἐξἄλλομά)	ალიმღერნის და განხლდის (ბ. სიტყვას აქვს ორივე მნიშვნელობა)
108 ²⁴ ἀρεταί	კმა იყოფს და დასჯერდის (ს.)
109 ² συλλογισμός, ὁ	გულსქმის ყოფა და განზრახვა (ს.)
109 ⁴ σχίζόμενον	მიმო-დაყოფილად და დაბნეულად (ს.)
109 ³³ ἀπροσήητον	განუგებელი და ულუაწი
110 ³ ἡμίσεια	უსუსური და განზოგებელი
110 ⁵ ἀπρόβηταις	საუჯგე და ქურჭელი (ს.)
110 ¹² τῆς βροτάνης	მდელისა და საძოვარისა (ს.)
110 ¹⁴ τῆς ῥιθῆς	ვეფხისა და ავანისა
110 ³⁸ ἡγμένον	შესხიეებულნი და შეერთებულნი (ს.)
111 ⁶ συμπατριῶτες	მყარი და შეყინული (ს.)
111 ²⁹ ἀκόλατοι, 2.	ბილწი და არაწმიდა (ს.)
112 ¹¹ βραδύς	მცონარი და გვანი (ს.)
112 ²³ δεσποταξίω	უფლებითმცა და ველმწიფებითა (ს.)

¹ სიტყვა τοῖς ἀκαιρουμένων გაგებულია როგორც „ἀκαρῶδες“ (ს. ილქსიონი).

² ამ ჰენდიადისის მეორე სიტყვა περιμετρον-ის სწორი თარგმანია (περιμετρον, τῆ = სიგრევე, პერიმეტრი), ხოლო რაც შეეხება პირველს—აქ შეცდომაა: περιμετρον გაიგებებულთა მატრონ-თან და გადმოცემულია „საზომი“თ.

ბ) სტილი

გიორგი მთაწმიდლის რომელი თხზულებაც არ უნდა ბილოთ, კითხვის დაწყებისთანავე იგრძნობთ მშვენიერ ენასა და კარგ სტილს. უნდა ვაღიაროთ, რომ წინამდებარე თხზულება ამ მიზნით ბერძნულ დედანთან არ შეგვიდარებია და ამდენად ქვემოთყვანილ მაგალითებს სისრულის პრეტენზიაც არ შეიძლება ჰქონდეს (ჩვენ მიერ აღნუსხული „კარგი სტილის“ ნიმუშები სხვა სახის მუშაობის დროს შემთხვევით თვალში მოხვედრილი მაგალითებია მხოლოდ!). და თუ კი მომავალში ვინმე ბერძნულ-ქართულ ტექსტებს ამ მიზნით შეაწამებს, დარწმუნებული ვართ, რომ მათი (ე. ი. მაგალითების) რაოდენობა საგრძნობლად გაიზრდება.

მაგალითები:

1. 104B, ზემ. *ἐπειδὴν γῆς ἐπιτη-
δεῖα εἰς καὶ ἀέραν ἐκράτα ν λάρηται*
55₁ ვითარმედ უკუეთუ დაეთესოს
იგი ქუეყანასა კეთილსა და მიემთ-
ხვოს იგი ჰაერთა შეზავებულთა.

[სახგასმული ბერძნული სიტყვა („ენკრატე“) ქართულად ნიშნავს „კეთილად-შეზავებას“, მაგრამ რადგან ამის ზემოთ მთარგმნელს უკვე ჰქონდა ნახმარი „კეთილსა“, ამიტომ მეორე შემთხვევაში შედგენილ სიტყვას პირველი ნაწილი ჩამოაცილა და მხოლოდ „შეზავებულით“ დაკმაყოფილდა.]

2. 120A, ქვ. *Εἰ γὰρ τὰ πρῶταίρα τοι-
αῦτα, ποταπὰ τὰ ἀνώγια; Καὶ εἰ τὰ
δρῶμενα οὐτὰ κατὰ, ποταπὰ τὰ
ἀβρατα.*

64₁ რამეთუ უკუეთუ საწუთრონი
ესე ესევითარნია, ვითარნი იყვნენ
საუკუნენი იგი! და უკუეთუ ხილულნი
ესე ესრეთ კეთილ არიან, რაბამ იყ-
ვნენ უხილაენი იგი!

[ქართულ თარგმანში მოსალოდნელი იყო მხოლოდ შემთხვევაშიაც „ვითარნი“, მაგრამ მთარგმნელი დაერიდა განმეორებას და „რაბამ“-ი იხმარა.]

3. 128C, ქვ. *εἰς ῥαχάουτα μισρὰς τῶν
δανειάτημορῶν ἕαατον δὲ ἡχῆ ἡ α-
σιν. Εἰτὰ ἕκαστην ἰοίρην εἰς ἐξήκοντα*

*διδελόντες, ἕαατον πάλιν τῶν ἐξή-
κιστῶν ἐξήκοντα; ἕτερον.*

69₂ ათორმეტთა მათ თუთოეულ-
სა ნაწილსა ოც-დსათ ნაწილად განჰ-
ყოფენ და თუთოეულსა ნაწილსა ოც-
დაათთა მათგანსა სამეოცად განჰ-
კუეთენ; და კუალად, სამეოცთა მათ-
თუთოეულსა სამეოც-სამეოცეულად გან-
სწვალებენ.

[სახგასმული ბერძნული სიტყვები ყველა ნაწარმოებია ზნიდან „ნიანერა“, რაც „განყოფილს“ ნიშნავს. მთარგმნელი როგორც კარგი სტილისტი იძლევა არა მხოლოდ ერთ ფორმას, არამედ სინონიმებს, რომ მკითხველს ამით ააცოლოს ყურისმომჭვრიელ ტავტოლოგიას.]

4. 129B, ზემ. *...ποταπὴν εἶχον σχέ-
σις πρὸς τὸν ἀπλανεῖν, καὶ ποταπὸν ἦ-
τε σχῆμα ἀντὶν πρὸς ἀλλήλους ἐν
τῷ τότῃ γυνέσει τῶν σατωμέσων.*

70₂ თუ ვითარი შეტყუებამა აქუნ-
და უტომელთა მათ მიმართ, და თუ
ვითარი იყო სიხე მათი ურთიერთარს
შობასა მას შობილისასა.

[სახგასმული ბერძნული სიტყვები მთარგმნელს შეეძლო გადმოეცა ან „შეტყუებთ“ ან „სახით“ და მათი პარალელური ხმარება კარგი სტილისტი დამახასიათებელია.]

5. 132A₁ ქვ. *ἐν δὲ καταγέλαστον τοῦτο εἰπεῖν, καταγέλαστοτερον πολλῶν ἐκ τῶν... ἐπάγειν ἐπιχειρεῖν ἢ ἄλλο τὰς πειθανετηχτας.*

71₃₀ ხოლო უკუეთუ ამისი თქუჲმად საცინელ არს ფრიად, უმეტეს საბჭაროდელ არს დარწმუნებისა ჯელყოფად მთავან.

[ხაზგასმულ ბერძნულ სიტყვათაგან მართალია პირველი დადებით ხარისხშია და მერვე შედარებითში, მაგრამ ეს ვარაუზება სრულებით იმას არ ნიშნავს, რომ მთარგმნელს მათთვის სხვადასხვა ფორმები მოეძებნა. და თუ მაინც ასე მოქცეულა, ეს უთუთად კარგ სტილზე მიგვითითებს].

6. 136B₂ ქვ. *Μέγιστα γὰρ εἰσιν ἡμερών, ἐν αἷς βραχύταται εἰσιν αἱ σαιαί, καὶ βραχύταται πάλιν ἡμέραι, αἱ τὰς σαιὰς ἔχουσα μακροτάτας.*

73₃₉ რამეთუ დიდთა მათ დღეთა აჩრდილნი კნინ არიან და მცირეთა მათ დღეთა აჩრდილნი ვრცელ არიან.

[ხაზგასმული ბერძნული სიტყვები (ფორიდან *βραχὺς*, *εἶα*, *ἰ* = მცირე) მთარგმნელს ვადმთავრებული აქვს ორი შესატყვისით, მოსალოდნელი კი იყო ან ერთი ორივე შემთხვევაში, ან და მეორე].

7. 140C₃ ქვ. *ταὶς ἐξοχαῖς προσβόλλουσα μόναίς, ταῖς δὲ μεταξὺ κοιλότηας ἐμβῆν ἢ ἄσδι' ἀτρονίαν μὴ δυναμείν.*

76₁₆ რამეთუ წუერსა ოდენ და სიბოლესა მისთა უძლის მიწოდოდა. ხოლო ლელოვანნი და ქვევინნი მისნი თანაწარჰკვიდნან.

[„პროსბόλλουσα“ „მთარგმნელმა ვადმოსცა „უძლის მიწოდება“-თი, „ἐμβῆναι μὴ δυναμείν“ ახვეე სიტყვებით უნდა ვადმოვიცა. მაგრამ ვანმეორებას დაეროდა და იგივე შინაარსი „თანაწარჰვინან“ ფორმით ვადმოვილო].

8. 149B₁ ქვ. *Ἴδιος κλήρος τῶν ἑξήτων, ἰδία φάσις, δίατα κεχωρισμένη, ἰδίωτροπος ἢ ζῶη.*

82₁ და რამეთუ განკუთვნილ არს ნაწილი თევზთა და განთქსებულ ბუნება და განყოფილ საზრდელი და განზოგებულ ცხორებად.

[კარგი სტილის ბრწყინვალე ნიმუშია „ვანკუთვნილი-ვანთქსებული-ვანყოფილი-ვანზოგებული“! ლიტერატურულ გემოვნებას მოკლედული მთარგმნელი ოთხსავე შემთხვევაში ერთერთი სემომთყვეანილი ფორმათაგანით დაკმაყოფილებოდა].

9. 152B₁ ზემ. ** Ἄλλα γυναιξοῦσιν οἱ τῆν Ἰνδιάνη ἐλιένοντες ῥάκλασιν ἄλλα οἱ τῶν Αἰγύπτου ἀγρεύοντες ἄλλων.*

82₃₆ სხუათა თევზათს გუაუწყებენ ჩუენ მონადირენი იგო ჰინდიეთისა ზღვსანი, და სხუათათს გვთხრობენ ჩუენ, რომელნი-იგი წილთა მათ ეგვპტისათა ისათხველობენ.

[ბერძნულში, მართალია, მხოლოდ ერთხელ სწერია *γυναιξοῦσιν* (ზნინდან *γυναιξῶν* = უწყება), მაგრამ ვავეე შემსამენელი ივლისსება I „ἄλλα“-ს შემდეგ და მთარგმნელმა ეს ნავარაუდვეი ფორმა „გვთხრობენ“-ზნით ვადმოლო ვანმეორების თავიდან ასაცილებლად].

10. 185D₂ ზემ. ** Ἡ γῆ ἰμᾶξ ταῖς οἰκείαις βλάσταῖς ἐδέξασα τοῖς ῥάκλασιν ταῖς ἑξήσιν, ὁ ἀπὸ τῶν πετρῶν. Ἐτοίμη ἢ χέρσος ὁμάτιμα ταῦταῖς ἀγνεπιδεξάθια.*

103₃ ქუეყანამან გისტუმრნა თქუენ თსთა მცენარეთა მიერ, და ზღუამან განუქცნა თქუენ თევზთა მიერ, და ჰაერმან განგისტუნა მფრინველთა

მიერ და ვმელი განწმენდებულ არს, რამეთუ ამათდავე შეტყუებულად პატრივ-გცეს თქუენ ოთხ-ფერკთა და პირუტყუთა მიერ.

[ბერძნული ღვინის მიხედვით ქართულ თარგმანში უნდა ყოფილიყო გისტუმრანა (= ღმინ-ჯანთაო) და „პატრივ გცეს“ (= ბუნებასწამა-მთა). მთარგმნელი უმატებს „განუყვანა“-სა და „განგისუნენა“-ს, რომელთა ბადალი სიტყვები ბერძნულში იგულისხმება. გიორგი მთაწმიდელი რომ ლიტერატურულ გემოვნებას მოკლებული პიროვნება ყოფილიყო, ამ ორ ადგილად

საც ფორმა „გისტუმრანა“-ს იხმარდა და მისი სინონიმების ძებნით თავს არ შეიწუხებდა].

11. 200A, ზემ. *კაი: აცყეს ბყრადს, კაი პრბადა ბყრად მსნაქათრა.*
109^ა, თბანი და არწივი ველურ-ნი ტყუბთ-მშობელ-არიან.

[ბერძნულის მიხედვით ქართულში მოსალოდნელი იყო „თბანი ველური და არწივი ველური“. გიორგი მთაწმიდელმა განმეორებას თავი იმით დააღწია, რომ ორ სასახურებს ერთი მსახურელი აყოფინა].

(იხ. აგრ. გვ. 034, მაგ. 4, 6; 035, 13; 036, 20; 037, 4, 7 და 040, 11).

IV. ბერძნული ორიოდ შემთხვევა

თუ სხვა თარგმანებში (მაგ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისაში“) ¹ ბერძნული ღვინის გავლენით ყოველ ნაბიჯზეა შედგენილი შემასმენლის ზმნულ-ნი ნაწილის ჩაეარდნის. შემთხვევები და ამის გამო ხშირად აზრის გაგება ცნელდება, გიორგი მთაწმიდელის წინამდებარე თარგმანში ასეთი მხოლოდ სამი შემთხვევაა, და ისიც, ევფიქრობთ, არა მთარგმნელის, არამედ გადამწერლის შეცდომადანა სავარაუდო.

მაგალითები:

1. 45A, ქვ. *კაი: აძუქერ იწნავ ქადა რბ ფინ: კაი: სნადა ფავრბერა ობ მსიონ ბეჯამევა რუ აბუჩუ.*

23^ა და შემდგომად ნათლის ათერი შეენიერ—, და წყალნი ბრწყინვალე—, არა ხოლო თუ შეწყნარებთა ნათლისადათ.

[„შუენიერისა“ და „ბრწყინვალეს“ შემდეგ ბერძნულის გავლენით ჩაეარდნილია „არს“].

2. 60D, ქვ. *რბ ბე თანეხე ბ პრბე რინე მიათქმადა კაი რუ ბუნაქარავ ჟეს.*

31^ა ხოლო სიმყარე—, რომელსა-იგი სიშორისა თანა სიმტკიცეა აქუნდეს.

[ბერძნულის გავლენით „სიმყარეს“ შემდეგ ჩაეარდნილია „არს“].

3. 92B, ზემ. *კაი: ენეხ ბ მბე; რუ: კაბს.*

47^ა და იხილა ღმერთმან რამეთუ კეთილ.

[აქ ბერძნულის გავლენით (შესაძლებელია გადამწერლის დაუდევრობითაც) „კეთილ“-ის შემდეგ ჩაეარდნილია „არს“ ისევე, როგორც ბერძნულში *კაბს*-ის შემდეგ „მთა“].

¹ ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათვის კაცისა, ბერძნულიდან თარგმნილი იოანე გეტრივის მიერ, ს. გორგაძის გამოც. 1914 წ.

V. ბერძნულ-ქართული ჳონავიკური მსაჯვრისმუხანი

მართალია დღიდად საინტერესოა ამ ძველის მიხედვით ბერძნულ-ქართულ ფონეტიკურ შესატყვისობათა მთლიანი სურათის წარმოდგენა, მაგრამ ადგილის სიმცირის გამო ჩვენ აქ ამ საპატიო საქმეს ვერ ვიკისრებთ და მხოლოდ ზოგერთ ბეგრას შევხებით.

I. ხ მ ო ზ გ ე ბ ი

1. ა—ბ, ი.

ა) ა—ბ: ბელაჲ, ზოც, ბ დელფინი¹ 81₁₅, 82₂₃, რჳ. 'Εβραΐμα ებრაელთა'² 22₂₈, რჳ 'Εκκλησιᾶ ეკლესიასა 15₅, 'Ελληῖποντος³ ელისპონტო 45₃₁, Κελσιος⁴ კელტა 34₂₉, Μακεδονίαν მაკედონიას 45₆.

ბ) ა—ი: ჰჯანა, ჳ ოქედნე² 87₂₉, 106₂₆, 109₃₁, 111₃₅; Σικελίων სიკილიისა 45₃₃.

2. ე—ჲ, ი, თ.

ა) ე—ე: ჰკლჳთა, ჳ ეკლესია³ 10₆, 15₅, თს 'Εκκλησιαστων ეკლესიასტე 43₁₈, Ησαΐου ესაიასი 10₇, 51₂₄, 'Ιησοῦ იესუს 49₂₁, რჳ κριστου⁴ კრიატუსა 26₁₈.

ბ) ე—ი: ანთილიოს, ბ ანთილიოს⁴ 68₁₂, 'Ελληῖποντος ელისპონტო 45₃₁, ბ Μηδῶν მიდთა 44₁, μῆχαν. ოიოს, ბ მიქონის 53₂₁, ჳ μῆχη იმინთი 51₁, νάρπηξ, ჳიოს, ბ ნარტიკი 60₂₉, νάρπη, ჳ ნარტი 81₁₅, Πυργατων პურგატოს 34₂₂, τηρისა, ჳ სიბე 82₁₅, Γαρτηρός ტარტისოს 34₂₃, φῆγη ფინი 98₂₁.

ც) ე—თ: Τυβῆριων ტურონისა⁵ 45₃₂.

3. ს—ა, ხ, ი, თ, უ.

ა) ს—ა: სკაიონი⁶, 2. ლაქნის სახე 104₁₁.

ბ) ს—ე: თაკამანი, ჳ სკამონე 61₁₅.

¹ ვინაიდან ზოგადას და საკუთარ სახელებს ჩვენი მიზნმათვის ერთნაირი მნიშვნელობა აქვთ, ამიტომ ისინი განხილული გვაქვს ერთად.

² «სიტყვაში „იქედნეთა“, რომელიც შემოსულა ქართულში ბიბლიურ ტექსტებთან ერთად, ჩვენ გვაქვს ისეთივე შენაცვლება ხმოვნებისა, როგორც ...„მოლოხანში„» (ს. ყაუხჩიი-შვილი. გიორგი ამარტალის ხრონოგრაფის ქართული თარგმანი ნაწ. II, გამოცეკლება, 1926 წ. გვ. 68). რომ ეს ასეა, შეიძლება სადავოც არ იყოს, მაგრამ ყოველგვარი შენაცვლების გარეშე სიტყვაში „სიკილიისა“ რომ ინი ბერძნული ა—ს შესატყვისია, არც ვგაა—სავეკო.

³ ბერძნულ სიტყვათა «უძველესი ფენი (IV საუკუნემდელი) —ს. ყაუხჩიი-შვილი ს. სამართლიანი შენიშვნით,—იძლევა ქართულში ფენიან ფორმებს (ეკლესია, ესაია, იესუ და სხვა).. ხოლო ახალი ფენი (IV საუკუნის შემდეგდროინდელი)—ის (ანთილიოს, ელისპონტი და სხვა) (იხ. cit. გვ. 68)

⁵ ერთად ერთი შემთხვევაა ჩვენს ძველში ე—ს ონთი გადმოცემისა..

Αἰσῆς ლუბიას¹ 60₂₉.

c) ι-ο: Ἰερεμῖα იერემია² 62₁₈, Ἰερουσαλῆμ იერუსალიმი³ 105₃₂, Ἰωα-
φῆμ იოათამ 72₄₁, ἵνδῶν ჰინდოეთისა⁴ 34₁₆, τῆ Ἰνδῶν ჰინდოეთისა⁵ 43₃₆,
83₁, Ἰνδοί ჰინდონი⁶ 75₃₂.

d) ι-ο: σελευს, Ἰνδῶν სელევკოსი 100₂₆, εὐρώπης ევროპი 78₁₂,⁷ 43.

4. უ-ი, უ, ჯ.

a) უ-ი: τρυφῶν, ἰσός, ἵ ტრილონი⁸ 89₁₄.

b) უ-უ: μαρσίνη, ἡ μούρτι⁹ 56₁₅, Ἰρρακίαν ურკანიისა⁶ 45₁₈.

c) უ-ჯ: Αἰγυπτιακῶν მეგვპტელთა⁷ 2₁₁, ἀλκασίνδ, Ἰνδῶν ალკასინიანი 98₄,
ἀλκασῶν, ἰσός, ἡ ἄλκυονι 97₃₁, Βιθυσιῶν ბითუნელთა 45₆, ζῦραμα, ἡς. ἡ ζῦგენῆ
89₁₃, Μυσσοσάπιος, 2. თუნასის მემსტურე 82₃₁, καρακίχ კარიაკესა 26₁₈,
Νύττης ნუსის 34₃₃, Πυργαίων პურიგეოს 34₂₂, Σαμῖνας სკაპიისა 34₂₇, Τυρρηγῶν
ტურონისა 45₃₂.

5. ი-ა, უ.

a) ი-ა: Μυσσοσάπιος თუნასის მემსტურე 82₃₁.

b) ი-უ: Χοάπιος ხუასპი⁸ 34₁₉.

6. ა-ა, ო, უ

a) ა-ა: Μαρκίανος მარკიანელი 19₆.

b) ო-ა: ἰσάσιον, τῆ კონია 53₂₃, 54₂₀, Μωψῶς მოსე 2₁.

c) ა-უ: φάκη ἡ ფუკინი 81₁₅, 82₂₃, ἀχασῶν, ἡ უკინოა 78₁₃,⁹.

II. ღრფ. ო. მ. გ. მ. ბ. ო

1. ა-ა, ე (აი=ად).

a) ა-ა: ἀμῆρ, ἔριος, ἡ აფერი¹⁰ 23₃₁, 99₁₄.

b) ა-ე: Αἰγυπτῶν ეგვიპტელთა 2₁₁, Αἰγυπ-
τῶν ეგვიპტისა 2₃, Αἰγύς ელიონ 34₂₃, ἀμῆρ, ἔριος, ἡ ეფერი 13₇, 23₁₁, 35₃₁,

¹ ეროადრითი შემთხვევაა მოელს ძეგლში ι-ს უ ბგერით გადმოცემისა და ამიტომ, საფიქრებელია, რომ ამ სიტყვაში ხმოვანთა გადაადგილებას ჰქონდეს ადგილი ისევე, როგორც „იქენე“-ში.

² ეს სახელები რომ ბერძნულის გზით იყოს შემოსული ქართულში, იქნებოდა: „ჰიერე-
მია“ და „ჰიერუსალემი“ (ბერძნულში ხომ ისინი spiritus asper-ით იწერებოდა). მათი ორთოგრა-
ფია მათი აღმოს. ელუბრობისა და სიმეფის დამადასტურებელია.

³ ბერძნულში ეს სახელები spiritus lenis-ით იწერება და „ქართულშიაც მოსალოდნელი
იყო „ინდოეთისა“ და „ინ-ლინი“ და თუ ასე არაა, ეს მათი აღმოსავლეთიდან შემოქცემის
გვევარაუდებინებს.

⁴ ა-ბ-ბ-ბ ინ. უნ და ჯ-ან სიტყვების შესახებ იხ. ს. კ. ჯაფარიძის შვილი ს. დასახელებული
ნაშრომი გვ. 69-71.

⁵ შეიძლება ეს აიხსნას ძველ-ქართულში არსებულ ო-სა და უ-ს შინაგველით.

⁶ აქაც იმავე ო-სა უ-ს ორნაცვლეობასთან შეიძლება გვეკონდეს საკმე.

⁷ ასეთი შესატყვისი რომ მხოლოდ ერთხელ იყოს, შეიძლებადა კაცს ევარაუდა მთარგ-
ნელის შეცდომით, დიფთონგის II ხმოვნ-ს გამორჩენა, მაგრამ ორი ასეთი შემთხვევა უფრო კა-
ნონობიერ ფონეტიკურ შესატყვისობას გვაფიქრებინებს.

05. ეჭუსთა დღეთა

ტყ *Αἰθιοπίαν* ეთიოპიელ 34₂₁, *Ἑλισσαίον* ელისესგან 103₂₅, *Ζόγαινα*—ზუგენე 89₁₃, *μαίνε*, *ἰδος*, *ἡ* მენილი 88₃₂, *Μαιωτιν* მეოტის 34₁₉, *Μανιχαίαν* მანიქეველთა 19₇, 90₁₅, *Παλαιστίναν* პალესტინეს 45₇, *Πυργαίον* პურგაიის 34₂₂, *φάλανα*, *ἡ* ფალენე 89₁₇.

c) კომპლექსი *αἰ—αα*: *ἡ Τάναϊς* ტანაისი¹ 34₁₉.

2. *αυ—ავ*: *Μαυροσίαι* მავროსიელნი 83₃, *Πασιδος*, *ἡ* ბავლე 6₁₅.

3. a) *ευ—ევ*, *η* *τὸν* *Ἐνζέινον* *Πόντον* ევქსინო პონტოს 34₂₁, 86₂, *ἐμπισος*, *ἡ* ევროპი 78₁₂, 14, *τῆς* *Ἐδρώνης* ევროპისა 34₂₃, *σελευκίς*, *ἰδος*, *ἡ* სელევკოსი 100₂₆.

b) *ευ—ევ*: *λευκή* ლეკი 56₃₁.

4. *ει—იე*: *Δαρείος* დარიოსი 44₁, *ἡ* *Νεῖλος* ნილოსი 35₁.

5. *οι—იე*: *τὸν* *φοίνικα* ფინიკი 90₂₀.

6. *ου—უე*: *Ὀυάλεντινοι* უეალენტიანელები 19₆.

III. თ ა ნ ხ ე რ უ მ ე მ ე ბ ი

ბ—ბ, ვ.

a) *ბ—ბ*:² *Ἀραβικήν* არაბიისასა 45₁₅, *τὸς* *βαρβαρούς* ბარბაროზთა 34₂₉, *Βασιλείου* ბასილისი 1₂, *ἡ* *σοφία* *Βεσელή* სიბრძნე ბესელელისა 7₁₇, *Βιθυνὸν* ბითონელთა 45₆, *Θήβας* თეზაიდა 105₁₅, *Ἰακώβ* იაკობ 25₆, *Ἰάβ* ითბისი 11₁₇, *Αἰθῖαν* აეზიას 60₂₉, *Σερβαντις* სერბონი 45₁₄.

b) *ბ—ვ*:³ *Βακτρίας* ვაკტრიის 34₁₈, *βιάσαμων*, *τὸ* *ვასამო* 60₂₈, *Βρεττανικήν* ვრეტანიისასა 44₁₉, *Βρεττανίς* ვრეტანიელნი 75₂₂, *ἐλλέβορος*, *ἡ* ელევონი 53₂₂, 54₂₃, *κάραβας*, *ἰδ*, *ἡ* კარაველი 82₁₃, *ββελός*, *ἡ* ვეელისკო || უფელისკო 46₁₉, *ბβელვ* ოველისკოსით აღნიშვნა 46₁₉, *στέρμιβας*, *ἡ* სტრომივი 82₁₀.

2. *γ—ლ*, *ვ*⁴.

a) *γ—ლ*: *Γαβείραν* ღაბერთაჲსა 44₁₇, *γαλεσბუჯ* ღალეოლი 82₂₂, *Αιγών* ეიონი 34₂₂, *τρυγών*, *ბიონ*, *ἡ* ტრილონი 89₁₄.

b) *γ—ვ*⁵: *τὸς* *Γαλάτας* გალატელთა 34₂₃, *μαυδραχίνας*, *ἰδ*, *ἡ* მანდრაგორი 53₂₃, 54₂₅.

¹ ვინაიდან ბერძნულში *ε*-ზე *puncta diaereseos*-ია და *α* დიფთონგი არაა, ამიტომ ქართულში *αα* კომპლექსი მისალოდნელი არ იყო, ეს მოვლენა ალბათ ბერძნულა მონაცემებითა აიხსნება (ი || ა).

² ბანით გადმოცემული სიტყვები გაცილებით ადრეა გადმოსული ქართულში ბერძნულიდან, ვიდრე ვინით გადმოცემულნი, რომელნიც ოფერო მწიგნობრულ ხასიათს ატარებენ (სიმ. ყ ა უ ხ ი შ ე ი ლ ი *op. cit.* გვ. 73).

³ კანონზომიერი ხმარება *ღ—გ*-სა ჩვენს ძეგლში არაა: 1) *γα* მარცვლი გადმოცემულია როგორც *ღა*-თი (ღადრთა, ღალეოლი), ისე *გა*-თი (გალატელთა); 2) *γω* გადმოცემულია როგორც *ღო* მარცვლით (ელონ, ტრილონი) და *გო*—*გო*-თი (მანდაგორი). ასეთივე მრავალფეროვნება *γ*—*გ* გადმოცემაში აშარტოლის ხრონიკრაფშიც (იხ. ს. ყ ა უ ხ ი შ ე ი ლ ი ს დასაზ. შრომა, გვ. 74).

3. წ—ზ: Ἐξελίαν ეზელია 72₂₄, Ἐξεία, ἡς, ἡ ზეენე 89₁₃, Ὀξίαι
ოზია 72₂₄.
4. ჭ—ჭხ: Ἀράξης არაქსი 34₁₉, ἐξείων ექსინო 34₂₁, 45₃₁, 86₂, Ἐξί-
აჲ, ὠ, ὀ ქსიფა 89₁₂.
5. ῥ—ზრ: ῥήξ ῥამუჲ ჰრომე¹ 100₄₃.
6. ძ—ბ, ზ.
- a) ძ—ბ: τὸν Κουκασίαν კაკასიას 34₂₀, Σέσαστρεξ სესოსტრი 47₃₇,
Φάσις ფასის 34₂₀.
- b) ძმ—ზმ: σμύρανα ზმირნი 82₁₈, 87₂₉.
7. ჯ—პ, ზ, ქ, ხ.
- a) ჯ—პ: σέλαχος, εὖς, τὸ სელაპი² 82₂₂.
- b) ჯ—პ: ζέχνη, ἡ ჯინე 89₉, σέλαχος, εὖς, τὸ სელაპინ 81₁₆, σχίος, ἡ
სჰინო 60₂₈.
- c) ჯ—ქ: Ἄχαις აქაზ 72₂₄, ζέχνη, ἡ იქენე 87₂₉, 106₂₆, 109₃₁, 111₃₅,
Μανιχάων მანიქველთა 19₇, 90₁₆, χαλδῆαια ქალდეელთა 69₈, 87₁₇, Χριστὸν
ქრისტსსა 26₂₈, χριστιανῶν ქრისტიანეთა 72₃₇.
- d) ჯ—ხ: ἀχλὺς, ὀ კოხლიო 82₉, 88₃₅, μίση, ὠ, ὀ მისონი 56₃₄,
ὀ Χοδάπηξ ხუასი 34₁₉, Χρεμέτης ხრემეტი³ 35₄.

¹ ქართულში რ-ს წინ ჰ-ს გაჩენა გამოწვეულია ალბათ ბერძნულში P-სთან არსებულ
spiritus asper-ით.

² ბერძნული ჯ-ს შესატყვის ასობად ქართულ თარგმანებში ცნობილია ჰ, ქ, ხ (ს. ყ ა უ ხ-
ნი შვილი, დსახ. ნაშრომი გვ. 76—78) და არსად გარდა ჩვენი ძგლისა „პ“ არ უნდა იყოს.
აქ ეს ეკვივალენტი ნუსხური უ (≡პ)-სა და უ (≡პ)-ს აღრევის ნიადგზე წარმომშობილი შეც-
დომის ნაყოფია. საბასეულ ნუსხაში (A/73) ერთხელ „სელაპი“ სწეაა (82₂₂) და ერთხელ
„სელაპინ“ (81₁₆). ლექსიკოგრაფს საბას რატომღაც თავის ლექსიკონში უპირატესობა პირველ
მათგანისთვის მიუცია და აქედან გადასული მცდარი და უსაფუძვლო ფორმა „სელაპი“ ახლა
არა მარტო ლექსიკონებში, არამედ სპეციალურ ლიტერატურაშიც კონონიფიციის იარლი-
ყითაა დაფუძნებული.

სხვათაშორის ძელაჲც ნემესეოს ემესელი ს ქართულ თარგმანში „სელაპი“-
ფორმითაა გადმოცემული და სასურველია უკანასკნელის დაკანონება სპეციალურ ლიტერა-
ტურაში.

³ ქან-ზან- და ჰ-აენ ფორმების ჰსაკისა და სადაურობის შესახებ იხ. ს. ყ ა უ ხ-ნი-
შვილის cit. op. გვ. 76—78.

VI. გიორგი მთაწმიდელი (1009—1065)¹

ქრისტიანობა ემსახურებოდა ჩვენში მონღოლის გაუქმებასა და ფეოდალური ურთიერთობის განვითარებასა და განმტკიცებას, ფეოდალზმი-კი მონათმფლობელობასთან შედარებით პროგრესული წესწყობილება იყო. ქრისტიანობა აგრეთვე, გარდა იმისა, რომ წარმართობასთან შედარებით უფრო პროგრესული იდეოლოგია იყო, ხელს უწყობდა საქართველოს კულტურული კავშირების დაცვასა და განვიწარმებას ევროპის ქვეყნებთან.

ს. ჯანაშია. საქართველოს ისტორია, ნაწილი I, უძველესი დროიდან XIX საუკუნის დამდეგამდე 194 წ., გვ. 51.

გიორგი მთაწმიდელი ათონური სკოლის ერთ-ერთი თვალჩინოვარობიანდგენელია. მისი ლიტერატურული მემკვდრეობა იმდენად დიდია, რომ მის ბიოგრაფს განციფრებით ათქმევენებს: «რომელ-ესე მოსაგონებელად ცადიდ არს, ვითარმცა ესე ცოდენნი წიგნნი ერთმან კაცმან მზანი თარგმნილინ ცხორებასა შინა თუსსა აღწერნა (ე. ი. გაღაწურა. მ. კ.) არა რაჲთამცა ბერძულისაგან სრულად თარგმნნა, ვითარ ესე კაცმან საკრველმან მალღად და ღმრთივ-ბრწყინვალედ აღწერნარა»¹ (ათონის კრებული, 310).

ახლა ვეკითხოთ: რა არის გამოქვეყნებული?—მხოლოდ მისი ორიგინალური თხზულება „ცხოვრება იესი და ეფთუმესი“², ერთი პატარა წერილი (ათონის კრებული, 279) და მესამე იქნება წინამდებარე ძეგლი.

რაც შეეხება მის თხზულებათა ხარისხს, ყველა მაღალი ღირსებისაა და ა. შანიძის სამართლიანი შენიშვნისა არ იყოს: «იმ დიდი ღვაწლის დასაფასებლად, რომელიც გიორგი მთაწმიდელს უდაოდ მიუძღვის ქართული სალიტერატურო ენის განვითარების ისტორიაში, აუცილებლად საქირაო შესწავლილ იქნეს ყველა მისი კალმის ქვეშ გამოსული ნათარგმნი თუ ორიგინალური თხზულება» (ცხბმ, იესი და ეფთუმესი, 1946 წ., გვ. 67).

¹ თუ მივხედვით მხედველობაში ბიოგრაფისავე სიტყვებს: «არა თუ მთაწმიდასა და შავმთასა ოდენ თარგმნა, რაჲთამცა თვითოულად აღფრაცხნით, არამედ სამეფოსა და გზასა (ე. ი. კონსტანტინეპოლის გზაზე. მ. კ.), სულემბრას, ანტიოქიას სუმონწმინდასა და კალიპოსს და სხუთა ესევეითა ადგილთა (ათონის კრებული, 310), არაფერი სიკვირველი არაა! ლიტერატურის ისტორიაში ჩვენ არ გვეგულება მეორე ისეთი ძეგლი აშწარალი, რომელსაც გზაშეიკრი მოეყვინოს ლიტერატურულ მოღვაწეობიდან! წარმოადგენიან იმაზე მეტი პატრიოტიზმით, რომელიც ხის არც თუ ისე კომფორტულად მოწყობილ იაქონიან გემში და გამაღლებით თარგმნის «განმანათლებელ მკითხველთა და მსმენელთა» (ჯანაშია, წიგნი ქართული მწერლობა I, 110). ვრისაც მაშინდელ საქართველოს სულეტი და ჯანაბერი კულტურის წარმოდგენა ჰქურს, მან უნდა გაიხსენოს ექვთიმე და გიორგი მთაწმიდელი, საქართველოს საეკლესიო წიგნი, მისი ერთგული სინოდის და კეთილშობილურის-თავმოყვარეობის და თვითშემეცნების გამოხატველია—წინამდებარე ლიტერატურის ი. ჯანაშიაში (ქართული ენის ისტორია II, 504) და ამ დაბნელებებში იდენი ოდენი გადაბარებაც არაა!

² ხ. ცხბმ იესი და ეფთუმესი, 1946 წ. „რედაქტორისაგან“, გვ. VII, 265. 4.

ჩვენ აქ შეინაძლება ვისახავთ ვრცლად მიმოვიხილოთ გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრება და ლიტერატურული მოღვაწეობა, მოკლედ შევხებებით რამდენიმე ისეთ საკითხს, რომლებსაც წინამდებარე ძეგლთან უშუალო კავშირი აქვთ.

1. მთარგმნელობითი მეთოდნი

1. ჩანატება და დაკლება: სპეციალურ ლიტერატურაში ცნობილია, რომ აათონის სკოლა, რომელიც ქვეყნუხედად დაედგა ჩვენს მწერლობაზე ბიზანტი-ნიზის გამეფებას, ჯერ კიდევ ანგარიშს უწყეს ძველ ქართულ ტრადიციებს: მამათმთავარი ამ სკოლისა, ექვთიმე მთაწმიდელი, წინა ეპოქის მთარგმნელთა სკოლას ეკუთვნის, თავის თარგმანებში ის ნახევრად მთარგმნელია და ნახევრად ორიგინალური მწერალი. ექვთიმესთან შედარებით უფრო გაბეღული ნაბიჯი გადადგა ამ საქმეში მეორე მოაწმიდელმა, გიორგიმ, თუმცა მიუხედავად მისი აკრიბიისა, იმანაც ვერ გასწყვიტა ყოველივე კავშირი ძველ ქართულ ლიტერატურულ ტრადიციებთანაო შენიშავეს კ. ქეკელიძე¹.

წინამდებარე ძეგლის შედარებამ ბჭრძნულ დედანთან დავეარწმუნა იმაში, რომ შემომოყვანილი მოსაზრებანი ძირითადად სწორია; გიორგი მთაწმიდელი მის პოზიციას დედნისადმი ამჟღავნებს ჩვენ მიერ არა ერთხელ მოყვანილ ანდერძში: «და ვინ სწერდეთ, ვითა აქა ჰპოოთ, ეგრეთვე შეუცვალეზებად დასწერდეთ, ნუცა ჩაურთავთ, ნუცა დააკლებთ. ჩუენ რომელი ჯერ იყო, ჩაგვირთავს და რომელი ჯერ იყო, დაგვიკლია, — ვითა ჩუენსა ენასა მოვიდოდა და წესი საქმისა ეძიება და»².

ამ ანდერძიდან აშკარაა, რომ გიორგის საჭიროდ მიაჩნია თარგმანში „ჩართვა“ და „გამოკლება“ თუ კი ასეთ რამეს ქართული ენის ბუნება მოითხოვს.

როგორც პარალელური ტექსტების ერთმანეთთან შეწამებამ ცხადყო, გიორგი ამ პრინციპს გადაჭარბებით იცავს თარგმანში, ე. ი. არამცთუ „აკლებს“ და „ამატებს“, არამედ ხანდახან „სცვლის“ კიდეც და ყველა ამ ოპერაციის თვით ტექსტში აკეთებს. მიუხედავად ამისა მისი ქართული ენა საკუთარ იერზე დგას, თარგმანი დედანთან კარგადაა დასაბოლებული და მასზე არ ითქმის ის, რაც I პერიოდის (X საუკუნემდელ) თარგმანზე, რომელ-

¹ ქართული ლიტერატურის ისტორია I, 52:

² მ. ჯანაშვილი; ქართული მწერლობა I, 108; შდრ. საქართველოს სახ. მღვდელმთავრის ალექსიოზის I, 1946 წ. გვ. 11.

საც „ქართულ რედაქციებს“ უწოდებენ¹ (კ. კეკელიძე, ქართ. ლიტ. ისტ.-I, 46, 47).

გიორგის აზრს იზიარებს თარგმნის მეთოდის შესახებ ეფრემ მცირეც: «არა ხოლო შესავალს ამას ვიტყვ, არამედ კიდესა წარწერილთა თარგმანთა-ცა, რომელთაგანნი რომელნიმე ზეპირით დაწერილია და რომელნიმე დედისაგან და ზეპირობისა (ე. ი. ჩამატების შ. კ.) მიზეზი ესე არს: ვინათგან ყოველსა თარგმანსა უკმს შემატებაჲ სიტყვსაჲ, რეცა განმაცხადებულად ძალია. ხოლო მე, ვითარცა ყოველთა უნარჩევებსა, მიზეზი იგი და შედგომად ღმრთისა მომკემელი იგი ჩემდა თარგმანობისაჲ ბერი ჩუწნი ამას მიბრძანებდის, რათა წმიდისა სიტყუად მარტივად და შეუზავებულად და შეუხებულად ესთარგმნო, და უკუშთუ რამე ძალია განმაცხადებელი უკმდეს ჩუწნსა ენასა, აგი კიდესა ზედა დავილაღვილ და შესავალსა შინა თავსა წიგნისასა დაეწერო» (ს. გორგაძე, «იოანე დამასკელის Πηγὴ ὕψιστης ქართულ მწერლობაში», მიმოხილველი, გვ. 187).

ამ ანდრძიდან აშკარაა შექდეგი: ეფრემსაც აუცილებლად მიაჩნია, რომ თარგმნის ესაჭიროება „ძალი განმაცხადებელი“², მაგრამ იგი შეტანილ უნდა იქნეს არა ტექსტში, როგორც გიორგი შერებოდა, არამედ დაიწეროს სკოლიონებად ისევე, როგორც თვით ბერძნულში იყო მიღებული.

¹ მოსე ჯანაშვილის თქმით „უწინდელ“ (ე. ი. „ქართული“) დავითნის გადმოშლებელს არ უხარუვია თარგმანი ყოფილიყო „ხელამოჭრილი“ დედანი, მას ქსურებია ერისთვის მიეცა „მარგალიტი მწეუბილი“, „მღინარე“ მოწყველი მდაბიოთა, ღიდა და მცხრეთა.

ათონური თარგმანი კი სიტყვა-სიტყვად და მარცვლად მარცვლად ჩამოსწმულია თანხმად ბერძნულის ტექსტისა. გადმომთარგმნი არ იწადულის, მიუხედავად მისის ფიცისა, რაოდენად უდებდა მისი თარგმანი ქართული ენის თვისებას (!), მისი ცდა ოღონდ ის არის, ქართულ თარგმანს მისცეს აგებულება დედნისა (ქართული მწერლობა I, 117—118).

„უწინდელ“ თარგმანზე რაცაჲ ქ ნათქვამი, სრული ტეშმარტებაა, ხოლო მთავრადიღურ თარგმანზე ნათქვამს სიმართლესთან არაფერი სავრთო არ გააჩნია. ხომ არ ურეგს აქ განსვენებული მკვლევარი „მთაწმიდურა“ „ბეტრიწონულში“?

ხოლო რაც შეეხება პ. იოსელიანს, იგი უფრო შორს მიდის, მისი თქმით «...уча-ные мтжи сии (ლაპარაკია იოანესა, ექთიმესა, გიორგისა და სხვა ათონელებზე შ. კ.) очисти- язык грузинский до того грубой (!) написали многое сами и в прозе и стихах; а еще более перевели много важных сочинений с греческого (П. Иоселиани, Краткая история грузинской церкви, стр. 71, 1843 г. СПб).

აქ პლ. იოსელიანი აჭრებუა: ნუთუ X საუკუნემდელო ქართული ენა თარგმანების, როგორცაჲ ავიშის, ჯარჯის, პარხლის, თმჭური ბიბლიის და სხვათა, მართლა უნეში და მოუქნელია?

² ბოლოტოვი იქ, სადაც საკვლელო ტერმინოლოგიას ეხება, ამბობს: «Строит гово-ря, всякий перевод есть поллог, так как в двух различных языках много находится слов тождественных по значению» (Проф. В. В. Боло-отов. Лекции по истории древней церкви I. Введение в церковную историю, по- смертное издание под редакцией проф. А. Бриллантава. 1907 г., стр. 11).

რა იცოდა ე. ბოლოტოვმა, რომ რვა საუკუნის წინათ ამავე დასკვნამდე მიიღო- დნენ ჩვენი მწიგნობრები გიორგი და ეფრემი და ამ „სესნ“ ენისას სათანადო დაბე- ლოვნებით სწამლობდნენ.

ეფრემის გარდა სქოლიოების პრაქტიკას იყენებდა იოანე პეტრიწი (იხ. შრომები ტომი II, 1937 წ. ტექსტი გამოსცეს და გამოკლვეა დუროტეს შ. ნუცუბიძემ და ს. ყაუხჩიშვილმა).

2. შეცვლა: როგორც ზემოთ აღნიშნეთ, გიორგი მთაწმიდელი „ჩამატება — დაკლებასთან“ ერთად დედნის მონაცემებს სცვლის კიდევაც¹. თუ პირველი ორი მოვლენა (ჩამატება-დაკლება) უმთავრესად ქართული ენის ბუნების დაცვის მიზნითაა გამოწვეული, მესამე (შეცვლა) უმეტეს შემთხვევაში სტილისტიკურ-მნატურულ მოთხოვნილებითაა შეპირობებული. აქ „შეცვლის“ ყველა მაგალითებს ვერ გამოვლდგებთ და სანიმუშოდ მხოლოდ დავასახელებთ:

1. 24₁₁ «და მიივსება განთიადისასა (ბასილით: მწუხრისასა) უმწუხრერესსა ვარსკულავთასა, არათუ რამეთუ შეტყუებულად ჰქონან ასონი იგი თჳსნი, რომელთაგან აგებულ არს და მისთჳს არს კეთილ, არამედ რამეთუ შეენიერასა და საწოდელსა ბრწყინვალეებასა მოჰყენს თჳალთა მომართ ჩუენთა უშრომელად».

გიორგიმ კარგად იცის, რომ „მწუხრის ვარსკვლავი“ ბუნების უმომრავობისა, მიძინებისა და დროებითი სუკედილის სიმბოლოა; ხოლო „განთიადისა“ კი — ბუნების ამორჩავეებისა, ვალღიძებისა და ვაცოცხლების ნიშანი გახლავთ და სამართლიანად უკანასკნელი სახე შეაქვს ტექსტში.

2. 44₉ «და ქართველთა (ბასილით: იბერთა) მათ დასავალისათა». საინტერესო დეტალია! იქნა და ეფთჳმეს „უხობრება“-ში (33,1) ვკითხულობთ: «შემდგომად თორნიკის მიცვალებისა განიზრახა ნეტარმან მამამან ჩუენმან იოვანე, რადათა აღიღოს ძე თჳსი და რადენდნიმე მოჴაფენი და ივლტოდეს სპანიად,—რამეთუ პირველითაგანე უძნდა შულღანობად და შჳოთი; გარნა თავს ედვა მუნ ეამამდე თორნიკის აშენებისათჳს და რადათა შეიძინოს სული მისი,—რამეთუ ასმიოდა, ვითარმედ ქართველნი არა მცირედნი ნათესავნი და ერნი მკვდრ არიან მუნა. აქედან გამოდის, რომ იოანესაც (ექვეთმის მამას მ. კ.) ესპანეთის იბერები „ქართველთა ნათესავად და ერად“ მიაჩნდა. ამ ორი ცნობის დამთხვევა ხომ არ გვაფარაულებინებს ძველი ტრადიციის არსებობას?»

¹ ჩვენ, სამწუხაროდ, ვიცნობთ „ექუსთა დღეთას“ მხოლოდ ორ თარგმანს: ლათინურსა და რუსულს, რომლებიც ზუსტად იცავენ დედნის ყოველზე წერილსაც კი. აპროთოვლად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ არც სხვა თარგმნებშია მოსალოდნელი ასეთი რამ იმიტომ, რომ ბასილი დიდის ავტორიტეტი მთარგმნელთ ამ სიღალის ნებას არ აძლევდა. და თუ გიორგი მთაწმიდელმა, გამოსული ქართული მკითხველის ინტერესებიდან, მაინც ამას სჩადო, ეს მისი მხრივ დიდი გამბედაობაა, რასაც შესაძლებელი იყო ცუდი შედეგიც მიჴყოლოდა.

² «მეცნ. ეფთჳმე ლიტერატურაზე.—ამბობს ს. ჯანაშია,—ზნობიად შეგვეხედება გამოთქმა იბერული, როგორც ერთი მხრით, ქართულისა და მისი მონათესავე ენების დ; მეო-უ მხრით ვეროპოს უძველესი მოსახლეობის აღსანიშნავი სახელწოდება. ფრეგელსი სწოვს ამ „იბერული რაისის“ შესახებ და ამბობს, რომ მისი უკანასკნელი წარმოშობადგენლები (ეგრტა-ბაში) ამჟამად ბასები არიან» (საქართველს ისტორია, ნაწ. I, 1946 წ., გვ. 20).

3. 99^{გვ} «და ვითარცა ჩუროჩხელი (ბასილით: მუკრივი, რიგრი; ჯაჭვი, გროვა) დამოუკიდებინ ერთი-ერთსა» (ლამერგებზეა ლაპარაკი): რასაკვირველია; გიორგის მიერ ნახმარი შედარება უფრო კარგი და მოხდენილია, ვიდრე ბასილის.

4. 101^ა ვითარი-ივი ყანჩმანი (ბასილით: გედმანი) შთაყვის სიღრმესა ყელი თუხი და შოიერვის მიერ საზრდელია.

აქ მთარგმნელი, ჩვენის აზრით, იმეტრამ სცვლის დედნის მონაცემს, რომ ყენი უფრო პოპულარული ფრინველია, ვიდრე გელი.

5. 111^{გვ} «ასპიტსა და იქედნესა (ბასილით: ვასილისკონს) ზედა ხვლოლი».

შეცვლა გამოწვეული უნდა იყოს იმით, რომ „იქედნე“ ხალხში უფრო ცნობილი იქნებოდა ბიბლიური წიგნების საშუალებით, ვიდრე „ვასილისკო“.

II. არსებობდა თუ არა გიორგი მთაწმიდელად?

„ექუსთა დღეთას“ ქართული თარგმანი?

ჩვენი ძველის დასასრულს ანდერძში მთარგმნელი სწერს: «და თარგმანი თუ არა, ჩვენგან ამისი ჭკროლადცა შეუძლებელ იყო, არა თუ თარგმნა¹. და თუ რაჯომი ლუაწლი გუნახვან ამისა თარგმნასა, იგი ღმერთმან იცის! რამეთუ აღურაცხელად ღრმად არს და შეუკიდრებული! და ღმერთმან იგი პირველნიცა თარგმანნი აკურთხენ, დრდასტველი აღმიპყრნეს» (114^ა—115^ა)

ამ ანდერძის ბოლო სიტყვებზე დაყრდნობით («ღმერთმან იგი პირველნიცა თარგმანნი აკურთხენ, დიდად ჭელი აღმიპყრნეს») სპეციალურ ლიტერატურაში გაშოიებულ აზრი იმის შესახებ, რომ «ის ძველადაც ყოფილა ქართულად თარგმნილი, თუმცა ვისგან ან როდის, არ ვიცით»².

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ეს თხზულება ძველად არ ყოფილა გადმოთარგმნილი ქართულად და აი რატომ: 1. მწერალი; ე. ი. გადამწესებელი ამ ძველის;

¹ შდრ. 1. ეფრემ მცირის ანდერძი: «რომელი აღვიარებ, ვითარმედ არა თუმცა იგი ყოფილ იყო მოძღვარ (ლაპარაკია მის მოძღვარ; იოანე საღმრთო ფილოსოფოსზე მ. კ.) და ძალ-შეე ჩემდა, მიხედვადმცა ვერ ვიკადრებდი მზის თუალს ამის წიგნსასა» (დიონისე არიოპაგელი, „საღმრთოთა სახელთათჳს“. A/110, გვ. 195); 2. მისივე: «და კულდ მათითა მადლითა... (აქ შეგდეფლობაში ჰყავს დავით ტბელ და ქვეთაშქ მთაწმიდელი) რომელ არცაღა შთაქვრეტად ღირს ვიყავ. სიმაღლესა ამათ სიტყვთათასა (თ. ყო რ დანი ა, ქრონიკები I, 227).

როგორც ამ ანალოგიურ ანდერძთაგან ირკვევა, ასეთი „უშლურებისა“ და „შეუქლებლობის“ აღარებები მათი თავმდაბლობისა და მოკრძალების მაწყვებლნი არიან მხოლოდ და სხვა არაფერი!

² კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია I, 198.

რომელიც უთუოდ XI საუკუნის მთავრად¹, დაბეჯილებით აღხადებს: «ეს ენდერძი წმიდისა მამისა ჩუენისა გიორგი მთაწმიდელისადა არს, ნთუ უმეტერებით სხვსა ვისიმე გეგონოს ვისმე. რამეთუ მის დამად ესე წიგნი არა გამოჩენილ იყო ენასა ჩუენსა, არცა ყოფილას² (115). როგორც ჩანს, მასაც ისე გაუგია გიორგის ანდერძი, როგორც აქამდე ჩვენც გვეგონა. და იმდენად დარწმუნებულია თავის სმართლეში, რომ გიორგისთან შეკამათებასაც კი ბედავს! XI საუკუნის მოღვაწე მწიგნობარს უთუოდ ეცოდინებოდა ძველი თარგმანის არსებობა. (ისინი ხომ გაფაციკვებით აღგებდნენ თვალყურს ყოველი ახალი ლიტერატურული ძეგლის გამოჩენას!). 2. გამოთქმა «პირველნიცა თარგმანნია გულისხმობს ერთზე მეტ თარგმანსა და გამოდის, რომ ჩვენ გიორგიმდე რამდენიმე თარგმანი გქქონია, რაც, ცხადია, შეუსაბამოა». 3. რომ მის დროს ამ თხზულების თარგმანი არსებულებოყო, მაშინ გიორგი „მრავალპირიან“ (=მრავალმნიშვნელობიან) სიტყვებს „ძველი“ „თარგმანისადმი მიიკუთნებდა“ თანახმად მისი ჩვეულებისა და არ დასკირდებოდა ე. წ. ჰენდიადი-სები (იხ. გვ. 054, ჰენდიადი-სები).

მაშ რაწია საქმე, როგორ ავხსნათ გამოთქმები «თარგმანი თუ არა» და პირველნიცა თარგმანნი? ჩვენის აზრით, აქ იგულისხმება ამავე თემაზე დაწერი-

¹ თ. უორდანი ა ევრდნაბოდა რა ანდერძის შემდეგ მხედრულად მინაწერს „ჩს“-ს, რომლის ნიშან გველიც აღარ ჩანს ამჟამად, ეს ხელნაწერი თავდაპირველად XII საუკუნისა და მონაღა და სწოფად: ჩს“ (120 წ.?)—ეს „ჩს“ მხედრულად სწერია, მაგრამ იმავე კალმისა და მგლისით. ჩვენ იგი უკნად მივიღეთ, რადგან პალეოგრაფიულ ნაპიათით ხელნაწერი მე-XII საუკ. ეკუთვნის» (კრონიკები I, 292). ეს იყო 1892 წ. ხოლო 11 წლის შემდეგ ე. ი. 1903 წ. აზრი შეიცვალა; A/73: «Рукониси на древней толстой бумаге; 26×16 сантим., в переплете; на 209 лн. тах переписана аз фавито м хуцური XI века в древнем Шатбердском монастыре Григорием Вацелзорели» (Описание рукописей Тифлисского церковно-го музея, I, 73).

ჩვენ ვეთიზობთ, რომ ხელნაწერი A/73 უთუოდ XI საუკუნეში არის გადაწერილი და სწორედგებლია მაშინ, როდესაც გიორგის ხალვით ნასამოვნებმა ბაგრატ IV-ემ მას, (ე. ი. გიორგის), «განასაუენებულად, და საყოფელად მისად მისცა პირველად ნემს, კართლსა შინა, და შემდგომად მცირედისა შატბერდი, დიდებული დეგრა კლარჯეთს შინ» (ათონს კრებუ-ლი, 320). «დაეყავით აღმოსავლეთს (=საქართველოში) ზეთი წელი (ი. ი. 1060—1065 წ.წ.)—ესევითარითა ყოფიდა, ვითარცა ზემო ვთქუთ»; მაშინ—განავრძობს გიორგი მთაწმიდლის ბიო-გრაფი,—«გარდაწერნეს წიგნი მისნი მრავალთა სეპსისკოპოზთთა და მონასტერთთა» (იქვე, 328). და ცხადია, პირველ რიგში შატბერდის დიდებულ ლაგრაში გაჩაღდებოდა ასეთი საქმე.

² მაშინ როდესაც ჩვენში ასეთს მტკიცედ დადგინლ წესს ვხედავთ წიგნის შემადგენის საქმეში (ვევლისხმობთ წიგნის შემგზადებელთა განმაპიროვნებელ ანდერძ-მინაწერებს), რუსულ მწერელ რბაში საპირისპირო მდგომარეობა ყოფილა; გუძის თქმით «Понятой монопо-лии на литературное произведение в древней Руси отсутство-вало. Переписчик того или иного памятника был часто одновременно и его редактором, не стеснявшимся приспособлять текст к потребностям и вкусам своего времени и своей среды... а в иных случаях произведения рус-ских писателей для придания написанному большего авторитета подписыва-лись именами популярных византийских писателей (Н. К. Гүд-зий, История древней русской литературы, 1945 г. стр. 12).

ლი „თარგმანები“ ბერძნულ ენაზე, როგორცაჲ მაგ. იოანე ოქროპირის „ექუსთა დღეთა“¹ და სხვაც მრავალი².

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ აქ იგივე ამბავია, რაც ეფრემ მცირესთან, რომელიც „სამოციქულოს თარგმანების“ ბოლოს დართულ ანდერძში სწერს: «ხოლო ვინაძეთან ბერძენთა ენაჲ უფსკრულ ღრმა არს და იგივე და ერთი სიტყუად მრავალსა პირსა აღიარებს, და უპირატესად ყოვლისა მას ადგილსა ზედამიწევნით გამოიკუთლევს წმიდაჲ იოვანე ოქროპირი და განცხადებულად უძჳოქსჳოფს ვითარებასა მისსა. შინათ ესევეითართა ღრმათა ადგილთა სადაცა უჭჳდა შეცვალებაჲ და სხუქსჳრ ცვალებაჲ სიტყუასა სამოციქულოსა „ქართულსა“, რომელი მაშინ-და ძლით გულისწმა იყოფებოდა, ოდეს სასანი, გინა ოთხნი თარგმანნი პავლისანი და ეგოდენივე ლექსიკონნი (ესე არიან ღრმათა წიგნურთა სიტყუათა ანბანსა ზედა განწყობილნი სიტყუანი) ერსად შემოვკარბინი, მაშინ-და ძლით მოუპოჲ ქართული შემსგავსებული სიტყუაჲ»³.

როგორც ამ შემთხვევაში არაა სავარაუდო „სამი და ოთხი პავლის თარგმანებისა და ამდენივე ლექსიკონის“ ქართულად არსებობა და აქ მხოლოდ ბერძნული „თარგმანები“ (ეგზეგეტიკური თხზულებები) და ლექსიკონები იგულისხმება, ისევე არც ჩვენს შემთხვევაშია საფიქრებელი, რომ გიორგის ხელთ ჰქონოდეს „ექუსთა დღეთას“ პირველნი (=მეფელნი) თარგმანნი, და ამდენად, ამ საკითხში შეგვიძლია გულდამშვიდებით ვიყოთ.

7. ბ ა ს ი ლ ი რ ი რ ი (329—379)

I

მიმღხილვა.

რომის იმპერია IV საუკუნეში კატასტროფულ მდგომარეობამდე იყო მისული; სახელმწიფოს შიგნით: აჯანყებები, სიმშლი, სილატაკე, ეპიდემია, ეკონომიკა გაჩანაგებული, მურენობა ჩამკვდარი და გარედან გერმანული ურდოების განუწყვეტელი იერიშები სისხლისგან სცლიდა ამ ოდესღაც ძლიერმოხილ იმპერიას.

რაც შეეხება რელიგიას, აქ საქმე კიდევ უფრო ცუდად იყო. მართალია ღმერთებისადმი ურწმუნობების თითო-ოროლა შემთხვევები უძველეს დროიდან იყო ცნობილი⁴, მაგრამ გოლგრილობამ წარმართული ღმერთებისადმი IV საუკუნეში უმაღლეს წერტილს მიაღწია, იგი მასობრივ მოვლენად იქცა და თ. უს პენ-

¹ კ. კეკელიძე; ქართული ლიტერატურის ისტორია II, 199.

² ამის შესახებ გუთი ამბობს: «Сложившись «Шестодневъ» в Византии, и там они сразу же подверглись богословской обработке, выразившейся преимущественно в тех истолкованиях, какими сопровождалась лавазье в них сселения. Наиболее популярны в Византии был «Шестодневъ» Василия Великого... (Н. К. Гудзвиз сит. ер. 57).

³ ბლექა, cit. op. 161—162.

⁴ ასე მაგ. ღმერთებისადმი (კერძოდ ზევსისადმი) ურწმუნობას იწინადადებდა არისტოფანე («ლოუბლებში»), ცეზარის საჯაროდ აცხადებდა, რომ ღმერთები არა სწამს, სცატოკურად იყვნენ განწყობილნი ღმერთებისადმი პლინიუსი და იუვენალი (Стороженко, История Зап. Европейской литературы, стр. 10).

სკის თქმისა არ იყოს «დაცალიერებელი ოლიმპი უკვე არავის არ ანუქებდა. არც სინარულსა და არც სულიერ სიმშვიდეს»,¹ წარმართობა მოკვდა თავისი ბუნებრივი სიკვდილით და მისი ვაციოცლება (აღდგენა) ვერ შესძლო ივლიანე-განდგომლის დიდმა მეცადინეობამ და სასტიკმა ზომებმაც, მას სტოცხლის ნიშან-წყალი არ ეტყობოდა.² ასე ვასინჯეთ, თვით ქურუმებიც კი იჩენდნენ გულგრილობას ღმერთებისადმი, და საერთოდ, მათდამი (ე. ი. ღმერთებისადმი) გულწრფელი რწმენა მიჩნეული იყო გაუნათლებლობის ნიშნად.³

რა იყო საჭირო ამ კრიტიკულ მდგომარეობიდან თავის დასაღწევად? ამიტომ აუცილებელი იყო ორი რამ: იმპერიის სატახტო ქალაქის სხეგანა, უფრო მსუდრო ადგილას, გადატანა და სასოწარკვეთილ ხალხთა დაშოშინება. გრუგო უნდა წარმოსახულიყო სწორედ რელიგიური ფორმით ისევე, როგორც ყველაფერი ის, რასაც უნდა გაეტაცნა მისგამი,—ეს ასე იყო იმ ეპოქაში და ასე გრძელდებოდა XVII საუკუნემდე»⁴.

კონსტანტინე დიდმა ეს ორი პრობლემა სათანადოდ გადასჭრა: 313 წელს „მილანის ედიქტით“ ქრისტიანობა ნებადართულ რელიგიად გამოაცხადა და 330 წელს რომიდან სატახტო ქალაქი კონსტანტინეპოლში გადაიტანა. ეს ორი დიდი ისტორიული მოვლენა გახდა საბაზი იმისა, რომ იგი „გენიალურ“ პიროვნებად ეცნოთ და ისტორიაში „დიდის“ ეპითეტით მოენათლათ. სიმართლე რომ იქნებოდა, როგორც მილანის ედიქტის პუბლიკაცია კონსტანტინეს „ლეთისმოსაყოფის“ შედეგად არ მომხდარა, ისე ავტოსატახტო ქალაქის გადაადგილების იდეის ავტორად მხოლოდ კონსტანტინე არ ჩაითვლება. „მოლოსდაბოლოს,—ამბობს ფრ. ენგელსი,—საბრძოლველად კონსტანტინე დარწმუნდა, რომ ამ უაზრო რელიგიის მიღება წარმოადგენდა საუკეთესო საშუალებას, რათა იგი რომის სამყაროს თვითმპყრობელის მდგომარეობაშიც ამაღლებულიყო»⁵ (ფრ. ენგელსი, ბრუნო ბაუერი და ადრინდელი ქრისტიანობა, 1939 წ. გვ. 4).

¹ Ф. Успенский, История Византийской империи, том I, 1912 г. стр. 56.

² В. В. Болотов, Церковный строй, II, стр. 100.

³ მისივე Лекции по истории древней церкви, III. История церкви в период вселенских соборов, I, церковь и государство II, церковный строй СПб, 1913 г. стр. 100.

⁴ ფრ. ენგელსი ბრუნო ბაუერი და ადრინდელი ქრისტიანობა, 1939 წ. გვ. 15.

⁵ ზუსტად ამავე აზრს იმეორებს (წყაროს დაუსახელებლად) ი. ბურკჰარტი თავის წიგნში „კონსტანტინე დიდის დრო“: „этот „убийственный эгоист“ новоя, что в христианстве заключается мировая сила, пользовавшая им именно с этой точки зрения, в чем заключается великая заслуга Константина... эгоист в пурпурном одеянии, который все что делает и допускает, направляет к возвышению своей собственной власти (იბ. А. А. Васьков, Лекции по истории Византии, том I, Петр., 1917, стр. 46—47)

სერგე ენგელი, ეყრდნობა რა ლაქტაციუსის ტექსტს, ამბობს: მილანის ედიქტის გამოქვეყნების შინაგანი ფსიქოლოგიური შტატივი იყო კონსტანტინე სტრუტონის რეგულა და მისი შიში ყველა ზესთაბუნებრივის წინაშე, განსაკუთრებით „ქრისტიანული დემონების წინაშე“ (ე. ს. სერგე ენგელი, ძველი რომის ისტორიის ნარკვევები, II, 1941 წ. გვ. 854).

აქ უნდა შევნიშნოთ შემდეგი: 1. ისტორიკოსმა უნდა იცოდეს, რომ კონსტანტინეს ჯურის პირთგანებით არ არიან ვალდებულნი საჯაროდ გულანდილად აღიარებნ თავიანთი გულისწაღდენი. 2. ის რაც ეხატება IV საუკუნეში ქრისტიან მწერალს ლაქტაციუსს, არ ეხატება თანამედროვე ისტორიკოსს და 3. ძველი ისტორიკოსების ცნობების კრიტიკის ცხავეში გაუტარებლობა დანაშაულია.

ამ დროიდან საფუძველი ჩაეყარა „ცეზაროპაპიზმს“ და კონსტანტინე, რომელიც სიკდილის კარამდე წარმართად დარჩა, ეკლესიის საკითხებში ისევე იმპერატორობდა, როგორც სახელმწიფო საქმეებში; იგი ხან არიოზის მიმდევრებს ერეებოდა გადასახლებაში და ხან ორთოდოქსებს¹. მისი მიზანი მხოლოდ ის იყო, რომ სახელმწიფოში მშვიდობა დაემყარებინა და რომელი ქრისტიანული ფრთა გაიმარჯვებდა, მისთვის სულ ერთი იყო².

მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მილანის ედიქტი მაინც ის ქვაკუთხედია, რომელზედაც ეკლესიამ ფეხი მოიმაგრა და რომლიდანაც იწყება ახალი ფაზა საეკლესიო ცხოვრების განვითარებში.

II

ბიოგრაფია

IV—V საუკუნე ბიზანტიაში საეკლესიო მწერლობის აყვავების ხანად ითვლება. ამ დროს მოღვაწეობდნენ ისეთი გამოჩენილი მწერლები, როგორცაა: ათანასე ალექსანდრიელი, გრიგოლ ნაზიანზელი, ბასილი დიდი, გრიგოლ ნოსელი, იერონიმე, ნეტარი ავეუსტინე, იოანე ოქროპირი და სხვა.

ამ მწერალთა შორის ბასილი დიდი ერთი პირველთაგანია. ბასილი ეპისკოპოსი ანტიოქიისა, რომელსაც წინათ მახანას ეძახდნენ, მეგობარი გრიგოლ ნაზიანზელ ეპისკოპოსისა, დაიბადა წარჩინებულ მშობლებთან ბასილისა და ემელიასაგან³ 329 წ. ბასილ დიდს ჰყავდა ოთხი ძმა: გრიგოლ, ნოსელი ეპისკოპოსი, პეტრე.—, ისიც ეპისკოპოსი და ორიც სხვა, მონაზონნი⁴.

7 წლამდე ბასილი იზრდებოდა ნეოკესარიის მახლობლად ერთ-ერთ სოფელში თავის დიდდასთან, ხოლო შემდეგ მშობლებმა ის გადაიყენეს ნეოკესარიაში, რომელსაც გრიგოლ ნაზიანზელი ასე ახსნათებს: «სხვანი ქალაქნი სხუ სა რასმე ზედა მოქალღულ და შემკულ არიან, ხოლო ესე, სიბრძნესა ზედა სიტ-

¹ სერგეევს კი მაინც ჰგონია, რომ «კონსტანტინე მარს უკერდა ორთოდოქსებს, ხედავდა რა არიოზის მუძღვრებაში სახიფათო იდეას, რომელსაც შეეძლო დაემციობინა ავტორიტეტი არა მარტო ღმრთის შვილისა, არამედ ყოველგვარი, რთვითი ციურთა, ისე ამკვეყნებურთა» (cit. op. II, 1941, გვ. 856).

ისტორიკოსმა უნდა იცოდეს, რომ მართალია 325 წ. კონსტანტინემ ორთოდოქსებს მხარი დაუჭირა და არიოზი მისი მიმდევრებით გადასახლა, მაგრამ 328 წელს ისინი უკან მოაბრუნა და სამაგიეროდ ორთოდოქსები მიაბრძანა მათ ადგილს (ნ. А. А. Васильев, Ист. Виз. имп. I, 57; Ф. Успенский cit. op. 96).

² არიოზსა და ალექსანდრეს იგი ასე სწერდა: «для нас, служителей великого Бога, следует быть единодушны в вопросе вероучения. Возвратите мне,—спокойные дни и беззаботные ночи, чтобы я пользовался радостью и наслаждением спокойной жизнью» (Ф. Успенский cit. op. 92).

³ Suida, lexicon, 1854, p. 215: Βασίλειος Καισαρείας⁴ τῆς Καπαδοκίᾳ ἐπίσκοπος, ἦντος πρώτῳ Μάξανθ. ἐκαλεῖτο, ἐπίτροπος Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζῆν ἐπισκόπου. γέγονε δὲ γονεῶν περιφανῶν, Βασίλειος τε καὶ Ἑμμελείας... ὅτι ἂν μέγας Βασίλειος ἀδελφοὺς εἶχε δ' ἑὸν τε Γρηγόριον τὸν Νύσσης ἐπίσκοπον, καὶ Πέτρον καὶ αὐτὸν ἐπίσκοπον, καὶ ἑτέρους ὄντας μονάτανα.»

ყუათასა¹. 14 წლის განმავლობაში იგი იძენდა ცოდნას კაპადოკიასა, კონსტანტინეპოლსა, და (352 წლიდან) ათენში, სადაც დაუმეგობრდა და მძავეთ შეითვისა გრიგოლი ნაზიანზელი². უკანასკნელის თქმით «კესარიით მივიდა ბიზანტიად, ქალაქსა მას დასავალით კერძოთა ყოველთა მთავრისა (რომელსა შინა იყვნეს ბრძენნი და ფილათონნი ექლოანნი, რომელთა ექლოვნებად მცირედსა ჟამსა დაისწავლა ყოველივე სიმახულითა მით გონებისადათ) და ესრეთ მუნით მოიწია ათინად, რომელი იგი დედად არს ფილოსოფოსოს ბისაჲ» (ცდ ბასილი დიდისაჲ, 279).

ბასილი დიდმა ათენში სწავლა დაამთავრა 356 წელს და 359 წლამდე ასრულებდა ვექილის მოვალეობას. 364 წელს ბასილი დიდნიშნა კესარიაში მოძღვრად და ამ წელს შეუღლა იგი წერას იმ ღირსშესანიშნავი ძეგლისა, რომელსაც «ექუსთა დღეთა» ეწოდება:

370 წელს გარდაიცვალა ექსერიის ეპისკოპოსი და მის ადგილს დანიშნა ბასილი დიდი, რომელიც ამ ადგილზე დარჩა სიკვდილამდე, ე. ი. 379 წლამდე³.

III

ლიტერატურული მემკვიდრეობა

ბასილის ლიტერატურული მემკვიდრეობა დიდია და მრავალფეროვანი. მას უწერია: ასკეტურული, დოგმატიკური, ეგზეგეტიკური, პოლემიკური, დიდაქტიკური, ჰომილიტიკური, ეპისტოლარული და ლიტურგიკული თხზულებები. მის ნაწერებში მკითხველი გრძობს მწერლის ფართო განათლებას როგორც საეკლესიო, ისე საერო მწერლობაში. ბასილი დიდი არ ეყუთუნოდა იმ საეკლესიო მწერალთა ჯგუფს, რომლებიც ბიბლიური წიგნების იქით არ იხედებოდნენ და წინააღმდეგი იყვნენ წარსართული მწერლობის შესწავლისა⁴. პირიქით, ის თავგამოდებით იცავდა იმ აზრს, რომ საჭიროა მათი გაცნობა და

¹ გრიგოლ ნაზიანზელი, ცხორება ბასილი დიდისაჲ, თარგმანი ევკიმე მთეწიბიძისა, ბელნ A/1 გვ. 277—278.

² Здесь (ამბობს ათენზე თ. უსპენსკი) Юлиан был в центре тогдашней культурной и умственной жизни, где в одно и то же время с Юлианом проходили курсы наук великие деятели церкви, В. Великий, и Гр. Нисский (История Виз. империи, том I, 1912, СПб., с р 102).

განსებულ მწერელს შეცდომა მისდის: ბასილის სიყრმის მეგობარი იყო არა გრ. ნოსელი, არამედ გრ. ნაზიანზელი, რომლებმაც ჟამლუხის სასწავლებლის კურსი ათენში ერთად დაამთავრეს.

³ ბასილი დიდის ბიოგრაფიაზე ვრცლად განგებ არ ვერდებით იმით, რომ ჩვენ მხადა ვეაქვს (და მომავალში ვფიქრობთ გამოქვეყნებას), გრ. ნაზიანზელის „ბასილი დიდის ცხობა“, რომელაც საეკლესიო მწერებულებების ერთი საუკეთესო ნიმუშთაგანია.

⁴ ამ მწერალთა ერთ წარმომადგენელია ტერტულიანი (2 საუკ.): «К философии и философов,—оликоже, он (ე. ი. ტერტულიანი) участвовал глубоко презрени, и некогда не давал себе труда понять их систем... Он говорит с пренебрежением даже о важнейших философах, как „патриархах ережиков“, проклинает Аристотеля и порицает Сократа. „Мы презираем,—говорит он,—изучение светской литературы, хотя она считается безумием у бога (Фараф, „Жизнь и Труды...“ перевод с английского А. П. Лопухина, 1891 г., стр. 89).

გამოყენება. ამ დასკვნამდე ალბათ იგი მიიყვანა იმ გარემოებამ, რომ წარმართი მწერლები ქრისტიანებს უეიცობას უკიყინებდნენ და დასცინოდნენ¹.

ბასილის მრავალმხრივი განათლების შესახებ გრიგოლ ნაზიანზელი ამბობს: «ვინ-მე მიიღო რიტორობისა ძალი ესრეთ, ვითარცა ცეცხლისა ენაჲ, ვითარ მან, დაღაცათუ მსგავსებაჲ სახისა მისისაჲ არა იყო ვითარცა სხუათა რიტორთაჲ ესრეთ ფულდულ და ზუაჲ. ანუ ვინ-მე მიიწია ესრეთ ღრმატიკობასა ზედა გამოთარგმანებად ენისა და სიტყუაითა დაწერად ჯეროვნად² და გამოთქუმიდ რიცხუეულთა მათ სიტყუათა? ანუ ვინ-მე მოიპოვა ფილოსოფოსობაჲ ესრეთ, ვითარცა მან ქემზარტი იგი და მაღალი, რომელი არს საქმისა კერძსა და გულსსემის ყოფისასა (ცჲ ბასილ დიდისაჲ A/1, გვ. 292).

რაც შეეხება ჩვენი ძეგლის ღირსებას, მასზე ორი აზრი არ არსებობს: მკვლევარნი ერთხმად აღიარებენ იმას, რომ ეს თხზულება ბასილის ლიტერატურულ მემკვიდრეობაში ერთ-ერთი საუკეთესო ნაწარმოებია³.

* * *

შეიძლება ორიოდ სიტყვა ითქვას აგრეთვე „ექუსთა დღეთა“-ს წყაროების შესახებაც⁴. ვინაიდან ბასილი დიდი წარმართულ ფილოსოფიასა და ლიტერატურას თვითონაც დიდის გატაცებით კითხულობდა და ახალგაზრდებსაც უჩრგვდა ასეთი წიგნებით სარგებლობას⁵, ამდენად მოსალოდნელია მის თხზუ-

¹ ცელზი მგ, ასე მიმართავს ქრისტიანებს: «Вы, как тараканы в щели, судите о внешнем мире по своему кругозору. Нам, конечно, лучше судить с нашего широкого и открытого места о том, что есть и что должно быть, а не вам из вашей щели» (об. Ф. Успенский cit. op. стр. 59).

ამვე აზრისა იყო ქრისტიანებზე ივლიანე განდგომილიც: «Христианство было в его глазах верой невежественных людей, религией мертвцов и гробов; он часто выражал ту мысль, что языческая вера воспитывает героев, а христианская только рабов (Ф. Успенский cit. op. I, 110).

² ბასილი დიდის გრამატიკოსობის შესახებ არის სხვა ენობაც: «Амфилохием (ლასარაკია ამფილოქიკონიელზე) был поставлен вопрос: как читать следует φάριος или φαριός-и Василий Великий отвечал, что следует читать φάριος. Следовательно, были сомнения и знаков еще не было» (Проф. В. В. Болотов, Лекция по истории др. церкви, I, Введение в церковную историю, посмертное изд. под ред. проф. Бриллиантова; 1907, стр. 51).

³ ა) Suida lex. p. 215: οὐτος ἔγραψε πλεῖστα, ἐν οἷς θαυμάζεται τὰ εἰς τῆν ἐξήγησιν [ამან დასწერა ბევრი [თხზულება], რომელთა შორის ექუსთა დღეთა⁴ განმაცვიფრებელია].

ბ) P h o : i u s bibl. cod. 141, p. 98 b: τὰ εἰς τῆν ἐξήγησιν. ἄριστος μὲν ἐν πᾶσι τοῖς ἀντιῶν λόγους ὁ μέγας Βασίλειος [ექუსთა დღეთა საუკეთესოა ბასილი დიდის თხზულებათა შორის].

⁴ ბიბლიური წყაროების ციტაცია თავ-თავის ადგილას ტექსტის აშვიტზე გვაქვს ნაჩვენები

⁵ მედველობაში გვაქვს ბასილი დიდის თხზულება „დარიგება ახალგაზრდებსადმი წარმართ მწერალთა ნაწერებით სარგებლობის შესახებ“. ეს ნაწარმოები ისეთი დიდი პოპულარობით სარგებლობდა, რომ ბერძნულ-ლათინურ ენებზე 200 ჯერ დაიბეჭდა, გადათარგმნა აგრეთვე ყველა ევროპულ და ზოგიერთ აღმოსავლურ ენებზედაც. (Филарет Черниговский... Историческое учение об отцах церкви, I, 1882, გვ. 112).

ლებაში წარმართული მწერლობის კვალი საკმაოდ ჩანდეს. კერძოდ ჩვენს ძეგლში ასეთი ადგილები დღემდე მიკვლეულია ბევრად ნაკლები, ვიდრე ისინი სინამდვილეშია.

რუსული გამოცემის მიხედვით დამოწმებულია შემდეგი ადგილები:¹

1. პლატონი და ანსტოტელე: ჩვენი გამოცემის 12₃₃—13, «და ამასვე პირსა—შემოიღეს». პირველი აზრი (ვის ოთხი ნივთისაგან (ელემენტისაგან) შედგენილობა) პლატონს ეკუთვნის, ხოლო მეორე (ვის ხუთი ნივთისაგან შედგენილობა) არისტოტელეს. (Творения В. Великого, I, გვ. 17, შწმ. 1).

2. ანსტოტელე (Μετεωρολογια lib. I, C XIII) ჩვენი გამოცემის 34₁₆—35, «ვინადაც აღმოსავალია—განსალევენელ» (Творения... გვ. 29, შწმ. 1). აქ ლაპარაკია მდინარეების შესახებ.

3. არისტოტელე: ჩვენი გამოცემის 43₃₇—44 «ხოლო—უძღეს». აქ ლაპარაკია სუეცის არხის ისტორიის შესახებ.

გარდა ამისა, გამოირკვა, რომ ბასილი დიდი სარგებლობს ისეთი ათეისტური მწერლითაც კი, როგორც ლუკრეციუსი².

1. IV 353:³ Quadratasque procul
turris cum cernimus urbis,
Propterea fit uti videantur saepe
rotundae,
Angulus obtusus quia longe cernitur
omnis,
Sive etiam potius non cernitur ac
perit eius

Если же издали мы на квадратные
города башни
Смотрим, то нам потому они
круглыми кажутся часто.
Что всякий угол вдали представляется
нам притупленным,
Или он даже скорей незаметен
совсем: пропадает

PG 140C, ქვ. ἀλλὰ περιφερειεὶς οἰεται εἶναι τοὺς τετραγώνους τῶν πύργων.
«Ὅσατε πανταχόθεν θεῖλος, θεὶ ἔν ταις μείζισταις ἀποστάσεσιν οὐκ ἔναρθρον, ἀλλὰ συγχυμένην τῶν σωματῶν λαμπράει τῶν εἰκασίαν.

76₁₉ არამედ ოთხ-კედელნი გოლოლი მრგულიდ ეოცნებიან. ვინაიჲც ყოველით-კერძოდ ცხად არს, ვითარმედ ფრიოდ განშორებულთა ვერ განიცდის თუალი ჭეშმარიტებით, არამედ შერეულად და უნდოდ განიცდის იგი გუჲმთა და აგებულებთა.

¹ Творения Василия Великого, т. I, 1911 г.

² რომ ქრისტიანი მწერლებიც სარგებლობდნენ ლუკრეციუსის თხზულებით, ეს შენიშნულია აქვს ტრონსკის: «Даже христианские авторы, —сწერის იგი,—при всей своей враждебности к «безбожному» учению Эпикура, пользовались материалами Лукреция для полемики с античной религией и для естественного научных объяснений (И. М. Тронский, История античной литературы, 1946 г., стр. 352).

³ Люкреций, О природе вещей, редакция латинского текста и перевод Ф. А. Петровского, 1946.

2. V, 1034: Cornua nata prius
vitulo quam frontibus exstent.
Illis iratus petit atque infestus
inurget.
At catuli pantherarum scynnique
leonum

Unguibus ac pedibus iam tum
morsisque repugnant
Vix etiam cum sunt dentes
unguesque creati

Прежде еще, чем на лбу у теленка
рога показались,
Он уж сердито грозит и враждебно
бодается ими;
И не успели еще зародиться ни
когти, ни зубы,
У молодого потомства пантер и у
львят, как они уж
Котем и лапою бьют и пускают
в защиту укусы

3. VI, 712: Nilus in aestatem
crescit campisque redundat,
Unicus in terris, Aegypti totius
amnis.

Is rigat Aegyptum medium per
saepes calorem

Нил, орощая страну Египта
единственный в мире,
Каждое лето растет и водою
поля заливает
Он наводняет всегда среди
самого зноя Египет.

PG 197B₃, ზემ. Ὅπω οἱ βδόντες τῶν
σκόλακι, καὶ ἕως διὰ τῶν στόματός
ἀμύεται τὸν λυπήσαντα. Ὅπω τὰ κέ-
ρατα τῶν μύσχω, καὶ οἷδες, ποῦ τὰ ἄλλα
ἀστὴρ ἐμφυήσεται.

108₃₀ არ-ლა სარა ჩნდიან კბილნი
ლეკვსანი, გარნა ეგრეთცა პირითა შუკ
იგებნ შემსუხებელისაგან, არ-ლა იყენი-
ან რქანი კბოასანი, და უწყეს თუ სე-
და-იგი იომოსცენდებიან საქურველნი
მისნი.

PG 68A, ქვ. καὶ πρὸς γε ἔτι ὁ Νεῖ-
λος, ὅς ἐστι ποταμὸς τῆν φῦσιν ἕριονα.
ἕναυ ἕνα μάλιστα τῆν πελαγίῳ τῆν Αἴ-
γυπτον.

35, და უფროს-ლა ნილოსი, რომლი-
სა ბუნებაჲ არკათუ მსგავს არს მდინა-
რეთა, რაჲმს იგი მსგავსად ზღვსა
აღელვებნ ეგვბტესა.

ეს აღვილები იმდენად იდენტიურია ლათინურისა, რომ, ვფიქრობთ, უდა-
ოდ ლუკრეციუსიდანაა. გარდა ამ აღვილებისა ჩვენს ძეგლში მივიხი სხვაცა ამ
თხზულებიდან, მაგრამ ჩვენ ყველა მათი ვინუსება აქ არ შეგვიძლია უადვი-
ლობის გამო.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ IV საუკუნეში ლუკრეციუსის ბერძნული თარგმანი არ უნდა არსებულებოდა და თუ მაინც იქედან ადგილები მოჰყავს ბასილს, ეს იმას ნიშნავს, რომ მას ლათინური ენა სცოდნია¹.

ამით ვამოაზრებთ ჩვენი ძეგლის ირგვლივ შენიშვნებს და კარგად ვიცით, რომ ყველაფერი რაც საჭირო იყო, ვერ ვთქვით. ასე მაგ. საჭირო იყო: 1. ჩვენს ძეგლში ზუსტად აღნუსხულიყო ყველა არა ქრისტიანული წყარო (როგორც ფილოსოფოსები, ისე მწერლები). 2. აუცილებელი იყო სპეციალური თავი გამოგვეყო სათაურით „ბასილი დიდი ქართულ ლიტერატურაში“ და 3. მხატვრული და შინაარსობრივი ანალიზიც რომ გავგეყეთებინა, არ იქნებოდა ზედმეტი, მაგრამ ამ სამუშალებას წიგნის გაზრდილი მოცულობა არ გვაძლევდა, და ვფიქრობთ, სხვა დროსა და სხვა ადგილას გამოცემის ამ არასასურველ ხარვეზებსაც მოვევლება.

¹ ფარარი ამის შესახებ სწერს: «На Востоке в то время немногие занимались изучением латинского языка и латинской литературы. Ни один из трех великих каппадокийских отцов (в. а. Григорий Назианзский, Басил Диди и Григорий Носский) не был знаком с языком, к которому греки все еще относились с пренебрежением, как к варварскому» (Фаррар, op. cit. 453-454).

ორ დანარჩენ „მამაზე“ ჯერჯერობით არაფრის თქმა არ შეგვიძლია, მაგრამ მესამე კაპადოციელს, ბასილს, რომ ლათინური სცოდნია, ამის შესახებ ჩვენს ძეგლში არსებული ლუკრეციუსისეული ადგილები მეტრმეტყველებენ.

ხელნაწერთა გაცენებალვაი

- A საქართველოს სახ. მუზეუმის ხელნაწერი A/73 (ყოფ. საეკლ. მუზეუმისა): XI საუკ.
- B საქართველოს სახ. მუზეუმის ხელნაწერი A/55 (ყოფ. საეკლ. მუზეუმისა): XII საუკ.
- C საქართველოს სახ. მუზეუმის ხელნაწერი S/2666 (ყოფ. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრც. საზოგადოებისა) XVIII საუკ.
- D საქართველოს სახ. მუზეუმის ხელნაწერი S/272 (ყოფ. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრც. საზოგადოებისა) 1799 წ. (დავით რექტორის-მიერ ვადაწერილი).
- E საქართველოს სახ. მუზეუმის ხელნაწერი S/120 (ყოფ. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრც. საზოგადოებისა) XVIII საუკ.
- F საქართველოს სახელმწ. მუზეუმის ხელნაწერი A/6 (ყოფ. საეკლ. მუზეუმისა): XIX საუკ.
- G საქართველოს სახ. მუზეუმის ხელნაწერი S/1358 (ყოფ. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრც. საზოგადოებისა) XVII - XVIII საუკ.

၀၂၂၆၀၀

ქეჰუსთა ღღეთ აჲქ

თჰჰუშული წმიღისა და ნიბარისა მამისა ჭჷმინისა ღღისა ბასიღისი¹.

B 166 r/a
Migne,
PG t. 29,
p. 4

თავი პირჰმელი²

სიტყუხა მისთჷს, ვითარმედ³ „ღაბაბამად ქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქუუყანაჲ“. შეს. 1, 1

- 5 1. რომელსა ენებოს „ღაბადღებისათჷს სოფლისა“ მითხრ[ო]ბად, დასაბა- A 1 r
მად ხილულთა ამათ შემკობისა ესევეითარისა სიტყუხა შუენის დაწყებად. რა-
მეთუ ცისა და ქუუყანისა ღაბადღებასა ჰნებავს უწყებად, რომელი-იგი არა თუ
თავით თჷსთ წარმოიჩინა, ვითარცა იგი ვიეთმე ეოცნა, არამედ ღმრთისაგან
მიიღო მიზეზი ღაბადღებისაჲ.
- 10 რომელიცა უკუე სასმენელი ღირს იყო სმენად სიღიდისა ამათ თქუმულ-
თაჲსა? ანუ ვითარი ვანწადღებული სული ჯერ იყო ესევეითართა ამათ მაღალთა
საქმეთა ყურადღებად? განწმედილი ჯორციელთა ენებათაგან, და დაუბნელებელი
ზრუნეთაგან ამის ცხორებისათა, შრომის-მოყუარე, გამომეძიებელი, და ყოე-
ლით-კერძოვე მიმომხედველი და ნუუკუეცა და ვითარ საღაჲთ მიიღო ღირსი
- 15 გულისქმის-ყოფაჲ ღმრთისაჲ. [არამედ]⁴ ვიდრე გამოძიებადმდე სიტყუათა
ამათ ქეშმართებისა, და [ვამოკულევადმდე თუ რაბამი არს მცირეთა ამათ PG 5
კმათა უწყებად, [[განვიზრახოთ, თუ ვინ არს, რომელი-იგი მეტყჷს ჩუენ. რა- A 1 v
მეთუ დაღაცათუ აღმწერელისა მის გონებისა სიღრმესა ვერ მიგწუთებით უძ-
ლურებისათჷს გონებათა ჩუენთაჲსა, არამედ მეტყუელისა მის ქეშმართება-
სა რაჲ მიზეზელი, თავით თჷსით ვიქმნეთ სარწმუნო თქუმულთა მით მისთა-
შეწყნარებად.

2 დიდისა abs. CEF, ვასილი დიდისა D.—3 თავი abs. CEF, პირჷშლისა მისთჷს სიტყუხა
თავი პირველი D.—7 ღაბადღებისა C, არაჲ B.—10 უკუე A, ღირს იყოს G.—12 განწმედილი ჰწნე-
შორნეთ ACDEFG, დაუბნელებელი] დამაბნელებელი ACFG, დამაბნელებელთა DE.—13 ცხორე-
ბისათა] სოფლისათა ACDEFG, შრომის-მოყუარებისა გამოზრჩეველად E, გამომეძიებელი] გამოზ-
რჩეველი ACDFG.—14 მიმომხედველი] მიმოუტაცებელი ACDFG, მიმოუტაცებელად E, ნუუკუე-
მცა A, საღაჲთ მიიღო ღირსი] სახედ ჯერ იყო ღირსი ACDEFG.—15 ღმრთისა, არამედ+ B.
—16 ქეშმართებისა] წღთა ACDEFG, რაბამი არს] რაჲ ძალი არს ACDEFG.—19 მეტყუელისა
A, მეტყუელის ამის G.

¹ A ხელნაწერში ეს სათაური კარგად არ იკითხება: ზოგი სიტყვა გადარეცხილია და
ზოგი ასო მატლის მიერაა ამოჰმული. ასეთი დეფექტური ადგილები აღვად გინეთ C-ს მიხედვით.
ხოლო რაც შეეხება B ხელნაწერს, იქ სათაური ასეა მოცემული: „წინსა მამისა ჩწნისა დასიღი-
მთავარ-იგისიოპოსისისა კესარიელ კაბადუციელისა ექუსთა მათ დღეთათჷს“ და შემდეგ ისე, რო-
გორც AC-ში. (სათაური B-ში ზუსტად ისეა მოცემული, როგორც ბერძნულს დედანში).

² ბერძნულ დედანში ასეა: Ὁμοίως ἂν („ხოლო იგი“).

³ სიტყუხა მისთჷს, ვითარმედ—აჲ, და „სიტყუჲჲ ესა“ სხვა თავების დასაწყისში მთარ-
გმენელს მიერაა ჩამატებული.

⁴ აჲ და სხვაგანაც კუთხოვან ფრჩხილებში ჩასმული სიტყუები A ხელნაწერში არ
იკითხება და ისინი აღდგენილია B-ს მიხედვით.

საქ. მოც. 7, 20, 21 B 166 r/b

მოსე უკუე არს, რომელმან წიგნი ესე აღწერა; იგი მოსე, რომელი ვიდრე-ლა სწოვდა ჭუჭუას, მკვრცხედ ლმრთისა იწმამა, რომელი-იგი იშვილა ასულმან ფარაოასმან, და განზარდა იგი სამეფუოდ, და ეგვჯიტისა ბრძენნი მოძღურად და მასწავლელად დაუღვინა.

გბრ. 11, 25

რომელმან სიმალე იგი გელმწიფებისა მობიულა და სიმდაბლესავე ნათე 5
სავთა თუსთასა მიიქცია და აღიძრია თანა ძვრის-ხილვად ერსა ღმრთისასა, ვიდრე-ლა-რა პერობად საწუთროსა მას საშუებელსა ცოდვისასა; [რომელმან-იგი და სიყუარული სიმართლისად [თუსისაგან გონებისა] მოიგო და პირველ ბრძანებდმდე ერის-მთავერობისა ბუნებით სიძულილისათჳს ბორორტისა, ვიდრე სიკუდილადმდე ბორორტის-მოქმედთა მათგან შერ იგო; [რომელი ოტებულ იქმნა] ქველ-ყოფითა 16
მათგან, და სინარულით დაიშურტევა მეგვბტელთა იგი შულონი, და ეთიოპელ მიიწია, და მუნ სხუა ყოვლისაგანვე [მოიცალა, და ორმოციისა წლისა რად იქმნა, განცდასა¹ დაბადებულთასა შეექცა; და კინ-და და ოთხმეოციისა წლისამან იხილა ომერთი, ვითარცა შესაძლებელ არს კაცისაგან ხილვად, უფროს-და, ვითარ იგი სხუამან არაინ იხილა, ვითარცა იგი წამებს მისთვის ღმერთი, 15
ვითარმედ ლეჟუთუ იყოს აქუენ შორის წინაშეწარმეტყუელი უფლისად; ხილვით განვეცხადო მას, და ძილსა შინა ვიტყუოდი მისსა მიმართ, და არა ესრეთ, ვითარ იგი მონას ჩემსა მოსეს, რომელი-იგი ყოველსა შინა სახლსა ჩემსა სარწმუნო არს, პირის-პირ ვეტყუოდი მას ცხადად და არა იგავითა.

როცხ. 12, 6-8

ესე უკუე, რომელი ხილვასა ღმრთისასა სწორად ან გველოზთა პირის-პირ 20
ღირს იქმნა, რომელი იგი ესმა ღმრთისაგან, მას მოგვთხოვს ჩუენ. ვინადაც ვისმინ-ნეთ კემმარტებისა სიტყუანი არა რწმუნებითა კაცობრივისა სიბრძნისადათ, არამედ სწავლითა სულისა წმიდისადათ თქუმულნი, რომელთა სრულება არა თუ ქებად მსმენელთად არს, არამედ ცხორებად მოსწავლეთად.

I კობრ. 2, 4, 13

2. დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცა და ქუეყანად. განაკრობოს სიტყუასა 25
ჩემსა და დაყდუნებებს საკრველებისა ამის სიღრმე! რად ვთქუა პირველ და სიდადთ ვიწყო მითხრობად? ვამხილო ვარეშეთა ამოებბასა, ანუთუ | უგალობდე კემმარტებისა ჩუენსა? ფრიად თქუეს ბრძენთა მათ | ფილასოთსა ბუნებათათჳს, და არცა ერთი სიტყუად ეგო მათ თანა დამტკიცებულად და შეუძრველად. რამეთუ მარადის მეორე პირველსა მას დამგობს, ვინადაც ჩუენდა არად 30
სანმარ არს მხილება მათი, რამეთუ კმა არიან იგინი ურთიერთას დამარლუე-ველად ერთმანერთისა. და რომელთა-იგი ღმერთი ვერ იცნეს, მათ მიზეზი გონიერი ყოველთა დაბადებისად ვერმცა² გულსწამა ყვეს, და ესრეთ თჳსი იგი პირველი უგუნურებად შემდგომითი-შემდგომად სრულ ყვეს.

1 უკუე A, ესე abs. FG.—3 ფარაოსმწ ACDEF. —7 რა abs. B, პერობად საწუთროსაქ პერობა სიმდიდრესა ACDEF, მას abs. B, ცოდვისასა სული სიმართლისად თუსისაგან გონებისა [გონებას C] მოიგო CDEF.—8 ფრასა-მთავრობისა F.—10 ბორორტის-მოქმედსა CDEF.—12 წლისა-ქამთა C.—13 განცდასა A, განცდასა EF.—14 ღმერთი + B.—20 უკუე A.—21 რომელსა ACDEF, რი იგი B, ვინადა A, ვინადა B, ვინადა C.—26 დაყდუნებებს F, დაყდუნებებს G.—27 ანუ B.—28 ფილასოთსაქ წარმართთა B, ფილასოთსთა CG, ფილასოთსთა D, ფილასოთსთა EF.—29 შეუძრველად შეუღლებელად G.—31 ურთიერთისა B.—34 სრულ ჰყვეს B.
2 B-ში ეს ადგილი ასე იკითხება: ორმოციისა წლისა ჯამთა გნცდასა.
3 დედანში ეს სიტყვა სწორია ქარაგმით „გრმცა“ და ვინაიდან ბერძნულში ამ ადგილას „ბა თავეტარუთა“, ამიტომ ქარაგმას ვსწინით „გრმცა“-დ.

„ბა თავეტარუთა“-ია, ამიტომ ქარაგმას ვსწინით „გრმცა“-დ.

მინადცა რომელნიმე ნივთთა სიჭმოვსა მიმართ მივიღტოდეს და ოთხთა ამათ ავებულებათა სოფლისათა აჩემს მიზეზი ყოველთა დაბადებისად და რომელთამე ეოცნი, ვითარმედ შეერთებულნი და განუყოფელნი გუამნი, და სიერცენი, და ნესუტუნი აპყრობენ ბუნებასა ხილულთასა. და, ვითარმედ ოდესმე

5 შეკრებიან ურთიერთარს განუყოფელნი იგი გუამნი და კუალად ოდესმე განიყოფიან; და ვითარმედ შეკრებისა მისგან და განყოფისა იქმნების შობად და ხრწნილებად. და ვითარმედ უმტკიცესთა გუამთა, უძლიერესთა და განუყოფელთა შეყოფისა და შეერთებისა მიერ გებისა და განგრძობისა მიზეზი მიეცემის.

მეშმარიტად ქსელსა დედანარდლისასა ქსოვენ, რომელნი ამას და ესევე

10 თარსა წერენ, რომელნი ესრეთ წულილთა, და უქუა|მოთა, და უძლურთა და

სახამთა დაუდებენ ცასა და ქუეყანასა და ზღუასა! რამეთუ არა იტოდეს თქუ-

მალ, ვითარმეი «დასაბამად ქენა ღმერთთან ცად და ქუეყანაჲ», და ამისთვის შე-

სცოტეს იგინი დამკვდრებულსა მისგან მათ თანა უღმრთოებისა, და უღუაწად,

და განუგებულად პგონეს ყოველი, და თავით თვით, და ვითარცა დახუდეს მოძ-

15 რავად. და რადთა არა ესევეთარი რადმე შეგუე|მთხვოს ჩუენ, პირველთავე სი-

ტყუათა მიერ მესესულად სახელის-ღებითა ღმრთისაჲთა გონებაჲ ჩუენი ვანანთლა

რომელმან-იგი აღწერა „შესაქმე სოფლისაჲ“, თქუა რად, ვითარმედ «დასაბამად

ქენა ღმერთთან ცად და ქუეყანაჲ». რაბამ შეუნიერ არს წესი ესე! დასწერის

პირველად დასაბამსა, რადთა არა დაუწყებულად პგონონ იგი ვითემე, და მერმე

20 შესძინა, ვითარმედ «ქენა», რადთა სიცნაურ ყოს იგი, ვითარმედ მკირე ნაწი-

ლი არს დამბადებელსა ძლიერებისად დაბადებული ესე. რამეთუ ვითარცა იგი

მეყეცემან მისევე ველოვნებისადგან ბევრეული რად ჰურტელი შექმნის. არცა ძალი გან-

წლიის, არცა ველოვნებაჲ. ეგრეთვე ყოველთა შემოქმედსა არა ერთისა ხოლო

სოფლისა შესწორებელი ძალი აქუს შემოქმედებისად, არამედ ბევრ-წილად აღ-

25 მატებული, ვინადცა წამის-ყოფითა ხოლო ნებისაჲთა არსებდ მოიყვანა სიდი-

დე ესე ხილულთად ამათ.

დაწ უკუთ ვინადთგან დასაბამი აქუს სოფელსა ამას და შექმნულ არს, გუ-

30 ლისკმა ყავ, თუ ვინ არს, რომელმან-იგი დასაბამი მისცა მას. და უფროს-და,

რადთა არა კაცობრივითა რად გულის-სიტყუთა ეძიებდე, შესკუთ სამე მეშმ-

30 რიტებისადგან, ამისთვის წინათვე უსწრო მოძღურებითა, და ვითარცა მექელი

და მცველი | სულთა ჩუენთა უსასყიდლოდ იგი სახელი ღმრთისად დაბჰქედ და

ტქუა: «დასაბამად ქენა ღმერთმან». ნეტარმან მან ბუნებამან და უმუშველმან

სახიერებამან, საყუარელმან ყოველთა სიტყუერთა მიერ, მრავალთა სასურველმან

მან სიკეთემან, დასაბამმან დაბადებულთამან, წყარომან ცხარებისამან, ნათელ-

2 შოთ BC, აჩემბს G.—4 ნესუტუნი ACDEG, ნესტუნი B, ნესტუნი F.—7 ხრწნილებად ა. აწ უკუშ ესრეთ არს D.—10 წერენ| ზრწენ ACDEFG, წელილთა E, დასაბამთ C, დასაბამთა G.—14 განუგებულად C.—15 რადმე abs. D.—18 წესი| წერილი ACDEFG. (A.—ის ეს სიტყვა წიგნის განახლების შემდეგაა ჩაწერილი).—19 დაუწყებულ EF.—20 საცნაურ ყოს იგი| საცნაურ იქნენ B.—23 განალიის G.—25 ხოლო ნებისაჲთა abs. G.—27 უკუშ A.—28 რომელმან იგი. დასაბამი მისცა მას| რომელმან შექმნა იგი ACDEFG.—31 ჩნთად B.—33 სახიერებან C.—33-34. სახიერებამან—მან abs. C. ბიერ| შნ B, მრავალ-სასურველმან B.—34 მან abs. D.

A 3 r

B 166 v/b

A 3 v

p 9

მან მან გონიერმან, და სიბრძნემან გამოუთქუმელმან, ამან შექმნა დასაბამად ცად და ქუეყანად.

3. აწ უკუე ნუ¹ ჰგონებ კაცო დაუსაბამოდ ხილულთა ამათ, ნუცა ვი-
 B 167 r/a ნათვან მრგულიე შენსა გარემო რბიან ცათა შინა მოძრავენი იგი, ხოლო სი-
 მრგულისა მის დასაბამი საცნობელთა ჩუენთავან ვერ მისაწოდმელ არს და
 ამისთვ დაუსაბამოდ ჰგონო მრგულიე მორბედთა მათ გუამთა ბუნებაჲ. და
 რამეთუ არცა-და სიმრგულე ესე, რომელ არს ეკვედ განმარტებელი, და
 მრგულიე გარე-შემოწერილი, ვინათვან ევლტის საცნობელთა ჩუენთა, და
 A 4 r ვერცა ვინათვან იწყო მას ვჰვობთ. | და ვერცა სადათ იგი დაესრულების²
 მას ესცნობთ, ამისთვს თანა გუაც, რათა³ არა დაუსაბამოდ ვგვზნოთ იგი. რა-
 მეთუ დალადათუ საცნობელთა ჩუენთა ევლტის, არამედ ჰემშარიტებისა მიერ
 უმჭუელად იწყო სადათმე მრგულამან მან წერტილსა ზედა მიველდებმან,
 რაოდენითაცა სიშორითა გარე-შემოწერა იგი. ეგრეთვე შენცა, ვინათვან
 მრგულიად მოძრავნი იგი თავისა მიმართ თვისსა დასრულდებინ, მოძრავობისა
 მათისა სიგლუე⁴ და შუვა არაბათა განკუეთილი ერთობად დაუწყებლობასა
 და დაუსრულდებლობასა სოფლისასა საცთურადცა ნუ დაგიტყეებს შენ.

I კორ. 7,31
 მთ. 24,35
 4 რამეთუ წარმეველ არს ხატი ამის სოფლისაჲ და «ცად და ქუეყანად
 წარვდენ აღსასრულისათვს». უკუე წინადაწარ თქუმულნი სიტყუანი და სოფლისა
 შეცვალებისათვს მოკლედ თქუმულთა ამათ ღმრთიე-სუღიერთა მოძღურებათა
 აღწერილნი ასონი კეთილად გასწავებენ, უკუეთუ გულისგმა ჰყოფ. რამეთუ
 იტყუს, ვითარმედ დასაბამად ქმნა ღმერთმანა. ვინაჲცა ყოველი ჟამისიგან და-
 იწყებულნი თნიერი ყოველისა ღონისა ჟამსავე შინა დასრულდების, და ვინათვან
 ჟამიერი არს დასაბამი, ამისითვს ნუ იტყუელ ხარ აღსასრულსაცა.

A 4 v
 R. 167 r, b
 PG 12
 ხოლო ქუეყანისა ზომანი, და რიცხუთა და ჰამართა ღონენი, და მტკიცე-
 ნი საქმენი, და დივანნი, და ვარსკულავთ-შეტყუელთა საცთური და მრავალ-
 მოცალე იგი ამოკებად ესევეითარსა აღსასრულსა მიიწევინ. ესევეითართა მათ-
 თვს მოსწრაფეთა მათ, ვიდრე-და ყოველთა დამბადებელისა ღმრთისა ხილული
 ესე სოფელი თანა-დაუსაბამოდ ჰგონეს| და გარე-შემოწერილსა ამას და ნიეთიე-
 რისა სიჭმოსავან ავებულსა ბუნებით უხილავისა მის და მიუწოდომელისა ბუნე-
 ბისა ჰატვისა და დიდებასა აღიყვანებენ.

და ვერცა-ლა-თუ ესე შეუძლეს ცნობად, ვითარმედ რომლისა ნაწილი ზრწინი-
 ლებასა და ცვალებასა ქუეშე არს, მისი და ყოველივეცა უმჭუელად მასვე

3 აწ უკუე +B.—4 გარე მობიან G.—9 დაესრულდების| დასრულად B.—10 მას ესცნობთ
 abs. B, თანა გუაცს G, არა +B, ჰგონოთ A, ვაგონოთ B.—12 უმჭუელად A.—15 სიმრგულე A,
 სიმრგულე CFG, განკუთმილი A.—18 აღსასრული თვს AF, უკუე A.—19 მთ C.—20 გულისგმა
 ჰყოფ A.—22 ვინათვან ჟამიერი დასაბამი აქუს B, დასაბამი ამისითვს| დასაბამისათვის G
 —23 ამისთვს abs. B.—25 ვარსკულავთ-შეტყუელთა F.—26 ესევეითართათვს მოსწრაფებთა C,
 ესევეითართათვს მოსწრაფეთა EF.—27 მათ abs. D, დაბადებულისა C.—31 რომლისა G.

¹ A ზღნაწერში ამ სიტყვის წინ ქალაღია და დაწებებული და თავდაპირველად შესაძ-
 ლთა ისევე წერებულყოფი, როგორც B-შია.

² —³ A-ში ეს სიტყვები წიგნის აღდგენის შემდეგაა ჩაწერილი.

⁴ მართალია ამ სიტყვის ნაცვლად A-ში „სიმრგულე“ სწერია; მაგრამ აქ ამ სიტყვის
 პირველი ნაწილი წიგნის ჯანაზღების შემდეგაა დაწერილი და შეცდომაც, ალბათ აქედან მომ-
 დინარეობს.

ენებასა თჳსთასა მიცემად არს ოდესმე. არაჲდ¹ ესოდენ ამაო იქმნეს გულის-
ზრახვითა მათითა, და დაუბნელდა უგულისკვშია იგი გული მათი, და იტყოდეს
თავთა თჳსთა ბრძენ და განცოფენეს, ვიდრე-ღა რომელთამე თანა-დაუსაბამოდ
ღმრთისა განაჩინეს (ჯაჲ; და რომელთამე თქუეს, ვითარმედ ღმერთი არს იგი
დაუსაბამოჲ, და დაუსრულებელი, და ყოველთავე ნაწილთა განგებულებისა მი-
სეხი.

რომ. 1,
21—22

4. რომელთა-იგი მსოფლიოჲსა სიბრძნისა გარდამატებულებმა უძკრესი-
სა საშჯელისა ექმნეს მომატყუებელ, |იხილეთ მახვლად განმცდელნი იგი² ამა-
ოებნი|სანი და წულიად მხედველნი უკეთაუკრებისანი ნეფსით თჳსით გულისკვის-
10 ყოფად ქეშმარიტებისა დაბრმეს. და სხუანი ვარსკულაეთა სიშორესა ზომდეს,
და მათგანთა მათ მარადის მნათობთა და საჩინოთა, და ჩრდილოჲსათა ილ-
სწერდეს, და : [რაჲოდენნი-იგი ასხენ ცასა ბლუართ-კერძო და რომენი-იგი
მათდა სამე არიან საჩინო, ხოლო ჩუენდა უჩინო, და ჩრდილოჲსა სივრცესა, და
ცისა ნაწილთა სიმრგულესა ბევრეულითა საზომითა და სიშორითა განპყოფდეს
15 და აღმოსლესა ვარსკულაეთასა, და დამტკიცებასა, |და მიდრეკასა, და ყოველთა
წაღმართ ძრევისა და წარძღუნენას გამოწულილივით გაიცილდეს, და თუ რავოდენ
ჲამ თვითეული ცთომილთაგანი აღასრულებს სრბასა თჳსსა, ანუ დგომასა³.
ესევეითარსა ამს საცთურსა შინა მყოფთა ერთი ზოლო ღონე, თაეი ყოველთა
ლონეთაჲ, ვერ მოიპოვეს, რათამცა გულისკმა ყვეს დამბადებელი ყოველთაჲ,
20 და მსაჯული მართალი, და მიმგებელი ღირსად მისაგებელსა საქმეთასა; და ვერ-
ცა შეუძლეს ცნობად საშჯელისათჳს სიტყუად რომელ-იგი შეუდგას აღსასრულსა,
და რამეთუ ვერ ეგების არა |შეცვალებად სოფლისაჲ ამის. და რამეთუ გუ-
ლების კუალად-გებასა სულთასა სხუად სახედ ცხოვრებად შეცვალებად. რამე-
25 ბუნებაჲ, ვგრეთვე და ყოფადმან მან სულთა ჩუენთა ცხოვრებამან განა-ღა თჳსი
განგებული შეიწყნაროს უეჭუელად და³ კუალად-გებაჲ.

A 5 r

B 167 v/a

A 5 v

ხოლო იგინი ესოდენ განშორებულ არიან მიხედვად ამის ქეშმარიტებისა,
ვიდრე-ღა მრავალიცა სიცილი წარმოაცარიელიან ჩუენ ზედა, რაჲამს ვიტყო-
დით აღსასრულისათჳს ამის სოფლისა და საუკუნოჲსა მისთჳს კუალად განახლე-

1 თჳთა B, არაჲედ კდ ACDEFG, ესოდენ B.—2 მათითა abs. C.—3 განაცთფეს G.
—4 თქუეს F.—5 განგებისა B.—8 იხილეთ რ ესუეთ B, იგი abs. BG.—9 ნებსით B.—12 და
თუ ACDEF, II და abs. B.—13 ზოლო ჩუენდა| და რომელნიმე ACDEFG.—14 განპყოფდეს| გან-
პზომდეს ACDEFG.—15 დამტკიცებას abs. F, ჟოველთავე B.—16 ძრევისა| ანუჲასა AC,
II და +B, რაოდენ B.—17 თითოეული P, ანუ დგომასა abs. B. —18 რნი იგი ესევეთა ამო
სიქშოთა პპობდეს B.—19 ღონეთა A, ვერ abs. CE, პოვეს B.—20 მისაგებულად C.—21 რლი
შეუღადების B.—22 ვერ| ესრე C.—26 განგებაჲ B, და +B.—27 ესოდენ B.

¹ A-ში ამ სიტყვის ნაცვლად „აჲდ“ სწერია, მაგრამ პირველი ასო შემდეგდროინდელი
ჩაწერილია.

² A-ში ეს სიტყვა შემდეგდროინდელი ჩაწერილია.

³ ამ სიტყვის ნაცვლად A-ში „თუ“ სწერია, მაგრამ ის წიგნის განმარტებელთა მიერაა
ჩაწერილი.

⁴ ეს ორი სიტყვა, რომლებიც B-ში არაა, A-ში შემდეგდროინდელი ჩაწერილია და საერ-
თოდ ამ გვერდზე არსებული დიდი ვარიანტული სტეაობები AB ხელნაწერთა შორის ანავე მი-
ხეხითაა გამოწვეული.

A-ში ეს სიტყვა თავდაპირველად დაუწერიათ, მაგრამ შემდეგ წაუშლიათ.

ბისა. [რამეთუ]¹ ვინათგან მისგანთა მათ დასაბამი ბუნებით პირველ-დაწესებულ არს, რომელთა-იგი ეამიერი აქუს დაწყებად, იტყოდა რამ მათთჳს, ყოველსა პირველად თანა-წარუვალინი ესე სიტყუანი დაიწესნა და თქუა: «დასაბამად ღმერთთან ცად და ქუეყანად».

PG 13 5. ვითარცა² მოესწავების უწინარეს [სოფლისა ამის], რომელი-იგი გონებათა ჩუენთაგან ხოლო იხილების, არამედ დატევილ იქმნა უუწყებლად შეუსგავსებლობისაიჳს წუთ-და ახალ-მოსწავლეთა მათ და ჩხვლთასა. რამეთუ იყო ქეშმარტიად განგებულებად უხუცესი ამის სოფლისა დაბადებისად, რომელი შეენოდა ძალთა ზეცისათა, უაღრესი ეამთა³, საუკუნოდ და სამარადისოდ.

A 6 r B 167 v/ესე იგი არს ნათელი გონიერი შემსგავსებელი ნეტარებასა უფლისა მოყუარეთასა, და სიტყუარი და უხილაფი ბუნებად, და ყოველივე უხილაფთა მათ შემკობილებად, რომელი-იგი ზეშთა არს გონებისა ჩუენისა, რომელთა არცა სახელეებისა შესაძლებელ არს პოვნად და არცა სახისად. და ესენი არიან რომელნი უხილაფისა მის სოფლისა არსებასა აღავსებენ, ვითარცა გუასწავებენ ჩუენ პაველ

კოლ. 1, 16 და იტყუს, ვითარმედ ამის მიერ დაებადა ყოველივე, გინათუ ხილული, გინათუ არა-ხილული, გინათუ საყდარნი, გინათუ უფლებანი, გინათუ მთავრობანი, გინათუ ქელმწიფებანი, გინათუ ძალნი, გინათუ ანგელოზთა მკედრობანი, გინათუ მთავარ-ანგელოზთა ერის-მთავრობანი.

და რაჟამს ჯერ იყო სოფლისაცა ამის დაბადებად, განაგო არსთათჳს პირ-ველად ამისთჳს, რაჟათა იყოს სამოდღერებელ და სასწაულელ კაცობრივთა სულთა, და მერმერ რაჟათა ერთობითა ეთქუა, ყოველთავე შობადითა და განარჩუნადითა მომზავებულ საყოფელ. და რამეთუ ქეშმარტიად შემსგავსებულად და საკუთრად სოფლისა ამის, და ცხოველთა მათ მის შორის მყოფთა, და ნერგთა, და მცენარეთა დაიბადა მოქცევი ესე წელიწადისად, რომელი-ესე მარადის იცავალების და დის და არაოდეს დასცხრების სრბისაგან.

ანუ არა ესრეთ არსა ეამი და წელიწადი, რომლისა-იგი თანა-წარსრული უჩინო იქმნა, და მომავალი იგი არ-და მოსრულ არს, და მოწყენული იგი პირველ ცნობისა თანა-წარაქვლების საცნობელთა და იელტის? და ბუნებაცა დაბადებულთა ეგევითარივე არს, რამეთუ უეჭუელად ანუ აღორძინების; ანუ განიხრ/წნების, ხოლო დამყარებული და მტკიცე არა საცნაურ არს. შეენოდა უუუე ცხოველთა და მცენარეთა აგებულებასა, ვითარცა დინებითა რაჟთმე იძულებით შეკრულთა, და შობითა და ხრწინილებითა მოძრაეთა ეამთა ბუნებისაგან გა-

1 რამეთუ + B.—3 თქუა + ვდ B.—4 ღმერთთან ეად და ქუეყანად რ იყო ეად რამე B.—5 ვითარცა abs. F, სოფლის ამის შექმნა ცისად ACDEFG.—6 ხოლო abs. CEF.—9 ჰვენოდა F, ეამთა + და B.—10 სოულ ჰყო B.—11 შესგავსებულ F.—13 ზესთა F.—16 ყ B.—18 ანგელოზთა მკედრობანი + და B.—20 რაჟამს A.—22 ვმსთუა F, შობათა C.—23 მომზავებულ მომძაფრებულ C.—25 იცვალებინ CE, იცვალებიან DF.—28 არღრა B.—28 იგი abs. B.—30 აღორძინების F.—31 უუუე A.—32 რაჟთმე G.

1 A-ში ამ სიტყვის ადგილას ამოჭრილია ჭაღალდი და შესაძლებელია თავდაპირველად აქაც წერებულყო ეს სიტყვა.

2 აქედან მოყვლებული ვიდრე, „რომელი“-მდე A-ში ახალი ჩაწერილია.

3 ამ სიტყვიდან ვიდრე „სამარადისოდ“-მდე A-ში წიგნის აღდგენის შემდეგაა ჩაწერილი.

რე-შეცვად, რომელსა-იგი შეცვალეზადთა მათ შესწორებული აქუს საკუთრებაჲ და თჳსებაჲ.

5 მინაცა ჯეროვანი სიტყუად წარმოაჩინა მისთჳს, რომელი-იგი „სოფლისა დაბადებასა“ სიბრძნით გუ:სწაივებს ჩუენ და თქუა: «დასაბამად ქმნა»; ესე იგი სობასა და უხუცესობასა მისსა წამებს და იტყჳს დასაბამად დაბადებასა, არამედ შემდგომად უხილაეთა მათ და გონიერთა ხილულთა ამათ და გორციელთა დასაბამსა წარმოიტყჳს.

10 ხოლო ითქუჳს | დასაბამად და პირველიცა აღძრვად, ქვითარცა დასაბამი გზისა კეთილისაჲ არს ქმნად სიმაართლისაჲ; რამეთუ საქმეთაჲგან სიმაართლისათა აღვიძრვით პირველად სანატრელისა ცხორებისა მიმართ. ითქუჳს კუალად დასაბამად სადათ-იგი იქმნის რამეჲ მის ქუეშე მყოფისა მის დასაბამ, ვითარცა სახლისა დასაბამ ითქუჳს საძირკუელი, და ნავისა შეშად იგო, რომელსა ზედა აღევების ნავი, რომელ არს ტროპი. და ვითარცა თქუმულ არს, დასაბამ სიბრძნისა შიში უხელისაჲ. რამეთუ შიში, ვითარცა ხარისხი არს და საფუძველი სისრულისაჲ. და დასაბამ ველოვნებისა საქმეთაჲსა არს ველოვნებაჲ, ვითარცა სიბრძნე იგი ბესელელისი იქმნა დასაბამ კარგისა შექმობისა. და დასაბამ საქმეთა იქმნების მრავალ-გზის კეთილად სრულ-ყოფად საქმეთაჲ მათ, ვითარცა იგი მოწყალეებისაჲ ღმრთისა მიერ მითუალფად მისი და ყოვლისავე სათნობათა საქმისა აღთქუმულთა მათ კეთილთა მოსავეებელისა სრულებაჲ.

PG 16
A 7 r
იგ. სოფ.
16,6
იგ. სოფ.
1,7

20 6. მსეოდენნი უქუე ესე¹ დასაბამნი თქუმულ არიან და იხილე თუ არა-
დი კეთილად მოგზაეებისა ყოველთა მათ ზემო თქუმულთა სახეთა ჳმად იგი და
სიტყუად დასაბამისა? და რამეთუ ვინაჲთ ჟამითგან იწყო სოფლისა ამის და-
მტკიცებამან, შესაძლებელ არს შენ მიერ ცნობად, უკუეთუ ოდენ ისწრაფო აღ-
25 მართ აღთუალვისა ცილობითა ამით ჟამითგან, რომელსა შინა ხარ პონად
დღისა მის პირველისა, რომელსა შინა შეიქმნა სოფელი, | და ესრეთ სცნა თუ
ვინად არს პირველი დაწყებაჲ ჟამთაჲ, და მერმე, რამეთუ ვითარცა საფუძველ-
ნი და ხარისხნი—პირველ დაეზადნეს ცად და ქუეყანად, და მერმე, ვითარმედ
არს რად-მე ველოვანი სიტყუად, რომელი იქმნა დასაბამ ხილულთა ამათ შემეკო-
30 ბისა, ვითარცა ვასწაეებს შენ სიტყუად იგი დასაბამისაჲ, და ვითარმედ არა
ცუდად, არცა ამაოდ, არამედ მიზეზად სარგებელისა და დიდისა საჭმრობისა
მომატყუებელად არსთაგან ეგო დაბადებამ სოფლისაჲ ამის, ვითარცა ქეშპარი-
ტად სამოძღორებელი სულთა სიტყუერთად და ღმრთის-მეცნიერებისა მსწაეელი.

B 168 r/b
A 7 v

1—2 რომელსა—თჳსებაჲ abs. C.—1 შეცვალეზადთა შეცვალეზად B.—10 სიმაართლისაჲ A (პირველი მარცვლი („სა“) შემდგედროინდელი ჩაწერილია).—12 II მის abs. F, ვითარცა სახლისა დასაბამ abs. B.—14 დასაბამი A.—17 ბესელელისაჲ B.—19 სათნობათა A.—21 უფუჲ A, ესე abs. B.—22 კეთილად CDEF, მოგზაეების G.—26 და| რა B.—27 ვინ B.—28: ხარისხანი G, დაიბადნეს B.—29 მად C.—30 იგი+B.—32 არსთა განვეო G.

¹ A-ში ეს სიტყვა სტრიკონზევით სწერია ტექსტისავე ხელითა და მკლნიო.

რამეთუ ხილულთა ამით მიერ და ცნობილთა შეეწევის გონებასა და გულსა აღუპყროს გულისგმის-ყოფად და განცდად უზილავთ, ვითარცა იტყვს მოციქული, ვითარმედ «უზილავი იგი მისი. დასაბამითგან სოფლისათჳ კმნულთა მათ შორის გონიერად იხილევების». და ნუუკუე და წამისა მისთვის და უჟამოხსა დაბადებისა ითქუა, ვითარმედ «დასაბამად ქმნა». ვინათგან დასაბამი განუყოფელ არს და განუშორებელ. ვითარცა დასაბამი გზისად არა არს თავადი გზად, და დასაბამი სახლისად არა არს თავადი სახლი; ეგრეთვე დასაბამი ჟამისად არა თავადი ჟამი არს და არცა-ღა თუ კერძოდ მისი მცირე.

ხოლო უკუეთუ ვინმე იცილებოდის და დასაბამსა ჟამად იტყოდის, უყოდენ, რამეთუ თანა აც, რამთა განყოს იგი ნაწილად ჟამისა; ესე იგი არს დასაბამად, და განზოგებად და დასასრულად. ხოლო დასაბამსა დასაბამისასა მოგონებად სრულიად საიციხელ არს. და რომელი დასაბამსა განჰყოფდეს, ერთისა წილ ორთა შეიქმს და უფროჲს-ღა მრავლთა და ურიცხვთა, რაჲმს განყოფილ იგი მარადის სხუად და სხუად განიყოფოდის.

აჲ უკუე, რამთა ვისწავოთ, ვითარმედ ნებითა ღმრთისათა მყის უჟამოდ დაიბადა სოფელი, ამისთვის თქუა, ვითარმედ «დასაბამად ქმნა». რომლსა გონებად სხუთა თარგმანთა უცხადესად-რე გამოთარგმნეს და თქუეს, ვითარმედ «თავად დაბადა ღმერთმან»; ესე იგი არს მსწრაფლ და მყის. დასაბამისათჳ უკუე სიტყუაჲ აქამომდე იყვენ, ვითარცა ესე მრავლისაგან მცირედი გვთქუჲს.

7. ხოლო ვინათგან ჳელოვნებათაცა რომელთამე ხუროვნებად ეწოდების, და რომელთამე საქმედ, და რომელთამე ხედვად. ხედვთა უკუე სრულენებად გონებითი ხედვად არს, რომელი იგი გონებასა შინა სრულ იქმნების. ხოლო საქმითთა—თუთ იგი მოძრავობად ჟუამისად, რომლისაგან დასცხრეს რაჲ, არღარად დაშებვის, არცა რაჲ ჰგეის სახილველად მხილველთა. რამეთუ როკვისა და ნესტუსა დასასრული არარად არს, არამედ თუთ იგი საქმე საქმესავე შინა დილიღვის. ხოლო ხუროვნობისა ჳელოვნებანი დაღათუ საქმისაგან დასცხრეს, ესა-

ჩინო იქმნებიან საქმენი იგი მათნი, ვითარცა გალატუზობისა, და ხუროვნებისა, და მჭედლობისა, და ფეიქრობისად, რომელნი-იგი დაღაცათუ არა თანა იყოს ჳელოვანი, კმა არიან თავისა მიერ თვისისა ჳელოვანთა მათ წარმოიხინებად და ჯერ არს შენდა, რამთა გალატუზი, და ხუროდ, და მჭედლი და მქსოველი ნაქმართა მათთაგან ვიკვრდენ.

აჲ უკუე, რამთა ცხად იქმნეს, ვითარმედ სოფელი ესე ჳელოვნებით დაბადებულ არს, და ყოველთა სახილველად წინაშე მდებარე არს, რამთა მის მიერ შემოქმედისა მისისა სიბრძნე საცნაურ იქმნეს, ბრძენმან მოსე არა იგმარა მისთვის სხუად რამედ | სიტყუაჲ, არამედ თქუა, ვითარმედ «დასაბამად შექმნა», და არა თქუა, თუ წარმოაჩინა, გინათუ აპმართა, არამედ ვითარმედ «შექმნა».

4 ნუუკუე A, II და abs. B.—7—8 გზად—არა abs. C (ex homoioteleuto).—9 იცილებოდეს EFG, იტყოდეს EG.—11 და განზოგებად abs. B.—12 რომელი; ძალი CD.—14 იგი abs. B.—15 უკუე A, ვისწავოთ! ვისწრაფთა ACDG.—17 გამოთარგმანეს G.—19 უკუე A.—20 ხუროვნებადცა B.—21 უკუე A.—22 გონებითა B, იგი abs. B.—23[საქმითა B, საქმითითა EF, მოძრავობა B.—26 დასცხრეს C.—32 უკუე A.—34 ბრძენმან+მან E, ბრძენმა G.—36 ვითარმედ] გრა DF.

¹ აქედან მოყოლებული C-ს აკლია.

რამეთუ ვინაჲთგან მრავალთა ეოცნა. ვითარმედ თანა-სამარადისო არს ღმერთისა სოფელი ესე, და არა შექმნულ მის მიერ, არამედ ვითარცა აჩრდილი ძალისა მისისაჲ თავით თუსით წარმოჩინებულ, და მიზეზად მისა იტყჳან ღმერთსა, გარნა არა ნებისათჳს მიზეზად, ვითარცა აჩრდილისათჳს გუამსა, და ვითარცა 5 ბრწყინვალეებისათჳს ნათელსა; ამის უკუე ესევეითარისა ცთომისა განმარტებად¹ ესევეითარი ესე განკრძალული სიტყუაჲ იგუშნია წინაჲსწარმეტყუელმან და თქუა: «დასაბამად შექმნა ღმერთმან; ესე იგი არს, ვითარმედ არა ხოლო თუ მიზეზი არსებისაჲ მისცა მას, არამედ შექმნაცა იგი, ვითარცა სახიერმან კუთილი, და ვითარცა ბრძენმან შეენიერი, და ვითარცა ძლიერმან დიდი და გრცელი, | რაჲ- 10 თამცა ვიჩუნა შენ ყოველთა ბუნებათა აღმატებული იგი ველოვებოდა მისი, და განათხვებულთა მათ ნაწილთა ერთად შემაერთებელი, და ყოვლისავე აღსაარებობით ურთიერთარს შემზავებელი, და ერთობითა შემამტკიცებელი და სრულ-ყოფელი, ვითარცა სასაობისა ერთ-ვმობაჲ.

A 9 r
PG 7b.

«დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქუეყანაჲ. ორთა თავაჲგან ყოვლი- 15 სავე დაბადებოდა და არსად მოყვანებოდა საანჯმნო ყო. რამეთუ ცასა უხუცესობაჲ დაბადებისაჲ მისცა, ხოლო და ქუეყანასა მეორე, შემდგომად მისსა. და ყოველივე, რაჲცა არს მათ შორის, უტქუელად მით თანავე დაიბადა. და დადა-ცაოუ არარაჲ თქუეს ნივთთა მათჳს ცეცხლისა, წყლისა, და ჰაერისა, არამედ შენ თუსითა გონიერებითა გულისჴმა ყვე; პირველად, რამეთუ ყოველივე ყო- 20 ველსა შინა აღრეულ არს და ქუეყანასა შინა ჰჳოუო ცეცხლიცა, და წყალიცა, და ჰაერიცა. ვინაჲთგან ქვათაგანცა ცეცხლი გამოვალს, და კუალად რკინისა-გან, რომლისაჲგი არსებოდა ქუეყანისაგანვე არს, | ურთიერთარს კუესებითა უშუ- 25 ხოლო რაჲჲს გარე გამოიწოდოს, მცველთა მათ მისთა განმსქეველ ექნების. ხოლო ბუნებოდა წყლისაჲ, რომელი არს შორის ქუეყანისა, ჯურღმულის მთბრელ-ნი გჳუენებენ, და ეგრეთვე ჰაერისასა—ნორტიობისაგან ქუეყანისა სიმჭურვალითა მზისაჲთა აღმავალნი ორთქლნი გუაუწყებენ.

B 169 r/a

A 9 v

და კუალად განთხვებულად ბუნებოდა მაღალთა ადგილთაჲ ცასა დაუჰყრი- 30 ეს, ხოლო მაღალი ესე, ქუეყანასა, ვინაჲცა სუბუქნი იგი ჴეცად აღმაღლდებოდა, ხოლო მიძინენი ქუეყანად მიღრკებიან. ხოლო ჴე იგი და ქუე ურთიერთარს წინააღმდეგობ არიან. და რომელმან ბუნებით ფრიად განშორებულნი იგი მოიგესნენა, შორის მათსა აღმავსებულნიცა იც² მათნი მოასწანენა. ვინაჲცა ნუ ეძიებ თუთოეულისათჳს მითხრობასა, არამედ დადუმებულნი იგი მოჴსენებულთა 35 მათ მიერ გულისჴმა ყვენ.

8. «დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქუეყანაჲ. თუთოეულისა აგებულე-ბისა ბუნებისა გამოკულევისა, რომელინი ხილვითა გონებისაჲთა განიცდებიან

3 წარმოჩინებული FG, ღ³თისა G.—4 ნებსითად B.—10 იგი abs. DEF.—13 სახიობათა B.—16 I და abs. K.—20 წყალი B.—24 შინა abs. EF.—2⁵ გამოიწოდოს გამოიწოდოს G, იქნების G.—30 ამაღლდებიან BF.—34 თითოეულისათჳს B, არამედ+და G.—35 გულისჴმა ყვე G.—36 დასაბად A, თითოეულისა-B.

¹ A-ში ამ სიტყვაში „თ“-ს შემდეგ ერთი ასოა ამოღებული.

ჩუენ მიერ, და რომელნი სპცნობელთა მიერ ჩუენთა იხილვებთან, მრავალი და განგრძობილი სიტყუაჲ შემოაქუს მათ მითხრობისაჲ, რომელთაჲ უკუეთუ ეინებოთ განხილვაჲ, მრავალნი და ურიადნი სიტყუანი განვლინეთ მათ ზედა, ეინადეა რაოდენი შეჭავეს თქუმად თუთოელისა საძიებელისათს მათ¹, გელ ცყოთ მითხრობაჲ, ხოლო რომელიათს მთალებეა არარას შემოიღებდეს ჯეროვანსა⁵

A 10 r რამსე აღშენებასა ეკლესიისასა, ვითარცა უჭმართა|გან ვიჯმნეთ მათგან. და ესაია 51,6 ტუუათა მიერ ბუნებისათს მისისა კმა-საყოფელი გულისწმის-ყოფად დასთვისა B 169 r/b ჩუენ შორის თქუა რაჲ, ვითარმედ «რომელმან დაამყარა ცაჲ ვითარცა კუამ-

PG 21 ლი»; ესეიგი არს | წუილილი რამე და არა მტკიცე, და არცა ზრქელი ცისა აგებულებად შენაიფა. ხოლო სახისა მისისათს კმა არს ჩუენდა, რომელი-იგი თქუა მან გალობასა ზინა და დიდების-მეტყუელებასა ღმრთისასა; ვითარმედ

ესაია 40,22 «რომელმან გარდაიარება ცაჲ, ვითარცა კამარაჲ». და თუ-მებრ ესევე ქუეყანისათსცა ვაზრახხოთ თაფთა თუსთა, რაჲთა არა გამოვიწულიდეთ ბუნებასა და არსებასა მისსა, და ვიტყოდით: თუ ვითარი-მე რაჲ არს, ანუ რაბამი. და

არცა შევაქცევდეთ გონებათა ჩუენთა წინა-მდებარისა მის გამოძიებასა, და არცა ვეჭიებდეთ უქმსა რასმე ბუნებასა სიპოხეთაგან, რომელი-იგი უფითარებო არს თუსითა აგებულებითა, არამედ რაჲთა კეთილად უწყოდით, ვითარმედ ყო-

ველივე რომელი მის შორის იხილვების, შეიქმნა იგი დამატკიცებელად და აღმავსებელად არსებისა მისისა.¹⁰

რამეთუ უკუეთუ თუთოელი მის შორის მყოფთა ვითარებათაჲ-სიტყუთ გამოლებად მისგან აზნო, ვერ-სადა უძლო დადგომად და არცა-ღა რაჲ დაუ-

A 10 v ტკეო მის შორის. |რამეთუ უკუეთუ განაშორო მისგან სიშავე, და სიგრძივე, და სიმძიმე, და სიმტკიცე და მის შორის მყოფნი ივა გემოჲ-ხილვისა სიპოხენი, და გინათუ სხუანი იგი, რომელნიცა რაჲ მის შორის იხილვებთან, არღარაჲ

დაშთეს წინა-მდებარედ.²⁵

და ესე რაჲ დაუტკენვე, არცა-ღა მისსა ძიებასა გამკნებ შენ, თუ რასა ზე-და მდგომარე არს. რამეთუ ესრეთცა განლიგნებისვე გონებაჲ, რაჲმს გულის-

ზრახვად გამოწულიდვისა თუსისა ვერარას ჰპოებდეს დამტკიცებულსა დასას-რულსა. რამეთუ უკუეთუ ჰაერისაჲ სთქუა განმარტებად სიგრცესა ქუეშე ქუეყა-

ნისასა, განსცვარდე, თუ ვითარ თავს იდებს ლბილი იგი ბუნებაჲ, თხელი და ფრიად სუბუქი ესოფენისა სიმძიმისა ტურთვად და არა განგრძობის ყოფით-

B 169 v/d კერძო და ვანეღტის | დაჭირებასა მისსა, და მარადის შემაწირებელისა მისგან ზე აღმოვალს.³⁰

და კუალად, უკუეთუ მოიგონო, ვითარმედ წყალი არს დარეცილ ქუეშე³⁵ ქუეყანისა, ესრეთცა განაჭრთე და სთქუა, თუ ვითარ მძიმე იგი და მტკიცე, არა

2 რლთა B, უკუეთუ AB.—3 გნვლინეთ F.—4 თითოეულისა B, შთი B.—6 რასაჲ G.—8 გულისწმის ყოფით B.—11 აგებულება B.—14 გამოწულიდვიდეთ ACDG.—21 თითოეული B.—22 დაუტეო B, დაუტეოს G.—28 განლაგდებისვე B, გნვლიგნებვე EI; გული ზრახვად ACG.—29 ვერარას A («რ» სტრიქონზევით სწერია), ვერარას B, ჰპოებდეს B.

1 A-ში ეს სიტყვა წიგნის განახლების შემდეგაა ჩაწერილი.
2 A-ში ეს სიტყვა სწერია უპირაგმოდ ასე: «თქმული».

დაინთქმის წყალთა მათ შინა, არამედ ესრეთ უძღურისა ბუნებისაგან ესოდენ
ძნად სატრთავი იგი მძიმე იტვრთვის! და მერმე გამოვიძიებდე რაჲ თუთ წყლი-
ს მის-ცა საძირკუელსა, განჰკვრდე და სთქუა, თუ ვითარსა-მე გველსა და
მტკიცესა ნივთსა ზედა მდგომარე არს უკუანაესენელი იგი სიღრმე მისი.

- 5 9. ხოლო უკუეთუ სხუა რაჲმე გუამი მოიგონო უწმელესი და უძლიერესი
ჭეუ შთასლოვისაგან დაზაყენებლად ქუეყანისა, კუალადცა ეგრეთვე მსგავსად გა-
ნიზრახავ მისთვისცა, ვითარმედ მასცა რაჲ-მე უქმს დამჭირველი და განმამტკი-
ცებელი, რაჲთა არა დაეცეს. და უკუეთუ შეუძლოო მოპოვნებულსა რაჲმე სა-
ხესა მისთვისცა მოგონებად, კუალადცა მისიცა რაჲმე განმამტკიცებელი ნივთი
10 საძიებელ იქმნეს გონებისაგან ჩუენისა და ესრეთ დაუსრულებელთა გუამთა, ძიე-
ბასა შთავეარდეთ, რაჲჲს მარადის პოენილისა მის ძირისა კუალად სხუსა
ძირსა ევგონებდეთ. და რაოდენ უფროჲს განგამრავლებდეთ ძიებასა, ეგოდენ
უფროჲს მწდომბსა და მაცილობელსა გონებასა კარსა განუღებთ, რაჲთა უკუე-
თუ ოდენ შეუძლოს ყოველსავე, რომელიცა მოიგონოს, თუთვე მცდომად აღუდ-

15 გეს და მეორითა პირველი იგი დაბრუნდოს და უწმარ ყოს.
ამისთვის დაუდევ გონებასა შენსა საზღვარი, ნუფუკუე და მრავლად გამო-
ძიებასა შენსა სიტყუად იგი იობისი შეესოს, გამოიკვლევდა რაჲ მიუწდომელთა
მით, და გვიკითხოს შენცა მის მიერ, ვითარმედ არასა ზედა დანსუალულ არიან
კარშიენი¹ მისნი». არამედ დალაცათუ ოდესმე გესმეს ფსალმუნთა შინა, ვი-
თარმედ იმე დაეამტკიცენ სუეტნი მისნი», სამარადისოდ | მპყრობელი იგი ძალი
მისი სუეტთა წილ თქუთულად გულისგმა ყავ. ხოლო რამეთუ «სლუათა ზედა და-
აუფუნა იგით», რომელსა იტყვს ფსალმუნი; ესე იგი არს, რამეთუ ბუნებასა წყალ-
თასა ყოვლით-ყვრძო შეუცავს და გარე-მოსხმულ არს ქუეყანისადა² იგი. განჰკვრ-
დი და ნუ იტყვ, ვითარმედ წყალი მდინარე არს და შთამართ შთამავალ და
ვითარ დამოკიდებულად მდგომარე არს და არა სიდა შთავალს; არამედ უკუეთუ
ესე გიკვრ, ამას ვითარ არა განიზრახავ, ვითარმედ თუთ იგი ქუეყანად დალა-
ცათუ ვიდრე აქამოდეცა უფროჲს განგუაერთობს. და უმეტესსა უღონობებასა
მისცემს სიტყუასა ჩუენსა თუთ იგიცა, რომელი-იგი ბუნებით უმძიმეს არს, და-
მოკიდებულევე არს, წყალთა შინა და განურღუეველად ჰგვის.

20 თარმედ იმე დაეამტკიცენ სუეტნი მისნი», სამარადისოდ | მპყრობელი იგი ძალი
მისი სუეტთა წილ თქუთულად გულისგმა ყავ. ხოლო რამეთუ «სლუათა ზედა და-
აუფუნა იგით», რომელსა იტყვს ფსალმუნი; ესე იგი არს, რამეთუ ბუნებასა წყალ-
თასა ყოვლით-ყვრძო შეუცავს და გარე-მოსხმულ არს ქუეყანისადა² იგი. განჰკვრ-
დი და ნუ იტყვ, ვითარმედ წყალი მდინარე არს და შთამართ შთამავალ და
ვითარ დამოკიდებულად მდგომარე არს და არა სიდა შთავალს; არამედ უკუეთუ
ესე გიკვრ, ამას ვითარ არა განიზრახავ, ვითარმედ თუთ იგი ქუეყანად დალა-
ცათუ ვიდრე აქამოდეცა უფროჲს განგუაერთობს. და უმეტესსა უღონობებასა
მისცემს სიტყუასა ჩუენსა თუთ იგიცა, რომელი-იგი ბუნებით უმძიმეს არს, და-
მოკიდებულევე არს, წყალთა შინა და განურღუეველად ჰგვის.

25 ვითარ დამოკიდებულად მდგომარე არს და არა სიდა შთავალს; არამედ უკუეთუ
ესე გიკვრ, ამას ვითარ არა განიზრახავ, ვითარმედ თუთ იგი ქუეყანად დალა-
ცათუ ვიდრე აქამოდეცა უფროჲს განგუაერთობს. და უმეტესსა უღონობებასა
მისცემს სიტყუასა ჩუენსა თუთ იგიცა, რომელი-იგი ბუნებით უმძიმეს არს, და-
მოკიდებულევე არს, წყალთა შინა და განურღუეველად ჰგვის.

30 არამედ ესე არს უღონო და თანა-წარუეილ, რაჲთა გინათუ ქუეყანად თა-
ვით თვისით ვთქუათ მდგომარედ, გინათუ წყალთა ზედა მდგომარედ, ნუცა სა-
და განვეზრებთი ღმრთის-მსახურსა გონებასა, არამედ ყოველივე ძალისა სა-
ღმრთოჲსა და ყოველთა შემოქმედისა პურობასა და განგებასა მივამოვით. ესე

5 სხუაჲ სტუი D, სტუ EF.—8 რასამე G.—9 კდ B.—10 დაუსრულებელთა და უს-
რულთა G.—11 შთავარდეთ A, შთავარდეს EF.—13 ვარი განუღლით B.—14 რომელიცა რაი.
ცა G.—16 ნუ უკუე A.—18 დამსუფალულ არიან B.—19 არშიენი G.—21 ხოლო abs. B.—22 რომ-
მელსა იტყვს რასა აუწყებს B, ფსალმუნი abs. B.—23 ქუეყანისადა+ B, იგი განჰკვრდი abs. B.
—(A-ში განახლების შემდეგა ჩაწერილი).—31 II მდგომარედ მოპრავად ACDEF.

¹ ამ სიტყვაზე მითითებით A-ში ქვედა აწიხე მხედრულად სწერია: შე კარშიენი.

² A-ში ეს სიტყვა წაშლილი უნდა იყოს და რადგანაც ბერძნულში მისი ბადალი სიტყვა-
არის (უჲ ყჲ), ამიტომ ჩვენც შემოვთავაქვს B-ს მიხედვით.

A 12 r უკუე ჯერ არს, რაათა ვეტყოდით თავთაცა ჩუენთა და მათცა, რომელნი გუ-
 უს. 94,4 კითხვიდენ ჩუენ: გარდამატებული ესე და მიუწოდებელი | სიმძიმე ქუეყანისაჲ
 რასა ზედა დამტკიცებულ არს, ვითარმედ «გელსა შინა ღმრთისასა არიან კიდე-
 ნი ქუეყანისანი». რამეთუ ესე უფროჲს და უმტკიცეს არს გონებისა ჩუენისა გან-
 კრძალვად და გულისკმის-საყოფელად და მსმენელთა მათ უფროჲს სარგებელ. 5

B 170 r/a 10. თქუეს ვითემე ბუნებისა გამომეტებელთა განლაღებულთა, ვითარმედ
 ესეგითართა მიზეზთათს ჰგვის ქუეყანაჲ შეუძრველად, რამეთუ ვინათგან ყოვე-
 ლისა საშუელი ადგილი მიუღებეს და ყოვლით-კერძო სისწორისათს და კი-
 დით-კიდემდე განფენისა, ვინათგან ცალიერი ადგილი არა აქუს სადაამტკაც
 მიდრკა, ამისთს იძულებით დგას იგი თავსა | ზედა თქსა, ვინათგან ყოვლით- 10
 კერძო შეუძლებელ არს მისდა. ვინაჲ კერძოვე მიდრეკად ყოვლით-კერძო გარე-
 შეცვისათს და ამისთს ერთსა ზედა ჰგვის მარადის. და საშუელი იგი ადგი-
 ლი, არცა განწყესებით, არცა თავით თქსით მიეცა ქუეყანასაო, არამედ ვითარ-
 მედ ბუნებითი არს იგი მისი და იძულებით და უნებლიათ 1 ზედა რებული.

A 12 v 20 ხოლო ვინათგან გუამსა მას ცისასა შესკნელი იგი და დასასრული ად-
 გილი დღუეპრეის, იტყუან. ვითარმედ რაოდენიცა რაჲმე მძიმეთაგანი შესკნელით
 შთამოვარდეს, ესეგითარი იგი ყოვლით-კერძო საშუელად მიიწევის. რამეთუ
 სადაცა მივლენ ნაწილნი, | ცხად არს, რამეთუ ყოველნივე მუნ მიიზიდვიან. და
 ვინათგან ქვაჲ, და ძლი, და ყოველივე ქუეყანისაჲ დამართ მიიზიდვის, იგი სა-
 მე ყოველი იფოს საკუთრად ქუეყანისაჲ და შემსგავსებული დგომისა მისისაჲ 20
 და უკუეთუ სუბუქთაგანი რაჲმე აღმაღლდეს საშუელისა მისგან ადგილისა,
 ცხად არს, რამეთუ ზეცად აღვალს იგი. ვინაჲცა თქსი ძრვად არს მძიმეთაჲ მათ
 ქუეყანად მომართ, ხოლო ქუეყანად საშუელი იგი ადგილი აჩუენს სიტყუამან.

PG 25 აჲ უკუეუ ნუ. გავკრს, ვინათგან არა ვინაჲ მიდრეკების ქუეყანად, რამეთუ
 ადგილი მისი ბუნებით შეგია არს და უნებლიეთ თანა აც, რაათა | ევოს იგი 25
 ადგილსა თქსსა. ვარნა თუ ვარეშე ბუნებისა აღძრას იგი, და იცვალოს თქსი-
 საგან სიმტკიცისა. ხოლო შენ უკუეთუ რაჲმე თქუშულთა ამათ მათთაგანი სარწ-
 მუნოდ აღვიწინდეს, ყოვლისავე ესრეთ განმანწყებელისა ღმრთისა სიბრძნისა
 მიმართ მიცვალე საკარგელებაჲ. რამეთუ საკარგელებაჲ იგი დიდთა მათ საქ-
 მეთაჲ არა დამტკირდების, ვინათგან დიდებულებათა მათ, ვითარ-იგი იქმნებენა, 30
 იპოვოს რაჲმე სახე, და უკუეთუ არა, მაშა უძლიერესმცა არს მარტივი იგი
 სარწმუნოებაჲ მეტყუელებითთა წამებათა.

A 13 r 11. ჲა ამისჲე პირსა და სახესა ვიტყუთ ცისათსცა, რამეთუ მრავალ-კმეა-
 ნი და მრავალ-ფერი | გამოძიებამ დაწერეს ბრძენთა მათ სოფლისათა ბუნეი-

1 უკუეუ A, ვეტყოდით EF.—3 ვითარმედ ვითარცა D.—12 საშუელი B.—14 უნებ-
 ლით BD.—17 საშუელად A.—20 ყველ EF.—21 ამაღლდეს B.—23 ქუეყანად—ხოლო abs. G, (ex
 homoioteleuto).—24 უკუეუ A, უკუე B, გიკვრს B, გიკუთრს G, არაჲ A.—25 მისი abs. G.
 —31 სახე+კეთილად შეიწყნარე AE.

1 A-ში ეს სიტყვა ტექსტში არ გამოხატულა და შემდეგ მარჯვენა აწივზე მიუწერიათ გარ-
 კვეთი. ასე: „უნებლ იეთ“

და კუალად სხუად ვინმე ქაბუკი ჰასაკითა და გონებითა მრავლის-მეტყუე-
 ლებითა და სიტყუათა შეწყობითა აღიძრა და აღდგა მათ ზედა, და ესე ყოვე-
 ლი შეპირა და დაარღვა, და მის წილ თუხი განწყესებად შემოიღო. ხოლო ჩუენ
 დაეცადნეთ რინი და მიუშუნეთ ურთიერთარს დაარღუევად. და ბუნებისათს
 და არსებისა სიტყუად დაუტყევით და ვერჩდეთ მოსეს, რამეთუ იტყჳს, ვითარ-
 მელ «დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქუეყანაჲ», და კელოვნად შემოქმედსა
 მას და ყოვლად ბრძენსა კელოვანთ-მთავარსა ვადიდებდეთ, და სიკეთისაგან
 ბილულთაჲსა კეთილთა უკეთესი. იგი გულისწმა ვყოთ, და სიდიდისაგან საჩინოთა
 ამით და გარე-შემოწერილთა გუამთაჲსა განვიზრახოთ დაუსრულებელისა მის-
 თს და მიუწლომელისა, და უფროჲს აღმატებულისა და სივრცითა თჳსთა
 ძლიერებათაჲთა ყოველთა გონებათა უადრესისა.

A 14v
 170 v/b

რამეთუ დაღაცათუ ბუნებასა დაბადებულთასა უმცარ ვართ, არამედ
 რომელიცა იგი საცნობელთა ჩუენთა მიერ განიცდებისა ესოდენ განსაკრთომელ
 არს, ვიდრე-და მრავალ-განზრახო ესე გონებაჲ ჩუენი უდარეს იბოვის კნინისა
 მის ნაწილისა ამის სოფლისა ნივთიაჲსა, რაჲთამცა შეუძლო ღირსად გამო-
 თქუიდა ბუნებისა მისისაჲ, და რაჲთამცა ჯგეროვანი და თანანადები ქებაჲ შე-
 წირა დამბადებელისა, რომლისაჲ არს ყოველივე დიდებაჲ და სიმტკიცე უკუ-
 ნითი უკუნისადმდე, ამენ.

თქუილული მისნიჲ

თ ა ვ ი ბ

შეს. 1,2

სიტყუაჲ ესე: *ხოლო ქუეყანაჲ იყო უხილავ და განუმჴადებელა.*

1. მცირდეთა სიტყუათა წარმოჩენასა შინა შევექციეთ ცისკარს და ესო-
 დენი ებოვეთ გონებისა და სიღრმისა მათისა დაფარულებად, ვიდრე-და შემდგო-
 მითი შემდგომად დაშთომილისა მისთჳს სრულიად სასოებაჲ წარვიკუთეთ. რა-
 მეთუ უკუეთუ სტოვად წმიდათაჲ ესევეთარი არს, და ესოჲ ტაძრისაჲ ესრეთ
 შეუნიერ და მიაღალ, და სიკეთისა გარდამატებულებითა თუალთა გონებისა
 ჩუენისათა განაბრწყანებებს, ვითარი-მე უკუე იყოს წმიდაჲ იგი წმიდათაჲ? და
 ვინ შემძლებელ არს შეკადრებად ვფუვალთა მათ, ანუ ვინ მიხედოს გამოუთქუ-
 მელთა მათ? რამეთუ მიუახლებელ არს მათი ხილვადცა და ყოვლბთურთ ძნიდ
 სათარგმანებელ სიტყუად და გულისწმის-ყოვად მათი. გარნა ვინამთგან მართლ-
 25
 30

A. 15 r

7 სიკეთისაგან] სიტყვისაგან C.—9 მათ C.—10 თვისთა G.—12-13 არამედ რომელიცა] ვინაცა B (ამ ხელნაწერში პირველი ორი მარცვლი („გინა“) შეზღვედროინდელი დაწერილია).
 —15 ნაწილსა A.—19 თქუმული მისივე ახს. D.—20 თავი მეორე D.—23 შეამდგომნი-შემდ-
 გომად C.—2b და ესოჲ ტაძრისაჲ+B.—27 უკუე A.

1 ბერძნული დენდის მირითად ტექსტში სათაური ასეა: *Ὁμολογία Β' Περὶ τοῦ, Ἀόρα-
 τοῦ ἦν ἡ γῆ καὶ ἀκαταμάτευτος* („შესახებ იმისა, ვითარმედ უხილავ იყო ქუეყანა და
 განუმჴადებელა. ხოლო ვარიანტნი: *ἦν δὲ γῆ ἡ ἀόρατος καὶ ἀκαταμάτευτος*
 (ე. ი. ისე, როგორც ქართულშია).

მსაჯულისა მის მიერ გამორჩევისათჳს ხოლო ჯეროვნისა სასყიდლენი განმზადებულ არიან არა საწუნენნი, ნუ დაეცონებთ გამოძიებად. რამეთუ დაღაცათუ ღირსებისაგან ნაკულუევან ვართ, არამედ უკუეთუ განზრახვისაგან წერილთაჲსა არა განვკუვეთ | შეწყვენითა სულისა წმიდისაჲთა, ჩუენცა არა შეურაცხ

5 ვიკმნეთ სრულიად და თანა-შეწყვენითა მადლისაჲთა აღშენებაცა რამე ეკლესიასა ღმრთისასა მოვატყუათ.

აღა ქუეყანაჲ იყო უხილაჲ და განუშზადებელა- ვითარ რამეთუ ორნივე სწორებით შეიქმნეს ცაჲ და ქუეყანაჲ, და ცაჲ სრულ იქმნა, ხოლო ქუეყანაჲ წრთ-ლა უსრულ არს | და განუშზადებელ? ანუ თუ, ყოვლიდევ რაჲ არს განუ-

10 შზადებლობაჲ იგი მისი და რომლისა მიხეზისათჳს იყო ქუეყანაჲ უხილაჲ? არს უკუე სრული განმზადებაჲ ქუეყანისაჲ, მისგანთა მათ უშურეგლობაჲ: მცენარეთა პირად-პირადთა აღმოცენებაჲ, ხეთა მიღალთა ნაყოფიერთა და უნაყოფოთა წარმოჩინებაჲ, ყუვილთა ფეროვნებაჲ და | სურნელებაჲ, და რაოდენთა იგი

15 ყანასა და მშობელისა მათისა შემკობად. რომელთაგანი ვინაჲთგან წუთ-ლა და არარაჲ იყო, საპართლად სახელ სდევ მას სიტყუამან «განუშზადებელა»¹.

აღა თუთ მებრ ესევე ცისათჳსცა ჯეროვან არს თქუმაჲდ, ვითარმედ წუთ-ლა და არცა იგი მოქნილ იყო, არცა მიეღო თჳსი სამკაული; რამეთუ არცა მზისა მიერ განათლებულ იყო და არცა მთოვარისა. რამეთუ არცათუ შე-

20 ქმნულ იყენეს ესე და არცა მწყობრითა ვარსკულეთაჲთა ვარსკულეთისნებაჲ. ვინაჲცა არა სცთუ ქემშარიტებისაგან, უკუეთუ ცასაცა განუშზადებელ უწოლო. ხოლო უხილაჲდ ქუეყანასა ორთა მიხეზისათჳს უწოდა: ერთად ამისთჳს, რამეთუ არცა იყო წუთ-ლა ვაცი მხილველი მისი, და მეორედ, რამეთუ დაფარულ იყო პირი მისი მდგომარეთა მათგან მის ზედა წყალთა, და მის გამო ვერ შე-

25 საძლებელ იყო სიღვაჲ მისი. რამეთუ არ-ლა შეკრებულ იყენეს წყალნი შესაკრებელსა მათსა, რომელნი-იგი უქუანაჲსკენელ შეკრიზნა ღმერთმან და უწოდა მათ ზოუებ.

უხილაჲი უკუე რაჲ არს?—ერთად, რომელი გორციელთა! თუალთაგან არა

30 იხილებოდის, ვითარცა ესე გონებაჲ ჩუენი. და კუალად, რომელი-იგი ბუნებით საჩინო არნ და სახილველ და დაიფარის იგი გუამისა მისგან ზედა-მდებარისა, ვითარცა სიღრმეთა შინა რკინაჲ. და სახისა ამისებრ ვიტკუთ თქუმულად² ქუეყანისა უხილაჲობასა, რამეთუ დაფარულ იყო იგი წყლისა მიერ; და მერმე კუალად, რამეთუ არ-ლა დაბადებულ იყო ნათელი და ამითცა სახითა არარაჲ იყო საკრველ ბნელსა შინა ყოფაჲ მისი; რამეთუ ჰაერი იგი, რომელი იყო მას ზე-

35 და, |არ-ლა იყო განათლებულ და ამისთჳსცა უწოდა მის წიგნმან «უხილაჲად». B 171 r/8

5 მადლისაჲთა| სულისა[ა]თა. B.—7 ორნივე| ორნი ესე CEF. ორნივე ესე G.—9 განუშზადებულობაჲ A.—11 უკუე A, სრული| სული C.—14 უქუანაჲსკენელ A.—18 მოქნილ იყო| ქნილი იყო G.—20 ესე abs. B.—24 მისი abs. F.—28 უკუე A.—30 საჩინო არიან CF, საჩინო არან G, ზედა| და CDF.—31 ქუეყანის G.—32 უხილაჲობასა B.

¹ ამ სიტყვის შემდეგ C-ს გადაშეწერი იმეორებს მის მიერ უკუე დაწერილ ტექსტს: 9—16: განუშზადებულობაჲ—განუშზადებელ.
² A-ში ეს სიტყვა უკარავიად სწერია ასე: «თქმულად».

2. არამედ განმრყუნელნი იგი ქეშმარიტებისანი, რომელნი-იგი არა ასწავებენ გონებათა თუსთა შედგომად წიგნთა, არამედ თუსთა ნებათაებრ გონებასა წიგნთასა გარდააქცევენ, სიტყუთა ამათ მიერ ნივთსა იტყუან მოსწავებად. და ვითარმედ უხილაჲ და განუშადებელ იყო იგი ბუნებით და უმსგავსო თუსთა შინა სახლგარსა, და უვითარო, და უცხო ყოვლისავე მსგავსებისა და ხატოვნებისაგან, რომელი-იგი მოილო ჯელოვინჲან და თუსითა მით სიბრძნითა გამოხატა, და წესიერებად მოიყენა და ესრეთ მის მიერ არს ქმნა ხილული ესე.

A 16 v მაშა უკუეთუ | შეუქმნელ არს, პირველად უკუე სწორ ვიდრე-მე არს იგი ღმრთისა პატივითა და მისვე უხუცესობისა ღირს-ქმნილ? რომლისა რამცა იყო უუღმრთოეს, რაჲმს უვითაროჲ იგი, და უმსგავსი, და უკუანასკნელი უშუერე-ღმად, და დუბეტდელი და გამოუხატელი მწიგული (რამეთუ თუ მათაჲც სიტყუათა ვიგმარებ) ბრძნისა, და ძლიერისა, და ყოვლად-შუენიერისა შემოქმედისა, და ყოველთა დამბადებელისა ღმრთისა პატივსა და თვადობასა ღირს-იქმნებოდის?

და მერმე, უკუეთუ ესეოდენი არს, ვიდრე-ღმად ყოველსავე ჯელოვნებასა ღმრთისასა შვიწყნარებს, ამითვე სახითა გამოუკულებელისა მის ღმრთისა ძლიერებისა სწორსა ძლიერებასა მისცემენ მას, ვინაჲთგან ქმა არს იგი ყოველსავე მას საღმრთოჲსა გულისქმის-ყოფისა თაჲისა მიერ თუსისა განზომად.

ხოლო უკუეთუ საქმეთა და შექმნებათა ღმრთისათა უმცირეს არს ნივთი, ეგრეთცა უბოროტესად გომბად მიდრკეს სიტყუად მითი, რაჲმს ნაკულღევა-ღმრთისათუ სიწმინდასა თუსთა საქმეთაგან ურგებად და უქმად დაიყენონ ძლიერებად ღმრთისად. არამედ შეატუნა იგინი სიმკლდეჲმან კაცობრივისა ბუნებისაჲნი. და ვინაჲთგან ჩუენ შორის ათოეთული ჯელოვნობაჲ რომლისაჲმე ნივთისა მიმართ ვანთუხებულად შექცეულ არს, ესე იგი არს მჭედლობაჲ რკინისა

A 17 r და სხუროვნებაჲ | შეშისად; და ამათცა შორის, სხუად არს წინა-მდებარე, რამეთუ არს ნივთი გარეთ-შემოღებულ, ხოლო მსგავსებაჲ ჯელოვნებისაგან მოხავებულ, ხოლო სრულებაჲ, ორთაჲც მათგან შეერთებაჲ; ესე იგი არს მსგავსებობაჲ და ნივთისა. ესრეთ უკუე ჰგონებენ საღმრთოჲსათუსთა დაბადებისა, ვითარმედ საჲე სოფლისად სიბრძნისაგან ყოჭელთა შემოქმედისა შემოღებულ არს, ხოლო ნივთი—გარეთ დაგებულ დამბადებელისა წინაშე, და შექმნულ სოფელი შეხავებული; ესე იგი არს, ვითარმედ შანთი მდებარე და არსებაჲ სხუთ-კერძო აქუს, ხოლო ხატი და მსგავსებაჲ ღმრთისა მიერ მიუღებიც. და ამის მიერ შემთხუევის მათ უფარის-ყოფად დიდისა ღმრთისა დაბადებულთა დაბადებისა და კერძოჲსა ოდენ სრულ-ყოველ და მცირედისა რაჲსმე ნაწილისა არსთა დაბადებისათუს თავით თუსით შემოღებულ დაბადებასა შინა. რამეთუ სიმდაბლისაგან გულის-სიტყუათა მათთაჲსა ვერ უძლეს სიმდაბლესა ქეშმარიტებისასა მიხედვად, რამეთუ სოფელსა ამის შინა ჯელოვნებანი ნივთთა უკუანასკნელ შემოვიდეს საჭიროთა მათუს საჭმართა ცხოვრებისათა.

R მასსადამე EF, უკუე A.—10 უმსგავსი A, უშუერება A.—11 დაუბეტდელი EF.—12 და ძლიერისა abs. C, ყდ შეშნიერისა A.—23 თითოველი B, ჯელოვნება BE.—25 შეშისაჲ შენებისა G, დაჲ რამეთუ CE, ამითცა EF.—26 შექმნილი A (ბოლო ნაწილი ამ სიტყვისა განახლებულა), იგი+არს C.—26—30 მსგავსებისაგან—არს abs. C (ex homioleleuto).—29 უკუე A.—30 შემოღებულ F.

რამეთუ მატყლი უწინარეს იყო ქსოვისა, ხოლო ქსოვად შემოვიდა და ნაკულუღვენება ბუნებლისა სრულ ყო თავისა¹ მიერ თვისთა. [და კულად] ძელი A 17 v იყო და ხუროვნებაჲ მობილო იგი და შეამყო ნივთი მისი თვთოველთა საქმეთა საკმრობისათჳს, და საკმრობად იგი მისი გჯუენა ჩუენ; და საკე შეუზნად

5 |მენავეთა, და ნიბათ ქუეყანის-მოქმედთა, და ლახუარი ჭურვილთა. ხოლო ღმე- PG 33 რთმან პირველ აწ ხილულთა ამით შესაქმისა გონებად რად მობილო და ინება B 171 v/b არა-არსთა არსად მოყენებამ, ერთბამად მოიგონაცა და თუ ვითარი ჯერ იყო სოფლისა ამის არსებამ და სხე ნივთისა მის შემსგავსებული მის თანაჲე დაჰბადა: და ცასა განუჩინა ცისა შემსგავსებული ბუნებამ და ქუეყანისა სახესა თვისი 10 მისი და შესატყუებელი ბუნებამ შეჰმოსა. და ცეცხლი, და წყალი, და ჰაერი ვითარცა ენება გამოსახნა, და არსებად მოიყვანა ხილულნი ესე, ვითარცა შეუწოდა თვთოველსა მათსა დგომამ საზღვარსა შინა დაბადებრსა თვისისა.

და ყოველი სოფელი შეუშგავსებელთა ნაწილთაგან განუკუეთელთა რაბთ-მე სიტყარულისა შჯულთა ერთად ზიარებად და შენაწერებრად შეამტკიცა, 15 ვიდრე-და უმრავლესნი მათგანნი თჳს-თჳსად განყოფილნი ერთმანერთისაგან ადგილითა სიყუარულითა იქმნეს შეერთებულ და შემტკიცებულ.

აწ უკუე დაღუმენინ | მოპრენებათაგან ზღაპრებრთა და უძღურებრთა A 18 r თჳსთა გულს-ზრახვათაჲთა მიუწდომელსა მას გონებათაგან და ყოველითურთ გამოუთქმელსა ძლიერებასა მრაცხელნი:

20 3. «შექმნა ღმერთმან ცად და ქუეყანამ» არა ზოგებით თვთოველი მათსა, არამედ ცად სრული და ქუეყანამ სრული და თუთ იგი არსებამ მსგავსებითა სრულ-ქმნილი. რამეთუ არათუ სახეთა მოპრენებელი არს იგი, არამედ თუთ მის ბუნებისა დამბადებელი. და უკუეთუ არა, მომიგედ ჩუენ, თუ ვითარ შეეზანეს ურთიერთარს გინათუ ძლიერი იგი ძალი ღმერთისაჲ, ანუთუ ენე- 25 ბული იგი ბუნებამ სიკმროსაჲ, და ერთმან მან წინა-მდებარე იგი ნივთი წინა-უყო თვნიერ ხატისა, ხოლო მეორესა რამეთუ ხატთა გამოწერისა ჳლოვნებამ აქუნდა თვნიერ ნივთისა, რაჲთა ორ-კერძოვე ნაკულუღვენებამ თვთოველსა მძერ აღივსოს, რაჲთა შემოქმედსა აქუნდეს ნივთი, სადა-იგი ჳლოვნებამ თჳსი ანუენოს, ხოლო ნივთსა—რაჲთა განავლოს უსახურებამ და ნაკულუ- 30 ენებამ ხატოვნებისაჲ. არამედ ამით პირთათჳს აქამრამდე კმა იყვენ, ხოლო ჩუენ B 172 r/a პირველსავე სიტყუასა აღვიდეთ:

«და ქუეყანამ იყო უზილაჲ და განუზადებელ». ოდეს იგი თქუა. ვითარ-მედ დისაბამად ქმნა ღმერთმან ცად და ქუეყანამ, მრავალი. დაიდუმა: ცეცხლი,

2 თავთავისა მიერ თვისთა B, თავით თვისთა (თჳსთა A) მიერ საქმეთა ACDE, თავით თვისითა მიერ საქმეთა G, და კულად abs. ACDEFG.—3 ხუროვნება F.—6 აწ abs. D.—12 თითოველსა B, დაბადების თვისისაჲ დაბადებისათჳს B.—13 რათამე G.—16 ადგილითა A.—17 მოპრენებათაგანი G.—18 გულს-ზრახვათაჲთა ზრახვათაჲთა EF.—20 თითოველი B.—21—22 და—სრულ-ქმნილი abs. B (ex homoioteleuto).—23 მომიგედ A.—24 ურთიერთსა F.

¹ A-ში ამ სიტყვიან მთაყოფებულ ვიდრე «იყნა»-მდე შემდგმდროინდელი ჩაწერილია და რადგანაც ის დამაზიჯებელია, ხოლო B-ს გადაშწერას აქ უნებლიე შეცდომა მოჰსულია. ამიტომ ეს ადგილი ჩვენ ბერძნული დედნის მიხედვით ვავასწორებთ, სადაც სწერია: παρ' ἑξασ-τῆς ἑξαστηριῶν.

A 18 v წყალი, ჰაერი, | და მათგან ნაშობნი იგი საქმენი^რ რომელნი-იგი ვითარცა სრულ-
მყოფელნი სოფლისანი, ცხად არს, რამეთუ მის თანავე დაიბადნეს სხუთა მათ
ყოველთა თანა. ხოლო დაუტყვენა ივინი წვიგნმან, რადათა გონებამ ჩუენი განწყუარ-
თოს სიფრთხილითა და მცირეთა მიზებთა მიერ ასწავოს დატყვებულსა მის
გულსკმის-ყოფად.

და ვინაძეთან არარად ითქუა წყლისათს, ვითარმედ დაჰბადა იგი ღმე-
რომან, ხოლო ქუეყანისათს ითქუა, ვითარმედ იყო იგი უხილავ, შენ თავით
PG 36 თუსით გულსკმა ყავ, თუ ვითარითა საბურველთა იყო დაბურვილი და არა
ჩნდა. ცეცხლსა უკუე ვერ ძალ ედვა დაფარვად მისი, რამეთუ ცეცხლი განნა-
ნათლებელ არს და საჩინო და არა დამაბნელებელ. და არცა-ლა ჰაერი იყო 10
მაშინ დამფარველ ქუეყანისა, რამეთუ თხელ არს და წმიდა ბუნებაჲ ჰაერისაჲ,
და ყოველსავე სახესა ხილულთასა შემწყნარებელ და მხილველთა მათ ხილვისა
მიმნიჭებელ. ვინაძეა არარად დაშთომილ არს გარნა ესე, რადათა გულსკმა
ეყოთ, ვითარმედ წყალი იყო, რომელი ჰუარვიდა პირსა ქუეყანისასა. რამეთუ
არ-ლა იყო ნოტიად იგი ბუნებაჲ მისი. შეკრებულ განწყებულთა მათ თსთა 15
ადგილთა. და ამის მიერ არა ხოლო თუ უხილავ ხოლო იყო ქუეყანად, არამედ და
განუშნადებელცა; რამეთუ ნოტიისა გარდამატებულებაჲ და ვიდრე აქამომდეცა
A 19 r ქუეყანისა ნაყოფიერებისა მატროკლებელ იქმნების. ესე უკუე იყო მიზუხი უხი-
ლაგობისა და განუშნადებლობისა მისისა.

ხოლო განუშნადებულებაჲ ქუეყანისაჲ და თსი მისი და ბუნებითი სამკაუ-
ლი ესე არს: ღღელთა ღღელვად ყანებითა და ველთა შემკობად ყუავილითა და 20
მწყანითა და მდგლოვითა. ხოლო ვენი, და თავნი მათთანი, და შერენი, ხეთა
B 172 r/ნ და ნერგბთა მიერ ჩრდილოვან და დაბურვილ და | განუშენებულ ნივთთა მიერ
და პირად-პირადითა ყუავილთა, რომელთაგანი არარად აქუნდა მაშინ ყოვლადვე.
ელმოდა მას არსთა შობად ყოველთავე ძალისა მისვან დამბადებელისა, რომე- 25
ლი დაეთესა მის შორის, არამედ ჰგებდა იგი ეამთა ჯკროვანთა, რადათა ბრძა-
ნებითა ღმრთისადათა თსნი ნაშობნი საჩინოდ წარმოაჩინეს.

4. იტყვს უკუე, ვითარმედ «ბნელი იყო ზედა უფსკრულთა». კუალად სხუა-
თა ზღაპრობათა მიზეზნი, და მოპოვნებათა უღუმრთოესთა დასაბამნი, რომელ-
ნი მსგავსად თსთა ტყუილთა ვარდააქცევენ საღმრთოთა სიტყუათა, რამეთუ 30
ბნელსა არა ეგრეთ თარგმნიან, ვითარ იგი არს—ჰაერად რადმე განუხათლებე-
ლად, ანუთუ ადგილად დაყოფისაგან გუამისა დაბნელებულად, ანუთუ ყოვლი-
თურთ, რომლისაცა მიზეზისათს ნათლისაგან დაკლებულად ადგილად, არამედ
ძალად ბოროტად უწოდენ ბნელსა და უფროს-და თუთ-ბოროტად და თავით 35

A 19 v თსით | დაწყებულად მკდომად და წინააღმდეგომად საბეგრებისა ღმრთისა. და იტ- 35
ნს. 1,5 ყვან, ვითარმედ «ვინაძეთან ღმერთი ნათელ არს», საცნაურ არს, რადათა ძალი იგი,
რომელი წინა-განწყობილის მას, იგი ბნელ იყოს შემსგავსებულად გონებისა მი-
სისა. ბნელი, რომელსა არსებაჲ არა აქუს სხსსაგან, არაჲედ არს იგი ბოროტ თუთ-
შობილ, ბნელი მბრძოლი სულთაჲ, და მოქმედი სიკუდილისაჲ, და მკდომი სათნოე-
ბისაჲ, რომლისა, პოვნასა და არა ღმრთისა მიერ დაბადებასა, თუთ მათ წინადასწარ- 40

7-8 იგი-იყო abs. CDEF (ex homoioteleuto).-9 უკუე A.-18 უკუე A, უხილაობი-
ლაცა B.-22 თავნი მათანი| თავლნი მათანი CDEF.-25 მას| მათ CEF.-28 უკუე A.

მეტყუელისა სიტყუათა მიერ უწყებულად სცთებთან და აკთუნებენ ცთომილნი იგი. და ამის მიერ რაჲ არა მოპონებულ იქმნა უყეთურთა და უღმრთოთა გამობათაგანი? და რომელთა მგელთა შიმიეთა სამწყსოთა ღმრთისათა განწყურ-
ნელთა, ანუ არა მცირისა ამის სიტყუსა მიერ მიიღესა დასაბამი და წარწყმდი-
ნეს სულნი ურიცხვნი? საქ. მოც. 20,29

- 15 | ანუ არა მარკიანელნი, ანუ არა უვალენტინელნი არა ამიერ აღდგესა? B 172 v/a
- ანუ არა საძაგელი იგი წვალეზაჲ მანიჭეველთაჲ, რომელსა უკუეთუ ვინ | სიმ- PG 37
- პალედ ეკლესიისა უწოდოს, არა სცთეს ქეშმარიტებისაგან, არა ამიერ შემო-
ვიდაა? ¹ რაჲსათჳს ივლტი ბოროტად ქეშმარიტებისაგან, ² ჰ კაცო, და თავისა
- 10 შენისა წარწყმედისა მიზეზთა იგონებ? მარტივ არს სიტყუად ესე და ყოველთა
მიერ ადვილ განსაგონებელად, რამეთუ იტყუს, ვითარმედ. უხილავ იყო ქუეყა-
ნაჲ. და რაჲ არს | მიზეზი? რამეთუ უფსკრული იყო მდგომარე მის ზედა. და A 20 r
- უფსკრულისა ძალი რაჲ არს? სიმრავლე წყალთაჲ, რომელსა-იგი აქუნდა სიღრ-
მე ძნიად მისაწომელი. არამედ ნუუკუე და თქუას ვინმე ³, ვითარმედ მრავალ-
ნი გუამთაგანი გუზილვან წყალსა შინა წმიდასა და დაწყნარებულსა მდებარე-
ნი, და ვითარ რამეთუ არცა ერთი რაჲ ნაწილი ქუეყანისაჲ იხილევბოდ წყალ-
თა მათ შინა? რამეთუ წუთ-ლა დაბნელებულ და განუთათლებელ იყო მათ ზედა
განდგენილი იგი პაიერი. რამეთუ შარაგანდელი მზისაჲ შთა-რაჲ-დგის წყალთა
შინა, მრავალ-გზის სიღრმეთა შინა მისთა მდებარენი ღვჭანი გამოაცხადნის;
- 20 ხოლო უკუნსა შინა ღამესა ვერარაჲ ვისგან ეგების ხილვად წყალთა ში-
ნა, ვინაცა უხილავობაჲ იგი ქუეყანისაჲ საცნაურ იქმნების შემდგომითა მით
სიტყუათა, ვითარმედ უფსკრული მდგომარე იყო მის ზედა და იგიცა დაბნელებ-
ული. არცა უკუე უფსკრული იგი სიმრავლე იყო ძალთა წინააღმდეგობითა, ვი-
თარცა ვიეთმე ვოცნა, და არცა ბნელი ძალი რაჲმე ბოროტი ველმწიფებისაჲ
წინააღმდეგობი კეთილისაჲ. რამეთუ ორნი ურთიერთარს განსწორებულნი წინა-
აღდგომითა, უკუეთუად განმზრწნელ არიან ერთმანერთისა და მარადის არიან
იგინი შვითისა შინა და ღუაწლსა დაუსრულებელსა. | და უკუეთუ გარდემატოს A 20 v
- 25 წინააღმდეგობი კეთილისაჲ. რამეთუ ორნი ურთიერთარს განსწორებულნი წინა-
აღდგომითა, უკუეთუად განმზრწნელ არიან ერთმანერთისა და მარადის არიან
იგინი შვითისა შინა და ღუაწლსა დაუსრულებელსა. | და უკუეთუ გარდემატოს B 172 v/b
- ძალითა | მცდროსა შას მგორე იგი, უკუეთუად განმლეველი იქნების ძლეულისა
მის. და უკუეთუ სწორებასა იტყვან ბოროტისასა კეთილისა მიმართ წინააღ-
დგომითა, დაუცადებელსა ბრძოლასა შემოიღებენ და სამარადისოსა ხრწნილე-
ბასა ზოგს რაჲმე ძლეულებისა და ძლევისასა. ხოლო უკუეთუ უაღრეს არს ძა-
ლი კეთილისაჲ მის, რაჲ არს მიზეზი, რომელ არა სრულად განაქარვებს ბუ-
ნებასა მას ბოროტისასა? და ანუთუ კუალად წინაუკმო ბოროტისა, რომელი-
ესე არცა თუ მოგონებად ჯერ არს, კართუ თქუმაღ.

8—9 არა—ქეშმარიტებისაგან abx. EF (ex homoioteleuta).—8 შემოვიდა B.—9 ზი CEF.
—14 მისაწდომელი B, არამედ| ვითარმედ ACDEFG, ნუკუე A.—15 გუზილვან EFG.—18 ვან-
ფნილიქ მდებარე B.—21 უხილავობა B.—23 უკუე A.—27 იგი A, იგინი B.—28 ძალით F,
ძლეულისი| ძლევისა G.—29 კეთილის G, წინააღმდეგობითა BG.—33 წინაუკუე B.

¹ A-ში ამ სიტყვის უკანასკნელი „ა“ სტრიქონზევით სწვრია იმავე მუხვით.

² C-ში ამ სიტყვის შემდეგ „მდებარენი“ სწვრია და აქედან მოყოლებული ვიდრე „და
ვითარ“-ამდე არ არის.

მიკვრის უკუე, თუ ვითარ არა ივლტიან თუ იგინი თავით თუსით ესევი-
 თართა გმობათა უღმერთოებისაგან! რამეთუ ბოროტისა რაჲსმე არსებნსა ღმრთი-
 საგან დაბადებულად თქუმაჲ უცხო არს ღმრთის-მსახურებისაგან და უჯერო.
 ვინადთან არარაჲ წინააღმდეგომი იქმნების წინააღმდეგომისაგან: არცა სიკუდილ-
 სა შობს ცხოვრებაჲ, არცა ნათლისა დასაბამ იქმნების ბნელი, არცა სენი სი- 5.
 მრთელისა იქმნების მომართუებელი. შეცვალვბასა უკუე შინა ნებათასა წინააღ-
 მდეგომთაგან წინააღმდეგომთაგან. ანაოთ იქმნების შეცვალვბაჲ, ხოლო შობათა ში-
 ნა არა წინააღმდეგომთაგან, არამედ ერთ-სახეთა და ერთ-ტომთა თუთოეული
 დაბადებადთაგანი წარმოიჩინების¹:

A 21 r იტყვან უკუე, [ვითარმედ უკუეთუ არცა დაუბადებელ² არს, არცა [ღმრთი- 10
 საგან დაბადებულ, მაშა ვინაჲ] არს ბუნებაჲ [მისი? რამეთუ ამისთვის, ვითარ-
 მედ არს ბოროტი ვერვინ [გუაცილობს, რომელსა ცხოვრებაჲ მიუ]ღებებს. რაჲ-
 მე უკუე ვთქუათ? ვითარმედ ბოროტი] არს არა ბუნებაჲ [ცხოველი და სული-
 ერი, არამედ] ნებაჲ წინააღმდეგო[ში სათნოებისაჲ აღძრუ]ლი სულსა შინა, რო-
 მელი-იგი მოკლებითა კეთილისაჲთა იქმნების უღებთა შორის. 15.

B 173 r/a PG 40 5. ნუ ჰგონებ და მიმოიწულიაჲ, ვითარმედ გარეშეთ არს ბოროტი, ნუ-
 ცა | გეოცნების, ვითარმედ | პირველითაგან რამედ არს ბუნებაჲ ბოროტისაჲ,
 არამედ თუსისა სიბოროტისაგან უწყოდენ თუთოეულმან თავი თუსი დასაბამ ბო-
 როტისა. რამეთუ საქმთაგანნი რომელნიმე ბუნებით იქმნებიან ჩუენ შორის,
 ვითარ სიბნეჲ და საღმობაჲ, და რომელნიმე თავით თუსით და დამთხუეეთი, 20
 ვითარცა უნებუნადი იგი შემთხუევანი უცხოთა რამემ და გარეშეთა დასაბამ-
 თაგან მოწყველენი შემაწუხებულნი, გინათუ განმნახარებულნი, ვითარცა პოვნაჲ
 საუნჯისაჲ მთხრელსა³ ჯურღმულისასა, ანუთუ საეპროდ განმავალსა კბენაჲ
 ცოფისა ძაღლისაჲ; ხოლო რომელნიმე ჩუენგან არიან, ვითარცა აღჯრ-სხმაჲ
 გულის-თქუმათაჲ, გინათუ მიყოლაჲ გემოვნებათაჲ, დაყენებაჲ რისხვისაჲ, ანუ- 25
 თუ მიშუებაჲ განმარისხებელსა ნელა, კემმარიტებაჲ, გინა ტყუელი⁴, დაწყენა-
 რებაჲ სახისაჲ და | სინდაბლე გონებისაჲ, ანუ|თუ სილაღითა⁵ და [ამპარტავა-
 ნებითა აღხუ]სავებაჲ.

A 21 v აჲ უკუე რომელთა-იგი შენ ხარ ჳელმ|წითე, მათსა დასაბამ|ას სხუაგნით
 ნუ ეძებ, არამედ უწყოდე, ვითარმედ [კემმარიტსა ბოროტსა დასაბამი] ნე- 30
 ბათა ჩუენთა მიდრ[კვისაგან მიუღებებს. რამეთუ] უკუეთუმცა უნებლ[ივთ] იყო

1 უკუე A.—2 რასამე G.—6 უკუე A.—8 თითოეული B.—10 უკუე A, დაბადებულ BEF.
 —11 ემ ბოროტი არა არს ბუნებაჲ EFG.—16 გარეშეთა EF.—18 თითოეულმან B.—23 მთხრე-
 ლსა| მთხრებლსა FG, მთხრებლსა+და E.—25 გემოვნებათა+და D.—29 რულითა C, იგი ახს-
 DEFG, დასაბამისა C.

¹ A-ში ამ გვერდის დასასრულს ქვედა აშიაზე მიწერიალი უწინა ნუსხური ხელით: წ-
 ლო შე ფლ ცოდვილი დთ დღესა მს გწკითხვისსა ნათელი მხარული წისა დიდებუ...
 (წინადადება რატომღაც არ დამუშავებია მინაწერის ავტორს).

² A-ში ამ გვერდზე კალადის ნაჭერია დაწვებულნი და კეთხოვან ფრჩხილებში ჩასმული
 სიტყვები არ იკითხება.

³ A-ში თავდაპირველად წერებულა „მთხრებლსა“, მაგრამ შემდეგ „ბ“ ამოუფხვიათ.

⁴ C-ში ამ სიტყვის შემდეგ სწერია „დაწყებითა აღხუაებაჲ“ და აქედან პირდაპირ გა-
 დადის მომდევნო აზნაცხე, რომელიც იწყება „აჲ უკუე“-თი.

და არა ჩუენ ზედა,] არცამცა ესევეითარი პატყი და ზარი განმზადებულ იყო ძკრის-მოქმედითს ზუფულისაგან, არცამცა ესევეითარი ულხინებელნი და თანა-წარუეალნი ტანჯვანი სამსჯავროთანი შემსგავსებულად უშუქულოებისა მათისა მიეგებვოდეს ბოროტის-მოქმედთა.

5 და ესე თქუებულ არს ჩემ მიერ კეშმარიტისა¹ ბოროტისათს. ხოლო სენი, და სიმკოდვე, და შუერაცხემაჲ, და სიკუდილი და რაოდენნიცა არიან შემაწუნებელნი კაცთანი, არა ჯერ არს მათი ნაწილსა თანა ბოროტისასა შერაცხვად, და არცა კუალად წინაღმდგომთა მათთა დიდთა რათმე კეთილთა თანა-ღრაცხვად; რომელთაგანი რომელიმე ბუნებით არს, და რომელიმე უშჯობისისა-
10 თს შემთხუეულად გვსწავიეს მრავლთა. და ყოველივე უკუე იგავითი მოგონებაჲ დაქ თარგმანებაჲ დავიდუმით ჟამსა ამას, და ბნელისა გულასქმის-ყოფაჲ B 173 r/b სწავლისაგერ წერილთაჲსა მარტივად და გამოუწუილიველად შევიწყნარათ.

15 |ხოლო ეძიებს სიტყუაჲ: უკუეთუ სოფლისა თანა დაიბიდა იგი, და ვინა-
თუ უპირატეს არს იგი ნათლისა, და რაჲსათს უხუცეს არს უდარესი იგი? ამას
20 ვიტყუთ პირველად, და მერმე, ვითარმედ ბნელი ესე არა ბუნებით დაბადებულ არს, არამედ ენებაჲ არს იგი პაერისაჲ დაკლებითა ნათლისაჲთა მოწუნებულსა, და რომლისა ნათლისაგან დაკლებულად იპოვა მეყსეულად ადგილი ესე სოფ-
ლისაჲ, ვიდრე-ღა ბნელ იყო ზედა წყალთა. ამას უკუე გულისკმა ვცყოფთ, ვი-
თარმედ უკუეთუ იყო რამე პირველ ხილულისა ამის და განხრწნადისა სოფ-
25 ლისა დაბადებისა. ცხად არს, ვითარმედ ნათელსა შინა იყო. რამეთუ არცა ან-
გელოზთა წესნი, არცა ყოველივე ზეცისა მკედრობანი, არცა ყოვლითურთ რაოდენნიცა რაჲ არიან სიტყუერნი ბუნებანი სახელდებულნი, გინა უსახელონი,
და სულნი იგი მსახურნი, არა იყენეს ესე ბნელსა შინა, | არამედ ნათელსა, და
30 ყოველსავე სიხარულსა სულიერსა, რომელი მათ შუენოდა, მას შინა დამტყიცებ-
25 ბულ იყენეს. და ამისთჳს ვერვინ გუაცილომს, ვინაჲცა ზეცათა იგი ნათელი, რაჲცა იგი არს და იღოტყუმასა მას შინა კეთილთასა განწესებულ არს მოლო-

დებად, ნათელი არს იგი სამარადისოჲ და ბრწყინვალემაჲ, რომლისათს იტყუს სოლომონ, ვითარმედ *«ნათელი მართალთაჲ სმარადისოჲ; და მოციქული იგ. სოლ 13,9 იტყუს, ვითარმედ «გჳმადლობდეთ მამასა, რომელნიან ღირს მუენა ჩუენ ნაწილსა კოლ. 1,12 მას | მკდრობისა წმიდათაჲსა ნათელსა შინა».* რამეთუ უკუეთუ დაშვილინი იგი წარიგლინებანი ბნელსა მას გარესენელსა, საცნაურ არს, ვითარმედ პატყისა ღირსთა და კეთილის-მოქმედთა-ნათელსა მას შინა უზეშთაჲსა აქუნდეს მკდრობაჲ და განსუენებაჲ. ვინაჲთგან კულა შვიქქმნა ცაჲ ბრძანებითა დმართისაჲ. B 173 v/a
35 თა, და შყის გარდეაერთხა სიმრგულესა, მას შინა თჳსსა შეყენებულნი ყოველნი შეიცვნა; და რამეთუ აქუს მას გუჲმი მტყიცე და შედგებული, და შემძლებელი

2 ულხინელნი B.—3 სამსჯავროთანი B.—4 მიეგებვოდის F, მიეგებოდეს G.—5 კეშმარიტისა] კლისა ACDEFG.—7 მათ B, ბოროტისასა abs. C.—9 ბუნებით] ბოროტ ACDEFG.—10 უკუე A, მრავალთადა AB —15 პირველად და მერმე] ამისთჳს B.—18 უკუე A.—22 უსახელონი] უსხუელონი DE.—24 რომელი] რ CEF.—25 ვინაჲცა] ვინაჲთგან B.—27—28 და—სამარადისო abs. EF (ex homoioteleuto).—35 შემძლებელი abs. C.

¹ A-ში ამ სიტყვის ნაცვლად მართალია „პრლისა“ სწერია, მაგრამ ის გადასწორებული უნდა იყოს.

განწვალვებდა ვარეშისაგან შინაგანსა, რაოდენიცა ადგილი შემოსახლერა იძუ-
ლებით, უნათლოდ დაუტევა იგი და გარეგანი ბრწყინვალეობა განკუთვ. რამე-
თუ სამნი ესე იქმნებიან მიზეზ არჩილისა: ნათელი, გუამი და უნათლომ ად-
გილი.

პინადაკ მსოფლიომ იგი ბნელი ცისა გუამისა არჩილისაგან იქმნა. და სა- 5-
ხისაგან საცნაურისა გულისგმა ყავ თქუმული ესე: აღუდგ თავსა მუსსა კარავი
მცხინვარებასა შინა მზისასა შუვადლე შეერთებულისა რაამდე და მტეციცისა სი-
წმომსაგან და თვთ-ქმნილსა სიბნელესა შინა შეაყენო თავი თვისი. მის-ცა უკუე
ბნელისათს ესრეთ გულისგმა ყავ, რამეთუ არათუ უწინარეს იყო, არამედ სხუა-
სა შეუდგა. და ამის ბნელისათს თქუმულ¹ არს, ვითარმედ ბნელი იყო ზედა 10
უფსკრულთა, რამეთუ ვინათგან მწუერგალი და დისასრული ჰაერისა შეგერ-
A 23 r თებს| ავებულებასა გუამთასა და მაშინ ყრვლისა სოფლისა ზედა წყალთა მდგო-
მარე იყო; ამისათს იძულებით თქუმულ² არს და საჭიროდ, ვითარმედ ბნელი-
იყო ზედა უფსკრულთა.

PG 44 6. და სული ღმრთისა იქცეოდა ზედა | წყალთა; გინათუ ჰაერისა ამის 15-
განდენასა იტყვს ამისი აღმწერილი სულად და ნაწილთა თანა სოფლისათა აღ-
გირაცხს მის. შეიწყნარე თქუმული³ მისი და რამეთუ შექმნა ღმერთმან ცაჲ
და ქუეყანაჲ, და წყალი; და ჰაერი და ესე განდენით და მდინარედ. და გინა-
თუ რომელი-იგი უფროჲს ქემმარიტ არს და უწინარესთა ჩუნეთაგან მითუა-
ლულ, სულსა წმიდასა, ღმრთისასა, იტყვს, რომელი-იგი უმეტესად განკუთნიელ 20
არს, და დამარხულ, და პატრივეტემულ ესევითარითა მოკუნებთა წიგნთა შინა,

B 173 v ბ და რაფთა არარას ეწოდოს სხუასა სულ ღმრთისა, | თნიერ სულისა წმიდისა,
რომელი-იგი სრულ მყოფს წმიდასა მის და ნეტარსა სამებასა. და ოდეს ესევი-
თარი გონება შეიწყნარო, უაღრესი სარგებელი ჰპოეო მის მიერ. ვითარ. უკუე
იქცეოდა იგი ზედა წყალთა, მე გაუწყო შენ. არა ჩემი არს სიტყუაჲ⁴, არამედ 25-
კაცისა ასურისაჲ, გორციელისა სიბრძნისაგან ესოდენ განზორებულისაჲ, რაოდენ
იგი მიახლებულ იყო ქემმარიტსა მის მეცნიერებასა; რამეთუ იტყოდა⁵ იგი
ასურთა ენისათს, ვითარცა ებრაელთა ენისა მახლობელობისათს უცხადეს არს

A 23 v იგი და წიგნთა გონებისა უფროჲს⁶ | მახლობელ. იტყოდა უკუე, ვითარმედ
ესევითარი არს სიტყუსა მის ძალი, და ესრეთ ითარგმანების, ვითარმედ „იტყო-
და“, ვითარმედ „იტვობდა“ და განაცხოველებდა ბუნებასა წყალთასა სახედ ქათ-
მისა მაგრობალისა, რომელმან მისცის ძალი რაამდე ცხოვლობისაგან მისგან. და-
ტყობილთა მათ. და ესრეთ იტყვან, ვითარმედ ესევითარსა ძალსა მოასწავებს
სიტყუად მათი სიტყუსა მისთს, ვითარმედ „სული ღმრთისა იქცეოდა“ ზედა

1) ვარეშისაგან abs. C.—6 გლისგმა ყავთ B.—8 უკუე A.—10 ბნელისათს+ესრეთ გუ-
ლისგმა ჰყავ EF.—12 ზედა abs. B.—22 სხუასა abs. F.—24 ჰპოვის F, უკუე A.—25 არს abs. G.
—26 ასურისა A, ესოდენ B.—28 ვითარცა| ევ B.—29 უფრო A, უფრო DG, უკუე A.

1,2,3 A-ში ეს სიტყვები უპარაგმოდ სწერია ასე: „თქმულ/ი“.

4 A-ში ამ სიტყვის გასწვრივ მარჯვენა აშინზე იმავე ხელითა და მდენით სწერია: გვ-
რემ იტყვს.

5 AE-ში ამ სიტყვის გასწვრივ მარჯვენა აშინზე: ვერემს| იტყვს ასურთა.

6 A-ში მართალია აქ „უფროჲ“ სწერია, მაგრამ ის შემდეგდროინდელი დაწერილია.

წყალთა; ესე იგი არს, ვითარმედ ბუნებასა წყალთასა განჰმზადდებდა შობად ცხველთა. ვიდრე-ღა კმა არს ესე ვითვანმე ძიებულისა მის საცნაურ-ყოფად, ვითარმედ დაბადებისაგან დაბადებულთაჲსა არა მოკლებულ არს სული წმიდაჲ, არამედ მის მიერ განსრულდებიან დაბადებულნი.

5 7. ღა თქუა ლმერთმან: «იყავნ ნათელი. პირველმან მან ვჰმან ლმრთისა- შეს. 1,3 მან ბუნებაჲ ნათლისაჲ დაჰბადა, და ბნელი უჩინო ყო, და მქუნვარებაჲ დაჰჰსნა, და სოფელი განაბრწყინვა, და ხილვაჲ საწადელი და ტკბილი ყოველთავე დაბადებულთაჲ მყისსა შინა შეჰმოსა და ყოველთა ხატი განაშუენა.

10 ღა ცაჲ იგი რომელი ქუნიამდე დაფარულ იყო ბნელითა, გამოჩნდა, და შუენიერებაჲ იგი მისი ესოდენ, რაოდენსა წამებენ თულანი, ვიდრე აქამოდე-ცა, და ჰაერი განაბრწყინდა და ყოვლითურთ და ყოვლით-კერძო შეეხვა მას ნათელი, | და მყისსა შინა | მახული იგი განფენაჲ ბრწყინვალეებისა მისისაჲ საზღვართა შინა თჳსთა ყოვლითურთ მიაწია; რამეთუ სიმაღლედ | მისწულდა ვიდრე ეთერადმდე და ცად, ხოლო სივრცედ ყოველთავე ნაწილთა ქუეყანისა-თა ჩრდილოდ, და ბლუარად, და აღმოსავალად, და დასავალად და მყისსა შინა და წამსა თუალისასა განანათლა. რამეთუ ესევეთარი არს ბუნებაჲ მისი წულ-ლილ და ნათელ, ვიდრე-ღა არცა ერთი სივრცეჲ გამოიერა საჰვარ არს ნათლისა რაჲთამცა წარვლო მას შინა. რამეთუ ვითარცა იგი სახილველთა ჩუენთა უჟა-მოსაზილვასა მისცემს, ეგრეთცა მიფენასა ნათლისასა მყისსა შინა და უგრძნუ-
20 ლად წამსა თუალისასა ყოველთავე კიდეთა თჳსთა შეიწყნარებს. და შემდგომად ნათლისა, ათერი შუენიერი და წყალნი ბრწყინვალე არა ხოლო თუ შეწყნარე-ბითა ნათლისაჲთა, არამედ თავთა თჳსთა მიერ სხუთაცა განათლებითა, კამკა-მებითა, რაჲმს იგი წარავანდენნი ნათლისანი ყოვლით-კერძო ჰკრთებოდანი წყალთა ზედა. და ესრეთ ყოველივე ვჰმან საღმრთომან პატრიოსნად და შუენიერად შეცვალა.

რამეთუ ვითარცა იგი, რომელთა ზეთი სიღრმესა წყალთასა შთაასხან ადგილსა მას განანათლებენ, ეგრეთვე დაზადებულმან ყოველთამან თქუა რაჲ მაღლი ნათლისაჲ, მყისსა შინა სოფელსა შინა განჰფინა. «იყავნ ნათელი». და იქმნა ბრძანებაჲ | იგი საქმე და იქმნა ბუნებაჲ, რომლისა უსახარულევენესი სა-
30 შუებლად არარაჲ შესაძლებელ არს მოგონებად კაცობრივთა გულის-სიტყუთა მთავრ. ხოლო რაჲმს ვიტყოდით ლმრთისათჳს ვჰმასა, სიტყუასა და ბრძანებასა, არა ესრეთ გულისკმა ვჰყოფთ სიტყუასა საღმრთოსა, ვითარცა მემომბარისა ორ-ღანოჲსაგან გამომავალსა ვჰმასა, არცა ჰაერსა ენისა მიერ გამოსახულსა, არა-მედ წამითა ნებისათა მოსწავლეთა მათ გულისკმის-საყოფელად და სახითა
35 ბრძანებისაჲთა გამოსახულად. და «იხილა ლმერთმან ნათელი იგი, რამეთუ კე- შეს. 1,4 თლი არს». რაჲ-მე უქუე ვთქუათ ჩუენ ღირსი ქებაჲ ნათლისაჲ მის უფროჲს მისსა, რომელი-იგი აქუს წინაჲსწარ წამებითა დამზიდებულისაჲთა, ვითარმედ კეთილ არს?

5 მან. abs. E.—6 მქუნვარებაჲ BEFG.—7 დაბადებულთა A.—9 დაფარული A.—13 მის-წუთა B.—20 ყოველსავე G.—21 ეთერი D.—26 რამეთუ, abs. EF, შთაასხიან B, შთაასხნა E.—27 განანათლებნ B.—29 საშუებლად B.—35 და+B.—36 უქუე A.

A 24 F
PG 45
B 174 r/a

A 24 v

B 174 r/a და ჩუენ შორისცა სიტყუაჲ ესე თუალთა მიერ მიაველქნს გამორჩევასა, ვინაჲთგან ვერარას იტყუს ესევეითარსა, რაჲოდენსა იგი საცნობელი წამებს
 PG 48 პირველ სიტყუსა. და უკუეთუ გორცთა | სიკეთისა შეუნიერებამ არს ასოთა სისწორეჲ და ხატისა ფეროვნებამ, ვითარ ეგოს სიკეთესა მას ნათლისაჲ სიტყუთ გამოსახვამ, რომელი-იგი მარტივ არს ბუნებით და განუწყვალეზელ ნაწილთა 5
 მიერ, გინა ასოთა? გარნა თუ სისწორითა ნათლისაჲთა, რომელსა-იგი არათუ
 A 25 r ნაწილთა მიერ თუსთა წარმოაჩინებს, არამედ თუ შექუწუზებელითა მით და განმსუენებელითა განცდითა მისითა ცხად ჰყოფს.

და ვგრეთცა ოქროჲ კეთილ არს, გარნა არათუ ნაწილთა სისწორითა მი-
 იტაცებს სახედველთა, არამედ სიკეთითა ოდენ და შეუნიერებითა ფეროვნები- 10
 სა თუსისაჲთა. და მიიებასცა განთიადისასა, უშუენიერესსა ვარსკულავთასა, არათუ რამეთუ შეტყუებულად ჰქონან ასონი იგი თუსნი, რომელთაგან აგებულ არს და მისთუს არს კეთილ, არამედ რამეთუ შეუნიერსა და საწადელსა ბრწყინ-
 ვალეებასა მოჰყენს თუალთა მომართ ჩუენთა უშრომელად; ეგრეთცა წამებამ იგი ღმრთისაჲ, და ქებამ კეთილისაჲ არათუ თუალთა საღმრთოთაგან მხიარუ- 15
 ლებასა მოასწავებს, არამედ უკუანაჲსკენელ ყოფადსა მას მის მიერსა სარკველსა წინაჲთვე წარმოაჩინებს, რამეთუ არ-ღა იყენეს თუალნი განმრჩეველი სი-
 კეთესა ნათლისასა.

შეს. 1,4 «და განაშორა ღმერთმან შორის ნათლისა მის და შორის ბნელისაჲ; ესე იგი არს, ვითარმედ შექმნა ღმერთმან ბუნებამ იგი მათი წინააღმდეგომ და შეუ- 20
 რვენელ ერთმანერთისა და განაშორა შორის მათსა განაშორებითა ფრიადითა.

შეს. 1,5 შ. «და უწოდა ღმერთმან ნათელსა მას დღე, და ბნელსა მას უწოდა და-
 მე». აჲ უკუე, შემდგომად მზისა დაბადებისა დღედ ეწოდების მზისაგან განათ-

B 174 v/a ლებულსა ჰაერსა, რაჲამს-იგი ყოვლით-კერძო სიმრგულესა შინა|ცისასა ნათობნ
 A 25 v იგი ქუეყანასა ზედა, და ღამე —აჩრდილითა|რაჲ ქუეყანისაჲთა დაიფარის მზე. 25
 ხოლო მაშინ არა ძრვითა მზისაჲთა, არამედ პირმოშასა მის ნათლისა განფე-
 ნითა და შეკრებითა ღმრთისა მიერ განსაზღვრებულსაებრ საზომისა დღე წარ-

შეს. 1,5 მთიჩინებოდა და ღამე შემოვიდოდა. და აჲო მწუხრი და იყო განთიად დღე იგი ერთი», მწუხრი უკუე არს ზიარი საზღვარი დღისა და ღამისა, და ეგრეთვე განთიადი—დღისა მიმართ მოძმეობამ ღამისაჲ. და რაჲთა მისცეს დღესა 30
 უხუცესობამ დაბადებისაჲ, პირველად თქუა დასასრული დღისაჲ და მერმე ღამისაჲ, რომელი-იგი შეუდგს დღესა. რამეთუ პირველ ნათლისა დაბადებისა ბნელი იგი, რომელი სოფელსა შინა იყო, არა იყო იგი ღამე, არამედ ბნელი. ხოლო აჲ რომელი-ესე განიწვალა დღისაგან, ამას ეწოდა ღამე, ვინაჲცა სახელი-
 ცა უმრწემესი მიიღო შემდგომად დღისა. 35

1 მიერ] მიმართ B.—2 რაოდენსა B.—6—7 გინა—მიერ abs. C (ex homoioteleuto).
 —6 ვინათუ სიწორითა G, არა D.—7 თვისითა G.—10 სიკეთითა| სიტყვითა C.—16 მიერვე EF.—21 ერთმანეთისა E, განაშორა B, განაშორავა F.—23 უკუე A, დღე B.—24 ყოვლით-კერძო| კერძო B.—27 დღე და ACDEFG.—28 მწუხრი AG, მწუხრი BCDEF. G.—29 უკუე A.—30 მოძმეობამ ღამისა დღისა მიმართ EF, მიეცეს B.—33 II იგი abs. D, მხოლო F.

«ღა იყო მწუხრი, და იყო განთიად»; ესე იგი, არს დღე და ღამე. | და PG. 49 არღარა უწოდა «დღედ და ღამედ», არამედ უმთავრესსა მას მისცა ყოველი სახელის-დებად, და ყოველსა შინა რაცხასა ჟამთასა ესევეთარი ჩუეულბად ჰპოვო წერილთა შინა, რამეთუ არათუ ღამენი აღირაცხვიან დღეთა თანა, არამედ 15 დღენი, ვითარცა იგი იტყვს მეფესალმუნე, ვითარმედ «დღენი წელიწადთა ჩუენ-ღს. 89,9 თანი» და კჳალად იაკობ, ვითარმედ «დღენი ცხორებისა ჩემისანი მცირე არიან შეს. 47,9 და ბოროტ.» | და კჳალად: «ყოველთა დღეთა ცხორებისა ჩემისათა». ვინაჲცა A:26 r აწ წარმოთქმული ესე უწყებებსა შინა შჯულის-დებად არს წამაველთა ჟამთად. ფს. 22,6

«ღა იყო მწუხრი, და იყო განთიად დღე იგი ერთი». და რაჲსათჳს არა 10 თქუა «პირველი» არამედ «ერთი»? რამეთუ უფრომსცა შეტყვენდა ესე, კინადთ-გან ეგულებოდა შეძინებად ზეორისა, და მესამისაჲ, და მეოთხისა დღისაჲ, რაჲ-თამცა დასაბამისა მისდა შემდგომთაჲსა პირველად ეწოდა. არამედ ერთად სა-ხელ სდგა ესე ამისთჳს, რაჲთა | საზომი დღისა და ღამისაჲ შემოსაზღვროს, და შეაერთოს სიგრძე იგი მათდ და რაჲთა ოც-ღა-ოთხთა ჟამთა მიერ სრულ იქმნე- B 174 v/b 15 ბოლის ერთბამად სიგრცე დღისა და ღამისაჲ, ვიდრე-ღა დაღაცათუ მოქცევი-თა მზისათა წარემატებოდინ იგი ურთიერთარს, არამედ განწყესებულსა მას შინა ჟამსა გარე-შემოიწერებოდის სიგრძე იგი ორთაჲვე მათ თვნიერ ყოველ-სა ცილობისა.

ვითარმცა ვინ იტყოდა, ვითარმედ სიგრცე დღისა ერთისაჲ არს რიცხვ 20 ოც-ღა-ოთხთა ჟამთაჲ, ანუთუ, ვითარმედ ერთ დღე იქმნების მოვლად ცისაჲ დაწყებთიგან ვიდრე მუნვე მოსლვადმდე, ვინაჲცა რაჲოდენ-გზისცა მწუხრი და განთიადი აღძრვისაგერ მზისა და სრბისა სოფლად შემოვიდენ, | არა უმეტეს- A 26 v-სა ჟამსა, არამედ დღისა ერთისა სიგრცესა შინა დაესრულების მოვლად იგი და მოქცევაჲ მისი.

ღა კჳალად გუჳაქუს ჩუენ უმტკიცესი სიტყუაჲ საიდუმლოდ მოცემული, ვითარმედ ღმერთმან, რომელმან შექმნა ჟამთა ბუნებანი, საზომად და სასწაუ- 30 ლეზად მათდა სიგრცენი დღეთანი განაწესნა, და შუდეულად აღრაცხნა ივინი და უბრძანა, რაჲთა მარადის შუდეული იგი თავისა მიმართ თვისსა მოიქცეო-ღის და აღჰრაცხდეს იგი მოქცევსა ჟამთასა; და კჳალად შუდეულსა სრულ 30 ჰყოდეს ერთი დღე, რაჲჲმს შუდ-გზის თავისა მიმართ თვისსა მოაქცეოს. და ესე არს სახე სიმრგულისაჲ რაჲჲმს თავით თვით იწყოს და თავსავე შორის თვისსა დასრულდეს. რომელი-ესე საუკუნოჲსა(ცა საკუთარ არს, რაჲთა თავის თვისსა მოიქცეოდის და არა-სადა დასრულდებოდის. ვინაჲცა თავსა ჟამთასა არა პირველად დღედ, არამედ ერთად სასელ სდგა, რაჲთა წოდებისაგანცა ტო- 35 მებად აქუნდეს საუკუნოჲსა მიმართ.

2 საბელის-დებად ყოველი EF.—3 და ყოველსა რაცხასა შა EF.—5 წელთა B.—6—7 კჳა-ლად—II და abs. C (ex homioiteleuto).—11 დღისაჲ abs. G.—12 მისად G.—13 რაჲათ | რამე-თუ F.—14 სრულ იქმნებოდეს F.—19—20 ვითარმედ—ანუთუ abs. C (ex homioiteleuto)—21 რა-ოდენ გზისცა B, რაჲდენ გზის E.—24 ჰქევაჲ EF.—31 თავსავე | თვისად E.—32 თვისსა G.

რამეთუ მარტოსა და სხვა უზიარებელსა ხატისაებრ და სხვისა თვისსა ჯეროვნად და შემსგავსებულად ეწოდა ერთ. ხოლო უკეთეს მრავალთა საუკუნეთა წარმოაჩინენ წერილინ «საუკუნესა საუკუნოასასა და საუკუნეთა საუკუნეთასა», გარნა არცა მუნ აღმირაცხენ ჩუენ პირველსა, და | მეორესა, და მესამესა | საუკუნესა. რაათა¹ არა პირად-პირადნი რაამე დამტკიცებანი, და დასასრულნი ვამთა, და საქმეთა და საუკუნეთანი ამის მიერ გამოგვსახნენ ჩუენ.

რამეთუ იტყვს, ვითარმედ «დღე იგი უფლისაჲ დიდი და განჩინებული», და ამოს. 5:18 კჳლად, ვითარმედ «რაჲსათჲს გამოეძიებთ თქუენ ღღისა მისთჲს უფლისა», «და იგი არს ბნელ და არა ნათელ». ხოლო ბნელ მათჲს არს, რომელნი ღირს არიან ბნელისა. უკეთეთ არა დაულამებულად, და უცვალებულად, და დაუსრულებულად უწყის სიტყუამან ღღისა მის წოდებაჲ, რომელსა-იგი მერვედ უწოდებთ მეფსალმუნემან ამისთჲს, რამეთუ² არს იგი გარეშე უღღელისა ამის ვამისაგან. ვინაჲცა ვინათუ დღე³ სთქუა, და ვინათუ საუკუნოჲ, მასვე ძალსა წარმოაჩინებ. და დალაცათუ დღედ ეწოდეს კჳლად-გებასა მას, ერთ არს და არა მრავალ, და ვინათუ საუკუნოდ სახელ ედვას, მარტო არს და არა განმრავლებულ.

და რაათა გონებანი ჩუენნი მიიზიდნეს საუკუნოასა მის მიმართ ცხოვრებისა, ერთად უწოდა მას ხატად საუკუნოასა დასაბამსა მას დღითასა თანამოჰასაკესა ნათლისასა, წმიდასა კვრიაკესა, აღდგომითა მით უფლისაათა პარტიკუმულსა. ვითარცა იტყვს: «და იყო მწუხრი, და იყო განთიად დღე იგი ერთი». აჲ უკეთ ვინაჲთა განმწუხრისა მისთჲს სიტყუანი მწუხრსა ამას თანა სრულ იქმნნეს, აჲა შემოსახლვრებენ სიტყუასა ჩუენსა. ხოლო მიამად კემმარიტისა მის ნათლისამან, რომელმან დღე შეამყო ნათლითა ზეცისაათა, და რამე განაბრწყინვა ნათლითა ცეცხლისაათა, რომელმან მერმისა მის საუკუნოასა განსუენებაჲ განჰმზადა გონიერთა და მიუარდილებელთა ნათლითა, განანათლვინ გულნი თქუენნი მეცნიერებითა კემმარიტებისაათა და შეუბრკოლებულად დაიცევიან ცხოვრებაჲ თქუენი, და მოგმადღენ თქუენ, რაათა ვითარცა დღესა შეინა შეუენიერად ხვდოდიითა, და რაათა განაბრწყინდეთ ვითარცა მზე ბრწყინვალებითა წმიდათათა სიკაძულად ჩემდა დღესა მას ქრისტესასა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ და ძლიერებაჲ უკუენითი უკუნისამდე, ამენ.

B 175 r/a
A 27 r
PG 52

იოვ. 2,11
ამოს. 5:18

A 27 v

რომ. 13,14

5 რაათა | რნი ACDEFG.—6 გამტკვსახენ E.—8 უა G.—10 დაულამებულად უწამებულად CDEF, I და—დაუსრულებულად abs. B.—13 დღეს ACDEFG, საუკუნოს DEF, წარმოაჩინებს EF.—15 სახელ სდვას B.—17 თანამოჰასაკესა A.—20 უკუჲ A, მწუხრისა bis E, სრულ იქმნეს ACDEFG.—23 ნათლითა ბრწყინვალებითა B. განსუენებაჲ abs. C.—25 თქუენი A, დაიცევით C.—26 ცხოვრებაჲ +კვე EF, და მოგმადღ. თქუენი მეცნიერებითა კტებისათა რა ვა EF.

¹ მართალია ამ სიტყვის ნაცვლად A-ში „რნი“ სწერია, მაგრამ ამ სიტყვის ორი უკანასკნელი ასო („ნი“) შემდეგდროინდელი ჩაწერილია და შეიძლება თავდაპირველად აქაც ისევე წერებულყო, როგორც B-შია.

² ამ სიტყვის შემდეგ A-ში წერებულა „არა“ და წაუშლიათ.

³ კ A-ში მართალია „დღეს“ სწერია, მაგრამ „ს“ შემდეგდროინდელი ჩაწერილია სტრიქონებით და ის, ალბათ, მომდევნო სიტყვის სუბიექტური პირის ნიშნადაა ნავარუდები.

თ ა ვ ი ჳ

სიტყუაჲ ესე: და თქუა ღმერთმან; იყავნ | ხანყაროჲ შორის წყალთაჲ. ¹ B 175 r/b

1. საქმენი იგი დღისა მის პირველისანი და უფროჲს-ლა ერთისანი. რამეთუ არა ჯერ არს, რამთამცა მიუღეთ პატივი მისი, რომელი-იგი ბუნებით
 5 აქუს დამზადებელისაგან და მის მიერ მოცემული თავისუფლებად, რამთა არა იყოს იგი აღრახვილ სხუათა მათ თანა, არამედ თავით თუსით. გარნა ვინათ-
 გან მას შინა ქმნილნი იგი საქმენი გუშინ წარმოაჩინნა სიტყუამან და განუყო
 მითხრობად იგი და თარგმანებად მსმენელთა: ზოგი იგი ყო | ცისკრისა საზრ- A 28 r
 დელად სტულოა და ზოგი იგი | სამწუხროდ სინაზულად. აჰა ესერა, მეორისა PG 53
 10 დღისა საკრველებათა მემართ მიიცივლების.

ზოლო ამას რად ვიტყუ, არათუ მთარგმანებელისა ძალსა მიწემებითა, არამედ
 საღმერთოჲსა მადლისაათა, რომელი არს წერილთა შინა, რომელთა-იგი ბუნებით
 აქუს დარწმუნებად, და ყოველი გული სიყუარულით და სურვილით მიითუა-
 ლავს და უფროჲს პატივ სცემს ქეშმარიტებისა, ვიდრე-ლა სიტყუათა-შეწყო-
 15 ბითა შეწმინდისა ლიქნასა. ვითარცა იგი ფსალმუნი ცხადად წარმოაჩენს ქეშ-
 მარიტებისა სიტკობებასა და იტყუს, ვითარმედ ტეტილ არიან სასასა ჩემსა ფს. 118,
 სიტყუანი შენნი უფროჲს თავლისა პირსა ჩემსაჲ. 103

გუშინ უკუე რაჲოდენ შესაძლებელ იყო. სიტყუათა ღმრთისათა წარმოთ-
 ქუმითა სულნი თქუენნი მზიარულ ვყვენით, და აწ, კუალად მოსრულ ვართ მე-
 20 ორესა ამას დღესა ხილვად საკრველებათა მით, რომელნი იქმნენს მეორესა
 მას დღესა. გარნა არა შემცილებიეს, რამეთუ მრავალნი ველოვანი და ველით-
 ხურონი გარემო გუადგან ჩუენ, რომელთა-იგი საყუარელ არს, რამთა დღითი-
 დღედისა შრომისაგან მოირეწდენ საზრდელსა თუსსა, რომელნი-იგი შეამოკლე-
 ბენ სიტუსსა ჩუენსა, რამთა არა მრავალ-ჟამ გამოეჭუნენ სარეწავისაგან თუხი-
 25 ნა. რომელთა-იგი მიმართ რასა ვიტყუ? | ესე იგი არს, ვითარმედ ყოველივე A 28 v
 ნაწილი ჟამისაჲ ვასნებული | ღმრთისაჲ არა წარწყმდების, არამედ დიდითა B 175 v/a
 შეძინებითა მრავალ-ვილად მიენიჭების მის მიერ. და რაჲოდენნიცა განსაცდელ-
 ნი არიან უცალოებისა მოქმენდი, ყოველივე უფალმან გარე-წარჭანდენს და
 ჯორცთა სიმენე მიჰმადლოს, და სულსა გულს-მოდგინებად, და სავაჰროთა შე-
 30 ძინებად და წარმართებად, და ყოვლისავე ცხორებისა განმარჯუებად, რომელ-
 ნი-იგი სულიერსა აღირჩევენ და პატივ სცემენ.

1 გ+თავი მესამე D.—2 სიტყუაჲ ესე abs. D.—3 უფროჲსაჲ A.—8 მსმენელთაჲ A, ყო) იყო F.—11 მთარგმნელისა F.—14 პატივ სცემ G.—15 შე წმინდის G, წარმოაჩინეს G.—18 უკუე A, რადენ E.—19 მოსრულ ვარ D.—20 ამას მას C.—27 რაოდენნიცა H.—28 გარეწავადნეს A.—29 კორცთა CDEF, სავაჰროთ DE.

¹ ბერძნული ღმრთის ძირითად ტექსტში სათაური ასეა მოცემული: «απερ ης ηρε-
 ὑματας» («სამყაროსათჳს»); ვარიანტი: «Κα: εη:ν ἔ Ἐε:ν: Γευη:η:η:α ηρεδ:αμα»
 (ე. ი. ისე, როგორც ქართულშია).

ღა დაღაცათუ სოფელსა ამას შინა არა ნებისაებრ ჩუენისა იქმენს რომ-
ლისათუ-იგი ვისწრადდეთ, არამედ მერმისა მის საეუენესა უადრეს ყოველთა
საუნჯეთაჲსა განგუამიდირნეს ჩუენ მადლობან და სწავლამან სულისა წმიდისა-
მან. აწ უკუე მოსან გულისაგან შენისა ყოველი ზრუნეჲა მსოფლიოჲა და თავი
შენი ყოვლითურთ შემომიკრიბე აქა. რამეთუ არად სარგებელ არს ვორკითა 5
მოსლგეჲა, რაჲჲმს გულწ შენი ქუეყანისა საქმეთათუ სრუნედიდეს.

შეს. 1,6

2. ღა თქუა ღმერთმან: «იყავნ სამყაროჲ შორის წყალთა და იყავნ განნა-
შორებელ შორის წყალთა და წყალთა». აჰა ეგერა, და გუშინცა გუესმა ღმრთი-
სა სიტყუათაგან, ვითარმედ «იყავნ ნათელი», და დღესცა, ვითარმედ «იყავნ სა-
მყაროჲ». ხოლო უმეტეს რაჲ-მე საგონებელ არს აწ თქუმული ცსე, რამეთუ არა 10
დაშთა სიტყუჲა მარტივისა ბრძანებაქსა შინა, არამედ მიზეზიცა, რომლისათუ
საძიებელ იქმნა სამყაროჲსა დაბადებჲა, მის თანავე განაჩინა და თქუა: «რათა
განაშოროს შორის წყალთა და წყალთა».

A 29 r

PG 56

პირველად უკუე ვეძიებთ, თუ ვითარ იტყვს ღმერთი. ნუუკუე მსგავსად
ჩუენსა-მეჲ, რამეთუ ჩუენ შორის პირველად საქმეთაგან გამოსახეჲა იქმნების|გო- 15
ნებისაჲ, და მერმე, შემდგომად მოგონებისა, შინა-მდებარეთა მათგან თუსსა და
შემსგავსებულსა თვითეულისა გამოსახულისასა გამოირჩევს და მიუთხრობს, და
მერმე, მსახურებასა მგზობარეთა ორღანოთასა მისცემს მოგონებულსა მის და
ესრეთ-და ჰაერისა მიერ გამოსახვითა, და განცხადებულთა აღძრვითა წმისაჲ-
თა დაფარულსა მას გონებასა წარმოაჩინებს და საანჯრითა ჰყოფს. 20

JB 175 v/b

ღა ვითარ არა ზღაპრობა არს თქუამად, ვითარმედ ესე ვითარი რამეჲ საჯ-
მარ არს ღმრთისა მოგონებულთა მათ გამოცხადებამდ არამედ ესრეთ სარწმუ-
ნო არს და უცთომელ თქუამად, ვითარმედ საღმრთოჲ ნებაჲ, და პირველი წამი
გონიერისა აღძრვისაჲ ესე არს სიტყუჲა ღმრთისაჲ, ხოლო განვრძობილად
ამისთუჲს გამოსახავს ამას წიგნი, რათა გამოაჩინოს, ვითარმედ არათუ დაბა- 25
დებჲა ხოლო ინება დაბადებულთაჲ, არამედ რათა თანა-შემწითაცა მოიყვან-
ნეს იგინი დაბადებულად. რამეთუ ძალ ედგა, ვითარცა იგი დასაბამსა თქუა, ყოვე-

A 29 v

ღმრთისაჲ წარმოთქუამა, | ვითარმედ «დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქუე-
ყანაჲ», და მერმე, ვითარმედ «შექმნა ნათელი», და მერმე, ვითარმედ «შექმნა
სამყაროჲ». ხოლო აწ მბრძანებულად და მეტყუელად შემოიყვანეს ღმერთსა, 30
და რომლისა მიმართ იტყვს და რომლისა მიმართ ბრძანებს, დუმილით წარ-
მოაჩინებს. არათუ გულისწმის-ყოფაჲ შურდა ჩუენთუჲს, არამედ სურვილისა
მიმართ აღგუაბყნიებდა ჩუენ, რომლისა მყერ კულსა რასმე და სახესა გამო-
უთქუმულსა გჯრუნებეს ჩუენ. რამეთუ შრომით მოგებული სისარულთი შეიწყნა-
რებდის და მოსწრაფებთ დამიბრსვის. ხოლო რომლისა-იგი მოპოვნებჲა ადვილ 35
იყოს, მისი მოგებაჲცა და წარგებაჲცა საწუნელ არს და შეურაცხ.

3 საუნჯეთასა] საუფუნეთას D.—4 უკუე A, ყოველივე B.—6 საქმეთათუ] საუნჯეთა-
თუ B.—8 ესერა C, გესმა B.—9 დღესცა F.—14 უკუე A, ნუუკუე A.—15 ჩუენსამე G, კლ B.—
16 მოგონებისა] გონების B.—21 არს] არ G.—25—27 დაბადებჲა—იგინი ახს. C (ex homio-
teleuto).—30 მოიყვანეს D.—33 რასმე G, სახესა] სახელსა C.—34 მომგებელი D.

ამისთჳს გზითა რადთმე და წესითა მწოლოდ-შობილისა გულისგმის-ყოფასა დაჰწერგავს გონებათა შინა ჩუენთა. და რამეთუ სიტყუაჲ ვჴმეანი არცა ესრეთ საჴმარ იყო ჴგორცობასა მის ბუნებისა, ვინადგან მოგონებულნი იგი თანა-შემწვისა მის თჳნიერ ვმისაცა შესაძლებელ იყენეს განგონებად. რამეთუ რად
 5 საჴმარ იყო მათთჳს სიტყუაჲ, რომელნი-იგი თჳთ მეგრ გონებისა ზიარებისა ურთიერთარს განზრახვასა განგონებად შემძლებელ იყენეს? რამეთუ ვჴმა სასმენელთათჳს არს და სასმენელნი—ვმისათჳს, ხოლო სადა-იგი არა არს ჰაჳრი, არცა ენად, არცა ყურთი, არცა ინესტჳ ქცეული აღმყენებელი თავად გრძნობასა გამოცემულთა მათ ვჴათასა, მუნ არცა სიტყუანი საჴმარ არიან; არამედ ვითარმცა
 10 ვინ იტყუდა, ვითარმედ თჳთ მეგრ მათე გულის-ზრახვათა გულითადათგან იჴმენების ზიარებაჲ და მიცემაჲ | ნებისად ურთიერთარს? ხოლო ვითარცა იგი ვიჴუჴ, რადთა განაფრთხოს გონებაჲ ჩუენი გამოძიებად პირისა მის, რომლისა მიმართ ითჳუნეს სიტყუანი იგი, ამისთჳსცა სიბრძნით და ჴელოვნებით სახე ესე მტყუ-
 ელებნისად შორის შემოვიდა.

A 30. r
 B 176 r/a

3. და მეორე საძიებელი არს: უკუეთუ სხუად არს სამყაროჲ ესე და არა პირველ-დაბადებული იგი ცაჲ, რამეთუ ამასცა ცადვე ეწოდა, და გინათუ ყოველად უკუეთუ ორნი არიან ცანი. რამეთუ რომელთ-იგი ცისათჳს სიბრძნის-მეტყუელეს, უფროჲს აღირჩევენ ენათა მათთა აღმოკუეთასა, ვიდრე ჴემშარი-ტებით ამისსა შეწყყნარებასა! რამეთუ ერთსა ცასა იტყჳან იგინი, და, ვითარ-
 20 მედ არა აჴუს მას ბუნებაჲ მეორისა და შესამისა და გინათუ უმრავლესთა შეჴმნად. რამეთუ ყოველსავე ნივთსა, ვითარ ჰგონებენ, ცათა აებულებნისსა ერთისა მის ჴედა წარგებულად იტყჳან. | რამეთუ ერთსა იტყჳან გუჴმსა შემრგუა-
 ლბეულსა და მასცა განწერულსა, რომლისა-იგი ნივთი ვინადგან განლელ არს პირველისა მის ცისა | შემზადებასა, არღარად დაშთომილ არს მეორისა და მე-
 25 სამისად გუამოვნებისა მიცემად. ამას უკუე იოცნებენ, რომელნი-იგი სიჴშობა დაუბადებელსა დამბადებელისა სწორ ჰყოფენ და პირველისა ჴლაპრობისაგან, შემდგომით-შემდგომად ტყუვილისა მიერ მიმოიტაცებინა.

PG 57
 A 30 v

ხოლო ჩუენ ვევედრებით ბრძენთა წარმართთასა, რადთა არა გუევიცებედენ ჩუენ უჴინარეს ურთიერთარს დაგებისა. რამეთუ არიან მათ შორის, რომელნი ურიცხუთა ცათა და ურიცხუთა ჴუეყანათა იტყჳან. რომელთა-იგი რა-
 30 ეამს ემხილოს უგვიროდ-მეტყუელებად, უზნელესთა სახეთა მოპოვნებითა და ჴუეყანისა ჴომისა იძულებითა დაამტკიცებენ, ვითარმედ არა აჴუს ბუნებაჲ სხუასა ცასა დაბადებულ თჳნიერ ერთისა, და მაშინ უფუროს საბასობდელ არიან სა-
 ჴომისა მის და ამოდ-ველოვანისა საზრახვისა და სიციბილისა მათისათჳს,
 35 რომელნი-იგი ხედვენ წყლის პერულთა მათ აღმერილთა, ერთისა მიხეზისა-გან შეჴმნითა ერთსა და მრავალთა, და მერმე შეორგულდებიან ცათა სიბრაველისათჳს, უკუეთუ ვჴა არს ძალი | იგი დამბადებელი არსებად მოყვანებაჲ
 მათსა. რომელთა ძალი და სიდიდე არა უფროჲს შეგჯრაცხის ღრუჴსა მის აღ-

B 176 r/a

2 გონებათა] გულთა B, ჴინი F.—4 მის abs. BF, შემძლებელ იყენეს B, რად] არად G.—6 ურთიერთარს E.—7 სასმენელი F.—8 გრძნობისა F.—11 ურთიერთარს E.—16 და abs. G.—21 ერთსა D.—23 გწვირულსა F.—25 უკუჴ A.—26 ვამბადებელსა ACDEF, დაბადებულსა G.—33 საზომიანისა მის B.—34 ამოდ-ველოვნისა B.—35 იგი+B, წყლისა B.

ბერილისა, რომელი არნ წყალთა ზედა წუეთთიგან, და წკმათა, და სადანიელ-
 A 31 r თა | აღბუშტებულ, რაღამს იგი უსაზღვროდსა მის ღმრთისა ძლიერებისა გარ-
 დამატებულებასა მიხედნეთ. ვინადაც საციცხელ არს შეუძლებლობისა იგი მა-
 თისა სიტყუად და საბასრობელ, ხოლო¹ ჩუენ ესოდენ განწორებულ ვართ მეო-
 რისა ცისა ურწმუნოებასა, ვიდრე-ღა მესამესაცა ვეძებთ, რომლისა ხილულად 5
 II კობრ.
 12,2
 შეს. 148,4 ლირს იქმნა ნეტარი პავლე და ფსალმუნი სახელ სდებს «ცათა-ცათასა» და უპირი-
 ლესთა გულისგმის-ყოფასა მოგუცემს ჩუენ.

და არა უსაკრველეს არს ესე შკდთა მათ სიმრგულეთა, რომელნი-იგი
 კინი-ღა და ყოველთა მიერ ერთბამად აღსარებულ არიან, რომელთა შინა ვლენ 10
 ნან შკდნი იგი ვარსკულაენი, რომელთათუხ იტყუან, ვითარმედ შეტყუბილ
 არიან ივინი ურთიერთარს, ვითარცა კარსნი ერთმანერთსა შინა განვლებულ-
 ნი, გინათუ სოლინარნი, და ესენი ვლენ წინააღმდეგობად ყოვლისა, რომელთა-
 თუხ-იგი განიპების ეთერი და ვმასა რასმე და სიტყუასა სახიზობისაა შეუნიერ-
 სა გამოსცემს, რომელი-იგი უღარეს არს ყოველსავე გემოენებასა და სიტკო-
 ებასა ვმათასა. და შერმე რაჟამს საცნობელთა მიერი დარწმუნებად იძიოს 15
 ესევითარისა მის მეტყუელთა მათგან, ოასა იტყუან? ვითარმედ პირველითგან
 ჩუეიულებისა მისთა, რომელთა ჩუეულ ვართ ვმისა მის სმენად და უპირატეს
 A 31 v დაბადებისათქ[²] მრავლისა სასმენელთა წურთილემისაგან მიგუელო ჩუენ
 გრძნობად ვმისად მის და საცნობელი, ვითარცა ვმითა ურომსათა სამეცდლოთა
 შინა შესულებულთა ყურითა. რომელთა-იგი სივერაგისა და უძლურებისა მხი- 20
 ლებად პირველთამებრ სიტყუათა მათთა სმენისაგან ესრეთ ცხად იქმნა და სა-
 ცნაურ ყოველთა. და არა უქმს მათ კაცი, რომელმან იცოდის რიღობად ჟემისაჲ
 B 176 v/a და ანუთუ გულისგმის-ყოფასა მსმენელთასა ეკრ[ძალებოდის. არამედ გარეშენი
 იგი, გარეშეთა თანა დაუტევენთ და ჩუენ საეკლესიოსაჲვე სიტყუასა მიმართ მა-
 ექტეთ. 25

PG 60 ითქუა ვიეთგანმე, უწინარესთა ჩუენთ, ვითარმედ არა | მეორისა ცისა
 დაბადებად არს ესე, არამედ მითხრობად პირველისაჲ, ვინათგან მუნ შემოკლე-
 ბულად ითქუა ცისა და ქუეყანისა დაბადებაჲ, ხოლო აქა განგრობილად-რე
 მოგუთხრა წიგნმან სახე იგი თუთოულისაჲ, რომლისათუხ დაემადა. ხოლო ჩუენ 30
 ვიტყუთ, ვითარმედ ვინააოგან სხუად მოგუეთხრა სახელი და სხუად საქმე მეო-
 რისა ცისად, სხუად არს ესე გარეშე პირველ-დაბადებულისა მის უმტკიცისისა
 ბუნებისად და უღარესთა საქმეთა მიმნიკებელი ყოველთაჲ.

შეს. 1,6-7 4. და თქუა ღმერთმან: «იყავენ სამყაროდ შორის წყალთა და იყავნ განმა-
 A 32 r შორიქმელ შორის წყალთა და წყალთა. და შექმნა ღმერთმან სამყაროდ იგი;
 და განაშორა ღმერთმან შორის წყალთა მათ, რომელნი იყენეს ქუეშე სამყა- 35

¹ არნ] არიან E.—3 ვინადაც] ვინათგან B, შეუძლებლობისა B.—5 რომლისა] ძალი-
 ზა DF.—7 გულისგმის-ყოფათა E.—13 რასამე G.—15 მიერ G.—17 დარიუელ ვართ B.—19 მის
 +სმენად EF, საცნობელთა A. საცნობელი B.—22 ჟემისად G.—23 გარეშენი] გარეგანი B (აქ გა-
 ცხობილადგულია).—28 აქა] ესე EF.—29 თითოეულისა B.—35 რომელნი +იგი F.

² ამ სიტყვის გასწვრივ მარჯვენა აწიხე A-ში მიწერილია მხედრულად: ამას პავლე
 ენოწმების.

³ A-ში ამ სიტყვის უკანასკნელი „ა“ არ სწვრივია და არც წერაბულა.

- როგნა მის, და შორის წყალთა მით, რომელნი იყვნეს ზედა სამყაროჲსა მისა. გარნა პირველ შეხებადმედ ვინებასა წერილისასა, სხუთა მიერ წინააღდგომისა დარღუევიან ველ-გყო. რამეთუ მკითხენ ჩუნენ, ვითარმედ ვინათგან ვუყოთ სამყაროჲსად მრგულ არს, ვითარცა ხილვად მისი მოასწავებს, და წყალი მდინარე და მსხლერ სიმაღლისიგან, ვითარ უძლო დადგრომად მოდრეკილსა მის ზედა სიმრგულესა სამყაროჲსასა? რად-მე უკუე ვთქუათ ამისთჳს? და უფროჲსა ვთქუათ, ვითარმედ არათუ რაოდენიცა რად იხილვების ჩუნენ მიერ მრგულიად და შინაგან აღდგრილად, საჭირო არს, რაჲთა ეგრეთეუ ვარეშეცა იგი სახე მისი მრგულ იყოს, და შებერილ, და ყოვლითურთ წყლტუ, და მოხუეწილ. ვინათგან ეხედაეთ სართულსა აბანოთასა, და შებერილთა ნაშენებთა, და ქუაბთა გამოკუეითილთა აგებულებასა, რომელნი-იგი შინათ-კერძო მრგულად არიედ ზედა-კერძო ვაკე მრავალ-გზის: ვინაცა ამის პირისათჳს ნუცა ივინი დაშურებინ და რეუცა ჩუნენ დაგუაშრობენ. ვითარმცა ვერ შესაძომებელ იყო დადგრო-
 მად წყალთად სიმაღლეთა შინა. ხოლო ჩუნენ შემდგომსა მას სიტყუსა მოვიდეთ. A 32 v
B 176 v/1
- 15 რად არს ბუნებად სამყაროჲსად, და რომლისა მიზეხისათჳს დაეწესა სახელი სამყაროჲსად შეუამდგომელად წყალთა? ჩუეულებად არს წერილთაჲ, რაჲთა სიმტკიცედ და სამყაროდ უწოდდენ ვარდამატებულსა ძლიერებითა, ვითარცა იგი რაჲმს იტყოდის, ვითარმედ ლუთალი სიმტკიცე და შესავდრებელ ჩემდა, ფს. 17,3
ibid. 74,4
ibid. 150,1
- 20 ძალისა მისისადაჲ. ვარეშენი უკუე იტყვიან სამყაროჲსათჳს, ვითარმედ არს იგი გუამი მყარი, და სასე, და მტკიცე. რომელი-იგი განწყველბეგლად მოსწავე-
 ვობისათჳს ითქუის. ხოლო არს მოსწაველობად რომელსა-იგი განშორებასა ხოლო შინა თჳსსა და სიერცესა სახომთასა აქუს¹ არსებად აგებულებისად; ესე იგი არს სიერცე, და სიღრმე, და სიმაღლე; ხოლო სიმყარე. — რომელსა-იგი სი- PG 61
- 25 შორისა თანა სიმტკიცეცა აქუნდეს. ხოლო წიგნსა ჩუეულებად აქუს, რაჲთა ძლიერსა და მტკიცესა მყარად და მტკიცედ უწოდდეს. ვითარცა იგი მრავალ-
 გზის განზრქნის რად ჰაერი, ამასეე ვმასა იწმარებს ვითარცა იგი რაჲმს თქუას, ვითარმედ; რომელმან დაამყარნის ქუხილნია. რამეთუ სიმყარესა და | სიტკიცე-
 სა ჰარისასა, რომელი-იგი შეიყენის სიღრუესა შინა ღრუბლეთასა, სასტკიად ანთს. 4,13
A 33 r
- 30 განშეებისა მიერ ქუხილის-მყოფელთა მით ბეგრათა დამყარებად ქუხილთა სახელსადა წიგნმან.

ვინაცა უწყით, ვითარმედ ბუნებად იგი წყლისად ღბილი და მდინარე დამტკიცებულ არს ბუნებასა რასმე ზედა მყარსა და მტკიცესა ვმისა მის მიერ საღმრთოჲსა. და არა ჯერ არს, რადთამცა გუეგონა. ვითარცა იგი მრავილთა,
 35 ვითარმედ აგებულებად იგი სამყაროჲსა წყლისაგან არს, ანუთუ წყლისა განყი-
 ნულისა, ვინათგან ჰგავს იგი, ანუთუ სხჳსა რაჲსმე ესევეითარისა ნიეთისა, რო-

2 წინააღდგომისა BG.—3 ველ გყოფთ EF, მკითხვენ B.—4 სამყაროჲსა A.—6 უკუე A.
 —13 გუაშურობენ B. 13—14 დაგუაშრობენ—ხოლო abs. C (ex homoioteleuto), ვა G.—14 შემ-
 დგომსა+მას B.—15 სამყაროჲსა A.—18 იტყოდეს L.—20 უკუე A.—21 მოსწაველობისა B.
 —22—24 იგი—სიერცე abs. C.—25 ჩუეულებად A.—30 მათ| მიერ CEF, კუხილსა CEF,
 —32 ღბილ EF.—33 რასმე-abs. B, რასმე G.—36 რასმემ D, რასმე G.
¹ A-ში ეს სიტყვა ორჯერ წვრილებულა და შემდეგ ერთი მათგანი გადაუხაზეთ.

მელსა-იგი განწურვისაგან ნოტიისა, გინა განყინვისა, მიელის დასაბამი არსებია, ვითარცა იგი არს ქვისა ბროლისა, რომელი-იგი გარდარეულსა მის წყლისა განყინებისაგან შეცვალეზის ბროლად, ვითარცა იტყუნ, ანუთუ სპეკლისა ¹
 B 177 r/a ბუნება, რომელი-იგი | სიღრმეთა შინა მიწისათა იშვების. და არს იგი ქვა მნათობი, და აქუს მას სიწმიდე და ბრწყინვალეობა განთავსებული, რომელი-იგი ⁵
 უკუეთუ ბუნებისაჲ რ თვისა წმიდა იპოვის, და არა არს მას შინა გესლოვნებისა მიერი რაამე ქმულებად და სიღრუფე, გინა სიმაღლე; კინ-ღა და მსგავს
 A 33 v არნ იგი ჰაერსა | ბრწყინვალეობითა, გარნა ესევითარსა არარას ვამსგავსებთ სა-
 მყაროსა. რამეთუ კემარტილ მარტივისა და ყრმებრივისა გონებისა საქმე არს
 ესევითარისა რაასმე გონებად ცისათუს. და არ კა-ლა კუალად ვინაფთვან ყოვე-
 10: ლი ყოველსავე შინა არს; ესე იგი არს ცეცხლი ქუეყანასა შინა და ჰაერი
 წყალთა შინა და სხუანი იგი ღვრეთვე, რომელიმე რომელსა შინა. და არარა
 არს ნივთთაგანი, რომელნი არიან საცნობელთა ქუეშე თავისუფალ და შეურე-
 ნელ, ანუთუ საშუალოთა მიმართ ზიარებისაგან, ანუთუ წინააღმდეგობითა, და ამის
 პირისათუს თავს ვიდვათ სამყაროსათუს თქუმად, ვითარმედ არს იგი ერთი ¹⁵
 მარტივთაგანი. ანუთუ შეერთებულთად, რომელთა ესე გვსწავიეს წერილისაგან,
 რაათა გარეშე შენდობლისა არარას უცნებთაგანსა შეუნდობდეთ გონებად
 გონებასა ჩუენსა.

ხოლო ნუმიკა თანა-წარგუქლების ჩუენი უწყებელად ნუცა-ლა იგი, რამეთუ
 PG 64 შემდგომად ბრძანებისა ღმრთისა, ვითარმედ | «იყავ სამყარო» არა თქუძულ ²⁰
 არს მარტივად, ვითარმედ და იქმნა სამყარო, არამედ ვითარმედ «შექმნა
 ღმერთმან სამყარო», და კუალად, ვითარმედ «განაშორა ღმერთმან». ყრუთა
 ისმინეთ და ბრმათა აღიბილენით! და ვინ არს ყრუ?—არამედ რომელმან არა
 A 34 ისმინოს ვსრეთ ვნამალად ლაღადება სულსაჲ. | და ვინ არს ბრმა?—რომელ-
 მან არა იხილნა ვსრეთ ცხადად მოსწავებანი იგი მხოლოდ-შობილისათუს. ²⁵
 «იყავ სამყარო!» ესე არს ვნამ იგი პირველ-დამწყებელისა მის მიზეზისაჲ—
 «შექმნა ღმერთმან სამყარო იგი»; ესე არს წამებად ძლიერებისა მის შემოქმე-
 დისა და დამბადებელისა.

5. არამედ კუალად აღვიყვანოთ სიტყუად ჩუენი შემდგომსა მას მიობრო-
 ბისას, რამეთუ იტყუს: «და იყავ განამაშორებელ შორის წყალთა და წყალთა. ³⁰
 B 177 r/b ურიცხუ იყო, ვითარცა | მოასწავებს განდენად იგი წყალთად და ყოვლით-კერ-
 ძო ღლეღარე ქუეყანასა ზედა და აღმალეუბული მისგან ვიდრე-ლა საგონებელ
 არს თუ უფროას არს იგი სხუათა მათ ნივთთა შესწორებისა. და ამისთუს იტ-
 ყოდა ზემო-კერძო, ვითარმედ უფსკრული იყო ყოვლით-კერძო ზედა ქუეყანასა.
 ხოლო სიშრავლისა მათისა მიხეზი შემდგომითი-შემდგომად მიგიბროთ. ³⁵

1 მიედის A.—6 არაჲ რამეთუ F.—7 მსგავ A.—8 არს EF.—10 ესეჯრსა B.—11 ყო-
 ველსა F.—13 ქუეშე A.—15 სამყაროსა A, სამყაროსათუს B.—17 ოცნებათაგანსა DF.—24 და
 ვინ bis A (ერთი მათგანი გადაახულისა).—28 დამბადებელისა A.—31 იგი abs. E.—34 უფსკ-
 რული უფროას ACDEF, ყოვლითა-კერძო F, ჟენისა B.

1 ამ სიტყვის გასწვრივ A-ში მარჯვენა აწიხე სწვრთა მხედრულად: ქ. სპეკალი მასქ;
 ქვიან, რომელსაჲ კაცნი თავუსს მარილას ემახენი.

ხოლო შეტუღულად დაღაცათუ ვინმე ფრიად ფრთხილ იყოს განებითა და განსრწინადსა ამის და მდინარის სახისა ბუნებისა მახვლად მხედველ, ვერგე აბრალოს შეტყუებასა ჩუენსა, ვერცა აყუედროს, ვითარმცა შეუძლებელი რამე-მე, ანუ მოპოვებული სიტყუაჲ წარმოგუენინა სიტყუთა ჩუენითა, არცა მიგუე-
 5 წადოს ჩუენ პატივი¹, თუ რასა ზედა დამყარებულ იყო წყალთა იგი | ბუნე- A 34 v
 ბაჲ. რამეთუ ვითარცა იგი ქუეყანაჲ ლმძიმეს არს წყლისა, და იტყუან, ვითარ-
 მელ ჰკიდავს იგი შუეა და განშორებულ არს კიდეთაგან, ვერეთეე უკუე განა-
 და და ბეგრეფულთა მათცა წყალთა ბუნებით დამართ ძრვისათს და ყოვლით-

კერძო სისწორისა ქუეყანად მიმართ შეუძრველობაჲ შეუნდონ.
 10 ალრაცელ უკუე იყო წყალთა იგი ბუნებაჲ და ყოვლით-კერძო განვინილ ქუეყანასა ზედა და არა შესწორებულ ქუეყანისა, არამედ მრავალ-წილად გარ-
 დამატებულ საზომითა; რამეთუ დასაბამითგან ესრეთ განავო დიდმან მან გე-
 ლოვანმან და პირველითაგანე წინაჲსწარ იხილა შემდგომითი-შემდგომად ყოვადი
 იგი საწმრობაჲ მისი. და რად საწმარ არს სიმრავლე იგი წყალთაჲ მიუთხრო-

15 ბელი?—ამისთს, რამეთუ ვინაჲთგან ბუნებაჲ იგი ცეცხლისაჲ საჭიროდ დაიბა-
 და ყოველსავე შინა, არა ხოლო თუ ქუეყანისა საქმეთა განსაგებელად, არამედ
 ყოველსავე განმასრულებელად, და უსრულ სამეცა იყო ყოველივე, რაჲჲმს ერთი
 იგი ყოველთა უღარესი. და ყოველთა სრულ-ყოფელი, ნაკულეგანმცა იყო.

რამეთუ ესენი ურთიერთარს მკლმ არიან და განმსრწინელ ერთი-ერთი- B 177 v/a

20 სა: ცეცხლი წყლისა, ოდეს გარდაემატოს ძალითა, და წყალი ცეცხლისა, რა-
 ჲჲმს ადგმატოს | სიმრავლითა. და ჯერ იყო, რაჲათა არცა ურთიერთარს მბრძოლ
 იყვნენ და არცა სრულიადითა ერთისა ნაკულეგანებითა მიწეზის-მცემელ და-
 ქსნად ყოვლისავე. ვინაჲცა განმგებლმან მან ყოველისამან ესოდენ დააუჯა ბუ-
 ნებაჲ ნოტიისაჲ, რაჲათა განწესებულთა მათებრ საზღვართა სოფლისა იგებუ-

25 ლებისათა მკირედ-მკირედ განმლეველსა მას ძალსა ცეცხლისასა აღვრ ასნენს
 და დაიპყრას.

აწ უკუე, რომელმან-იგი ყოველივე საზომითა და სასწორითა განაწესა სობ. სოლ.
 (და სიტყუანებრ იობისა, ცუარნიცა წყმისანი აღრაცხილ არიან მის მიერ), უწ- 11,21
 ყის, თუ რაოდენნი ჯამნი განუჩინებინ გებადმდე სოფლისა და რაოდენნი საწმარ 11,21
 30 არს განსაღვენელდ ცეცხლისა დაუნჯებელ წყლისაგან; და ესე არს სიტყუაჲ 36,27
 დაბადებისათს სიმრავლისა წყალთაჲსა.

და კუალად ცეცხლისათს: თუ ვითარ საჭიროდ საწმარ არს იგი სოფლი-
 სა, არავინ არს ესრეთ ყოვლითურთ უცხო ცხოვრებისაგან, რაჲთამცა ეწმარე-
 ბოდ მას სიტყუთ მოძღურებაჲ ამის პირისათს. არა ამისთს ხოლო, რამეთუ
 35 კელოვანებანი იგი მყრობელნი ცხოვრებისა ჩუენისანი, ყოველნივე ცეცხლისა
 მიერისა მსახურებისა მოქენე არიან, ვითარ ქსლისა ქსოვად, და მგვამლობაჲ,
 და მჭედლობაჲ, და გალატობაჲ, და ქუეყანისა-მოქმედებაჲ, | არამედ არ- A 35 v.

1 ვისმე CDF, ფრთხილი A.—5 რას G.—7 უკუე A.—9 შეუნდო G.—10 უკუე A.
 —16 არამედ ყოვლისავე განმასრულებელად abs. B.—19 ესენი| ესრეთ E.—25 ძალსა F.
 —27 უკუე A, განწესა G.—28 ცუარნი B.—36 მგვამლობაჲ F.—37 წყნის-მოქმედებაჲ BL.
¹ B-ში ამ ადგილას სწერია „პაი“ უჭარავმოდ.

ცალათუ ხეთა ნაყოფიერებაჲ და აღმოცენებაჲ, არცა ნაყოფთა დამწიფებაჲ, არცა მშენიერთა შობაჲ, და არცა ქუეწარმაველა წყლისა და ქმელისათა ცხორებაჲ და ზრდაჲ თჳნიერ მჭურჭალებისა არცამცა პირველითგან აგებულ იყო, და არცამცა ყოვლად ეამ-რავიდენმე მიმყოფებულ, ვინამცჲ ჯეროვნად განეგო დაბადებაჲ მჭურჭალებისაჲ სიმეტრისათჳს და დადგრომისა არსთაჲსა. 5

B 177 r/b

და კჳალად საჭიროდ განეგო სიმრავლე; წყალთაჲ ამისთჳს, რამეთუ დაუცადებელ არს და თანა-წარუვალ ცეცხლისა მიერი განლევად წყლისაჲ.

6. ზანიცადე უკუე ყოველი დაბადებული და იხილო ძალი ცეცხლისაჲ ყოველსა შინა გარდაერულად და შობასა და ხრწნილებასა. და ამისთჳს პრავლად განფენილ არიან წყალნი ქუეყანასა ზედა და უმეტესცა ხილულთაჲსა 10 განწრავლებულ, და კჳალად ყოველთა ქუეშე სიღრმეთა ქუეყანისათა დათესულსა, სადათ-იგი აღმოდიან წყარონი დაუწყუედლნი და ჯურღმულნი აღმოქმენარენი, და მდინარენი წყალთანი გენებთა თანა-დაუწყუედლად მდინარეთა, რადათა მრავალთა მით და პირად-პირადთა საუნჯეთა შინა დაუწჯებულ იქმნეს და დამარხულ ბუნებაჲ იგი ნოტიისაჲ. 15

A 36 r

ვინამცა აღმოსავალით | არეთაგან ზამთრისა გრისათა ჰინდოეთისა მდინარე იღს, დინებასა ყოველთა მდინარეთა უმდიდრესსა, ვითარცა თჳეუქს რომელთა იგი სივრცე ქუეყანისაჲ¹ აღწერეს; ხოლო შუეა აღმოსავალით [ეკატროს², და ხუასპი, და არაქსი, რომლისაგან განიყოფვის ტანაჲსი და შთადის იგი მეოტის ტბასა, და მით თანა ფასის³, რომელი გამოდის კავკასიისა შთათაგან, და 20 სხუანი ბევრეულნი ჩრდილოჲსა ადგილთაჲთ ეგესინო-პონტოს შთადიან. ხოლო დასავალით არეთაგან ზაფხულისათა მითსა მისგან, რომელსა ეწოდებენ პურიენოს,—ტარტისოს და ისტროს, რომელთაგანი, ერასა შთადის ზღუასა მას გარეშესა ძველთასა, ხოლო ისტროს თანა-წარჭელის ევროპასა და შთადის ზღუასა პონტოჲსაჲსა. 25

PG 68

და რად საკმარ არს სხუათა მით აღრიცხუეაჲ, რომელთა აღმოდიან არენი იგი | შინაგან სკვთისა მთათანი? რომელთაგანი არს როდანოს და ორენტი, მდინარენი სხუათა თანა ბევრეულთა მდინარეთა ნავით-საველთა, რომელნი იგი დასავლისა ვალატელთა, და კელტთა, და ბარბაროზთა მით, რომელნი არიან ზახლობელად მათსა, თანა-წარჭლებიან, და ყოველნივე დასავლისა მას ზღუასა 30 შთაასხმენ. და სხუანი ზემო-ეგრძო ვითოჲსი ზენაჲთ არეთაგან | შუე სამხრისათა, რომელნიმე ჩუენისა ამის ზღუასა მომართ მოდიან და რომელნიმე გარეშე ნავით-უგელსა მას ზღუასა შთაიცალებინ; რომელთაგანი არს ელონ და ნუსის,

A 36 v B 178 r/a

1 დამწიფებაჲ და B.—4 გამ-რავიდენმე B, გამ-რავიდენმე E.—7 მ'რ EF.—6 უკუე A.—11 და-თესული F.—12 ჯორღმულნი A.—13 თანა+და B.—16 არისათა] ჰაერისათა C.—19 ზუასალი DEF, ზუასალი G, მეოტის] მეოტის ACDEG, მეოტის F.—21 ადგილთაჲთა B, პონტოსს B.—23 ტრატიოსს G.—24 ევროპასა EF.—27 სკვთისა B, შთათანა G.—30 მათსა] მათსა G.—31 ვითოჲსი B, შუეა E.—33 შთაიცალებინ B, ნავისს G.

¹ A-ში კუთხოვან ფრჩხილებში ჩასმული ასოების ადგილს ქალაღლი დაწებებული და არ იკითხება. აღდგენილია B-ს მიხედვით.

² ამ სიტყვაზე მითითებით D-ში: ესე იგი რიონს იტყჳს, დ'თ რეკატორი.

და რომელსა-იგი სრემეტე ეწოდების, და უფროჲს-ღა ნილოსი, რომლისა ბუნებაჲ არცათუ მსგავს არს მდინარეთა, რაჲჲს იგი მსგავსად ზღუსა აღღვებენ ეგპტესა. ესრეთ შეცვულ არს ჩუენისა ამის სოფლისა ადგილი წყალთაგან; და შეკრულ უფსკრულთა ერცელთაგან, და აღესებულ ბევრელთა დაუწყუფედელთა მდინარეთაგან ღმრთისა გამოუთქუმელითა მით სიბრძნითა, რომელმან ცეცხლისა წინააღმდეგომი იგი ბუნებაჲ ესრეთ განაგო, რამათ იყოს იგი ძნად განსაღვენელ.

და იყოს ოდესმე, რაჲჲს ყოველივე განემეს ცეცხლითა, ვითარცა იგი თქუა ესაია, რომლისათჳს იტყჳს, ვითარცა ყოველთა ღმრთისა მიერ, რომელმან პრქჳს *„უფსკრულსა მოკრძი და ყოველნი მდინარენი შენნი განვაქმნე“*. ვინაჲცა განავდე განცოფებული იგი სიბრძნე და შეიწყნარე ჩუენ თანა ჳემშარიტებისა მოძღვრებდა, სიტკუთ მარტივი, ზოლო გონებით—უცთომელი.

ესაია 44,27

7. და ამისთჳს თქუმულ არს, ვითარმედ *„იყავნ სამყაროჲ შორის წყალთა და იყავნ განწმარებელ შორის წყალთა და წყალთა“*. თქუმულ არს, ვითარმედ რაჲ-მე არს წიგნისაგან მოსწავებული იგი სახელი სამყაროჲსაჲ. | არათუ ბუნებასა მას მაგარსა და მყარსა, რომელსა აქჳს სიმბიძე და სიმტკიცე, მას იტყჳს სამყაროდ. და რამეთუ უკუეთუმცა ესრეთ იყო, ქუეყანაჲ სამემცა უარძანიგეს იყო ამის სახელისა ღირს ყოფად! არამედ რამეთუ ბუნებაჲ იგი მისი. არს მაღალ, და თხელ, და წულილ, და არცა ერთისა-საცნობელთა გრძნობი-საგან მისაწდომელ, ამისთჳსცა ამას უწოლა სამყარო, თანა-შეტყუებითა წულილათა და საცნობელთა მიერ მისაწდომელთათაჲ.

და გულისგმა ყვე ადგილი რაჲმე განმყოფელი ნოტიჲსაჲ, რომელი-იგი წულილსა მას და განწყურვილსა წარავლენნ ზე-აღმართ, ხოლო ზრქელსა მას და მიწის მსგავსსა დაუტევებნ ქუეშე-კერძო და რამათა პირველითაგან ვიდრე დასასრულადმდე შეზავებაჲ ესე დაიშორხოს მცირედ-მცირედ მოკლებითა ნოტიისათა აღსრულებული. ხოლო შენ | სიმწაფელსა წყალთასა ურწმუნო ხარ და სიმწაფელსა მჭურვალეებისასა არა მიხედავ, რომელი-იგი დაღაცათუ მცირე იყოს სიდიდითა, მრავლისა ნოტიობისა განმღეველ არს ძალითა თჳსითა. რამეთუ მოიზიდაეს იგი მახლობელსა მას ნოტიასა, ვითარცა ცხად ჳყოფს ჳიქაჲ იგი, რომლითა გამოწყოვენ სისხლსა მკურნალნი, რომელი-იგი განწოდველ არს გამოწურვილისა მის, ვითარცა სახედ ცეცხლი საბაზმაჲისაჲ, გინა სანთლისაჲ, რომელი-იგი ბატრუქისა მიერ მახლობელსა მას საზრდელსა გამოსწოვენ და მსწრაფლ განღვეითა მით ავლად გარდააქცის იგი.

ხოლო ეთერისათჳს ვინმცა იყო იქუეულ, ვითარმედ არა ცეცხლისა-სახე არს იგი და შემწუველ? რომელსა უკუეთუმცა იძულებითი იგი საზღვარი და მზადეგელისაჲ არა აღურ მსხმიდა, რამანცა დააყენა იგი ჳოვლისავე აღტყენი-

2 აღღვებენ EF.—10 განვაქმენ G.—12 უცთომელ F.—19 საცნობელთაგანისა B, გრძნობისაგან abs. B.—22 გულისგმა ყავა C.—23 წარავლენენ EF.—24 დაუტევებენ ACDEFG, პირველითაგან ვიდრე! პლითაგანე B.—25 ნოტიოჲსაჲ B.—29 მახლობესა B.—30 გამოსწოვენ მ.—33 გარდაიქვის F.—34 ვინცა G, იჭუეულ B.

ბად, და დაწუვად და ყოვლისავე ნოტიისა ერთბაშიად განლევად არსთავან?
 და ამისთვის არს წყალი იგი ჰაერისად ღრუბლად გარდაქცეული ზენას მას აღ-
 გილსა აღსლვისაგან ორთქლთადასა, რომელსა-იგი აღუტყვევებ უოველინეუ მდი-
 ნარენი, და წყარონი, და მწყურნებნი, და ტბანი, და ზღუანი, რაათა არა ყო-
 ველიეე განაწურვოს ათერმან და დაწუხს. რამეთუ ვხედავთ მშესა ამასცა ესმისა 5
 ზაფხულისასა, რომელმან-იგი მცირესა ესმისა და მყისსა შინა ადგილი მწყურ-

P 178 v.2

ნები და ფრიად ნოტიამ | ყოვლითურთ განწმელად და ურწყულად გამოაჩინის.
 აჲ უკუე გზუნენდ ჩუენ ცულად-ბრძენთა მათ, თუ რაჲ იქმნა წყალი იგი?
 ანუ არამცა ცხად იყოა ყოველთა, ვითარმედ სიმჭურვალთა მით მზისადათ
 ორთქლ იქმნა იგი და განილია?! და ესოდენ არს მათ თანა მრავლის-მეტყუე- 10

A 38 r

ლებამა, ვიდრე-ღა იტყვან იგინი მზისათჳს!, ვითარმედ არამჭურვალ არს. და
 იხილეთ თუ ვითარსა მიზნესა მიეყრდნობიან, და საქმისა ძალსა ივუმევენ
 საცილობელად, და იტყვან, ვითარმედ ვინაფთვან სპეტაკ არს ფერი მისი და
 არა წითელ, არცა მწითურ, ამის პირისათჳს არა არს იგი მჭურვალე ბუნებით.
 და ამასცა იტყვან, ვითარმედ მჭურვალეებამა ზედაჲს-ზედა ქცევისაგან აქუსო, და 15
 ამას ყოველსა რაჲსათჳს მოიპოვებენ თავით თჳსით?—რაათა დაამტკიცონ, ვი-
 თარმედ არაზას ნოტიასა განაწლევს მზე. ზოლო მე, დღაცათუ სიტყუამ მათი
 არა-ვეშპარიტ არს, არავე ვარეწარ ვყო, ვითარცა დამამტკიცებელი სიტყუსა
 ჩემისადა. რამეთუ ვიტყოდე, ვითარმედ მჭურვალეებისაგან განლევისათჳს საჭირო
 იქმნა სიმრავლე წყალთადა. ზოლო გინათუ ბუნებით არს მჭურვალე, და გინათუ 20
 გნებისა რაჲსაგანმე აქუს მღლუარებამა, არცა ერთი განყოფილებამა შემოვალ-
 ამის მიერ, ვინაფთვან მასეუ საქმესა იქმს ნოეთა მათ ზედა, რომეთათჳს ვიტყუ-
 დეთ, რამეთუ გინათუ ურთიერთარს ღრესითა შეშთათაჲთა ალი და ცეცხლი აღე-
 გზნას, გინათუ საჭუმელისა მგზნებარისაგან დაიწუხს, სწორ არს და მახლობელ
 ორთავე მათ აღსასრული, და არარაჲ აქუს შეცვალეებამა ყოვლადეე. 25

A 38 v

B 178 v/b

PG 72

და აჲა ესერა, ვხედავთ დიდსა მას სიბრძნესა ყოველთა განმგებელისა
 ღმრთისასა, რამეთუ მისცვალეებს მშესა | ადგილითი-ადგილიად, რაათა არა სა-
 მარადისოდ ერთსა ადგილსა ქცევითა ანგაზრებითა სიცხისადათ განარყუნეს
 შემკობილებამა სოფლისადა; | რამეთუ ოდესმე მიცვალის იგი ბლუარით-კერძო
 არეთა შინა ზამთრისათა, და ოდესმე მიცვალის იგი ადგილთა მათ, რომელთა 30
 შინა განსწორდებიან ღღენი და ლამენი, და მიერ მიცვალის იგი ჩრდილოთ-
 კერძო—არეთა შინა ზაფხულისათა, რაათა მცირედ-მცირედ მიცვალეებითა მისი-
 თა ადგილსა მას ქუეყანისასა შეზაეებულეებამა დაუმარხოს.

იხილედ-ღა უკუეთუ თუ იგინი არა-ძი წინა-აღლდგებიან თავთა თჳსთა,
 ვინაფთვან იტყვან, ვითარმედ მდინარეთაგან არარაჲ შეემატების ზღუასა მზი- 35
 საგან განლევისათჳს. და მერმე იტყვან, ვითარმედ მარალიანად და მწარედ

1 ყოვლისავე—განლევად abs. EF—4 წყარონი წყალნი ACDEFG—5 ათერმან ჰაერ-
 მან CDEF.—6 მცირისა G.—8 ზულშ A, გზუნენდ AE, გვიანედ F.—12 იხილედ B, ივუმევენ G.
 —15 ზედას-ზედას G.—19 ჩემისა ჩემისადა C, საჭიროთა A.—20 არს არა G.—29 ბლუარით-
 კერძო ACDEF.—32 რაათა რამეთუ F.—33 ამას B.—34 იხილეთ-ღა E.—35 მზისაგან მისგან F.
 1 ეს სიტყვა A-ს ვადამწერს გამოჭარხენია და მითითებით მარტუხნა ამაზე მოუწერია.

ამისთვის დამთვების ზღუდა, რამეთუ წმინდა და სასუმელი წყალი მგურავლები-
საგან ვანილვის, რომელი-იგი უფროასად განვუებისაგან მზისა იქმნების: რა-
მეთუ სუბუქსა მის წარიტაცებს, ხოლო მიწის მსგავსსა და ზრქელსა, ვითარცა
5 იგი ზღუსა მარლოვან, და მწარე, და განმავზობელ, და რომელი-იგი ამას
იტყვან ზღუსათს, კულად შეიცვალვიან და იტყვან, ვითარმედ არცა ერთი
განვუება ნოქრისა იქმნების მზისაგან.

A 39 r
შეს. 1,8

8. აღა უწოდა ღმერთიან სამყაროსა მას ცაჲ. წოდება ეცე სახელისაჲ
ქემარტიტებით სხუასა მას შეენოდა, ხოლო აწ, მსგავსად მისა, ამანცა მიიღო
10 წოდებაჲ ვე. და უწყით ვე, და გვსწავიეს, რამეთუ ხილულსა ამას ადგილსა
მრავალ-გზის ცად უწოდენ წერილინი ჰაერისა შეერთებისათს და შემტკიცებნი-
სა, რომელი-იგი სახილველთა მიერ ჩუნთა განცხადებულად იხილვიან და
ხილვისა მის მიერ საგონებელისა ცისა სახელსა ღირს იქმნების, ვითარცა
იტყვან, ვითარმედ «მფრინველი ცისანი», და კულად: «რომელი ფრინველნი სამ-
15 ყაროსა ცისასა», და ესე ვითარმე არს, ვითარმედ «აღვლენან ცადმდე».

B 179r/a
შს. 8,9
შეს. 1,20
შს. 106,26

და მისე, რაჲ აკურთხედა ტომსა იოსებისა ცუართაგან, და საზღვარ-
თა ცისათა, და არეთაგან, და მოქცევთა მზისათა, და შეკრებისაგან თუეთაჲ-
სა, და მწურვალთაგან მათა და ბორცუთა¹ სამარადისოთაჲსა² აკურთხა
იგი; რამეთუ ქუეყანისა ესე ადგილი ამათისა წესიერად შეზავებისაგან ნაყო-
20 ფირ იქმნების და ორძის. და კულად, წყევითა მათ. შინა ისრაელისათა იტ-
ყვს, ვითარმედ «იყავი ცაჲ თავსა შენსა ზედა რვალ». და რაჲ არს, რომელთა
ესე იტყვს?—სრულიადსა განვზობასა და წყალთა მათ ჰაერისათა მოკლებსა
მოასწავებს, რომელთა მიერ იქმნების ნაყოფიერებაჲ ქუეყანისაჲ. რამეთუ რა-
ეჲმს იტყოდის, ცუართა, გინა წვმათა [ზე]ციით ვარდამოსლვასა, წყვლთა მათ
25 გულისკმაქყოფთ რავედენთაჲ განწესებულ არს უზომოსა მის ადგილისაგან
პყრობად, რამეთუ შე-რაჲ-კრბიან სიმაღლედ ორთქლინი იგი აღმავალი ქუეყანიით,
და განზრქელდის ჰაერი ქუეთებითა ქართაჲთა, ვიდრე-ღა იგი ორთქლის-სახედ
და წულიად განთესულ იყვის ნოტიად ღრუბელთა შინა, და ურთიერთარს
შეიერთიანი, და წუეთ-წუეთად შეიცვალვიან, და სიმძიმისაგან ერთად შეკრე-
30 ბული ქუეყანად შთამოეყანიან და ესე არს შობად წყმისაჲ.

PG. 72,
II შჯ. 23,
13, 15
ibid. 27
23

ხოლო რაჲმს იგი ნოტიად სიმძაფრითა ქართაჲთა აღიქრის, და პერულად
გარდაიქვის, და მერმე ფრიად რაჲ განციენის, და ყოვლად-ყოვლითურთ შე-
პყინდის, შემუსრვითა ღრუბელთაჲთა თოვლად გარდამოქვდის. და ყოვლითურთ
ამისევე თქუმულსაებრ | ჯერ არს კეთილად განცდალ ყოველსავე ბუნებასა ნო-
35 ტისასა თავთა ზედა ჩუნთა ჰაერთა მიერ დამტკიცებულსა. და ნუმცა ვინ შეა-

A 39 v
B 179 r/h

2 განვუებისაგან გწურვებისაგან B.—4 რასამე G.—9 მისსა B.—15 ცადმდე G.—17 მზისათაჲ A.—18 მწურვალთაგან მწუანვილთაგან ACDEFG, სამარადისოთაგან A.—19 წესიერად ahs. F.—21 რვალ მრავალ G.—25 გულისკმა ვყოფილეთ, R, ორდენთა B, რავედეთა B.

1 A-ში ეს სიტყვა უპარავზოდ სწერია ასე: „ბორცთა“.
2 A-ში ამ სიტყვის ნაწილი „ო“-დან მოყოლებული ბოლომდე წიგნის ადღგენის შემდგეჲა დაწერილი.

ტყუებს სამარტივესა და სიწორფობასა სულეერთა სიტყუათასა სივერაგესა თა-
ნა მეტის-მეტყუელთასა, რომელნი-იგი სიბრძნის-მეტყუელმენ (ცისთჳს).

რამეთუ ვითარცა იგი შეუენიერებაჲ ქალწულებისაჲ უპატიონსენ არს შეუ-
ენიერებასა მეძვობისასა, ესრეთვე არს ჩუენთაცა სიტყუათა გარეშეთა მიმართ
A 40 r |განყოფილებად; რამეთუ იგინი სიტყუათა თჳსთა დარწმუნებასა იძულებით 5.
ლონე ჰყოფენ, ხოლო აქა, გელოვნებათაგან შიშუელი ქეშმარიტებაჲ წინა ძეს.
და რად საგმარ არს ჩუენდა ტყუელითა მათთა მხილებისათჳს დაშრომაჲ, რომ-
ლისათჳს კმა არს თუთ მეგრ მათვე წიგნთა მათთა ურთიერთარს შეტყუებიოთა
მრავლეთა მჳსუდროებითა დაწყენარებით განცდად მათისა მის დაუგებელისა
ბრძოლისა, რამეთუ არცა რიცხვთა უმციირეს არიან იგინი ურთიერთარს, და 10
არცა პატივითა მოკლებულ ერთმანერთისაგან. ხოლო მრავლის-მეტყუელები-
თა; რიცხვსა უფროას განმრავლებულ, და ყოვლად შეუსწორებელ და წინაღ-
მდგომ, და დამსვენელ ზრახვითა მათთა, რომელნი-იგი ყოვლისავე დაწყუესა იტ-
ყუან და კუალად ცხოვნებასა თესლისა ასგან, რომელი დაშთა ნამწუართა მათ
შინა. ვინაჲცა დაუსრულებელთა ხრწნილებათა სოფლისათა და კუალად განახ- 15
ლებათა შორის შემოიღებენ. გარნა იგინი ვინაჲთგან ორ-კერძოვე ქეშმარიტე-
ბისაგან განიწყვალნეს, ორ-კერძოვე ცთომილებისა მათისა მიდრეკესა ჰპოებენ.

9. ხოლო ჩუენ და ეკლესიისაგანთა მიმართცა რაჲ-მე გუაქუს სიტყუაჲ
A 40 v |განშორებულთა მათთჳს წყალთა, რომელნი-იგი მიზეზითა იგავთაჲთა და უმაღ-
B 179 v/a |ლესითა გულთაქმის-ყოფითაჲთა სახის-მეტყუელებსა შეეცდარნეს, და იტყუან, 20
ვითარმედ ძალნი სულეერნი დი უტორციონი მოესწავებიან იგავით წყალთა მიერ;
და ვითარმედ ზედა-კერძო სამყაროასა დადგრომილ არიან უაღრესნი, ხოლო
ქუეყანისა ამით და ნივთიერთა ადგილთა დაშთომილ არიან ბოროტნი.

და იტყუან, ვითარმედ ამისთჳს თქუმულ არიან ზესკნელს ცათა წყალთა 25
მიერ ქებაჲ ღმრთისასა, რომელ არიან ძალნი კეთილნი, ღირს-ქმნულნი სიწმი-
PG 76 |ღისათჳს გონებისა მათისა ჯეროენისაქებისა მიცემდ დამბადებელისა თჳსი-
სა. ხოლო წყალი იგი, რომელ არიან ქუეშე ცისა, არიან იგი სულნი უქე-
თურნი, რომელნი-იგი ბუნებითისა მის სიმაღლისაგან სიღრმედ ბოროტთა შთა-
ითხნიეს; რომელნი-იგი ვითარცა მეშფოთენი და მბრძოლნი და ამბოხითა ენება-
თაჲთა მღელვარენი ზულად იწოდნეს მსწრაფლ შეცვალებისა და დაუდგრომ- 30
ლობისათჳს და ნეფსითისა მისთჳს აღძრვისა მათისა. გარნა ესევითარნი ესე
სიტყუანი, ვითარცა სიზმართა აქსნანი და დედაბერებრნი ზდაპარნი წარდევნ-
ნით ჩუენგან, და წყალი—წყლად გულსიკმა ვყოთ, და განშორებაჲ იგი სიწყა-
რობასა აღწერილისა მისებრ მიზეზისა შეიწყენარით.

და დაღაცათუ დიდების-მეტყუელებად ზოგადისა მის ყოველთა მეუფისა 35
A 41 r |მიერ წყალნი იგი ზესკნელს ცათანი მიითულვიან, არა სიტყუარად ბუნებად
უს. 18,2 |შეგრაცხთ მათ ამისთჳს. რამეთუ არცა ცანი არიან სულეერ, დაღაცათუ «უთბ-
რობენ დიდებასა ღმრთისასა», და არცა სამყაროდ არს ცხოველი რაჲმე მცნო-

8 მათვე მითთვე B, შეტყუებით G.—9 და აუგებელისა F.—10 იგინი ვინა G.—15 დაუს-
რულებელითა C.—17 ცთომილებასა C, მათსა DF.—19 რომელნი-იგი მიზეზითა იგავთაჲთა abs. B.
—24 თქუმულ არს B.—26 ჯეროვნებისა D, დადადებელისა C.—27. II იგი იგინი B.—30 დაუდ-
გრომელისათვის G.—31 ნებისითა B, ესე abs. B.—35 და abs. EF.—37 შეგზრაცხთ B.

ბელი, ვინაჲთგან «მოუთხრობს ქმნულსა ველთა მისთასა». და დაღაცათუ ვინ იტყუოდის, ვითარმედ ცანი არიან ძალნი იგი ხედვისანი, ხოლო საწყარო საქმისა და შრომისა ჯგეროვნისანი, ვითარცა გულზეულსა სიტყუასა მივითუაღეთ, ხოლო ვითარცა ქეშარიტსა | არა დაეამტკიცებთ. უკუეთუ არა გონიერად 5 ვიდრე-მე და უხილავად ბუნებად შეეჭრაცხოთ ცუარიცა, და თრთოცი, და ყინელი, და სიციფე, ვინაჲთგან ქებად ყოველთა დამბადებელისა ღმრთისა დაეწესნეს დანიელის მიერ.

ფს. 18, 1
 B 179 v/b
 დან. 3, 67-68

ხოლო არა ესრეთ! არამედ ძალი იგი აგებულებისა მათისაჲ არს აღმასრულებელ დიდების-მეტყუელებასა შემოქმედისასა და ყოველივე გონიერნი და გულისქმის-მყოფელნი ესრეთ გულისქმა ჰყოფენ. რამეთუ არა ხოლო თუ წყალი იგი, რომელი არს ზესკნელს ცათა, ვითარცა უფროჲს პატრივემული და აღმადლებული სათნოებათა მისთათს სრულ ჰყოფს ქებასა ღმრთისასა, არამედ იტყუს, ვითარმედ «აქებდით მას ქუეყანით ვეშაპნი და ყოველნი უფსკრულნი» ვინაჲცა უფსკრულიცა იგი, რომელი უძერესსა ნაწილსა განაგდეს სახის-მეტყუელითა მათ, არცა იგი შეირაცხა განდებულად, მფესალბუნისა მიერ, არამედ ზოგადსა მას დაბადებულთა ხოროსა შეგროთ და იგიცა ძალისა მისებრ სიტყუათა თვსთაჲსა სახიობით სრულ ჰყოფს ვალობასა შემოქმედისასა.

ფს. 148, 4
 7
 A 41 v

10. «აჲ იხილა ღმერთმან, რამეთუ კეთილ არს». არა თუ თუალთა ღმრთისათა განაცხრობენ მის მიერ დაბადებულნი, და არცა ესევეთარი არს მის მიერ მითუოლოვად კეთილთად ვითარი არს ჩუენი, არამედ იგი არს კეთილ მის წინაშე, რომელი ძალსა გელოვნებისასა სრულ ჰყოფდეს, და უკუნადსავე ყოვადნისა საგმარებასა თვისსა სახაჯმნო ჰყოფდეს. ვინაჲცა, რომელსა-იგი ეგულვებოდა დაბადებამა დაბადებულთაჲ, განთქმებულად დაბადებულნი იგი, ვითარცა სრულ-მყოფელნი სრულებისანი, ძალითა მით გელოვნებათა თვსთაჲთა განიხილნა და მითუალა. რამეთუ არცა თუ გელი განთქმებული, და არცა თუალი, და თუთო-ეული | ძეგლისა ასოთაჲ განყოფილად მდებარე არავის აღუჩნდების კეთილ-ხოლო თვისსა რაჲ წესსა დაეწესნენ შემსგავსებულად აგებულებისა თვისსა, ძნრად სამე საცნაურ იქმნის პავროვნება მისი უცებთაჲგან. ხოლო გელოვნებან პირველ შეწყობისა იცის თუთოეულისა სიციფე, და აქებს თუთოეულსა მათსა, რამეთუ სრულებისა მათისა მიმართ აქამდღემს გულისქმის-ყოფასა თვისსა და გაცივნიდის: და ვერეთვე აწცა გელოვნად მაქებელად განთქმებულთა მათ საქმეთა, თვსთა აღწერილ არს ღმერთი. ხოლო კუალდცა ეგულების შემსგავსებულისა ქებასა, სრულ იქმნეს რაჲ ყოვლისა სოფლისათს ერთბამად აღმოთქუმად.

ფს. 1, 11
 PG. 77
 B 180 r/a
 A 42 r

აქა უკუე დაგასრულნეთ ჩუენ დღისა მისთს მეორისა სიტყუანი, რაჲთა გულს-მოადგინედ მსმენელთა მათ მიესცეთ ჟამი სმენილთა ამით გამოძიებისაჲ, რაჲთა იყოს თუ რაჲმე სარგებელი მათ შინა, დაიპარხონ იგი საქმენებულად, და მოსწრაფედ წურთისა მიერ, ვითარცა დადნობისა, აღმოცობისისა სარგებელსა მოელოდინ. ხოლო უცალთა მათ სოფლისა საქმეთათს მოცალბამა მიესცეთ, რაჲთა შუეჲ შემოსრულსა ამას ჟამსა ზრუნეანი თვსნი მოიზრუნენენ, და ზრუნ-

1 ძალნი abs. C.—5 თრთვილიცა G.—16 ხოროსა | ხოროსა B.—18 თუალითა F.—25 თითოეული B.—28 ელოვნებან+ და B.—29 თითოეულისა B, თითოეულსა B.—34 უკუე A, და-ვასრულთ A.—39 მოიზრუნენ A.

ვათავან განწმედლითა სულითა სამწუხროდსა სიტყუათა სანუჟვარისა მიღებად შხა იქმნენ.

ხოლო ღმერთმან რომელმან ქმნა დიდ-დიდნი, და მცირეთა ამით სიტყუათა ჩუენთა მიერ წარმოთქუმაჲ ვანავო, მოგეცინ თქუენ ყოველსა შინა ჰქმნარიტებისა თუსისა გულისწმის-ყოფაჲ, რამთა ხილულთაგან უხილავი იგი ვა-5 წიკალოთ, და სიდიდისაგან და შეენიერებისა დაბადებულთაჲსა შემსგავსებულნი იდღებჲა შემოქმედისა მიმართ ჩუენისა მოიგოთ, «რამეთუ უხილავი იგი მისი დასაბამითან სოფლისაჲთ ქმნულთა მით შორის საცნაურად იხილვების და სა-მარადისოჲ იგი ძალი მისი და ღმრთებეჲაჲ». რამთა ქუეყანასა შინა, და ჰაერ-სა, და ცაათა, და წყალთა, და ღამე, და დღე და ყოველთა შინა ხილულთა ვან-10 ცხადებულად მოვიღებ|დეთ ქველის-მოქმედისა ჩუენისა ჰსენებასა. რამეთუ ესრეთ არცა ცოდვასა მივსცეთ ჟამი რამჲე, არცა მტერსა დაუტევოთ ადგილი რამჲე გულთა შინა ჩუენთა, ვინაჲთგან ზედაჲს-ზედა უსენებისაგან თავთა შორის ჩუენთა დამკვდრებულად გუაქუნდეს ღმერთი, რომლისაჲ არს დიდებჲა, და ძლიერებჲა, და თაყუანის-ცემაჲ აწ და მარადის, და ყოველთა საუკუნეთა უწყ-15 ნისანდღე, ამენ.

რომ. 1,20
A-42 v

B 180 r/b

თქუჲული მისიჲ ვხილნსა მახნსა ჩუენისა ბასილისი

თ ა ვ ი დ¹

შეკრებისათჳს წყალთაჲსა²

1. არიან რომელნიჲე ქალაქთაგანნი, რომელნი-იგი პირად-პირადთა სა-20 ოცართ-მოქმედთა ხილვათა დანიად ცისკრითგან ვიდრე თავადიდ მწუხრადმდე ანუკეებენ სახილველთა მათთა და ჳმათა რათჲე და სახიობათა მიმოქცევადითა და მდღრტკანთა და განმზრწნულთა სმენითა | არა განძღებიან, რომელნი-იგი PG 80 მობენ სულთა შინა მათთა მრავალ-ფერთა სიძვისა და არა-წმიდებისა გულის-თქუმათა. და ესევითართა მათ ერთა მრავალნი ჰნატრიან, რამეთუ დაუტევე-25 ბენ სავაკროსა მათსა უბანთა ზედა, და ეგრეთჲე წვლით-საქმარსა, და ჳელოვნებასა, რომელნი-იგი ღონედ ცხორებისად მოპოვნებულ არიან, და ყოველითა მედგრობითა და გემოთ-მოყუარებითა, და გულის-თქუებითა განწლვეენ განწესებულთა მათ ჟამთა ცხორებისა მათისათა, და არა უწყყიან, ვითარმედ განსა-ცხრომელნი აღესებულნი საოცრებითა მეძვობისაჲთა საერთოდ და ზოგადად 30 სამოძღურებელიდ არა-წმიდებისა ექმნებიან მუნ მსხდომარეთა მათ. და მრავალ-

PG 80

A 43 r

1 სამწუხროთა B.—3 ქმნა ACDEFG.—4 ჳეწმარიტებასა I.—6 შემწიერებისა B.—9 ლთავბა G.—10 ღამ G.—12 დაუტევოთ B, დაუტევოთ + ესევრი D.—15 ძლიერებ G.—18 თათვი D.—20 საოცარ-მოქმედთა E.—22 რათამე C.—28 ვეწმით-მოყუარებითა A.

¹ B-ში „თი დ“ სათაურის ბოლოს სწერია.
² ბერძნულ დედანში სათაური ასეა მოცემული: „παρα τα υδατα των ζωνων“ (=შეკრებისათჳს წყალთაჲსა)—და ქართულში სათაურის გავრცობა ალბათ მთარგმნელს ეკუთვნის.

ფერი იგი სახიობად მენესტუეთად¹, და მნობად იგი ბილწი მრუშებისად და-
რამად-აღგრის სულსა მას შინა ზსმენელთასა, არარად ყვის სხუად, არამედ ყოველ-
ნივე უშურებად¹ აღძრინს, და მეფანდურეთა და მენესტუეთა¹ სიტბილსა მიაძ-
სგავსნის.

5 და კუალად არიან ვიეთნიმე ცხენთ-რბევისა სიყუარულითა განცოფებულ;
და ძილსაცა შინა | ცხენნი ეოცნებინან, და ცხენთათჳს იბრძვიან, და ეტლთა შე- B 180 v/a
აულლებენ, და მწაფელთა განაწესებენ, და დლითი-დღედნი იგი უგუნურებანი
მათნი არცა-ღა ძილისა უცნებათგან განეშორებინან.

ხოლო ჩუენ, რომელთა-ესე უფალნან მოგვწოდა, დიდმან მან საკრველთ-
10 მოქმედმან და ჳელოვანმან თჳსთა მათ საქმეთა ჩუენებელად, დაეშურეთ-შეა სილ-
ვალ? ანუთუ მოვიწყინოთ სმენად სიტყუათა სულისათაჲ, და არა-მე შევიცვათ
დღიი ესე, და მრავალ-სახე საღმრთოთასა შემოქმედებისა სავაჳრომ? | და კაცად- A 43 v
კაცადი პირველთა მათ ჟამთა მამართ აღვიდეთ გონებითა და ვინილოთ ყო-
ლისავე არსებისა შემკობილებად.

15 **თ**ჲა გარდაბრთხული, სიტყუასებრ საწინაძსწარმეტყუელოთასა, ვითარცა ენაი 40.
კამარად, ხოლო ქუეყანად მიუთხორობელი სიერციითა, და სიძიმითა, და სიდი- 22
დითა თუთ თავსავე ზედა თჳსსა დაფუძნებულთ; და ჰაერი ვანფენილი, ნოტიად
და ლბილი ბუნებით, განკუთნიელი და სამარადისიად საზრდელი მყნოსელთაჲ,
და მორჩილი, და განმებელი სიღბილისათჳს მავალთა მათ და მოძრავთა წი-
20 ნაშე, რომელი-იგი არარას სცემს, არცა ერთსა დაბრკოლებასა შენაველთა მათ
მის შორის და მიმომავალთა, რომელი-იგი სამარადისოდ განმებებულთა მათ მის-
თა შემდგომად განიბების ადვილად და კუალად შეიძერწვის. და კუალად წყალ-
თა ბუნებად ტბილი და მზრდელი. და სხუათა მათ საქმართა ჩუენთათჳს საქმ-
რად განწესებულნი, და განჩინებულთა მათ ადვილთა მათთა შეუნიერად¹ შექ-
25 რებულთ, აწ-ღა ჩუენ მიერ წარკითხულისა ამისგან იხილო. რამეთუ იტყუას:

2. **ა**ღა თქუა ღმერთმან: შეკერბედ¹ წყალნი ესე, რომელ არიან ცასა შეს. 1-9
ქუეშე¹ შესაკრებელსა მათსა და გამოჩნდინ ვმელი! და იყო ეგრეთ: და შეკ- 10
რბეს წყალნი იგი, რომელნი იყენეს ქუეშე¹ ცასა შესაკრებელსა მათსა და გა-
მოჩნდა | ვმელი. და უწოდა ღმერთმან ვმელსა მას ქუეყანად და შესაკრებელსა A 44 r
30 მას წყალთასა უწოდა ზღუებაჲ. რავედენი შრომაჲ შეამამთხვე მე პირველთა მათ
შინა სიტყუათა, რაჲამს იგი მიმვლიდ მიზენსა, ოუ რად იყო ქუეყანად უხილავ,
ინამთგან ყოველსა გუჲმსა ბუნებით | ფეროვნებად თანა აქუს და ყოველსავე PG 81
ილულსა ფეროვნებასა განცდაჲ თუალთად არა თანა-წარპვდების.

1 მენესტუეთა B, იგი abs. F.—3 უშურებად B, უშვერებად E, აღძრის G, მენესტურეთა B.
—6 ცხენნი abs. D.—8 განეშორინან B.—10 ჩუენებელ A.—11 შევიცვათ E.—12 კაცად-კაცადი-
თა ACD EFG.—20 რომელნი G.—21 განმებელთა G.—22 შემდგომად| შრ G, განების B.—24 შემ-
ნიერად B.—26 შეკრებად B, შეკრებელ E.—27 ქუეშე B, გამოჩნდა EF.—27—29 H და—წმელი
abs. EF (ex homoioteleuto).—28 ცასა ქუეშე B.—30 მას abs. D, რავედენი E.—31 მიმვლიდ C
—33 არაჲ რა G.

1 B-ში ამ სიტყუების დამახინჯებულად წაკითხვა აღბათ იმითა გამოწვეული, რომ ისი-
ნი იქ განახლების შემდეგა ჩაწერილი.

და ნუთუჲე და არა კმა იყო შენდა თქუმული¹ ზგი, ვითარმედ ჩუენდა მომართ; ხოლო იყო უხილაჲ დაფარვისათჲს წყალთადასა და არა ბუნებით, რომელსა-იგი მაშინ ყოველი პირი ქუეყანისაჲ დაეფარა. აჰა ესერა, აწ ისმინე ვითარ იგი ოთხ თავსა თჲსსა გამოაცხადებს წიგნი და იტყუა: «შეკრბელ წყალნი და გამოჩინდნენ ქველი». შეკრბებიან უკუე კრეტ-სამელნი, რაჲთა განცხადებულ 5 იქმნეს არ-ლა ხილული იგი ვიდრე აქამომდე.

და ნუთუჲე ამის თანა მასცა ვინმე გამოეძიებდეს, თუ რაჲსათჲს რომელი-იგი ბუნებით საკუთარ არს წყალთა; ესე იგი არს ჩიღმართ დინებაჲ, ამას დამბადებელისა ბრძანებასა მიაჩემებს სიტყუაჲ. რამეთუ ვიდრემდის ვაჲსა ზედა მდგომარე არნ წყალი, უძრავ არნ, რამეთუ არა აქუნ მას ადგილი ვინაჲ- 10 კერძომცა შთაედინა; ხოლო რაჲჲმს-იგი მიხუდის იგი ადგილსა რასმე შთაძრეცსა, მექსელულად შთაქანის რაჲ წინამავალი იგი, შემდგომჲან მან უპყრის წარქანებულსა მას, და კუალად შემდგომი იგი მოითრევენ უკუანასყენლსა, და ესრეთ სამარადისოდ ივლტის წინამავალი იგი და აქენებს მას შემდგომი; და ესოდენ არნ სიმძაფრე დინებისა მისისაჲ, რაოდენცა არნ სდომიჲე მისი და სიღრმე ად- 15 გილისა მის და შთაღმართისაჲ, რომლისა მიმართცა შთადინ იგი.

და ვინაჲთჲან წყალი ბუნებით ესრეთ არს, უკუე პრძანებაჲ იგი, რომლისათჲს იტყუს, ვითარმედ «შეკრბელ წყალნი შესაკრებელსა ერთსა მეტ ვიდრემე არს, ვინაჲთჲან ბუნებაჲ მისი დამართ მავალ არს, უნებლეთით ცეკულბო- 20 და ყოველთა უღრმესსა ადგილსა თავით თჲსით შთადინებულ და არა დადგრო- მად დინებისაგან, ვიდრემდის დაეკადეს ზურგი მისი. რამეთუ არა არს ადგილი ესრეთ მოსწრაფებულ, ვითარ-იგი არს პირი წყლისაჲ. და კუალად იტყუან, ვითარმედ ვითარ ებრძანა წყალთა შეკრებაჲ შესაკრებელსა ერთსა, ვინაჲთჲან ჩანს, რამეთუ მრავალნი ზღუანი იხილვებიან და ფრიად განყოფილნი ურთიერთარს²

პირველად უკუე პირველისა მის საძიებელისა მიმართ ამას ვიტყუთ, ვითარმედ უფროს-ლა შენ შემდგომად სამეუფოჲსა მის ბრძანებისა გულსენჲ 25 ყაჲ | აღძრვაჲ იგი მისი, და ვითარმედ ბუნებით დაუღვრომიელ არს იგი, და მიმშართებელ, და დამართ მდინარე, და შთამავალ ლელეთა შინა და ტევენბთა. ხოლო უწინარეს ამისა, თუ ვითარ იყო ძალი მისი და პირველ ბრძანებისა მის მიერ აღძრვისა და სრბისა მისისა, არცა განვიხილავს, არცა მხილველისაგან 30 განსმის. არამედ გულსენჲ ყაჲ, რამეთუ ჳაჲ ღმრთისაჲ დამბადებელ არს ბუნებათა, და მაშინ ქმნილი იგი ბრძანებაჲ დაბადებულთა მიმართ შემდგომითი-შემდგომად შემდგომება იქმნა შექმნულთა მათ დამპყრობელ არსებლისა მათისა. დღე და ღამე ერთგზის დაიბადან და მიერიოთჲან და ვიდრე აქამომდე ურთი- 35 ერთარს იცვლებიან და განსწორებით განყოფასა ყმთასა არა დააცადებენ.

3. მბრძანა წყალთა შეკრებად და რბის ბუნებაჲ წყალთაჲ და არაოდეს დაშორების ბრძანებისა მის მიერ სამარადისოდ შესწრაფებული. და ამას ვიტყუ

¹ ნუთუჲე A.—5 უკუე A.—7 ნუთუჲე A.—10 მდგომარე არიან F, აქუს G, ვინაჲ ვინ G.—11 I მოიხუდის G, იგი abs. B.—12 წაქანებულსა B. 13 მოითრევენ EF, უკუანასყენლსაჲ მას B.—14 ივლტენ B, ივლტენ G.—15 არს! არიან G, სიმამფრობისა დინება G.—16 შთადინა F.—17 უკუე A, უკე B.—18 ვითარმედ abs. EF, შეკრებად B, კიდრე ACD EFG.—19 I არს რ B.—21 დაეკადეს დააკადეს E.—25 უკუე A.—26 გლსენჲ ჳაჲ A.—28 მიმართებელ B, დღეთა და ტევენბთა შა B, ტევენბთა G.

² A.—8 ეს სიტყვა უპროვოზოდ სწერია ასე: „თქმული“.

მიხედვითა ნაწილსა მას წყალთა დინებისასა; რამეთუ რომელნიმე თავით თვისით
ლიან, ვითარცა წყარონი და მდინარენი, და რომელნიმე შეკრებულ არიან და
უფლა. ხოლო აწ. სიტყუაჲ ესე ჩემი არს მიმართებულთა და მთავალთა წყალთა-
თს. | «შეკრებელ წყალნი შესაკრებელსა ერთსა».

PG 84

5 შეკრეთუ სიდა უშურველად | აღმო|მდინარესა წყაროსა ზედა მისრულ ხარ
და აკრებნად მოგილიც, სდგი რაჲ მას ზედა, ვითარმედ ვინ არს, რომელი წიაღ-
თაგან ქუეყანისათა აქენებს წყალს ამას გამოსლვად, და ვინ არს მასწარაფველ
მისა წლმართ-კერძო? ანუთუ რაჲ არს საუნჯე, ვინაჲ იგი წარმოეცემის, და
რაჲ არს ადგილი იგი, რომლისა მიმართ მივალს? და ვითარ, რამეთუ არცა
10 წყალთა ამით მოაკლდების და არცა იგი აღიესების?—ესე ყოველნი ჳმასა მას
პირველსა დამოკიდებულ არიან, და მიერევე იქმნების სრბისა მის წყალთაჲსა
არა¹ დაცადებდა.

A 45 v
B 181 r/b

და ყოველსავე ზედა ხილვასა წყალთასა გავსოგნსცა პირველი იგი ჳმად,
ვითარმედ «შეკრებელ² წყალნი. ჯერ იყო უკუე სრბად მათი, რაჲთა მიიწინენ იგი-
ნი ადგილსა თვისსა, და დიპყრან იგი, და შერმე მიიწინენ რაჲ იგინი გან-
საზღვრებულთა მათ ადგილთა დადგომად მათ შინა და არა გარდასლვად.
ამისთჳს «ყოველნი მდინარენი შესდიან ზღუესა და ზღუაჲ არა აღიესების», ვი-
თარცა იტყჳს ეკლესიასტე; რამეთუ დინებაჲცა წყალთაჲ არს საღმრთოთა
ბრძანებითა: და შინაგან საზღვართაცა შეზღუდუა ზღჳსა პირველისა მისგან არს.

ეკლ. 1,7

20 «უჯლის-დებისა. «შეკრებელ² წყალნი შესაკრებელსა ერთსა». რაჲთა არა წყალი
| იგი მდინარე შემწნარებელთა მათ თჳსთა ადგილთა გარდაეცემოდის, და მა-
რავინ იცვალდობდის, და სხუასა და სხუასა ადგილსა აღიესებდეს, და ესრეთ
შემდგომითი-შემდგომად ყოველივე ქუეყანად წარარლუნეს, ამისთჳს ებრძანა შე-
კრებელ შესაკრებელსა ერთსა. ამისთჳს მრავალ-გზის აღიძრის რაჲ ზღუაჲ ქარ-
თაგან, და სიმაღლედ დიდად აღვიდიან ღელვანი მისნი, ვინაჲთგან კიდეთა ზო-
ლო ზღჳს პირისათა შეეხის, პერულად განილიის, და უკუნ იქცის. ვითარცა

A 45 r

25 იტყჳს უფალო, ვითარმედ «არა გეშინოდისა ჩემგან, | რომელმან დავდეჲ ქჳმად
საზღვარიად ზღჳსა» ბრძანებად საუკუნოდ და არა გარდაჰქდეს მის. ყოველთა
უკუე უშუღურესითა მით ქჳმითა—სასტიკითა მათ ქართა სიფიცხესა აღჯრ ეს-
30 ხნის. უკუეთუ არარაჲმცა აყენებდა ზღუასა მეწამულსა წარარლუნად ყოვლისა
ევკატისა და შერთვად ზღუესა მას მოსაზღვრესა ევკატისასა, ვინაჲთგან არს
იგი უძდაბლეს ზღჳსა მეწამულსა, არათჳმცა იყო იგი შემბოკილებულ ბრძა-
ნებითა შემოქმედისადათა?

B 181 v/a
ეგრ. 5,22

ხოლო რამეთუ უძდაბლეს არს ევკატე ზღჳსა მეწამულსა, საქმით ვუარ-
35 წუმუნს ჩუენ, რომელთა-იგი ინებეს ზღუეთა მათ ურთიერთარს შეკრებამ, რომ-
მელ | არს ევკატისა და ჰინდოეთისაჲ, სადა-იგი არს ზღუაჲ მეწამული. ვინაჲ-
ცა დააცადეს ჳელ-ყოფაჲ იგი: პირველად უკუე იწყო სესოსტრი მეგჳპტელმან,

A 46 v

4 შეკრებად G.—6 მოგიღების B.—7 მასქ მას F.—9 იგი abs. E.F.—10 ამათ შო B.
—12 აბს abs. B.—14 უკუე A.—19 ზღჳსა B.—21 ადგილთა თჳსთა B. გარდაეცემოდეს E.
—24 მრავალგზის abs. F.—29 უკუე A.—34 უძდაბლესქ უძდაბლეს B.—37 დააცადის F. უკუე A.
სესტორი B. სესტორ F.

¹ A-ში ეს სიტყვა ნახზევით სწერია.
² A-ში წერებულა «შეკრებელ» და შემდეგ მეორე «ე» ამოღლებიათ.

და შემდგომად მისა ინება დარიოს მიდთა მეფემან, და ვერ უძლეს. და ესე წარმოეთქუ, რათა გულსკვა ცყოთ ძალი იგი საღმრთოაჲსა მის ბრძანებისაჲ. შეკრბედ წყალნი შესაკრებელსა ერთსაჲ; ესე იგი არს ნუმეჲ გარდაჰვლენ ამიერ სხუად, არამედ პირველსა მას შესაკრებელსა ევენ შეკრებული იგი.

PG 85 4. და მერმე, რომელმან-იგი თქუა შეკრებაჲ წყალთაჲ შესაკრებელსა ერთსა, | გიჩუენა შენ, ვითარმედ მრავალ იყვნეს და მრავალთა ადგილთა განყოფილ წყალნი იგი. რამეთუ დანახეთქნი იგი მათანი სასეჲ იყვნეს წყლითა, და ჰვენი ღრმანი, და ველნი, და ვაკენი არა უნაკლულენი¹ დიდთა უფსკრულთანი. და შთატეხილნი იგი ადგილნი, და ბევრეულნი ლელენი და სხუად და სხუად სახედ მონაქცევენი იგი ქუეყანისანი, ყოველნივე მყისსა შინა შთაცილნეს შესაკრებელსა ერთსა საღმრთოაჲთა მით ბრძანებითა.

A 47 r და ნუნეჲ იტყეს, ვითარმედ ვინამთვან წყალი იყო ზედა ყოვლისა ქუეყანი|სა, განა-და ყოველნი ესე ლელენი, რომელთა აწ ზღუდა შეუწყნარებდეს, აღ- B 181 v/b სასეჲ. იყვნეს წყლითა. სადაჲთ უკუე შეიშალდებოდეს შესაკრებელნი წყალთანი, ვინამთვან პირველვე დიეყრნეს იგინი წყალთა? ამას ვიტყუთ ამისთვის, ვითარმედ კურქელნიცა მაშინ შეიშადნეს, რაჲჲსა ებრძანა ერთად შესაკრებელად² შეკრებაჲ წყალთაჲ. რამეთუ არა იყო გარემე ლადირთაჲსა ზღუდა, არცა დიდი იგი და მენავეთა შეუკადრებელი უფსკრული, რომელი გარე-შეიცავს ქალასა მას გრეტანისსა³ და ქართველთა მათ დსაველისათა, არამედ მაშინ დაიბადა სივრცე იგი მათი ბრძანებითა ღმრთისაჲთა და მათ შინა. დაიზუვა სიმრავლე 20 იგი წყალთაჲ.

და კულად, უკუეთუ ვინმე იტყოდის, ვითარმედ წინააღმდეგომად ჩანს გამოცილებებისაგან ჩუენისა „სოფლისა შესაქმისა“ სიტყუაჲ, რამეთუ არა ერთსა წყალთა შესაკრებელსა შინა იხილვებიან შეკრებულად ყოველნივე წყალნი, მრავალი უკუე სიტყუაჲ გუაქუს თქუამად ამის პირისათჲს და ყოველთა მთერ საცნაური, 25 და ნუუკუე და წინააღმდეგობა ესევეითართაჲ, რომელ-იგი არს საცინელ. რამეთუ უკუეთუ უყენი, და ფლისკინანი, და მწყურნებნი და წვმათაგან შეკრებულნი წყალნი წინა მიეყვნენ ჩუენ, და ამით მიერ ჰგონებდენ მხილებასა სიტყუ(ს)ა ჩუენისასა, რამდენა იყო უსაკიცხელეს ამისსა? გარნა-არა ესრეთ, არამედ შესაკრებელსა მას წყალთასა დიდსა და უსრულესსა | უწოდა ერთად შესაკრებელად. 30 და რამეთუ უჯრომულნიცა შესაკრებელნი არიან წყალთანი ცელით-ქნულნი მიხებულთა შინა ქუეყანისათა ნოტიათაგან შედინებულნი. აწ უკუე არა ესევე ვითარნი წყლის დასაკრებელნი წარმოაჩინებენ შესაკრებელთა სახელსა, არამედ აღმატებულნი იგი და დიდნი, რომელთა შინა ყოველივე⁴ ნიეთი იხილვების.

B 182 r/a რამეთუ ვითარცა იგი ცეცხლი მრავალ ნაწილად განყოფვის | საშვარად 35 ჩუენდა და მესყულად ათერად მიმართ მიეფინების, და ეგრეთვე ჰაერი განი-

1 მისსა B.—2 იგი+მისი EF.—4 შეკრებულნი G.—7 1 იგი abs. B, მათანი| მათანი G.—12 ანუ ვინ E.—13 ესე უნი D.—15 იგინი| გორი F.—17 შეკრებაჲ abs. DEF, წყალთა B.—18 გრეტანისასა B.—22 წინააღმდეგობად E.—24 უკუე A.—26 ნუუკუე A.—30 და უსრულესსა| დაუწრულვებელსა BC.—32 უკუე A.—35 საშვარად B.—36 განუფინების B.

¹ A-ში ეს სიტყვა გამოპრჩენილი და მარჯვენა პოზიზე მიუწერიათ.
² ამ სიტყვაზე მითითებით E-ში: ვრიტანია-ბრიტანია.
³ A-ში ამ სიტყვის შემდეგ წერებულა „აგი“ და მერმე, იმავე მდღით წაუშლიათ.

ყოფვის წული-წულიადცა და მეყსულად განაგრცელგმცა სიგრცესა სოფ-
ლისასა, ვგრეთვე და წყალნიცა დაღაცათუ განიყოფვიან მცირედ-მცირედ და-
საკრებელად, არამედ ერთი შესაკრებელი არს, რომელი ყოველსავე ნივთსა
სხუთა მათგან განსწვალებს.

5 რამეთუ ტბანი იგი, რომელნი არიან კერძოთა-ჩრდილოვანთა, და რაო-
დენნი არიან აღვილთა საბერძნეთისათა, და მაკედონიას, და მითუნელთა სო-
ფელსა, და პალესტინეს, ცხად არს, რამეთუ იგინიცა შესაკრებელ არიან. გარ-
ნა აწ ყოველთა უფროვანისა მისთჳ იტყვს და სიდიდითა ქუეყანისა შესწორე-
ბული სიტყუაჲ. და რამეთუ სიზრავლე წყალთაჲ შეკრებულ არს მათ შინა, A 48 r
10 არავინ არს მაცილობელ: | ხოლო ზღუად წოდებაჲ მათი, შეუმგავსებელ არს. PG 88
და კუალად უფროვან-და დაღაცათუ მარლიან და ზრქელ იყვნენ რომელნიმე.
დასაკრებელნი წყალთანი და მსგავს წყალთა დიდისა მის ზღუსათა, არა არიან
იგინი ზღუა: ვითარცა ტბაჲ იგი მალთისაჲ, რომელ არს ზღუა მკუდარი ჰუ-
რიასტანს, და ტბაჲ იგი, რომელსა ჰრქეიან სერბონ, რომელ არს შორის ევზ-
15 ტესა და პალესტინესა, უდაბნოსა მის არაბიასასა განგრძობილ. ესენი უკუე
ტბანი არიან და არა ზღუაჲ. ხოლო ზღუაჲ ერთი არს, ვითარცა იგი მიმიტხ-
რობენ ჩუენ, რომელთა-იგი მოვლეს ქუეყანაჲ. დაღაცათუ ჰგონებენ ვიეთნიმე,
ვითარმედ ზღუაჲ იგი ურკანისაჲ¹ და კასპიისაჲ განთვსებულ არიან და გარე-
შემორერილ თავით თჳსით. არამედ უკუეთუ ჯერ არს ქუეყანისა-აღმწერელთა
20 მათ მიზნობისაჲ ყურადღებჲჲ, ესრეთ იტყვან, ვითარმედ მუდგმულ არიან ურ-
თიერთარს და განწერულ, დამოკიდებულ დიდისა ზღუსა ყოველნივე, ვიდრე-და
ზღუსა მეწამულისათჳსცა იტყვან, ვითარმედ გარეშესა მას ზღუასა ლადირთასა
შეეყოფვის.

იტყვან უკუე, ვითარმედ ვითარ უწოდა ღმერთმან შესაკრებელსა მას
25 წყალთასა ერთ ამისთჳს, რამეთუ შეკრებს | წყალნი | შესაკრებელსა ერთსა? ხო-
ლო შესაკრებელსა მას წყალთასა ვითარ უწოდა ზღუებ? ესე იგი არს წიაღთა
მათ და უბეთა, რომელნი ხატითა მათითა გარემოას მყოფთა ქუეყანათაგან.
შეიცვენეს და დაშთეს, უწოდა მათ ღმერთმან ზღუებ. ზღუაჲ ჩრდილოვანსაჲ, და
ზღუაჲ სამხრისაჲ, და ზღუაჲ აღმოსავლისაჲ და კუალად ზღუაჲ დასავლისაჲ.
30 და ვგრეთვე² სახელნი უფსკრულთა და უბეთანი განთვსებულნი, რომელ არიან
ექჳსინო-პონტაჲ, პროპონტოჲ³, ელისპონტოჲ, ეგეოჲ, იონიაჲ, სარდინიკოჲ,
და სიკილისაჲ, და ტურონისაჲ და სხუანი ჰევრეთლნი სახელნი უფსკრულთანი,
რომელთა გამოწულივით აღრიცხუეაჲ არა ხოლო თუ გრქელ არს, არამედ უმუ-
ერცა. ამისთჳს უწოდა ღმერთმან შესაკრებელსა მას წყალთასა ზღუებ. გარნა
35 დაღაცათუ შემდგომებმან სიტყუათამან ამათ სიტყუათა. მიმართ მიგულრკანა,
ხოლო ჩუენ კუალად პირველსავე სიტყუასა მივიქეთ.

1 განაგრცელგმცაჲ განსესებს B, სიგრცეს G.—8 შესწორებულისა A C D E F G.—9 სიტყუი-
სა F.—11 მარლიან B.—12 მსგავსდ B. მისი ამის B.—13 მალთისაჲ მარლიანნი E (გაღანას-
წორებია შემდეგ).—15 უკუე A.—19 ქუეყანისა-აღმწერელთა B.—21 დამოკიდულ B.—23 შეეყოფ-
ვის B.—24 უკუე A.—27 და abs. G.—28 შეიცვენეს შეიცვალნეს G, ჩრდილოვანსა A.—29 სამ-
ხრისაჲ abs. C.—31 ეგეო B, ეგო G.—32 ტურონისა B.—33 გამოწულივით A.—34 ზღუ-
ებ G. 35— შემდგომება G.—36 სიტყუას E.

1 ამ სიტყუაზე მიითვებთ D-ში ტექსტისავე ხელით სწერა: ირკანი არს ასტრბათი.
2 A-ს გადაწერეს ეს სიტყუა გამოწრეხნა და მიითვებთ მარცხენა ახიანზე მიუწერია.

A 48 r
PG 88

A 48 v
B 182 r/l

5. «**ღ**ა თქუა ღმერთმან: შეკრბედ¹ წყალნი შესაკრებელსა ერთსა და გამო-
 ჩნდინ ვმელია. და არა თქუა, ვითარმედ გამოჩნდინ ქუეყანაჲ, რაჲთა არა კუა-
 ლად განუშადებელად აჩუნოს იგი; ესე იგი არს თიჯნარად და აღრუულად.
 წყლითა. და არა-ღა მიმღებელად თჳსისა ხატისა, ვინა მალისა. და მერმე, რაჲ-
 თა განვმოება იგი ქუეყანისაჲ არა მივაჩემოთ მიხვნსა მზისასა, ამისთჳს უწი-
 ნარეს მზისა დაბადებისა შეჰმზადა სიჴმელე იგი ქუეყანისაჲ დამბადებელმან.

ბულისჴმა ყუე უქუე გონებითა შენითა ძალი იგი წერილისაჲ, რამეთუ
 არათუ ნამეტნავი იგი ოდენ წყალი წარიდინა ქუეყანით, არამედ რაოდენიცა
 იგი სიღრმესა შინა მისსა აღრუელ იყო დამორჩილებითა გარე-წარუელსა მას
 ბრძანებასა მეუფისასა, იგიცა გამოვიდა (და იყო ეგრეთ). კმა არს დამტკიცებაჲ 10
 ესე და რაჲთა აჩუნოს საქმით სრულებაჲ ჴმისა მის დამბადებელმან. ხოლო
 B 162 v/a ვითემე აღმწერელთა მიერ შეეძინების | სიტყუასა ამას ესევეითარი შემდგომებჲ,
 PG 89 ვითარმედ და «შეკრბეს | წყალნი იგი, რომელნი იყვნეს ქუეშე ცასა შესაკრე-
 ბელსა მათსა და გამოჩნდა ვმელია».

ღა ესე არცა სხუათა თარგმანთაგანმან ვინ ზომცა სუენ; არცა ჰურითა 15
 წიგნსა წერილ არს. და კემშარიტად, ნამეტნავ არს იგი შემდგომად წამებისა
 ამის; ვითარმედ და «იყო ეგრეთ», კუალად მათვე სიტყუათა მოთხრობად. ვი-
 ნაჲცა გამოწულიღვით აღმწერელთა მათ თარგმანთა მიერ სიტყუად ესე აღ-
 ნიშნულ არს ოველისკოსითა, ხოლო უველისკოსითა აღნიშნული სიტყუად არა.
 მტკიცედ არს. 20

«**ღ**ა უწოდა ღმერთმან ვმელსა მას ქუეყანა და შესაკრებელსა | მას წყალ-
 თასა უწოდა ზღუენბ». რაჲსათჳს, —რამეთუ ზემო-კერძოცა თქმულ არს, ვითარმედ-
 «შეკრბედ წყალნი შესაკრებელსა ერთსა და გამოჩნდინ ვმელია, და არა წერილ-
 არს, ვითარმედ და «გამოჩნდა ქუეყანაჲ»; რამეთუ სიჴმელე, ვითარცა განკუთნ-
 ვილებჲ არს და გამოშობატველი წინამდებარისა მის ბუნებისაჲ, ხოლო ქუეყანა 25
 სახეგის-დებჲ არს საქმისაჲ მცირე. რამეთუ ვითარცა მტყუელებჲ თჳსი არს
 კაცებისაჲ, ხოლო კაცად წოდებჲ მომისწავებელი არს ცხოველისაჲ მის, რომ-
 ლისა არს თჳსებჲ იგი, ეგრეთვე და სიჴმელეცა თჳსი არს ქუეყანისაჲ და სა-
 კუთარი, რომლისა-იგი სიჴმელე საკუთრებჲ არს. ამას სახელ ეღუა ქუეყანა,
 ვითარცა რომლისა-იგი საკუთარ არს მჴვანობჲ, მას ეწოდა ცხენ. 30

ღა ესე არა ხოლო თუ ქუეყანისათჳს ოდენ არს ესრეთ, არამედ სხუათა
 მათცა ნითათათჳს, რამეთუ თჳთოელსა მათსა განთჳსებული და განკუთნილი
 აქუს სიპოხე და ვითარებჲ, რომლისა მიერ სხუათა მათგან განიყოფის, და
 თით თუ რაჲ არს თჳთოელი მათი, იცნობების, რამეთუ წყლისა განთჳსებუ-
 ლი ვითარებჲ არს სიცივე, და ჰაერისა სინოტიე, ხოლო ცეცხლისა სიმჴრუვა- 35
 ლი. [როამედ ესე² ვითარცა პირველნი ნივთნი აგებულთანი ზემო-თქმულთასა

6 ქენასა DEG.—7 უკუშ A.—9 დამორჩილებულ ACDEF, მას abs. B.—11 სრულ-ყოფად B.
 —12 ამას მას C.—13 ცისა F.—15 ვინმე B.—18 აღნიშნული არს G.—19 I ოველისკოსითა B, II
 ოველისკოსითა B.—20 არსა G.—25 მის | ამის B, ბუნებისა A.—28 საკუთარი + და B.—31 არა-
 თუ B.—32 მათცა | მთ D, ნივთთა შს B, რამეთუ რომელ C, თითოეულსა B, მათსა მთა-
 სა G.—34 თითოეული B.

¹ A-ში წერებულა «შეკრბედ» და შემდეგ მეორე «ე» ამოუფხვიათ.
² A-ში კუთხოვნ ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვის ლუკას კალაღდის ნაქერია დაწვებ-
 ბული და აღარ იკითხება. აღვადგინეთ B-ს მიხედვით.

მისებრ სახისა, გონებითა | იხილვებიან, ხოლო სახენი გუამთა შინა დაწესებულ- A 50 r
ნი და | თუალთა მიერ და საცნობელთა განცდადნი შეუღლებილ არიან სიპო- B 182 v/b
ხითა. და არარაჲ არს მითგანი განტეკებულ და მარტო, არცა მარტივ და თა-
ვისუფალ სილულთა ამით და ცნობადთაგანი, არამედ ქუეყანად ვმელ არს და
5 ციე, და წყალი ნოტი და გრილ, და ჰაერი მჭურვალე და ნოტიად, და ცეცხლი
მჭურვალე და ვმელ; და ესრეთ შეყოფილითა მით სიპოხითა ლიეებრება მათი
წარმოიჩინების და თუთოეული თუთოეულსა შეერთვის: რამეთუ მახლობელსა
მას ნიეთსა ზოგადისა მიერ სიპოხისა თუთოეული მათი შეეხავების და მახლო-
ბელითა მით ზიარებრთა წინააღმდეგობასა მას შეერთვის ესრე სახედ.

10 რამეთუ ქუეყანად ვმელ არს და ციე, და ტომებითა მით სიცივისათა წე-
ერთვის წყალსა, და კულად წყალსა მიერ შეერთვის ჰაერსა, ვინაჲთგან ორ-
თავე შორის დაწესებულ არს წყალი, ვითარცა სახედ ორთა ველთა შეწყობი-
თა ორ-კერძობათა მით სიპოხითა მახლობელთა მით თესთა შეეხავების; ესე იგი
არს სიცივითა ქუეყანასა და ნოტიობითა ჰაერსა. და კულად, ჰაერი შეამდგომე-
15 ლობითა თესითა დამგებელ იქნების წყალსა და | ცეცხლისა დაუფეხელისა მის PG 92
ბუნებისა. რამეთუ ნოტიობისა | მიერ წყალსა შეიტკობს, ხოლო სიმჭურვალე ბუნ- A 50 v
ებით. სიმჭურვალისა მიერ ჰაერსა შეიძერწვის და სიწმელითა ქუეყანისა ზიარე-
ბად აღდგოს. და ესრეთ იქმნების ხორაჲ ჩაამე, და მწყობრი, და სახიობად
20 შეწყობილი ურთიერთარს მოხავებითა და შენელებითა კოველთაჲთა. ვინაჲცა
ნიტად წოდებდა განთავსებულად და განკუთვნილად სახელის-დებად მიეცა მას.
და ესე ვთქუ, რაჲთა წარმოგაჩინო მიზეზი იგი, რომლისათჳს ლმერთმან
უწოდა ვმელსა მას ქუეყანა და არათუ ქუეყანასა ვმელ. რამეთუ სიწმელე იგი B 153 r/a
ქუეყანისაჲ არათუ უკუნადასკნელ იქმნა, არამედ პირველითაგანვე იყო აღმავტე-
25 ბელ და სრულ-მყოფელ არსებისა მისისა. და რომელი-იგი იყო მიმცემელ მი-
ზეზსა არსებისასა, უწინარეს არს იგი ბუნებით და უპატიონესს უკუნადასკნელ
წარმოიჩინებულთაჲსა. ვინაჲცა ჯეროვნად განაჩინა ნიშნი და სასწაულნი ქუე-
ყანისანი პირველთაგან და უხუცესთა საქმეთა.

6. «და იხილო ღმერთმან, რამეთუ კეთილია, არათუ ამას მოასწავებს სიტყუად
30 ესე, ვითარმცა სახილველად რამე ღნრთისა სახარულევან იყო ხილვაჲ
ზღვსაჲ. და რამეთუ შექენიერებასა დაბადებულთასა არათუ თუალითა განიც- A 51 f
დის დაშობადებელი. არამედ გამოუთქმელითა მით სიბრძნითა იხილავს შექმ-
ნულთა მით არსებასა.

რამეთუ საწადელ არს ზღუადცა ვანსპეტაკებუელი სახილველად, რაჲმს არს
35 იგი მყუდროჲთა დაყუდებითა დაყუდებულ და დამტკბარ; და რაჲმს-იგი ჰა-
მითა ნიაგთა მიერ აღმქისებულ არს ზურგი მისი იისფერად, და ლურჯად, და

4 მარტო A.—4 ამაჲ მით C, კენ B.—7 თითოეული თითოეულსა B.—7—8 თითო-
ეულსა—სიპოხისა abs. C (ex homioiteuteo).—8 თითოეული B.—11 ვინაჲთგან ვინა ღვა G.
—17—18 მიერ—მიერ abs. C (ex homioiteuteo).—18 შეიძერწვის F.—21 ნასქ მით B.—23 ვმე-
ლი G.—27 ნიშანი G.—28 პირველითან G.—34 რამეთუ abs. E. (ფურცლის კიდური აჲ განა-
ლებული).

განაცხრობნ თუალთა მხილველთა მისთასა, რაჟამს იგი არა ჰჯეუმნ მოძმესა თუსსა ქუეყანასა, არამედ ვითორცა მშვდობისა რაჟთმე შეტკობითა შეიტკობნ მას: და არა ჯერ-არს, რაჟთა ღმრთისათუსცა ესრეთვე ჰგონებდე წიგნსა მეტყუელად, ვითარმედ კეთილად და ტკბილად აღუწნდა ზღუად, რამეთუ მუნ კეთილი ძალთა დაბადებისათა გულისცმა იყოფების. პირველად რამეთუ წყალი ზღუსაა 5. ყოველისა ქუეყანისა ნოტიობისა წყაროდ არს, რომელნი-იგი გამოვლენ უჩინოთა მათ სადინელთაგან, ვითარცა გუუწყებენ ბნელნი დანახეთქნი და სიღრმენი ქუეყანისანი და ქუაბნარნი, რომელთა-იგი შინა აღძრვისაგან ქართაჟსა შეიღინის ზღუად და შევიდის საქანელთა [განქუეულთა და მიმართებულთა]¹ და დააყენის გამოსლვად. და რაჟამს-იგი | სისტეკებისაგან ლეღათაჟსა განაბის 10. პირი ქუეყანისა და გამოვდის ვარე, და დაწურის, და დაატკის მარნილოქენ- B 163 r, b | ჰად მისი და სიმწარე გამოსადინელმან მან და ქუეყანამან.

და კუალად, იდესმე, სიღრმეთა შინა ქუეყანისათა მჭურვალეთა სიბოგთაგან გამოვდის წყალი იგი მისეგ მიზნისაგან აღძრული, და იქმნის იგი მღუღარე და დამწუველ. და ესე იხილო მრავალთა ჭალაკთა და მრავალთა ადგილთა ზღუს-კიდისათა, ვიდრე-და რომელნიმე ადგილნი მახლობელნი მდინარეთანი ეგრეთვე იხილვებიან, რაჟთა შენ მცირეთა ამთ მიერ დიდნი იგი საქმენი განიცადნენ, და რაჟასათუს წარმოვთქუ ესე?—აჩისთუს, რამეთუ ყოველი ქუეყანად ღრუ არს და უჩინოთა სადინელთაგან დაფარულად მომზიდველ წყალთა არსებისაგან ზღუათაჟსა. 15.

7. მინადეკ კეთილ არს ღმრთისა ზღუად წყალთა მათთუსცა, რომელნი ვლენან | სიღრმეთა შინა ქუეყანისათა, და კუალად ამისთუსცა კეთილ არს, რამეთუ არს იგი სასუნჯე მდინარეთა, და ყოველთავე ნაკადულთა და დუართა თაგსა შორის თუსსა შეიწყნარებს და იგი ჰგის თუსთავე შინა სასლვართა; და კუალად კეთილ არს იგი, რამეთუ არს იგი წყალთა მათ ჰაერისათა და-საბამ და წყარო, რამეთუ განტუების იგი მცხინვარებისაგან მზისსა და განადგდებს ტკბილსა მის და წულილსა წყალსა ორთქლთა მიერ, რომელი-იგი მიიზიდის რაჟ ზესთა მათ ადგილთა, და განციენის ქუეყანით აღმოდლებითა და აღკრებითა მზისათა, და მერმე სიჩრდოთა ღრუბელთათა უფროჟს აღმეტის განციებდა იგი მისი, იქმნის იგი წუმა და დაათრვის ქუეყანად. და რომელი განციცილდეს სიავთა მღუღარეთა, უეჭუელად, ამას ურწმუნო ვერ იქმნების. რომელნი-იგბ საესე იყენიან წყლითა, და მრავალ-გზის ცალიერად დაშთიან, რაჟამს-იგი დუღილისა მიერ ყოველივე ორთქლად განილიის, და ესევე სახე იხილო, რაჟამს-იგი წყალი ზღუსაჟ მენავეთა აღადუღიან, და ორთქლი იგი მისი. 25.

PG 93

A 52 r

1 რაჟამს-იგი B.—2 რაჟამე G.—9 მიმართებულთა | მომტაცებულთა ACDEFHG.—11 დატკის G.—17 განიცადენ F.—27 მიიზიდავს D.—28 ამაღლებითა G.—29 ღრუბელთა EF.—30 მიი-ქი და G.—31 ამისა B.—32 ცარიელად BEF.—33—34 იგი—ორთქლად abs. C (ex homoioteleuto).

² A-ში კუთხოვანი ფრჩხილების აღავას, მიუხედავად ამ ადგილის დაუზიანებლობისა, რატომღაც კალდელი დაუწებებთი და მის მაგიერ მარჯვენა ამაზე. მაუწყარათ ნუსხურადგმე: უფრო შავი მფლნით „მომტაცებულთა“.

- ლრუბლითა | შეიწყნარან, და კირი იგი წყურილისაჲ წყლის მის გამოწურვი- B 183 v/a
 თა მცირედ რაჲმე აღისუბუქიან და ნუგეშინის იციან. და სხვათაჲ სახითა კე-
 თილ არს ზღუად ღმრთისა, რამეთუ გარე-შეიცავს იგი ქაოკთა და იქნებვის
 იგი მათა სიმტკიცეცა და შეუნიერებაცა; და მერმე კუალად ამისთვისა, რამე-
 5 თუ უმრავლესთა ქუეყანათა ურთიერთარს ღრიალ განშორებულთა თავისა მიერ
 თვისსა შეაერთებს, და მენაგეთა ზოგად მგზავრობასა და შეიერთებასა დაუბრ- A 52 v
 კოლებელად მიანიჭებს, და სიმდიდრის მომატუებულ ვაჭართა იქმნების და
 ცხორებისა ამის ნაკულუღვენებასა ადვილად განაპარტებს. რამეთუ იქმნების
 იგი მდიდართა ნამეტნავისა მტვრთველ და მიმღებელ ვინაჲ კერძოცა ენებოს,
 10 და დამკნელ გლახაკთა ნაკულუღვენებისა და გამოძობებულ ქალაქთაგან, რო-
 მელი რაჲ არნ მათ შინა, და მიმღებელ სადა-იგი არა არნ. და ვინაჲ ძალ მიც
 მე განოწულიღვით ყოველსავე მას შეუნიერებასა ზღვასა განცდად რავოდენი-
 იგი თულთა მათ დამბადებელისათა განიცადეს!
- ხოლო უკუეთუ ზღუად კეთილ არს და საქებელ ღმრთისა, ვითარ არა
 15 უმჯობეს იყოს ესევეთარი ესე კრებაჲ ეკლესიისაჲ, რომელსა შინა შეზავებულ
 არს ვჲმად მამათა, და დედათა, და ჩჩვლთაჲ, და ღმრთისა მიმართ ვედრებასა,
 ვითარცა ღელვათა ზღვასათა ღმრთიე-შუენიერად შესწირავს, რომელი-იგი და-
 მცა-ცგულ არს შეუძრეველად მყუდროებითა უღელვოდათა, რაჲთა ვერ უძღონ
 სულთა მათ უკეთურთა აღშფოთებად მისა სიტყუათა მიერ წვალებისათა. და
 20 ღირსმცა ქმნულ ხართ თქუენ ყოველნი შესაწყნარებად¹ უღვლისა, და რაჲთა
 წესიერებაჲ ესე უშუენიერეს და | უმეტეს აღაორბინოთ ქს იესუს მიერ, უფ- A 53 r
 ლისა ჩუენისა, რომლისაჲ არს ღიდებაჲ და ძლიერებაჲ უკუნიითი უკუნისა-
 მდე, ამენ.

თ ა ვ ი მ²

25 სიტყუაჲ ესე: **და თქუა ღმერთმან: აღმოაცენენ ქუეყანამან მწუანვილი** შგს. 1,11
 თივისაჲ, **სათვისჲ თესლი თესლად-თესლადი, და ხე ნაყოფიერი, რომელმან** B 183 v/h
ყოს ნაყოფი თესლად-თესლადი, რომლისა თესლი მისი მის თანავე იყოს.

1. ჯეროვნად შემდგომად ქუეყანისა განსუენებისა და წყალთა მათ სიმძი-
 მისა განგდებისა მოვიდა მისა ბრძანებაჲ³ ესე, რაჲთა | გამოიღოს პირველად PG 96.
 30 მწუანვილი და მერმე ხე, ვითარცა იგი აქამომდელცა იქმნების. რამეთუ მაშინ-
 დლი იგი ვჲმად და პირველი იგი ბრძანებაჲ ვითარცა შუული რაჲმე იქმნ

¹ შეიწყნარან E.—7 სიმდიდრისა F.—12 რაოდენი B.—15 ესე abs. DEF.—18 შეუძრ-
 ბელ არს F.—20 შეწყნარებად B.—21 ქე B. (ამ ადგილას განახლებულია).—24. თავი მერთ-
 ხე D.

² ამ სიტყვის ადგილას B-ში მართალია „შეწყნარებად“ სწერია, მაგრამ პირველი საბი-
 მარცვლი, ე. ი. „შეწყნარე“, წიგნის ადღენის შემდგავა ჩაწერილი.

³ ბერძნულ დღღანში სათაური ასეა: Ὁ μὲν ἔσται Ἐ ἱερὶ βλαστῆσεως ἑως. („პობილია
 V. აღმოცენებისათჳს ქუეყანისაგან“. ქართულში ეს 2 სიტყვა არაა. გადმოცემული).

⁴ A-ში ეს სიტყვა უჭარავთად სწერია ასე: კბრძნებაჲ.

ბუნებისად, და დაშთა იგი ქუეყანასა შინა, და შობისა, და ნაყოფიერებისა ძალსა ნისკვმს მას შემდგომითი-შემდგომად. აღმოაცენენ ქუეყანამანა. რამეთუ დასაბამ არსებისა მცენარეთასა იქმნების აღმოცენებად, და მერმე მცირედ რად აღმოსცენდენ მცენარენი, იქმნებიან იგი მწუანვილ, და შემდგომად აღორძინებისა—თივა და ესრეთ მცირედ-მცირედ სიორძილითა თესლთა სრულები-⁵სა ჰასაჲად აღვლენ. ხოლო მწუანვილოვნებად და აღმოცენებად ზოგადი არს ყოველთაჲვე.

აღმოაცენენ ქუეყანამან მწუანვილი თივისაჲ; ესე იგი არს თავით თუსით გამოიღენ ქუეყანამან მწუანვილი და ნუცამცა ერთი რად | უცმს მას შეწყენად ეისგანმე. ვინათჲან ჰგონებენ ვიეთნიმე, ვითარმედ მზე არს მიზეზ არსებისა 10 მცენარეთასა, და იძულებითა მჭურვალუნებათა მოიზიდაეს იგი ძალსა სიღრუნისაგან ქუეყანისა, ვიდრემდის საინოოდ აღმოაცენის. და ამისთვის იქმნა უწინარეს მზისა შემკობად ქუეყანისაჲ, რაჲთა ცთომილნიცა იგი დასცხრენ თაყუანის-ცემისაგან მზისა, რომელნი მიზეზად ცხორებისა მათისა ჰგონებენ მას. უკეთეთ ოდენ ირწმუნონ, ვითარმედ პირველ მზისა დაბადებასა შეიგო ყოვე-¹⁵ლივე რაჲცა არს ქუეყანისაჲ, და დააცადონ უზომოდ იგი მისთვის განჯრეგებად, რაჲემს გულისკმა ყონ, ვითარმედ უმრწემეს არს იგი დაბადებითა მწუანვილისა და თივისა.

მარნა რად-მე არს ესე, რამეთუ პირტყუთთა საზრდელი განმშადა, ხოლო ჩუენი არცა ერთისა მოქლუაწებისა ღირს იქმნა? არამედ უფროს-ლა, რომელმან-²⁰ იგი ზოგნათა და ცხენათა საზრდელი დააუნჯა, შენ განგინაზღებს შეუბასა და სისმდიდრესა, რამეთუ რომლითა-იგი ზრდის ხუასტავა შენსა, შენისა ცხოვრებისა საჭმართა აღაორძინებს... და მერმე კუალად: დაბადებად იგი თესლთაჲ; და არსებებად მათი სხუაჲ რად არს და არათუ შენისა ცხოვრებისა განმშაღებამ? ვინათჲან უმრავლესნი მწუანვილთა და მხალთა შორის საზრდელად კაცთა ²⁵ დაბადებულ არიან.

A 54. r. 2. ამისთვის იტყუს, ვითარმედ აღმოაცენენ ქუეყანამან მწუანვილი თივისაჲ, სათესავი თესლად-თესლადი: ვინაცა დაღაცათუ რომელიმე მწუანვილი რეცა სხუათა შეჭავეს, გარნა მათიცა იგი სარგებელი ჩუენდავე მოაწივის, და ვუმევა იგი თესლთად ჩუენიოჲს განსაზღვრებულ არს, ვიდრე-ლა ძალიცა ³⁰ თუქმულთაჲ აწათ ესეითარი არს: აღმოაცენენ ქუეყანამან მწუანვილი თივისაჲ და თესლი სათესავი—ტომად-ტომადი. რამეთუ ესრეთ სრულ იქმნების შეწყობებად სიტყუთაჲ ამათ, რომელნი-იგი აწ რეცა მოუზავებელ საგონებელ არიან, რაჲთა | საჭიროდ იგი განგებად ბუნებისაჲ საცნაურ იქმნეს. რამეთუ პირველ აღმოცენების, და მერმე მწუანვილ იქმნების, და მერმე თივად აღაორძინების, ³⁵ და მერმე აღაორძინებულთა მათ სრულებად თესლთა მიერ დაესრულების.

იტყუნ უკუე, ვითარმედ ვითარ იტყუს სიტყუაჲ ყოველსავე მცენარესა ქუეყანისასა თესლოვან, ვინათჲან არცა ღერწამი არს თესლოვან, არცა კლერტი ¹.

2 მას abs. B, შემდგომით-შემდგომად G.—4 იგი იგინი EF.—9 მას მათ G.—12 აღმოაცენეს B.—13 შეცთომილნიცა B.—15 უკუთუ A, შეგო F.—17 დაბადებისა F.—29 ჩავაღვე G.—31 თქმლთა A, ამათ მათ C.—32 ტომად-ტომად B.—34 უკლ R.—37 უკუე A.

¹ ამ სიტყუებუ მითითებით მარჯვენა აწიზეხ D-ში სწერია: მწარე მდელი. დ'თ.

- არცა იძინთი¹, არცა ზაფრანი, არცა ნიორი, არცა კილი, არცა სხუანი ბეგრულნი ტომნი მცენარეთანი? ხოლო ჩუენ ამისთვის ესრეთ ვიტყვით, ვითარმედ მრავალთა მცენარეთთა ქუეყანისათა სიღრმესა შინა მიწისასა აქუს ძალი თესლოვნებისად ძირით: ვითარცა ლერწმასა, რომელი-იგი რაჟამს აღორძინდის, წლითი-წლად | გამოიღოს² შორში რადმე ძირთა თანა და იქმნის იგი თესლისა წილ მო-
 მავალისა მის წელიწდისა. და სხუანიცა ბეგრულნი მდელინი ესრეთვე იქმ-
 ნებიან, რომელთა-იგი მიწასა შინა ძირთაგან გამოაქუს ძალი თესლისა და შემ-
 დგომებისაჲ. და კემშარიტად, ყოველსავე მცენარესა ანუ თესლოვნებაჲ აქუს,
 ანუთუ ძალი რადმე თესლისაჲ; და ესე არს «თესლად-თესლადი» იგი. რამეთუ
 10 არათუ შორში იგი ლერწმისად ზეთის-ხილსა გამოიღებს, არამედ ლერწმასავე,
 და ვგრეთვე თესლთაგან მსგავსივე დათესულისად აღმოეცენების. და ესრეთ
 პირველით დაბადებითიან რომელი-იგი აღმოაცენნა ქუეყანამან, ჰტეის უდრე
 აქამოდმდე შემდგომებითა ტომებისაჲთა დამარხული. «აღმოაცენნა ქუეყანამან».
 ხოლო შენ გულისწმა ყვი, თუ ვითარ მცირისა მის მიერ წმისა, და ბრძა-
 15 ნებისა ესრეთ მოკლისა, მყისსა შინა განწმელი იგი და ბერძნი ქუეყანად ნაყოფის
 გამოღებულად და შობად აღიმჩა! და ვითარცა საგლოველი რადმე და
 მქუენებრე სამოსელი, ესრეთ განაგდო უნაყოფოებაჲ იგი და შეიბოსა ბრწყინ-
 ვალეებაჲ, და თუსთა მათ სამკაულთა ზედა განიხარა და ბეგრულნი ტომნი მცე-
 ნარეთანი აღმოაცენნა! ფრადსა რასმე საკრველებასა მნებაეს | შენ შორის
 20 დამტკიცებად დაბადებულთაგან, რადთა სადაცა იპოვო, და ვითარსაცა რასმე
 ტომსა მცენარეთასა წარმოუღვე, ცხად და დაუფიწყებელ იქმნეს შენ შორის
 სტენებაჲ დამბადებელისაჲ. პირველად უტყუე, რაჟამს იხილო მქუენილი თიგის-
 საჲ, გინა ყუავილი, გულსწმის-ყოფად მოვედ კაცობრივისა მის ბუნებისა, და
 მოიხსენე სიტყუად³ იგი ბრძნისა ესაიასი, რომელსა იტყუს, ვითარმედ «ყოველი
 25 ჯორცი თივად არს და ყოველი აღიდებაჲ კაცისად, ვითარცა ყუავილი თივისაჲ»⁴,
 რამეთუ უნდობებაჲ კაცობრივისა ცხოვრებისად, და სიენინე, და სიმედგრე სი-
 ხარულისა, და მხიარულებისა, და დღე-კეთილობისა მათისად კემშარიტსა სახესა
 მიეს|გავასა წინადაწარმეტყუელისა შიერ.
 რამეთუ რომელი დღეს არს შეებულ ჯორცითა, და ზრქელ გუამითა შეე-
 30 ნიერებისა მისგან, და ყუავილოვან ფეროვნებითა სიკაბულისა მისისაჲთა, და
 მწნე, და ძლიერ, და წინა-დაუდგრომელ ახოვნებითა, ზეალე თვთ მებრ იგი იქმ-
 ნის საგლოელ და საწყალობელ, რაჟამს ანუთუ ეამთა მიერ დაქნის, ანუთუ
 სენთა მიერ განიღის და დაიარღუს. იგი ვინმე წარმინებულ არს მონაგებთა
 სიმდიდრითა, და ვარე-მოეცვის იგი სიმრავლესა მლიქნელთასა, და არანაიგსა.⁵

A 54 v
B 184 r/s

A 55 r

ეს. 40,6

B 184 v/a

3 სიღრმე სიღრმესა შა B.—6 ესრეთ იქმან B.—13 აქამოდმდე B.—15 გამოღებულად B, სა-
 გლოელი B.—17 მქუენებრე BEG.—20 რაჟამთუ F, რასმე abs. B.—21 იქმნას B.—22 ქსე-
 ნებ G, უკუშ A.—24 სიტყუად | ხატი B.—25 ჯორციელი B.—27 მხიარულებისად B.—29 რომელ-
 ნი F.—33 წარმინებულ არს G.—34 მლიქნელთასა G, არძანიგსა B.

¹ ამ სიტყვაზე მითითებით მარჯვენა აშიაზე D-ში სწვრია: უთესლო ბალაზი. დაეთი.
² ეს სიტყვა A-ში ვადანასწორებია (თავდაპირველად აქაც „ხატი“ წერებულა).
³ A-ში ამ სიტყვის გასწვრივ მარცხენა აშიაზე უშნო მხედრული ზელით სწვრია: აჰას
 ესაია ეწამების.
⁴ A-ში ამ სიტყვის „ზ“ აღდგენის შემდეგ ჩაუწვრიათ.

A 55 v და პატიგისა მეგობართა მჩემებელთასა, რომელნი-იგი მის მიერთა მათ საგმარ-
 თათს ლიქნიდიან მას. და სიმრაველსა ნათესავთასა და მათცა მიჭუნებულთა-
 PG 100 ევ, და მოპოვნებულთა, და ბევრეულთა ბანასა მიმდგომთასა, | რომელნი-იგი
 იყენიან პურის-მკაზმეულ და მეპურისტე¹, და სხუათა მათ საგმართა მისთათს
 ღვიან წინაშე მისსა, რომელთა-იგი მიითრეენ მისლვასა თუსსა და მოსლვასა 5
 და საშურველ არნ იგი შემთხუვეელთა და მოყუსთა თუსთაგან, შესძინე სიმ-
 დიდრესა მას მისსა ძლიერებაცა რამე სამოქალაქო, და მეფეთა მიერნი პა-
 ტიინი, და ნათესავთა განგებანი, და მვედრობათა ერის-მთავრობანი, და ქა-
 დიგა გვითა მაღლითა მგმობარე წინაშე მისსა, და არგნოსანი, და კრლოსანი-
 ნი იმიერ და ამიერ, რომელნი-იგი მძიმეთა გუემათა და წყლულებათა მოაწვე- 10
 დიან მათ ზედა, რომელთა-იგი ზედა მთავრობნ, და იავარის-ყოფასა და ვანქი-
 ქებასა, და ჰერობილებასა, რომელთათს გამოუთქუმელი შიში და ზარი მოი-
 წვიენ მის ქუეშე მყოფთა მათ ზედა და მოჩილთა მისთა.

და ამისსა შემდგომად რამე ერთმან ლამემან, და ერთმან მჭურვალუბამან,
 და გუერდისა გურემამან, გინა ღუძლისამან, ანუ თუ ფირტუსამან, მსწრადლ 15:
 B 184 v/b წარიტაცის კაცთაგან კაცი იგი, და | უჩინო ყვის, | ყოველივე იგი საოცრებად
 A 56 r ვითარცა სამურელი, ესრეთ განაქარვის, და ყრვლისაგანგე განაშიშლის, და
 დიდებად იგი მისი მყისსა შინა, ვითარცა სიზმარი იავარ ყვის. და კემმარიტად
 და ჯეროვნად მიამსგავსა წინამსწარმეტყუელმან კაცობრივი დიდებად უძლუ- 20
 რებასა ყუავილისასა.

3. «აღმოაცენენ ქუეყანამან მწუანვილი თივისა სათესავი თესლი თესლად-
 თესლადი და მსგავსად-მსგავსადი». და ვიდრე აქამომდე წესი იგი მცენარეთად
 წამებს პირველსა მას შემკობილებასა. რამეთუ აღმოცენებამ წინა-უძღვს ყო-
 ველსა მწუანვილსა და ქოველსა მდელსა. რამეთუ გინათუ ძირი აღმოსცენდების
 და გინათუ ძირით გამოაქუს მორჩი, ვითარცა ზაფრანსა და ღერწამსა, აღმოცე- 25
 ნებად თანა აც და საჩინოდ აღმოსლვად. და გინათუ თესლთაგან, ვერეთცა სა-
 ქირო არს, რადათა პირველად აღმოცენოს, და მერმე მწუანვილ იქმნეს, და მერ-
 მე თივა, და მერმე თესლ, რაჟამს განსხვს წუელამ² იგი მისი და განვძის.

«აღმოაცენენ ქუეყანამან მწუანვილი თივისა სათესავი თესლი თესლად-
 თესლადი». რაჟამს დავარდის თესლი ქუეყანასა შინა, რომელსა-იგი აქუნ გან- 30
 სწორებთ სიტვომ და სინოტიე, დაივსნის იგი და დათხელდის, და მის ქუე-
 A 56 v შე მყოფსა მას | ქუეყანასა მოეხვის, და თუსი იგი და საკუთარი ქუეყანისა თა-
 ვისა თუსისა მომართ მოიტაცის. და მიუტევის მიწასა მწუალინი იგი და
 ლბილნი მწუერვალნი ნესტუთა მისთანი. ხოლო მან მიიხუნის, და უფროსს გა-

1 საგმართა მათუს F.—2 ჰლიქნიდიან B.—3 II და abs. G, ბევრეულსა B.—4 მეპურის-
 მტე DEFG —5—9 რომელთა—მისსა abs. F (ex homocitoleuteo).—5 მისულსა A.—12 მოიწე-
 ვიან G.—13 ზედა+რომელთა იგი ზედა F.—14 ამისა B.—16 უჩინო ყვის+და B, საუცრებად B;
 —31 დაათხელდის E.—33 მოიტაცის IF.

¹ ამ სიტყვის გასწვრივ A-ში სწვრია მხედროლად: [მეპურისმტე პურის]-მეამელი...
 ს. ვინ.

² A-ში ამ სიტყვის გასწვრივ მარჯვენა აწიაზე სწვრია მხედროლად: წველა.ჩალა.არს.

წამტყინის ჯუჯილინი იგი მისნი, და დაუბნის ძირნი იგი მისნი სიღრმესა შინა, და მერმე ზე აღმოვდის მწუანვილი იგი მისი, და არნ სწორი ციხვთა ძირი იგი მისი და წუთლად. და ესრეთ, მარადის რაჲ განტყევიბნ ჯუჯილი იგი, და ძირთა მიერ მოიტყევიბნ ნოტიასა. და მიზიდვითა მჭურვალეობისაჲთა მოიღოს 5 სიპოხე ქუეყანისაჲ რაოდენიცა უტმნ, და განუყვის იგი ლერსა მას, და ქერქსა, და იტქლსა, და ფხასა, | და ბუღესა იტქლისასა; და ესრეთ მცირედ-მცირედ B 185 r/2 აღორძინებთა თვითოეული მეცნარე თვისსა საზომსა კუალად ეგის, გინათუ იტქლისაჲ არნ, და გინათუ ქერისაჲ, და გინათუ მხალთა და თივაოაჲ. და ესრეთ ერთი მწუანვილი და ერთი თივაჲ კმა არს შესაქცეველად გონებისა შენისა და 10 განცდად კელოვნებასა დამბადებელისასა მის შორის მყოფითა მით აგებულეობითა: | ვითარ-იგი მუტლებითა მოირტყმის წუთლად იტქლისაჲ, რაჲთა, ვითარ- PG 101 ცა საკრველთა მიერ, ადვილად იტჯართოს სიმძიმე თავისაჲ, | რაჲთა-იგი საესე A 57 r არნ ნაყოფითა და დადრკვილ ქუეყანად. ვინაჲცა სუდაჲ¹ კინ-და და უმუტლო არს, ვინაჲთვან არა აქუს სიმძიმე თავსა მისსა. ხოლო იტქლი კორძებათა მით 15 და მუტლებითა მოპკრძალა ბუნებაჲნ. და ბუღესა შინა შთადგა მარტუალი; რაჲთა არა ადვილად იყოს წარსატაცებულად თესლის მკამელთა მით მღერინველთა, და კუალად მწურვალთა მით მიერ ფხისათა, ვითარცა ისართა მიერ მცირეთა, მათ ცხოველთა ვენებაჲ გარე-წარჯდ.

4. რაჲ-მე ვიქუა, ანუ რაჲ დავიღუომო? მდიდართა მითვან საყრჯეთა დი- 20 ბადებისათა, რამეთუ უპატიონესთა პოვნად უღონო არს, და დაშოამილთა დიპირივებაჲ—ძნელ და შესაწუხებელ. «აღმოაცენენ ქუეყანამან მწუანვილი თივისაჲ». და აღმოსცენდეს სასრდელთა² თანა მაკუდინებელნიცა: იტქლსა თანა კონიოჲ³ და სხუათა მით თანა საჭამადთა ელევენი⁴; და ლემი⁵; და მანდრაგორი,⁶ და მშხამი⁷, და მიკონის⁸ მეცნარე.

25 აუ უკუე რაჲ? კეთილთა მითთჳს დაუტრეთ-შეა მადლობისა შეწირვაჲ დამბადებელისა და ვაბრალბდეთ მას განმზრწნელთა მითთჳს ცხორებისა ჩუენისათა? და არა გულისწმა ვყოთა და განვიზრახთო, ვითარმედ არა ყოველი მუტ-

1—3 სიღრმესა—მისი abs. EF (ex homioteleto).—2 მისნი G.—3 იგი+მის B.—4 ნოტიოსა EF.—5 ღეროსა F.—6 მცირეჲ D.—8 არს არიან F.—11 მუტლებითა მჭურვალეობითა. B. ვითარცა abs B.—15 მოუკრძალა A.—16 ადვილ B, თესლისა F.—18 წარჯვად B (აქ სიტყვის უკანაგული ორი მარცვლი „დაჲ“ შემდევლორინდელი დაწერილია), წარჯდა EF.—22 მაკუდინებელიცა G. რდქლისა EG.—23 ეოვეენსი C.—24 შხამი E.—25 უკუე E. A.—25—26 დაუტრეთთეა—განმზრწნელთა abs. EF (ex homioteleto).—26 ვაბრალბდეთ B.

¹ ამ სიტყვის გასწვრივ D-ში მარჯვენა აწიანუ სწერია: შერია. დავით.
² A-ში ამ სიტყვის გასწვრივ სწერია: შე ძმა... ბალახებ(ს) ასახელებს.
³ D-ში ამ სიტყვებზე მითითებით ქვედა აწიანუ სწერია: კონით სასკუდნე ბალახი.
⁴ შხამი მაკუდინებელსა მისსა საჭამადთა ძივნით განწრბიან. რეკტორი დავით.
⁵ D-ში: ელევენი სახრდელი არს. მწყერ-მარბილთა¹ საენებელს არავებს; რეკტორი დავით.
⁶ იქვე: ლემი არს მდელი მაწყენელი. რეკტორი დავით.
⁷ იქვე: მანდრაგორი დაბადება თავი 30 მუხლი 14, ბალახი. ვაშლივით. შიბამს. კინც მსკამს, ძილს მოავრის. რეკტორი დავით.
⁸ იქვე: მშხამი, გინა შხამი, ეწოდების ბალახსა ერთსა, მაკუდინებელ არს. რეკტორი დავით;
⁹ იქვე: მიკონის, რომელ არს მეცნარე, ესრეთ ეწოდების. რეკტორი დავით.

A 57 v ოლისათჳს ხოლო დაბადებულ არს ჩუენისა? არამედ ჩუენთჳს განმზა'დებულნი
 B 185 r/᠔ იგი საზრდელნი ყოველთა მიერ | (ხად არიან და საცნაურ. ხოლო სხუანი იგი შექმნულნი თუთაეულად თჳსსა რასმე და განუთინელსა სარგებელსა შემოი-
 ლებენ დაბადებულთა შორის.

რამეთუ არათუ ვინათგან სისხლი იგი კუროსაჲ მაკუდინებულ არს შენ-
 და, და ამისთჳს ჯერ იყო ანუთუ ყოვლადვე არა დაბადებაჲ ცხოველისაჲ მის,
 ანუთუ უსისხლოდ დაბადებაჲ, რომლისა ძალსა ესოდენ მოქენე არს ცხოვე-
 ბაჲ ჩუენი, ვიდრე-ღა არცათუ ჯერ არს სიტყუთ წარმოთქუმაჲ შენდა; უკუე
 მაკუდინებულთაგან განმარტალებულად კმა არს შენ შორის დამკუდრებული
 სიტყუაჲ. რამეთუ არცა ჯერ არს, რათამცა ცხოვართა და თხათა იცოდეს
 ფრწობითა ხოლო მავნებელისა განრჩევაჲ და განმარწუნელთაგან ცხოვრებისა მათ-
 სისათა სივლტოლაჲ; ხოლო შენდა, რომელსა-ევე სიტყუაჲ გაქუს, და გელოფ-
 ნებაჲ მჭურნალობისა, უმჯობესსა მივითხრობს, და პირველ წარსრულთა ვაოც-
 დილებაჲ მავნებულთაგან სივლტოლასა გასწაევებს, ძნელ არსა, მითხარ-ლა, მა-
 კუდინებულთაგან და სამსალათა სივლტოლაჲ, გინა განკრძალვაჲ?

რამეთუ ამითგანი არარაჲ არს უქმ, არცა ამოდ დაბადებულ; არამედ
 A 58 r ანუთუ გამომხრდელ იქმნების რომელისაჲმე ცხოველთაგანისა, ანუ თუ | თუთ
 ჩუენდა სამკურნალოსა გელოფნებისა მიერ რომელთაჲმე საღმობათა ნუგეშინის-
 საცემელად მოაოვენებულ არს.

რამეთუ კონიოსა¹ შაშუნი ძოვენ, და აგებულებითა გუამათა მათათაჲთა
 მაკუდინობობისა ძისისა საცებელსა განერებან. რამეთუ ნესტუნი იგი გულ-
 თა მათთანნი მწულოდ არიან, და პირველ სიცივისა მის ძისისა გულად მათდა
 მიწვენამდე უსწრიან მათ შთანთქმელისა მის მოღნობად; ხოლო ილოფნი სა-
 ზრდელი არს მწყირ-მარჩითაჲ² და საკუთრებითა მით შეწაეებისა თათისათა

B 185 v/a თანა-წარაჳდებთან ივინი საენებელსა | მისსა. და თუთ ესენიეუ ოდესმე ჩუენდა-
 ცა სარგებელ იქმნებიან: რამეთუ მანდრაგორისა მიერ ძილსა მოიხდიან მკურ-
 ნალნი, და ოპიონითა³ მძიმეთა საღმობათა ჳორცთასა დააყენებენ. და ვითემე
 კონიოთა განცოდებული უძლებებაჲ დააჳვნეს და ელევენითა შრავალ-ჳამისა
 სენნი განდვენეს. ვინაჲცა რომელთა-იგი ჳკონებდი მიზეზად ბრალობისა და-

PG 104 მბადებელისა, | ესენი გეჳმნეს შენ მიზეზ უმეტესისა მალდობისა მისისა.
 5. აღმოაკაცენ ქუეყანაჲნი მწუანელი თივისაჲ. რაოდენნი საზრდელნი
 წარმოაჩინნა მყისსა შინა ერთითა მით ბრძანებითა ამით შორის: ესე იგი არს
 A 58 v ძირთაგან, და მწუანელითა, და ნაყოფთა. და რომელნი აღმოეცენებინ თავით

3 თითოეულად B, რასამე F.—8 უკუშ A.—10 არცა+თუ EF.—11 ც'ზობისა A.—21 მაკუდინებლობისა B.—22 წულოდ G.—28 ელევენითა C.—29 მიზეზ G.—31 მწუანელი G, ოაოდენნი B.
 1 A-ში ამ სიტყვის გასწვრივ არის შემდგდროინდელი მინაწერი მხედრულად: კონიო-
 კურანდელსა ქეიან. გრიგოლი ი... ხოლო ამის შემდგგ სხვა უფრო ძველი ხელით მხედრე-
 ლადვე: მურიე[ლთა] საჳმელი.
 2 D-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწერია: მწყერ-მარკილი არს მურიენელი, რომელსაცა
 ჳზრდის, მჭურნეგლსა ამას, არაბიას სანახები ზღუთა ზედა. გამოსლუთა 16.13, რეკტორი დავით.
 3 იქვე: თაბიანი არს ბალახი რამე, რომელიცა მძიმესა საღმობასა ჳორცთასა დააყენ-
 ნებს. რეკტორი დავით.

თუსით და რავლენინი-იგი ქუეყანისა საქმითა და მუშაკობითა მოგუენიკებინან: და არა ბრძანა, რაათა თესლი და ნაყოფი ერთბამად აღმოეცნოს, არამედ¹ რაათა აღმოეცნოს და დაამწუანოს ქუეყანად, და მერმე-ღა განსრულდეს თესლსა შინა. და რაათა პირველი იგი ბრძანებდა შემდგომითი-შემდგომად სამოძ: 5 ღურებელ იქნეს ბუნებისა.

- მტყვან უკუე, ვითარმედ და ვითარ მოიღებს თესლად-თესლადსა ნაყოფსა ქუეყანად, რამეთუ მრავალ-გზის ვსთესით დიკად მწითური, გინა თეთრ-ლიკად, და შავად გარდაქცეული მოვიმკით იგი? გარნა ესე არა სხუად თესლად იქნა შეცვალბულ, არამედ სენი რადმე და საღმობად ნაყოფისად, რამეთუ არა- 10 თუ ბუნებად იფქლისად განავდო, არამედ დაშავდა იგი ყინელისაგან, ვიდრე-ღა თუ მებრ სახელისაგანცა შესაძლებელ არს ცნობად. რამეთუ დაწუა და დაა-შავა სიმბაფრემან ყინელისამან-და სხუად ფერად და სხუად გემოდ შეცვალა იგი; და ესრეთცა კუალად თქუმულ არს, ვითარმედ უკუეთუ დაეთესოს იგი ქუეყანასა კეთილსა და მიემთხოს იგი პაერთა შეზავებულთა, კუალად აღქალს B 185 v/r
- 15 თუსავე მას პირველსა აგებულბასა. და არარად ჰპოო მცენარეთა შორის წინა-აღმდგომ ბრძანებისა საღმრთოვასა.

ზოლო ღუარძლნი და სხუანი ჯერკუალნი თესლნი, რომელნი ჰრევიან საზრდელთა | თესლთა, არა შეცვალბებისაგან იფქლისა იქნებინან, არამედ თუნი- A 59 r
სა არსებისაგან აღმოსცნდებინან და თუსი აქუს ტომებად. რომელნი-იგი ემგავ- 20 სებინან მით, რომელნი გარდააქცევენ საღმრთოთა მოძღვრებათა, და არა ერთგულებით დაემოწაფებინან ივინი სიტყუსა, არამედ სწავლითა მით. ბოროტისაგან განიხრწნებინან, და შეპრთვენ თავთა თუსთა ცოცხალსა მას გულისა ეკლესიისასა, რაათა თუსი იგი ვნებად დაფარულად და უცნაურად შეაზონ უმანკო-თა მით და წრფელთა გულითა; და ესე უწყუდა უფალმან, და სრულბება იგი 25 მორწმუნეთა მით თუსთად აღორძინებასა თესლთასა მიაშვავესა, და თქუა: ზითარცა იგი «დასთესის კაცმან თესლი ქუეყანასა და დაიძინის, და აღდგის მრ. 4, 26-28
ლავე და დღე, და თესლი იგი აღმოვდის და განორძნდებინ, ვითარ-იგი მან არა უწყინ. რამეთუ თავით თუსით ქუეყანად ნაყოფსა გამოიღებს პირველად თივად, და მერმე თავი, და მერმე-ღა იფქლი სავსე თავსა მას შინა». «აღმოაცენენ ქუე- 30 ყანამან მწუანელი თივისად». და მესა შინა და წამსა თულისასა აღმოცენებისაგან იწყუო ქუეყანამან, რაათა დაიცვენს შჯულნი დამბადებელისანი, და ყოველნივე სახენი აღორძინებისანი წარგლნი და მყისსა შინა სისრულედ | მოიყ- PG 105
ვანნა მცენარენი.

და იქნნეს სამოთხენი ვრცელნი, შემკულნი სიმ|რავლითა მწუანეთა და A 59 v
35 თივათაჲჲ, და ველნი ნაყოფიერნი გარდაეცემოდეს იფქლითა, და დიკითა, და

1 რაოდენნი B—5 იქნების G.—6 უკუე A, მიიღებს F.—11 დაშავა G.—18 თესლა | კეთილთა ACDEFG (A-ში ეს სიტყვა შემდგდროინდელი ჩაწერილი უნდა. იფოს).—28 გამო- იღებს EF.—34 მწუანეთათა D.

1 ესა და მომდენთა ორი სიტყვა B-ს გადამწერს გამოპრქნია და შემდეგ ვილაცას უშ- ნო მხედრულით მარცხენა აწიხე მიუწერია: ად აღმოსცენდეს.

მსგავს იყვნეს უფესკრულთა მღელვარეთა მოძრავობითა მით და მიმოვლვითა¹
 B 186 r/a თაე-წარსხმულთაათა. | და ყოველი მწუჟანგილი, და ყოველი ნათესავი მხალთაჲ,
 და ყოველნი იფქლნი და ცერცუნნი ყოვლითა უშურველობითა აღორძინდეს ქუე-
 ყანასა ზედა. და რამეთუ არცა რაჲ იყო დამაბრკოლებელ მამინდელთა მით
 მცენარეთა, არცა მუშაკთა გამოუცდელიობაჲ, არცა ჰაერთა შეუზავებლობაჲ, და ს
 არცა სხუაჲ რაჲმე მიზეზი განმრყუნელი ნამუშავევთაჲ, და არცა-ლა დასჯაჲ
 შეს. 3,19 დააბრკოლებდა ნაყოფიერებასა ქუეყანისასა. რამეთუ უზუტეს იყო ესე ცოდვისა,
 რომლისა მიერ დავისაჲგენით ოფლითა პირისა ზუენისაათა ჭამად პურისა.

ibid. 1,11 6. შინაცა იტყჳს, ვითარმედ და «ხე ნაყოფიერი, რომელმან ყოს ნაყოფი,
 რომლისა თესლი მისი მისთანავე იყოს თესლად-თესლადი და მსგავსად-მსგავსა-
 10 დი ქუეყანასა ზედა». და ამის სიტყჳსა მიერ ყოველნივე მალნარნი ავშირდეს
 და ყოველნი ხენი ამალდდეს, რავოდენნი-იგი არიან აღმავალ სიმაღლედ და
 სიგრძედ: ვერხჳ, და წიფელი, და ფიჳჳ, და საროჲ, და ნადჳ და ყოველნი ჰო-
 ლენი და ბულქუნი² იქმნენს ბორობან და მალნარ. და მცენარენი იგი საგურგუ-
 A 60 r ნოსსენი, რომელ არს ვარდი, და დაფნი, და მურტი, ყოველნივე ერთსა შინა
 წამსა თულისასა, რომელნი-იგი პირველ არა იყვნეს ქუეყანასა ზედა, მყისსა
 შინა არსებად მოვიდეს თუთიყული თჳსებითა თჳსითა, განყოფილნი ურთიერ-
 თარს განთესებულთა და საჩინოათა განყოფითა, და თჳსითა ხარკოვნებითა ცნო-
 ბილი თუთიყული მათი. გარნა ხოლო ესე, რამეთუ ვარდი მაშინ უტკლო იყო,
 ხოლო უკუანადსკელ შეენიერებასა მას ყუაგილისასა შეეყო ეკლოვნებაჲ იგი, 20
 რაათა სინაზრულსა თანა შეებისასა მახლობელად გუჳქუნდეს შერათებული იგი
 მწუხარებაჲ, და გუჳქუნოს ცოდვაჲ იგი, რომლისა მიერ დაესჯაჲ ქუეყანასა ეჳ:

შეს. 3,18 ლისა და კურომს-თავისა აღმოცენებაჲ.
 იტყჳან უკუე, ვითარმედ «ქუეყანასა ებრძანა გამოვებად ხე ნაყოფიერი,
 B 186 r/b რომელმან ყოს ნაყოფი, რომლისა თესლი მისი | მის თანავე იყოს; და მრავალ-
 25 თა ხეთა ეხედავთ. რომელთა-იგი არცა ნაყოფი აქუს და არცა თესლი. რაჲ-მე
 უკუე ეპრქუათ? ვითარმედ უპატიონსენი იგი ბუნებით უპირატესსა ვსენებასა
 ღირს იქმნეს; და მერმე: უკუეთუ ვინმე გიმორულივით განიცადოს ყოველ-
 A 60 v ნივე, იხილნეს ანუ თესლისა მჭუმეველად, ანუთუ შესწორებულსა | რასმე ძალ-
 თესლისასა ქონებად. ვითარცა სახედ ტირიფი, და ძეწნი, და ძელქვაჲ, და 30
 I G 10B ლეტი და რავოდენნიცა არიან ესევეთარნი, | რამეთუ განცხადებულსა ნაყოფსა
 არას ჩანან მოძღვებელად, ხოლო თუთიყულსა მათგანსა აქუს თესლი, უკუეთუ
 ვინ გამოუწულივით გაჴოიძიოს. რამეთუ ფურცელსა ქუეშე მყოფი იგი მარ-
 ცული, რომელსა მისხონ³ უწოდენ ვიეთინიმე, ამას აქუს ძალი თესლისაჲ, და

1 მიმოვლვითა EFG.—3 ცურცუნი A; ცერცუნი DE, ცერცუსენი F.—6 დაწჳა B.
 —9 ყოს abs, G.—12 რაოდენნი B.—13 მწიფელი D, ფჳჳ B.—14 ბოქუნი ACFG.—15 დაფანი G.
 —16 იყვნეს B.—19 რამეთუ რომელ C.—22 ნაგესისნი B (აქ უპანსენელი იარი მარცეალი შემ-
 დგდროინდელი დაწერილია).—23 კუროსა-თავის F.—24 უკუე A.—27 უკუე A.—28 ღირს
 იქმნეს A.—29 რასამე G.—31 რაოდენნიცა B.—32 თითიველსა B.
¹ A-ში ამ სიტყვის „მ“ უფრო „ლ“-სა ჰგავს იმიტომ რომ, რომ მას ქვედა მუცელი არ
 გააჩნია. ბერძენულში ამ ადგილას „მე უჳ ეჳ-კჳქჳ“ სწერია.
² D-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწერია: ბოქუნი, რად არს ბოქუნი.
³ D-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწერია: მისხონი ესე არს: ხეთა ფურცელს მარცვლი-
 ვით რამ ების. დ. რეჳ.

რავიდენნო რტოთაგან დაენერგვიან, მიერ ადგილით გამოიხუამს ძირთა. და ნუჟუკუ, რომელნი-იგი ძირთაგან დაენერგვიან და მოღუაწებთა მნერგველთაჲთა ტომებსა ალაორძინებენ, მათ შინა არს ძალი იგი თესლოვნებისაჲ.

- ძირველად უკუე, ვითარცა ვთქუთ, ჳსენებისა ღირს იქმნეს ნერგნი იგი
- 5 მანუჟებელნი ცხორებისა ჩუენისანი, რომელთა ეგულებოდა თჳსთა ნაყოფთა მიერ მოღუაწებამ კაცთაჲ და უშურველთა საზრდელთა განმზადებამ: რამეთუ ვენაჳი ღვწოსა აღმოაკენებდა მახარებელსა გულთასა, ხოლო ზეთის-ხილსა—ნაყოფი მოაქუნდა, რომელი შემძლებელ იყო ჳზეითთა მხიარულ ყოფად პირისაჲ. ფს. 103,15 და ესრეთ ყოველნივე მორბიოდეს ერთბამად იძულებულნი | ბუნებისაგან და
 - 10 წარმოჩენილნი! ძირი ვენაჳისაჲ და გარემო მისსა რტონი მისნი ყუაილოვანნი და ვრცელნი, განფენილნი ქუეყანასა ზედა, და მორჩი მისი, და რქაჲ, და მასკენნი¹ და მჳახი² და | ტევანი. კმა არს ჳენდა და ვენაჳიკა გონიერად განცილი
 - 15 სარწმუნოებისა მიერ დანერგულსა ეკლესიასა შინა რტოდ სახელ სდებს, და ითხოვს ჩუენგან ნაყოფისა გამოღებასა, რაჲთა არა უნაყოფოებითა უჳმარ-ქმნილნი ცეცხლსა მივეცნეთ. და არა დასცხრების ყოველსა ადგილსა სულსა კაცთასა ვენაჳისა მიმგავსებდა. რამეთუ იტყჳს, ვითარმედ «სავენაჳე იქმნა საყუარელი»
 - 20 ზღუდე გარემოვსდევ მას». და ესე ცხად არს, რამეთუ კაცობრივთა სულთა უწოდს ვენაჳად, რომელთა ზღუდედ მოადგნა ბრძანებათა. თჳსთა მნელოვანნი, და დაცვაჲ ანგელოზთაჲ, ვითარცა თქუმულ არს, ვითარმედ «დაიბანაკებს ანგელოზი უფლისაჲ გარემოჲს მოშიშთა მისთა». და მერმე კუალად, ვითარცა სუქტნი დაზნერგნა ჩუენ: რამეთუ დაადგინნა ეკლესიათა შინა პირველად მოციქულნი, მეორედ წინამდწარმეტყუელნი, მესამედ მოძღუარნი». და ძუელთა მათ და ნეტართა | სახეთა მიერ სიმძლედ აღიყვანებს გონებათა ჩუენთა, და არა უტკევებს მათ ქუეყანასა ზედა დათხევად, რაჲთა დაითრგუნნენ, და ჳნებაჲს ჩუენი, რაჲთა ვითარცა მასქნეთა მიერ მოხუევეითა—სიყუარულისაჲთა შევიტკობთ მოყუასი და განუსუენოთ მის მიერ, და რაჲთა მარადის უმადლესისა მიმართ
 - 30 წარვემატებოდით, და ვითარცა ბაბილონი რაჲმე აღმშაღლდებოდით სიმძლესა ჳედა ხეთა მადალთასა აღმადლებულნი.

და ითხოვს ჩუენგან, რაჲთა თავს ვიდებდეთ დათხრასა; ხოლო დაითხრების სული განვდებდითა | სოფლისა ზრუნეთაჲთა, რომელნი-იგი არიან სიმძიმე გულთა ჩუენთა. და რომელმან ჳორციელი სიყუარული განადგოს, და სურვილი

1 რაოდენნი B.—2 ნუჟუკუ A.—3 შინაჲ შორის F.—4 ვუტუ A.—6 კრცისა B.—8 გამოაქუნდა B, პირისა ACDEFG.—15 დანერგულად B.—17 მივეცეთ G.—28—29 მახუევეითა—მისერ abs. B (ex homioiteleteuto).—30 აღმადლდებოდეთ G.—33 გულთაჲ სულთა B.

1 D-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწერია: დამასენნი ესე არს ვაზთა და აყირთა და მისთანათა ძლიერით რომ აქვს ზეზედ შესაბევეელად. რეკტ. დავით 17.7.10 (იხ. საბა დღჳს. s. v. მასკენ).

2 იქვე: მჳახი არს ისრიმი. დო რეკ.

B 186 v/b საღესთთად, და დიდებამ, და ძიებამ დიდებისა ამის სა|ძაგელისა და უმადრუკი-
ხამა, და უნდოდ და აარაოდ შებრაცხოს იგი, ესევითარი იგი და მოთხროლ არსცა
და განსუენებულ, და ვანუგდიეს ამოად იგი სიმძიმე ქუეყანისა ზრახეთათ.

და ჯერ არს სიტყუსა მისებრ იგავთაჲსა, რათათ არცა ეკლოვან იქმნეს და
ნიეთ-მკენარე; ესე იგი არს, რათათ არა მაწუნებლობით მოქალაქობდეს და 5
არცა ქებასა ვარეშეთასა მოინადირებდეს, არამედ რათათ იყოს იგი ნაყოფიერ
და მუშაკსა მას კეწმარიტსა დაუუნჯოს საქმეთა თუხთა ჩუენებამ. «ხოლო შენ,
ფხ. 51,8
A 62 r ვითარცა | ზეთის-ხილიცა ნაყოფიერ იყავ სახლსა შინა ღმრთისასა», და ნუმცა
ოდეს განწმულდები სასოგებისაგან, არამედ მარადის აღუყავებულად გაქუნდინ
სარწმუნოებისა მიერ ცხორებამ თვისა შენისაჲ. რამეთუ ესრეთ მიემსგავსო 10
სამარადისოსა მას სიმწუანესა ამის ნერგისასა, და მრავალ-ნაყოფიერებასა მის-
სა მოშურნე ექმნე, და ყოველსა შინა უმურგელად აღმოაცენებედ მოწყალებასა
და ყოველსა ჟამსა იქმოდი ქველის-საქმესა.

7. არამედ კუალად მივიქცეთ გამოძიებად ჯელოვანთა მათ განწესებათა
და ბრძანებათა ღმრთისათა. და რავოდენნი გუარონ ხენი აღმოსცენდეს მამინ, 15
რომელნიმე ნაყოფიერნი, და რომელნიმე უნაყოფიერი, და სხუანი ხილვად საწა-
დელნი, და სხუანი მარჯუენი შენებად და საქმარად ნავეებისა, და სხუანი ნიე-
თად და საგზებელად ცეცხლისა. და კუალად ამათ შორის პირად-პირადი იხილ-
ვების თუთოელსა ნერგსა შინა ნიეთათა და კერძოთა მისთა შემკობილებამ, და
ძნელ არს საპოვებელად თუთოელისა მათისა განკუთვნილებამ და სხუად და 20
სხუად ტომად განყოფილებამ მათი და თუთო-ფერებამ განცხადედ. ვითარ რომელ-
ნიმე მათგანნი ძირ-ღრმა არიან, და რომელნიმე ზე სხენან ძირითა, და რომელ-
ნიმე მართლ აღტევებულ არიან | და მარტო-რტო, და რომელნიმე მდაბალ
A 62 v
B 187 r/a და | მყის ძირთათგანევე რტო-განყოფილ და გარდადენილ. და ვითარ რომელ-
ნი-იგი რტო-განართხმულ არიედ და მაღალ, მათნი ძირნიცა ღრმა არიედ და 25
გარემოჲს ძირთა მათ მოსხმულ მწუღილთა მათ ძირთა მიერ, რამეთუ შემსგავ-
სებულად სიმძიმისა მის მათისა, ვითარცა საფუძველი რამე, ესრეთ შეუშადა
მათ სიმტკიცე იგი ძირთაჲ ბუნებამან.

რაოდენი განყოფილებამ არს ქერქთათა! რამეთუ რომელნიმე ნერგნი ქერქ-
წყლტუ არიან, და რომელნიმე ქერქ-მყისე, და რომელნიმე ერთ-ქერქ, და რომ 30
მელნიმე მრავალ-ქერქ. და საკურველი ესე არს, რამეთუ ემსგავსებთან იგინი წე-
ხითა თუხითა სიჭაბუკესა და სიბერესა კაცობრიუსა: რამეთუ ჳაბუკეთა მათ
და ახალ-ნერგთა ქერქი წყლტუ არს და განმარტებულ, ხოლო ბერთა მათ და
აღრინდელთა ქერქი დახუზარ იქმნის და აღმქისნის. და რომელნიმე მოკუეთო-
ნენ რაჲ, კუალად აღმოსცენდებიან, და რომელნიმე ჳგიან უმკვდროდ და აღ- 35
მოუცენებელად, ვითარმცა მომკუდარ იყვნეს იგინი მოკუეთითა მითი. და ვიეთ-
მე გამოცადეს, და ჳოვეს, რამეთუ გინათუ მოიკაფოს, და გინათუ მოიწუას
ფიქუნარი და მუხნარი, კუალად აღმოსცენდების და მადნარ იქმნების.

1 და დიდებამ abs. B, საძაგელისა B.—3 განსუენებელ G.—4 მისებრ| მებრ F.—7 დაუ-
უნჯოს G.—8 სახლსა| სახოსსა G.—15 რათადენი B.—17 შენებად მარჯუენი EF.—20 საპო-
ვებულად A (პა* სხვა მელნითაა ჩაწერილი), თითოეულისა B.—21 თითო-ფერებამ B, თითო-
ფერებებსა G.—23 მართლ G.—24 რტოვან ყოფილ DEF.—25 რტო-გარადართხმულ F.—35 აღ-
მოსცენდებინ E.

და რომელთაჲმე | ხეთა ბუნებითა სიბოროტესა ვხედეთ, რამეთუ მოლუა- A 63 r
წებითა ქუეყანისა-მოქმედითა განიკურნების; ვითარ იგი მკავე მროწეული და
მწარი ნუში; რაჲმს განჭურითან ძირი მათი, და გულსა მას ნერგისასა განა-
წონინან სოლი მკურისან მპობისაჲ, რამეთუ სიმწარე იგი და უგემურებამ მათი
5 სიტკობებდა და სიჰამელ შეცვალიან; ნუშვა ვინ უკუე ბოროტსა შინა მყოფი
წარიკუეთს. სასოებასა, ვინადგან უწყის, რამეთუ ქუეყანისა-მოქმედებითა სიბო-
ხე ნერგთაჲ შეიცვალენ. რამეთუ | სათნობებათა მიერ მოლუაწებამ სულსაჲ PG 112
შემძლებელ არს პირად-პირადთა სენთა განკურნებად.

ხოლო ხეთა ნაყოფიერთა ნაყოფთა განყოფილებამ ესოდენი არს; ვიდრე-
10 და არცათუ შესაძლებელ არს | სიტყუთ მითხრობამ. რამეთუ მრავალ-ფერებამ ო 187 r/b
იგი ნაყოფთაჲ არა ხოლო თუ სხუათა და სხუათა ხეთა შორის ოდენ იხილვე-
ბის, არამედ თუთ მასვე ერთსა ხესა შინა და ერთსა ტომსა მრავალი აქუს გან-
ყოფილებამ. ვინადგა სხუად სახე არს მამალთა ნაყოფისაჲ და სხუად სახე დე-
დალთაჲ, ვითარცა ნერგთა მოლუაწენი და სამოთხეთა მწერგველნი განწყოფენ,
15 ვითარცა იგი ფინიკთაჲ. და იხილო მათ მიერ დედლად წოდებულნი იგი, | რა- A 63 v
მეთუ მოუშუნის რტონი თჳსნი, ვითარცა ცული უთქუმიდა შეყოფად მამლისა;
ხოლო ნერგთ-მოლუაწეთა მათ შთადვიან რტოთა შორის მისთა ვითარცა თეს-
ლი რამდე მამლისაჲ, რომელსა-[იგი]¹ ფსინად სახელ სდებენ, და ესრეთ ვი-
თარცა ეგრძნა რამდე გემოვნებამ [ქ]ამლისაჲ², კუალად აღჰმართნის რტონი
20 თჳსნი, და აგებულებამ იგი ნერგისაჲ. მის თჳსსა მას წესსა კუალად ეგის.

და ამასვე სახესა იტყვან ლეღსათჳსკა: ვინადგა რომელთაჲმე ეგლური
ლღუ დანერგიან ლღუსა თანა მტლისასა. და რომელთაჲმე რაჲმს იხილიან
ლღუ მტლისაჲ და-რამ-სკვეინ ნაყოფი, მოილიან ნაყოფი იგი გავამ გილუ-
რისა ლღუსაჲ, დამოჰვიდინ მას ზედა, და ესრეთ განკურნინან დაჰსნლოთაჲ
25 იგი მისი, და ძიერთგან არღარა დისკვეინ ნაყოფი მისი.

და რასა სარგებელსა მოგატყუებს შენ იგავი ესე ბუნებისაჲ? რამეთუ უც-
ხოთაგანცა სარწმუნოებისათა ჯერ არს ჩუენდა მრავალ-გზის კეთილთა საქმეთა
მოსთულებად და გულს-მოდგინებისა რაჲსმე მოღებდა³. რამეთუ უკუეთუ იხილო
საწარმართოსა ცხოვრებასა შინა, ანუ თუ წვალებისა რაჲსმე | გარდაქცეულთა- A 64 r
30 სა, რომელნი-იგი განრღობილ არიან ეკლესიისაგან მოქალაქობისა წმიდისა, და
ნეშტთა მათ წესიერებათა მოლუაწებამ უფროს შენსა შესძინე მოსწარაფებასა
შენსა, რადთა იქმენ მსგავს ლღუსა ნაყოფიერისა, რომელმან-იგი ეკლურისა მის

Z ქენის-მოქმედითა BF.—2 ბროწეული DF.—4 სოლი | სული B.—5 უღუმ A.—6 წა-
რიკუეს A, ქუეყანის-მოქმედებითა B.—10 მრავალ-ფერებ G.—14 განწყოფენი განჰკაფენ B.
—18 იგი abs. ADEFG.—20 თჳსსავე B, მას abs. B.—21 ამასვე G.—23 მოილიან ნაყოფი იგი
abs. B (ex homioteleuto), ვინა გავამ B.—28 მოსთულება A, მოღება A.—29 რაჲსმე G, გარ-
დაქცეულთა F.—30 განრღობილ არიან EF.—32 მსგავ B.

¹ ის ადელი, სადაც ეს სიტყვა სწორია, A-ში ამოკლებულია ჩრჩილის მიერ და აღდადგინეთ
B-ს მიხედვით.

² ამ სიტყვის შემდეგ A-ში წერებულა ერთი სტრიქონი; რაც იხიე ამოფხეცილი, რომ
არაფერი არ იკითხება.

³ A-ში ამ სიტყვის უკანასკნელი ასო შემდეგდროინდელი ჩაწერილია.

შ 187 ა/ა ლელუსა მიახლებითა შეიკრიბის ძალი თვისი, | და დაქსნილობაჲ იგი, და დათხე-
ვაჲ ურგები დაიპყრის, და მოლუწწებით ზრდინ ნაყოფთა მათ თქსთა სი-
ტკბოებასა.

8. მსვეითარი უტუე არს განყოფილებაჲ ზეთა არსებისაჲ, ვითარცა ესე.
გვთქუამს მრავლისაგან მცირედი. ხოლო ნაყოფთა მათთა სიმრავლე და პი- 5
ოად-პირადებმაჲ, და სახენი, და ფერნი, და გემოთაგან კუთნიელებმაჲ და თუ-
თოეულსა მათისა სარგებელი, რომელმან-მე¹ სიტყუიმან გამოთქუას?! და თუ
ვითარ რომელიმე მათგანი შიშველი დამწიფდების მზისაგან, და რომელიმე ბუ-
დეთა მიერ დაბურვილი განიესების, და რომელთა-იგი ნაყოფი ჩჩულ არს, ფურ-
ცელი მათი ზრქელ არს, ვითარცა იგი ლელუსაჲ, და რომელთა-იგი ნაყოფი 10
ჭმელ არს, ფურცელი მათი თხელ არს, ვითარცა იგი ნიგუზისაჲ; რამეთუ მათ,
უძლურებისათჳს უფროდსი უკმა შეწვენია, ხოლო ამათ,—სიზრტე ფურცლისაჲ
ავნებად სიხრდოასათჳს. ვითარ დაპებულ არს ფურცელი ვენაჳსაჲ, რაჲთა ვენ-
A. 64 v ბისაგანცა ჰაერთაჲსა განერეს ტევანი, და მცხინვარებაჲ | მზესაჲ მდიდრად შე-
იწყნაროს სითბითა მით. 15

აბარაჲ არს უმიზგო, აბარაჲ არს გარეწარ, აბარაჲ არს თავით თვისით,
არამედ ყოველსავე აქუს რადმე სიბრძნე გამოუთქუმელი. და რომელიმცა მის-
წუდა სიტყუჲა, ანუ რომელმან კაცობრივმან გონებამან განიხილოს ყოველივე
გამოწულიდვით, რაჲთამცა განიცადანა განთქსებანი მათნი, და თუთოეულსა გან-
ყოფანი საცნაურად² განწვალნა და დაფარულნი იგი. მიზეზნი მათქნი უნაკლუ- 20
ლოდ წარმოადგინნა!

მართა [წყ]ალი მიიზიდვის ძირთა მიერ, და სხუებრ ზრდის თუთ მათვე
ძირთა; და სხუებრ ქერქსა ხეთასა, და სხუებრ რტოთა, და სხუებრ ძელსა³, და
სხუებრ შინაგანსა მას გულსა. და იგივე ფურცელ იქმების, და მწუერვალად,
და რტოებად განიყოფვის, და ნაყოფთა მისცემს სიორძილსა; და სძე იგი ნერ- 25
გისაჲ, და გომიზი მისვე მიზეზისაგან წარმოიჩინებთან. რომელთა შორის რა-
შ 187 v/b ვცა⁴დენი არს განყოფილებაჲ, სიტყუჲა გამოთქუმად ვერ მისწუდების! რამეთუ
სხუად ა[რს] ცრემლი სპინოასაჲ⁵ და სხუად არს გომიზი⁶ ეალსამოასაჲ⁷, და
სხუანი მცენარენი [არიან] ეგვბტეს, და ლუბიას, რომელთა-იგი ნა[რტიკ] ეწოდენ-
ბის და სხუასა და სხუასა ვერსა [გო]მიზსა ცრემლოვანი. და იტყვან, ვითარ- 30
A. 65 r მერ ილ[ი]ტრიონი გომიზი არს ხისაჲ და ბუნებად | ქვისად განიყინების. და
დაამტკიცებს სიტყუასა ამას წყულად იგი, და ეკალი, და მწულილნი იგი ცხო-

2 ზრდიან F.—4 უტუე A.—5 მით B.—6 თითოეულსა B.—7 რომელმანმე რწვე D.
—8 მიშველი B, დამწიფდების შიშველი EF.—12 ჰამდა F, უკამდა G.—16 უმიზგოთა A.—17 მის,
წუთა B.—18 გონებამან¹ ბუნებამ² B.—19 თითოეულსა B.—22 მიიზიდავს B.—23 ძელსა³
ფურცელსა ACDEFG.—25 სიორძილთა EF.—26 რაოდენი B.—27 მისწუთების BC.—29 ნარტიკ⁴
ნარ DEFG.—30 ცრემლითან B.—31 ქვად A.

¹ მართალია ამ სიტყვის ბაღდად A-ში „ფრცლსა“ სწერია, მაგრამ ამ სიტყვის პირველი
სამიასო „ჟორც“ აქ შემდეგდროინდელი ჩაწერილია.
² D-ში ამ სიტყვაზე მოითებებთ აზიაზე სწერია: სინდა არს ხე, მაცრებლებელი. დ“თ
რკტორი.
³ იქვე: გომიზი ხის წებო. დ“თ რეკტორი.
⁴ იქვე: ვალსამოს—ბალსინი

ველნი, რომელნი-იგი ვიდრე-ღა ნედლ არნ გომიჭი იგი, დაეკრიან და დაშითან მას ზედა. და რომელმან გამოცდილებით არა იცოდის განყოფილება იგი და სიპოხე გომიჭისაჲ, ყოვლადვე ვერ უძლოს მან საქმისა მათისა სიტყუთ წარმოჩინებაჲ. და კულად ვითარ მისვე ნოტიისაგან ვენაქსა შინა ღვინოღ შეიცვა-

5 ლების და ზეთის-ხილსა შინა—ზეთად? და არა ხოლო თუ ესე ოდენ არს საკვრეულ, თუ ვითარ აქა ნოტიას იგი დატკბა, და მას შინა პოხილ იქმნა, არამედ რამეთუ ტკბილთაცა ნაყოფთა შინა აურაცხელ არს შეცვალუბად სიპოხისა მისისაჲ. რამეთუ კსუჲა არს სიტკბობეჲ ვენაქისაჲ, და სსუჲა—გაშლისაჲ, და სსუჲა ღვინოსაჲ, და სსუჲა ფინიკისაჲ.

10 და კულად მნებავს, რაათა იყო შენ გამომეძიებულ სიყუარულითა სიბრძნისაჲთა. თუ ვითარ თუთ ძებვე წყალი აწ არნ წრეულ და ღლილ საცნობელთა და რაჲჲმს შევიდის იგი ხეთა რომელთამე შორის, და ტკპის, და რაჲჲმს სსუჲათა ნერგთა მიემთხვის იგი, დამეავდის და უცბენ სსასისა. და კულად ოდესმე უუჲანავსენლად სიმწარედ გარდაიქცის და განაფიცნის საცნობელნი, რაჲჲმს

15 შევიდის იგი აღსინდსა¹ შინა, გინათუ სკამონესა; და რაჲჲმს შევიდის კოსსა შინა და წაბლსა, | იქმნის იგი მომუხვავ, და შინდსა შინა ფიცხელ და მჲავე, A 65 v და ბელეკონსა², და ნიგოზსა შინა მსუჲედ ბუნებად და სიპოხედ ზეთისდ შეიცვალის.

9. და რად საგმარ არს გრძელად წარმოთქუმად, ვინაჲთჲან თუთ მისვე

20 ღვინოსა შინა მრავალ-ფერად სიპოხედ და ვითარებად შეიცვალეღების: და არნ B 188 r/a იგი მწარე გომიჭსა შინა და ტკბილ ნაყოფსა შინა, და კულად ვენაქსა შინა: მომჲავე მწუერულთა შინა და ტკბილ და ჰამო ტეევანთა შინა. ხოლო ფერთა განყოფილებანი რაეოდენ და რაბამ არიან! და იხილო ერთი იგი წყალი სა-მოთხეთა და ველთა შინა, რამეთუ არნ იგი მას რომელსამე ყუაილისა შინა მე-

25 წამულ, და სსუჲასა შინა იისფერ, და რომელსამე შინა ღურჯ და სსუჲასა შინა სპეტაკ. და კულად უმრავლეს ფერთა განყოფილებისა არნ განყოფილება იგი სურნელებათა მათთაჲ, რომელსა მოგუფუნენ ჩუენ.

| მარნა უძლებებთა გამოძიებისაჲთა უმეტეს წესისა ეხედავ საზომსა სიტყ- PG 116-სა ჩემისასა, რომელი-იგი უკეთუ მე არა შევკრა, არამედ ვაძულლო თანა-

30 მიყოლად დაბადებულთა, დღე ვიდრემე დაილიოს მცირეთა ამათ ნივთთაგან დიდთა მათ სიბრძნეთა დამბადებელისათა მითხრობად თქუენდა. «გამოიღენ ქუეყანამან ხე ნაყოფიერი, რომელმან ყოს ნაყოფი ქუეყანასა ზედა». და მეყსუელად დაგრუზდეს | თაენი მათთანი, და მრავალ-ველოვან იქმნენს სამოთხენი, A 66 r და შეიმკენეს ჳეენი და კიდენი მდინარეთანი ბეგრეთა ნერგთა მიერ. რამე-

35 თუ რომელნიმე შემამკობელად კაცობრიეთა ტაბლათა განეშადნეს, და რომელნიმე ფურცელთა მიერ და ნაყოფთა გამოშრდელად პირუტყუთა და საცხო-

1 არნქ არიან .F.—4 მისივე G.—5 ესოდენ BC.—7 სიპოხისა B, მისისა abs. B.—12 ზეთი | სსუჲათა C.—15 შინა—კოსსა abs. EF (ex homoioteleuto), სკამონესა B, სკამონესა G.—16 მომუხვად A.—23 რაოდენ B.—25 ისფერ A.—27 სულწლებათა B.—29 ჩინისა BC.—30 მცირულთა B.—33 მათთანი | მათნი C, მათთანი G.—34 ვენი | ვენი C.

¹ D-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწერია: აღსინდი არს აზზინდა.
² სკვე: ზელეკონი—ჩართლავსა.

ვართა შეიშაღნეს. და სხუანი სამკურნალოთა სარგებელთა მომატყუებელად ჩუენდა: სიპოხისა მიერ და გომიხთა, და რტოთა, და ქერქთა, და ნაყოფთა, და რაჟთა მოკლედ ვთქუთა, რავოდენნი-იგი მიამყოვრებამან ეპისამან გამოცდილუბისაგან გვპოვნა ჩუენ, და ეჰამითი-ეჰამდ შემთხუევათაგან სარგებელდ შევკრიბა; ესე ყოველი მსწრაფლმან მან განგებამან შემოქმედისამან პირველთა-ს გან წინაახსწარ იხილა და არსებად მოიყვანა.

ხოლო შენ რაჟამს იხილნე ხენი შინაურნი, და ველურნი, და სარწყავნი, და ურწყავნი, და ყუავილოანნი, და უყუავილონი, მცირეთაგან იცან დიდი **188 r/b** იგი, და მარადის შესძინებდ საკურველებასა და აღმოორძინებდ სიყუარულსა დამბადებელისასა. და გამოიძიე, თუ ვითარ რომელნიმე მარადის მწუანედ დამბად- **10** ნა, და რომელნიმე განშიშულლებადნი, და მარადის მწუანეთა და მათგანნი, რომელნიმე ფურცლის დამტრელნი და რომელნიმე მარადის ფურცლოვანნი, ვითარ- **A 66 w** ცა სახედ ზეთის-ხილი და ფიქვ. რამეთუ დასცკვის მათცა | ფურცელი, გარნა დაფარულად, ვიდრე-ღა საგონებელ იქმნიან, თუ არაოდეს განშიშულდებიან ფურცელთაგან უცნაურად გამოცვალებითა მით. ხოლო მარადის ფურცლოვან **13** არს ფინიკი; რამეთუ ფურცელი იგი მისი, რომელი პირველითაგან აღმოაცენის, ვიდრე აღსასრულადმდე ეგის მის ზედა. და კულად ესეცა იხილე, რამეთუ გრიკი¹, ვითარცა ორ-ცხოველი რამე არს: და აღრიცხულ სარწყავთა თანა და **17, b** აღორძინებულ ჟღაბნთა შინა. ვინაჲცა იერემია ბორბოტი და ორპირი გონებამა ჯეროვნად და სამართლად ამსჯავსა ნერვსა მას. **20**

10. აღმოაცენე ქუეყანამანა. მცირე ესე მრძანებად მეყსეულად იქმნა დიდ, და აღმატებულ ბუნება და სიტყუა აღსავსე ევლოვნებითა, და უმაღლეს ჩუენისა მოგონებისა ბევრეულნი მცენარეთა თუთებანი აღმოაცენნა და სრულ ყენი. და ვიდრე აქამომდე იგივე მრძანებად ჰვიეს ქუეყანასა შინა, და თუთოეულისა წელიწდისა მოქცევასა ასწრაფებს მას გამოღებად ძალისა თვისისა და რავო- **25** დენი აქუს შობად მწუანვილთა, და თივათა, და თესლთა, და ხეთა და მცენარეთა.

ვითარცა იგი სიმგრულენი თუალთა და ურმის თუალთა პირველითაგან ვერსა მას ზედა ლერძისასა იქცევიან, და შემდგომითი-შემდგომად ქუერულსა მას **A 67 r** ლერძისასა თავისა თვისისა თანა მოაქცევენ², | ეგრეთვე და შემდგომებადცა ეგრე ბუნებისად, რომელი პირველით მრძანებთაგან აღიძრა და დასაბამი მიიღო, ეგრეთვე ვალს შემდგომითი-შემდგომად მომავალთა შინა ეჰამთა, ვიდრემდის ხო- **B 188 v/a** გა; და მას ყოველთა აღსასრულსა მიიწიოს; რომლისა მიმართმცა მიწივეულ **ფს. 91,** ვართ ჩუენ ყოველნი ნაყოფიერნი, და საესენი საქმეთა მიერ კეთილთა, რათა **13-14**

2 ჩუენდა+ და B.—3 რაოდენი B.—4 გვპოვნა A, გვპოვნა B.—5 მოიყვანა E.—6 ქუავილოვანი B, იცნა G.—12 ფურცლისა B, მარადის abs. DEF.—13 ზეთის-ხილი და ფიქვნი E.—16 რომელი—აღმოაცენის abs. B.—17 ეგეს G.—20 ამგავსა A, მას abs. D.—24 თითოეულისა B.—25 რაოდენი B.—26 IV და abs. EF.—28 რ გ'ა B, სიმგრულენი E, ურმის თუალთანი B.—29 იქცევიან იტყვან D.—30 ლერძისასა AE.—34 რათ G.

¹ D-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწერთა: გრიკი არს მთის ვოლ.
² A-ში ამ სიტყვის შემდეგ ქვედა აწიანზე სხვა მგონითა და სხვა ხელით ნუსხურად სწერთა: რდი მოღვაწეთა ჰმდგინდეს თანა აც, რა მასცა რამე აქუნდეს ახოვნებად დაგ...—რაც ვ' თავის ტექსტის დასაწყისს წარმოადგენს, და როგორც ჩანს, დამწერს წერაში უგარჯინია.

დავენერგნეთ | სახლსა შინა უფლისასა, და ეზოთა სახლისა ღმრთისა ჩუენისათა PG 117
აღვეუენეთ ქს ივსზს მიერ, უფლისა ჩუენისა, რომლისაჲ არს ღიდებდა და
ძლიერებდა საუკუნეთა მიმართ საუკუნეთაჲსა, ამენ.

თ ა ვ ი ვ

5 ხიტუაჲ ეხე: და აქუა ღმერთმან იყვნელ მნათობნი სამყაროხა ცისაზა.

1. რომელი მოღუაწეთა ჰხედვიდეს თანა აც, რაათა მსკა რამე აქუნ-
დეს ახოენებდა. და ესე იხილოს, უკუეთუ ვის ენებოხ წესთაგან საეროთა კრე-
ბათაჲსა, ზომელნი-იგი მათ თანა-მსხდომარეთა მათ ასპარეზსა შინა თავ-დაუბუ-
რველად უწამებენ ხელმად, რაათა არა მზილველ ხოლო იყენენ მოღუაწეთა,
10 არამედ მოღუაწეთა თვითთელი მათი ამით ჯერითა. ეგრეთვე ჯერ არს, რა-
მელი გამოეძიებდეს დიდთა და აღმატებულთა საკრველებათა და ქეშმარიტად
გამოუთქუმელთა მათ სიბრძნეთა, რაათა მსმენელსა მათსა თვითა რამე აქუნ-
დენ თავით თვით მიზეზნი მეცნიერებისანი განხილვად | და გულისქმის-ყოფად A 67 v
წინა-მდებარეთა მათ სახილველთა, და რაათა მსგავსად ძალისა მეზიაროს მო-
15 ლუაწებათა და ლუაწლთა ჩემთა, და რაათა არა განმკითხველად მდგომარე
იოს, არამედ თანა-შემწედ. რაათა ნუუკუე სამე შეგუცილდეს ჩუენ პოვნება ქეშ-
მარიტებისა, და ცითომად იგი ჩემი იქმნეს მსმენელთა მათ ზარს და კირებთა. და
რასათჳს ვიტყუ ამას—რამეთუ ვინათგან წინა-მდებარე არს ჩუენდა დაბადე-
ბისათჳს სოფლისა“ გამოძიებდა და განხილვად ყოვლისაჲვე, რომელსა-იგი არა
20 მსოფლიოჲსა ამის სიბრძნისაგან აქუს დასაბამი, არამედ რომელთა მიერ მონად
იგი თჳსი განსწავლა ღმერთმან, და აპირის-პირ ეტყუდა მას და ირა იგავითი“. რიც. 12.8.
ვინადცა უქუელად თანა აც დიდთა მათ | სიქმეთა ხილვის-მოყუარეთა, რაათა B 188 v/ს
არა აქუნდეს უწურთელი გონებდა ჩუენდა წინა-მდებარეთა ამით ვანცდისიან.

რამეთუ უკუეთუ სადაჲ სიწმიდესა ღამისასა მიგინედგან, და გამოუთქუ-
25 მელი იგი შეუნიერებდა ვარსკულათაჲ ვანციციდის, უქუელად ყოველთა გე-
ლორენისა მის გულისქმის-ყოფად მოსრულ ხარ, ვითარმედ ვინ არს, რომელმან
ესე ვითართა ამით ყუთილთა მიერ შეამკენა ცანი, და თუ ვითარ ხილულთა ამით
შორის უფქროას შეუნიერებისა არს სარგებელი მათი? კუალად უკუეთუ დიდეს A 68 r
შინა ფრთხილთა გულის-სიტყუთა ვანგიხილვან საკრველებანი დღისანი, და
30 ხილულთა მათ მიერ ვონებად მოსრულ ხარ, უხილავისა მის განმზადებული მო-
ხუედ მსმენელი და ღირსი საესებისა პატრიონისსა ამის და ნეტარისა სახილვე-
ლისაჲ. მოვედ უკუე, და ვითარცა რომელნი-იგი ურუგველთა ქალაქისათა ველ-

2 ქე ივსზს B, ქე ივსზს EG.—4 თავი მიქუსე D.—6 ხედვიდეს B, ჰხედვიდეს E, თანა
აც EF.—9 ხოლო abs. B.—10 თითოეული E, I ჯერიეთი G.—12 რაათა| რამეთუ F, მათსა|
მასსა G.—15 მკითხულად D.—16 ნუუკუე A, უტბისა B, უტბა G.—19 იგი abs. EF.
—22 თანა აჲს D.—24 მოკიდებენ DF.—25 გულისქმისა ყოფად G.—27 | ამით abs. EF.—29 გან-
გინილავნ DF.—30 ამით F.—32 უკუე A.

ბერძნული დედნის ძირითად ტექსტში სათაური ასეა მოცემული: *παιρ γωθεντος
φωσφρησ* (“მნათობთა შექმნისათჳს“); ვარიანტებში: *Kal επεν ο Θεος Γωθεντος
αυου φωσφρησ* ზე რდ *αυερεψιζαυε* დენ *σπαρεσεν* (ბ. ი. ისე, როგორც კაროლუსია).

პყრობით მიმოიყვანებენ, ეგრეთცა მე დაფარულთა მიმართ საკრეველებთა დიდსა ამის ქალაქისათა შევიყვანენ თქუენ და გისტუმრნენ.

მსე არს ქალაქი იგი დიდი, რომელსა შინა იყო პირველი იგი მამული ჩუენი, რომლისაგან უტხო გუყვენ ჩუენ კაცის-მკლველმან ეშმაქმან, და ცთუნებითა მით და სივერაგითა თვისითა ტყუე ყო და დაიმონა კაცი; და ამას შინა იხილო პირველი იგი დაბადებამ კაცისაჲ, და მეყსეულად სიკუდილი იგი, რომელი გუეწოა ჩუენ, რომელი შვა ცოდვამან, პირმშომან მან ნაშობმან ბოროტთა დასაბამისა მტერისამან. და იცნა თავი შენი მიწისაგან ბუნებით, ხოლო ქნულად ჯელთა საღმრთოთა, ძალითა ფრად უნაკულესს პირუტყუთაჲსა, ხოლო მთავრად ჯელთ-დასხმით დამტიციებულად პირუტყუთა და უსულოთა, ბუნებისა განზადებულებითა მკოდრე და ნაკულე, | ხოლო სიმდიდრითა სიტყუადათა შემამძღურისა უადრეს ცათა ამაღლებად. | და უკუეთუ ესე გულისგნა ვყოთ, თავნი თუნნი ვიცნენთ, და უფროჲს-და ვიცნათ ღმერთი, და თაყუნის ვცეთ დამბადებულსა, და ვამონებდეთ მეუფესა, და ვადიდებდეთ მამასა, და შევიყუაროთ მზრდელი ჩუენი, და შევიკდიმოთ ქველის-მოქმედებისაგან; და არა დაეცხვრეთ ხიდების-მეტყუელებად და მადლობად მერმისა მის და ამის ცხორებისა წინამძღურისა ჩუენისა, რომელმან სიმდიდრისა ამის მიერ, რომელი აწ მომცა ჩუენ, და აღთქუმულნიცა იგი სარწმუნო ყვნეს, და გამოკდილებითა ამით წარმავალთადათა მოსალოდებელნი იგი დამიმტიციენს ჩუენ. რამეთუ უკუეთუ საწუთრონი ესე ესეგითარნია, ვითარნი იყვენ საუკუნენი იგი! და უკუეთუ ხილულნი ესე ესრეთ ვეთილ არიან, რაბამ იყვენ უხილუნი იგი! და უკუეთუ სიდიდესისაჲ საზომსა კაცობრივისა გონებისასა აღნებებინს, სამარადისოთა მათ ბუნებაჲ რომელმან-მე გონებამან შეუძლოს გამოკულევად!

და უკუეთუ მზე ესე, რომელი ხრწნილებასა ქუეშე არს, ესრეთ შეენიერ არს, და ესრეთ დიდ არს და მალე-სრბასა | შინა. თუსსა წესიერებით სრულ-მყოფელ მოქცევთა თუსთა, რომელსა-იგი აქუს სიდიდე ყოვლისავე სოფლისა შესწორებული, რათა არა წარვდებოდის შეტყუებამ მისი ყოველთაგან, ხოლო შეენიერებითა ბუნებისადათ- არს იგი, ვითარცა თული რამე ბრწყინვალე განმაშუენებელი დაბადებულთაჲ. და უკუეთუ ამისი ხილვაჲ განუძღომელ არს, ვითარნი-მე იყოს შეენიერებამ მზისა მის სიმართლისაჲ! და უკუეთუ ბრმისა და პირებამ არს ამისი არა ხილვაჲ, რაბამი იყოს დაჭირებამ იგი ცოდვილისაჲ, რაჲჲმს დაკლებულ იქმნეს კეშმარტისა მის ნათლისაგან!

2. და თქუა ღმერთმან: იყენდ მნათობნი სამყაროსა ცისასა განმანათლებულად ქუეყანისა, და განმწვალებულად შორის დღისა და შორის ღამისა. ცამ და ქუეყანამ პირველ წარმოიჩინნეს, და ამისსა შემდგომად დაებადა ნათელი, და დღე და ღამე განიყვნეს. და კუალად სამყაროდ იქმნა და ვმელი გამოჩნდა. | და წყალი შეკრბა განჩინებულსა შესაკრებელსა თუსსა და სადგურსა. და ქუეყანამ აღიესო თუსთა ნაშობთაგან, და ბევრეულნი ტომნი თივათა და მწუანგილთანი

1 მოიყვანებენ EF.—4 უტხო მყენა B.—8 შენი თვისი F.—9 პირუტყუთაჲსა A.—10 უკლდასხმით F.—11 მკოდრე ACDEFG, მოკულად B.—13 უფროდა A, თაყუნის ესცეთ B.—14 მონებდეთ C.—23 ბუნებათა F, ბუნე EF.—26 მოქცევთა G, აქუნდეს D.—28 ბრწყინვალე A.—34 ქუეყანისა A.—36 ვნეყვნეს E.

აღმოაცენნა და ფერად-ფერადთა ნერგთა მიერ აღაესო. და მზეარ-რა იყო და არცა მთოვარე, რაათა არცა მამა ნათლისა და დასაძამ სახელ სდენა მზესა ზუგუართა | ღმრთისათა და უღმრთოთა; არცა ქუეყანისა მკენარეთა შემოქმე- A 69 v დად შეპარცხონ; ამისთვის იქმნა დღე მეოთხე და მაშინ-და თქუა ღმერთმან: 5 «იყენედ მნათობნი სამყაროსა ციხასა». რაემს ისწავო მეტყუელი იგი, მეცესუ- შეს. 1,15 ლად გონებითა შეაყუ მსმენელი იგი. თქუა ღმერთმან: აყენედ მნათობნი და შექმნნა ღმერთმან ორნი ესე მნათობნი დიდნი. ვინ თქუა, ანუ ვინ ქმნა? არა გულისცმა ჰყოფა ამით შინა ორებასა პირთასა? და რამეთუ ყოველსავე ამის შინა თქუმულსა მოძღურებდა ღმრთის-მეტყუელებსიდა საიდუმლოდ დათესულ არს, 10 და საჭმრობად იგი მნათობთა დაბადებისა შეძინებულ არს. რამეთუ იტყუს, ვითარმედ «რაათა ნათობდენ ქუეყანასა ზედა». უკუეთუ ნათლისა დაბადებდა ibid. 1,16 პირველ წარმოვდა, ვითარ იტყუს აწ კულად მზისა მნათობად შექმნისა?

პირველად უკუე სიმარტივე ესე სიტყუსა ჩუენისა ნუცამეცა ერთსა რას აღსძრავს შენ შორის სიცილსა, | ვინაათგან არა შეუდგებთ ჩუენ რჩეულებსა PG 121 15 სიტყუათა თქუენთასა, არცა აგებულებისა მათისა შეწყობასა და სიწყლტუესა ვნივთებთ. რამეთუ არა არიან ჩუენ შორის მოხუეწილნი სიტყუანი. არცა სიკეთენი ვნათანი, არამედ ყოველსა შინა ქეშმარტივებასა სიტყუათა და სახელთასა უფროს პატივ ესცემთ. და უწყოდე, რამეთუ რომელი-იგი ენება ნათობისა მიერ, ბრწყინვალედ | გამოუცხადებდეს. რამეთუ განათლებისა წილ ნა- A 70 r 20 თობად წარმოაჩინა და არს ესე არა წინააღმდეგმ თქუმულსა მის ნათლისათეს; რამეთუ მაშინ თუთ იგი ბუნებად ნათლისად დაიბადა, ხოლო აწ იქმნა გუამი ესე მზისად, | რაათა იყოს მტკრთველ და ეტლ პირმშოვსა მის ნათლისად. B 189 v/a

რამეთუ ვითარცა იგი სხუად არს ცეცხლი, და სხუად არს სანთელი, რამეთუ ერთსა მას აქუს ძალი მნათობი და მეორე იგი შექმნილ არს განმანათლვე- 25 ბელად ვითადა იგი საჭმარ არნ, ეგრეთვე წმიდისა მის, და საწადელისა, და უნივთოსა ნათლისა ეტლად და მტკრთველად დაიბადნეს აწ მნათობნი. ვითარცა იგი მოციქული სახელ სდებს ვითმე მნათობად სოფლისა, ხოლო სხუად ფილ. 2,15 არს ნათელი იგი სოფლისად ქეშმარტი, რომლისა ზიარებთია იქმნეს წმიდანი მნათობ სულთა, რომელთა-იგი ასწავებდეს და იქსნიდეს ბენლისაგან უმეც- 30 რებისა, ეგრეთვე, აწ მზე ესე ყოველთა დამბადებულმან ბრწყინვალითა მით ნათლითა აღავო და აღანთო სოფელსა შინა.

3. და ნუცა ვის აღუჩნდების ურწმუნოდ თქუმული ესე, ვითარმედ სხუად არს ბრწყინვალეზად ნათლისად, და სხუად არს გუამი იგი, რომელსა შინა აგებულ არს ნათელი იგი. პირველად უკუე რამეთუ ყოველივე აგებული ჩუენ შო-

1 არა B.—2 რაათა რამეთუ F.—3 არცა ქუეყანისა არცა-და კდ A. (აქ პირველი სიტყვის ორი უკანასკნელი მარცვლი და მეორე სიტყვა მთლიანად შემდგდროინდელი ჩაწერილია და საფიქრებელია, რომ თავდაპირველად ისევე წერებულყოფი, როგორც B-შია) —7 შექმნა A, ორივე F.—9 საიდუმლოდ A.—12 პირველ წინათ F.—13 უკუე A.—16 ვინვთებთ BG.—17 ტკბისა F.—19 განათლებისა წილ განათლებისათჳს A, ნათლობა C, წარმოაჩინა ნათობა F.—20 საწინააღმდეგმ D.—21 ბუნებად იგი B.—22 ნათლისა B.—32 ურწმუნო A.—34 უკუე A.

1 მართალია ამ სიტყვების ადგილას A-ში «განათლებისათჳს» სწორია, მაგრამ აქ ეს სიტყვა შემდგდროინდელი ჩაწერილი უნდა იყოს.

A 70 v ზის ესრეთ განიყოვეის შემწყნარებელად არსებად | და მას ზედა შემოსრულად ვითარებად; ვითარცა იგი სხუად არს ზუნებით სექტაკობად, და სხუად არს განსატეტაკებული გუამი, ეგრეთვე აწ თქუემული ესე თუთო-ფერ არს ზუნებით, ხოლო შეერთებულ ძალითა დამბადებლისაითა. და ნუ მეტყვ, ვითარმედ შექმლებელ არს ამითა ურთიერთის განყოფად. რამეთუ არცა მე გეტყვ, ვითარმედ მე და შენ შემძლებელ ვართ გუამისაგან მზისა განყოფად ნათლისა. არამედ ვითარცა¹ რომელი-იგი ჩუენ მიერ მოგონებით განიყოფვის, მისი ძალ უც შემოქმედსა ზუნებათასა საქმით განყოფად.

რამეთუ შენდაცა ულონო არს განყოფად შემწუველსა მას ძალსა ცეცხლისასა ბრწყინვალებისაგან მისისა; ხოლო ღმერთსა, ვითარცა ზილვითა განსაკრ-¹⁰ ითომელითა მონისა თვისთა მოქცევად ენება, და ცეცხლი აღაგზნა მაცულოვანსა მას შინა მნათობად ოდენ, თვნიერ² ძალისა შემწუველისა, ვითარცა იგი ფსალო-

B 189 v/b მუნს | წამებს და იტყვს, ვითარმედ ვჴმამან უფლისამან განკუეთის ალი ცეცხლი-¹⁵ ფს. 28,7 სადა. ვინაცა მერმესა მას მოსაგებელსა საქმეთა ჩუენთასა ვუმოდურის ჩუენ სიტყუად რამემ გამოუთქუმელი, ვითარმედ განიყოფვის ზუნებად იგი ცეცხლისად და ნათელი იგი მისი იყოს საშუებელად მართალთა, ხოლო დამწუველოებისა იგი საღმობად ტანჯვადთა მათ შეედვას განიღვევლად სამარადისოდ.

A 71 r და უტუეთუ გუენებოს ენებათაგანცა მთოვარისათა, შემძლებელ ვართ საძიებელისა ამის დაჩწუნებასა პოვნად: რამეთუ მოაკლდეს რამ და განილიოს,

PG 124 არათუ ყოველივე იგი გუამი მისი განქარდების² სრულიად, | არამედ მას შორის მყოფსა მას ნათელსა განიშორებს დეა კვალად³ შემოსის, და მოკლებსა და აღორძინებისა საოცრებათა წინა-მიყოფს ჩუენ. და რამეთუ არა ყოველივე გუამი მისი განილევის, ცხადად წამებენ ამას სახედველნი ჩუენნი: რომელი-იგი იხილო რაეამს წმიდა იყოს პაერი და ყოვლითურთ უღრუბლო. რაეამს-იგი სიმრგულე მისი არნ თვნიერ სინათლისა და სრულ ეყვის სათუალავი იგი თვის²⁵ თუეთა⁴, ვითარცა იგი განესებულ რამ არნ ნათლითა ესოდენითა მათ სიმძლეთეა შინა ცისა კამართასა, და ესრეთ განიცადო უნათლოდ იგი კერძოდ მისი მნათობისა-მისგან კერძოდსა აჩრდილისა სახედ და მსგავსად პაერისა შემრგულებულ. და ნუ იტყვ, ვითარმედ ნათელი იგი მისი მოპოყნებით შემოსრულ არს მის შორის, ვინაცა მოაკლდების იგი და სწორებითა და მესხლებითა მზის-³⁰საითა და ეგრეთვე განშორებითა მისითა კუალად აღორძინების.

რამეთუ არცა არს ესე აწ ჩუენ მიერ საძიებელ, არამედ ვითარმედ სხუად არს გუამი მისი და სხუად არს განმნათლებელი მისი. ესრეთვე ვულისცმა ყვე მზისათსცა: გარნა რამეთუ ერთმან მან ერთ-გზის მიიღო და შეზავებულად

1 არსებათა G.—4 დამბადებლისაითა B.—7 ვითარცა] ვ'დ BCDEF.—17 ტანჯვათა G.—20 სრულიად+ B, მას] მის EF.—26 თუეთუ B.—27 კამართათა EF.—28 აჩრდილის B, შემრგულებულ B.—33 II არს abs. D.—34 გარნათუ F; მიიღო A (.მ"-ს გარდა ყველა ასო აღდგენილია).
 1 A-ში წერებულა „გა“ და მერმე „ა“ გადაუსწორებით „დ“-დ.
 2 ან სიტყვის შემდეგ A-ში წიგნის განაწლებისას ქალაქის ნაპერი დაღწებებითა და მანამდე შესაღებელია ისევ წერებულყოფი, როგორც B-შია.
 3 A-ში ეს აღვიღო არ იკითხება, ზედ ქალაქის ნაპერია დაწებებული და აღადგინებთ H-ს მიხედვით.
 4 A-ში ამ სიტყვის უკანასკნელი, ორი ასო („თა“) შემდეგდროინდელი ჩაწერილია.

აქუს თავსა შორის თვისა ნათელი და არა განიშორებს, ხოლო მეორე იგი რუ-
 ცა გაიწიხრცის ზედაჲ-ზედა, და კუალად შეიმოსს ნათელსა მას, | და თავისა A 71 v
 მიერ თვისა მზისათსცა თქუმულსა მას სარწმუნო ჰყოფს. და ამათ ებრძანა, B 190 r/a
 რადთა განწვალონ შორის დღისა და შორის ღამისა. ზეშო-კრძო განაშორა
 5 დღერთმან შორის ნათლისა და შორის ბნელისა. რამეთუ მაშინ ქმნა ბუნებანი
 იგი მათნი წინააღმდეგმად, რადთა შეუზავებელ იყენენ ურთიერთარს, და რად-
 თა არცა ერთი იყოს ზიარებამ ნათლისაჲ ბნელისა მიმართ. ხოლო რომელი-
 იგი არს აჩრდილ დღისა, ჯერ არს გულისკმის-ყოფად, ვითარმედ იგივე არს
 ბუნება ბნელისა ღამესა შინა. რამეთუ ყოველი აჩრდილი იქმნების გუამათვან
 10 ნათლისა და ბრწყინვალეებისა წინააღმდეგმითა: და დილეულ განგრძდის დასა-
 ვალით-კერძო, ხოლო მიმწუხრ მიდრკის აღმოსავლად, ხოლო შევადღე სამხ-
 რად მიიქცის და განსწორდის, და რამეთუ ღამე წინააღმდეგმითა ნათლისაჲ-
 თა შემოვალს, და არარად არს სხუად ბუნებით, არამედ აჩრდილი ქუეყანისაჲ;
 რამეთუ ვითარცა იგი აჩრდილი დღისაჲ განწვალეებითა ნათლისაჲთა იქმნებს,
 15 ეგრეთვე ღამე ქუეყანისა ჰაერისა დაჩრდილებითა შემოვალს. და ესე არს თქუ-
 მული იგი, ვითარმედ აგანაშორა დღერთმან შორის ნათლისა მის და შორის შეს. 1;
 ბნელისა; ვინაჲთვან ბნელი იელტის | ზედა მოსღვისაგან ნათლისა. რამეთუ R 72 r
 პირველით დაბადებითვან ბუნებით შეიქმნა მათ შორის ურთიერთარსი იგი
 უცხო-ყოფად. ხოლო აწ მზე დაეწესა საზოშსა ზედა დღისასა და მთოვარე, რა-
 20 ჟამს-იგი განიფის სიმრგულე თვისი, განაწესა იგი მფლობელად ღამისა. რამე-
 თუ მაშინ მნათობის კენ ეჩინ-ლა და ურთიერთარს შეესწორებთან, რამეთუ საე-
 სებასა მას მთოვარისასა, აღმოსლვასა მზისასა უჩინო იქმნების მთოვარე. და
 აღესებასა მზისასა კუალად აღმოსავალით აღმოჰქდების. | ხოლო უკუეთუ ნათე- PG 125.
 ლი იგი მთოვარისაჲ სხუათა მათ სახეთა შინა მისთა არა განგრძელდების, ლა-
 25 მისა თანა არარად აქუს ამას წინამდებარესა ამას სიტყუასა თანა; გარნა რამე-
 თუ რაჟამს-იგი განესებულ არნ, მთავრობნ იგი ღამესა ზედა, და თვისით: მით
 ნათლითა განაბრწყინებებს იგი ვარსკულათთა, და აღემატების მათ ბრწყინე- B 190 r/b
 ლებითა, და მნათობს იგი ყოველსა ქუეყანასა, და შესწორებულად მზისა გან-
 ჰყოფს იგი ეამთა სიგრძესა.

30 4. და იყენედ სასწაულეებად, და ჟამებად, და დღედ, და წელიწადებადა. შეს 1, 14
 ფრიალ უკუე სარგებელ არიან კაცობრივისა ცხოვრებისა მნათობთა მათ მიერნი
 იგი სასწაულნი. უკუეთუ ვინმე არა გარეშე | საზომისა გამოცდივდეს მათ მიერ- A 72 a
 თა სასწაულთა, და გრძელთა გამოცდილებათაგან მრავალი სარგებელი პოვონ
 მათ მიერ. და ისწაოს მათგან სიმრავლე წყმათაჲ, და განმრავლებამ გუალე-
 35 თაჲ, და აღტრუად ქართაჲ, ანუთუ განთხვებულთაჲ, ანუთუ ზოგადთა და სას-
 ტიკთაჲ, ანუთუ მყუდროთაჲ. და ერთი რამე სასწაულთაგან მზისათა აღსრუ-
 ლებული უფალმან მასწავა ჩუნენ და თქუა, ვითარმედ ჳამთარი იყოს რამეთუ მთ. 16, 3.
 წუნს და წითლისა ცაჲ.

2 განიძრვს B.—3 მას abs. B.—6 რადთა რამეთუ F.—8 დღისი B.—11 მიმწუხრი D.E.F.
 —18 ბუნებითვან D.—20 თვისი მისი E.F.—24 მთოვარისა B.—26 განესებულ ქანწესებულ F.
 —30 წელიწადებად B.—31 ჟულ A, ამათ B.—33 პოის B.G.—34 სინაჲჲ A.—33 წით-
 ლოსი D.E.F.

რამეთუ რაჟამს არმურსა შინა აღმოვდის მზე, დაბნელდინა შარაენდელ-
ნა¹ მისინი, ხოლო ფერი იგი მისი ჩანნ მოწითანე და ნაკურცხლის ფერი. რა-
მეთუ სიზრქემან ჰაერისამან ქმნის ესევეითარი ესე სახილველი თულათათს. და
რაჟამს არა განიზნის ზრქელი იგი და შენივთებული ჰაერი მცხინეარებითა მზი-
სათა, მოასწავის, ვითარმედ სიმრაველსა მას ქუეყანისა ორთქლთასა ვერ შეუძ-
ლო ძლევად, არამედ შეიპყრა შთ მიერ, და განმრავლებამან ნოტიისამან ზამ-
თარი და წუზად მოაწიის არეთა მათ ზედა, რომელთა შინა შემოკრბა ორთქლი
იგი და ნოტიად. და ეგრეთვე კუალად, რაჟამს მოვარემან იენანს, და მზე რაჟამს
A 73 r გარე-შემოწერიან მათ, რომელთა-იგი შემცველ კალოებ | ეწოდების, ანუთუ
წუზათა და წყალთა ჰაერისათა სიმრაველსა მოასწავებენ, ანუთუ ქართა სასტიკ-
თა აღძრვას.

და კუალად, რომელთა-იგი ანთილიოს უწოდენ, რომელ არიან მზის-ნაც-
ვალნი, რაჟამს-იგი შეკრბიან სარბიელსა ზედა მზისასა, და გარე ურბიელ მას,
არიან იგი სასწაულ შეთხუევათა რათმე და საღმობათა ჰაერისათა. და ეგრეთ-
ვე, რომელნი-იგი სახელ კუერთხთა² და ფერთა მძულდისათა მართლ შთა-
B 190 v/a ეტევიან ღრუბელთაგან, არიან იგინი სასწაულ წუზათა, ანუთუ ჭდმუტთა გან-
საკროთომელთა, ანუთუ ყოვლად მრავალ-ჟამ შეცვალეზათა ჰაერისათა მომსწა-
ვებელ:

და კუალად მრავალნი სასწაულნი დაუცდინან ესევეითართა საქმეთათს
მოცალეთა მოკლებისაგან მთოვარისა და სავესისაგან მისისა. რამეთუ ჰაერი იგი
A 73 v ქუეყანისა იძულენთი შეიცვალეზის შეცვალეზას თანა ხატთა მისთასა. რამეთუ
რაჟამს გამორნდის სმისა დღისად წუელილად და წმიდად, მჟუდროსა ჰაერისა
დაჯდომასა მოასწავებენ. ხოლო უკუეთუ იხილენიან ზრქელად მწუერვალნი მის-
ნი და მოწითანედ, ანუ წყალსა დიდძალსა ღრუბელთაგან, | ანუთუ ბლუარისა
სასტიკად მობერვასა მოასწავებენ. და ეინმცა არა უწყოდა, თუ რაბამსა სარგე-
ბელსა მოატყუებენ ნიშნი ესე ცხორებასა ამას?

რამეთუ ჯერ არს მენავისა, რაჟამს აგრძნის ქართა კუეთებისა იგი ზღვევად,
რადთა შინაგან ნავთ-სადგურისა დაიმჭიროს ნავი თვისი, და ეგრეთვე მოგზაუ-
რისა—მიდრეკად ენებისაგან მოწეენადისა ჰაერთა შეცვალეზისა და მწუხარები-
საგან მოლოდენადისა. და ქუეყანის-მოქმედნი, რომელნი თესლათათს დანერგვი-
ნი და ხეთა მოლუაწებისა იჭირიან, ამიერვე ჰპობენ ყოველსავე განმარჯუება-
სა საქმეთასა. და კუალად, დაქსნავა იგი ყოვლისაჲ სიტყვასაებრ უფლისა სსა-

1 არმურთა B, აღმოვდის B.—5 მოასწავებენ F.—7 არეთა| აერთა C.—9 გარეშემოწე-
რიან DE, კალებ B.—12 ანთილიოს B; მზისა ნაცვალნი BEF.—15 კუერთხთა| კუერთხთა B,
მართლ G.—22 გამორნდეს+იგი B.—23 მოასწავებენ EFG.—25 მოასწავებენ EFG.—28 დამიქე-
რის E.—30 ქუეყანისა-მოქმედნი G.—31 ჰპოენებენ G.

¹ ამ სიტყვის გასწვრივ A-ში მარტენმა ამაზე მიწერილია მხედრულად: [შარაენდელ-
ნი |ქორწინეალებას |ქე]ან. (კუთხოვან-ფრჩხილებში ჩასმული ასოები წიგნის აკონძეისა ჩა-
მოსუჭრაით).

² B-ში ამ სიტყვის ადგილას მართალია „კუერთხთა“ სწერია, მაგრამ მას შენიშნა აქს-
აკეობებული და გვიანდელი ხელით მხედრულად ამაზე არის მიწერილი „კუერთხთა“. ბერძ-
ნულში კი ამ ადგილს „აქ ბჯემის“ სწერია, რაც „კუერთხთა“-ს ნიშნავს.

წაულთა განყოფად არს: შხისა, და მთოეარისა, და ვარსკულათაჲსა. და მისევე პირისათჳს | წერილ არს, ვითარმედ აშუე ვარდაიქეს სისხლად და მთოეარე-
მან არა გამოსცეს ნათელი თჳსი. ესე არიან სასწიულნი აღსასრულისათჳს სოფლისა თქუშულნი.

PC: 128
მთ. 24,29
შედ. იო-
ველ. 2,31
B 190 v/b

5. არამედ არიან. ვიეთნიმე, რომელნი უმეტეს განხილულთაჲს განხლდე-
ბიან და თანა-შემწედ შობის-მეტყუელებისა მოიზიდვენ სიტყუასა ამას და
იტყუან, ვითარმედ ძრვასა ვარსკულათაჲსა დამოკიდებულ არს | ცხორებაჲ ჩუე-
ნი; და ამისთჳს ჰგონებენ ქალდეველნი, ვითარმედ ვარსკულათაჲგან იქმნებიან
სასწაულნი იგი შემთხუევათა. ჩუენიანი. დაღაცათუ მარტივე არს სიტყუაჲ იგი
10 წიგნისაჲ, ვითარმედ «იყენენ სასწაულებად», და არა ვულისგმა ჰყოფენ, ვითარ-
მედ ჟამთა ქცევისათჳს და ჰაერთა შეცვალებისა თქუშულ არს სიტყუაჲ იგი,
არამედ ვითარ იგი ჰნებაჲს მათ, ესრეთ ისმენენ და ცხორებისა ამის განწესე-
ბათათჳს თქუშულად წარპრევენ და იტყუან, ვითარმედ აღძრულთა ამით ვარსკუ-
ლათა შეყოფად ვარსკულათა მათ თანა, რომელნი-იგი მოქცეესა მას შინა
15 კოშკთა და ცისა ნაწილთაჲს იქცევიან და ამით რამთჳე სახითა ურთიერთობის
შეიერთებიან, მათგან იქმნებიან ესევითარნი და ეგევითარნი შობანი. ხოლო
სხუად სახედ აღძრვად მათი იქმნ წინააღმდგომსა ცხორებასა, რომელთა ვამო-
საცხადებელად ნუჟუე და არა უგმარ იყოს მცირედ ზემოთგან წარმოთქუმაჲ.

A 74 r

ხოლო ვთქუა ჩემი არარად, არამედ თუთ მათივე მათად მიმართ სამხილებე-
20 ლად ვიუჟმით, რათა რომელნი-იგი შეპყრობილ იყენენ საცუთრასა მას შინა, კურ-
ნებაჲ რამედ მოვატყუთ მათ, ხოლო სხუათა მათ განსაკრძალულად, რათა არა
ეგევითართაჲე საცუთრთა | შთაცვენ. შობის-მეტყუელებისა ამის მომჟონებელთა
A 74 v
ცნეს რად, ვითარმედ სიერტესა შინა ჟამისასა მრავალთა სახელთაგანნი განერებიან
მათგან, საზომი იგი ჟამისად სრულიადსა სიიწორესა შინა შეაყუნეს ფრად ქნისა

25 მას შინა და მცირესა სიტყუასაებრ მოციქულისა, ამყისსა შინა და წამსა თუა-
ლისასა, დიდი განყოფილებაჲ იქმნების შობისაჲ შობილისა მიმართ. და ვი-
თარმედ ამას წამსა | შინა შობილი იგი მძლავრ არს ქალაქთა, და მთავარ ერთა,
და უმეტეს მდიდარ და ძლიერ; ხოლო მეორესა მას წამსა შინა შობილი მთხო-
ველ; და უღონო, და კართი-კარად მრონიენ, და დღითი-დღედისა საზრდელი-

A 74 v

1კორ.15,
52

B 191 r/a

30 სა მოქცენ. ვინადჲცა ათორმეტთა მათ ეტლთა მოქცეესა ათორმეტ ნაწილად
განჰყოფენ, ვინადგან მზე ათორმეტთა მათ ნაწილთა, რომელთა-იგი უცთომოდ
სიმრავლედ ეწოდების, თუთიეულსა ნაწილსა ოც-და-ათ დღედ განჰვლის, ათორ-
მეტთა მათ თუთიეულსა ნაწილსა ოც-და-ათ ნაწილად განჰჰყოფენ და თუთიეულ-
სა ნაწილსა ოც-და-ათთა¹ მათგანსა სამეოცად განჰჰუეთენ; და კულად სამეოც-
35 თა მათ თუთიეულსა სამეოც-სამეოცეულად განსწვალებენ.

8 შეიქმნებიან F.—13 წაპრევენ A (აქაც „წარპრევენ“ წერებულად და მერედ პირველი „რ“
ამოუხუტეკათ), აღძრულა B.—14 მოქცეესა BCG.—15 სახითა რამთჳე F.—18 ნუჟუემ A.
—19 მათად მათთა G.—22 ეგევითართა E, შთაცვენენ E.—24 ჟამისა+მის B, ფრიდქ
ედ B.—25 მოციქულის G.—26 შობისაჲ შარის G.—27 ამასა G, ამასა F.—29 მრორი-
ნე AB (B-ში მეორე „რ“ გადაწასწორები უნდა იყოს და საფიქრებელია იქაც „მრორინე“ წე-
რებულ იყო) მრორინე D.—30 მოქცეესა BCG.—32 ეწოდების+და B, —32, 33 თითიეულსა B.
¹ D-ში ამ სიტყუაზე მითითებით მარცხენა აწიბზე-სწვრივა: იხილეთ რღ წერილ არს და-
პასკელსა შა. სამოც-სამოცად განყოფა.

- A 75^r აწ უკუე წარმოგაინნეთ შობანი შობადთანი, და ვიხილოთ | უკუეთუ შე-
 PG 129 ძი-ვითა-უძლონ გამოწულივით მიწდომად განყოფასა მის ჟამისასა. რამეთუ
 ერთბამად იზება ყრმა და ამქუშელი იგი განიცდის შობილსა მას წული-ძი არს,
 ანუ ქალი, და მერმე ვლინ ტირილსა, რომელი-იგი არს სასწაული შობილისა
 მის ცხოველებსა.
- აწ უკუე ვრქუათ ქალდეველსა მას: ვითარ გნებავს, რაგოდნი ჟამი წარ-
 ნდა ამას შინა შობილსა მას სამოცეულთა მათგანი? რაგოდნი გნებავს მწული-
 თა მათგანი, რადთა წარგვიდოთ პირველ სმენადმდე ამქუშელისა მის უჩინოსა
 მას ვმასა შობილისასა? და უკუეთუ იპოვოს ეამთ-მემსტურე? იგი მდგომარე
 ვანშორებულად მათუწყებელისა მისგან დედაკაცისა, ჯერ არს უკუე ეამთ-მცნო-
 ბელისა მის, რადთა გამოწულივით გულისგმა ყოს აღწერად იგი ეამისა მის
 და გინათუ ღამისა არს ეამი იგი და გინათუ დღისა და კუალად ამას შინა
 რაგოდნი მწულილი სამოცეულთა მათ განვიდა და წარგდა? რამეთუ ეამთ-მემ-
 სტურესა მას იძულებით თანა აც პოვნად ვარსკულაგისა მის მათუწყებელისა არა
 B 191 r/b ხოლო თუ ამისთჳს ოდენ, თუ რაოდნეულსა ნაწილსა შინა არს | ათორმეტ ნა- 15
 A 75 v წილთასა, არამედ ამისთჳსცა, თუ მე|რაგოდნი ნაწილ არს ათორმეტთა მათ
 ნაწილთადა, და რაგოდნეული სამოცეულთა მათ, რომელთა მიერ ვთქუთ გან-
 ყოფად ნაწილთადა; ანუ თუ რადთა გამოწულივით იპოვოს, თუ მერაოდნენსა?
 სამოცეულსა განყოფილსა პირველთა მათ სამოცეულთაგან. და ამას ესრეთ
 მწულილსა და მიუწდომელსა პოვნასა ეამისასა იტყვან, ვითარმედ თუთოეუ-
 ლისთჳს შედთა მათ ცთომილთა ვარსკულაგეთადა აქუნდა უცთომელთა მათ. ეს-
 რეთ ჯერ არს გამოწულივით პოვნად ეამისა, რადთა იპოვოს, თუ ვითარი
 შეტყუებდა აქუნდა უცთომელთა მათ მიმართ, და თუ ვითარი იყო სახე მათი
 ურთიერთარს შობასა მას შობილისასა. ვინაჲცა ვინაჲთგან ეამისა მის გამოწუ-
 ლივით პოვნად შეუძლებელ არს, და წამისაცა ერთისა შეცვალებითა ყოვლისავე 25
 წარწყმედა იქმნების, საცინელ არიან რომელნი-იგი ესრეთ უარსებოდას საქმისა-
 თჳს ესოდენსა ამაოსა მოცალეებასა წარაგებენ, და უფროსად საცინელ არიან
 მათდა მიმართ პირ-ამტკობილნი იგი, რომელთა ჰგონიეს, ვითარმედ შეძლე-
 ბელ რასმე არიან ესევეთარნი იგი ცნობად რასმე, ვინა უწყებად.
6. ღა კუალად, თუ რაბამნი არიან უწყებანი მათნი? რამეთუ იტყვან, ვი- 36
 A 76 r თარმედ იგი ვინმე თმა|ლელ არს და სახარულევან, რამეთუ ვერძსა შინა შო-
 ბილ არს, და რამეთუ ცხოველი იგი ესევეთარი არს; და კუალად, ვითარმედ
 იგივე დიდ არს გონებითა ამისთჳს, რამეთუ ვერძი მთავარი არს; და კუალად-

1 უკუე A, შე-ძი-ვით-უძლონ B.—2 ე-მთასა B.—3 შობილსა მას abs. B.—4 ელინ|
 ჰლინ F.—5 ცხოველობისა B.F.—6 უკუე A, ვრქუათ B, ვრქუათა F, რაოდნი B, წარგდა B.
 —7 მათგან G, რაოდნი B.—8 უკუე A, ეამთ-მცნობელისა B.—12 ღამისა B.C.—13 რაოდენ-
 ნი B.—16 მერაოდნი B, რაოდნი F.—17 რაოდნეული B.—18 მერაოდნი B.—20 მწულილ-
 სა+მას EF, თითოეულისათჳს B.—21 აქუნდა უცთომელთა მათ abs. B.—26 წარწყმედა A.
 —27 ესოდენსა B.—28 პირამტკობილნი B, რომელთა რნი B, ჰგონებენ B.—29 რასმე G.
 რასმე.G.—31 გვიწინ F.

1 E. ში ამ სიტყვაზე მითითებით აწიან სწერია: *наблюдаети времени.*

2 ამ სიტყვის შემდეგ B-ში რომელიღაც სიტყვა წერებულა და ამოუფხვებით.

ვითარმედ უხუ არს და მომებელ, ვინათგან ცხოველი იგი უტკივარად განი-
 ყრის მატყლსა და ქვალად ბუნებით ადვილად შეიშოვების. და კუროსა შინა
 შობილისათჳს იტყუან, ვითარმედ მშრომელ არს იგი და მსახურ, ვითარცა ცხო-
 5 ველი იგი უღელსა ქუეშე. და ღრიაკლასა შინა შობილისათჳს იტყუან, ვითარ-
 მედ მკებენარ არს იგი მსგავსად მჭეცისა მის. და სასწორსა შინა შობილისათჳს,
 ვითარმედ მართალ არს, ვითარცა სასწორნი, რომელ არიან ზუენ შორის. და B 191 v/a
 ვინმეცა იყო ამითსა უფროსსა საცინელ? ვერძი იგი, რომლისაგან იზნნი შობასა
 კაცისასა, მეთორმეტე ნაწილი არს ცისაჲ, რომელსა შინა შე-რად-ვიდის მზე,
 განახელისა არეთა შეეახლების. და სასწორი, და კუროჲ ეგრეთვე, რამეთუ
 10 თვითოეული მათი ერთი არს ათორმეტ ნაწილთა მათ ცხოველთა სიმრულისაჲ.
 აჲ უკუე ვითარ მოიღებ შენ მიერ დაწყებასა და იტყვ მიზეზად კაცთა PG 132
 ცხოვრებისა, და ჩუენ შორის მძოყართა მათგან გამოსახავ შობილთა მათ აგებუ-
 ლებასა და ხატსა? და იტყვ, ვითარმედ ვერძიანი იგი უხუ არს არა | თუ ამის- A 76 v
 თჳს, რამეთუ ნაწილი იგი ცისაჲ ჰყოფს მის თანა ესევეთარსა მას გონებასა, არა-
 მედ რამეთუ საცხოვარი იგი არს ესევეთარისა ბუნებისაჲ. რად არს ესე? რამეთუ
 15 ჰემშარიტებასა-მისსა გუარწმუნებ ჩუენ ვარსკულაეთაგან და გულ-სავსებად ჩუენ-
 და ისწრაფი მზღადანთაგან! რამეთუ უკუეთუ ცხოველთაგან- მიილო ცჳანი და
 მათად აქუს ესევეთართა ამო გონებათა თუთებაჲ, მაშა იგიცა სამე დამონე-
 ბულ არს უცხოთა მთავრობათა და მძოართაგან ჰქონან მიზეზნი სრულებისანი?
 20 ხოლო უკუეთუ ამისი თქუმაჲ საცინელ არს ფრიად, უმეტეს საზასრომელ არს
 დარწმუნებისა ველ-ყოფად მათგან, რომელთა-იგი არცა ერთი აქუს ზიარებდა
 ნაწილთა თანა ზეცისათა. გარნა ესევეთარნი ესე სიბრძნენი მათნი მსგავს არიან
 ქსელსა დედანზარდლისასა, რომელსა-იგი რაჲამს მიეახლის მუმლი, გინა მწერი,
 ანუეთუ სსუაჲ რამე მსგავსი მათი უძღური, შეპყრობილ იქმნის და დაეგბის;
 25 ხოლო რაჲამს ძლიერთა ცხოველთაგანი რამე მიეახლის, იგიცა ადვილად თა-
 ნა-წარჰქედის და უძღური იგი ნაქსოვი მისი ვანხეთქის და უჩინო ყვის.

7. და არცა ამას ზედა ოდენ დაადგრებიან, არამედ რომელთა-იგი ზედა
 თვითოეულსა | ჩუენისა ნებაჲ უფალ არს (ხოლო ვიტყვ საქმეთა სათნოებისა A 77 r
 და უკეთურებისაჲ), და ამითსაცა მიზეზსა ცისა ვარსკულაეთა აჩემებენ, რო- B 191 v/b
 30 მელთა-იგი წინააღდგომაჲ ყოვლითურთ საცინელ არს. ხოლო ვინათგან მრავალნი
 შეპყრობილ არიან საცთურსა მათსა, ნუუკუე და საჭირო იყოს არა თა-
 ნა-წარსლად დღემილით. პირველად უკუე ვჰკითხოთ მათ, ვითარმედ თვითოეულ-
 სა დღესა შინა არა ბევრეულ-გზის შეიცვალენისა სახე იგი ვარსკულაეთაჲ?
 35 ადრე შეიმთხუვეიან ურთიერთარს, და რომელნიმე ნელიად ჰყოფენ მოქცევაჲსა,
 და მრავალ-გზის ერთსა შინა ეამსა იხილვენცა ურთიერთარს და და-ცა-
 ევარებიან, და ვითარ-იგი იტყუან, ვითარმედ დიდი ძალი აქუს შობასა შინა
 ხალეასა მას კეთილის-მყოფელისა ანუ ბოროტის-მყოფელისასა; ესე იგი
 არს მარგებელისა ანუ მავნებელისასა. და მრავალ-გზის ვერ ჰპოვიან ეამი,

3 შობადისათჳს F.—4 ღრიაწკლასა EF.—7 მათსა E.—10 თითოეული B, ერთ F.
 —11 უკუე A.—14 მითვართაგან BC.—20 ამის E.—21 ერთი abs. EF.—23 მიიახლის G.—25 მიი-
 ახლის G.—27 მას B, ამას G.—29 მიზეზთა EF.—30 წინააღმდეგობი F.—31 ნუუკუე A.
 —32 უკუე A, თითოეულსა B.—33—34 არა-წოდებულნი abs. EF.

რომელი-იგა წამეს მარგებელისა მისთჳს ვარსკულაჯისა წარწყმედისათჳს ერთისა მსწლოლოთაგანისა, ვითარცა იგი დაწერეს წიგნსა მას შინა მათსა. და ესრეთ
 A 77 v ცულ იქმნა | ზრახვად. მათი, რამეთუ მათთავე მათ სიტყუათა კვიძულეზი ჳუმეჳად.

და ესევეითართა ამათ ზრახვათა შინა ფრიალი არს უგუნურებაჲ, და უმ- 5
 რავლეს უღმრთოებაჲ. რამეთუ ბოროტის-მყოფელნი იგი ვარსკულაენი თჳსისა მის სიბოროტისა მიზეზსა დამბადებელსა თჳსსა მიაჩემებენ. რამეთუ უკუეთუ ბოროტებაჲ იგი მათი ბუნებით არს, შემოქმედი ვიდრე-მე არს დამბადებელი ბოროტისაჲ? ხოლო უკუეთუ ნედსით განბოროტდებიან, პირველად უკუე ვიდ- 10
 რე-მე არიან იგინი ცხოველნი მნებებელნი, და თავისუფლოთა და თვთმპყრობე-
 ლითა ნებითა მოძრავნი? რომელი-ესე უფროჲს არს ყოველთა სიცოფეთა ტყუ-
 ვილისა დაწამებაჲ უსულოთაჲ. და მერმე რაოდენ არს პირუტყუებაჲ, რაჳამს
 PG 133 ბოროტსჳ და კეთილსა არა | ღირსებისაგზრ მისცემდენ თვთოეულსა, არამედ იტყოდინან, ვითარმედ მას რომელსამე ადგილსა რამ მიიწიოს, კეთილის-მყოფელ

B 192 r/a არს, და კუალად იგივე მის რომლისამე | ვარსკულაეისაგან რამ იხილოვს, ბორო-
 ტის-მყოფელ იქმნების, და კუალად მცირედ რამ მიდრკის მისგან, მყის დაი-
 ვიწყვის სიბოროტე იგი. და ესე აქამომდე იყავნ. ხოლო რამეთუ თვთოეულსა

A 78 r წამსა ჟამისისა სხუად და სხუად სახედ შესცვალებენ, | და ბევრეულთა მათ შინა შეცვალეზათა მრავალ-გზის დღესა შინა მეფეთა შობისა ხატნი და სახენი აღეს-
 რულეზიან, და რაჲსათჳს არა დლითი-დღე იშვებიან მეფენი? ანუ თუ ყოვლ- 20
 დღე რაჲსათჳს არიან მამულობანი და შემდგომებანი მეფეთანი? და არაიენ ტყუ-
 ვეთათგანი მოახავებს ძისა თჳსისა შობასა მასკულაეთა მათ მეფობისა მომატყუ-
 ბეთლთა ზმნასა, გინა სახესა. რამეთუ ვინ არს ამისა უფალ კაცთაგანი? ანუ ვი-
 თარ ოზია შვა იოათამ, და იოათამ აქან; და აქან ეზეკია და არცა ერთი რამ
 შევიდა ამათ შორის მონებისა ჟამი? 25

და მერმე, უკუეთუ კეთილთა და ბოროტთა საქმეთა დასაბამნი არა ჩუენ ზედა არიან, არამედ შობისა იძულებათაგან, ნამეტნავად სამე განაჩინებენ შჯუ-
 ლის-მდებელნი, ვითარმედ კეთილი და ბოროტი ჩუენგან არს. და ნამეტნავ
 ვიდრემე არიან მსაჯულნი, რომელნი-იგი სათნოებასა პატივ სცემენ და უკეთუ-
 რებასა სტანჯვენ. რამეთუ არა არს ბრალი იგი მპარვისაჲ მის, არცა კაცის- 30
 მკლელისაჲ, ვინაჲთგან, დალაცათუმცა ენება, ვერვე ძალ ედვა დამპირვად ქე-
 ლი თჳსი თანა-წარუქალისა მისთჳს იძულებისა საქმეთა მათთაჲსა, რომელნი-იგი
 უნებლიეთ თანა-ესხნეს ქმნად. და უმეტეს ყოვლისა ნამეტნავ და ამაო არიან
 A 78 v დამაშურალნი | იგი ჳლოენებათათჳს და ქუეყანის-მოქმედნი, არამედ ნაყოფიერ
 იქმნეს მუშაკიცა იგი თჳნიერ თესვისა და მკისა. და კუალად ვაჳარიცა განმდი- 35
 დრდესვე უნდეს თუ და გინათუ არა, ვინაჲთგან განმპობაჲ იგი და ბელი, რომელი
 შობისაგან მიცემულ არს, შეუკრებს მას საფასეთა. და დიდნი იგი ქრის-
 ტიანეთა სასოებანი ამაო იქმნენ. და წარჯდენ, და არცა სიმართლესა პატივ ეცეს.
 B 192 r/b და არცა ცოდვაჲ | დისაჯოს, ვინაჲთგან არარაჲ სრულ იქმნებოდა ნებითა

3 ვიძულუმ ჳემედა F, ვიძულეზი G.—9 ნებსით BCE, უკუე A.—13 თითოეულსა B.—15 რამა + B, იხილოს. EF.—21 მამლობანი B.—23 სახესა| სახელსა CF, ამის EF.—32 აძუ-
 ლების G.—37 მას| მთ B.

კაცთათა. რამეთუ სადა იძულებად და შობისა დღე უნებლიეთ დაჰპატიებდენ, არა აქუს არცა ერთი ადგილი ღირსად საქმეთა მიგებასა, რომელი-იგი უმეტეს ყოვლისა თუნი არს მართლ-მსაჯულობისაჲ; და მათად მიმართ ესე კმა იყავნ, რამეთუ თქუენ არა გიგჳს ამისთვის მრავალი სიტყუაჲ, ვინათჳჲან ხართ 5 თქუენ ცოცხალ თავით თუსით და არცა ჟამი შეგვზნობს ჩუენ უმეტეს ზომისა სიტყუად მათდა გიმართ.

8. მინადაცა კულად მივიქცეთ ნეშტისა მის მიმართ სიტყუათაჲსა: რამეთუ იტყჳს, ვითარმედ «იყენნ სასწაულებად, და ჟამებად, და დღედ, და წელიწადსა» 1,14 დებად». ზემო თქუმულ არს ჩუენ მიერ სასწაულთათჳს, ხოლო ჟამთათჳს ესრეთ 10 ვიტყუთ, ვითარმედ არიან იგინი შეცვალებანი ჟამთანი ზამთრისა და არისა, ზაფხულისა და სთულისანი, რომელთა-იგი წესიერად განვლასა და მოქცევა- PG 136 სა¹ განწესებულ იგი სრბაჲ მნათობთაჲ მოგუანიგებს ჩუენ. რამეთუ ზამთარი იქმნების, რაჟამს იგი კერძოთა სამხრისათა იქცევიან მზე, და იქმნის აჩრდილი იგი რამისაჲ ფრიად ადგილთა ამით ჩუენთა, ვიდრე-ღა განციენის ჰაერი ესე 15 ქუეყანისაჲ, და ყოველივე ნოტიანი ორთქლნი შეკრბიან ჩუენ შორის, და იქმნაინ იგინი მისზე წჳშათა, და ნეფხვათა, და ყინელთა ფრიადთა სიმძაფრისა. ხოლო რაჟამს კულად მოიქციის იგი ადგილთა მათგან სამხრისათა, და იქმნის იგი შუჲა, ვიდრე-ღა სწორებით განიყენიან ჟამნი დღემან და ღამემან, და რა- 20 ოდენცა უმეტეს იქცევიან იგი ადგილთა მათ ქუეყანისათა, ეგოდენცა უმეტეს მოილის მცირე-მცირედ შეზავებაჲ. და იქმნის არე და წინამძღვარ ყოველთა ნერგთა აღმოცენებისა, და ხეთა, და მცენარეთა განცხოვრებისა, და ყოველ- 25 თვე წელისა და ჳმელისა ცხოველთა ნათესავობისა მმარბევი ნაშობთა მათთა B 192 v/a შემდგომებისაგან. და მერმე, მიერსა ზაფხულთა მათ მოქცევათ მიიკვალის მზე და მივიდის ჩრდილოთ-კერძო, და შემომზანდის ჩუენ სივრცენი დიდთა დღეთასი. და 25 მრავალ-ჟამ დადგრომითა ჰაერთა შინა თუთ იგი თათა ჩუენთა ზედა მყოფი ჰაერი განაშრვის, და ყოველი ქუეყანაჲ განაჳმის, და ამის მიერ იქმნის შემწე თესლთა განმტკიცებისა და განსრულებისა, და ხეთა ნაყოფსა ასწრაფებნ და- 30 მწიფებად, რაჟამს იგი უმჭურვალეს იქმნის მზჳ, და დაამკრუნის აჩრდილი იგი შუჲა-დღისანი ადგილთა ამით ჩუენთა სიმაღლით ნათობისა მიერ. რამეთუ დიდ- 30 თა მათ დღეთა აჩრდილინი კენი არიან და მცირეთა მათ დღეთა აჩრდილინი ვრცელ არიან. და ესე არს სიტყუაჲ ჩუენთვის, რომელნი-ესე ჩრდილოთ-კერძო-სა ქუეყანასა მკვდრ ვართ და ერთ-აჩრდილ გუეწოდების.

4 გივამს G.—5 საზომისა B.—7 მივიქცეთ მივიდეთ D, მის abs. F.—8 წელიწოდებად B. —14 ამათ მათ G.—24 მრ საზაფხულთა G.—25 დადგომითა E, თათა ზა ჩნთა DEF.—27 ასწრაფებენ EFG, და მწიფედ BCDE, და ამწიფებდ F, დამწიფებად G.—28 დაამკრუნის F, დაამკრუნის F.—29 მნათობისა CDEF.—30 ამათ G.—31 ჩრდილოსა-კერძოსა G.

¹ A ხელნაწერის აქედან მოყოლებული ორი ფურცელი აკლია, რაც შეუნიშნავთ და 78 v-ს ამაზე შემდეგი მიუწერიათ მედროულად: აქ ორი ფურცელი აკლია, ეს ვერ შეუტყვი და კოდურები მოუთხოვაქით, ვითომ უთარგმნია ძნელი სიტყვანი! სრული ტყელი დაუწერიათ. ნუფინ ირწმუნებთ. სულანა“ და შემდეგ სამი სიტყვა საგულდაგულოდ წაუშლია, მაგრამ უკანასკნელი სიტყვის ორი ასო „მო“ კარგად ჩანს, და რადგან ხელი მინაწერისა საბა ორ ბე- ლი ი ა ნ ს ა ა, რაშიად დაგვარწმუნა მისმა შედარებამ საბას ავტორგრაფთან (H/1658), ეს მი- ნაწერიც ჩვენ საბასეულად მიგვაჩნია.

შუკუეთუ არა არიან ვიეთნიმე, რომელნი წელიწადსა შინა ორ დღე ყოველითურთ უარდილო იქმნებიან შუვა-დღე, რომელთა-იგი თხემსა ზედა ბრწყინავს მზის თუალი, და ყოვლით-კერძო სწორებით განანათლებს ვიდრე-ღა ჯუროლმუღოსაცა ღრმათა შინა მდგომარე წყალი იწრათა პირთა შთასლვითა განანათლებს, ვინაჲცა ვიეთნიმე უარდილოდ უწოდენ მათ. ხოლო რომელნი-იგი იყოფებიან იმიერ-კერძო ქუეყანასა მას სულნელთასა, ორ-კერძოვე იცვალეზენ ივინი ჩრდილსა, და ორ-კერძოვე მისწუთების მათ. ხოლო ჩუენსა ამას სოველსა ოდენ დამკვრებულნი განსწორებასა დღეთასა შუა-დღე სამხრით-კერძო მისდრეკენ ჩრდილსა, რომელთა-იგი ვიეთმე ორ-ჩრდილად ნახელ სდევს. ხოლო ესე ყოველი იქმნების, ვილნ რაჲ მზე კერძოთა ჩრდილოასათა. და ამითვან საგონებელ არს და სახილველ მზისა მჭურვალებისაგან | მოწვეწული მღვდარებაჲ პაერისაჲ | და თუ ვითარ არს და რაბამთა შემოხუევათა აღმარულებელ.

PG 137
B 192 v/b

ფს. 135,
8-9

და ამიერ შეგვწყნარნის ჩუენ ჟამმან სთელისამან, და მოაღბის შემაშობელი იგი და გარდარული სიცხე, და მცირედ-მცირედ გარდამოვიდის სიტფოდასგან განსწორებულსა შეხავებასა და თავისა მიერ თვისსა უვნებელად მიგუაწინის ჩუენ ზამთრად. რამეთუ მიერითვან იწყის მზემან მიდრეკად ჩრდილოასა კერძოთავან სამხრად მიმართ. ესე არიან ქცევანი ჟამთანი, რომელნი შეუდგან მიდრეკასა მზისასა და განაგებენ ცხორებასა ჩუენსა. და კუალად იტყუს, ვითარმედ «იყენედ დღეებად»; არა თუ ვითარმცა დღეთა იქმოდეს, არამედ რაჲთა ველმწიფებდენ დღეთა ზედა. რამეთუ დღე და დამე უხუტეს არიან მნათობთა დაბადებისა, და ამას გუაუწყებეს ჩუენ თსაღმუნიცა და იტყუს, ვითარმედ «დააწესა მზე ველმწიფებად დღისა, და მთოვარე და ვარსკელავები ველმწიფებად ღამისა».

და ვითარ აქუს მზესა ველმწიფებაჲ დღისაჲ?—რამეთუ უპყრის მას ნათელი თავისა მიერ თვისსა და რაჟამს აღმალდის, შემცველსა ამას ჩუენსა საზღვაროსა შინა დღესა წარმოაჩინებს და დაჰსნის ბნელსა. და უკუეთუ ვინმე თქუას, ვითარმედ საზღვარი დღისაჲ არს ჰაერი მზისაგან განათლებული, და ანუთუ, ვითარმედ დღე არს საზომი ჟამისაჲ, რომელსა შინა ქუეყანასა ზედა იქცევიან მზე ნახეარსა შინა ცისა სიმრგულისასა, არა ცოდოს. და კუალად წელიწობებადცა დაეწესნეს მზე და მთოვარე. მთოვარემან უკუე ათორმეტ-გზის რაჲ აღსარულოს სრბავს თვისი, წელიწადი სრულ იქმნების. გარნა ხოლო ესე რამეთუ საჭმარ არს მისა მრავალ-გზის თუე იგი შემზადებულნი გამოწულივით განსწორებისათჳს ჟამთასა, ვითარ იგი ითუალვიდეს წელიწადსა პირველ ჰუარიანი და მუელნი იგი წარმართავანნი. ხოლო წელიწადი მზისაჲ არს, რაჟამს მისეე სასწაულისაგან ძრვისაებრ თვისსა მასეე სასწაულსა კუალად ვეგის.

შეს. 1,16
B 193 r/a

9. | და შექმნა ღმერთმან მნათობნი იგი დიდნი. ხოლო ვინამათვან სიტყუად ესე დიდობისაჲ ოდესმე ითქუის ლიტონად, ვითარცა იგი ვთქუთ რაჲ,

1 ყოველითურთ abs. DEF.—2 თხემთა CDF.—4 განანათლის G.—5 უწოდებენ F.—6 იმიერ | ამიერ CDEF. სუნნელთასა EF, სურნელთასა G.—9 რომელთაცა G.—10 ვალნ F.—13 ამიერ | მიერ FG, შეგვიწყნაროს F.—14 გარდარეული+იგი CEF.—16 მიდრეკად მიქცევად G.—21 გუაუწყებნუ გუასაყებს DG, ვითარმედ abs. F.—25 ამაღლდეს F, ამაღლდეს G.—26 დღეს abs. G.—27 ვითარმედ | ვიდრე C.—30 და მთოვარე abs. G.—31 აღსარულის რა EF.—32 მისა L.—35 ვეგების EF.—37 დიდებისა EF.

ვითარება „დიდ არს ცაჲ და დიდ არს ქუეყანაჲ და ზღუაჲ“, და ოდესმე ერ-
 კუმის დიდ, რაჟამს შესწორო იგი სხუასა. ვითარცა სახელ ერკუმის ცხენსა
 დიდ და ჯარსა დიდ (ართუ ვითარცა ვარდარეულსა გუამისა სიდიდითა, არა-
 მედ ვითარცა მსგავსთა მისთა შესწორებითა წამებასა ესევეთარისა სიდიდისასა
 5 მიიღებს); აწ უკუე სიდიდისა ამის ძალი, ვითარ მივითვალთო აქა? მსგავსად
 ჯინჯვლისა, ანუ თუ ვითარცა იგი სხუასა რასმე ბუნებით მცირესა დიდად სა-
 ხელ ვსდვით და მსგავსთა მისთა შესწორებითა სიდიდე მისი წარმოვაჩინით?
 ანუ თუ ვთქუნეთ | იგინი¹ დიდ აქა, ვითარცა შეგავს მნათობთა დაბადებისა
 სიდიდესა და წოდებასა გამოცხადებაჲ? მე უკუე ესრეთ ვიტყუ, რამეთუ არათუ
 10 ამისთჳს ეწოდა მათ დიდ, ვინაჲთჳნ უფროჲს არიან იგინი უმცირესთა: მათ
 ვარსკვლავთაჲსა. არამედ ამისთჳს, რამეთუ ესევეთარი არს სიმრავლედ იგი მა-
 თი, რაჲთა ემა ეყოს მათჳნ განფენილი იგი ბრწყინვალებაჲ განათლებად ცისა
 და ჰაერისა, და ერთბაშად ყოველისა ქუეყანისა და ზღუსა.

ვინაჲცა იყენენ რაჲ იგინი ყოველთავე ნაწილთა ცისათა, და აღმო-რაჲ-
 15 ჰქედებოდინ, გინა აღივებოდინ, გინათუ საშუალო ცისა ვილოდინ, ყოვლით-კერ-
 ძო სწორებით ეწუნებთან კაცთა, | რომელი-ესე განცხადებულ სახე არს ვარ- PG 140
 დამატებულისა მის სიდიდისა მათისაჲ, რაჟამს სივრცე ესე ქუეყანისაჲ ვერა-
 რას შესცვალბდეს სახესა მათსა, რაჲთაჲცა დიდად საგონებელ ყენ იგინი,
 ვინათუ მცირედ. რამეთუ შორად განშორებულთა ჩუენგან უმცირეს რაჲმე ხედ-
 20 ეიდეთ, ხოლო რომელთაცა იგი უფროჲს მივებახლეთ. უმეტეს ვპვობთ სიდი-
 დესა მათსა. ხოლო მზისა არაჲინ არს არცა მახლობელ, არცა შორიელ, არა-
 ნედ ყოვლით-კერძო განშორებულთა ქუეყანისათა სწორებით მიხედავს. და ესე
 ამით საცნაურ არს, რამეთუ ჰინდონი და გრეტანიენლი | სწორებით ხედვენ მას. B 193 r/b
 რამეთუ არცა აღმოსავალისა მკვდრთა მოუკლებს | სიდიდესა თჳსსა და-რაჲ- A 79 v
 25 ჰვიდოდის, არცა დასავალისათა უმცირეს ეწუნების აღმო-რაჲ-ჰვიდოდის, არცა
 რაჟამს მიიწიის იგი საშუალო ცისა შეიცვალბების იგი? ორ-კერძოთავე მხილ-
 ველთაგან.

ნუმცა უკუე გაკთუნებს შენ საჩინოჲ ესე. ნუცა რამეთუ წყრთეულად სა-
 გონებელ არს იგი მხილველთაგან და ეგრეთ ჰგონებდ სიდიდესა მისსა. რამე-
 30 თუ ვარდამატებულნი სიმორენი სიდიდესა ხილულთასა მოაკლებენ და ვანჰლ-
 ვენ, რაჟამს იგი ძალმან მან მხილველობისამან შორს მდებარესა მას ადგო-
 სსა ვერ უძლის წიალ-სლვად და მიწდომად, არამედ განილის შორის, და მცი-
 რედი რაჲმე ნაწილი ხედვისაჲ მიაწუთინის განსაცდელთა მათ და სახილველთა.
 და ვინაჲთჳნ სახილველნი ჩუენნი დაქინდიან, ხილულიცა იგი მცირედ საგო-

2 დიდი EF, შევასწორო DE, შევასწორო G.—3 გუამსა. F.—4 ესევეთარსა G.—6 სახელ
 სდვით G.—7 მსგავსთა+თა G. წარმოვაჩინეთ G.—8 დიდად B.—9 უკუე A.—10 იგინი
 ახს. EF.—17 ვერარასმე D.—19 ნებდვით B.—20 მივახლენთ G, ვპვობთ| ვგონებთ B.
 —25 აღმო-რაჲ-ვიდოდეს G.—26 იგი ახს. EF.—28 უკუე A.—32 მიწრთად B.—34 საგონებელ
 ჰყენ B.

¹ A ხელნაწერს აქანედ აკლია. იხ. ხემათ გვ. 73, შენიშვნა 1.
² A-ში ეს სიტყვა წაშლილია წერეთი ჩასმით და, რადგანაც ის საკიროა და B-ში არაა
 წაშლილი, ამიტომ ტექსტში ვტოვებთ.

ნებელ ყვიან და თუი იგი უღლურებამ და ენებამ ზოლულთა მათ შეახიან. ვინაჲცა მტყუფებარ არს სახილველი და ურწმუნო ბჭობამ იგი მისი.

მოიჭყენენ უკუე შენნი ენებანი და თუთ თავით შენით ჰპოვო თქუმულთა ამით სარწმუნოებამ. უკუეთუ სადამე მითს თავით გიხილავს შენ ველი რამე ვაკე და ვრცელი, და თუ ვითარ აღგიჩნდის შენ უღლელუი წართამ, და ანუთუ.⁵

A. 80 r | მჭველნი რ იგი მათნი და მწაფელნი¹? ანუ არა ჯინჭველთა სახელ საგონებელ იქმნიან სიმციროთა სახედველთაგან შენთა? და ეგრეთევე, უკუეთუ საებგუროთ რაჲთმე და სამსტუროთ განვიციდინ დიდნი უფსკრულნი, და სიერცე ზღუსად, ვითარ საგონებელ იქმნიან შენდა დიდნი იგი ქალაქნი? ანუ ვითარ აღგიჩნდა შენ ერთი ბევრეულთა სიმძიმეთა მტვრთველი ნავე სპეტაკთა მით აფრათა.¹⁰

მ 193 v/a | მიერ ლურჯ-მვიესა მის ზღუასა ზედა | მავალი? ანუ არა ყოვლისა ტრედისა უმციერესსა საოცრებასა მოგცემს შენ? რამეთუ ვითარცა ვთქუთ, განილის ძაღლი ხედვისად ჰაერისა მიერ, და მოუღლურდის, და გამოწულილეთ განცდად ხილულსა მის ვერღარა ქმა არნ. და ეგრეთევე მათნი დიდ-დიდნი და მალნაროვანი, და ღრმათა მით ჳევენებთა მიერ და დანასეთუთა შემზადებულნი მრგულოდ და წყლტულ აღვჩნდიან სახედველთა, რამეთუ წუფრისა ოდენ და სიმაღლესა მათსა უძლის მიწდრომად. ზოლო ღელოვანი და ჳევენენი მისნი თანაწარპჭდიან. და ეგრეთევე ვერცა ხატსა ეუამთასა ავარძობენ საცნობელნი ვითარ იგი არიან, არამედ ოთხ-კედელნი გოდოლნი მრგულად ეოცნებიან. ვინაჲცა ყოვლითა-ქერძო ცხად არს, ვითარმედ ფრიად განშორებულთა ვერ განიცდის თუალი ქემშარიტებით, არამედ შერეულად | და უნდოდ განიციდის იგი გუამთა და აგებულემათა. | დიდ არს უკუე მნათობი იგი, ვითარცა წამა წიგნ-მან; და ბევრ-წილ უღერეს ხილულსა.¹⁵

A. 80 v | PG 141 |

10. და ესეცა იყავნ სიდიდისა მისისა განცხადებულ სასწაულ: რამეთუ აურაცხელ არიან სიმრავლენი ცისა ვარსკულავეთანი, და ყოველივე იგი ნათელი, რომელი მათგან შეკრებვის, ვერ შემპლბელ არს დაქნად სიბნელესა ღამისასა. ზოლო ესე მხოლოდ ვითარცა გამოჩნდის შემცველისა მისისაგან, და პირველ დაპყრობისცა ყოვლისა ქუეყანისა განაზნის სიბნელე და დაფარნის ვარსკულადენი ბრწყინვალემათა, და ჰაერი ესე ცივი და განყინებული, რომელი დგან ზედა ქუეყანასა, განადნვის და ვანატვის, და ნისლი და არბური განაზნის. ვინაჲცა რაჲმს წმინდა არნ ცუარნი ცისკრისანი, და ნიავნი დიოდინ ქუეყანასა ზედა. ანუ თუ ვითარცა უძლო ესოდენისა ამის ქუეყანისა ყოვლისავე ერისა წამსა თუალისასა განათლებად, არა თუმცა დიდისა რაჲსმე სიმრგულისაგან განუტეებდა ბრწყინვალემათა თუსა?²⁰

1 საგონებელ ჰყვიან B.—3 უკუე A.—4 სადამე+მალთი B.—5 აღგიჩნდის A, შენ abs. G.—ანუ A.—6 მთაფელი A, მწაფელნი BCDEFG.—8 განვიციდის დიდი უფსკრული B.—10 ბევრეულთა A.—11 ანუ უკუეთუ B.—15 მრგულიად G.—16 აღგიჩნდიან B.—17 მიწთომად B.—22 უკუე A.—24 სასწაული E.—27 ვითარცა abs. E.—33 რასამე G.

¹ A. 20 ეს სიტყვა მართალია ისე სწორია, როგორც სქოლიოში ვუჩვენეთ, მაგრამ იქ ის გადანასწორები უნდა იყოს. ბერძნულში ამ ადგილას სწორია: „ἀπὸ τῆς εἰς“, რაც მთარგმნელს შეეძლო გადმოეცა ორი სიტყვით „მჭველნი და მწაფელნი“.

ხოლო შენ ამას ადგილსა განიცადე სიბრძნე იგი ჯელოვანთ-მოძღვრისა მის დიდისაჲ, თუ ვითარ შესწორებულად სიშორისა ამის მისცა მას საზომიცა B 193 v/ba მჭურვალეებისაჲ. რამეთუ ესოდენ არს მჭურვალეებაჲ მისი, | რამათა არცა გარ- A 81 r. დაჩუქვლებითა დაწუხს ქუეყანაჲ, არცა ნაკულღვეანებითა განწმელ ყოს იგი და 5 უშვილო. შემსგავსებულად უკუე თქუმულთა ამათ ჯერ არს გულისწმის-ყოფად მთოვარისათჳსცა. რამეთუ დიდ არს გუანიცა იგი მისი და ბრწყინვალე შემდ- გომად მზისა. ხოლო სიდიდე იგი მისი არა მარადის სახილველ არს, არამედ 10 ოდესმე საევედ სიმრგულითა, და ოდესმე მოკლებულ, და განღვეულ, და ორ-კერ- ძოვე თჳსსა აჩუენებნ მოკლებასა. რამეთუ სხუთ-კერძო მისა მოაკლდის და სხუთ- 10 კერძო მისა შეემატის.

ხოლო სიტყუაჲ რამდე გამოუთქუმელი არს ყოვლად ბრძინსა დამბადებე- ლისაჲ მრავალ-ფერთა მათ ცვალებათა შინა ხატთა მისთას; ესე იგი არს, რამ- 15 თა მოგუცემდეს ჩუენ სახესა განცხადებულსა ბუნებისა ჩუენისასა. რამეთუ არა- რაჲ არს კაცობრივი უცვალებელ, არამედ რომელიმე მათგანი არა-არსისაგან 15 მიიწიის სრულებად, და რომელიმე რაჲმს მიიწიის სრულებასა თჳსსა, და კმა- საყოფელსა საზომსა თჳსსა აღორძინდის, კუალად მცირედ-მცირედ მოკლებითა დასცხრის, და დიორღს, და განილიის, და განიხრწნის, და სრულიად უჩინო იქმნის.

მინდაცა ხილვითაგან მთოვარისათა გულისწმა ვყენეთ ჩუენ საქმენი-ჩუენნი, 20 და მსწრაფლისა მისგან კაცთა ქცეულებისაგან გონებად მოვიდეთ, და არა ვმად- ლოოდით | დღე-კეთილობისათჳს ცბორებისა, არცა ვისარგბდეთ ძლიერებითა, A 81 v. და არცა აღვზუავებოდით სიმდიდრისა უჩინოებით, არამედ უფულებელს ვყოფ- დეთ ჯორცთა, რომელნი-იგი მარადის იცვალებიან, და ვზრუნვიდეთ სულისათჳს, რომლისა კეთილი უცვალებელ არიან. ხოლო უკუეთუ მთოვარე შეგაწუებეს. 25 შენ მცირედ-მცირედ მოკლებითა ნათლისაგან განლულე, უმეტეს შეგაწუებენ შენ სულმან, რომელსა მოვგოს სათნოებაჲ, და უკრძალველოებითა თჳსითა B 194 r/b წარწყმიდოს კეთილი იგი, და არაოდეს დაადგრებოდის ერთსა ზედა საქმესა, არამედ ზედაჲს-ზედა იქცეოდის და | მრავალ-საზედ შეიცვალებოდის დაოდგრო- PG 144. მელობითა გონებისაგან თქუმულისა, მისებრ ქეშვარიტისა, ვითარმედ უფუ- 30 ნური, ვითარცა მთოვარე იცვალებინა.

და ვითარ ვგონებ, ცხოველთა ავებულებასა და ნეშტთა მათ ქუეყანისა მცენარეთა არა მცირედი აქუს მოკლებად და სისრულე შეცვალებისაგან მთო- ვარისა; რამეთუ სხუებრ შეიცვალებიან გუაწნი მათნი მოკლებასა მისსა, და სხუ- ებრ—აღორძინებასა; და რაჲმს მოაკლდის, დათხელდიან და დაეწუნიან, და რა- 35 ჶამსა აღორძინდებინ და განიესებინ, იგინიცა კუალად განიესებიდ; რამეთუ ნო- ტიასა რასმე მჭურვალეებითა განზავებულსა ფარულად მიაწვეს სიღრმესა შინა

1 ჯელოვანთ-მოძღვრისა E.—2 მას abs. D.—3 არა B, გარდასულებითა F.—5 უკუე A.
—6 მთოვარისაჲ B.—8 სიმგულითა G.—9 აჩუენებენ G.—11 გამოუთქუმელ B.—12 მრავალ-
ფრად C.—15 სრულებად—მიიწიის abs. DEF (x homoioteleuta), კმა-საყოფელისა G.
—20 ქცეულებისა B.—22 უჩინოებითა B, უფულებელს ვყოფდეთ B, უფულებედ ვყოფდეთ G.
—25 მცირედ-მცირედ მცირედ F.—31 ეჭვონებ B.—35 აღორძინდებინ F, გნიესებენ EF;
—36 რასამე G.

A 82 r გუამთასა. | და ესეცა საცნაურ არს მძინარეთაგან მთოვარესა ქუეშე, რამეთუ გარდამატებულთა ნოტიითა აღივსინან თაენი მათნი, და ახალ-დაკულთაგან ჯორცთა, რომელნი-იგი ადვილად შეიცვალეზინან დგომითა მათ ზედა მთოვარი-სამათა ხოლო ტუნნი (ხოველთანი, და ცხოველნი ზღსანი, და გულნი ხუთანი. და ამას ყოველსა ვერმცა კმა ეყო შეცვალეზითა თვისთა შეცვალეზად, უკუთუთმცა 5 არა დიდ რაიმე იყო და გარდამატებულ ძალითა და სიდიდითა, მსგავსად წამებისა მის წერილთაგანსა.

11. და კუალად ვნებანი იგი და აღძრვანი ჰაერთანი შეცვალეზსა მას მთოვარისასა შეუდგან, ვითარცა იგი გვწამებენ ჩუენ ახლის თვს თაენი იგი მთოვარისანი, რაკამს იგი დაწყნარებებსა და მყუდროებებსა ქართასა მრავალ-10 გზის მეყსა შინა იქმნის შფოთი, და აღძრვად ღრუბელთაჲ, და ელვანი, და ქუბილინი მიმდემნი და ევროპისა დინებაჲ წინა-უკმოდ, და უკენროსა აღძრვად, რომელი-იგი იქმნების მოქცევისა მთოვარისასა, ვითარცა იგი დაცადენ¹ და

B 194 r/h ჰო|ვეს მახლობელად მისა დამკვდრებულთა მათ. რამეთუ ევრობი სხუათა მათ შინა ხატთა მთოვარისათა დის ორ-კერძოვე წესისაებრ თვისსა. ხოლო შობასა 15 ოდენ მთოვარისასა არცათუ წამ ერთ დაყუდნებთან წყალნი მისნი, არამედ აღ-

A 82 v ძრვითა და | კუეთებითა სასტიკით აღუდლიან და ლეღვიდიან, ვიდრემდის კუალად გამოჩნდის. და წინა-უკმოდ იგი დინებაჲ მისი თვისავე წესსა კუალად ეგის. ხოლო ზღუად იგი დასავალისაჲ ეგრეთვე სახედ ჰყოფს აღწობობა-გამოთხევასა თვისსა, რამეთუ ოდესმე აღენატების და გარდაეცემის, და კუალად გარდაიროლუ- 20 ნების და უკუნ დღების, 2 ვითარცა ყნოსისაგან მთოვარისა ყნოსილი უკუნდმართ, და კუალად აღმოფშვნილი და გამოთხეული და თვისთავე საზღვართა კუალად გებული.

და ესე ვთქუ უწყებისათვს მნათობთა სიდიდისა, და დამტიციებად, ვითარმედ არცალათუ ერთი ასოდ წერილ არს უქმად საღმრთოთა შინა წიგნ- 25 თა და ღმრთივ-სულიერთა სიტყუათა, დადაცათუ უღრმესთა სიტყუათა ამის პირისათვს კინი-ლა და არცათუ შეხებულ არს სიტყუად ჩუენი; რამეთუ მრავალს იპოების თქუმად სიდიდისათვს და სიშორისა მზისა და მთოვარისა მათ მიერ, რომელნი არა გარეწარად გამოიწულილვიდენ ძალთა და საქმეთა მათთა.

მარნა გონიერთა გულის-სიტყუთა ჯერ არს ცნობაჲ უძღურებისა ჩუენი- 30 საჲ, რაათა არა სიტყუათა ჩუენთა მიერ აღიორაცხებოდინ დიდნი იგი დანადგებულნი ღმრთისანი, არამედ მცირეთა ამათ | თქუმილთა მიერ ჯერ არს გულის- PG 145 ევის-ყოფად, | თუ რაჲოდენნი და რაბამნი არიან დატეგებულ მოუქსენებელად.

A 83 r 2 გარდამატებულებითა G.—3 ადვილად | ადრე B.—12 წინა-უკუთა B.—14 ვერასა A.—16 დაყუდნებთან B, დაყუდნებთან EF.—17 სასტიკითა დუდდიან BCBFG.—18 წინა-უკუთა B.—20 გარდაიროდნების | უკუნ-იროდნების B.—22 თვისსავე G.—26 დადაცადუ-სიტყუათა abs. B (ex homioioteleuto).—27 შეგებად არს F.—32 მიერ+ჩნთა B.—33 რაოდენნი H, მოუქსენებ- ლად B.

¹ A-ში წერებულა „დაცადენს“ და მგრემ ერთი „ა“ ამოუთხევითა, ამის გამო ეს სიტყვა ასეა განკუთვნილი: „და ცადენს“.
² A-ში ამ სიტყვის გასწვრივ მარცხენა აწიხზე მოგვიანო მხედრულით სწერია: ვაჰ ჰი-ბიკურსა ხედ-მიწვენილობასა, გაიოს.

- ნუჟუკუე განზომ ნუცა მთოვარესა თუალითა, არამედ გონებითა, რომელი-
 იგი ფრიად უფადრეს არს თუალთასა პოვნად ქეშმარტებისა. და არცა ამისი
 ჯერ არს თანა-წარსლვად, რამეთუ ზღაპარნი რამე საბასრობელნი დედაბერე-
 ბრთა სიციბილთაგან მიმოფინებინან, | ვითარმედ გრძნებთა რადიმე თჳსისა სი- B 194 v/a
5. მტკიცისაგან აღიძრვის მთოვარე და ქუეყანად გარდამოიღების. და ვითარმცა
 აღძრა იგი საბრკამან გრძნეულთამან, რომელი-იგი მან თავადმან დააფუძნა მა-
 ლამიან? და დალადათუმცა გარდამოიღო, რომელმანმცა აღგილმან დაიტია იგი?
 და უქუეთუ გნებავს მცირეთაგან სახეთა პოვნად სასწაულსა სიდიდისა მისისა-
 სა, ესრეთ ისწაო: ქალაქნი იგი, რომელნი არიან ყოველსა სოფელსა ფრიად
- 10 განზორებულნი ურთიერთარს ფოლოცთა მათგან და ეზოთა აღმოსავალით-კერ-
 ძი მიქცეულთა, სწორებით შეიწყნარებენ ყოველნი ნათელსა მთოვარისასა.
 რომელთა-იგი უქუეთუმცა არა პირის-პირ მდგომარე იყო ყოველთა. დამარ-
 თებინონმცა იგი ხოლო ფოლოცნი განათლდებოდეს, ხოლო სივრცისა მათისა
 იმიერ და ამიერ განდებულნი იგი დავშულადმცა და უნათლოდ დაშობოდეს,
- 15 და ანუ თუ იგურდივმცა მიიღებდეს მცირედსა რასმე ბრწყინვალეობასა. ვითარ- A 83 v
 ცა სახედ იხილვების სახლსა შინა საბაზნაყეთა მიერ მნთებარეთა, რაყამს-იგი
 შრავალნი მდგომარე იყენიან გარემოვს მისსა. მართლ-მდგომარეთა მათ აზრ-
 დლი მართლ განგრძქელდების, და სხუანი იგი აზრდილნი იმიერ. და ამიერ მი-
 ლტინან.
- 26 შინადცა უქუეთუმცა არა გარდამატებულ რამე იყო და უფროსს განერ-
 ცელებულ სიდიდითა გუამი იგი მთოვარისაჲ, ვერმცა მისწულებობდა იგი ყოვე-
 ლით-კერძოვე განსწორებულად. რამეთუ აღმო-რად-ჰქდის იგი განსწორებულთა
 მათ არეთაგან, აღმოსავლისანი იგი, და დასავლისანი, და ჩრდილოთ-კერძო-
 ნი, და მკვდრნი სამხრისანი, და ღრმისა და მშუარისანი სწორებით მისწულე-
- 25 ბიან ნათელსა მისსა. და ამათ ყოველთა ზედა სივრცე და სწორებთ განათ-
 ლებაჲ განცხადებულნი სახე არს სიდიდისა მისისაჲ. და ვინმცა გუაიკია, ვი-
 თარმედ არა გარდარეულად | დიდი არს გუამი მისი, რომელი ესეზომთა და B 194 v/b
 ესევეითართა სიმორეთა ერთბამად შეესწორების? და სიდიდისათჳს მისისა და
 მთოვარისა ესე კმა იყავნ. ხოლო რომელმან მოგუმაღლა ჩუენ მცირეთაგან და-
- 30 ბადებულთა დიდთა მათ ხუროთ-მიძღურისა სიბრძნეთა განცდად და გულის-
 წმის-ყოფად, მანვე მოგუა|ნიჭენ და დიდთაგანცა უაღრესისა გულისწმის-ყოფი- A 84 r
 სა მოგებად დამბადებელისათჳს ჩუენისა.
- დალადათუ შესწორებულად შემოკქმედისა მზე და მთოვარე მკალსა და
 ჯინქელსა უწინენს არიან, რამეთუ ვითარმცა შესაძლებელ იყო სიდიდესა ყო-
 35 ევლთა ღმრთისასა უნდოთა ამათ შესწორებად, არამედ რაათა მცირეთა რათმე
 და უნდოთა სახეთაგან, აღვმალდეთ ვულისწმის-ყოფად მისა, ვითარცა იგი
 თვითოვლად მცირეთა მათ და უნდოთა ცხოველთაგან, გინათუ მცენარეთა.

1 ნუჟუკუე A.—2 უადრეს B.—4 რათმე G, თჳსისა E.—12 დამართებინთიკა F.—15 რა-
 სასმე G.—16 სახლთა შინა და K.—18 მართლ G.—21 მისწულებობდა B.—3 არეთაგან| ჰაერ-
 თაგან C.—24 მისწულებიან BCDE.—26 ვინცა G.—27 დიდ B.—30 დიდთა abs. B, სიბრძნე-
 სა C.—31 და abs. B.—32 მოგებად| გოდებად C.—36 აღვმალდეთ A, ავმალდეთ B.—37 თი-
 თოვლად B.

და კმა ვიყოთ აქამომდე თქმულთა ესე. ხოლო ვჰმადლობ ღმერთსა, რომელმან მცირე ესე მსახურებაჲ სიტყუათაჲ მომინიჭა მე, და თქუნეს¹ ჰმადლობდით, რომელი-იგი გზრდის თქუნეს სულიერითა მით საზრდელობა, რომელმანი იგი აწცა უნდობითა ვნისა ჩუენისაჲთა, ვითარცა პურითა რაჲთმე ქრთილისაჲ⁵ PG 148
 I კორ. 7,7 თა, ესრეთ გამოგზარდნა თქუნეს. და გზრდისმცა მარადის | შემსგავსებულად
 I კორ. 7,7 სარწმუნოებისა თქუნისა, და მოგმადლებსმცა გამოცხადებასა სულისა წმიდისა-
 სსა ქს იესუს მიერ, უფლისა ჩუენისა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ, და ძლიერებაჲ უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

თ ა ვ ი ჯ

შეს. 1,20 სიტყუაჲ ესე: და თქუა ღმერთმან: «გამოიღედ წყალთა ქუეწარმავალი სა-10
 -21 მშვნველი ცხოველთა თესლად-თესლადი, და მფრანველი მფრინვალე სა-
 მყაროსა ციხასა ტონად-ტონადი».

A 84 v 1. | შემდგომად მნათობთა დაბადებისა წყალნიცა აღივსნეს ცხოველთა. მი-
 ერ: რაჲთა ამიერითგან ესენიცა შეიმკნენ. რამეთუ ქუეყანაჲ შემკობილ იყო
 195 r/a თუსთა მცენარეთაგან, და ცასა მიეღო ყუიცილოვნებაჲ გარსკვალავთაჲ, და ვი-15
 თარცა მარჩბავთა თუალთა გუგითა. შეუღლებითა დიდთა მათ მნათობათაჲ
 შემკობილ იყო. და ესე ხოლო აკლდა, რაჲთა წყალთაცა მიეცეს თჳნი სამქალული.
 მოვიდა ბრძანებაჲ და მეყსეულად მდინარენი იქმნნეს მოქმედ, და ტბანი
 მშობელ თუთოეული მათი თესლთა მათ, რომელ არიან მათ შორის. და ზღუე-
 სა ეღმოდა შობად ყოველთათჳს პირად-პირადთა მცურავლთა, და თესლთა, რომ-20
 ელნი ვლენან მათ შინა და არარაჲ დაშთა წყალთა შინა და უყუთა მწყურნებ-
 თა უსრულად, და უქმად, და უნაწილოდ დაბადებასა შინა. არამედ მწყურნებ-
 თა მკალნი, და მუმლნი მათგან აღმოიშენეს. რამეთუ რომელი-ესე აწ იხილვე-
 ბის, ვიდრე აქამომდე სსაწალთა არს გარდასრულისა მის და თანა-წარსრული-
 საჲ. ესრეთ ყოველნი წყალნი ისწრაფდეს ბრძანებასა მის შემოქმედისასა¹ 25.
 მსახურებალ; და რომელთა-იგი ნათესავობაჲ ვერცა თუ ვის ძალ უც აღრიც-
 ხუვად, მათი ცხოვრებაჲ მეყსეულად მოქმედად და მოძრავად გამოაჩინა დიდ-
 მან მან და გამოუთქუმელმან ღმრთისა ძლიერებაჲმან, და ბრძანებასავე თანა
 იქმნა წყალთა შინა ძალი ცხოველთ-შობისაჲ.

1 ხოლო+მე B.—3 ამით B.—4 უნდობით G, რათმე G.—7 იესოს EG.—9 თავი მეშე-
 დე D.—10 სიტყუაჲ ესე. abs. D, სამშვნველთა B.—11 ფრინველი G.—16 შეუღლებულითა G.
 —17 იყო ყო A («ი» მერმე აუფხეკით).—19 თითოეული B.—21 მათ მრ B, მწყურნებათა G.
 —23 ესე abs. EF.—25 შემოქმედისასა| დაბადებელის B.—26 ნათესაობა B.
 1 ბერძნულში სთათუბი ასეა: Ὁμοίαν δὲ ἄεθρ; ἐρρεῖται (აომილია VII. ქუეწარმა-
 ვალთათჳს). ქართული აქ აკლებს, ამ სთათურის თარგმანს არ იძლევა.
 2 A-ში თავდაპირველად წერებულა „დამბადებელისასა“, მაგრამ წაუშლიათ და „შემო-
 ქმედისასა“ დაუტოვებიათ. ბერძნულში ამ ადგილას „ἐπὶ τοῦ κτιστοῦ“ სწერია, რაც „დამ-
 ბადებელს“, „შემოქმედს“ ნიშნავს.

«გამოიღედ წყალთა ქუეწარმაველი სამშენველი ცხოველთაჲ». აჲ დებადა პირველი ცხოველი მშენვეირი და გრძობისა ზიარი. რამეთუ ხენი და ნერგნი დაღაცათუ მოძრავად იწოდებინ ძალისათჳს ზრდისა და აღორძინებისა მათისა, გარნა არა არიან იგიანი ცხოველ, არცა მშენვეირ, ამისუჳს იტყჳს, ვითარ-
 5 მედ «გამოიღედ წყალთა ქუეწარმაველი».

რამეთუ ყოველი მცურვალი, გინათუ პირსა ზედა ცურავს წყლისასა, გინათუ სიღრმესა შინა განჰკუეთს წყალსა, არს იგი ბუნებისაგან ქუეწარმაველ-
 10 თაასა, რომელი-იგი ცურავს გუამსა ზედა წყლისასა. და გინათუ ფერჯ ახენ B 195 r/b
 და ვალს წყლისათაგანი რამე (და უფროას-და უმრავლესნი მათგანნი არიან ორ-
 ცხოველ, ვითარცა სახედ კუნი, და ხუჟაქნი, და ცხენნი მდინარისანი, და კირ-
 ჩხიბნი, და მკუარნი), არამედ თავიდი საქმე მათი არს მცურვალობაჲ. «გამოი-
 15 ლედ წყალთა ქუეწარმაველი. და ამით მცირეთა სიტყუათა მიერ რად დამთა
 თესლთაგანი, და რად არად იქმნა ცხოველთაგანი და რად არად სრულ იქმნა
 ბრძანებისა მის მიერ დამბადებელისა? ანუ | არა ჰყის წარმოიჩინესა ცხოველთ- A 85 v
 15 მშობელნი იგი, | ვითარცა ფუკინნი, და დელფინნი და ნარკნი, და რომელსა- PG 149
 იგი ჰრქვან სელაჰინ, და მსგავსნი ამათნი? ანუ არა თესლნი მეგუერცხეთანი,
 რომელ არიან კინი-და და ყოველნივე თევზთაგანნი, ანუ არა ქეცვანნი, ანუ არა
 უქეცონნი და ფრთოვანნი და უფრთოვანნი?»

ჳმაჲ უკეთ ბრძანებისაჲ მცირე არს და უფროას-და არცათუ ჳმად, არამედ
 20 ნებაჲ ოდენ და წამი ნებისაჲ. ხოლო ძალი ბრძანებისაჲ მის ესოდენ ფრად
 ნყოფიერ არს, რავოდენცა არს თუთო-ფერგმაჲ თევზთაჲ, და შერეთებჲ მათი,
 და განყოფად, რომელთა-იგი ყოველთაჲე გამოწულილიეთ წარმოთქმუმა სწორ
 არს დღევანთა უფსკრულისათა აღრიცხუვისა, ანუთუ მკვლითა წყალითა ზღუსა-
 25 თა გარდაწყვისა. «გამოიღედ წყალთა ქუეწარმაველი». ამით შინა იყენს თევზ-
 25 ნი უფსკრულისანი, და ზღუს-პირისანი, და სიღრმეთანი, და ლოდოვანთანი, და
 კოლტოვანთანი, და ვანთესლთანი, და ვეშაპთა, დიდთანი¹ და წულილთა თე-
 ვზთანი. რამეთუ ერთითა მით ბრძანებითა და სწორითა ძლიერებითა, ერთბა-
 30 მად მიიღეს მაშინ არსებად | ყოველთაჲე დიდთა და მცირეთა. A 86 r

«გამოიღედ წყალთა. ამით სიტყუთა გიჩუენა შენ წყალთა მიმართ ბუნე-
 30 ბითი ნათესავობაჲ მცურვალთაჲ; ვინაცა უკუეთუ მცირედცა განეშორნენ თე-
 ვზნი წყლისაგან, | განიბრწუნებინ, რამეთუ არცა აქუს მათ აღმოფშუნეჲ, რად-B 1195 v/a
 თამცა იყოსეს ჰაერა ესე, არამედ ვითარცა იგი ჳმელისათათჳს არს ჰაერი,
 ეგრეთვე ნათესავისათჳს მცურვალთაჲსა—წყალი. და მიზევი ცხად არს: რამეთუ
 ნაწლეეთა ჩუენთა შორის აგებულ არს ფირტჳ, ნაწლევი თხელი და ვრცელი,
 35 რომელი-იგი განწვალებითა ყისისათა შეიწყნარებს ჰაერსა და იყნოსს, და ში-
 ნაგანს მას ჳწერეულებასა ჩუენსა უმწერობს და აგრილობს. ხოლო თევზნი
 განხუმიითა ქმითაჲთა და მეყოფითა მიიღებენ წყალსა და განუტეებენ, და ეს-

1 სამშენველთა B.—3 დაღათუ G.—6 ცურვის G.—13 არა (ორივეჯერ) B.—14 ცხოველ-
 თა-მშობელნი G.—16 სელაჰინ E.—18 უქეცონია A, ფრთოვანი B, უფრთოვანი AB (B-ში მეორე
 «ნ»-ს ნაშთი ჩაშს).—21 რაოდენცა B, თითო-ფერგმაჲ B.—23 დღევანთა ელვათა DE.
 —24 ჳარდაწყუთასა EG.—26 და ვანთესლთანი abs. B.—30 ნათესავთა B, მცირედ EE.—31 აღ-
 მოფშუნეჲ B.—32 ჳმელისათჳს BF.—34 ნაწლევი+და B.

¹ B-ში «ვეშაპნი. ყდ დიდთა» მიწერილია «აიზაზე მმედრულად» (ძირითად ტექსტში ის
 არაა).

რეთ სრულ იქმან ძალსა მის ყნოსისასა. და რამეთუ განკუთნილ არს ნაწილი თევზთა და განთავსებულ ბუნებად და განყოფილ საზრდელი და განზოგებულ ცხობრებად. ვინაჲცა არცა მოიწურთების თევზი, არცა იქმნების შინაურ, და ვერცა თავს იღებს ყოვლადე კაცობრივისა ჭელისა შენებასა.

▲ 86 v 2. «ბამოილედ წყალთა ქუეწარმაველი სამშენველთა ცხოველთაჲ | თესლად-5 თესლადია. თუთოფელისა ტომისა დასაბამნი, ვითარცა თესლნი რადმე ბუნები-სანი, წყარმოინებდ ბრძანა აწ, ხოლო სიმრავლე მათი ამისსა შემდგომად შობასა და შემდგომებასა დაუტევა, რაჟამს განეგოს მათოჲს აღორძინებად და განმრავლებად. სხუა ნათესავისაჲ არს კეც-ტყავად წოდებული იგი, ვითარ კობლიოჲ, და ლოფოთქინი ზღვსაჲ, და სავარცხალი, და კუჲ, და სტრომი და 10 სხუანი ბევრეულნი ძელ-ტყავთა განყოფილებანი.

და ამითგან კიდე, კუალად სხუა თესლისანი არიან კეც-ლილად წოდებული იგი, ვითარ კარაველნი, და კირჩხიბნი, და მსგავსნი ამათნი. და კუალად სხუად თესლი არს კუალად რომელსა-იგი ჰრქვან ლბილ-ტყავ, რომელთა ჯორცნი ლბილ არიან და მოშუმ, ვითარცა სიპეანი, და მრავალ-ფერენი და მსგავს-15 ნი ამათნი.

და კუალად ამის შორისცა არიან ბევრეულნი განყოფილებანი: ვითარცა 195 v/b ვეშაქნი და გრძელ-თევზნი და ზმირნი, და გველ-თევზნი, რომელნი-იგი უყენათა მდინარეთა და ტბათა შინა იშვებიან, რომელნი-იგი უფროს-და გესლიანთა მათ ქუეწარმაველთა უმახლობელეს არიან ბუნებითა, ვიდრე-და თევზ-20

▲ 87 r თა. სხუად თესლი არს კურცხის-დამსხმელთა და სხუად ცხოველთა-მშობელ-FC 152 თა. შობს უკუე დალმოდ, დაჲ ძალ-თევზი, და რომელსა-იგი ჰრქვან სელაპი. და ვეშაბათგანი უმრავლესნი მშობელ არიან. და დელფინნი, და ფუკინნი, რომელთათჲს იტყვან, ვითარმედ ვიდრე-და იგი ჩხულ იყვნენ მართუენი მათნი, და მიზეზისა რაჲსაგანმე შეშინდენ, კუალად საშოთავე შეიწყნარებენ და უშიშ 25 იქმან. ჟამოილედ წყალთა თესლად-თესლადია. სხუად თესლი არს ვეშაბათა და სხუად თესლი არს წულილთ მათ თევზთაჲ. და კუალად თევზთაცა შორის ბევრეულნი განყოფილებანი არიან თესლად-თესლადნი, და სახელნი განთავსებულინი, და საზრდელნი შეცვალბულნი, და სახენი, და სიდიდენი, და ჯორცთა სიზოხენი, ყოველნივე ფრიადითა განწვალბებითა ურთიერთარს განყოფილნი და 30 სხუთა და სხუთა ხატითა და ფერითა განკუთნილნი. რომელთამე უკუე თუნა-სის 1-მემსტურეთა 2 შეუძლონ აღრიცხუვად თესლთა მათ მათთა? რამეთუ იტყვან მათოჲს, ვითარმედ არიან იგინი დიდ-დიდთა შინა კოლტსა თევზთასა და რიცხუებას მათსა მიუთხრობენ.

ანუ ვინ ზღვს-კიდესა, და კბოდეთა, და ლოდონათა შინა დაბერებულთა-35 განმან შეუძლოს ყოველთავე გამოწულივით მითხრობად ჩუენდა? სხუათა თევზ-

13 კირჩხიბი G, მკავანი A, კუალად abs. B.—15 მოშუმ B, სიპეანი G.—18 ზმირენი B, უყენათა უყენათა E.—19 მდინართა G.—21 ცხოველთა-მშობელთა F.—22 უკუე A, სელაპი B.—23 ვეშაბათგანნი A.—31 უკუე A.—32 მათ abs. EF.—34 რიცხუებასა G.—36 მიოთხრობად B.

¹ D-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწერია: თუნასის თევზად გულისხმა საყფელ. დაგით.

² E-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწერია: набогатеть, испытать.

თათჳს გუაუწყებენ ჩუენ მონადირენი იგი | ჰინდოეთისა ზღვსანი, და სხუათა- A 87 v
 თჳს ვაჳთობენ ჩუენ, რომელნი-იგი წილთა მათ ევკუპტისათა ისახველობენ,
 და ქალაკთა შინა დამკვდრებულნი იგი სხუათათჳს, და მავროსიელნი იგი სხუა-
 თათჳს. ხოლო დიდნი და მცირენი და ყოველნივე ერთბამად პირველმან მან ბრძაძა-
 5 ნებამან და გამოუთქუქელმან ძლიერებამან წარმოაჩინა. მრავალ არიან შეცვალებ- B 196 r/a
 ბანი ცხოვრებისა მათისანი და უმრავლეს არიან შობისა და ნათესავობისა ჩათის
 განყოფილებანი. არა ატფობენ უმრავლესთა თევზთაგანნი, ვითარცა ქათამნი, და
 არცა დაიდგემენ ბუღესა, და არცა ზრდიან მართუეთა მათთა შრომით; არამედ წყაღ-
 მან რად შეიწყნარის შთაერდომილი იგი კუერცხი, ცხოველად წარმოაჩინის. და
 10 შემდგომებად თვითოელისა თესლისად შეუცვალებელ არს და შურევენელ სხესა მი-
 მართ ბუნებისა. და არა ვითარ-იგი ჯორთად ემელსა ზედა, ვინათუ რომელთამე
 მტრინველთა მამალ-დღედლობად, რომელნი-იგი განჰკუენინან ნათესავობას. და
 არარაჲ არს თევზთა შორის, რომელიმეცა განზოგებთ აღჭურვილ იყო კბილ-
 თა მიერ, ვითარცა იგი ჯარი და ცხოვაჲი ჩუენ შორის. რამეთუ არცა რად
 15 აღმოცობნის მათ შორის, გარნა სკაროსი ხოლო მარტოდ, ვითარცა იგი | თქუეს A 38 r
 ვითემე. არამედ ყოველნივე მახვლთა კბილთა მიერ შეწყობილ არიან, რადთა
 მიყოვრებულად ცოხნითა არა განიღინოს საზრდელი მათი; რამეთუ ეგულებოდა,
 არათუმეცა აღრე დაღცოხნიდა და მუცლად მიიზიდვიდა, ვიდრე დაწულლებად-
 მდე წყლისა მიერ განზნევაჲ საზრდელისად მის.
 20 3. და ეგრეთვე საზრდელი თევზთად სხუათად სხუად არს და სხუათად—
 სხუად, თესლად-თესლადად განყოფილი. რამეთუ რომელნიმე მათგანნი უყითა
 იზარდებთან, და რომელნიმე მხავსთა საზრდელითა, და სხუანი მუწუნავითა კმა
 იყოფენ, რომელნი მდგომარე არიან წყალთა შინა. და უმრავლესნი თევზთაგანნი
 ურთიერთარს მჭამელ არიან, და უმცირესი მათ შორის საჭამად არს უფრო-
 25 სისა. და ოდესმე რომელსა-იგი უმცირესი შთავნთქის, შთავნთქის იგი უფრო-
 სისა მიერ და ორნივე იგი უკუანაჲსკენელისა მის მუცელსა შევიდინან.
 და ჩუენ კაცნი რად, ანუ ნუჲუჲე სხუასა რასმე ვიქმთა მიძძლავრებითა
 უმდაბლესთა ჩუენთაჲთა? რად განყოფილებად არს უკუანაჲსკენელისა მის თევ-
 30 ჳისად და სიმდიდრისა-მოყუარისად; | რომელმან უძღებთა ანგაპრებისა თჳსისა B 196 r.b
 წილთა შთანთქის და დაფარის უქუსუსურესი იგი, ვინა გლახაკი; | მას წარელი PG 153
 გლახაკისად, | და შენ თუთ იგი მიძძლავრე, და ჰყავ იგი ნაწილ სიმდიდრისა შე- A 38 v
 ნისა და უსამართლოთა უსამართლოეს გამოსჩნდი და უნაგაპრეს ანგაპრისა.
 იხილე ნუჲუჲე იგივე აღსასრული თევზისად გეწიოს შენ, ანუთუ სამკედლო,
 ვინა ფაცტრი, ანუთუ ბადე! და დადაცათუ სხუათა მათ მავნებელთა თანა-წარგ-
 35 ჰქდეთ, განა-და უმეჲულად საუკუნესა მის და უკუანაჲსკენელსა საშჯელსა ვერ

1 სხუათა თუთ A (უანასკენლი „თ“ შემდეგდროინდელი ჩაწერილია).—3 მავრუსიელ-
 ნი B.—3—4 და—1 სხუათათჳს abs. DF (ex homoioteleuto).—6 ნათესავობისა A, ნათესავობისა B.
 —7 უმრავლესნი B.—10 თითოეულისა B.—11 ვ’რი B.—12 ნათესავობისა B.—15 სკაროსი D.
 —16 მახვილითა F.—17 მიყოვრებულ F.—20 სხვადასხვა არს F.—24 უფროსისა+პრ F.
 —25—26 და—მიერ abs. EF (ex homoioteleuto).—27 ნუჲუჲე A, რასამე G.—29 სიმდიდრისა
 მოყუარისა F, უძღებთა+პრ B.—32 გამოზნინი B.—33 ნუჲუჲე A.—34 ფაცტრინი G, თა
 წარპდეთ A.

განვერნეთ. და რაყავს იგი მცირისა და უძლურისა ცხოველისა მიერ მრავალი-
მანქანებად და მზაჟუფარებად ისწავო, მნებავს რაჲთა ივლტოდი სიბოროტისა
მისისა მსგავსებისაგან.

- ძირჩხიბისა გული უთქუამს ჳორცისათჳს ოსტრეასა, არამედ ძნელ არს მის-
სა მონადირებამ მისი ბუღეთა მათოჳს ძულისათა. რამეთუ განუჟუფეთლითა 5.
ზღუდითა მოჰკრძალა ბუნებამან სიჩჩოებამ იგი ჳორცისა მისისა, ვინაჲცა კეც-
ტყაჲ სახელ ელდა მას. და ვინაჲთჳნ ორნი იგი ნაბეზნი ძულისანი მტყიცელ
მოზაგებულნი ურთიერთარს გარე-შეიცვენ ოსტრეასა, იძულებით უჰმ იქჳნიან
კლიკნი იგი კირჩხიბისანი. რასა უჟუჲ ჳქმს? რაყავს იხილის მჟულდროთა ადგილ-
თა განსუენებით მფუფუნებელად, მტხინვაორებისა მიმართ მზისა რაჲ განებუნიან 10.
A 89 r | ნასამაზნი იგი ბუღეთა თჳსთანი, მაშინ ფარულად შთაავლის მათ შინა ღუზჲად,
და დაბარკოლის იგი შეყოფისაგან; და ესრეთ ნაკულუღეანება იგი ძალისა
მისისად ღონისძიებისა მიერ სოულ იქმნების. და ესე არს სიბოროტე მათი,
რომელთა-იგი არა აქუს არცა ჳმა, არცა სიტყუა. და მე მნებავს, რაჲთა გო-
ნდერებასა მას¹ და ღონისძიებასა კირჩხიბისასა ებამეო მოგებისათჳს კეთილთა 15.
B 196 v/a | საქმეთაჲსა, სოლო ვნებასა მოყუსისასა განეშორო. ესევეითარი არს, რომელი
ზაგუეთი ვიღოდის ძმისა მიმართ, და ზედა-დაქსმოდის სიწრაფობასა მოყუსი-
სასა, და უცხოთა განსაცდელთა ძიერ იშუებდეს. ივლტოდე უჟუჲ მსგავსებისა-
გან ბოროტთაჲსა და კმა იყავ ოჳნი მონაგები. რამეთუ ჳემზარებებად სიგლასა-
კით ყოელისა განსუენებისა უაღრეს არს გონიერთათჳს. არა თანა-წარმედეს მე 20.
მპარგობამ იგი და ზაყულებამ მრავალ-ფერჯისად, რომელი-იგი ვითარსაცა ჳეასა
შევედრის, მისიკი ფერი მიიღის. და ესრეთ მრავალთა თეგზათაგანი, რომელი-
იგი განუკრძალველად ცურვიდიან, რეცა კლდისა მის მიზეზითა შთაჲარდიან ჳელთა
მრავალ-ფერჯისათა და იქმნიან იგინი ნადირ განზაღებულ სივერაგისა მისისა.
A 89 v | შსვეითარნი არიან | კონებითა, რომელი-იგი მარადის მპყრობელთა შაჲ 25.
ძლიერებასა დაემონებინ, და თჳთჳეულისა გუარას ნებასა თჳსსა შეზაგებენ, და
არაოდეს ჰგიან ერთსა ზედა განზრახვასა და ნებასა, არამედ სხუა და სხუა
ადგილად იქმნებიან, რამეთუ სიწმიდესა პატიე სცემენ წმიდათა თანა, და მეძვე
იქმნებიან მეძვეთა თანა, და ვითარ-იგი სინდეს კაცად-კაცადსა. ეგრეთ შესცა-
ლემენ წესსა მათსა, რომელთაგან-იგი მიდრეკჳნ არცათუ ადგილ არს, და ვნე- 30.
ბისა მათისაგან ვანკრძალეჲდ ფრიად ძნელ არს. რამეთუ სახითა სიყუარული-
საჲთა დაფარულ არს სიღრმეთა შინა მათ მიერ შეზაღებულნი იგი ბოროტი.
ესევეითარსა მას გონებასა უწოდა უფალმან მეგელ-მტაცებელ და მოსილ სამოს-
ლითა ცხოვართაჲთა. ივლტოდე მრავალ-სახისა და მრავალ-ფერისა მზაჟუფარე-
ბისაგან და მიმოქცევისა, და მუუდღე ჳემზარებებასა და სიბართლესა, და სი- 35.
წრაფობასა, და უმანკოებასა. გუელი გულარძნალ არს და მრავალ-ფერ; ამის-
თჳსცა დაესჯა მას, რაჲთა ცურვიდეს მკრდითა თჳსითა. და|მა|რთალი წრეველ

1 განვერთ G.—4 უსტრეასა CEF.—8 გარე-შეიცვიან I.—9 უჟუჲ A, იხილას B, იხი-
ლის abs. EF.—10 გენზუღდიან AF, განეზუღდიან G.—16 გონეშორო A.—17 ძმისა+თჳსისა B.
—18 უჟუჲ A.—19 კმა იყავ A.—20 უაღრეს B.—22 შთაავლინი B.—24 მისისა| მათისა B.
—26 თითოეულისა B.—28 პატიე ჰსენ G, მეძვე| მეზრუჲ G.—37 მვერდითა DF.

¹ ამ სიტყვიდან მოყოლებული G-ში ახალი ზელია.

არს, ვითარცა იყო იაკობ. და ამისთვის დაამკვდრებს უფალი ერთ-სახეთს შეს. 25, 27 საქ. 67,6

ამსე ზღუაჲ დიდი და ვრცელი, მას შინა | არიან ქუეყანამავალინი, რომელთა არა არს რიცხვ, მკეცი წერილინი დიდთა თანა. გარან ეგრეთცა არს დაზადებამ იგი მათი სიბრძნითა რადთმე და წესიერად შემკობილი. რამეთუ არა ჯერ არს, რადთამცა ვსძვებდით ხოლო თევზთა და შევასმენდით, არამედ არსცა რადმე მათ თანა, რომელი-იგი ღირს არს მიმსგავსებისა. ვითარი-იგი თუ-თოეულმან ნათესაემან თევზთამან თუხნი იგი და შემსგავსებულნი მათნი საყოფელნი განიყენეს, და არა შეუვლენ, არცა ჰქედებიან ურიოფითარს, არამედ თუს-თა საზღვართა შინა იქცევიან. არაფინ არს ქუეყანის-მზომელთა შორის, რომელსამცა განეცვენეს საყოფელნი მათნი, არცა ზღუდეთა მიერ მოწერილ არიან, არცა საზღვართა ძეგლებითა განწვალებულ, არამედ თავით თუსით თუთოეულსა მათსა უმჯობესი თუნი განეწესა. რამეთუ ამას უბესა იგი რომელიმე ნათესავი თევზთაჲ ძოვს და სხუასა სხუად. და რუმელნი-იგი აქა მრავალ იყვიან, სხუასა აღდილსა იპოვიან იგი მოკლებულ. და არათუ სიმაღლენი მათათანი მახლთა თხემთა მიერ განწყოფენ მათ, და არცა მდინარე განჰკუეფს განსავლსა მათსა, არამედ შჯული რადმე ბუნებითი სწორად და მართლად განუყოფს თუთოეულსა მათსა სარგებელსა და საზრდელსა.

4. | ხოლო ჩუენ არა ვგრეთ. და ვითარ? ამისთვის რამეთუ ესცვალდებთ საზღვართა საუკუნეთა, რომელნი დასხნეს მამათა ჩუენთა, და მოუტუეთ ქუეყანასა, და შევიადრთეთ სახლსა-სახლსა თანა და აგარაკსა-აგარაკსა თანა, რადთა მივიტაციოთ რადმე მოუყისსაჲ. ხოლო ევმანნი განჩინებულთა მათ მათთვის ბუნებებისა მიერ აღდილთა ზღვასათა იყოფებიან, გარეშე დამკვდრებულთა | ქუეყანასა, სადა-იგი არა არიან ქალაქნი, რომელთა-იგი არა აქუს წიად-განსავალინი და ქუეყანაჲ, ვინაცა უვალ არს იგი მენაკეთაგან და შეუკადრებულ. და არცა ერთი რად საჭმარი, ანუ ხილვისა და ვანცდისა ჭირი აიძულეს მათ წიად-სლვას მისსა, მუნ დამკვდრებულ არიან ევმანნი იგი დიდნი და მონაძაენი დიდთა მათ მათათანი, ვითარცა იგი იტყუან მხილველხი მათნი, და ჰვიან საზღვართა შინა თუსთა, და არცა ქალაქთა რას აენებენ, და არცა ქალაქთა ზღვს-პირისთა. ეს-რეთ უკუე თუთოეული ნათესავი თევზთაჲ განწესებულთა მათ მათთვის კერძოთა ზღვასათა იყოფებიან, ვითარცა ქალაქთა რათმე, ანუ დაბათა შინა, ანუთუ მამულთა აღრინდელთა.

და რომელნიმე თევზთაგენნი არიან მიმომავალ, და ვითარცა ზოგადითა განხრახვითა | და ერთითა ერთობითა ერთ-სახედ აღიძრნიან ამიერ და სხუად საზღვარად მიიცვლინან. რამეთუ ვითარცა განწესებული იგი ვამი შობისა მათისად მიიწიის, სხუანი სხუათა წიალთაგან აღიძრნიან და სხუანი-სხუათა, და ზოგადითა მით შჯულითა ბუნებისადთა აღდიან და ზღუასა მას ჩრდილოასასა მი-

3 დიდო abs. DEF.—5 სიბრძნით რადმე B, შემკობილ B.—7 თითოეულმან B.—10 ქუეყანის-მზომელთა+მთ B.—12 თითოეულსა B.—13 თუხი abs. B.—15 იგი იფინი F.—17 თითოეულსა B.—23 ქუეყანისათა EF.—25 უვალ უფალ F.—28 იგი abs. DG.—30 უკუე A, თითოეული B, მათ abs. F.—31 ანუ ანუთუ B.—35 მათისა A.

1 ამ სიტყვაზე მითითებით E-ში მარჯვენა აწიანზე სწერია: იყო.იას.

პმართიან. და იხილემცა მაშინ ჟამსა მას აღსლვისა მათისასა, ვითარცა შერ-
 PG 157 თებული რამე და შედგმული თევზთა მდინარე | პროპონტილით ევქსინოდ მი-
 მავალი? ვინ არს აღმძრველი იგი მათი? ანუ რომელი ბრძანებამ შეფისამ? ანუ
 რომელნი წიგნი წარკითხულნი უბანთა ზედა მუწყებელნი დროსანი? ანუთუ
 ვინ არიან მსტუმრებელნი მათნი და უცხოთ-შემწყნარებელნი?

შედაცა საღმრთოსა ბრძანებასა ყოვლისავე აღმავსებელსა, და ყოვლისავე
 სრულ-მყოფელსა, რომელი-იგი მცირედთა მათცა მისწუთების? თევზი არა ავილოვს
 B 197 r/b შჯულსა ღმრთისასა და კაცნი მოძღვრებათა მათ მაცხოვრებელთა ჩუენთა არა თავს
 ვისიხამთ! ნუ შეურაცხ ჰყოფ თევზსა ამისთვის, რამეთუ უკმო არს და პირუტყუ
 ყოვლითურთ, არამედ გეშინოდენ, ნუუკუე მათსაცა უპირუტყუენ იყო წინააღ- 10

დგომითა ბრძანებასა დამბადებელისასა. ისმინე თევზთამ, | რომელი-იგი ვითარცა
 A 91 v ვნისა გამოსცემენ საქმეთა მათ მიერ, რომელთა იქმან: და ესრეთ იტყვან, ვითარმედ
 გებისათვის ნათესავობისა წარვალთ შორსა მას მგზავრობასა. არა აქუს თვის.
 სიტყუად მათი, არამედ აქუს მათ შჯული ბუნებისაა ძლიერად დამყარებული
 და საქმეთა მიერ გამოცხადებული. რაშეთუ იტყვან, ვითარმედ წარვიდეთ უფს- 15

კრულსა მას ჩრდილომასას, რამეთუ სხუათა მათ ზღუთასა უტკივილეს არს
 წყალი იგი მისი, ვინაფთვან მცირედ ჰყოვნის მის ზედა მზს, და ვერ ფრიად
 მიუღებს სიტკბობებსა მისსა მცინეარებად მისი. რამეთუ იშუებენ სიტკბოეზი-
 სათს წყლისა და ზღვსანიცა: ვინაფცა მრავალ-გზის ავიდიან იგი მდინარეთა
 ფრიად ვანშორებულთა ზღვსაგან. და ამისთვის ზღუად იგი პონტოასად სხუათა 20

მათ ზღუთასა უპატრონეს შერაცხილ არს მათ მიერ, ვითარცა მარჯუე შობად
 და აღზრდად ნაშობთა მათთა. და რაჟამს მყოფარ-ჟამ სრულ იქმნის ნებად იგი
 მათი, კუალად ერთობით სახედვე თუსად მიიქციან ყოვლით სიპრავლითურთ
 ყოველნი. და რაჟ არს სიტყუად იგი მათი ვისმინოთ მღუმარეთავან. რამეთუ
 იტყვან, ვითარმედ ზღუად იგი ჩრდილომასად განფენილ არს წინაშე მრავალთა 25

და ფიცხელთა ქართასა, და მცირედ არიან მას შინა | ქუაბოვანნი და ლოდო-
 A 92 r ვანნი შესავედრებელად. ვინაფცა ადვილად აღსძრვენ მას ძირთათვან ქარნი
 იგი სასტიკნი, ვინაფცა ქვჰმად იგი სიღრმეთა მისთაჲ აღვიდის ღელვათა მისთა.
 და კუალად, რამეთუ ცივ არს იგი ჟამსა ზამთრისასა, რამეთუ მრავალთა და 30

დიდთა მდინარეთავან აღივსების. და ვინაფთვან მყოფარ-ჟამ | ვიფუფუნეთ მას
 B 197 v/a შინა ჟამსა ზაფხულისასა, აწ კუალად ჟამსა ზამთრისასა წარვიდეთ ჩუენ ზღუა-
 სსა მას მარილოანსა და ადგილთა მათ მჭუაროვანთა. და ესრეთ მეოტ იქმნინან
 ქართავან ჩრდილომასათა და წიალთა მყუდროთა შევედრინიან.

5. მე ვიხილე ესე და ყოველსა შინა სიბრძნე ღმრთისად დამიკვრდა! და
 უკუყუთუ პირუტყუნი განმგონებელ არიან და მცველ არსებებსა და ცხოვრებისა 35
 თვისსა, და თევზთა ტიკიან მარგებელი მათი, და მვენებელი, და სათნოჲ, და
 სალტოლეელი, რაჟ ვთქუათ ჩუენ, რომელნი-ესე სიტყუთა პატეც-ცემულ ვართ,
 და შჯულთა განსწავლულ, და აღთქუმათა მიერ ჩინებულ, და სულითა გან-

1 მას abs. G, აღსლვისა | აღვიდის B.—3 II ანუ ანუთუ B.—7 მცირეთა G.—10 ნუუკუე A,
 წინააღმდეგითა F, წინააღმდეგობითა G.—13 მას ამს B.—17 მცირეს EF, მზე ACDEFG—
 19 ადვილიან BDG.—20 გწმორებულად B.—22 მყოფარ-ჟამ DFG.—29—31 ზამთრისასა—
 ჟამს abs. C (ex homoioteleuto).—30 მყოფარ-ჟამ F.—22 მარილოვანსა BDEF.

ბრძნობილ, და მერმე თავთა თვსთათს უპირატყუეს თვეზთამსა გამოჩნდეთ?
 ვინათგან მათ უწყვიან მომავლისათს; ლეწოლად და ზრუნვად, ხოლო ჩუნენ
 ყოფადთა მათთს | უსაოგებთა გულის-თქუშითა შინა პირატყულთა განვკლეთ A 92. v
 ცხორებასა ჩუნენსა! ესოდენთა ღელვითა განაპებს თეგზი, რათათა სარგებელი
 5 რამე პოვოს, და შენ რად სთქუა, რომელი-ეგი უქმებით სცხონდები? ხოლო
 უქმობად დასაბამი არს ბოროტთა. ნუმცა-ვინ მიწეზობს უმეცრებასა, რამეთუ
 ბუნებით დათესულ არს ჩუნენ შორის სიტყუად, რომელი-იგი გუჩუნენებს ჩუნენ
 განკუნენვასა კეთილისასა | და უცხო-ყოფასა საენებელისასა. PG 160

არა განვეშორები სახისა მისგან ზღუსა მცენარეთამსა, ვინათგან ესენი
 10 სხენან წინაშე. ჩუნენსა გამოსაძიებელად. მემსა ვიეთგანმე ზღუსა მავალთა,
 ვითარმედ გრძობი ზღუსად, მცირე და შეურაცხი ცხოველი, მრავალ-გზის ღელ-
 ვა-ტეხილობისა და მყუდროებისა მასწავლელ იქმნების შენავეთა; რომელმან-იგი.
 რაჟამს ცნის აღძრვად ზღუსად ქართა მიერ, ღუნჭათა რათმე ქუემე შევიდის
 ახოვნად, და ვითარცა კაენი რკინისანი, დაისხნის იგი მის ზედა და იძრენ | მათ B 197 v/b

15 ქუემე დამტკიცებელი სიმძიმისაგან მათისა, რათათა ვერ ადგვლად წარიღონ იგი
 ღელვითა. და რაჟამს-იგი იხილიან სასწაული ესე შენავეთა, ცნიან მომავლი
 იგი სიფიციე ქართად. არაგინ ვარსკულავთ-მრაცხელთაგანმან, არცა ქალდეველ-
 მან, რომელნი-იგი იმნიან აღძრვასა ჰაერთასა აღმოსვლეთა, გინა შემთხუევი-
 თა ვარსკულავთათა, ასწავა ესე გრძობასა ზღუსასა, არამედ უფალმან ზღუსა და
 20 ქართამან ყო მცირენს მისცა შინა ცხოველსა დიდთა მათ სიბრძნეთა თვსთა
 ცხადი სასწაული. A 93 r

არარად არს ულუაწ, არარად არს შეურაცხ წინაშე ღმრთისა, არცა განუ-
 გებელ. ყოველსავე ხედავს დაუძინებელი იგი თუალი, ყოველთავე განაგებს და
 თუთოეულსა მისცემს ცხორებასა. და ლუკუელუ ღმერთმან გრძობი იგი ზღუსად
 25 გარეშე მიხედვისა თვისსა არა დაუტევა, შენნიმცა საქმენი უგულუბელს ყენად და
 არა განიცადნად? ქმართა გიყვარდინ ცოლნი თქუენნი. რაჟამს ზიარებითა ქორ-
 წილისათა შეიერთენთ, დაღაცათუ შორიელ იყენთ ჟრთიერთარს, საკრეელი
 იგი ბუნებისად და უღელი კურთხევისადმცა არს შემავრთებელ განყოფილთად. ვგ. 5, 25

იქედნე, უმძევარესი იგი ქუეწარმავალთად, ქორწინებელ მოუწყის ზმირ-
 30 ნესა ზღუსასა, და მოსლვად თუნი აუწყის სტენითა და გამოხადის მას სიღრმე-
 თაგან შეერთებისათს ქორწინებისა; ხოლო იგი ისმენს და შევერთების გეს-
 ლიანსა მას! და რად ჰნებავს სიტყუისა ამას ჩემსა?—ხოლო დაღაცათუ ფიცხელ
 იყოს, დაღაცათუ ველურ გარნებითა ქმარი იგი, საპირო არს | ტვრთვად მისი A 93 v
 ცოლისაგან, და თანა აც, რათათა არცა ერთი მიზეზი შეიწყნაროს დაქსნად ერ-

35 ერთებულ არს შენდა ბუნებით. ფიცხელ არს და დაუჯერებელ? არამედ ასომ
 არს იგი შენი და უპატროსნესი ასოთად.

7 დათესულ არს დაფარულ არს F.—11 ძღარბი DG.—12 მასწავლელ იქმნის B.—13 ქარ-
 თა| პირთა F.—16 იგი abs. B, სასწაული abs. B.—17—18—იგი—როთმლი abs. EF (ex ho-
 moiteuteuto).—17 ვარსკულავთა-მრაცხელთაგანმზ B.—19 ძღარბს D, ზღარბს G.—22 ულუ-
 აწი G, ღმრთისა| ორსა ACDEFG.—23 თუალი+და B, თლი იგი G.—24 თითოეულსა B,
 ღღარბი DG.—26 თქუენნი| თვისნი G.—28 გწყოფილთა B.—29 ზმირენს EF.—ა2 ბოლო რ B.
 —33 დაღაცათუ ველურ გონებითა abs. B.—35 მისისა G.

B 198 r/a

6. | ოსმინენ უკუე ქმართაცა სწავლად ესე შემსვავსებული მისი: უკუეთუ იქედნენ ვესლსა წარმოსთხვეს შეკდიწებითა ქორწილისადათა, შენ ქორწილისაგან შეკდიწებითა და შეერთებისა რიღობითა არა განიშოროთა სულსა შენისაგან სიმწარე ევე; და უწყალოებდა, და უპირულებად შენი? და ნუუკუე სახე იგი იქედნისადა სხუთ-კერძოცა მარჯუე იყოს ჩუენდა: რამეთუ შეერთება იგი ზმირ-⁵ ნისა და იქედნისა მრუშებდა რაჲმე არს ბუნებისადა და არა მეუღლებამა! ის- წავედ უკუე მათ, რომელნი-იგი განაჩუყუნინა უცხოთა ქორწინებათა მრუშებითა, თუ ვითარისა ქუეწარმაველისა არიან იგი მობაძაჲ. ერთი უკუე პირი არს საძიებელ ჩემდა, რაჲთა ყოვლით-კერძო ეკლესიაა აღმშენებოლის. დასცხვრინ

A 94 r უკუე ენებად მემრუშეთადა და განიფხუარნ, და ქუეყანისა და ზღუსა | სახეთაგან-¹⁰ მცა განვისწავებით.

PG 161

შქა უკუე მადიულებს მე დადგინებდა სიტყუსა | უძღურებდა ესე გორცთა ჩემთად და შემწუხრებდა ჟამისადა, და უკუეთუშეცა არა ესრეთ იყო, მრავალი მაქუნდა ღირსი საკურველებისადა შეძინებდა სმენის-მოყუაროთა სასამენლთა: მცენ-¹⁵ ნარეთაგან ზღუსათა, და თუთ თბადისა ზღუსაგან, თუ ვითარ წყალი განიყინე- ბის მარილად, და თუ ვითარ მრავალ-სასყიდლისა იგი ქეაჲ, რომელსა კორა-¹⁵ ლიონ¹ წუოდების, გამოაქუს ზღუსასა, რომელი-იგი ვიდრემდის ზღუსას შინა იყოს, არს ვითარცა მწუანე, ხოლო რაჲმას ჰაერსა გამოვიდის, განიყინის იგი და შეიცვალის სიმტკიცედ ქვისად; ვინაჲ შექმნა ბუნებაჲმან ოსტრეასა შინა, ცხოველსა მას უძღურსა, მრავალ-სასყიდლისა იგი მარგალიტი; რამეთუ რომ-²⁰ ლისათუ-იგი სურის სამეუფოთა საუნჯეთა, ესე მდებარე არს ზღუ-კიდეთა კბოლოვანთა და კლდოვანთა, და ლრდოვანთა ბუდესა შინა ოსტრეათასა მირ-²⁰ ლომილი. ვინაჲ ზრდის მღებებართაგანმან უძლო მიმსვავსებდა აქამომდე; | ვინაჲ

B 198 r/b ივი ვერვინ ლებლის მღებებართაგანმან უძლო მიმსვავსებდა აქამომდე; | ვინაჲ

A 94 v მიწანტკებენ მეფეთა კობლიონნი პორფირსა, რომლისა-იგი ფეროენებად წარჯდა²⁵ ყუაილთა ველისათა ბრწყინვალეებითა.

შეს. 1,21

«ზამოილედ წყალთა». და რაჲ არა იქმნა საჭიროთაგანი და რაჲ არა მო-
ენიქა პატროსანთაგანი ცხოვრებასა ამას? რომელიმე სამსახურებელად კცთა და
რომელიმე სახილველად საკურველებასა დაბადებულთასა და სხუანი შემადრწუ-
ნებელნი განმწუროთელად მედგრობისა ჩუენისა. «დაჰაზინა ლმერთმან, ვითარცა³⁰
სახედ ღიდნრ² იგი ვეჰაპანი». არა თუ ვინაჲთაგან უფროჲს არიან იგინი კარიდისა³,
და მენიღოვასა ამისთუხ ეწოდა მათ დიდ, არამედ რამეთუ მსვავს არიან იგინი

1 ოსმინე I, უკუე A. ქმარმწეა B.—2 ქორწილისადათა—შეკდიწებითა abs. G (ex homoioteleuto).—3 ქორწილისაგან ქორწილისა B.—3 განიშოროთა I.—4 ნუუკუე და II.—5 მარ-
ჯუე A, ზმირინისა DEG.—7 უკუე A, უკუე მათ ისწავედ G.—8 იგი იგინი B, უკუე A.—9 აღ-
მშენებოლეს EFG.—10 უკუე A.—12 უკუე A.—13 ჩემთაჲ ბუნებისადა B.—15 ვრი EF, წყალი abs. G.
—18 გამოვიდის EFG, გწყინდის B.—19 შეიცვალის+იგი B.—20 მარგალიტი EF.—21 სურს E,
სურს I.—22 და კლდოვანთა abs. F, ბუდეთა G, მივრდომილი FG.—25 კობლიონნი მეფე-
თა EF, პორფირისა EF, წარბაჲ B.—26 ბრწყინვალეებით B.—29 შემადრწუნებელ ACDEFG.
—30 მედგრობისაჲ მეგობრისა EF.—31 არაჲ B.

¹ DG-ში ამ სიტყვაზე მითითებით აწიანე სწერია: კორალიონ ფრანგული სახელია, რომ-
ელ არს ძოწი, რომელსა მარჯნად უწოდებენ, იპოების ზღუსას შინა.

² DG-ში ამ სიტყვაზე მითითებით აწიანე სწერია: კარიდი არს ეგვიპის ტოლი თევზი.

მთათა მით დიდ-დიდთა სიდიდითა გუამისადათ. ვიდრე-ღა მრავალ-გზის კა-
 ლათა მით დიდთა საოცრებასა აწუენებდიან, რაჟამს-იგი ოდესმე პირსა ზედა
 წყალთსა აღვიდიან ცურვად. და ესევეთარნი არიან და ესეოდენნი და არა
 ეუფლებიან ზღვს-პირთა, არცა ებოდვანთა, და ქუაბოვანთა, არამედ უფს-
 5 კრულსა მას შინა ატლანტიკოჲსასა მკვდრ არიან. და ესევეთარნი არიან ცხო-
 ველნი იგი, რომელნი შემაშინებელად და შემამარწუნებელად ჩუენდა დაიბადნეს.

ხოლო უკუეთუ გესმეს, ვითარმედ დიდთა მათ ნავთა|და აფრიათა მიერ A 95 r
 განფენილთა და ჰამოფთა ნიავითა მაგალთა მცირე იგი თევზი, რომელსა ჰრქვან
 ეპინე¹, ესრეთ ადვილად დაადგეს, ვიდრე-ღა მრავალ-ჯამ შეუძრველად ეცნიან,
 10 ვითარცა დამსკუალულნი რამე უფსკრულთა შინა, არა-მე მცირისა მის მიერცა
 დიდთა მათ საქმეთა მობაძავად მიიღოთ ძლიერებისა ღმრთისა ვუსისკვის-ყო-
 ფად და ადიდო ყოვლად ძლიერი ძალი მისი? რამეთუ არა-ხოლო თუ ქსიფეა-
 ნი, და ხერხნი, და ძაღლნი ზღვსანი, და ფალენე, და ზვგენე არიან საშინელ,
 არამედ ტრილონისცა | ზღვსა საწერტელი, და იგიცა, რაჟამს მოკუდის, და ყურ- B 198 v/a
 15 დგელიცა ზღვსად არა უღარეს არს შემამარწუნებელ, რომელმან-იგი მსწრაფლი
 და თანა-წარუგვლი ხრწნილებად მოაწიის. ესრეთ ჰნებავს დამბადებელსა ყოვ-
 ლით-ქერძო მღვდარებაჲ შენი, რადთა მისსა მიმართ სასოებითა საენებელსა მას
 მათსა თანა-წარჰვედ.

ხოლო აწ ომოვისწრაფით სიღრმეთაგან და ქუეყანასა შეევედრენთ. და
 20 რამეთუ | დაბადებისასა საკრველებათა, რომელთა რომელნი-იგი შემდგომითი-
 შემდგომად დაგვისხნეს ჩუენ ზედა, ვითარცა ლეღვთა რაჟამე ზედას-ზედა და
 მიმდემი ზედა-მოსლეთთა, ვითარცა წყალ-წაღებულთაჲ, წარიღეს სიტყუად A 95 v
 ჩუენი. და რამცა იყო საკრველ, უკუეთუ უფროსთა დიდებულებათა დმრთი-
 სათა მიემთხოს ვმელსა ზედა გონებაჲ ჩუენი, და კუალად ზღუადვე მიიღტო-
 25 დის იგი. ვითარცა იონა? გარან. ვითარ ეპკონებ, ბევრეულთა საკრველებათა იონა 1,3
 შთავარდა სიტყუად ჩუენი და სიმრავლითა მათითა თჳსი საზომი დაივიწყა, და
 მსგავსად მენავეთა მათ უფსკრულთა შინა მაგალთაჲსა შეემთხვა: რომელთა-იგი
 ვერ ცნიან მრავალ-გზის, თუ რაოდენი წარუტელიეს, რაჟამს არა არს სლვად
 იგი მათი განყინულსა რასმე ზედა და მტკიცესა, რომელი-იგი ჩუენთსცა
 30 შემთხუეად საგონებელ არს სრბითა სიტყუსადათა დაბადებულთა მიმართ,
 რამეთუ ვერ აგრძან სიმრავლე იგი წარმოთქმულთაჲ მათ. არამედ დალა-
 ცათუ სნენის-მოყუარე არს| პატოსანი ესე. თეატროჲ, და ტებილ არს სასა-
 მენელსა მონათსა სამეუფოთა საკრველებათა მითხრობად, არამედ აქა
 დადადგინოთ სიტყუად ჩუენი და მოველოდით დღესა: დაშთომილთა მათ
 35 გარდასაწდელად. და აღვდგეთ ყოველნი და მადლი შევწიროთ ღმრთი-
 სა თქუმულთა ამჳთჳს და ვითხოოთ დაშთომილთა მათ განსრულებად.

2 იხვენებდიან E.—3 ესოდენნი B.—5 მას abs. G.—8 ნავთა C.—9 ეპინე G, მრავალ-გზის B,
 —10 არა-მე| არარამე EF.—11 ჰილო F.—12 მისი abs. EF.—13 ფალენი და ზვიგენი C
 —14 კურდღელიცა D.—16 ხრწნიება A, მაწაიონს E.—20 დაბადებისა B.—23 საკვირველი F.
 —27 უფსკრულთა A.—28 რაოდენი B, რაოდენნი F.

¹ DG-ში ამ სიტყვაზე მითითებით აშიაზე სწერია: ეპინე თევზი რამე არს მცირე ზღვს-
 სა შინა, ნავთა დაავლებს, გინა დაკენებს რა ნავსა მიეკიდოს.

B 198 v/h ხოლო იყავ ჩუენდა მოღებასაცა საზრდელისასა და ტაბლათა ზედა მის-
 A 96 r თხრობულ, რავოღენი-ივი¹ მიმწუხრ და რავოღენი | ცისკარს წარმოთქუა სი-
 ტუყუამან, რადთა ესევითართა მათ გულის-სიტყუათა შინა გეწოის განსუენუნება.
 ივი ძილისად, რადთა კეთილთა მიერ დღისათა ძილსაცა შინა იშუებდეთ, და
 ქვბ. ჭებ. 5.2 გული ჩემი მღვდარე არსა, და დღე და ღამე იწურთის შუკულსა უფლისასა,
 რომლისად არს დიდებუად, და ძლიერებუად უკუნიით უკუნისამდე, ამენ.

თ ა ვ ი თ

შეს. 1,24 სიტყუად ესე: და თქუა ღმერთმან: გამოიღედ ქუეყანამან სული ცხოველი
 თესლად-თესლადი, ოზთფერჯნი, და ქუეწარმავალნი, და მკეცი თესლად-თეს-
 ლადნი. და იყო ეგრეთ².

1. მოვიდა ბრძანებად გზასა მევალი და მიიღო ქუეყანამანცა თუხი სამეკ-
 შეს. 1,20 ული. მუნ: «გამოიღედ წყალთა ქუეწარმავალი სამშენველი ცხოველთაჲ, აქა:
 «გამოიღენ ქუეყანამან სული ცხოველია.» და რად სულიერ სამე არსა ქუეყანად? და
 ადგილი აქუნდეს ბოროტის-მოქმედთა მანიქეველთა, რომელნი-ივი იტყუან, ვი-
 15 თარმედ სულიერ არს ქუეყანად. არადთუ ვინაფთვან თქუა, ვითარმედ «გამოიღენ»
 და მას შინა დაუნჯებული წარმოაჩინა, არამედ რომელმან-ივი მისცა მას ბრძა-
 ნებად ივი, გამოღებისაცა ძალი მინიჭა. რამეთუ არცა ივი ოდეს ესმა ქუეყა-
 ნასა, ვითარმედ აღმოაცენენ მწუხანგილი თვისება და ხე ნაყოფიერი», არათუ³

შეს. I, 11 დამაქლულად აქუნდა თივად და გამოიღო, და არცა ფინიკი, და არცა მუხა, 20
 A 96 v გინათუ საროდ ქუე სამე წიაღთა შინა თუხთა დამალული აღმოაცენა და საინოდ
 გამოიღო, არამედ სიტყუად საღმრთოდ არს ბუნება დაზადებულთა: აღმოაცენენ
 ქუეყანამან. არათუ ვითარმედ რომელი-ივი აქუს წარმოიღენ, არამედ რომე-
 ლი-ივი არა აქუს, ივი მოიგენ ღმრთისა მიერისა ძალისა მინიჭებითა. ეგრეთვე

PG 165 და აწცა: გამოიღენ ქუეყანამან სულია, არათუ მას შინა მღვდარე, არამედ | ში- 25
 № 190 r/a ცემული მისა ღმრთისა | მიერ ბრძანებითა მისითა. და მერმე მათდავე წინააღ-
 მდგომ იქმნეს სიტყუად მათი: რამეთუ უკუეთუ გამოიღო ქუეყანამან სული,
 ოკერ სამე იქნა თავი თუხი სულისაგან! არამედ მათი იგი საძვგელებუად თუ
 თავით თუხით საცნაურ არს.

2 რაოდენი (ორივეჯერ) B.—3 რადთა რამეთუ F.—8 თავი მერვე DG.—9 სიტყუად
 ესე abs. DG.—12 გზა და მავალი CDEFG, ბრძანებუად abs. F; ქუეყანამაცა E.—15 ბოროტის-
 მზრახველთა B; ბოროტის-მეფედელთა EF.—16 გამოიღედ G.—18 I ივი და B, ოდეს ივი B.
 —19 არათუ abs. B.—21 გინათუ და არცა G, აღმოაცენენ EF.—25 სული+ცხოველი B.
 —28 ქენა B.

¹ ამ სიტყვიდან ვიდრე «ცისკარს»-მდე A-ში სხვა მელნითა და სხვა ხელით სწერია.
² ბერძნულ დედანში სათაური ასეა: Ὁμοίωσις Ἡ. ἱερὴ παρῶν αὐτῶν ἑστὶν ἑστέρη (სპო-
 შილია IX. მფრინველთა და ქუეწარმავალთათუ წყლისათა²). ქართულში ეს სათაურა თარგმნი-
 ლი არაა.
³ A-ში ეს სიტყვა შემდეგდროინდელი ჩაწერილია.

ხოლო თუ რაჲსათჳს ებრძანა წყალთა გამოღებად ქუეწარმავლი სამშენ-
 ველი ცხოველთაჲ, ხოლო ქუეყანასა სული ცხოველი? ესრეთ გულისკმა ვჰყოფთ,
 ვითარმედ ბუნებამ მკურთავლთაჲ რეცა თუ უსრულ არს ცხოვრებისა ზიარებდასა
 შინა ამისთჳს, რამეთუ სიზრქესა შინა წყლისასა იქცევიან და მის მიერ არს
 5 არსებაჲ მათი. და რამეთუ სასმენელიცა მათი მძიმე არს, და სახედველნი ბრყულ,
 რამეთუ წყლისა მიერ ზედდენ, და არცა ჯსენებამ რაჲმე არს მათ შორის, არცა
 უცნებამ, და არცა თჳსებისა ცნობამ. | ამისთჳს ვითარმცა გჯუენებდა სიტყუჲთა A 97 r
 იგი ამას, ვითარმედ გორციელი ცხოვრებამ წინა უძღუს სულისა აღძრვათა მშენ-
 ვიერთა მათ და ქუეწარმავლთა წყლისათა? ხოლო ვმელისათა, ვითარცა უს-
 10 რულესთა ცხოვრებითა, ყოველივე მთავრობამ ცხოვრებისა მათისაჲ სულსა
 მიენიცა. ვინადთჳნ საცნობელითაცა უფროჲს მგრძობელ არიან და მახულ
 არიან იგი მოწვეულთა საქმეთა კრძალულებისათჳს. და უმეტესთა ოთხ-ფერტთა
 შორის დაუეიწყებელ არს ჯსენებამ გარდასრულოთაჲ. და ამისთჳს, ვითარცა სა-
 განგებელ არს, წყლისა ქუეწარმავლთა გორცნი დაიბადნეს მშენვიერნი (რა-
 15 მეთუ ქუეწარმავლნი სამშენველთა ცხოველთაჲ წარმოაჩინა წყალთაჲნ), ხოლო
 ვმელისათა სულსა ებრძანა შექმნად განმგებელად გუჲანისა. და უმეტესი რაჲმე
 აქუს ქუეწარმავლთა ქრეყანისათა და ოთხ-ფერტთა ძალი ცხოველობისაჲ უფ-
 როჲს წყლისათასა. არიან უკუე პირუტყუნი¹ და ვმელისანიცა, გარნა ვგრტეთცა
 თთოთუელი მათი ბუნებითითა ვმითა მრავალთა ვნებათა სულისათა მოასწუ- B 199 r/r
 20 ვებს. და რამეთუ სიხარულსა, და მწუხარებდას, და თჳსებისა ცნობასა, და სა-
 ზრდელისა მოკლენასა, და მოყუასთაჲნ განყოფასა და სსუთა | ბეგრეულთა A 97 v
 ვნებათა ვმისა მიერ საცნაურ ჰყოფს. ხოლო წყლისანი არა ხოლო თუ უჴმო
 ოდენ არიან, არამედ ველურცა და კსუ, და განუწურთელ, და უჴმარ ყოელი-
 სა ზიარებისაჲნ კაცთა ცხოვრებისა. იცნა გარმან მომგებელ თჳნი და ვირმან
 25 ბაგაჲ უფლისა თჳსისაჲ; ხოლო თევენი ვერ შემღებელ არს ცნობად მსრდე-
 ლისა თჳსისა. ვირმან იცის ვმამ, რომლისაჲნ ჰუეულ არნ, და იცინს გზაჲ,
 რომელი-იგი წარველის, და ოდესმე წინამძღუარ ეჴნის კაცსა, უკუეთუ სამე
 შესცთის გზასა. ხოლო მახულად სმენისათჳს ამის ცხოველისა იტყუან, ვითარ-
 მედ კნინ-და და არა რომელსა თანა იპოვების ვმელისა ოთხ-ფერტთაჲნსა. ხო-
 30 ლო აქლემის ძვრის-მოკსენობასა და მრისხანეობასა და განგრძობილად გუ-
 ლის-წყრომისა დამარხვასა, რომელიმცა ემსგავსა ზღუსა ცხოველთაჲნი? რამე-
 თუ უკუეთუ სამე იფემის აქლემი, მრავალ-ჟამ დაიუნჯის ძვრის-ჯსენებამ და
 უუკუეთუ სამე პოვის ჟამი, ბოროტი ბოროტისა წილ მიავის. ისმინეთ მრისხა-
 ნენო, რომელნი ძვრის-ჯსენებასა, ვითარცა სათნოებასა მნიეთებთ, თუ ეცნა იჴმ-
 35 ნებით მსგავს, რომელნი-ევე მოყუსისა მიმართ შეწუხებდას, ვითარცა ნაბერ-

1 სამშენველთა B.—3 თუ abs. B, ცხოვრებდას D.—7 ოცნება D.—11 უფროს C, უფ-
 რო F.—16 ვმელისათა B.—18 უკუე A, პირუტყუ ACDEFG.—19 თთოთუელი B.—20 სახერ-
 დელისა AE.—23 არიან ოდენ G, კსუ F.—24 მომგებელი მომამელი ACDEFG.—26 რომლისაჲნი
 რომლის იგი B, არს! არიან DEFG.—27 წარველის B, წინამძღუარცა B.—30 ძვირის-მო-
 ხსენებას F.—35 ნაბერწყალსა DG.

¹ B-ში ამ სიტყვის ორი უკანასკნელი ასო („ნი“) სტრიქონხევით სწვრია.

წყალსა რასმე დამალულსა ნაცარსა შინა, ესოდენ დაჰმარხავო, ვიდრემდის ჰპო-
 A 971: * ვით ნიფთი რამემქ | და მრისხანებდა იგი თქუენი საჭუმილად მძაფრიად აღატ-
 კინით.

2. «ზამოიღენ ქუეყანამან სული ცხოველი». რასათუხს გამოიღებს ქუეყანად
 სულსა?—რათა სცნა განყოფილებად პირუტყუთა სულსად სულსაგან კაცთა— 5
 PG 163 სა, რომლისათუხს იგი ისწავო მცირედ-ლა ამისა შემდგომად, | თუ ვითარ დაი-
 ბადა სული კაცისად. | ხოლო აწ ისმინე სულსათუხს პირუტყუთადასა. ვინათგან
 № 199 v/a მსგავსად წერილისა, ყოვლისა ცხოველისა სული სისხლი არს მისი, და განყინ-
 ლმშ 17,10 დეს რად სისხლი, შეიცვალეზის იგი ჳორცად. ხოლო ჳორცი რად ვანიხრწნეს,
 შვერთვის იგი მიწასა, ვინაცა ჳეროვნად წოდებულ არს მიწისაგანად სული პი- 10
 რუტყუთად. გზამოიღენ ქუეყანამან სული ცხოველა». იხილე-ლა შეწყობილებად
 საქმეთად სული—სისხლად და სისხლი—ჳორცად და ჳორცი—ქუეყანად. და
 კულად დაჰქსენ და იგივე საქმენი აღმართ-მეტყუელენ, ქუეყანით ჳორცად, ჳორ-
 ცთაგან სისხლად, სისხლით სულად, და ჰპოვო, რამეთუ მიწა არს სული პი- 15
 რუტყუთად. და ნუ ჰგონებ, ვითარმცა უხუცეს იყენეს სულნი პირუტყუთანი არ-
 სებისა მის გულთა მათთადასა, და ნუცა დადგრომილად შემდგომად დავსნისა
 ჳორცთა მათთადასა.

იელტოდე ცუდად-ზრახვისაგან ამპარტავანთა მათ თილოსოფოსთადასა,
 № 971 v რომელთა-იგი არა პრცხუენის ერთ-სახე ყოფად სულთა მათთა და სულთა ძალ-
 ლთასა, რომელნი-იგი იტუჯან თავთა თუსათუხს, ვითარმედ-იყენეს იგინი ოდენ— 20
 მე დღედაკაც, და გულფ, და თევზ ზღვსად. ხოლო მე, თუ ყოფილ სადამე არიან,
 თევზ, არა ვიტყვ, ხოლო ამას ვიტყვ, ვითარმედ რომელნი-იგი ამას წერდეს,
 უპირუტყუეს იყენეს თევზთადასა; და არა ხოლო თუ ვიტყვ ოდენ, არამედ და-
 დაეამტკიცებცა. გზამოიღენ ქუეყანამან სული ცხოველი». რასათუხს უქუე ველ-
 რ-ლა იგი რბიოდა სიტყუად, მეყსეულად მყუარ-ჟამ დავედემენ? და ნუჟუქე 25
 დაუკვრდესცა მრავალთა, გარნა გულისწმის-ყოფით მსმენელნი, ვითარ ვგვრდეთ,
 არა ჟუმეარ არიან მიხვხსა მას ლტყუებისასა. და ვითარ იქმნა ესე? რამეთუ
 ურთიერაარს რად ხედვიდეს და წამ უყოფდეს, მიმატციეს მე მათდა მიმართ
 № 199 v/b და გონებად მომიყვანეს დატევებულისა მის. რამეთუ | არათუ კინი რამემ,
 არამედ კერძოდ სრული. დაბადებისად დაგვთა ჩუენ და დაგვიწყდა და კინ— 30
 და წარბად და წარვიდა გამოუძიებელად და სრულიად, წარწყმდა სიტყუსაგან.
 რამეთუ იტყვს, ვითარმედ გზამოიღენ წყალთა ქუეწარამავალი სამუხველთა
 ცხოველთად და მფრინველი მფრინველ ქუეყანასა ზედა მსგავსად სამყაროდასა
 მის ცათადასა».

A 98 r | შიქუთუ უქუე გუშინ, როადენისა თქუმად შეგვანო ჩუენ ჳამმან მან-მწუხრისა— 35
 მან ქუეწარამავალთათუხს და მცურვალთა წყლისათა, და დღეს მოვიცალენით

1 ნაცართა B.—2 დატყინით | აღადვინთ ACDEFG.—8 წერილისა | წყლისა EF.—10 მი-
 წათა B, მიწისაგან B.—18 ამპარტავანთაგან G, მათ abs. G.—19 არად B, ერთ-სახედ B.
 —21 თევზი G.—23 H და abs. BF.—24 უქუე A.—25 მეყსეულად E, მეყურეჟამ BEF, ნუჟუქე A.
 —30 არამედ abs. F, დაუვიწყდა BCD FG.—32 სამყინველთა და F.—33 და abs F.
 —35 უქუე A.—36 მეკრავალთა B, მოვიცვალენით A, მოვიცვალენით D, მოვიცალენით F.

* A-ხელნაწერის საკანტორის ფურცლებიზის გამო აქ შეცდომით ერთი ფურცელი
 დაუნომრავი დაჩრენია, რასაც ჩვენ 971 დავარქვით.

გამოძიებად ვმელისათა, და ამით შორის დამაიწყდა ჩუნე მფრინველთათს. ვინაცა საჭირო არს ჩუნენდა მსგავსად მოვიწყეთა მათ მოგზაურთა, რომელთა- იგი რაჟამს თანა-წარუელთაგანი რამე დაუშთის, დიდაცათუ ფრიადი გზად წარეგლის, კუალად მიერვე უკუ-მოიქციან და ღირსი მცონარებისა საშჯელი შრო- 5 მად იგი მიმოსვლისად მიეგადის მათ. და ვითარ ეხედვებ, ეგრეთვე ჩუნენდაცა შე- მთხუევიად არს, და მისვე გზისა კუალად თანა გუაც უკუენ-ვლად. რამეთუ არათუ კნინ რამე არს დატეგებული იგი, არამედ მესამედი ნაწილი ცხოველთა დაბა- დებისად, ვინაჲთვან სიმად განიყოფის ნათესავობად ცხოველთად: ვმელისად, და წყლისად, და მფრინველედ, რომელთათს იტყვს, ვითარმედ «გამოილედ წყალ- 10 თა ქუეწარმავალი, სამშენველთა ცხოველთად თესლად-თესლადი და მფრინველი მფრინველუ ქუეყანასა ზედა მსგავსად სამყაროსა მის ცათასა».

რამათვს იქმნა წყალთაგან დაბადებამ მფრინველთად? რამეთუ ვითარ- 15 ცა ნათესავობად რამ-მე არს და თვსებამ მფრინველთად მტურვალთა მიმართ? რამეთუ ვითარცა იგი თევზნი წყალსა განაპებენ, და ძრვითა ფრთეთათაჲთა წალ- მართლიად სლვასა თვსსა განაგებენ, ეგრეთვე სახედ იხილვების მფრინველთა- თვსცა, რამეთუ ცურვენ იგინი ფრთეთა მიერ ჰაერთა შინა, ვითარცა იგინი წყალთა შინა. და ვინაჲთვან ერთი მსგავსებამ არს ორთაჲვე ცურვისად და ერთი განკუთნილებამ, ეგრეთვე ერთი თვსებამ წყალთაგან დაბადებისად მიეცე- 20 მით. ვარნა ხოლო თუ ესე რამეთუ არარად არს მფრინველთა შორის უფერკო, რამეთუ საზრდელი ყოველთაჲვე ქუეყანისეზან არს, და ყოველთაჲვე საჭიროდ ეკმარების ფერკთა მიერი მსახურებამ. რამეთუ მტაცებელთა მათ საჭიროდ მი- ეცა სინახულე იგი ფრჩხილთად ნადირობისათს, ხოლო სსუთა მათდა მორგეი- სათსცა საზრდელისა, და ნეშტისა მის ცხოვრებისა მათისა განსაგებელად შე- 25 ნიქნეს. და მცირედნი მფრინველთაგანი არიან ურვილ ფერკითა, და არცა სლვად, და არცა სანადიროდ სავმარ არიან¹ ფერკნი მათნი, ვითარ-იგი მერ- ცხალთა და მერცხლის-მდეგართა, და რომელსა-იგი ცელ-მანგალ ეწოდების; რომელთა-იგი საზრდელი ჰაერთა შინა მყოფთაგან მოირგეწების. ხოლო მერ- ცხალსა ფრინვად იგი ქუეყანასა ზედა მსახურებისა წილ ფერკთასა მიეცა.

3. არიან უკუე მფრინველთაცა შორის ბეგრეულნი განყოფილებანი ტომ- თანი, რომელთათს იგი უკუეთუ ვინ-მე თვთოულად წარმოიტკოდის? ვითარცა იგი თევზთათს, ზოგს რამე წარმოვქუთ: პოვოს ერთი სახელი მფრინველთად და ბეგრეულნი განყოფილებანი სიდიდეთა შინა, და სახეთა, და ფერთა, და ცხორებათა, და საქმეთა, და ჩუეულებათა. და ვითემე აზნნეს, რაჲთამცა უწო- 35 დეს მათ სახელები, და რაჲთა უჩუეველითა მით და უცხოთა სახელის-დებითა განთვსებამ თვთოულსა ნათესავისად, ვითარცა სადაცკელითა და აღნიშნვი- თა რაჲთემე დაისწავონ. და რომელთაჲმე უწოდეს ფრთე-აგებულ, ვითარცა არწივ-

3 ფრიად B.—4 უკ-მოიქციან A, უკუ-მოიქცივიან B.—8 განიწოდეს G, ნათესავობა B. —9 მფრინველად B.—10 ქუეწარმავალი A.—13 ნათესავობა BC, ნათესაობა F.—15 ბოლო- თა BE.—17 იგინი იგი G.—18 ორთაჲვე B.—21 ცელ-მანგალ E.—30 უკუე A.—31 რლთა B. თითოეულად B.—35 უჩუეველითა A.—36 თითოეულისა B.—37 რათამე G.

¹ G-ში აქამდე ახალი ხელია. (იხ. გვ. 84, შენ. 1).

A 98 v

PG 169

B 200 r/a

99 r

B 200 r/b

FG 172 თა და ირბთა. და რომელთამე ტყავ-ფრთე, კითარცა მდამობთა, | და რო-
 ძელთაჲ ფრთე-თხელ, ვითარცა ბზიკთა, და რომელთამე წებო-ფრთე, ვითარ-
 A 99 v ცა კია-ფუნდურთა. | და რაოდენნი იგი ბუდისა სთვარეველსა შინა იშვნიან და
 რაჲმს განიპის ბუდე იგი, განთავისუფლდნიან იგინი ფრინვალ. სოლო ჩუნენდა
 კმა არს ნათესავობისა მათისა მთუწყებულად ზოგადი იგი და საეროა უწყებამ
 და წმიდათა და არა-წმიდათათჳს წიგნთა-მიერი განსახლებებამა.

სხუად არს ნათესავი იგი ჯორცის-მქამელთა და სხუად-აგებულებამ შეფე-
 რებული სახესა ცხორებისა მათისასა; ესე იგი არს, სიმასულე ფრჩხილთაჲ, და
 მორდრეკილობამ ნიკარტისამ; და სიმაღლე ფრთეთაჲ, რადთა შე-ცა-იპყრას ადვილად
 ნადირო, და განმძაროს და გამოიზარდოს. და სხუად არს კმწულებამ თესლის-
 მქამელთაჲ, და სხუად აგებულებამ მათი; რომელნი-იგი იზარდებიან ყოვლისაგან-
 კე, რომელიცა დახუდეს საზრდელი; და ამითცა შორის მრავალნი არიან გან-
 კოფილებანი: რამეთუ რომელნიმე მათგანი ზრო არიან, თვნიერ მტაცებელ-
 თასა; რამეთუ ესენი უზიარებელ არიან და უზოგადო, თვნიერ ხოლო მამლო-
 ბისა და მეუღლებისა. და სხუანი ბევრეულნი არიან, რომელთა უყუარს სიზრავ-
 ლით ცხობრებამ, და დასეულად, და გროვებად, ვითარცა სახელ მწერონი, და
 ტრედნი, და შაშუნი, და სირნი, და სხუანი ესევითარნი. და კჳლად ამითცა
 A 100 r შორის რომელნიმე უმთავრო არიან და | თუთ-რჩულ, და რომელნიმე წინამძ-
 ჳურისა მორჩილ, ვითარცა მწერონი. და სხუადცა მრავალი განწყავლებამ იხილ-
 ვების მათ შორის, რამეთუ რომელნიმე შეუძრველ არიან ქუეყანით მათით, და
 რომელნიმე შორად წარმავალ, და მო-რამ-ეახლის ზამთარი, წარვიდიან. ხოლო
 უძრავდენსი მფრინველნი კელთ-სარევენლ არიან, და შინაურ იქმნებიან, და
 B 200 v/a იზარდებიან თვნიერ ხოლო უძლურთასა, | რომელნი-იგი გარდარეულისა მის-
 თჳს მოშიშებისა და სიჯანისა ზედამს-ზედა კელთ-რევენსა და წყინებისასა ვერ
 დაუთმობენ. და სხუანი ქათამნი კაცრიელ რამემ და კაცთ-მოყუარულ არიან,
 და ჩუნენ თანა მკვდრობასა თავს იღებენ, და სხუანი—მემთეულ და უდაბნოს
 მოყუარე.

და ვმისაცა განკუთვნილებისათჳს თჳოიველისა დიდი განყოფილებამ იხილ-
 ეების მათ შორის: რამეთუ რომელნიმე მჭობარე არიან და მეტყუელ, და რო-
 მელნიმე მდუმარე, და რომელნიმე მგალობელ და ავაჯ-მრავალ, და რომელნიმე
 სრულიად უეაჯო და უგალობელ და რომელნიმე მზუელაჲ; გინათუ ბუნებით
 აქუს ზეუღვამა. ანეთუ სწავლისაგან მოიღეს. და რომელთამე კმა ერთ-სახე არს
 და შეუცვალბელ. ლალ არს მამალი, და შევნიერების მოყუარე ფარშამანი,
 A 100 v მამლობის მოყუარე ტრედნი, და შინაქური ქათამნი სამართადისოდ იმამლვიან.
 მზაკუვარ არს კაკაბი, და მოშურნი, და ვერაგობით შეეწვიენ იგი მონადირეთა
 ნადირობასა.

4. და ვითარცა იგი ვთქუთ, ბევრეულნი არიან მათ შორის და საქმეთა
 და ცხორებთა განყოფილებანი. და რომელნიმე პირუტყუთაგანი მსგავს არიან

3 კია-ფუნდურსა A, იშვნიან | იშვნიან EF.—5 წთესავობისა B.—6 მრ EF.—8 ცხობრე-
 ბისას EF.—9 სიმაღლე სიმაღლე F.—10 გნმძაროს A.—12 ამასცა G.—18 უმთავრო | უმთავ-
 რეს A, თუთ-რჩულ EF.—19 მორჩილნი F.—21 მო-რამ-ეახლის E.—22 კელთ-სარევენლ F.
 —24 კელთ-რევენსა B.—23 თითოეულისა B.—31 სრულიედ G.—32 მოიღებს B.—34 მდის B.
 —35 მზაკუარ B.

მოქალაქეთა განწესებითა: რამეთუ საქმეთა თვითიულისა მათისაჲ ზოგადსა სარგებელსა ხელაჲს ერთმანერთისასა ურთიერთარს, ვითარცა იგი იხილვებთა ფურკართაჲ და რამეთუ მათი მკვდრობაცა ზოგებით არს, და ფრინველ ერთ-ფურ, და საქმე ყოველთაჲჲ ერთ. და უსაკრველეს ესე არს, რამეთუ იქმან იგინი PG 173

5: საქმეთა მათთა წესთ-მთავრისასა რაჲსმე და მეფისა ბრძანებითა. და არა პირველ თავს იღებენ ყუავილთა მიმართ განფენად, ვიდრე არა იხილონ მეფე იგი თუხი აფრინვებულად; და არს მეფე იგი მათი არა გამორჩევით (რამეთუ მრავალ-გზის განუკითხველობამან ერისამან უძვრესა | ყოველთასა კელთ უღდა B 206 v/8

10: მთავრობაჲ მედგრად გამორჩევითა), და არცა წილთ-გდებით აქუნ კელმწიფე-ბაჲ (რამეთუ წილთ-გდებითი იგი მთავრობაჲ უგუჲნურ არს და მრავალ-გზის უუკუკუნაჲსკენელესა¹ ყოველთასა მიახუდრიან მთავრობაჲ), და არცა მამულა- A 101 r

ბისა შემდგომებითა და მკვდრობითა დაჯდომილი მეფედ (და რამეთუ ესენიცა უწურთელ არიედ და უსწავლელ ყოვლისა სათნოებისა შეუებისა და ფუფუნებითა მათისათჲს), არამედ ბუნებით აქუნ მას მთავრობაჲ ყოველთა ზედა, და გუა-

15: მითა უფროას არნ და ხატითა უადრეს და გონებისა სიმშვიდითა. და აქუს ნეფესა მასცა ასაწერტელრ, არამედ არა იტუმეეს მას შურის-საგებულად. და ესე შეუელნი არიან ბუნებისანი აღუწერელნი. რამეთუ ჯერ არს, რაჲთა არა მტანჯველ იყვნენ, რომელნი-იგი დიდთა და მალალთა მთავრობითა თვთ-მპყრობელ იქმნენ. და ფურტკართაგანნი, რომელნი-იგი არა შეუდგენ სახესა მას მეფისასა,

20: და უგუნურებოჲ თუს აღრე არა შეინანიან, მოკუღღებით იგინი თუსისაჲჲ ისრისა წყულულებითა.

ისმინედ ქრისტეანეთა, რომელთადა-იგი ბრძანებულ არს, რაჲთა არაეის ^{რომ. 12, 17,21}

შიაგონ ბოროტი ბოროტისა წილ, არამედ რაჲთა სძლონ კეთილითა ბოროტსა მას, მიემსგავსებ განკუთვნილებასა მას ფურტკრისასა, რამეთუ არარას ვის განურტყუნის, და არცა აენგებს უტხოსა ნაყოფსა და იშენებს სახლსა თუსსა. რა- A 101 v

25: მეთუ ცკლსა ცხადად შეტკრებს ყუავილთაგან, ხოლო თავლსა ცუარისა სახელ და ნოტიად განფენილსა ყუავილთა მათ შინა და განტყსულსა მოტკრებს პირითა, და ჯურღმულთა მათ შინა ცკლისათა შთაადენს, ვინამცა პირველ ნელდ არნ იგი, და მერმე შედგის, და შენელდის, და თუსსა წესსა და გემოვნებასა

30: აღვიდის. | კეთილთა უუკუ და შემსგავსებულთა თუსთა ქებათა მიემთხოვა იგი იგეთა მიერ, და ბრძნად და მოქმედად მუშაკად სახელ ეღვა მას, რომელი-იგი ესრეთ მოსწრაფებით შეიკრებს საზრდელსა თუსსა (რამეთუ იტყვს, ვითარმედ «როლისა-იგი ნაშრომსა მეფენი და გლახაკნი საკურნებელად მიიღებენა»), და ესრეთ კელოვნად და სიბრძნით განჰმანდის მან საუფჯენი თავლისანი (რამეთუ ქერქი- ^{ივ. სილ. 6,8}

35: თხელად აღზარდის ცკლი იგი და ვშირად და შედგმით ურთიერთარს აღაშენენის

1 თითოეულისა B.—3 ერთ-ფურ | ერთ-ფურჯ G.—4 ერთი EF, იქმან იქმნა C, იგი EL.—5 წესთ-მთავრისა B, რასამე G.—6 მიმართ | მიერ F.—7 თუსი | მათი B, აღფრინებულად B.—12 შემდგომობითა F.—13 არიან EF.—15 ფედრეს B.—17 სჯულნი DE, სჯული F.—19 ფურტკართაგანი L, მას | მის EF.—22 ისმინეთ G, რაჲთა | რამეთუ F.—23 მიაგო B.—26 ცუარის სახელ B.—28 ჯურღმულსა მას შინა EF.—29 არნი | არიან F.—30 უუკუ A.—33 მიიღებენ EF.—34 საუნჯენი | თუსნი EF.—35 იგი abs. EF.—95^{ss}—96, შედგმით—და abs. F (ex homioite-leuto).

¹ A-ში ამ სიტყვის პირველი „შ“ სტრიქონზევით უნდა იყოს დაწერილი, გარგად აღარ ჩანს.

ჭურღლინი იგი), რაათა სიკჳოჲ იგი და შედგმით შეწურვაჲ¹ წულოლაღი ერთმანერთისა საკრველ და სიმეტკიცე იქმნეს ყოვლისან. რამეთუ ყოველი იგი ნესტუ და ჯურღმული მიყრდნილ არს ერთიმეორისა, და მწუღილისა მის ქერქისა სითხითა განიყოფვიან ერთმანერთისაგან და კუალად ჳლოვნად ქსოითა ერთებრვე შეიკრვიან. და მერმე ნესტუეუბი იგი ქმნის | ერთმანერთსა ზედა, და⁵ ორ-სართულად და სამ-სართულად² აღაშენის იგი. და განეკრძალეზინ, რაათა არა ერთი იგი ნესტუ მერორესა ზედა დააქმნას და დაუშმიმოს სინედლესა მისსა და წარჯდეს თაველი იგი. განიცადე თუ ვითარ მოპოვენებანი იგი ქუეყანის-ზომისანი ვარეწარ არიან სიბრძნესა თანა ბრძნისა ფუტკრისასა, რამეთუ ყოველნივე იგი ნესტუნი ცვლისანი არიან ექუს-კედელ, და სწორ-გუერდ, და¹⁰ არა ერთ-სახედ, და მართლ, | და ქსოვილ მერორესა ზედა, რაათა არა წესესტედენ და იჭირვოდინ ძირნი იგი მათნი უსაძირკულოდ მოზავებულნი, არამედ რაათა ყურნი იგი ქუეყე-კერძოთა მათ ექუს-კედელთა ჳურღლთანი ძირ და საძირკუელ ექმნენ ზედა-კერძოთა მათ, და რაათა განეკრძალულად იტურთონ სინძიმე იგი ზედა-კერძოთა მათ ჯურღმულთა და თუთოეულსა ჳურკლსა თუხი | იგი¹⁵ სინორტიე შეეკრძალოს.

5. ვითარ მივითხრა შენ ყოველივე გამოწულიღვით აფოიხველთა ცხორებისა განკუთხვილებამ? თუ ვითარ მწერონი საჯუმილაესა ღამისსა მიმოვდგმით იცვლებიან, და რომელთამე დაიძინიან, და რომელნიმე ვარემოას უვიდოდინან და სცივიდიან, და ყოველსავე უწორუნველობასა ძილისასა მისცემდიან. და რაჲმ²⁰ სრულ იქმნის ჟამი იგი საჯუმილაესა მისისაჲ, იყვილის | და დაიძინის. ხოლო სხუამან წვის იგი ცვისად მიითუალის და ეცვალის მის და კრძალულებისა მის ნაცვალი, რომელსა მერორისაგან მიემოხუა, მიუზღის თავისა მიერ თუხისა. ესევე წესიერებამ იხილო ფრინესაცა შინა მათსა: რამეთუ სხუამ ჟამ სხუამ მიითუალავს წინა-ძღუნავსა, და დაწესებული რად ჟამი უწინამძღურის ფრინეთა, მერ²⁵ მე უტუნ იქცის უკულმართ და წინამძღურობამ იგი სღვისად შედღგომსა მისსა მიითუალის.

ხოლო ნათესავი იგი ყარყატთაჲ, არცაღათუ შორავს გულისწმის-ყოფასა პირმეტყუელთასა: რამეთუ ესრეთ ერთსა ჟამსა მოვიდიან ყოველნი ამთ-³⁰ კერძოთა, და კუალად ვგერთვე ერთითა ერთობითა ერთბამად წარვიდიან ყოველნი. და წინა-უძღოდინან მათ და წარპზავნიდიან ჩუენ შორის მყოფნი ესე ყუავნი, და ვითარ ვპკონებ, ძალ ექმნიან მათ და თანა-შემწე მფრინველთა რათმე მბროლოლათაჲ. და ამისი სასწაული ესე არს: პირველად რამეთუ ჟამსა მის არა დაშთის ყუავი ქუეყანასა ჩუენსა, და მერმე კუალად, რამეთუ და წყულღნი აღმოვიდიან ჩუენდა და აჩუენებდიან ნიშთა ცხადთა ბრძოლისა და შეწეენსა³⁵

1 შეწურვაჲ შეწყობა G.—2 ერთმანერთისა B, ყივე EF.—3 ერთიმეორესა C.—4 ქსოთა B.—5 ერთებრვე იკრვიან B, II იგი abs. B.—7 დააქმნას იქმნას EF.—12 იჭირვოდენ EF.—15 თითოეულს B, II იგი abs. EF.—17 გამოწულიღვით + მფრინვით B.—18 წერონი G.—20 და სცივიდიან abs. B.—22 ცვისად სხვისა F.—27 მიითუალის A, მიუთავალის G.—32 რათამე G.
 1 A-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწერია: შეწყობამ მგონიეს.
 2 და სამ-სართულად A-ში სხვა ზღლითა და სხვა მდღნით სწერია სტრიქონზევით.
 3 ამ სიტყვაზე მითითებით E-ში სწერია: по иеремеевию.

მათისათა თავთა შორის თვსთა. ვინ განუწყესა მით შუგლი ესე უცხოთ-მოკლე- A 103 r
 რებისაჲ? ვინ ზარ სცა მათ მკედართ-მოკლებისა წიქნითა და რაჲთა არცა ერ- B 201 v/a
 თი მოაკლდეს გზა-ყოლისა მათისაგან? ისმინეთ ესე უცხოთ-მოკლეუთა, რომელ-
 ნი-იგი დაღუწმენ კართა მათთა და არცათუ ყაჲსა დამისა და ზამთრისასა მის-
 5 ცემენ მოგზაურთა საართულსა. ხოლო მოღუაწებდა იგი დაბერებულთა ყარაყა-
 თაჲ კჳა ეყრფოდა შვილთა ჩუენთა. უკუეთუმცა ოდენ ენება განცდად მშო-
 ბელთ-მოყუარედ გამოჩინებად. რამეთუ უეჭუელად არავინ არს ესრეთ ნაკლუ-
 ლევან გონებითა, რაჲთამცა არა საჯა საქმედ სირცხელისა ნაკლულეგანებაჲ
 10 ბერითა ფრთეთაგან მოკლებულსა და განწიშულელებულსა ვარემო ადგიან, და შე-
 იცვიან იგი, და თვსთა ფრთეთა მიერ ატფობდიან, და საზრდელსა უშურველად
 მოუშნადებდიან, და შესაძლებელსა მათ მიერ ფრინვასაცა შინა ძალ სცემდიან,
 და შეეწვდიან, და ორ-კერძოვე აღსწევდიან და აღუსებუტებდიან ფრთითა
 ფრინვასა მისსა. და ესრეთ განთქუელ არს ესე ყოველთა შორის, ვიდრე-და
 15 ეითთმე ქველსა-საქმეთა მისაგებულსა ყარყატის მისაგებულად უწოდინ. A 103 v
 ნუმცა ვინ იგლოეს სიმკოდისათჳს, ნუცა წარისწირავს თვსთა ცხორებასა,
 რაჲჲმს არცა ერთი რაჲ მონაგები აქუნდეს სახლსა შინა თვსთა, მიხედნეს რაჲ
 კეთილად ღონის-ძიებასა მას მერცხლისასა; რამეთუ მან რაჲჲმს შემსჭუალნის
 ბუღენი თვსთი, ჩალასა მოიღვენ პირითა, ხოლო თიჯასა, ვინაჲთჳნ ვერჯითა
 20 ვერ ძალ უც აღებად, | დაასლოენის ფრთენი თვსთი წყლითა და მერმე ანგორ- PG 177
 ენის მტუტრსა, და ესრეთ ღონე იძის თიჯისა მის საჭმრად, რაჲთა დააჲჲაროს
 ბუღე თვსთი და ესრეთ შჳკრის წუელა იგი თიჯითა, ვითარცა წებობთა, და
 მოჰღესენ ფრთითი, და აშენენ პირითა და მას | შინა ვანზარდნის მართუნნი B 201 v/b
 თვსთნი. რომელთა-იგი უკუეთუ ვინმე აღმოუწყნის თუალნი, აქუს რაჲმე ბუნე-
 25 მისაგან სამკურნალოდა, რომლისა მიერ სიმართელედვე მოაქცინის თუალნი იგი
 მართუნთა თვსთანი. ესე გასწავებედ შენ, რაჲთა არა ჰყო ბოროტი სიკოდე-
 ნათჳს, და არცა ფიცხელთა ჭირთა შინა განაგდო ყოველივე სასოებაჲ შენი
 და დაშთე ვანლიგებულად¹ და უქმად, არამედ რაჲთა მიივლტოდინ ღმრთისა,
 რომელი-იგი ვინაჲთჳნ მერცხალსა ესევეთარსა ღონესა მიანიჭებს, რაჲოდენ
 30 უმეტესი მისცეს მათ, რომელნი ყოვლითა გულითა ვმობ|დენ მისა მიმართ? A 104 r
 აღკკონი² არს მფრინველი ზღვსაჲ და დაიბუღის მან კიდესა ზღვსაჲ და
 დასანის კუერცხნი თვსთნი ქჳმასა ზედ, და გამოისხნის მართუნნი თვსთნი შუა
 ზამთარს, რაჲჲმს-იგი მრავალთა და სასტყობთა ქართა მიერ ზღუად იგი ეკუე-
 თებოდის ქუეყანასა. გარნა ეგრეთცა დაღუმნებთან ყოველნი ქარნი და დასცხ-
 35 რებთან ღელვანი ზღვსანი, რაჲჲმს-იგი ატფობნ ალკკონი² შუდთა მათ დღეთა.

1 თვისთა G.—4 დამისასა EF.—6 ოდენ abs. B.—7 ნაკლულეგან abs. B.—10 და განშო-
 შულეებულსა abs. B, გერე-მოადგიან A.—14 მისისა AC, მისისასა DE.—15 ქველს-საქმეთა B,
 ყარყატისა B.—18 მას abs. B, შემსჭუალნის B.—19 მოიღვენ G.—20 ძალ უც F, ანგორ-
 ნის B.—22 წუელი B, წუელი D, წუელი F, თითისა EF.—23 აშენებენ G.—24 აღმოუწყნის A
 („არ ჩანაწერია სხვა დროს), თუალნი abs. B.—26 გასწავებედ EF.—29 ღონესა| ვინაგანა F, რაჲ-
 ოდენ B.—33 მრავალთა A, ეკუეთობნ B, ეკუეთობნ F.
² ამ სიტყვაზე მითითებით E-ში აშინაჲ სწერია: онемивший, отчаявшийся, опоздевший.
³ E-ში ეს სიტყვები ვიღაცას მერთალი ნაზით გადაუნახავს და ზვეთი წაუწერია „აკვი-
 ლონი“.

- რამეთუ შუდ დღე დაატფობს და გამოისხამს მართუეთა. სოლო ვინამთვან აღზრდაცა მათი საგმარ არს, ნიჭ-მრავალი და უხუად მიმნიჭებელი ღმერთი მცირესა მას ცხოველსა სხუათა-და შუდთა დღეთა მიანიჭებს აღსაზრდელად მართუეთა მისთა. და ესე იციან მენაჲეთა ყოველთა და აღკვირნიანად¹ სახელ სდებენ დღეთა მათ. და ესე შუკულ-ღებულ არს შენდა და გასწავებს, რათა პი- 5 რუტყუთათვს ზრუნვისაგან და მოლუაწებისა ღმრთისა გულს-მოდგინე იქმნე თხოვად მისგან ცხოვრებისა შენისა. რამეთუ რამცა არა იქმნა შენთვს საკვრველ- 10 ლებათაგანი, რომელი-ეგე დაიბადე ხატად ღმრთისა, ვინამთვან მფრინელისა- 10 თვს ესრეთ მცირისა, დიდსა ამას და საშინელსა ზღუასა აღკვ ესსხიან და ებ- 10 რძანების, რათა შუა ზამთარს დაყუდნეს და დასცხრეს?
- B 202 r
A 104 v
6. მურტიცისათვს იტყვან, ვითარმედ უკუეთუ | სადამე განყვიის მეუღლესა თვსსა, არღარა თავს იღვის შეერთება სხსაჲ, არამედ ევის უმეუღლოდ, და განყოფილისა მის წსენებითა უარ ყვის მან შეერთება სხსაჲ და ზიარებაჲ. ის- 15 მინედ ესე დედათა, თუ ვითარ პატიოსნებაჲ ქუროვობისაჲ პირუტყუთაცა შო- 15 რის უშუერებასა მას მრავალ-ქორწინებისასა უღარეს არს და უპატიოსნეს!
- 15 შესამართლო არს ნაშობთა აღზრდისათვს არწივი: რამეთუ ორბა გამო- 15 ისხამს მართუეთა და ერთსა მათგანსა ქუეყანად გარდაადგებს გუემითა ფრთე- 15 თათაჲ კენებულსა, ხოლო მეორესა მას ოდენ განითვსებს და განზრდის. ხოლო პირველსა მას მართუესა თვსსა განსდევნის და განიჭუებს შრომისათვს და 20 ქირისა საზრდელის მოიწიისა. ხოლო არა უტეეებს მას განზრუნად მფრინე- 20 ლი იგი, რომელსა ჰრქვან ფინი, ვითარცა იტყვან, არამედ მიიყვანს იგი და თვსთა თანა მართუეთა გახაზრდის. ესე ვითარნი არიან მამა-დედანი იგი, 25 რომელთა მიხეზითა სიმკოდვისათა განთხინიან: ჩხვლინი, და ანუთუ უსწოროდ განყოფელნი სამკვდრებელისანი ნაშობთა მიმართ. რამეთუ სამართალი ესე არს, 25 რათა ვითარცა იგი სწორებით მისცეს თუთოეულსა მათსა არსებაჲ ცხოვრები- 25
- A 105 r
საჲ, ეგრეთვე მიხეზნიცა ცხოვრებისანი სწორებით და თუალ-უხუაქვად განყოფად მათდა. ნუ ემსგავსები ძერათა და ბრკალ-მოდრეკლთა მფრინველთა უწყალოე- 30 ბასა, რომელთა რაჲამს იხილიან მართუენი თვსნი აღფრინებად შემკდრე- 30 ბელნი, ცემითა და კენებითა განახსნიან იგინი ბუღეთაგან და არღარა ეურკე- 30 ბენ მათთვს მიერთებაჲ.
- საკებელ არს ყორნისა იგი შვილთ-მოყუარებაჲ, რომელი-იგი მისდვენ მათ B 202 r/b ვიდრეცა ფრინვილიან, და აჭამებენ მათ და ზრდინ მრავალ-ყამ. მრავალთა მფრინველთა არა უქმს შეკრებაჲ მამლობისაჲ შ[ი]ობისათვს. და სხუენი არიან, რომელთა არა აქუს თესლ და არიან იგინი პირის-პირ ქარისა.
- და ორბთათვსცა იტყვან, ვითარმედ მრავალ-გზის, თუნიერ მამლობისა 35 შობენ იგინი, და ვითარმედ არიან იგინი დღევგრძელ, ვიდრე-ღა მრავალ-გზის ას წლამდის განგრძელდის ცხოვრებაჲ მათი.

7 არა რა G.—8 მფრინველისათვს B. 10 შუვა B.—12—13 არამედ—შეერთება abs. EF (ex homoioteleuto)—13 უფარ ყვის B.—14 ქურობისაჲ B.—15 უფარეს B.—25 რათაქრ B, თო- 15 თოველსა B.—26 მიხეზნიცა ცხოვრებისა G.—27 მფრინველთა A, მფრინველთა G.—28 იხილიან DG.—29 კენებითა კენებითა, EF, ეურკების B, ეურკებიან F.—31 შვილთა-მოყუარება G.—32 აჭამე- 15 პენ EF, ზრდინ EF.—37 ას წლამდინ B.

¹ ეს სიტყვა E-ში გადაუსწორებით ასე: „ავკლონიანად“.

და ესე გაქუდინდ სასწაულად ქსენებისაგან მფრინველთაჲსა, რაჲთა რა-
 ჟამს იხილო ვინმე, რომელი ეცინოდის საიდუმლოთა ჩუენთა, ვითარმცა შეუძ-
 ლებელ იყო და გარკმე ბუნებისა ქალწულისა შობად და ქალწულებისა მისისა
 უბრწუნლად დამარსვად, მაშინ განიზრახე, ვითარმედ რომელმან-იგი სათნო იყო
 5 ქადაგებთა მით სისულელისადათა ცხორებად მორწმუნეთად, | წინაშეწარ უსწრო A 105 v
 და ბეგრეულნი საკრეველებანი დასთესნა ბუნებასა შინა დამამტკიცებლად სარ-
 10 წმუნოებისა.

7. «ამაიოდელ წყალთა ქუეწარმაველი სამშენველთა ცხოველთად, და მფრინ-
 ველი მფრინველე ქუეყანასა ზედა მსგავსად სამყაროჲსა მის ცათაჲსა. ებრძა-
 10 ნა მათ, რაჲთა ფრინვიდენ იგინი ქუეყანასა ზედა, ვინათგან საზრდელი ყო-
 ველთად ქუეყანისაგან არს. ხოლო «ამაჲროჲსა მისებრ ცისაჲსა», ვითარცა პირ-
 ველ ვთქუთ, რამეთუ ცად ამას ადგილსა ჰაერსა ეწოდა, რომელი ჩანს სიმაღ-
 ლესა შინა. ხოლო სამყაროჲსა, რამეთუ წულიდ არს იგი, ვითარცა აგებულე-
 ზად იგი ათერისად, და უფროჲს-და სიგზირისა მისთჳს ქუენაჲთ აღმავლისა
 15 ორთქლთაგან ჰაერისა მის მიმართ, რომელი არს თათუა ზედა ჩუენთა.

მაქუს შენ ცად შემკული, და ქუეყანად განშუენებული, და ზღუად გარდა-
 ცებული ნაყოფთა და ნაშობთა თჳსთა მიერ, და ჰაერი აღსასე | მფრინველთა R 202 v/4
 მით მიერ, რომელნი ფრინვენ მას შინა: და ესე ყოველნი ბრძანებითა ღმრთი-
 სადათა არარაისაგან არსებად მოვიდეს, და რაოდენნი-იგი სიტყუჲსად დაუტევენ,
 20 აჲ მიორდებითა მარაილის-მეტყუელებისადათ, რაჲთა არა საგონებელ იქმნეს
 წარმატებულ უფროჲს საზომისა. ხოლო შენ თავსა შორის შენსა გულსენ A 106 r
 ყად, რომელი-ეგე სიბრძნესა ღმრთისასა ყოველსავე შინა გულს-მოდგინედ გა-
 მოიძებ და შესწავლებ, ნუსადა დასცხრები საკრეველებისაგან, ნუცა დიდებად
 დამადებელისა ყოველთა | დამადებულთა მიერ. PG 181.

25 რამეთუ გქონან შენ ღამით ტომნი იგი ღამისა მფრინველთანი და დღი-
 სი—ღღისათანი. რამეთუ მღამიობნი, და ბუნი და ბუკიოტნი, და ჰოლოლნი¹
 ღამისთაგანნი არიან და ღამით მგმობელნი. რაჲთა უკუეთუ სიღმე არა გერეო-
 დის შენ ძილი, კმა გეკოს შენ მათთჳს გონებად, და თჳსებისა და აგებულეებისა
 მათისა გამოძიებად დიდების-მეტყუელებად დამადებელისა.

30 ვითარ მღუძარე არს აიდანჲ² რაჲემს აგროზნ კუერცხთა, და დამე ყო-
 ველ არა დასცხრებიან გალოიისაგან. და თუ ვითარ მღამიობი მფრინველცა არს
 და ოთხ-ფერცა ერთბამად, და თუ ვითარ მას ხოლო ასხუნ კბილნი მფრინველ-
 თა შორის, და შობს ვითარცა ოთხ-ფერჯი, და ფრინავს ჰაერთა შინა არა
 ფრთითა ნაკრტისადათ, არამედ ქერქითა რაჲთმე ტყავისადათ, და ვითარ-იგი
 35 აქუს მათ ბუნებით ურთიერთარსი სიყუარული, და ვითარცა ჩუარსულნი დამოკე-
 დებიან ერთთ-ერთსა, რომელი-ესე ჩუენ კაცთა შორის არა ადვილ არს წარ-

5 უსწროთ უსწროთ C.—8 მფრინვეი A.—11 ცისად EF.—14 ვთერისად D.—16 და ზღუად
 გარდაცემული abs. B.—26 მღამიობანი G, ჰოლოლნი A (შემდეგ მთოე „ჰ“ გადაუსწორებიათ
 ლ¹⁴-დ), ჰოლოლანი B, ჰოლოლნი G.—27 რაჲთა რამეთუ F, არა აჲ CDEF.—30 ადღი-
 ნი ACDEF.—31 მფრინველცა A.—32 ოთხ-ფერჯ B, ოთხ-ფერჯიკა EF, ერთბამად abs. F.
 —32—33 და—ოთხ-ფერჯი abs. HF (ex homoteleuto).—34 ნაკრტისადათ BD, რაჲთმე G.

¹ A-ში ეს სიტყვა გადანაწიორები უნდა იყოს.

მართებად. რამეთუ ჩუენ შორის განყოფილ და განთესებულნი, უბატოსნეს შე-
B 202 v/o რაქებდ არს ზოგადისა და შეერთებულისა და მრავალთა სარგებელისა.

ვითარ მსგავს არიან თულთა ბუფსათა ამოხსნა მის ფილისოფოსობისადა
A 106 v შექცეულნი! და რამეთუ მათინცა თულნი ღამე მრთელ არიან, | ხოლო მშშ.
რამე აღმობრწყინდეს, დაბნელდებიან; ეგრეთვე და ამათიცა გონებამ მახულ არს 5
განცდად ამოებისა, ხოლო ხილვად ქეშმარიტისა ნათლისა დაბნელებულ არს.
ხოლო დღისი კულად ფრიად უადვილეს არს შენდა ყოვლით-კერძო შეკრებად
საკურველებათა დამბადებელისათა. ვითარ-იგი აღგადგენს შენ საქმედ თანა-
მკვდრი შენი მფრინველი, რომელი-იგი მალლითა ჳმითა დაღადებნ და შორითვე
გაუწყებნ შენდა ღმობართ მოსლვასა მზისასა, აღმსობად მგზავრთა და ქუეყანისა. 10
მოქმეითა და მუშაკთა განვლნიებად მკად და შრომად.

ვითარ მღვდარე არს ნაოესავი იგი ღრღლეთა¹ და მახულ გრძობითა
დამფარველთადათა, რომელთა-იგი ოდესმე განარინეს ქალაქი სამეფოთა ჰრომე,
რაქამს-იგი მბრძოლთა ვიეთმე შესახარეს ქუეშე ქუეყანისა უწინოდ და კინ-
ლა და ეგულებოდა რომლისამე-კერძოთა დაპყრობამ, ხოლო მათ აუწყეს ზე. 15
და-მისლვითა და ყვილითა მათითა. და რომელიმცა იყო ნათესავი მფრინველ-
თადა, რომელსამცა არა აქუნდა თჳსი რამე და ბუნებითი საკურველებამ? ვინ
არს, რომელი წინამსწარ აუწყებს სიკუდილსა კაცთასა ორბთა, რაქამს-იგი
ურთიერთარს ეწყებოდიან? რამეთუ მაშინ იხილო ბეგრეული კოლტი ორბთადა
შედგომილი ბანაკსა მბრძოლისა, და შემზადებისაგან საკურველთადა იხმხი- 20
დიან ყოფადისათჳს. და ესე არა შორს არს კაცობრივთა გულის-სიკუტეთათგან.

ვითარ მივითხრა შენ საშინელისა მისთჳს ბანაკისა მკალთასა, რომელი
A 107 r იგი ერთთა ერთობითა ერთბაშად აღიძრნიან და კულად დაიბანაკიან | სი-
B 203 r/a ვრცესა შინა ქუეყანისასა, და არა პირველად | მიეზღნიან ნაყოფსა, ვიდრემდის
მიუშჳს მათ საღმრთოჲმან ბრძანებამან? და ვითარ საკურნებელად წყლულებისა 25
ნათისა შეუღდის მათ მფრინველი იგი, რომელსა სელეკოს ეწოდების, და აქუს
მას ძალი აურაცხელისა ჳამისადა; რამეთუ ღმერთმან კაცთ-მოყუარებმან უძღებ
ყო ბუნებამ მისი ქველის-მოქმედებისათჳს კაცთასა. | რამ არს სახე გალობისა
PG 184 მის მჭრუნავისადა? და ვითარ შეუვა-დღე თავთა თჳსთასა უმაღლეს არიან ჳმითა
ყნოსითა მით ჰაერისადათა, რომელი-იგი ნესტუთა მათგან მკერდისათა განწყე- 30
ლებითა ჳორჭისათა მრავალ-სახედ აღმოუტევის და ჳვივინ? გარნა, ვითარ ცვრო-
ნებ, უფროდს დაშთომილ არს სიტყუად საკურველბათათჳს მფრინველთასა,
ვიდრე-ღა უკუეთუმცა ფერჭთა მათთა სიმალითა მინდა მიწყენამ ჰრომედ.

რაქამს იხილენ ფრთე-განყოფილნი მფრინველნი, რომელ არიან ფუტკარი
და ბზიკი (რამეთუ ესრეთ უწოდეს მათ. ყოვლით-კერძო განწყვალბებისა მისთჳს), 35

3 ამოხსნა G.—4 მზე B.—5 დაბნელებიან F.—7 დღისა G.—9 რომელი | რ' CDF, დაღა-
დაბენ G.—10 გაუწყებენ E, ჳყნის-მაქმედთა B.—12 ღერღულთა D, ღერღულთა EFG,
გოდნობითა) გინებითა G.—14 ქუეშე A.—15 აუწყეს+მათ F.—16 ნათითა | მალლითა B.
—23 დაიბანაკიან EF.—25 მათ abs. B.—29 მჭრუნვისადა B, მჭრუნვისა DDE.—30 მჭრუნისა-
თა B.—31 ჳორჭისათა | ვორჭისათა C.—33 სიმალითა | სიმალითა BDE, რომად G.

¹ A-სა და B-ში ეს სიტყუა ასე სწორია უპარაგმოდ; A-ში ამ სიტყვის გასწვრივ მარჯვე-
ნა ამოხსნა მიწვილილი მხედოულად; [დ]რღელი ბატ[ს] ჳვივინ. ნიკოლოზ... ხელი. (კუთხით-
ფრჩხილებში ჩასმული ასოები ჩაითვრ:ლია).

გულსიჴმა ყაფ, რამეთუ არა არს მათ თანა ყნოსად, არცა ფირცჳ, და ყოვლი-
 თურთ და ყოვლით-კერძო ცხონდების იგი ჰაერთა შინა. ვინაჲცა უუკეთეს
 დაილტენენ იგი ზეთითა, განიხრწნებიან, რამეთუ დაიყენიან ნესტუნი იგი ჳორ-
 ჳთა მათთან. ხოლო უუკეთეს ვინ დააპკურის მათ ზედა ძმარი. კჳლად ცხონ-
 15 დიან იგინი, რამეთუ ნესტუნი იგი მათნი კჳლად განეხუნიან. არარად დაჰბა-
 და დმერთიან ჩუენსა უმეტეს საჳმრისა, არცა კჳლად მიჳლგებულ, არამედ
 თანა-წარუვალთა და საჳიროთაგან.

კჳლად განიცადენ რად წჳლის-მოყჳარენი ცხოველნი, სხუად ჰპოვო მით A 107 v
 შორის აგებულებაჲ: რამეთუ ფერგნი მათნი არიან არცა განმებულ, ვითარცა
 10 ყუაყისნი, არცა მოდრკვილ; ვითარცა ჳორცის-მჳამელთან, არამედ ბრტყელ
 და ტყავის სახი, რაჲთა ადვილად ცურვიდენ იგი წყალთა შინა, და ვითარცა
 ნინაბთა მიერ ტყავითა მით ფერგთა მათთაჲთა აქენებდენ წყალსა და განასხმი-
 დენ. | და უუკეთეს განიცადო, ვითარ-იგი ყანჩან შთაყვის სიღრმესა ყელი თჳსი, B 203 r/s
 და შორიფჳის მიერ საზრდელი, მაშინ ჰპოო საბრძნე და მბაღდემლისაჲ, რამეთუ
 15 ამისთვის შექმნა უფრძეს ფერგთაჲსა ყელი მისი, რაჲთა ვითარცა სამჳედურსა
 შთაჳკოვდეს და სიღრმესა შინა დაფარულსა საზრდელსა მოიგებდეს.

8. უუკეთეს მარტივად აღმოიკითხოვდინ სიტყუანი წიგნთანი, ასონი რაჲ-
 მე არიან და სიტყუანი მცირენი; ესე იგი არს: ვამოიღედ წყალთა მფრინველი
 მფრინველე ქუეყანასა ზედა მსგავსად სამყაროსა მის ცისაჲ. ხოლო რაჲჲს ძა-
 20 ლი იგი სიტყუსად გამოიწულივოდის, მაშინ გამოჩნდების დიდი საკრველებად
 და მბაღდემლისა სიბრძნეთაჲ: რაოდენნი დაჰბადნა განყოფილებანი მფრინველ-
 თანი? ვითარ იგი განყენა ნათესაენი მათნი ურთიერთარს? ვითარ იგი შეჲაქი-
 თოთიუელი მათი განწვალებითა თოთიუელობისაჲთა? დაბაყლებს მე დღე ესე
 მითხრობად თქუენდა საკრველებათა მათ ჰაერთა შინა მყოფთასა, და მიწესს
 25 ჩუენ ქუეყანად მვეცთა მათთვის, და ქუეწარმეველთა, და საცხოვართა გამოცხა-
 დებად, და შესწორებულად ნერგთა, და მცურვალთა, და მფრინველთა ნათესა-
 ეისა ჩუენებდ-ყოველთა განმზადებული. ვამოიღედ ქუეყანამან სული ცხოვე-
 ლი მფრინველთა, და მვეცთა, და ქუეწარმეველთაჲ თესლად-თესლადიჲ.

რასა იტყუთ რომელნი-იგე არა ირწმუნებთ პავლესსა შეცვალების მის-
 30 თს და განახლებისა, რომელი იქმნების აღდგომასა, ვინაჲთგან ხედავთ მრა-
 ვალთა ჰაერთა შინა მყოფთა სახისა შეცვალებას? ვითარცა იგი რქოსნისა მის
 პინდურისა მატლისათს იტყუან, რომელი-იგი პირველ მუხუნმველად შეიცვალე-
 ბის და მერმე მუხუნა | იქმნების. და არცა-ლა მას სახესა ზედა დაადგრების, B 203 v/s
 არამედ ლბილთა და ვრცელთა ფრთითა მიერ ფრთოვან იქმნების.

35 აჳ უუკუე, დედანი, რაჲჲს დასხდეთ რცხად, ვინა სთვად ნაშრომისა მის
 მისისა და რომელსა-იგი მოგუეყმენ ჩუენ | ჩიანი იგი ყაჳისანი ნითად ლბილ- PG 135
 თა მათ სამოსელთა, მოიგახეეთ ცხოველისა მის შეცვალეჲთა და გულსიჴმა ყაფთ

1 და ყოვლითურთ abs. B.—2 ცხოვრების B.—3 დაილტენენ B, დაილტენენ E. 1 იგი იგინი B1, დაიყენიან G.—4 ვინე B, ცხოვრდიან B.—6 ჩიონ B.—7 საჳიროთაჲ A.—8 მათ მის EFG.—11 იგი იგინი BG.—14 პოვო BD.—17 აღმოიკითხოვდიან G.—20 გამოიღება E, გამო-
 ჩნდებისა და F.—22 ურთიერთარს F.—23 თითოეული B, თითოეულობისაჲთა B.—29 პავ-
 ლესსა უხადესსა A, შეცვალებას F.—32 მატლისათს მატლისათს B.—33 შუენ EF, სახესა
 ახადესა F.—35 უუკუე A.

გონიერად საიდუმლოა იგი აღდგომისაჲ, და ნუ ურწმუნო ხარტ განახ-
 ლებას მას და შეცვალებასა, რომელსა ყოველთა აღვკუქუამს ჰაველ. ხოლო
 ვაგრძნობ, რამეთუ წარემბა საზომსა სიტყუაჲ ესე ჩუენი: რამეთუ რაჲჲს მიე-
 ხლო თქუმულთა ამათ სიმრავლესა, გარეგან საზომისა ვჭკონებ თავსა ჩემსა.
 ხოლო რაჲჲს კუალად პირად-პირადსა მას სიბრძნესა დაბადებულთა დაბადე- 5:
 ბისასა მივხედო, ვჭკონებ, თუ არცა თუ მიწყიეს მითხრობად. გარან ყოველსა-
 ვე ზედა დაყოვნებაჲ ევე თქუენი და მრავალ-ჲჲს და მჭირგად აქა არა უჭმარ
 არს. რამეთუ და რამცა ვის ექმნა, გინა იქმოდა ვიდრე ეამდმდე მიწყურისა?
 A 108 v უფროს-და აწ, ოდეს ესე | არა გასწრაფებენ. თქუენ მეჭურისმტენი, არცა მი-
 გელიან თქუენ სასუბურნი. ვინაჲცა, უკუეთუ გნებავს ჳორციელი ესე მარხევა, 10
 სინარულად სულთა ვიჭუმით. მრავალ-გზის ვიძსახებუბიეს¹ ჳორცთა ვანსულ-
 ნებისა და დღეს დაადგერ მსახურებასა სულისასა. «იშუებდ უკლისა მიმართ
 და მოკცეს ჳენ თხოვად გულისა ჳენისაჲ. უკუეთუ სიმდიდრის-მოყუარე ხარ,
 ფს. 36,4 გაქუს ჳენ სიმდიდრე სულერი: «განკითხვანი უფლისანი ჳემშარიტნი და გან-
 მართლებულნი, მის თანა გულის-სათქუმელნი უფროს ოქროსა და ანთრაკთა 15
 ჳატიოსანთა ფრიადთა. უკუეთუ ჳუების-მოყუარე ხარ და ვემოთ-მოყუარე,
 B 203 v/b გკონან | სიტყუანი ჳმრთისანი და რომლისა სულერინი საცნობელნი მრთელ
 ფს. ibid. იყენენ, რუტბილეს იქმნიბან იგინი სასასა მისსა უფროს თაფლისა და გოლფუ-
 ჳისა. რამეთუ უკუეთუ განგიტენენ თქუენ და დეჭვსნა ჳესაკრებელი ესე, რო-
 მელნიმე ჳადრავთა მიმართ წარვიდენ და რომელთამე ტაბლით მღერის მისსა- 20
 წრაფონ, სადა-იგი არიან ფიცნი, და აღლვანი ბოროტნი, და სალმობანი სა-
 წმართ-მოყუარებისანი, სადა-იგი მდგომარე არს ეშმაკი და განქმელთა მათ და
 დაწერტილთა ძუალთა მიერ სიბოროტისა აღაზებებს და მათვე საწმართთა ორ-
 კერძოვე მიმოსცვალებს, | და ოდესმე აჲს აღაზუავებს ძლევითა, და მას მჭუნ-
 ვარე ჳყონდ ძლეულებითა, კუალად მას ჳალად ვამოაინებენ და მას—სირცხვ- 25:
 ჳულად. რაჲ სარგებელ არს მარხევა ჳორცითა, რაჲჲს სული ბეგრეულთა
 ბოროტთა აღივსებოდის? და რომელი ტაბლით არა იმღერდეს, ხოლო უქმად
 და მოცალედ იქცეოდის იბუღივთა² და ამაოთა საქმეთა შინა, რამცა არა
 თქუა უჯკროდ და რამცა არა ესნა უწესოდ? რამეთუ მოცალეება და უქმობაჲ
 თუნიერ შიშისა ჳმრთისა ბოროტისა მოძღუარ ექმნების უტემათა და უძანკოთა. 30:
 ნულეჲ და იპოვოსცა რამე სარგებელი თქუმულთა ამათ შინა. ხოლო უკუეთუ
 არა განკუთვადცა ესე ცოდვისაჲ რომელი აქა დაყოვნებისაგან შეგძინების, არა
 მცირედი აქუს სარგებელი. და ამისთჳს მებრ თანა გუაჲ უფროს დამჭირგად
 თქუენი აქა, რამეთუ უმრავლესთა ბოროტთაგან ვამოგვისნის.

3 საზომსა + მას EF.—4 მათ F.—8 და abs. B, მწუბრისა B.—10 სასმურნი B.—11 ვინებით D,
 გმისაზურება B, განსუენებასა C.—13 მოკცეს G.—14 ჳენ abs. B.—15 ანთრაკთა A.—16 გე-
 მოთ-მოყუარე A.—20 მღერას B, მღერისა+მიმართ F.—21 არიან—საწმართ-მოყუარებ-
 სანი abs. EF (ex homoioteleuto).—23 დაწერტილთა G.—24 ძლევით G, მჭუნვარე BDG, მჭუნ-
 ვარე ჳყონდ F.—25 ვამოაინებენ EF.—28 რამცა G.—29 რამცა G.—31 ნუტუჳჳ A.
¹ ამ სიტყვის უნანსნელი «F» A-ში შემდგდგროინდელი ხელითა ჩაატებული სტრი-
 კონზეით.
² E-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწავრია: იბედვი — ბედით.

ხოლო კმა არს თქუშულიცა ესე წინაშე გონიერისა მსაჯულისა, უკუთუ
 ვინმე არა მონაგებთა სიმდიდრესა ხედვიდეს, არამედ უძღურებასა ძაღლისა ჩუე-
 ნისასა და აქა შემოკრებულთა ამით სიხარულსა უხუებდას. ქუეყანამან გის-
 ტუმრნა თქუენ თუსთა მცენარეთა მიერ, და ზღუამან განუკენა თქუენ თევზ- B 204 r/2
 5 თა მიერ, და ჰაერმან განგისუქენა მფრინველთა მიერ, და ვმელი განმზადებულთ A 109 v
 არს, რამათა ამითდავე შეტყუებულად პატივ გცეს¹ თქუენ ოთხ-ფერგთა და პი-
 რუტყუთა მიერ. და ამიერითგან იყვენ ესე საზომ | საცისკროსა სტუმრობისა, PG 188
 რამათა არა ნამეტნავმან სიმძღრემან მოგაწყინოს თქუენ სამწუხრომ იგი საშუე-
 ბელი. ხოლო რომელმან-იგი აღავსო ყოველივე დაბადებულთა თუსთა მიერ და
 10 ყოველსავე შინა თუსთა საკრველებათა განცხადებულთა კენებდა დამიტევა ჩუენ,
 აღავსენინ გულნი თქუენნი ყოველითა სიხარულითა სულიერითა ქს ი'ჯს მიერ,
 უფლისა ჩუენისა, რომლისაჲ არს დიდებამა და სიმტკიცე აწ და მარადის, და
 უქუნიითი უქუნისამდე, ამენ.

თ ა ვ ი თ'

15 სიტყუაჲ ესე: და თქუა ლმერთმან: გამოიღენ ქუეყანამან სული ცხოველი შეს. 1,24-
 პირუტყუთა, და მვეცთა და ქუეყარმივალთაჲ².

1. ვითარ აღვიჩნდა თქუენ ტაბლად იგი სიტყუათა დიდუელისათაჲ? რა-
 მითუ მე თავი ჩემი ვამსგავსე გლახაკსა ვისმე პატივის-მცემელისა სტუმრის-
 მოყუარებასა, რომელსა მნებავნ, რამათამცა იყო პატივ-ცემულთა ვითმე ტაბ-
 20 ლის განმზადებულთა და მდიდართავანი, და მრავალ-სასყიდლოსა სანთაგეთა
 უღონოებითა დააშრენის მეპურისმტენი, და მკოდოვნი | იგი სანთაგენი უხუად A 110 r
 წარმოღვნის ტაბლასა ზედა, ვიდრე-ღა ფრიადმან მან პატივის-მოყუარებამან
 მისმან უქმ ქმნის-ყუედრებამ იგი სიმკოდვისა მისისაჲ. ესრეთვე უკუე არს ჩუენი-
 ცა ესე, გარნა თუ თქუენ სხუებრ რასმე იტყუთ, არა უწყვი, გარნა ვითარიცა რაჲ
 25 არს, თქუენდა არა შეურაცხის-საყოფელ არს. და რამეთუ არცა ეღისესგან
 იჯმენს მაშინ, ვითარიცა უნდოდ პატივის-მცემელისა მეგობართა მათ მისთა, და-
 ლაცათუ ეხლითა ველურითაჲ ისტუმრებდა მათ.

30 ვისიღე შეჯული საბის-მეტყუელე|ბისაჲ, რომელი-იგი არათუ თავით ჩემით B 204 r/b
 მოვიპოვე, არამედ სხუათა მიერ აღწყვირლსა მივიმთხვე. რომელნი-იგი არა
 შეიწყნარებენ ზოვადსა მას გულისკმის-ყოფასა წყვილთასა, და წყალსა არა

1 უკუთუთუ A.—6 პატივ გცემს EF.—7 მიერთგნ E.—10 განცხადებულებმა EF.—11 გული G,
 ყლითავე H, იესოს EFG.—14 თავი მეტყუად D.—15 სიტყუაჲ ესე abs. D.—18 მე abs. EF, ვი-
 11 2
 სამე G.—21 სანთაგენი EF.—22 წარმოღვნის G, მან ყხს. G, პატივის მოყუარებმან C.—23 უკუეუ A.
 —24 რასამე G.—28 საბის-მეტყუელეებისა A, არათუ B.

¹ A-ში თავდაპირველად წერებულა „პატივ გცემს“, მაგრამ შემდეგ „მ“ ანუშლითა,
 რომელიც მკრთალად ახლაც ჩანს.

² ძეგულში სათაური ასეა მოცემული: „Περὶ χερσῶν“ („ცხვილთათჳს კმელისა-
 თაჲ“). ქართულში ეს სათაური ნათარგმნი არაა, სამაგიეროდ მიბლიდენ თველი ციტატა ჩამა-
 ბებული (შეს. 1,24).

წყლად იტყვან, არამედ სხუად რადმე ბუნებად, და თევზსა, ვითარ-იგი მით
 ჰმებაეს, ეგრეთ თარგმნიან, და მვეცთა, და ქუეწარმავალთა დაბადებასა თჳსთა
 ეტუთა მიმართ გარდააქცევენ და თარგმნიებენ, ვითარცა სახელ სიზმართ-ამჴს-
 ნელთა ძილსა შინა გამოჩინებულთა სარცრებათა თჳსისებარ ნებისა აღგმნიან.
 ხროლო მე თიგია რამ მესმის, თივადვე გულისჴმა ეპყოფ, და ნერგსა, და თევზ- 5
 სა, და მვეცსა, და პირუტყუსა, ვითარცა ითქუა, ეგრეთ შევაწყწარებ. და რა-
 მეთუ «არა | მრცხუნენის სახარებად ღმრთისაჲ».

A 110 v
 რომ. 1, 16

და არცა ვინაითგან რომელთა-იგი სოფლისათჳს აღწერეს და მრავალი
 თქუეს სახეთათჳს და ხატთა ქუეყანისათა, ვინათუ მრგულ არს, ვინათუ ბურ-
 თჳს სახე, ვინათუ ფეშხუემის მსგავს და ფიალ ყოვლით-ეკრძო და მოხუეწილ, 10
 ანუ თუ ლაქნის სახე და შუგა ღრმა (და რომელთა-იგი სოფლისათჳს აღწე-
 რეს, ყოველთავე ამით ეტუთა შთავარდეს და თუთოეულად ერთმანერთი დაამ-
 წესეს), და ამისთჳსმცა ეჭონენ, ვითარმედ ჩუენი ესე „სოფლის დაბადებაჲ“
 უსაწყწუნელს არს უფროდს მათსა, ვინაითგან მოსე, მონამან უფლისამან, არა-
 რად თქუა ხატთათჳს ქუეყანისათა, არცა აღწერა, ვითარმედ საზომი და სიგრცე 15
 ქუეყანისაჲ არს | ათთურამეტი ბევრი სტადიონთაჲ, და არცა განზომა, თუ რა-
 ზომი ჰავრი ეტევის აჩრდილსა ქუეყანისასა ქუეშე-ეკრძო | მისსა სლგასა მზისა-
 სა. და თუ ვითარ მიეხლის რად მთოვარე აჩრდილსა ქუეყანისასა, მოაკლდის 20
 მის. და ვინაითგან დადუმნა იგი მისგან, რომელი-იგი უწმარ იყო ჩუენი და
 არად სარგებელს, ამისთჳსმცა უდარეს შეგვრაცხენა სიტყუენი სულისა წმიდისა- 20
 ნი განცთუებულისა მის სიბრძნისა? და არა უფროდსად ვადიდებდე და ვამად-
 ლობდე, | რომელმან-იგი არა უცალო ყო გონებაჲ ჩუენი ამოგებათა მიერ, არა-
 მედ ყოველივე აღსაშენებელად და დასამტკიცებელად სულთა ჩუენთათჳს აღ-
 წერა და განავო? რომელთათჳს იგი ეჭონებ, ვითარმედ ვერ ცნეს მათჲ და
 იგავთა რათმე და სახის-მეტყუელებათა მიერ რეცა პატიოსანი რამე გულის- 25
 წმის-ყოფად თჳსისაგან გონებისა ჴელ ყვეს შემოღებად წერილთა ზედა. და ესე
 არს ენებაჲ იგი ბოროტი, რაჲამს სიტყუათა სულისათა უბრძნეს გამოჩინებდენ
 თავთა თჳსთა და მიზებითა თარგმნიებისათა თჳსსა მის შემოიღებდენ. არამედ
 ისინიედ, ვითარ-იგი წერილ არს.

PG 189
 B 204 v/4

A 111 r

2. რამეთუ იტყვს: «გამოიღენ ქუეყანამან სული ცხოველ პირუტყუთა, და 30
 ნვეცთა, და ქუეწარმავალთაჲ». გულისჴმა ყვე სიტყუად ღმრთისაჲ მორბედი
 დაბადებულთა შორის, რომელმან-იგი მაშინ იწყო და ვიდრე აქამომდე იქმს,
 და სრულებდ მიიწევის და აღსასრულად, ვიდრემდის აღსრულოს სოფელი.
 და ვითარცა იგი ბურთუსა, რაჲამს ვინ უხეტენის ვინმე აღგილსა შთამართსა,
 თჳსისაცა სიმარგულისაგან და ადგილისა მის-ცა სიმარჯჳთა შთაგორავნ იგი შთა- 35
 მართ, ვიდრემდის შეემთხვის ნას ადგილი რამე ვაკე, ეგრეთვე ბუნებაჲ არსთაჲ
 ერთითა ბრძანებითა აღიძრა, და შობითა, და ხრწნილებითა დაბადებულ-
 თათა | დის, და წარებატების, და აღორძინების, და მოაკლდების, და ნათე-

A 111 v
 B 204 v/b

2 დაბადებისა F.—3 სახელ abs. B, სიზმართ-ამჴსნელნი B.—12 თითოეულად B, თუთოე-
 ულმენ F.—13 ვჭონებ G, სოფლისა B.—14 ამ'თსა EF.—16 ათურამეტი B, სტადიონი D.
 —21 მის მისთვის B, არა რა F.—25 რათამე G.—29 ისინიეთ F.—31 მვეცთა ცხოველთა EF.
 —34 ვინ abs. B.—36 შეემთხვის D.

სავთა შემდგომებასა მსგავსებითა ჰმარხავს და აცხოვნებს ვიდრემდის თუთ მას აღსასრულსა მიიწიოს. რამეთუ ცხენსა ნაცვლად ცხენისა შემოიყვანება, და ლომსა—ლომისა. და არწივსა—არწივისა, და თუთოელსა ცხოველსა შემდგომითი-შემდგომად ნაცვლითა წარმოაჩინებს და ვიდრე აღსასრულამდე ყოველისა განავრძობს მათ. და არა რომელი ჟამი განპრკუნის თუთებასა ცხოველთასა, არამედ ვითარცა აწ-ლა ქმნილნი მარადის ბუნებისა მიერ. ვლომით შემოვლენ სოფლად და სრულენითა თანა-წარტევიან ჟამთა. «გამოიღენ ქუეყანამან სული ცხოველი». ესე ბრძანებდა დაშთა ქუეყანასა შინა, და არა დასცხრების იგი მსახურებად ბრძანებასა დამბადებელისასა; და რომელიმე შემდგომებისაგან 10 წინა-ყოფილთასა შემოვალს სოფლად, და რომელიმე ვიდრე აქამომდეცა თუთ ქუეყანისაგან ცხოველ იქმნების თავით თუთით.

რამეთუ არათუ მჭორინავნი ოდენ აღმოვლენ წვშათაგან, არცა სხუანი ბეგრეულნი თესლნი მფრინვალენი ჰაერთა შინა, რომელთაგანნი უძრავლესნი უსახელო არიან სიწლომასათუხ მათისა, არამედ და თავცვა და მუღარი მისგან 15 ეე აღმოეცენებიან. ვიდრე-ლა თეზაიდას ეგვბტისასა, რაჟამს წვშის მძაფრად სიტყვასა, | მყის ყანისა თაღუთა მიერ აღიესის ქუეყანა იგი. ხოლო გრძელ-თეც- შთა დაბადებდა არა სადათ | უწყით სხუაჲ, არამედ უყეთაგან; რომელთა შემდგომებია არცა კუერცხისაგან არს, არცა სხვა რაჟამე მიზეზისა, არამედ ქუეყანისაგან არს შობაჲ მათი და არსებაჲ. «გამოიღენ ქუეყანამან სული ცხოველი».
20 პირუტყუნი ქუეყანისაგან არიან და | ქუეყანად მიმართ ხედვენ, ხოლო კაცი ნერგ არს ზეცისაჲ, და რაგოდენ იგი ხატითა ჯორცეელისა დაბადებისათა ჟღერეს არს პირუტყუთასა, ეგოდენ უფროს ჰატიგითა სულსაჲთა აღმატებულ არს. და ვითარ არს ხატი იგი ოთხ-ფერტაჲ?—თავი მათი ქუეყანად და- 25 დრეკოლ არს, და მუცლისა მიმართ ხედავს, და თუთს განსუენებასა მისდეს იგი ყოვლითა სახითა. ხოლო შენი თავი ზეცად მიმართ აღპყრობილ არს, და თუალ-ნი შენნი ზეცად მიმართ ხედვენ. და უკუეთუ სამე ენებთა ჯორცეთათა შეურაცხ ჰყო თავი შენი და მუცელსა ჰმონებდენ და ბილწთა გულის-თქუმითა, «ჰბაძევი პირუტყუთა უგუნურთა და მიემსგავსენ მათ».

A 112 r
PG-192
B 205 r/a
სს. 48,12
კოლ. 3,1
ფილ. 3,22
ებრ. 12, 22-23.
A 112 v

სხუად არს ზრუნება შენი, რომელი გშუენის, რაჲთა ზეცისასა ეძებდენ, 30 «სადაცა იგი ქრისტე არს». და რაჲთა უზეშთაჲს ქუეყანისათა იყო გონებითა. ვითარცა გამოიხატე. ეგრეთ განავე ცხორებდა შენი. და გაქუნდნი მოქალაქეობაჲ შენი ცათა შინა. რამეთუ ჳეშმარტი მამული შენი არს ზეცათა იმრუსა- 35 ლეში და თანა-მოქალაქე და მეგობარ—პირშმონი იგი, აღწერილნი ცათა | შინა.
3. აწ უკუე არათუ ქუეყანასა შინა მდებარენი სულნი პირუტყუთანი წარ- 35 მოჩნდეს, არამედ ერთბამად ბრძანებითა დაიბადნეს ჩემქსა შინა. ხოლო ურთ არს სული პირუტყუთაჲ; და რამეთუ ერთ არს გამოსახველი მათი, ესე იგი არს¹ პირუტყუებაჲ, ხოლო თუთოელი ცხოველი თუთო-ფერტებითა მრავლითა

3 თითოფულსა B.—15 თებადას ACEF.—16 ყანანი B.—21 რაოდენ B.—22 ჟღერეს არს B.—28 პირუტყუთა AE.—34 უკუე A.—36 ესე იგი ეფვიეთარი B.—37 თითოფული B, თითო-ფერტებითა B.

¹ ამ სიტყვათა ნაცვლი „ეკვიეთარი არს“ B-ში ტექსტში არ გამოხეულა და ამაზე მიუწერიათ ტექსტისავე ხელითა და მდლნი.

განყოფილ არს: ძლიერ არს და კეთილ ჯარი, და მცონარ ვირი, და მღუ-
 ლარ ცხენი გულის-თქუმისათჳს ჯდალთაჲსა, და უჩუქველ და უწურთელ მგელი,
 და მზაკუვარ მელი, და მოშიშ და ჯაბან ირემი, და შრომის-მოყუარე ჯინქვე-
 B 205 r/b ლი, და მმადლობელ ძაღლი და სიყუარულის | მოჭსენე, რამეთუ ვითარცა და-
 იბადა თუთოეული მათი, მყის მი-ხოლო-ილო თუხებამ იგი და განკუთვნილებაჲ 5
 ბუნებისა თვისიჲა.

ლომსა თანა იშვა გულის-წყრომაჲ და მარტოდ ცხორებამ, და არა თა-
 1 ნა-ზიარებამ ტომთა მისთაჲ. რამეთუ ვითარცა მძღავრი რამე პირუტყუთა ბუ-
 ნებითისა სილაღისაგან სწორებასა მრავალთასა არა თავს იღებს, ვიდრე-ღა
 არცათუ გუშინდელსა საზრდელსა შეიწყნარებს, დაღაცათუ მივიძიხოჲ იგი 10
 ნეშტსა თვისსა ნადირებულისასა, რომელსა-იგი ესევეითარი მისცა ორდონამ ვში-
 A 113 r საჲ ბუნებამან, ვიდრემდის მრავალნი ცხოველთაგანნი წარმატებულნი | მისნი
 სიმალითა, ზახილითა ოდენ თუსითა მოინადირნის. მძვანჯრე არს ვეფხი, და
 მკუთ, და მახულ მიმართებითა, რამეთუ შეზაეებულ არს ჯორცთა შინა მისთა
 სინოტიცსა თანა სისუბუქე და მიუდღს იგი აღძრვათა სულისა თვისისათა. მედ- 15
 გარ არს დათუ ბუნებით და მძივე, და განთუხებულ სახითა, და მზაკუვარ გო-

PG 193 ნებითა, და თაწუნერ მოსიერობითა, და გჳან და განყინებულ ჯორცითა. | უკუ-
 თუ ველ ვყოთ სიტყუთ წარმოთქემად თუ რაოდენი არს პირუტყუთა თანა უს-
 წავლელად და ბუნებით თვისსა ცხორებისა მოღუაწებამ, ანუთუ ვანჭრძალად
 ათათა თუსთა და ცხორებად და ზრუნვად სულთა ჩუენთა აღვიძრნეთ, ანუთუ 20
 უმეტეს დავისაჯნეთ, რაჲჲს პირუტყუთაცა მსგავსებისაგან ნაკულუდევნ ვიპოვ-
 ნეთ. მრავალ-გზის დათუ მო-რად-იწყლის ღრმითა წყულულებათა მიერ, ყოვლი-
 თა ღონის-ძიებითა ჰკურნებნ ჲგესა თუსსა ფლომოდთა, რომლისა-იგი ბუნებამ

B 205 v,a ქმელ არს, და გამოტენნის მითა წყულუნი იგი თუსნი და განიკურნის. | და

A 113 v კუალად იხილო მელი, რამეთუ განიკურნის თავი თუსი ფისითა ფიქუსათა. ზო- 25
 ლო კუჲ განძლის რად | ჯორცითა იქედნისათა, ჰამითა ქონდრისა ველურისათ-
 ათა განერის ენებისა მისგან წამლიანისა, და გუელმან ენებამ თუალსაჲ განიკურ-
 ნის, ძოვის რად კამად. ხოლო ჰაერთა. შეცვალებისა წინაშესწარ-ცნობითა რო-
 მელსა გულისქმის-ყოფასა სიტყუერთასა არა დაჰფარენ? ვიდრე-ღა ცხოვარმან-
 30 ცა, მო-რად-ეხალის ზამთარი, უხარბეს ჰამითა საზრდელი, რეცა თუ საგზლად
 მომავალისა მის მოკლებისა. და კუალად ზროხათა მყუეარ-ჲჲ შეყენებულთა
 ჲჲმსა ზამთრისასა, რაჲჲს ბუნებითითა გრძნობითა გულისქმა-ყვიან მოწყენამ
 არისაჲ და მოახლებამ ზაფხულისაჲ, ყოველინევე ერთითა ერთობითა ზოსლით-
 ცამო ველად მიმართ ზედვიდიან და განსლგას ოზნდიან. და გამოიმეციებულთა-
 ცაგანმან ვინმე იხილო, რამეთუ ჯრძლამან ჯმელისამან ორნი კარნი იველოენის 35
 ჯურგლსა თუსსა, და რაჲჲს მოჰბერის ჩრდილომან, განაღის სამერთ-ჲჲროჲ
 იგი, და კუალად ბლუარი რად მოჰბერაენ, მიცვალის ჩრდილოდ-ჲჲრო.

2 ჯრდალთას G.—4 სიყუარულისა B.—5 თითოეული B.—8 პირუტყუთა B.—1 თუსსა G,
 ვისისა G.—12 ბუნებისაჲ E.—13 სიმალითა| სიმალითა G.—17 ჯორცითა| ჯორცითა B. 4
 —19 და + BC, გწკრძალულად E.—20 თუსთა და| თუსთათს A („თს“ განახლების შემდეგაა
 ჩაწერილი).—23 ჰკურნებენ I, ფლომოდთა B.—24 მით B.—26 კომ B, კუ EG.—35 იველოენისა
 B (ერთი „E“ სტრიკონხებით სწერია).—37 ბლუარი A, მიცვალის G.

- და რაჲ-მე არს, რომელი გუესწავების ჩუენ ამათ მიერ კაცთა?—არა ხოლო თუ მოღუწებამა ოდენ ღმრავისაჲ, დამბადებელისა ჩუენისაჲ, რომელი-იგი ყოვლით-ყერძო მისწუთების, არამედ რამეთუ პირუტყუთაცა შორის არს რაჲ-მე გრძნობამ? მომავლისაჲ, რამათა ჩუენცა არა ხოლო ცხორებასა ამას შეე- A 114 r
- 5 მსჭუალეოდით, არამედ მერჩისა მისთჳს საუკუნოჲსა გუაქუნდეს ყოველივე მოსწრაფებამ ჩუენი. არა ისწრაფთა თავისა შენისათჳს, ჳ კაცო? არა წინაჲსწარ დიუნჯოთა საწუთროსა ამას შინა მერჩისა მის საუკუნოჲსა განსუენებამ? არა მიხედლო იგავსა მას ჯინჭელისასა, რომელმანცა დაიუნჯის ზაფხულისგე საზრ- B 205 v/r-
- 10 დელი იგი ზაითრისამ? და არათუ ვინაჲთგან არ-ლა მოწუნულ არნ მქმენვა-რებამ იგი ზაითრისამ და ამისთჳს ცუდლამცა გარდაიგადა აწინდელი იგი ჟამი, არამედ გულს-მოდგინებითა რაჲთმე ულხინებელითა ჟუშაკობისა მიმართ ასწრაფებამ თავსა თჳსსა, ვიდრემდის კმა-საყოფელი საზრდელი დიუნჯისა საუნჯეთა თჳსთა; და არცა ესე ყვის მკონარებით, არამედ ღონის-ძიებითა რაჲთმე ბრძინთა საზრდელისა მის მყუეარ-ჟამ კმა-ყოფამ იველოვის. | რამეთუ მოჰკუეთის PG 196
- 15 მარცუალსა მას თავი და ესრეთ პირითა თჳსითა განკუეთის იგი, რამათა არა დაჯეჯილდეს, და უწმარ იქინეს¹ საქმლად მისსა. და რაჲჲს აგრძნის ნოტიობამ მისი, განაჲმის იგი. და არა ყოველსავე ჟამსა განიღის იგი საწმობლად; არამედ რაჲჲს გულისჲმა ყვის დაწუნარებამ ჰაერთად და მუდროებამ. ვინაჲ-ცა | არა სადა იხილო წჳმად გარდამოსლვად ღრუბელთაგან ჟამსა მას, რომელ- A 114 v
- 20 სა შინა აჲმობნ ჯინჯველი საქმელსა თჳსსა, რომელიმცა სიტყუამ მისწუთა, ანუ რომელიმან სასწენელმან დაიტთა, ანუ რომელიმცა ჟამი კმა იყო ყოველსავე თქუემად და მითხრობად ველოვანთ-მთავრისა მის საკრველებათა? ამისთჳს უკუე ვთქუთა ჩუენცა წინაჲსწარმეტყუელისა თანა: ვითარი განდიდნეს საქმენი შენ-ღჲ. 103,24 ნი, უფალო! და ყოველივე სიბრძნით ჰქმენ».
- 25 ვინაჲცა ვერ კმა არს ჩუენდა განმართლებად, ვითარმედ არა გვსწავიგის უმჯობესი ჩუენი საქმით, ვინაჲთგან ბუნებისა შუელითა უსწავლეულითა გამოჩნეჲამ უმჯობესისდა მოგვლებიეს. არა უწყია, თუ რაჲ უყო მოყუესსა შენსა კეთილი? ესე იგი არს, რომელი-იგი გენებავს, რამათა გეყოს შენ სხსა მიერ. და კმა არს. არა უწყია, თუ რაჲ არს | ბოროტი?² ესე იგი არს, რომელი-იგი შენ B 205 r/a
- 30 არა ვნებავს, რამათა გეყოს სხსაგან. არცა ერთი ველოვნებამ პოვეს პირუტყუთა წიგნთაგან, არცა გამოცდილებამ მოძღუროებისაჲ თივათა და ძირთა გამოძიებითაჲ და გამოწულივითა, არამედ თუთოეული ცხოველთაგანი ბუნებით მომპოვებულ არს თჳსისა ცხორებისა და მიუთხრობელი რაჲ-მე აქუს ბუნებისა თჳსისა მიმართ საკუთრებამ და თჳსებამ. A 115 r
- 35 4. ჰრინ უკუე და ჩუენ შორისცა სათნოებანი ბუნებით, რომელთა მიმართ თჳსებამ სულისაჲ არა არს სწავლითა კაცთაჲთა, არამედ თუთ ბუნებისა-

2 ღმრთისა B.—5 შევემშუთალოდით B.—6 ჩუენ G, ჰი G.—7 მისთჳს B.—8 დაიუნჯა B.—9 არღ! კართა B {კ¹ შემდგდროინდელი ჩაწერილი უნდა იყოს}, მქმენვაებამ AB (მითრე „მ“ A-ში სტრიქონზემთა).—11 ისწრაფებენ EFG.—14 მოვარაჲმ D.—16 იქმანს B.—22 უკუე AB.—32 თითოეული B.—34 მიმთა A, საკუთრებამ! საკრველებამ B.

¹ B-ში ეს სიტყვა პირველ ასოს („ი“) გარდა შედგდროინდელი ჩაწერილი.
² B-ში აქედან მოყოლებული ვიდრე 207 r/a-მდე ანალი ხელითა დაწერილი და A-სთან მისი საგოტრობი განსხვავებაც ამათ აისწმება.

ვან. რამეთუ ვითარცა იგი არათუ სიტყუაჲ რამჲე გუჲსწავებს ჩუენ სიძულელისა საღმობისასა, არამედ თავით თჳსით გუაქუს ჩუენ რიღობაჲ შემაწუებელისაჲ, ეგრეთვე სულსა თანა არს მიდრეკიჲ ბოროტისაგან თჳნიერ სწავლისა. ხოლო ბოროტ არს ყოველივე სენი და საღმობაჲ სულისაჲ, ხოლო სათონებაჲ, --სიცოცხელ არს სულისაჲ. და კეთილად ვიეთმე განაჩინეს სიმართლისა-
 5 თჳს, ვითარმედ არს იგი სიმტკიცე ბუნებისა საქმეთაჲ. რომელე-იგი უკუეთუ სიმართლისათჳსცა ვინ სულისა თქუას, არა შესცთეს ჯეროვნისაგან. ყინაჲცა წადილი თჳსისა და ბუნებითისაჲ უსწავლელად არს სულსა თანა. ამისთჳსცა ყოველთა მიერ საქმებელ არს სიწმიდე, და მითუალულ სიმართლეს, და საკრველ სიმწმენ, და სასწრაფელ გონიერებაჲ, რომელნი-იგი უფროჲს საკუთარ არიან
 10 სულისა, ვიდრე ჭორცთა სიმართლეს. «შვილითა გიყუარდენ მამა-დედანი, ნუ განარისებთ შვილთაჲ. ნუჟუჟე და ბუნებაჲცა არა ამასე იტყუას? არარას ახალსა გუამცნებს პავლე, არამედ საკრველთა ბუნებისათა განამტკიცებს.

115
 PG 197
 B 206 r/b

A 115 v | რამეთუ უკუეთუ ძუსა ლომსა უყუარან ნაშობნი თჳსნი, და მგელი იბრძვის ლეკუთა თჳსთათჳს, რად თქუას კაცმან, ოდეს მცნებასაცა ურჩ ექმნებოდეს
 15 | და ბუნებასა განწირყუნი|დეს? რაკამს ანუ ძე ავინებდეს სიბერესა მამისასა, ანუ მამაჲ მოროდ ქორწინებითა პირველთა მათ შვილთა თჳსთა დაივიწყებდეს? გამოუთქმელ არს სიყუარული პირუტყუთაჲ მშობელთა და შვილთაჲ ურთიერთარს, რამეთუ ღმერთმან, რომელმან-იგი დაჰბადნა, ნაკლულეგანებას მას სიტყუასაჲ გარდამატებულითა მით გრძნობისაჲთა ნუგეშინის სცა.
 20

რამეთუ ვინაჲ ბევრეულთა ცხოვართა შინა აღიძვრნის რაჲ კრავინ და განხლდის არვისაგან, იცნის ჳმაჲ დედისაჲ, და მისავე მისწრაფენ, და ეძიებნ თჳსისა მის სძისა წყართაჲ? და დაღაცათუ მკოდვ იყენიან ძუძუნი იგი დედისანი, მით კმა იყოფს და მით დასჯერდის, და მრავალთაგან სავესთა ძუძუთა თანა-წარაჰვდის, ვიდრემდის პოვის თჳსი იგი. და ეგრეთვე დედამან ბევრეულ-
 23 თა კრავთა შორის იცნის თჳსი იგი; ჳმაჲ ყოველთაჲვე ერთ არს, და ფრჩი ეგრეთვე, და სურნელემაჲ სწორ ყოველთაჲვე რავოდენი საყნოსელთა ჩუენთა მოიწვიეს, გარნა ეგრეთცა არს რამჲე გრძნობაჲ მით თანა უმახვლესი გრძნობისა ჩუენისაჲ, რომლისა მიერ იცნობს თვთოელნი მათი | თჳსთა თჳსებასა.

A 116 r
 B 206 v/a

არ-ლა სადა ჩნდიან კბილნი ლეკუსანი, გარნა ეგრეთცა პიროთა შურ 33 იგებნ შემაწუებელისაგან; არ-ლა იყენიან რკპანი ჳზობასანი, და უწყის თუ საღი იგი აღმოსკენდებიან საჭურველნი მისნი. და ესე ყოველი მათუწყებელ არს, ვითარმედ ყოველივე ბუნებითი უსწავლელ არს და თვთ-სწავლულ, და არარაჲ არს უწყსო, არცა განუსაზღვრებელ არსთა შორის, არამედ ყოველთაჲვე შორის იპოვების სასწაული დამბადებელისა სიბრძნისაჲ, და თავთა მიერ თჳსთა აწუენ-
 35 ბენ, ვითარმედ განზადებულად | მცველად ცხოვრებისა თჳსისა დაიბადნეს.

შნაწილო არს სიტყუასაგან ძალი, ხოლო ეწინ-ლა და სიტყუასა შესწორებულ გრძნობაჲ იპოვების მის თანა: რამეთუ რომელსა-იგი ბრძენნი სოფლისა-

12 ნუტუშ AB.—15 კაცმან abs. EI; ურჩ ექმნებოდეს EF.—19 დაჰბადა B.—22 ეძიებენ B.—26 თჳსისა F.—27 რათადენ B.—28 უმახვლეს B.—29 თითოეული შთსა B, თჳსსა abs. H, თჳსისა G.—30 შურ იგებენ BG.—32 საჭურველნი+იგი B.—33 ბუნებით G.—34 უწყსოა B.—35 დამბადებელისა B, აწუენებენ H.—36 ცხოვრებისა F.—37 შესწორებული B.

- ნი ფრიადითა მით ცხორებისაგან მოცალეებითა მსხდომარენი ძინად ჰპოებენ. ესე იგი არს გულისწმინ-ყოფისა და განზრახვისა შეთხზულებათა, ამას ჰპოებს ძალდი განსწავლული ბუნებისაგან თვისსა უშრომელად. რამეთუ გამოიკლევენ იგი კუალსა ნადირისასა, და რაჟამს პოის იგი მრავალ-სახედ მიმო-დაყოფილად და დაბნეულად, და პირად-პირადად დათხზნილად მიმოქცეულნი, იგი კუალნი მოისუნნის, და ვითარმცა გრძნობილსა წმასა აღუტყეებდა, და გამოკლევითა | მით ზრახვიდა და იტყოდა, ვითარმედ ამიერ წარსრულ არს ნადირი, ანუთუ იმიერ, გინათუ მას კერძოსა, გინათუ ამას, გინათუ ვითარმედ არცა იმიერ და არცა ამიერ, და მერმე, ვითარმცა რქუა, ვითარმედ სხუადცა რამელიმე კერძოდ გამოვიძიოთ და ესრეთ განქარვებითა ნატყუართა მით კუალთაათა პოვის ჰეშმარტი. რასამე უკუე იქმან უმეტესა, რომელნი-იგი სამწიგნობრეთა შინა სხენან მარლოვნად და წერენ მტყუერთა, და სამთა საძიებელთა საფილაფოსოთა სიტყუათაგან ორთა მით უკუნ არლუევენ, და ნეშტსა მას შინა ჰეშმარტებასა ჰპოებენ? ხოლო კეთილის-მოქსენებაჲ ცხოველისაჲ
- 15 მის ვითარ არა არცხუენს უმადლოთა მათ, ჰეგელს-მოქმედია მათ თვსთა მიმართ? რამეთუ მრავალნი ძალნი მოსწყედეს უდაბნოთა ზედა მოკლულთა მათ უფალთა მათთათჳს | წყალობითა, და სიყუარულითა და მწუხარებითა მათითა. და კულად მრავალნი ძალთაგანნი მჭურგელედ განრისხებითა და უხვდლომითა წინა-მძღუარ ექმნეს პოვნად კაცის-მკლველთა მით შეძიებელთა მათთა, და მისცენს ავაზანი იგი საშჯელსა. რამ-ნე თქუნს, რომელთა-იგი შემოქმედნი და გამომზრდელი თვის უფალი არა ხოლო თუ არა უყუარს, არამედ მეგობრადცა მოიგებენ მათ, რომელნი-იგი | იტყვან ღმრთისათჳს სიტყუევსა, და მისვე მათსა ტაბლასა თანა ეზიარებიან და თუთ მას ჰამასაცა შინა მზრდელისა მის გმობასა თავს იღებენ?
- 25 ნ. პრამედ კულად აღვიდეთ ხილვად დაბადებულთა: ადვილად მოსანადირებელნი ცხოველნი მრავლის-შშობელ არიან. ვინაჲცა ფრიად შობენ ყურდგელნი, თხანი და არნნი¹ ზელურნი ტყუებთ-შშობელ არიან, რამათა არა მოაკლდეს ნათესავსა მათსა განლევითა ჯორცის-მჰამელთაათა. ხოლო ცხოველთ-განმხზრწნელნი იგი მითრიედ-შშობელ არიან: ვინაჲცა ერთისა ღმრთისა ძინად სამე იქმნის დედა ძუე ღამი. რამეთუ, ვითარცა იტყვან, განაპის საშოა ფრჩხილთა თვსთა სიმზახლითა და ეგრეთ გამოვიდის; და კულად, იქედნენი შეშჰამენ საშოთა და გამოვლენ, და ღირსსა სასყიდელსა მიაგებენ მშობელთა მათთა. ესრეთ არარაჲ არს ასსთაგანი განუგებელ და უღრუჳ, არცა უნაწილო ზრუნვისაგან, რომელი შეეტყუების მას. და უკუეთუ ეგრძონი იგინი ცხოველთანი ვა-
- 30 მოიძინე, და შეწყობილებაჲ ასოთა² | მათთაჲ იხილო, ჰპოვე, რამეთუ არარაჲ ნამეტნაეი შესინა მათ დამბადებელმან, არცა რამ მოაკლო საჭიროთაგანი.

A 116 v.

B 206 v/b.

PG 200 A 117 r.

B 207 r./z.

¹ ჰპოებენ G.—3 გნსწავლულისა B, გამოიკლევენ B.—4 მიმო-დაყოფილად| მიმო-დაბნეულად B.—10 ნატყუარითა DEF, მით მით EF.—11 რასმე G, უკუე AB, იქმანი იქმნა G.—13 საულისფოსოსთა BDF.—18 მრავალთა B.—20 მათთა| მათთა C, მათ თანა G.—24 თავს იღებენ F.—26—27 ვინაჲცა—არიან ახს. C (ex hominoteleuto).—28 ყურდღელნი D.—33 არს. ახს. EF.—34 რომელი რ' EF, ცხელნი BDF.—36 მით| რა G.

² D-ში ამ სიტყვაზე მითითებით სწვრია: არნი გარეულნი ცხოვარნი. დ'.

³ აქამედ B-ში ანალი ხელია (იხ. გვ. 107, შგნ. 2).

A 117 v კორცის-მკამელთა მათ ცხოველთა კბილნი მახუნნი შეუმზადნა, რამეთუ ესრეთ საწმარ-იყენეს სახისათჳს საზრდელისა ნათისა. ხოლო რომელთა-იგი კბილნი | უსუსურ არიან და განმზოგებელ საზრდელისა, შეუმზადნა მათ მრავალფერი და თვით-სახე საუნჯე და ქურჭელი სამარხავად საქმლისა მათისა. და რამეთუ პირველი იგი დაწულილებამ საზრდელისა არა კმა ეყოფოდა მით, ამისა 5 თჳს განავო, რადთა შთანთქმული იგი ტუალად აღმოიციონნონ და აღმოცონნითა მით დააწულილონ, და ესრეთ იქმნეს საწმარ აღმოცონნელისა მისი და ამისთჳს არა უქმად მდებარე არიან ცხოველთა შორის ქუსეტნი, და იქუნანნი, და მრავალ-ურჩნნი, და წელ-სხუნნი, არამედ საჭიროსა და თანა-წარუელასა საქმარსა აღასრულებს თვითოეული მათი. 10

ზრძელ არს ყელი აქლებისა; და ამისთჳს შეიზადნა იგი ვრძელად, რადთა შეესწორებოდის ფერტა და მისწულებოდის მდელისა და საძოვარსა, რომელთაგან-იგი არს ცხორებამ მისი. მოკლე არს და შთასუშულ მკართა შინა ყელი დათჳსად, და ლომისა, და ვივრისა, და ვეფხისა, და ავაზისად და ყოველთაჲ მსგავსთა მითთად, რამეთუ არა თივთავან არს საზრდელი მათი, არცა 15 იძულებიან ქუქყანად მიმართ დადრეკად, რამეთუ არიან იგინი კორცის-მკამელ და ნაღირობასა ცხოველთასა კმა იყოფენ.

A 118 r არს ცხოველი ესე, და კინნ-და და უფროსს | ოთხ-ფერტთა ვემლისთა, განსაკრ B 207 r/1/2 თომელად მხილველთა მისთა დაბადებულ, და ჯერ | იყო, რათამცა იყო იგი ზრქელ და შემტკიცებულ აგებულებითა. და უკუთოუმცა დიდი და შესწორებულ ფერტთა შემწულ იყო ქელი მისი, ძნიად დასამჭირველმცა სანე იყო PG 201 | გარდარეულითა ნით სიმომითა და მიიზიდვოდემცა იგი ქუყანად მიმართ ქუქ-დადრეკისა მისისათჳს. ხოლო აწ თავი მისი | მცირედთა ზურგის-ტულათა და ქედის-ნაწევართა შემტკიცებულ არს; და აქუს ნიწური იგი წინა-მცურვა-25 ლი აღმასრულებლად საწმარსა ქედისასა, რომლისა მიერ მივიდებს საზრდელსა და სასუმელსა; და ფერჯნი მისნი არიან თვნიერ საქციელთაჲსა, ვითარცა სუეტნი რამმე შესხივებულნი და შეერთებულნი, რადთა განამტკიცებდენ სიმძიმესა მისსა. რამეთუ უკუეთუმცა იყენეს ფერჯნი იგი მისნი ლბილ, და ნელდ, და მედრეკან, ზედამხ-ზედამცა ჰბრკოლდებოდეს და აღმოეყრებოდეს ნახსმან-30 ნი, რაჲამს იგი დაბრკოლებად და აღმართებად სიმძიმისაგან გუამისა ვერმცა კმა ეყენეს. ხოლო აწ, მცირე კოჭი მოკიდებულ არს ფერჯთა პილოასთა, და არცა სადრეკელი აქუს და არცა მუწლი. რამეთუ ვერმცა სამე იტვრთა მსხლეტ- A 118 v რებამან მან საქციელისამან სიზრქე იგი ჯორცთა მისთად მიიორყევის | და მძრწოლარებისათჳს. ამისთჳს საწმარ იქმნა სივრძე იგი ნიწურისა მისისად, რად-35 თა შთასწუთებოდეს ვიდრე ფერჯთა მისთამდე. არა ხელდავა ბრძოლათა შინა,

1 უზზადნა DEF.—4 თითო-სახე BF.—9 მრავალ-ურჩნი G.—10 აღასრულენ A („ს“ სტრიქონზევით სწერია სხვა მდენით), აღასრულებენ El G, თითოეული B.—12 მისწუთებოდის B, მდელთა EF.—22 სამე abs. B.—24 ზურგისა-ტულათა B.—25 ქედისა-ნაწევართა B.—29 იფუნეს A.—30 მედრეკან+და G, ნახსმანი+იგი D.—34 საქციელთაჲ B.—36 ჩასწუთებოდის B, მისთადმდე F.

1 A-ში ეს სიტყვა სტრიქონზევით სწერია სხვა მდენითა და სხვა ხელით.

რამეთუ, ვითარცა გოდრაღნი რამე სულიერნი წინაჲჟღერნ ბანაკათა? და ვითარცა პორცუთა რამეჲ ვორციელთა საზარელ არს ზედა-მისლგაჲ იგი მათი და განწყობანი იგი წინაღმდეგობითნი აღჭრინან; და უკუეთუჲცა | ფერქნი იგი არა B 207 v/a შეეტყუებოდეს გუამსა მისსა, არცათუ მცირედ-ჟამმცა ცხონდა ცხოველი იგი.

5 ხოლო აწ, იტყვან ვეითნიმე, ვითარმედ სამას წელ და უმეტესცა ცხონდების პილოჲ; და ამისთვის არიან ფერქნი იგი მისნი მყარ, და უშუქლო, და შეყიულ ნასხმანნი მისნი. ხოლო საზრდელსა, ვითარცა ვთქუთ, წინამძღუარი იგი ნიჩური მისი ქუეთი აღმართ მიაწევს მისსა, რომელი-იგი არს გუელის-სახე რამე და ლბლ ბუნებით. ვინაცა ჭეშმარიტ არს თქუმული იგი, ვითარმედ დაბდე-

10 ბულთა შორის არცა ნამეტნავისა შესაძლებელ არს პოვნაჲ, არცა ნაკულისაჲ. ესე უკუე და ესე ვითარი სიდიდითა მონად მოგუცა ჩუენ ღმერთმან (ვიდრე-ღა სწავლასა აგრძნობნ და გუემსა მითუალაენ), განცხადებულად გუასწავებს ჩუენ, ვითარმედ ყოველივე დაუშორჩილებიეს ჩუენდა, რამეთუ ხატად თესად შეგუქმნა ჩუენ დამბადებელმან. და არა ხოლო თუ დიდთა | მით ცხოველთა A 119 r

15 შორის ოდენ განიცდების გამოუკულებელი იგი სიბრძნე დამბადებელისაჲ, არამედ მცირებთა მათცა მით შორის არაით უნაკულესი მათსა: შერბების საკრეველებიჲ. რამეთუ ვითარცა იგი არა უმეტეს მიკვრს დიდთა მით მათთა მწუერვლთათს, რომელნი-იგი მახლომელ არიან ღრუბელთაჲსა, და სამარადისოდ ნეფებითა მარლის ჰმარხვენ ზამთარსა, არამედ ვეროვანთა ზედაცა ღრმთაჲ,

20 რომელნი-იგი არა ხოლო თუ ნეფებისა დაქოლისაგან ოდენ გამშორებულ არიან, არაჲდ სამარადისოდ სიტყოსაცა და მყუდროებასა ჰაერისსა ჰმარხვენ. ეგრეთცა ცხოველთა აგებულებასა შინა არა უმეტეს მიკვრს მე სიდიდე იგი პილოჲსაჲ, არამედ თავსათუსცა, რომელი-იგი საშინელ არს პილოჲსა. და ვი- B 207 v/b ნათუ მწულლისა მისთვის ღრიალთა ისრისა, ვითარ გამოადრუეა¹ იგი ჯელო-

25 ვანთ-მოძღუარმან მან, ვითარცა სტური, რაათა მიერ დასთხევდეს გესლსა თესსა მოწყულთა მით ზედა მის მიერ. და ნუმცა ვინ აბრალბს ამისთვის დამბადებელსა, ვითარმედ შექმნა გესლიანი ცხოველი განმხრწნელი ცხოვრებისა ჩუენისანი. | უკუეთუ არა, მასწაველსაცა აბრალბდენ, რომელი წესიერებად PG. 204 მოიყვანებს² სიმარტეგსა ყრმათასა, და წყლულებითა და გუემითა ბილწსა მას

30 და არაწმიდასა განაბრძნობნ.

6. ბამომცდელ სარწმუნოებისა არიან მკენი: ეუკუეთუ ესაჲ უფალსა, ფს. 90,13 | ასბიტსა და იქედნესა ზედა ხვდოდი შენ. და დასთრგუნო შენ ლომი და ვე- A 119 v შაბი. და გაქუდდეს სარწმუნოებისა მიერ: კელმწიფებდა დათრგუნვიდ გუელსა ზედა და ღრიაკალსა. არა ზედაჲ პავლეს, ვითარ იგი შეპკრებდა რაჲ ქარქუტ- საქ. მოკ- 35 სა და იქედნე [დამოეკიდა ჯელსა? ვერცათუ ერთი შეამთხვა, მას ენება ამის- 28,3-6

2 ზედ-მოსლტა D, ზედა-მისლი G.—3 I იგი abs. F.—5 ცხონდების B.—6 იგი abs. EF.—14 არათუ მრ D.—16 მათ abs. B, მათსა მით B.—17 მათთა მათთა C, მწუერვლთათს AF.—19 ნეფებითა+B, ვეროვანთა G, ზედაცა მით B.—21 არიარან B.—22 ვერეთმ D.—24 ღრიაკალთა F.—25 მან abs. F.—28 მასწავლებელსაცა G.—29 მოიყვანებნ B, მოიყვანებდეს G.—32 ზელოდ F, I შენ abs. B, დასთრგუნე B.—34 ღრიაკალთა EFG.

1 E-ში ამ სიტყვაზე მითითებით აშიაზე სწერია: просверляют.
 2 A-ში თავდაპირველად წერებულა „მოიყვანებდეს“.

თქს, რამეთუ სახე იყო სარწმუნოებითა. წმიდა იგი. ხოლო უკუეთუ ურწმუნო ხარ, გეშინოდენ ნუ მკეცთავან, არამედ უფროასად ურწმუნობისა შენისაგან, რომლისა მიერ ყოვლისავე ხრწნილებისა განსალევენელ ჰყავ თავი შენი.

არამედ ვაგრძნობ, ვითარმედ ითხოვების ჩემგან აღრითვან „დაბადებისათჳს კაცისა“ სიტყუდ და ვითარმცა მესმოდა გულისაგან მსმენელთაჲსა დაღადებამ, ვითარმედ ჩუენი იგი ვითარ რაჲ არს, ბუნებით გუესწავების, ხოლო ჩუენ თუთ თავთა ჩუენთა უმეცარ ვართ. იძულებით უკუე თანა გუჲც ამის პირისათჳს თქუმაღ, და განვდებად მცონარებისა, რომლითა-ესე შეპყრობილ ვართ. რამეთუ ქეშმარიტად საგონებელ არს, ვითარმედ უძნელეს არს ყოვლისავე ცნობაჲ თავისა თჳსისაჲ. რამეთუ არა ხოლო თუ თუალი ოდენ ხელდაეს ყოველსავე გარეშესა, და თავისა თჳსისა გერ ძალ უც ხილვად, არამედ თუთ იგიცა ვონებამ ჩუენი უქროთა ცოდვთა მახვლად განიცდის, ხოლო თჳსთა ნაკულუევანებათა გულისწმის-ყოვად მცონარ არს და გვან. ამისთჳს და აწცა, უტხონი ესე საქმენი მახვლად წარმოაჩინნა სიტყუამან ჩუენმან, ხოლო თჳსთა საქმეთა გამოძიებად მედგობითა და მცონარებითა აღსავსე არს. და დაღაცათუ არა უმეტეს იცნობების ცისაგან და ქუეყანისა ღმერთი ვითარ-იგი აგებულებისაგან ჩუენისა, უკუეთუ ვინმე გულისწმის-ყოფით გამოიკულევდეს თავსა თჳსსა, ესე ვითარცა იტყუა წინამაწარმეტყუელი, ვითარმედ «საკრველ იქმნა ცნობად შენი ჩემგან»; ესე იგი არს, ვითარმედ თავი ჩემი გულისწმა ვყავ და მის მიერ გარდამატებულვებამ იგი სიბრძნისა შენისაჲ ვისწავე.

ღა თქუა ღმერთმან: გექმნეთ კაცო». სადა არს აწ ჰურიად, რომელი-იგი პირველ ამისსა ქეშმარიტებასა იცილებოდა, რაჲამს-იგი ღმრთის-მეტყუელებისა ნათელი, ვითარცა სარკუმელთა რათმე მიერ ბრწყინვალეთა ბრწყინვიდა, და მეორესა პირსა საიდუმლოდ წარმოაჩინებდა, ხოლო განცხადებულდ არ-ღა გამოჩინებულ იყო? რამეთუ ესრეთ იტყოდა, ვითარმედ თუთ ღმერთი ეტყოდა თავსა თჳსსა და წარჰრევიდა, ვითარმედ მან თქუა და მან ქმნაო «იყავნ ნათელი და იყო ნათელი». იყო უკუე და მაშინცა თქუმულთა მათ მისთა უჯგროებისა მხილვებამ ცხად, და საჩინო, და ადვილ.

რამეთუ რომელმანცა მკედელმან, ანუ ხურომან, გინა მეგამლემან მარტოდ მჯღობარემან ორღანოთა მათ ზედა გელოვნებისათჳს, რაჲამს იგი არავინ არნ შემწე მისა, ჰრქუამცა თავსა თჳსსა, ვითარმედ ექმნეთ დანაკი, ანუ აღვაგოთ საწნელო, ანუ თუ შევექმნეთ მოგუნი! ანუ არა დუმილით აღსარულბნა გელოვნებასა მას თჳსსა? რამეთუ ქეშმარიტად ბოროტისა სიციბილისა სიტყუანი არიან ესე, რაჲათამცა დაჯდა ვინმე თავისა თჳსისა მთავარდ და ზედა-მდგომელად, და უფლებითცა | ასწრაფებდა თავსა თჳსსა და გელმწიფებითა ფრიალთა და აშრომებდა! გარნა ვინამთგან თუთ თავადისა უფლისა ცილის-წამებად არა დაიცონეს, რადმცა არა თქუეს, რომელთა-იგი აქუს ენაჲ წურთილი და განში-

B 208 r/a

A 120 r

ეს. 136.6

შეს. 1.26

შეს. 1.3

A 120 v

B 208 r/b

PG 205

3 ყოვლისა B.—7 თანა გუჲას D, თანა გუჲაცს F.—11 ძალ უქს D, ძალ უქს F.—12 ცოდვათჳს ზედვითა G.—22 ამისა B.—23 რათმე G.—24 პირისა G, საიდუმლოდ A.—25 რამეთუ abs. B.—29 მექედელმან მებედველმან A, გინა ანუ F, მეგამელმან B.—32 მოვჯ F.—33 მას abs. G.
 1 E-ში ან სიტყუავნ მითითებით აშთავ სწერია: მოგუნი—ჩემები.

- შუღლებული ტყუილისათჳს? გარნა ვნამ ესე აწ აღმოთქმული სრულიად დაჟყაფეს მათ პირსა. «და თქუა ღმერთმან: ვეძნეთ კაცი», მითხარ უკუე, ნუჟუჟუ აწცა მართუად პირი არსა? რამეთუ არა წერილ არს, ვითარმედ „იყავნ კაცი“, არა-მედ „ვეძნეთ კაცი“. ვიდრემდის-იგი არ-ლა იყო განსწავლადი იგი წარმოაჩინე-
 5 ბულ, სიღრმეთა შინა დაფარულ იყო ღმრთის-აქცნიერებისა იგი ქადაგებამ. ხოლო ვინაჲთგან იქნა კაცთა დაბადებისა სასოებამ, განწიშულდების სარწმუნოებამ და განცხადებულად უწყებულ იქმნების კეშმარტებისა იგი მოძღურებამ. ვეძნეთ კაცი». გესმის შ, მბრძოლო ქრისტჳსო, რამეთუ თანა-ხარსა და-მბადებლობისსა თანა-ზრახვას, «რომლისა-იგი მაერ შექმნა საუტუნენი, რომელ-
 10 სა უტვრთვან ყოველივე სიტყუთა ძლიერებისა თჳსისაითა. შბრ. 1, 2-3
 შარნა არა შეიწყნარებს სიტყუასა ღმრთის-მსახურებისასა მუჟდროებით, არამედ ვითარცა მვეცი | რამე კაცთ-მოძღუე, რაჲჲს შეეწყუდიის ვალიაკთა, A 121 r იბრძლუნენ და ვორაენ ვერთა მათ ზედა, და სიმწარესა და ველურებასა ბუნებისა თჳსისა აზუნენენ, ხოლო სრულ-ყოფად სიცოფისა თჳსისა ვერ შემძლე-
 15 ბელ არნ: ვერათცა მტერნი იგი კეშმარტებისა, ნათესავნი ჰურიათანი, შეიწარებულნი იტყუან, ვითარმედ მრავალ-პირ არიან, რომელთა მიმართ იქნა სიტყუაჲ ღმრთისაჲ, და ვითარმედ ანგელოზთა ეტყუას წინაშე მისსა მდგომარეთა „ვეძნეთ კაცი“. ჰურიავებრივი არს ტყუილი ესე კეშმარტად. და მათისა სიტკბი-
 20 ბერეულთა შემოიყვანებენ. და ძისა შურთაცხებისათჳს | განზრახვისა პატეისა B 208 v/a მონათა მიაჩემებენ, და ჩუნენ თანა მონათა მათ ჩუნენისა დაბადებისა უფლად გამოაჩინებენ. სრულ იქმნეს რაჲ კაცი, ანგელოზთა პატეისა აღიყვანების. ანუ რომელიცა დაბადებული შემძლებელ იყო სწორ-ყოფად დამბადებელისა? ისინე უკუე და შემდგომიცა: «სატად ჩუნენდა». რასა იტყუ ამისთჳს, ნუჟუჟუ ვერთი არსა
 25 ხატი ღმრთისაჲ და ანგელოზთაჲ? რამეთუ ხატი ძისა და მამისაჲ ერთ არს თჳნიერ ყოვლისა ცილობისა, და ესე ცხად არს, რაჲჲს ღმრთივ-შუნენიერად გულსჳვა იყოვებოდის ძალი ხატოვნებისაჲ, არათუ გორციელითა | ხატოვნებითა, A 121 v არამედ თუთებითა ღმრთიეებისაითა.
 ისინე შენცა, რომელი-ევე ხარ ახლის-მეტყუელთაგანი, რომელი ევე ჰურია-
 30 ებსა ჰმოციქულებ ქრისტანოზისა ჩემებითა. ვის ეტყუას, ვითარმედ „შეგავსად ჩუნენდა?“ და ვისმცა ეტყუდა სხუასა, გარნა მბრწინევალებსა მას დიდებისსა შბრ. 1, 3 და ხატსა გუამოვნებისა თჳსისასა, რომელი-ადივი არს ხატი ღმრთისა უხილა-ქლ. 1, 15 ვისაჲ? თჳსსა მას უკუე ხატსა ცხოველსა, რომელმანი-იგი თქუა, ვითარმედ | ეძი PG 208 და მამად ერთ ვართო და „რომელმან მიხილა მე, იხილა მამად ჩემი“. ამას ეტყუას: ibid. 14, 8
 35 ვეძნეთ კაცი ხატად ჩუნენდა. სადა ხატოვნებამ ერთ იყოს, მუნ სადა არს უმსგავსოებამ? და „შექმნა ღმერთმან კაცი“. არა თქუა, ვითარმედ „ქმნესო“, რამეთუ აქა მიპირდა სმრავალესა პირთასა და პირველისა მის მიერ ჰურისას სწავ-

1 აღთქმული A, აღუთქმული E.—2 უკუე, ნუჟუჟუ A.—6 განწიშულდების EF.—8 შრ G, დამბადებლობისსა BEF.—11 ღმრთის-მსახურებისასა F.—13 იბრძლუნენ B.—14 თჳსსა B, თვისისსა F, აჩუნენენ EF.—15 ქტისანი B.—18 ჰურიავებრივი A.—20 პატეისა G.—21 ანთ F.—24 უკუე A, იტყუან მისთჳს B, ნუჟუჟუ A.—25 ღმრთისა B.—26 ცილობისა A.—27 გორციელთა F, პატეივნებათა EF.—28 დგთაებისათა E.—33 მას abs. G, უკუე A.

ღის, ხოლო მეორისა ამის მიერ წარმართობასა დაძვინის და განკარაღულად აღიწერის ერთ-არსებისა მიმართ, რათა ძეცა გულისწმა ჰყო მამისა თანა და მის 1,27 მის 208 v/b
 ლად პირი შემწისა შემოიღოს, რამეთუ არა თქუა, ვითარმედ „ხატად მისა“, არამედ ხატად ღმრთისა; და რაჲ-მე უკუე აქუს კაცსა მსგავსებაჲ ხატოვნი-5 ბისაჲ და ვითარ გულისწმა იყოფების მსგავსებაჲ ღმრთისაჲ შემდგომითი-შემდ-
 გომად ითქუს მონიჭებითა ღმრთისაჲთა. ხოლო აწ ესე ოდენ-და ვთქუათ, ვითარმედ უკუეთუ ერთი არს ხატი, ვინაჲ მიიბოვე შენ გამოუთქუმელი ესე უღ-
 მრთობეჲ, რათა იტყოდი ძესა უმსგავსად მამისა? ეჲა უმადლოვებაჲ ესე! მსგავ-
 სებასა მას, რომელსა შენ ღირს იქმენ, მას არა მისცემა ქველის-მოქმედსა შენ- 10 სა? და შენდა რომელი-იგი მადლისაგან მოცემულ არს გენებაჲს. რათა ვგოს იგი შენ ზედა უცვალებელად, ხოლო რომელი-იგი ბუნებით აქუს ძესა მსგავსე-
 ბაჲ და თანსწორებაჲ მამისაჲ, არა ჯერ გიჩინა?

მარნა ამერიითგან დუმელსა გვბრძანებს ჩუენ მწუხრი ესე, რომელსა-იგი ადრევე წარუვლინებეს მზე დასავალით-კერძო, და ჩუენცა უკუე სიტყუაჲ ჩუე- 15 ნი აჲა დავაუღლოთ და ეჲა ვუყუენთ თქუმულნი ესე. რამეთუ¹ აწ შევახებთ სიტყუ-
 უბასა ამას, რათა აღვატყინოთ შური თქუენი. ხოლო უსრულესი იგი გამოძიე-
 ბაჲ წინა-მდებარეთა მათოჲს შემდგომითი-შემდგომად მივიზლოთ შეწყენითა სუ-
 ლისა წმიდისაჲთა. წარვედით უკუე სიხარულით ქს-მოყუარენო კრებულნი და ყოველისავე სანუჯვარისა და მრავალ-წილთა სანოაგეთა წილ თქუმულთა ამათ 20
 A 122 v წესებითა | შეამკობით პატრიოსანთა მათ ტაბლითა თქუმულთა.

შტკუენოღენ არეანოსთა და უმსგავსთა! მართლ-უკუნ იქეციენ ჰურიად, იხარებდინ მოძღურებითა ქეშმარიტებისაჲთა ღმრთის-მსახური, და იდიდებო-
 ღდენ უფალი, რომლისაჲ არს დიდებაჲ, და ძლიერებაჲ უკუნითი უკუნისანდ-
 ამენ.

25

ტექსტის ბოლოს ყველა სელნაწერში (ABCFG) გარდა E ხელნაწერისა, არის გიორგი მთაწმიდელის ანდერძი, სადაც შემდეგი იკითხება:

დავხრულა „ექსტობა დოქთაჲ“ წმიდისა ბასილისი ბრწყინვალედ და დიდოვ-
 მუნიერად მადლითა სულიხსა წმიდისაჲთა. ვინ სწერდგთ ნუსხასა ჩუენსა, ნუ ეს-
 289 r/a რეთ სწერთ ვითა ჩუენსა ნუსხასა, რამეთუ ჩუენ პირუტყუ|ვართ დ. სახეჲ ყოველითა
 არაწმიდებოთ; გარნა ესრეთ წყრე ო, ვითარმეგ ახლად აღვეწრა წმ ი და ა ს ა ხ ი-
 თ ი ს. რამეთუ ქეშმარიტად დადავათე მწიკულებანი კელი ჩუენი ნუსხვიდა და 30
 თარგმინდა, გარნა თვთ იგი იყო მნუსხველიცა. და თარგმანი თუ არა, ჩუენგან
 ამისი ცვრობადგა შეჰმადლებედ იყო, არათუ თარგმნამ. და აწ წმიდინდ მამანო,
 დგმთმან გარწმუნინო, ჩუენთვ ღოცვა ვავთ და ვითა ჰმადთ, გვრეთ დაწერეთ.

3 მრავალ-ღვთებისა E, კვალად კაცად C.—5 უკუე AB.—7 ესე ოდენთა EG.—8 მოაოებენ G, შენ abs. G.—9 იტყოდის CDEF.—10 შენი შინა CDF, ქველის-მოქმედასი შემოქმედსა ACDEFG.—15 უკუე A.—17 ამას მას EF.—19 უკუე A.—20 სანოაგეთა BDE.—22 უმსგავსთა B, უკუნ იქეცენ C.—31 მნუსხველი D, თარგმანიცა B.—33 გარწმუნოთ EF, ჰპოვით B, ვკრე G.

¹ G-ში აქედან ახალი ხელი იწყება და წიგნის დასასრულამდე მიდის:

და თუ რაღაც მნიშვნელოვანი გეგმავს ამისა თარგმანსა, იგი ღმერთთან იცის! რამეთუ აღუწახვალაჲ ღრმად არს და შეუკადრებელი! და ღმერთთან იგი A 123 ლ პირველნიცა თარგმანი აკურთხენ, დიდად კელი აღმაიყრეს.

ამ ანდერძის შემდეგ *ACDFG* ხელნაწერებში არის გადამწახველის შემდეგი მინაწერი:

ესე ანდერძი წმიდისა მამისა ჩუენისა გიორგი მთაწმიდელისაჲ არს, ნუთუ უშეგნებით სწავსა ვიხივე გვერდს ვიხვე. რამეთუ მიხდამდის ესე წინი არა გამოწყნელ იყო ენასა ჩუენსა, არცა ყოფილა!

3 დიად *AEF*—5 მიხდამდე *G*—6 ზუნსა+და *F*.

ლექსიკონი

ქართულ-ბერძნული ლექსიკონი

5

ბეკრაკი საყინე ადგილი, დაბა ბეკრაჯ, ბ 85²¹. საბა: ესე არს ადგილი საყინური, გინა საყინებე, გინა დაბა.

1. აგებულება *ნეთქანი*, თ 3². იხ. აგრ. ნითი. პეტრიწი: სტიქია, საფუძველი, ელემენტი.

2. აგებულება *სხელი*, თმაჟ, თიჯ, თ 6²², 13¹⁴. იხ. აგრ. გუამი.

3. აგებულება *სხეულის გარეკანი მხარე*, გარეგნულება *ჰეიდჰაია*, ჟ 22¹².

4. აგებულება *სახე ღმრის*, ზიჯ თ 55¹⁶, აგებულება და ხატი ჟმრის, ზიჯ, თ 71¹²; *წმინაჟ*, თიჯ, თ 99²⁸. იხ. აგრ. თუთება, თქსება.

ადგილი *ჯარჟ*, ჟ 73²⁵; *თრის* ბ, 73¹⁴.

ადგილითი-ადგილად ადგილიდან—ადგილას, ერთი ადგილიდან მეორე ადგილას ჰქმნება *ქეჟეჟეჟე* 36²⁷.

ადრე ჩქარა, სწრაფად *ქეჟეჟე* 71³⁵.

ადრევე (= დიდინანი) *ქაქა* 114¹⁵. ადრინდელი ძველი, მამა-პაპური *ბეკრაჯი*, 3. 85²².

აღუღება და დღეჟა *ჯამსეთჟა*: აღუღდიან და დღეღიანი *ჯამსეთჟაჟა* 78¹⁷.

ავაჯი ბოროტმოქმედი *ჯამსეთჟი*, ბ 109²⁰.

ავაჯ-მრავალი მიღობნიანი *ქაქა*-*ფაჟი*, 2. 94³⁰. საბა: ავაჯი ვა მომიღლო და გრძელი.

ავლად ვარდაქვევა ცეცხლის გაჩენა, აღის მოღება *ქამსეთჟა*: და მსწრაფლ განღევითა მით ავლად ვარდაქვევის იგი *თეჯი* მამა *ქეჟეჟეჟე* 35²¹.

ათორმეტ-გზის თორმეტჯერ ზმნე-*ჯამსეთჟი* 74³⁰.

აიღონი ბულბული *ბეკრაჟი*, ბიჯ, ჟ *luscinia*, აე. 99²³. შტრ. გაიღონა/ე-ი (ს. ჟღ. გურ. ქ.).

ალკონი ქარლი *ბეკრაჟი*, ბიჯ, ჟ, *halcyon* (*alcedo hispida*) 97²¹. საბა: ალკონი (ალკონი A) (ფრინ.). ამას მწერის ოდენს ფრინველს იტყვან ზღვათა შორის, შვიდ დღე კვერცხსა სჩეკს და შვიდ დღე ბარტყს დაზრდისო. (განმარტება ამოღებულია „ქე. დღეთა“-დან. იხ. ჩვენი გამოც. 97²¹—98¹).

ალკონიანი საალკიონო *ბეკრაჟი*, ბიჯ, ჟ 98¹.

ამათ პირთათჟს ამათვის *პერე* *თან-თაჟ* 17²⁶.

ამაოდ უსარგებლოდ *ბეკრაჟი* 54¹⁸.

ამაოდ ჭელოვანი ხელოვნური, მხატვრული *ბეკრაჟი*, ბ. 29³⁴.

ამას ადვილბა აქ, აქედან *ბეკრაჟი* 77².

ამაღლება *ბეკრაჟი*: რამეთუ სრულებისა მათისა მიმართ აღა მალღებს გულსისქვის-ყოფისა თქსა *პეჟა*: თბ *ბეკრაჟი* *ქეჟეჟეჟე* 39²⁸.

ამაღლება მედიტურობა, გოროზობი ფრისა: და არა ვმალღოდი თუ *ქეჟეჟეჟე* 77³⁰.

ამოხი შუთით, მღელვარება ზებრა-*ბიჯ*, ბ 38²⁹.

ამიერ აქით *ქეჟეჟე* 109⁷; ამიერ (= აქიდან) *ბეკრაჟი* 19⁶, 74¹³ (= აქ, ამ დროს), ამიერვე (= აქიდანვე) 68³¹.

ამისთჟ მამა *თან* 85¹; ამისთჟცა მამა 108⁸; ამის პირისთჟს (= ამიტომ) *თან-თაჟ* *ბეკრაჟი* 32¹⁴; *თანთაჟ* *ბეკრაჟი* 36¹⁴; *თან* 112⁷.

ამჭედილი ბებია ქალი *ქაქა*, ჟ 70²⁵, 8.

ანგაჰარი ანგარების მოყვარე ქლე-
ნიკუსი, ოს. ბ 83²².

ანგაჭრება სიუხე, სიჭარბე ქლენი-
ქსი, ოს. ოს. ოს. 36²⁸, 83³⁰.

ანთილიოს, მზის ნაცვალის ღმრთისა;
ბ 68¹². საბა: ანთილიოს ღრუბლო-
ვნათა შინა მზესთანა რა მსგავსი მზისა
იბილევბოდეს.

ანთრაკი (scil. ქვა) ქვა სიხი: ბ: და
ანთრაკითა პატროსანთა თროიდთა
ჯქი სიხითა ექიმთა ოსონ 102¹⁵.

ანუ ოს. ბ 6¹⁰, ანუ ოს. 18²².

არამელ აქსი 98¹².

არა-თანაზიარება აქსიონუსისა, 2. 106⁷.

არა ნეფსითად არა ნეფსითად,
უნებლიეთ აპროპრიეტას 9⁴.

არა-წმიდება აღვირ-ახსნილება, გახრ-
წნილება აქსიუსი, ოს. ოს. 40³¹.

არგნოსანი ჯოხოსანი, კვერთხოსანი,
წყსრივის დამცველი, სახელმწიფო მო-
ხელე, ლიტორი რამენუსი, ოს. ოს. 52⁷.

არგა აღმოსავალისა ადგილი აღმო-
სავლეთისა ჯი, ოს. ოს. ვინაცა აღმოსავა-
ლით არეთგან ჯი მენ ოს. ოს. 34¹⁶.

1. არგ ადგილი ჯარის, ოს. ოს. 68⁷; ოს-
პი, ოს. ოს. 79²². ოს. ოს. ქუეყანა, ადგილი-

2. არგ საზღვარი, მიჯნა ოს. ოს. ოს. ოს.
გზათხულისა არგითა შეგახლებისა ოს.
ჯარისთა ოს. ოს. ოს. ოს. 71⁹.

3. არგ გზათხული ჯი, ოს. ოს. ოს. 73¹⁰,
არგ და ზათხული: მოწყენად არისი
და მოახლებად ზათხული ოს. ოს. ოს.
ქი ოს. ოს. ოს. ოს. 106²².

არვე ფარა ოს. ოს. ოს. ოს. 108²²:
საბა: არვე ჯი ოს. ოს. ოს. ოს.

არზანიი და პატრიუსხელის მცველო-
ბა. ქეშობა ბიარფი: ოს. ოს. ოს. ოს.
საბა: პატრიუსი მცველობათა მცემბელ-
თისა ბიარფი: ოს. ოს. ოს. ოს. 51²⁴.

არმური ნისლი, ბურუსი აქსი, ოს. ოს.
ბ 68¹. საბა: არმური ღრუბელ-ნისლი
ძლიერი და ქარიანი.

არნი პრეტონი, ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
ნი პრეტონი ოს. ოს. 109²⁷.

არღარა ოს. ოს. 98¹².

არცა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
არცა (=არც ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.) ოს. ოს.
არცა, ოს. ოს. ოს. 109⁸.

არქანიი პატრიუსი, ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
არქანიუსი ოს. ოს. 35¹⁷.

არწივი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
არწივი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. 93²⁷,
98¹⁶. 105³.

ასპარგი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
ასპარგი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
ასპარგი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
ასპარგი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
ასპარგი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

ასპიტი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

1. ასო სხეულის ნაწილი ოს. ოს. ოს. ოს.
ოს. ოს. 87³⁶.

2. ასო მარცვლილი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
ოს. ოს. 101¹⁸.

აფრა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აფინილი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
აფინილი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
აფინილი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
აფინილი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აქა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აქა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
აქა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
აქა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
აქა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აქლივი ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აღზენება ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აღავნა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
აღავნა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აღდგენა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აღდგენა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
აღდგენა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აღზარდა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აღზარდა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
აღზარდა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აღზარდა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აღზარდა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.
აღზარდა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აღზარდა ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს. ოს.

აღმატება და გარდაცემა აღიდგება, წააირზე ვადასვლა, წალღვეა ჰπαλίσჯა: აღემატების და გარდღეცემის ჰπαλίσჯათა 78²⁰.

აღმოფხვება და გამოთხვევა ამოსუნთქვა ჰაპოსია, ო: და კუალად აღმოფხვნილი და გამოთხვეული *παλιν τανς* ბა² ასუჯ ჰაპოსია² 78²³; აღმოფხუწევა *ἀναπνοή*, ო 81²⁵;

აღმთავალისა აღმოსავლეთისა ჰრძის, ო: აღმოსავალისა მკვდრთა *τῆς* *κρησ* *οικουμένης* 75²³.

აღმოცენება და მადნარ ვახლომა მუქაუკა: აღმოსცენდების და მადნარ იქმების მუქაუკათა 58²⁸.

აღმოწყვა გამორწყვა, ჩხვლეტა, თვალის დახსება *ἐκκλυσται*: აღმოწყვნის თუალნი *ἐκκλυσται* *τῆς* *ὀφθαλμοῦ* 97²⁴.

აღმოვლომა აღმოსვლა, აღმოცენება ჰყერა: თესლი იგი აღმოვლის *ὁ* *σπέρμα*: *ἐγείρεται*; *ἀναφύεται*, ო 55³⁷; აღმოვლის ო *ἀναφύεται* *γῆν* 61.

აღმსთობა ადრე აღვლომა თანძირებდა: აღმსთობა აღ მეზავრთა *ἐπιπρόσθεν* *τῆς* *ἐκκλυσται* 100³⁰. საბა: აღმსთობა ადრე ასწრაფება.

აღმჭიხება 1. მცირედ ატოვება, აქოჩრვა *παραχύναι*: აღმჭიხებულ არნ ზურგი მისი *παραχύνεται* *τῆς* *ὀστέου* 47³⁶.

2. დახორკლიანება, კანის ხეშეშად გახლომა *ἐκκλυσται*: ლექსისნის *ἐκκλυσται* *τῆς* *ὀστέου* 58³⁴.

აღმღერება და განხლომა შეთამაშება და გახტომა *ἐκκλυσται*: აღმღერების რად კრავან და განხლომის არქისაგან *ἀρეთ* *τῆς* *ὀστέου* *ἐκκλυσται* 108²³.

აღორძინება ანჯა: აღორძინის ა-

წემება 77¹⁸; აღორძინების ანჯა 77²⁵. იხ. აგრ. განორძინება, სიორძილი.

აღრაცხვა აღრიცხვა *ἀναρῶμαι*: ნაწილთა თანა სოფლისთა აღრაცხვა *τῆς* *κρησ* *οικουμένης* 22¹⁶.

აღრაცხილი აღრიცხული *ἀναρῶμαι*, ო: აღრაცხილ არიან *ἀναρῶμαι*: 33²⁸.

აღრუბუქება და ნუგეზინის ცემა *ἀναρῶμαι*: აღრუბუქიან და ნუგეზინის იციან *ἀναρῶμαι* 49².

აღრუგება აფრე: ვასა აღრუგებდა (= ხმას გამოსცემდეს, ე. ი. ყველგან) *φωτῆς* *ἀφῆται* 109⁶.

აღრუგება *ἀναρῶμαι*: აღრუგებინო *ἀναρῶμαι* 114¹⁷. საბა: აღრუგება ძლიერი ანთები.

აღრევა და სრბა *ἀναρῶμαι*, ო 25²².

აღრევა და აღრუბუქება *ἀναρῶμαι*: აღრევილიან და აღრუბუქებლიან *ἀναρῶμαι* 97¹².

აღრუბომა-გამოთხვევა მიმოქცევა ზღვისა *ἀναρῶμαι*, *εως*, ო 78¹⁹.

აღრუბომა განკვეთა, გარღვევა *ἀναρῶμαι*: აღრუბომა *ἀναρῶμαι* 111³.

აჩრდილი ჩრდილი *ἀναρῶμαι*, ო 9⁴. იხ. აგრ. სიჩრლო.

აწახლო *ἀναρῶμαι*, 28²⁰; აწ *ἀναρῶμαι* 12²², 17¹⁷, 71¹¹, 101³⁵; *ἀναρῶμαι* 20²⁹, 28², 36⁶; აწლა *ἀναρῶμαι* 41²⁵ (= ახლოხან), *ἀναρῶμαι*: 105⁶.

ახოვება ლოვე, ენერგია *ἀναρῶμαι*, ო 6².

ახოვანი უშიზარი *ἀναρῶμαι*, ო: ზღუდათა რათმე ქუეშე შევიდის ახოვნად *ἀναρῶμαι* *τῆς* *ὀστέου* 87¹²; აწა ეხება აწ, ახო *ἀναρῶμαι* 27¹, *ἀναρῶμαι* (= აი) 42², აწა ეგერა ო 28⁸.

ბაბილო მაღლარი, მაღლა ხეზე ასული ვაზი *ἀναρῶμαι*, *ἀναρῶμαι*, ო: ვითარ-

ცა ბაბილონი რამე *ἀναρῶμαι* *τῆς* *ὀστέου* 57²⁰.

ბაგა ფაძნე, *ჩ* 91³⁵.
 ბაღე მინათაჲ, *ტ* 83³⁴.
 ბანაიი ფაღაჯ, *არგისი*, *ჩ* 111; ბანაიი მბრძოლთა (=სამხედრო ბანაიი) სტრატობინი, *ტ* 100²⁰.
 ბასრობა დაცივია, გაჭირდვა *კათაგელათ*: უფროსს საბასრობელ არიან მძღვლ *კათაგელასობეშა* 29³³.
 ბგრა ჭაფბე, *ტ* 31³⁰.
 ბგვრეტელ-ვაზის მრავალჯერ *მარხაიკ* 71³².
 ბგვრეიო უღრეხი ბგვრად მგტი. ბგვრად დიდი *ბპარიკლათ*, *ჩ*: და ბგვრეიო უღრეხს ხილულისა *ია: ბპესეიო პლასონ* თნ *ფაიქისეო* 76²³.
 ბელეტონი ტერბინთს, *ჩ*. *terebinthus*, *i* 61¹⁷. საბა: ბელეტონი ჩათლაცუნი.
 ბგრეი უშვილო *ბერონ*, *ბ*. 51¹⁵.
 ბზიკი *სფიჯ*, *ჩ* 94³⁷.
 100³³.
 ბილწი და არაწმიდა *ბანგასთა*, *ბ* 111²⁸.
 ბნელი *სთის*, *ბ* 24³³.
 ბოლო (=თევის კული) *ბერინი*, *ტ* 93¹⁸.
 ბორბანი ხშირი ფოთლით დაფარული *ბერინი*, *ბ*: და ყოფილნი პოლენი და ბულქენი იქმნეს ბორობან და ბოლჩარ *ბანკეს ბე ბანვი* *ბმხსე ჴიპან ჭუფიკომი* *იკა: ბიპანე* 56¹³. საბა: ბორბანი ხე კეთილჩრდილოანი და მითლი.
 ბორტი 1. უახრო, შუესაბმო, სისულეღე *ბითი*; *ბ*: უბოროტესად გომბად *ბე ბითბატერეც* *ბლასფიქია* 16²⁰.
 2. ცული, უფარვისა *ბიურბე*, *ბ*. 38³⁵; ბოროტემა *ბიურბე*, *ჩ* 84²².

ბაგა მკვხეი ლეღი მლახი; *ბ* 59²⁸.
 გაზაფხულინა *ბერინი*; *ბ*. 71⁹.
 გაზრქელება გასქელება *ბანკან*: ზრქელება *ბესანკამინი* *ბ* 68⁴.

ბორტის მოქმედი *იკან*; *ბ*. 210.
 ბორცუ *ბიპან*, *ბ* 37¹⁸, 111¹⁵.
 ბოსელი გომი, ცოპური *ბობსადა*, *ბ* 106³³.
 ბრალი უსამართლო საქმე, დანაშაული *ბნიკიქია*, *ტ* 72³⁰.
 ბრალთა ბრალი *ბეგლიქია*, *ტ* 54²⁹.
 ბრღულენა დროილი, ზმული, ბრღულენა *ბერბრეკიქია*: იბრღულენენ *ბერბრეკსა: ბ* 113¹².
 ბროლი *ბესბესიქია*; *ბ* 32³.
 ბრეკელი ჩლუნგი, სუსტი, არამხებელი *ბმქსსე, ბეჩ*, *ბ* 91¹⁵.
 ბრბალ-მოგრეკელი *ბმქსსე, ბეჩ*, *ბ* 98²⁷.
 ბუ და ბუთოტი *ბლან*, *ბ* 100³.
 ბუღე *ბჩიქი*, *ჩ*: ბუღესა იტქლისასა *ბჩიქიქია: ბ* 53².
 ბუღე საფარი *ბუბერ*, *ტ* 60⁸, 88²⁵; *ბიპან*, *ბ* 83⁸, 97¹⁹; *ბერბრე*, *ჩ* 84⁵. საბა: ბუღედ ითქმის რკოსა და მისთანათა საცავი.
 ბულქე და მთლე ჩირგვი, ბულქე *ბჩიქი*, *ბ*, *ბ* *ბურბე*, *ბ* 56¹³. საბა: ბულქე ბოლქე, გვლიანი ბულქე.
 ბუნებით ბუნებრივად *ბუბერ* 27¹¹, 41³²; ბუნებით *ბესპანე* 42¹⁷.
 ბურთუ ცილინდრი, ბურავი *ბიპანე*, *ბ*, *ბ* 104³; *ბესბერე*, *ჩ* 104²⁴.
 ბულარი სამხრეთი *ბბან*; *ბ* 5¹², 23¹³, 36²⁸, 68²⁴, 106³⁷.
 ბუბა მსჯელობის ხერხი და სულელება *ბესბერე*, *ტ* 76³.

8

გალატოზობა კალატოზობა, სახლის მშენებლობა *ბიპანე*, *ბ*. 8²⁷, 33²⁷.
 გალიაკი გულია, ყუაფი ჯიკრი, *ბ*, *ბ* 113¹².

გალობა მსაღმწე, ო 99³¹.

გამოზრდა გამოკვეთა: გამოიზარდოს
ეროჲს უბნ *ἐλθόντι ἡσὴν*: 94¹⁰.

გამომჯდელი ჩვენება, დამამჯდობელი
საბუთი *ἀπαθενέως*, *εως*, ო 11³¹.

გამორჩევა ამორჩევა *χειροστοῦται*, მ.
95¹.

1. გამოხახვა ჩვენება *შენაკჳს*: იმისა
მიერ გამოვკვსახინენ ჩუნენ ო მუნ...
მა თსთა მსკაკჳს 25⁶.

2. გამოხახვა გამოხატვა *სუხოთ*, *ეως*,
ო 28¹⁹.

3. გამოხახვა დახასიათება, დამახა-
სიათებელი ნიშნის ჩვენება *ჯარაკურქუძ*:
გამოსახე *ჯარაკურქუძ*: 71¹³, 105³⁶.

გამოსახელი *თჳმასა*, ო 28¹¹.

გამოსახმა გამოჩევა *ჴთასათა*: გამოის-
ხინს *ჴთასათა* 97³³; *შენასუძ*: გამოისხამს
შენასუძ: 98¹; *შენასუ*: გამოისხამს
მაჩუთუთა მენასუ *ἡ ἡσθათას* 98¹⁶.

გამათჳსტუქელი ძალიან დიდი, კალ-
მით ათჳსტრული *აბრეტათა*, 2. 52¹², 114⁶;
ამჩკათს 2. 108¹⁸.

გამათჳსტუქელი მიჳწვდომელი *მავ-
ნასუათს*, 2. 111¹³.

გამათჳსტულივგლად დაწერილებით
გამათჳსტულივგლად *აბრეტათა*: 21¹².

გამათლება რეპბქას: გამოისხამს
ძირათა *პოჴქას*: *შენას*: 57¹; *შენას*:
გამათლებ *შენასუ* 80¹⁰.

გამათლებლება ცოდნა *მასუ*, ო
107³¹.

1. გამოცხადება ჩვენება, გამოჩენა *შენ-
ასუ*: გამოცხადების *შენასუ*: 19¹⁰; გა-
მოცხადებელი *სამთესუასუ* 86¹³.

2. გამოცხადება ცხადყოფა, ნათელ-
ყოფა *ფახერათ*: გამოცხადება *ფახერათს*:
42³; გამოცხადებელი *აბრეტათა*: *შენას*
69¹⁷.

გამოძიება სწულია *ჯანასუ*: და
უჳსტუთჳს კერძონი იგი ცხოველთანი
გამოძიონ *კხუ ასუ*: *შენას*: *მსკუ* *შენას*
შენას *ქას* *მსკუ* 109³⁶; გამოძიება

და *შენასუ*: გამოძიებ და *შენასუ*
ჯანასუ 99²³.

გამოწოდება გამოწობა, გამოახება
გამოწოდება: ხოლო რამეს ვარ გამო-
წოდოს *პოჴქას* *შენას*: *შენას* 9²⁰.

გამოწოდელი დაწერილებით გამო-
წოდება, გამოძიება *ნასსუ*: არა
გამოწოდელივგლად თჳსენასა და
არსებასა *მაჴს* *პოჴქას* *შენას*:
შენას 10¹³; *აბრეტათა*, ო: გამოწოდ-
ელივგლად *შენას* *აბრეტათა* 5¹⁸, 45³³, 81³³;
მაჴს *აბრეტათა*: 49¹³, 70³; *აბრეტათა*: 56²⁸,
70³³; *შენასათა*: გამოწოდელივგლად *შენას*
აბრეტათა 101²⁰; *შენასათა*: გამოწოდ-
ელივგლად *შენას* *აბრეტათა* 78³⁰.

გამოხატვა ჩამოყალიბება მიერეთ:
გამოხატვა *მასუ* 16⁶.

გამოხატვა განსახიობება, სახის გამო-
ჩენა *მასუ*: და ხოლო იგივითი ფეროვნი-
ბათა *შენას* *შენას* *აბრეტათა* *შენას*
აბრეტათა 24⁴; *შენასათა*: გამოხატვა
შენასათა *აბრეტათა* 105³¹.

გამოვლება მითრება, მოწვევა, მო-
კლება *აბრეტათა*: რათა არა მრავალ-გომ
გამოვლებენ სარეწევასაგან თჳსისა
შენას *მაჴს* *შენას* *აბრეტათა* *აბრეტათა*
შენას 27²¹.

განასება: ღმრთისაგან *პაჴს* *თს*
შენას 1⁶; *შენას*: მზისაგან *მას* *შენას*
24³³; *შენას*: ცხოველთასგან *შენას* 79³¹.

განათლება განათება *ფახერათს*, მ:
რამეთუ განათლებათა *შენას* *ნათო-
ბათა* წარმოაჩინა *აბრეტათა* *ფახერათს*
შენას *აბრეტათა* 65¹³.

განმძარა გახეტება, გალგება *შენას-
ათათა*: განმძაროს *შენას* 94¹⁰.

განგდება გაგდება, განწობება *მასუ*:
განგდება *მასუ* 97³⁷.

განგება მართება, განკარგულება *ოიჯ-
ასუ*, ო: კუჭისა საქმთა *განგება*
განგება *განგება*: *შენას* *განგება* (*=* მზრუნველო-
ბა, მართვა-გამგება) *შენას*, ო 52⁸.

განგრძელება *საჲაჲარა*წა: განგრძელ-
დების *საჲაჲარა*წა: 67₂₄.

განგრძობა გაგრძელება *ნეს*ნა: გან-
გრძდის *ნესა*ნა 67₁₀.

განგრძობილი *ნაქეცეცა*სა*ნა*ნა: 3: გან-
გრძობილიადრე *ნაქეცეცა*სა*ნა*ნა 30₃₆.

განჯრღობა მოწყვეტა, გამოთიშვა,
გამოცალკელება *ნაქეცეცა*: განჯრღობი-
ლი *ნაქეცეცა*სა*ნა*ნა 59₃₀.

განზოგება საშუაილი, შუა ნაწილი
მესა, *ნა*: დასაბამად და განზოგებად
და დასასრულად *ნაქეცეცა* *ნა*:
*ნესა*ნა 8₄₁.

განზოგებით სიერთოდ, საზოგადოდ
წე *ნესა*ნა: 83₁₀.

განზოგებული თავისებური *ნესა*ნა-
ნა: 2: 82₂.

განზრახვა ფიქრი, გუმანი, მოსაზრე-
ბა, აწონ-დაწონა სიგნისა *ნესა*ნა: გან-
ზრახვად *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 11₆; განზრახვად
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 99₄; *ნესა*ნა¹ნა²ნა³: არა განზრახ-
ვად *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 11₂₆; *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ *ნესა*ნა¹ 15₃;
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹: ურთიერთარს გან-
ზრახვასა *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 29₆; განზრახვა და ნება *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 84₂₇.

განზრტელება გასტელება *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
განზრტინის რად ჰიერა *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 31₂₇.

1. განთხება მითვისება, შეთვისება *ნესა*ნა¹
ნა²ნა³: განითხებს *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 98₁₈.

2. განთხება და ვარემშეშოწრა *ნესა*ნა¹
*ნესა*ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ნა⁴ნა⁵: გან-
თხესტული არიან და ვარემშეშო-
წრული თავით თვისთ *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³: *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 45₁₈; განთხება გან-
კერძობა *ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 60₁₉; განთხ-
ებულად და განკუთვნილად კანონიე-
რად, სამართლიანიად *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 47₂₁; გან-
თხებული კერძო *ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 67₂₆; *ნესა*ნა¹,
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ (=განკერძობებული).

განთხეხული გაცალკელებული *ნესა*ნა¹
*ნესა*ნა²ნა³ 81₂₆.

განთხევა გაგვება მრავლისა, გაყრა
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ განთხიანი *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 98₂₂.

განყრება გასხტობა *ნესა*ნა¹ნა²ნა³: არა
განყრების *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
10₃₂.

განყრბალვა გაერთხილება (+*ნესა*ნა¹
გმნილი) 12₃; *ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³: ხოლო სხუ-
თა მათ განყრბალვად *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ და *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 69₂₁; განყრბალვა
დაცვა, უშიშროება, სიერთხილე *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 84₂₁; გან-
ყრბალვების *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 96₆; *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
106₁₉; განყრბალვად უშიშროად *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
ნა⁴ნა⁵ 96₁₄, 114₁.

განყრბალვითი უნესტესი: დაწვრილ-
ებითი, საფუძვლიანი *ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
განყრბალვითი სიტყუად იწუშია *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 6₃; განყრბალვითი *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 96₆.

განკუთხვა მისაკუთრება *ნესა*ნა¹ნა²ნა³:
განკუთხვილი *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ნა⁴ნა⁵ 46₂₂;
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 87₆; განკუთხვილი
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 46₂₃, 96₁₈; განკუთხვი-
ლება მსგავსება, ნათესაობა *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
93₁₆; *ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 58₂₀ (=თავისე-
ბურება); *ნესა*ნა¹ნა²ნა³, 2. (=თავისეობა, წი-
მისათვისებელი ნიშანი) 95₂₁; განკუთხ-
ვილი განკერძობებული *ნესა*ნა¹ნა²ნა³, *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 82₁.

განლევად დაღვება, ვათავება *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ ნიშნის *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 76₁₂.

განლიგება განცვიდრება, აღშეფოთება
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³: რამეთუ ესრეთად განლიგ-
ებისე გონება *ნესა*ნა¹ნა²ნა³ *ნესა*ნა¹ნა²ნა³
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³ 10₂₈.

განლიგებული უმოქმედო, უმოძრაო
*ნესა*ნა¹ნა²ნა³, 2. 97₂₈. საბა: განლიგება
გამტერებით უგზობა.

განლიგება გაქცევა ნათესაობა: გა-
ნივლტის ნათესაობისად 10₂₈. იხ. აგრ.
სივტელობა.

განმართება ცეხზე წამოყენება, აღდ-
გენად ვისიმე *ნესა*ნა¹ნა²ნა³: ესეითარისობა

ცთომისა განმართებად თიანუჲ
ἀπατην ἔπαγορθισιν εὐνοῖα 9.

განმართლება აპოლოგია *ἀπολογία*, ἡ
 107²⁵.

1. განმარტება ვაფნა ნაპიარწისუ:
 განმარტებად სიერცესა ქლეშე მ-
εσπερθσθαι: *πλάτει* 10³⁰.

2. განმარტება ვაჭიგვა პერიესა: გან-
 მარტებული *περιεσται*: 58³³.

განმარჯვება ხელსაყრელი, მარჯვე
 დრო *ἐναχαιρα* ἡ 68³¹.

განმზადებული მზა *ἕτοιμος*, ἢ 84³².

განმკითხველი მსაჯული *κრიτής*, ὁ, ὅ
 63¹⁵.

განმკრძალებელი დამცველი, დამფარ-
 ველი *φυλακή*, ἡ 54⁶.

განმჩრეველი ავტორგის მცნობელი
κρυσός, ἢ 24¹⁷.

განმზრწნელი მომაკვლინებელი ჯზა-
 რისა: 3. 111²⁷.

განორძინება გაზრდა *μυγάν*: განორ-
 ძნდები *μυγάνηται*: 55²¹.

განვება გაპობა, გახეტია პერიარქა:
 განმვებელი *περιαρξισμειον* 41¹⁶; *διαμε-*
ψα: ღელვათა განაკებას *διαμεψα-*
πλάγη 87⁴; *διαარქა*: განვებული *δια-*
χρισμάν: 101⁶.

განრიება განზოგება, თავის დღეწე-
 ვა *ἀποδιδράσθαι*: განერგობან *ἀποδιδρά-*
κοντες 54²¹; განერგნეთ *ἀποδιδρασθαι*
 84⁴; *ἀντέχω*: განერგეს ტევანი ბ *βί-*
ρας ἀντέχω 60¹⁴ (= გადაარჩენა).

განრიება გადაცლა, ვაქცევა *διαφύγει*:
 განერგობან *διαφύγει* 69²³; *φύγει*: გა-
 ნერგის *φύγει* 106²¹; *ἐκφύγει*: განერგ
ἐκφύγει: 114⁶.

განრიება გადაარჩენა, თავის დღეწევა:
πειρασά: განარიჩნეს *πειρασάσθαι* 100¹³.

1. განრყუნა გათიშვა, განხეთქილება
διασπάω: სანწყესოთა ღმრთისათა გან-
 მრყუნელთა *διασπασθεις ὁ πσι-*
μειον ὅτι *ἔσθαι* 19³³.

2. განრყუნა ბოროტ-განზრახველო-
 ბი, მზაკვრობა *βλαπτείν*: განზრყუნებან
βλαπτείνσθαι: 88⁶.

3. განრყუნა განდგურება, მოსპობა
ἀμαρτίζω: განირყუნეს *ἀμαρτίζω* 36³⁸.
 განრყუნის *ἀμαρτίζω* 95²⁴ (= ვაქცე-
 ბა, წახდენა).

4. განრყუნა მრუშობა, გაზრწნა, ვადა-
 შენება *παρὰ γὰρ ἄνω*: განრყუნის
 ნათესავობასა *παρὰ γὰρ ἄνω* 7
τὰ γένη 83¹³, ბუნებასა განზრყუნედეს *τῆ-*
σφιν *παρὰ γὰρ ἄνω* 108¹⁶; *διαφύγει*:
 განზრყუნის *διαφύγει* 105⁵ (= გაზრ-
 წნა).

განსაკრთომელი საკვირველი, განსა-
 ცვიფრებელი *μαρμα*, τὸ 14¹³.

განსაცდელი და სახილველი დსანა-
 ბი *θρασύ*, ἢ 75³⁰.

განსაცზრომელი თეატრი, არუნა, აღ-
 გილი *სალი* წარმოღვენა მიმდინარეობს
ბრჯიშვრა, ἡ 40²⁰.

განსლვა და წარჯვლომა ვაგლა, გაძე-
 ვება *παρατρέχω*: განვიდა და წარვლა
παρατρέχει: 70¹².

განსპეტაკება გათეთრება *λευαίνω*:
 განსპეტაკებული *λευαίνω* 47³⁴, *λε-*
λευαίνω 66³.

1. განსუნენება მოსვენება, სულის მო-
 თქმა *ἀναπαύω*: განსუნებულ (არს) *ἀνα-*
παυσεν 58³.

2. განსუნენება მოსვენება, დაცხრომა
ἀνάπαυσις, ἡ, 107⁷.

3. განსუნენება სიამოვნება, განცხრომა
ἡδονή, ἡ: განსუნებით *μεθ' ἡδονῆς* 84¹⁰.

განსწავლა სწავლა, ცოდნა *διδάσκω*:
 განსწავლოთ *διδάσκω* 8
 (= განსწავ-
 ლული, სწავლული, მცოდნე) 113⁴; *გან-*
სწავლა სწავლა, წერობა, განათლება.
παιδῶν: განისწავებით *παιδῶν*
 88¹¹, *განსწავლული* *διδάσκω*, მცოდ-
 ნე *παιδῶν* 109⁶.

განსწორება თანასწორობა, ტოლობა
ἰσομετρία, ἡ: განსწორებით *ἰσο-*
μετρία 42²⁵.

განსწორებით თანაზომიერად, თანაბ-
 რად *συσμετρῶς* 52⁶⁶.

განსწორებულად ერთნაირად, თანა-
სწორად ბმომად 79²².

განსწორებულა (ახტო.) ბუნობა, მა-
რიოტა, დღე და ღამის გასწორება მარტ-
სა და სექტემბერში იუნიუსის, 3. 79²².

განსწმამა გაყრა, განდღენა (მრ.) ზაქა-
სა: განასხნაინ ზაქასათ 98²³.

განჯვება ვაშებმა, დახსნა ბნოსა: და
არარად არს მათგანი განტევებულ
და მარტო ჯდომბე ბნოსელსმუნად
ბთ: მათჯონ 47³; ზაქაქუს: განუტე-
ვებდა ბრწყინვალეობას თესსა რუ-
სუჯი ჰეჟედ 76³⁰; მრჯუს: განუტე-
ვებენ. ბნოსათ 81³⁷; ბაქსუს: რამეთუ
უკეთესუ განგიტევენ ბენ ბმაჯ ბნო-
ფონ 102¹⁹.

განუგებელი და უღაწი წინდაუბე-
დავი, წინასწარ მოუსხრებელი ბპო-
სნეთი; 2. 109³³.

განუქთხველობა განუსჯელობა ბა-
რათა, 79³⁸.

განუტრიალველად დაუდევრად, სა-
შინძროების გაუთვალისწინებლად ბპო-
ბათად 84²³.

განუხაზღვრებელი შეუზღუდავი, უსა-
ზღვრო ბბრათად, 2. 108²³.

განუჟოფელი ბმოსი, 2. 3³.

განუწვადებელი ნაწილი, გინა ასო
განუყოფელი ნაწილი ბმოსიბრჯი, 2. მარ-
ტივი არს ბუნებით და განუწვადე-
ბელ ნაწილთა მიერ გინა ასოთა
ბპლან რუ დოსთ ბნოსთ ჯდ ბმოსიბ-
რის 24³.

განფროზობა წაქებება, შეგულიანება,
აღძრა ბათაქუს: რათა განაფრო-
თხო გონებამ ჩუენი ბთხ ბნოსთ რ-
ყად ბენ ბნოს რუსთ 29¹².

1. განქარგება მოსპობა, აღმოფხვრა
ბმაქსა: განაქარგებს ბუჯრბთხ 19²³;
ბმაქრათ, ბად, 79¹⁰.

2. განქარგება დაღვეა, დაცლა, გა-
თავება ბბათად: განქარგობის ბბათხ-
თა 66³⁰.

განქცეული მრუდი, აღმატერი ბო-
ლის; 3. განქცეულთა და მიზან-
თებულთა ბოხოსად ჯდ ბნოს ბუ-
მონ 48³.

განყოფა განწილება ბბოსქრბო: გა-
ნუყოფს ბბოსქრბო 85¹⁷; განყოფა და
განთხება განცალკეება ბბბბ: განყო-
ფილი და განთხებული ბბბბ 100¹.

განყოფილება სხვ, განსხვავება ბუ-
ბობა, 79^{21, 36}; 92⁶; განყოფილება
და თუთფხვრება 58²⁷; განყოფილება
განსხვავება ბბბბბ, 2. 38³.

განჩინება მიჩენა, დაწესება, ვამოყო-
ფა, ბბბბბ: განჩინებულთა მით
აღვილთა ბბბბ ბბბ: ბბბ ბბბბ-
ბბბბ 41³⁶; ბრბ: განჩინეს ბრ-
ბბბ 108³.

განჩინებული ცხადი, ხილული ბბბ-
ბბ; 2. 26⁷.

1. განცდა განილება, განსჯა, აწონ-
დაწონა ბბბბ: განიცადოს ბბბბბ; 56²⁶;
განცდა ბბბბბ, ხილვა ბბბბ; 79²³, 8², 53³⁰, 100⁶;
ბბბბ: გან-
ცდალ ბბბბბ 97⁶.

2. განცდა სწავლა, შეგნება ბბბბ-
ბბბ: განიცადე ბბბბბ 77¹, 96³,
განცდალ და გულისქვის ყოფად ბბ-
ბბბბბ 79³⁰, განიცადე ბბბბბ
101³, და უკეთეს განიცადლ ბბ
ბბ ბბბბბ 101³; განცდა ბ-
ბბბ ბბბ: განცდილი ბბბბბ 57¹²;
ბბბბბ: განიცადლ ბბბბბ 66²⁷, განი-
ცდების ბბბბბ 111²⁶; ბბბბბ: განი-
ცდის ბბბბბ (= აღიქვამს, ღებულბს)
76²¹; განცდა ბბბბბ, ბად, 79¹²;
განცდა გონებით ბბბბბ, განქცეობა,
განსჯა ბბბბბ: უხილავი იგი განიცა-
დლთ ბენ ბბბბბ ბბბბბ 40³, განი-
ცდილ ბბბბბ 43³⁰; ბბბბბბ, 79⁶³;
განცდა ბბბბბ, ბბბბ, ბბბბ ბბბბბ; 3.
განცდალ ბბბბბ ბბბბბ ბბბბ
38³; ბბბ, ბად, 79²⁴; ბბბ 49¹².

განცდა თვალყურის დევნება, დარაჯობა უკვანო: გამოწვევლივით განიცდილეს და ბერძნულად თარგმანად 516.

განცდა განხილვა სიძინის: ხილვითა ჟონებისათა განიცდებდნენ ხუნდ მიერ რთა ანაბ. მხარისა სპიტიპრასისა ორთა 937.

განცდა მიხვედრა, ვარაუდი, გულისხმის ყოფა ესადა: განიცადნენ ესადათა 4817; განცდა დანახვა პერსიანთა: განიცადნენ პერსიანთა 348; მსადა: განიცადის მსადა: 4731; ანაბსადა: განიცადის ანაბსადათა 11212.

განცდა დათვალვით, გასინჯვა ანაბსადათა: განიცადის ანაბსადათა 703.

განცდა მიბრუნება დასანახად, რძება: განიცადის რძებათა 768.

განცხადებულად აშკარად, ნათლად მხარეს: 11214.

1. განცხადებული დანაწევრებული მხარეს, 2. და განცხადებულთა ალბრვითა ვმისათა ანაბ რთა მხარეს 2819.

2. განცხადებული ნათელი, აშკარა, ყველასთვის დასანახი მხარეს, 2. 423; მხარეს, 2. 7710; ანაბ, 2. 7516, 7936; რძება, 3.: განცხადებულად უწყებულ იქმნების რძებათა პარამბლასათა 1133.

1. განწესება და ბრძანება წესის, თაღრიგის მიცემა მანადაც, მად, ორ 5813.

2. განწესება წილისკრა ანაბსადათა, მად, ორ 6912; განწესებით წილბლომით ანაბსადათა 1213.

1. განწვალვება გაყოფა, განშორება მხარეს: და შემდგომელი განწვალვად გარეშისაგან. მინაგანს მანათ რთა მსადათა რთა მანათ 2133; ანაბსადათა: განწვალვა ანაბსადათა 2434; ანაბსადათა: განწვალვით ანაბსადათა 3317; ანაბსადათა: განწვალვით ანაბსადათა 453; მხარეს: განწვალვებულად მსადათა მხარეს 1213.

მანადა 643; რათა განწვალვით მხარეს 673; მანადა: განწვალვით მხარეს 6936; მანადა: არცა საზღვართა ძველებითა განწვალვებულ (არიათ) მხარეს მანადათა მანადათა 8513; მანადათა, ორ 8135; მანადათა 2. 10035.

2. განწვალვება განყოფილება, განხვევა მანადათა, ორ 8230, 9419. იხ. აგრ. განყოფილება, თვით-ფერება.

განწურვა მხარეს: განწურვილს მხარეს მანადათა 3533.

განწყოფიანი მიჯრდილი რიგებ, მვიდრო რიგები მანადათა, ორ 1113.

განხეთქა გაგლეჯა, გახევა მანადათა: განხეთქის მანადათა 7135.

განხლდომა გახტომა რიგებ: უმეტეს განხილულთადაც განხლდებდნენ მანადათა მანადათა რიგებ 693.

განხილვა და გულისხმის ყოფა მანადათა, ორ 6313.

განხრწნა ზორბოტის მანადათა: განხრწნელთაგან ცხოვრების მათისათა მანადათა მანადათა მანადათა 5411.

განხრება გაღება მანადათა, ორ 8135; მანადათა: რათა განხრებიან მანადათა 8436; მანადათა: ნესტენი იგი მათნი ჟღარად განხრებიან, რთა მანადათა მანადათა 1013.

განწვრვა დაბოლოება, გაღება მანადათა: და მსადა განწვრვულსა მანადათა, ორ 2933.

განწვრვით სმელი წიგნის, ორ 363. იხ. აგრ. სმელი.

განწვრვით ყოფა განხრება, გაშრობა ანაბსადათა: განწვრვით ყოფა მანადათა, ორ 773.

განწვრვა და დაწვრვა განხრება, სისხლისგან დაწვრვა მანადათა: განწვრვით მათ და დაწვრვით მათა მანადათა მანადათა 10233.

1. განწვრვა დაწვრვა, შემწვრვა მანადათა, მად, ორ: იტყვება, ორ არცა მანადათა

ხო განჭუებად ნოტიისაჲ იქმნების მზისიგან *μηνήμεναι* თჳს სურსთ *γινεσθαι: μελνωσιν* *ἐκ* თჳს *ἡλίου, φασὶ* 37₆.

2. განჭუება გაცოფა, გაცალკეება *θιμακρία*, ზად, *ἦ: რომელი-აგი უფრომსად განჭუებისგან მზისა იქმნების შერ *ἐκ* τῆς* თჳს *ἡλίου μάλωσθαι γίνεσθαι: θιμακრიσεσად* 37₃.

გარდამატეულება 1. ჟღარესობა სპერძმას: გარდამატეულებად თბ სპერძმას 112₁₉; 2. სიჭარბე, სიუხუე *πλεονεξία, ἦ* 18₁₇; *περισσέα, ἦ* 75₁₆, 108₃₀; გარდამატეული ზომიზე მეტი, გარდამატეული *περισσός*, *σ.* 78₂₃; *ἀπλετος*, 2 (=განუზომელი, უზარმაზარი) 79₂₀.

გარდარევა გადაჭარბება, გადაბეჭტება სპერძმას: გარდარეულისა მის წყლისა *δὲ ἂν* სპერძმას *σας* თჳს *შინათეს* 32₂₁.

გარდარეული სპერძმას, თბ 74₁₄; გარდარეული სისხლის მოშინებობისა *δὲ ἂν* სპერძმას *σας* *δελίαι* 94₂₃; სპერძმას, *ἦ* 75₂₁; გარდარეულება 77₂₅; გარდარეულად დიდი უზარმაზარი, ძალიან დიდი *πάμμεγέστης*, 2. 79₂₅.

გარდართხმა გადახურვა, გადაფენა *κρυψίμη: რომელიმან გარდაართხა ცაჲ ვითარცა კაზარად ბ* *σασად* თუ სპერძმას *θας *αμαδρὰν** 10₁₀; ცაჲ გარდართხმული სპერძმას მენ *κρυψίμειον* 41₁₅; სპერძმას: მყის გარდართხა ბმობად *περιττομένης* 21₃₄.

გარდარღუა და უკუნ დგომა დიკლება, დავარდნა სპიროსტას: რამეთუ ოდესმე აღმატების და გარდაეცემის და კუბულად გარდაირღუების და უკუნ დგების სუ მენ *ἀπινούσασθαι*, *πάλι* *δὲ* *ἐπιτέλεισθαι* 78₁₀.

1. გარდაცემა ლღვა, ბიბინი *φρისთა: გარდაეცემოღეს *φρისთა** 55₃₅.

2. გარდაცემა აყვავება, უხვად ქონება რისიმე *ἐπιφύσθαι: ზღუად გარდაცე-*

მული ნყოფთა თვისთა ღა ნაშობთამიერ *θιμαλωσθαι* *ἐπιφύσθαι* თჳს *γυνήμωσιν* 99₁₆.

1. გარდაჯდა გადახდა, ვალის დაბრუნება *ἀπόδοσας*, *εσας, ἦ: დაშთომლობათ გარდასაჯდელად* *πρός* *τῆς* *αὐτῆς λειπομένης ἀπόδοσιν* 89₃₅.

2. გარდაჯდა გატარება, გაშვება *παρὰπταται: ცუდადმცა გარდაიჯდა* *აწინდელი იგი ყაბი* *δὲ* *πρὸς* *τῆς* *παρὰπταται: თნ *χρόνον** 107₁₀.

გარეგან იქით, გარეთ ზეა 102₄; გარეთ გარედან ზეამენ 16₂₇.

გარეხცნელი ძლიერ გარე, უფრო გარე ზეამერი, *σ.* 21₃₁, საბა: გარეხცნელი გარე *κέρδο*. ჩუბ. გარეთი, გარეგანი.

გარეზე *πέρα* 32₁₇; ზეა 85₂₂.

გარეწარად სხვათაშორის, ზერეულად, არა გულდასმით *παρέρχεται* 78₃₉.

გარეწარი გარეგანი, გარეზე მყოფი (+ქართ.) 60₁₆; *παρέρχεται*, თბ (=გარეზე, უმნიშვნელო, არამთავარი) 96₉.

გარეწარევალი გარდუევალი *ἀπαραιτητος*, 2. 46₁₁.

გარეწარ ყოფა უგულვებლყოფა: გეროდის აელა *ἀπαρτίται: არა გარეწარეცხო* *σὺ* *ἀπασθίνεσθαι* 36₁₈.

გარე წარჯღომა აცილება, აშორება, გეროდის აელა *παρὰπταται: გარე წარჯღონეს *παρὰπταται** 27₂₈; *ἀφιστηται: გარეწარჯღა *ἀφιστηται** 53₁₈.

გარნა მავრამ ზღა 45₇, 81₈, 97₃₄, 100₃₁, 113₁₇, 114₁₄; *πλήρη* 14₃₀; 67₂₁; (=მავრამ, თუ კი), 93₂₀; (=თუმცა); *ὅθεν* 78₂₀; (=მგვარად, ამნაირად, ამრიგად).

1. ზება დარწმუნა, მოცდა, ყოფნა *παρამენათ: არცა რაჲ ვიქვსებმე* *παρამენათ* 8₂₄; მენათ: ჰვიგს მენათ 11₂₀; 12₇, ჰვიგს მენათ 85₂₆, ჰვიგს 48₂₄, ვიგს მენათ 98₁₄; *ἀπαμენათ: ჰვიგბდა *ἀπαμენათ** 18₂₆; *ἀπ-*

მუნ: ეგენ ჰპომეინატა 44₄; ἔσπαρχω: ჰგოეს ქუეყანასა შინა ἔγπαρχον თჳს ἡ 62₂₄; βαινω: ჰგოინ ერთსა ზედა განზარზვისა და ნებასა ჰქმნეს ანუ დაჰწესა: ἀεὶ παροιστρέσας βεβηχάθε 84₂₇.

2. გება სიმტკიცე, მუღმივობა ნიჰმივი, ἡ: გებნოსთეს ნათესავეობისა ეს ნიჰმივი თმ ἡ 86₁₃; ფსატაჲ: ეგნიან ფსატათენ 89₉ (=ღაცვა).

გზება ცაცხლისა ცუცხლის დანთება ჯანთს, ანუ, ἡ 58₁₈.

გინათუ სენე 6₂₇, 53₇, 104₃₃.

1. გლახაკი უკვარო, არა დიდებული ჰნოსაჲ, ოს, ἡ 55₃₃.

2. გლახაკი ღარიბი, ღატაკი პენი, ἡ 83₃₀, 103₃₇; ჰნძეჲს, ἡ 49₁₀.

გოღოლი სურვის, ἡ 76₁₉, 111₁. საბა: გოღოლი კოშვი მაღალი.

გოღელუი თაფლის ხეგზა კჳრის, ἡ 102₈. საბა: გოღელუი თაფლის ნიჰვეითი. გომიზი მცენარის წვენი, ლოპო სპას, ἡ, succus plantae 60₂₆, 28₃, 61₂₁, 21. საბა: გომიზი ხის წებო.

გონება scil. ჩუეულება ἡ 104₂, 20₁, 71₁₈, 84₂₆, 87₃₃, 95₁₅.

გონება და მიმწულიღვა დაწვრილებით, ყოველმხრივ კვლევა პერსიკი-პეს: ნუ ჰგონებ და მიმოიწულიღვა მჳს... პერსიკი 20₁₆.

გრიკი კარქი, ἡ, მ. ა. ე. (ს. ვ. ქოლო) rubus idaeus 62₁₈. საბა: გრიკი მთის ყოლო. ჩუბ. გრიკი მთის მუყვალი, ყოლო.

გრო გუნდი ბჳელის, ოს, ἡ 94₁₃.

გრობა გამოსარკი კვერცხის გათბობა, გამოჩეკა ჰნაძან: სახელ ქათმისა მადგრობლისა აჯატ ἡ 91₃₀; ἡ 99₃₀ ანუ აჯატ ἡ 99₃₀; აგრობნ კვერცხთა ჰნაძან, ἡ 99₃₀. საბა: მაგრობლი კვერცხის მჩეკელი.

გრძელ-თევზნი ჰჳელსა, ოს, ἡ, anguilla, ἡ 82₁₈, 105₁₆.

9. ექსტოზ დღეობა

გრძნება მავი მაჳჯინა, ἡ 79₄₅; გრძნული გრძნების ჩამდენი ἡ 79₄₅; ἡ 79₄₅.

1. გრძნობა აწმითეს, ანუ, ἡ: ვერ აგრძნო მი ჰპი... აწმითენ 89₃₁ (=ვერ იგრძნო); სთაწმითეს, ანუ, ἡ 29₃ (=თანავეგრძნობა); ვაგრძნო აწმითეს: 102₃, 112₃; აგრძნის აწმითეს 107₁₆.

2. გრძნობა გავგონება, გავგება სთესჳს: ვიდრელა სწავლასაცა აგრძნობნ აწმითეს და მინჯანმესენ სთესვანი 111₁₄. გრძნობი ზღუზა ზღარბი, ძღარბი, ექინი ἡ ჰმალათეს ჰჯინოს, echinus, ἡ 87₁₁, 28₃, 106₃₃. ოს. აგრ. ექინე.

გუალვა გეალვა ამაჯან, ἡ 67₃₄.

გუამი სხელი თმა, ἡ 9₄, 29₂₃, 31₂₃, 79₂₁. ოს. აგრ. აგებულება.

გუამით ზრქელობა გასუქება აჯატ-აგარბან: არნ მუებულე გორკითა და ზრქელ გუამითა მსმალჳს თმ თმაჲს, აჯატეს აგარბან 51₂₀.

გუამოვგება ჰიპოტრასი, არსი სპათ-ათეს, ანუ, ἡ 113₃₂.

გუანი ნელი მარს, ἡ 106₁₇.

გუელი ბჳეს, ანუ, ἡ 84₃₆, 106₂₇.

გუემა ცემა, რტემა ანათ: ჰგუენნ სენათ 48₁; გუემა და წყულლება ἡ 52₁₀.

გუერდის გურება ჰვალი გვერდში პესერჳს, ოს, ἡ 52₁₄.

გულარძნელი და მრავალფერი პი-ანის, ἡ 84₃₆. საბა: გულარძნელი არს ვეკონანთა შინა სიმრულე ღელეოვან-ფონსოანი, რომელსა მსოფლიონი ოღრო-ჩორლოდ უწოდენ. (ოს. ს. ვ. მრული).

გულება მოხდენილად მოგონება რი-სამე, გონება-მანგილურად თქმა ჰამქესთ: გულებულსა სიტყუასა აჯატ ἡ 39₃₃.

გული შინაგანი ნაწილი ბჳესერჳს, ἡ 78₄.

გულის-ზრანვა ექვი, გუმანი ძეალო-
ჯუმოს, ბ: ამო იქმნეს გულის-ზრან-
ვიოთა მათითა ღმათაძმეთათა რძის
ძეალოცისმოიღ ანთავ 5₁.

გულის-თქუმა სურვილი, წადილი;
წლომა ზეამამა, ზ 20₂₅, 106₃; ზეამა-
მან: გული უთქუამს ზეამამა 84₄; ბრყან:
ღითარმცა გული უთქუმიღა ძივ
ბრყთავ 59₁₆.

გულის-სიტყუა წადილი, ზრანვა ლი-
ჯუმოს, ბ 3₂₈; ზნოთა, ზ 90₅.

გულის-წყრომა მრისხანება ბრყი, ზ
91₃₀; მამოს, ბ 106₇.

1. გულისთვის ყოფა შეგნება, ვაგება,
მოსაზრება, მოფიქრება ზნოთა, ზ 1₁₅;
39₃₀, 51₂₃; ზნოთა: რათამცა გულის-
ვმა ყვეს ზნოთათა 5₁₉; გულისვმა ყვ ნბი
9₁₉; 35₂₃, გულისვმა ვცოთ ნიჭთამა 44₂,
გულისვმა ყვ ნიჭთავ 51₁₄, გულისვმა
ვპოთ ნი 104₃; მარა, ზ 79₃₆; ლი-
ჯომი: გულისვმა ვპოთთ ლიჯომამა 91₃;
ანთავ, თავ, ზ 5₉; ძნოთა, ზ 10₈; ჯნ-
თავ, თავ, ზ 28₃₃; ნიჭთა, თავ, თ 33₂₀;
ჰქამამან: გულისვმა ჰქოთენ ჰქამამა
ნიჭთავ 39₁₀; ჰქოთენ: გულისვმა
ჰქო ჰქოთავ 46₇; ჰქამამი: გულის-
ვმა ყონ ჰქამამითავ 50₁₇; გულისთვის
ყოფა და გენზრანვა თსლიჯუმოს, ბ 109₂;

ლიჯომი: გულისვმა ვცოთ და გენი-
ზანთ ლიჯომამა 53₃₇.

2. გულისთვის ყოფა სწავლა, შეგნე-
ბა პაიძენა: გულისვმა ვცენთ პაიძენა-
მა 77₁₈; მამამან: გულისვმა ვცოთ
მამამან 64₁₂; ჰქამამამან: თავი ზემა
გულისვმა ვცავ ჰქამამან ჰქამამ-
მან 112₁₉; გულისთვის ყოფა ცნობა,
მოსაზრება თყუარება: ვერ გულისვმა
ყვეს ბნ თთავ ჰქოთავ 2₃₃; ზი-
ტავ: გულისვმა ყვ ზიტი (= იბება, კლე-
ვა) 3₂₇.

გულსავსება დაჯერება, დარწმუნება,
დაყოლება, დათანხმება პეწთ: გულ-
სავსებად ზენდა იწრათი მბლავი-
თავან პეწთავ ბე ჰქოთენ ბნ თთ
ქლიჯომამან 71₁₆.

გულს-მოღინე შრომისმოყვარე ფი-
ლიპოთავ, 2. 99₂₂.

გულთი ბუჩქი, ჩირგვი მამოს, ბ; fu-
tex, icis 92₂₁. საბო: რომელი იტი-
ყვან ოდესმე დედაკაც და გულთ და
თევზ ზღვა (როგორც ჩანს, საბას ამ
სიტყვის მნიშვნელობა არ სცოდნია და
„ექუსთა დღეთა“-ს ადგილი ვანუბარ-
ტებლად მიუყვანია. იბ. ზე. ვამ. 92₃₁).

გურიტი გვიტი რაყან, ბივ, ბ, tur-
tur, uris 98₁₁.

და

დაბა სოფელი, ქალაქის უბანი ჯი-
ქი, ზ 85₃₁.

დაბადება გაჩენა, შექმნა თსთავთავ,
თავ, ზ 1₁₅; პიტიავ, თავ, ზ 1₇; პიტიავ:
დაბადა პიტიავთ 8₁₈; თარავ, თავ, ზ
9₁₃; მემოთრავ, ზ 16₂₀, 80₁₃; ჰქამამ-
თავ, ზ 28₁₂.

დაბურვა დაფარვა ჰქამამთავ: დაბურ-
ვილი ჰქამამთავ 18₇, ჰქამამთავ 60₈.

დაბება უთანხმოება, წინააღმდეგობა
ძეამამი: უწინარეს ურთიერთარს და-
გვიბისა პიტიავ თავ პიტიავ ბიტიავთ ბიტი-
მანთავ 29₃₃.

დაღვენა გაჩერება, დაყენება წეთი:
დაღვენს წეთთავ 89₈; ბრყან: დავი-
დგინოთ სიტყუთ თვი ლიჯონ ბრყი-
თავთავ 89₃₄; დაღვენება წეთი: და-
ღვინებლად წეთთავ 88₁₂; დაღვინება: და-
ღვინებთან წეთთავთავ 71₂₇.

დადნობა-აღმოცობნა პქძე, εως, ἢ 39³⁷.

დაგრუხა ახსიერება კიჟად, დაგრუხდეს თანეი მთაჲანი (=ხშირო ტყით დაიფარა მთების მწვერვალები) *ან კაჟჟაჲ თჳნ ბრჳან ჳჩნ მან* 61³³.

დავანება ირგვლივ წყლით შეკვა პერსიუმად: რაჟამს მთოვარებან ივანის ეპიძენჲ ἢ ოსქჳთ *პერსიუმად ჳრეთა* 68⁸. საბო: დავანება მთვარის ვაგსა.

დაზავება შეტრება, თვემოურა სინდ: შამ: მათ შინა დანიზავა სიმრავლე იგი წყალთაჲ *ქა ანთჳრ თან ეძნ მჳთ თჳნ ნძატან თჳ პლჳთ* 44³⁰. შდრ. ქვ. იმჟმ. დაზავება = დაბავება, დაკროვება.

დათობა აღინა, მოთმენა ნაქსეჟი: ვერ დაუთმობენ ოხჳ ნაქსეთა: *თა: 94³¹*.

დათრუფნა ფეხით გათელვა, განადგურება *პატეა: რადთა დანი თრუფნენენ ანა თჳნ პატეჟთაჲ ოქა* 57³⁷.

დათჳ ჟრავინ, ბ, ἢ, *ursus, i* 106¹⁶, 110¹¹.

დათხრა გადათხრა, გადაბარვა, ნიადავის ვასუფთავება *თქაჟთა: თაჳს ვიღობთ დათხრასა თჳ კატაჟქათაჲ თაჟათო მენოჯ* 57³⁹; *აპოთაჟთა: დაითხრების ბოთაჟათა* 57³⁹.

დაკლება დატოვება, დაგდება, დაკლება *ჰესიჰეთა: დამაკლებს ჰესიჰეთა* 101³³.

დაკნინება დაპატარავება: დაკნინდინ მიკრა *ჰეოჳთჳ* 75³⁴.

დაკრვება ვაკვირება, გაოცება მთამაჟ: დამიკვრა *ჰმას მათა* 86³⁴, დაჟკვრდეს ცა მრავალთა მათამაჟ ოსთ *ὅσ πολλοί* 92²⁶.

დალტობა დასვენება კატაჟრჳ: დაილტრინენ *კატაჟრჳენტა* 101³¹.

დამართ დაბლა, ქვემოთ *პრბ თჳ კატა* 12¹⁰, *კატა* 13⁸, 33⁸.

დამართებითი პირდაპირ მყოფი *ქაჳ* *ჰმად: დამართებითნი ცა იგი ხლოთ ფოლოცნი განათლიდობდეს მენ *ქაჳ* *ჰმად: ონ დეჟოჳთჳ პანთაჳ ჳჳ კატაჟთაჳ* 79¹⁹.*

დამარხვა დაცვა, შენახვა *ურჳთ: რომელი-იგი უმიტესად ვანკეთნიელ ონს და დამარხულ მენ თჳ დეჟრჳთა: თითო იძაჟთაჳ* 22²⁵; *თაჟაჟათა: დამარხვის დეჟაჟაჟთა* 28²⁵; *თაჟურჳთ: დამარხოს თაჟურჳთჳ* 35²⁵; *ფაჟაჟათა: დამარხოს ფაჟაჟათა* 36²⁵; *დასარხული ფაჟაჟათა* 51¹³, *მმარხველი ფაჟაჟათა* 73²³; *დამარხვით ფაჟაჟათა* 92¹¹, *უხარხველ დამარხვაჲ* *ფაჟათაჳ მენ ოქაჟათა* 99¹¹.

დამბადებელი შემოქმედი, ლმერთი *ბჳჟაჟრჳთჳ, 2, 3* 21, 46¹¹; *დამბადებლობა* *შეჟნა, კეთება, გამხადება ბჳჟაჟრჳთა, ἢ* 113⁸.

დამგებელი შემრიგებელი, მომრიგებელი, შუამავალი *დაჟაჟაჟთა, ონ, ბ: შუამდგომელობითა თჳსითა დამგებელ იქნების ოქაჟათა მათეჳ დეჟაჟათა* 47¹⁵.

დამკვდრება დასახლება, დაბინავება *ოქაჟთა: ვარჳთ დამკვდრებულთა ქუჟენათა თჳ ოქაჟთა ოქაჟათაჳ* 85²⁸.

დამოკლება ჩამოკლება *აჟათაჟათა: დამოკლებულად მდგომარე არს მენ *აჟათაჟათა* 11²⁵; *კრჳაჟათა: დამოკლებულეჳ არს კრჳაჟათა* 11²⁵; *თაჟათაჟათა: დამოკლებიან მას ჳენდა თაჟათაჟათა* 59²⁵; *აჟათა: დამოკლებიან ოქაჟათა* 99²⁵; *ჰაჟათა: დამოკლება ჰაჟათა* 111³³.*

დამსჭუალვა ჩარკობა, განმტკიცება, ჩალურსმვა *პჳჳათა: დამსჭუალულ არიან კარმიქნი მისნი: ოქაჟათა ოქაჟათაჳ* 11¹⁸; *კატაჟრჳთა: დამსჭუალული კატაჟრჳათათა* 89¹⁶.

შებნა) *αμεινωσμένη* 91²²; დაუნჯება და დამარხვა: *διατηρέω*: დაუნჯებულ იქმნეს და დამარხო *διατηρείσθαι* 34¹⁴.

დაუსაბამო უღასაწყისო *βιαρχος*, 2. 5³. დაუცადებელი დაუცხრომელი, შეუფერხებელი, მუღმივი *ἀπαστως* 2. 19³⁰, 34⁶.

დაუწუნებელი დასაწყისის არ მქონე *βιαρχος*, 2. 3¹⁹, იხ. აგრ. დაუსაბამო.

დაუწყუდელოდ მდინარე შეუწყვეტლად, მუღმივი მდინარე *βέναιος*, 2. 34³³.

დაუწყუდელო 35³; *ἀφαιρία*, 7³ 34¹². დაფნო დაფნა *δᾶφνη*, 7³, *laurus*, i 56¹⁵.

დაქმნა შექვიდროება, ვაერთიანება *παίλω* *δυναμῶδες* (ზნნიდან—*δυναμῶδες*): ერთი იგი ნისტვ მეორესა ზედა და აქმნას *μία* *ποιήσται*: *δυναμῶδες* *τῆς* *καλοτήτας* 96².

დალაცათო თუმცაღა, კიდევაც რომ *κῆν* 4³¹, 35²⁷; *μῆναι* 38²²; *καίτοι* 78²⁰, 112¹⁵.

დაყლუნება დაყენება, გაჩერება, დაყუდება *ἴσχυμι*: განაკრობს სიტყუასა ჩემსა და დაყლუნებებს საკრეველებისა ამის სიღრმე *ἴσχυται*: *μῶα* *τὸν* *λόγον* *τὸ* *φᾶμα* *τῆς* *δυναμῆος* 2²⁶.

დაყენება შეჩერება, შეკავება *κάλπω*: აყენებდა *ἐκάλπω* 43³⁰.

დაყოფა დახშვა, დაკეტვა *ἀποφράσσω* || *ἀποφράσσωμι*: დაიყვნიან ნესტუნი იგი ჯოჭეთა მითთან *τῶν* *πόρων* *ἀποφράσσω* *τῶν* *αἰώνων* 101³¹, დაუყოფს მათ ჰირსა *ἀτῶν* *ἀποφράσσει*: *τὸ* *σῶμα* 113¹.

დაყულება დაყენება, დაცხრობა, დაწყნარება *κατευναίνω*: დაყულებოთ *κατευναίω* 114¹⁶.

დაშავება გაშავება *μελαίνω*: დაშავდა *ἐμελάίνθη* 55¹⁰.

დაშთობა და დავიწყება დარჩენა, გამოჩენა და დავიწყება *παράλυσιν*: და

დაგვშთი ჩუნ და დაგვვიწყდა *παράλυσις* *ἡμῶν* 92³⁰.

დაშრომა დალო, დაქანცვა *ἀποκίμασι*: დავშრეთება *ἀποκίμασι* 41¹⁶; *κίμασι*: დაშრების *κίμασι* 42²⁷; *ἀποκίμασι*: დააშრების *ἀποκίμασι* 103³¹.

დაცადება თავის დაწებება, შეწყვეტვა *ἀποστήγω*: დააცადებენ *ἀποστήσωσιν* 42³⁵; დაცადება ცლა, განხრახნვა *ἐπέχω*: ვინაღცა დააცადეს კელყოფთა იგი *ἀπέπερ* *ἐπέσχο* *ὁ* *τῆς* *ἐπιχειρήσει* 43²⁷; დაცადება დაცლა, დატოვება *καταλείψωμι*: დააცადონ *καταλείψωσιν* 50¹⁶.

დაცლა შენიშვნა, ცდის ან დაკვირვების წარმოება *τηρέω*: მრავლინი სასწავლებლი დაუცადეს *παλλά*... *τετήρηται* *αὐτῶν* *τημεῖνθη* 68¹⁵; *ἐπομαι*: ვითარცა იგი დაცადეს და პოვეს მახლობელად მისა დამკვდრებულთა მათ *τεταχμένως* *ἐπομένῃ* *ἐξέπερον* *ὅτι* *πρῶτοι* *κῆν* 78¹¹.

დაცონება დახარება *ἀποκύνω*: ნუ დაცონებთ *μῆ* *ἀποκύνῃ* *σῶμα* *μῆ* 15²; *κατακύνω*: დაცონეს *κατακύνωσιν* 112²⁷.

დაწულილება დაწვრილება *λεπτοποιέω*, *εἰς*, *εἰς*, 7³ 83¹⁸; *καταλεπτύνω*: დაწულილება *καταλεπτύνωσιν* 110⁵; *καταλεπτύνω*: დაწულილონ *καταλεπτύνω* 110⁷. დაწვრივა გაწვრივა *διήθηται*, *εἰς*, 7³ 48¹¹.

დაჭირება დაჭერა, დაბრჯენა *συνίζηται*, *εἰς*, 7³ 10²³. საბა: დაჭირება ზედ დაბრჯენა რისივე.

დაჭირვება სასჯელი *ζῆμια*, 7³ 53²⁰, 64²⁰, 31. იხ. აგრ. ჳირვება.

დაქნობა დაქნობა *μαραίνω*: დაქნის *μαραίνεις* 51²²; *καταμαραίνω*: დაქნეს *καταμαραίνα* 54²⁸.

დახეთქა *ἐκτεμῶ*: დახეთქეთა *ἐκτεμῶ* 76¹². (= ნაბრლოთა).

დავსნილობა უნაყოფოების სისუსტე *ἀσυνία*, ἡ 59²⁴⁵; *ρῆσας*, *εως*, ἡ 60¹ (=სისუსტე).

დაჭუბუხული ცარიელი *ἄσος*, *σ*: დაეჭუბინა *ἀσνά* (*γίγασμανα*) 77³³. საბა: ვუებუელი დაკლებული.

დაჭმვა დაკეტვა *ἀλείω*: რომელნი-იგი დაუჭმევენ კართა *τὰς φάρμας* *ἀλείων* 97⁴.

დაჯდომა ჭაერისა, დარი, წყნარი ამინდი *ἐμῶς*, ἡ: მუღდრომსა ჰაერი-ისა დაჯდომა-სა მოასწავებენ *σῆμα-ρῶν* *ἐμῶν* *καταπαγγέλλεται* 68²².

დაჯეჯილება აღმოცენება, ჯეჯილაო ქცევა ჰქვამს: დაჯეჯილდეს *ἐξάψαντες* 107¹⁰.

დედაზარღლი ობობა *ἀράχνη*, ἡ; *aranea*, *aē* 3³; დედაზარღლისა *ἀράχνης*, *σ*. 71²⁰.

დეღფინი ზღვის ღობი *δελφίν*, *ινος* *δ*, *delfinus*, *ι* 81¹⁵, 82²³.

დიღება და ძლიერება *δῆξ*, ἡ 40¹¹. დიკა *τῆσος*, *δ*, *triticum*, *ι* 55⁷.

დიღეულ დიღოს ზამთერ 67¹⁰, დღეუელი დიღისა *ἐμῶς*, *σ*. 103¹⁷.

დრეხა ხახუნი *τρίψα*: ურთიერთარს დრესითა *τρίψμενα* *πρὸς ἀλλήλα* 36²³.

დრო ვადა, დანიშნული დრო *πρόβ-σματος*, *σ*. 86⁴.

დღე-კეთილობა კეთილდღეობა, ბედნიერება *ἐνημερία*, ἡ 51²⁷, 77²¹.

დღითი-დღედი ყოველ დღე, ყოველ-დღიური *ἐφ'* *ἡμέραν* 69²⁰. დღიითი-დღედისა *ἑρομισαგῶν*. *ἐκ* *τῆς* *ἐφ'* *ἡμέραν* *ἐργασίας* 27²²; *μεθῆμεριος*, *σ*. 41⁷.

0

მბრ *κατὰ*: განსაზღვრებულისაებრ საზონისა *κατὰ* *τὸ* *ἔρασθῆν* *μέτρον* 24²⁷; *πρὸς*: თვისსაებრ *πρὸς* *τὸν* *οὐρανο* 104⁴.

ეგრეთ. ამგვარად, ამნაირად *οὕτως* 46¹⁰.

ეგრამი ზღვის სრულე, კერძოდ ეგბის ზღვისა, რომელიც ჰყოფს საბერძნეთს *ἐπειρῶς*, *δ* 78¹³, 14.

ეთერი II ათერი *ἀήρ*, *ἐρὸς*, *δ* 13⁷, 23¹⁴, 25, 35²⁴; 99¹¹.

ეკლოვან და ნივთმცენარე ყოფა ახშირება, უღრან ტყელ ქცევა *ἐκλογαίνω*: არცა ეკლოვანი იქმნეს და ნივთმცენარე კუბს *ἐκλογαίνω* 58⁴.

ელევენი ხარისხირა *ἐλλέβορος*, *δ*, *helleborum*, *ι* 53²³, 54²⁴, 28. საბა: ელევენი საზრდელია, მწყერმარჯილთა საგნებელს არგებს. (განმარტეა ამოღებულა *ἡ* *ἐπ'*. დღეთადან". *ინ*. ჩვენი გაბოც. 54²³).

ერთარსება *μοῦνος*, *ἀμῶς*, ἡ 114².

ერთამად ერთად *ἑμῶν* 36¹, 39³⁰; 70³, 105²³; *ἐμῶς* 55².

ერთგზის ერთხელ, ერთამად *ἄπαξ*. 42²⁴, 66³⁴.

ერთობა შეერთება *ἕνωσις*, *εως* *!* ἡ: დავენად ერთობისა *τῆς* *ἕνωσις* *δύσασ* *δύσασ* 87³¹. (=გაყრისათვის, გაშორებისათვის, განქორწინებისათვის).

1. ერთსახე და ერთგომი ერთნაირი, მსგავსი, *ὁμογενής*, *σ*. 20⁸; ერთსახე მთბერიძის, *σ*. 85¹; *ὁμοειδής*, *σ*. 92¹⁰.

2. ერთსახე და მართალი სწორი *ἐμῶς*, *εἰς*, *δ* 96¹¹.

ერთ-ქერქი ერთ კენიანი *μοῦνὸς* *ἄπαξ*, *σ*. 58³⁰.

ერი ხალხი *ἡμέρας*, *δ* 40²⁵, 69²⁷, 95⁸.

ერის-მთავრობა წინამძღოლობა *ἡγεμονία*, ἡ 52⁸.

1. ეხოლენ მანამ *μέχρι* 92¹.

2. ეხოლენ ასე დიდად, დიდებულად, კარგად *τασαστη* 33²⁹.
 ესრეთცა *μασνη* 55¹².
 ეხოლენი ეხო *τασασταχ* 7²¹.
 1. ეტლი (ხვ.გაგ.) *ἀρμα*, *τος*, *ტ* 41⁶.
 2. ეტლი ბედი *ζωσφορος*, 2. 69³⁰.
 ეჰინე *ἔχηνος*, *ჲ*, *remora*, *ac* 89⁹.
 ს ა ბ ა: ეჰანი (ეჰინე) თევზი რამე არს

მცირე, ზღუასა შინა, ნათა დაჰყენებს: რა ნაეს მოგეილოს. (განმარტება ამოღებულია „ექ. დღ.“-დან. იხ. ჩვ. გამოც.) 89⁸⁻⁹; ეს საბასეული განმარტება მცირეოდენი რედაქციული განსხვავებით გადმოწერილი აქვს დაეთო რექტორს. იხ. გამოც. გვ. 89, შწმ. 1).

8

ჰაკე *ἐπιπεδος*, *ტ* 4⁷; *ἄπιδος*, 3. 76⁸; *ἰσπενδος*, 2. 104³⁶.
 ვალსამოა ბალზამის ხე, მურის ხე *βάλσαμος*, *ტ*, *balsamum*, *ი* 60²⁸. ს ა ბ ა: ვალსამოს ბალსამი.
 ვანი იხ. დავენება.
 გარდი ყვავილნარი, ვარდის ბალი *ρόδων*, *წვის*, *ბ*, *rosetum*, *ი* 56¹⁶; ვარდი *ρόδιον*, *ტ*, *flos*, *oris* 56¹⁹.
 ვარსკულავთ-მრაცხელი ისტროლოგი *ἀστρολόγος*, *ბ* 87¹⁷.
 ვასხება ხესხად აღება ან მიცემა მანქანა: ვასხებჲლი იღობისაჲ *τὸ βανεισθῆναι* *τὸν* *μύλον* 27²⁶.
 ვაშლი ვაშლის ხე *ἄμυγδα*, *ჲ* 61⁸.
 ველი ბარი *πέδιον*, *ტ* 55³⁵, 76⁴.
 1. ველური ტყის, არა კულტურული *ἀγριος*, 3. 59²¹, 103³⁷.
 2. ულმობელი, უხეში, ბოროტი, მძინვარი *ἀγριος*, 3. 87³⁹.
 ველური და კსუ უხეში *ἀγρίμορος* 2. 91³⁵.
 ვენაჲ ვაზი *ἄμπελος*, *ჲ* 57⁷, 61⁴. (შღრ. კვ. იმეშ. ვენახი=ვაზი).
 ვერაგობით ბოროტებით *ἀκαθάρτως* 94³⁶.
 ვერ ეგვიბის საქირაა, აუცილებელია *ἀσχυρή*, *ჲ* 5²⁹.
 ვერძი ყრი, ერკემლი *αἰετός*, *ბ*, *aries*, *etis* 70³¹, 71⁷. ს ა ბ ა: ვერძი ვამალრი ტხოვარი.
 ვერძიანი *ἀριετών* 3. 71¹³.

ვერზხ და წიფელი *πέρκη*, *ჲ* (= *сочна*, *смолистое* *дерево*) 56¹⁴.
 ვეფხი *πάρθηλις*, *ეაჲ*, *ჲ*, *panthera*, *ac* 106¹³; ვეფხი და ავაზი *σῆρας*, *თაჲ*, *ბ*. *ჲ* 110¹⁴.
 ვეშაბი გველეშაბი, ურჩხული, დრაკონი *βράχμα*, *otris*, *ბ* 39¹³, 111³²; ვეშაბი და გრძელ თევზი 82¹⁸; ვეშაბი *ἀψίς*, *ეოჲ*, *ტ* 81²⁶, 82²⁹, 85²⁹.
 ვიღრე უწინარეს *πρίν*: ვიღრე გამოძიებამდე *πρίν*: *ἔξενστα* 1¹⁵; *μάχρη* 40²¹; ვიღრე აქამომდე *μέχρι* *ἔτι* 51¹², 104³²; ვიღრე 110³⁶; ვიღრე აქამომდე *ἕως* 42⁶; ვიღრე *ἕς* 29¹⁸.
 ვიღრე-მე საიდან, როგორ (ბერძნ. შესატ. არა აქვს): შემოქმედი ვიღრე-მე არს დამბადებელი ბოროტისაჲ, *ბ* *ἰσχυαυρός*; *ἕσται* *ἀκαθὸς* *ισχυρῆς* 72⁸.
 ვიღრეშლის სანამ *ἕως* 42⁹, 78¹⁷, 92¹², 104³³.
 ვიღრე-და *ἄσθεν* 5³, 5²³, 14²², 16²⁵, 17¹⁵, 25¹⁵, 50³⁰ (= ასე რომ) 103³²; *ἕως* 37²⁷; *ἕπου* 105¹⁵ (= ამიტომაც, რის გამოც).
 ვითვანმე ზოგიერთთაგან *τινὸς* 87¹¹.
 ვითმე ზოგიერთებს *τινὸς* 19²⁴.
 ვითარ როგორც, რაგვარადაც *ἕως* 2¹⁵, 1¹⁷; *ἕως* (= როგორც, რანაირად) 11²⁶, 15⁷, თუ. ვითარ 17²², 20¹⁷, 22²⁴, 28¹⁴; 21⁷, 31⁵, 45²⁴, 49¹⁴, 58²⁴ (= როგორც), 71¹¹, 74²⁴, 88¹⁵, 96⁸, 100¹², 114⁶.

ვითარება რაობა პისტუჯი, ჟიძე, ჟი
10₂₁, 46₂₅. იხ. აგრ. სიძოხე.

ვითარი როგორი, რანირი პანს 1-11;
ჰიპოზი, 3. 17₇; პატაპოსი, 3. 14₂₇; 36₁₂₂;
ვითარი-ში 64₃₀, 70₂₃; შიძი, შიჟი, შიჟი
74₁₂.

ვითარმედ რომ ბე: 2₁₆, 4₃₁₃, 7₂₈, 19₂₂₇
44₁₂; მს 25₂₀.

ვითარცა როგორც მს 21₄, 6₁₅, 19₂₃;
მს 1₈, 7₉, ვითარ-იგი 42₂₂; მსპერ
23₁₈, 30₁₀, 51₁₆, 101₁₅; იხილენი 6₃₂₂;
80₁₈, ვითარ იხილ 82₉, 89₂₁, 97₂₃, 101₁₁;
110₂₇, 111₄; კამბ 7₁₁, კამბ 8₂; კა-
მპერ 76₁₂; ვითარცა სახედ შიპერ 79₁₈;
ჰიპოზი, 3. 85₁, 101₃₁; მსენ 10₁₁; ვი-
თარცა მსაენ 25₁₉; ჰენიბი 86₁.

ვინაჲ საიდან, როგორი პრმიენ 7₂₇
49₁₁, 88₁₉, 24, 108₂₁, 114₈.

ვინაჲთ საიდან, როლის მფ' იმ: ვი-
ნაჲთ ქმიითგან იწყუა მფ' იმ ჯრთის
ჰრქანთ 7₂₃ (= როლის ან რა დროიდან
დაიწყუ).

ვინაჲთგან ვინიდან ეიჯ 9₂₁; ანპერ
(= თუნდაც, თუ, თუ კი) 44₁₂, 87₂;
შმიენ (= საიდან) 4₈; შიპიჯე (= როგორ,
რა სახით, რანირად) 42₂₂, 98₈; ჰენი:
18₆, 21₃₃, 98₁; ჰენიბი 43₂₆; ჰენიბი
3₂₇, 4₂, 8₂, 22₁₁, 36₁₃, 87₂, 88₂₁;
90₁₆, 93₁₈, 104₈.

ვინაჲ-იგი საიდანაც მფ' იმ 43₈.

ვინაჲ-კერძომცა სადმე შიპიჯე 42₁₀;
ვინაჲ კერძოვგ რომელიმე მხარეს ჰენი:
7. 12₁₁.

ვინაჲცა ასე რომ შიპიჯე 59₁₃; მხ:
კან (= როს გამოც, ამისთვის) 86₂₇;
ეც (= სწორედ ამიტომ, როს გამოც)
75₁₄; ალქი კან (= მაგრამ, არამედ) 56₉;
ჰენიბიენ (= აქედან, ამის შემდეგ) 7₂₁;
იხილენი (= იმითომ რომ) 21₂₅, 34₄ (= ამ-
გვარად, ამნიარად); მხ: (= იმითომ
რომ) 9₃₀, 66₂₀ (= ამისთვის, ამიტომ);
მსაენ (= ასე რომ) 2₃₀, 9₃₃ (= ამრიგად,
ამნიარად), 12₂₂ (= იმითომ რომ), 15₂₁
(= როს გამოც, როსთვისაც), 25₇ (= ამ-
ნიარად, ასე რომ), 25₂₁ (ამიტომ), 31₁₂
35₁₀, 47₂₇ (= ასე რომ, ამნიარად), 70₂₄,
76₁, 77₁₉, 79₂₀; მს (= ამნიარად, ამ-
რიგად) 86₂₈; შმიენ (= საიდანაც) 47₂₀,
66₁₄ (= სწორედ აქედან), 76₂₀ (= ამი-
ტომ, ამრიგად), 85₁₈ (= საიდანაც), 95₂₈;
(= როს გამოც), 102₁₀ (= ამრიგად), 108₁;
(= როს გამოც, ამიტომ), 109₂₉; მსიენ
(= ხომ კი) 2₂₁, 22₂ (= ამნიარად); 31₂₃;
48₂₁, 93₂ (= მაგრამ), 107₂₅ (= ამნი-
არად, ასე რომ); მხ: მსაენ (= ამიტომ,
ამისთვის) 3₁, 53₁₃, 82₂, 109₂₆; ში:
(= საიდანაც, როს გამოც) 107₁₈; მსპერ
(= როსთვისაც) 43₂₆, 85₂₅ (სწორედ იმი-
ტომ), 101₂; მს: მსაენ (= ამრიგად) 111₈.
ვინმე ვინ მს: 93₂₁.

ვირი ბიძი, ბი, ჟი, asinus, i 91₂₄, 106₁.
ვინმა მწუხარება, სულიერი მღვთა-
რეობა მჭიჟა, თის, თი: ვინ ბათა სუ-
ლისათა მოსწავებს თენ კანტ ქუჯიჟ
პა მჟიჟა თენ მთაჟიჟიენ 91₁₉ (= სუ-
ლიერ მღვთარეობას გამოხატავს).

ზ

ზაკულება ზაკეა, მზაკეობა ბილერბე,
3. 84₂₁.

ზამთარი ჯემანი, ანოს, ბ 73₁₀.

ზამთრის არე ზამთრის დრო ჯემან-
ქონს 3. 34₁₆.

ზარი თავზარდაცემა, შიქრწუნება კა-
პაქიჯი, მის, ჟი 52₁₀.

ზარ-ცემა თავზარის დაცემა, ძლიერ
შეშინება მსაენ: ვინ ზარ-ს ცა მით
მს: მსაენ ჟი მს: ჟი 97₂.

ზაფრანი კრბიჯი, ბ. crocus, i, 51₁,
52₂₅.

ზაფხული მქრის, მის, თი, 73₁₀, 86₂₁;
ზაფხულისა მქრის, 3. 73₂₃.

ზახილი ძახილი, ღრილი მგრჯუმა, თოც, თ 106₁₃.

ზედა სპერს: ქუეყანასა ზედა სპერსის 57₁₁; κατὰ: თხემსა ზედა ჯატა კორაჟის 74₂₁.

ზედა-კერძო ზემოდან, ზედა მხარეს ძენ თის ჰუნ 31₁₂.

ზედას-ზედა ზედისზედ, ხშირად სუვეჯის, 2. 94₂₁, 110₃₆; სუვეჯის (=განუწყვეტლივ, მუდმივ) 67₂₃; სუვეჯის (=ხშირად, ჩქარა, ზედისზედ) 77₂₈; აჯის (=სწრაფი, ჩქარი) 36₁₅.

ზედა-მოსლვა თავდასხმა ჰეპრომი, ჯ 67₁₇.

ზედა-მდგომელად მბრძანებლად, დესპოტად მესპოტიან 112₃₄.

ზე ჯდომი ძირითა ახრბრძის, 2: და რომელნივე ზე სხუენან ძირითა ტხ ბე ახრბრძის 58₂₂.

ზედა-წარგება დახარჯვა, დაღვევა, უათებება ანაჰსისა; აგებულებისა ერთისა მის ზედა-წარგებულად იტყვიან... ზის თჳ თს ზებ; სუვეჯის 29₃₁.

ზეთი ზეთი, თ, oleum, i 57₈, 101₈.

ზეთის ხილი ზეთი, ჯ, olea, მ 51₁₀, 57₇.

ზემო-კერძო ზეით, მაღლა ჰუნ 67₄; ჰატასინ (=ზემთათა, ზემო ნაწილს); ზემო-კერძოთა თქმულ არს ძენ თის ჯატასინ ვერჯის 46₂₃.

ზესკნელი თ ბუნ 12₄₁; ჰატასინ 38₂₄.

ზესკნელი ზეით უმაღლესი კიდე. ზეცა სპერანტოს, 2: ზემოდა ძალთა ზეცისათა ტატსპერანტოსის ჰუნაჰსის პრეპოსთა 6₉; სპერანტოს, ბ 9₃₀; სპერანტოს, 2, 21₃₁.

ზეარება მონაწილეობის მიღება ვისთანვე ან რასთანვე მატება: ეზიარების მატებოთა 13₂; მატებ, ზ, ჯ 65₂₈; მატებოთა, ჯ, ჯ (=ერთობა) 67₂; ჰუნანეს = თანხმობა, მონაწილეობა): გონებისა

ზეარებოთა თს სიჰატოს ჰუნანეს 29₆; მებოროს მე ჰუნანეს ჰუნ: 63₁₄; ჰუნანეს, ჯ 32₁₄, 47₂₉, 87₂₈.

ზეარის ზღვის გველთვეთი სპერანტოს II სპერანტოს, ჯ, სპერანტოს, მ 82₁₈, 87₂₉. 1. ზენა მიღება, ვარაუდი ჰუნანეს: რომლისაგან იზმნი ჰუნანეს კაცისსა ჰუნანეს თჳ ჰუნანეს თს ჰუნანეს ჰუნანეს 71₇.

2. ზენა ცლა, ფიქრი (ბერძნ. შესატყ. არა აქვს): და განსლვასა იზმნი დიან 106₃₄.

3. ზენა განსლვებობა, ვარაუდი, მიხვედრა, დსკენის გამოტანა ჰუნანეს: რომელნი იგი იზმნი ან აღძრვასა ჰუნანესა ტხ თს ახრბრძის, ტხ ჰუნანეს 87₁₈, 100₂₀; სპერანტოს (=გამოცლა, ცლა): სიტყუთ გამოღებლ მისგან აზმნი სპერანტოსი თჳ სიტყუთ სპერანტოს 10₃₁; სპერანტოს (=ცლა, სინჯვა) აზმნეს სპერანტოსი 93₃₁.

1. ზოგადი ერთხანობი, მსგავსი სპერანტოსი, მ. 50₆.

2. ზოგადი სავროთა ჰუნანეს, მ. 85₂₃; ზოგადი და სავროთ 94₂; ზოგადი ჰუნანესი, მ. 100₃; ჰუნანესი 67₂₈.

ზოგებოთი სავროთ, სავროთი ჰუნანეს. მ: მკვლრობათა ზოგებოთ არს ჰუნანეს მენ ჯ სიტყუთ 95₂.

ზოგება ნახევარი ჰუნანეს, ჯ: არა ზოგებოთ თუთოღულთი თს: ჰუნანესი ჰუნანესი 17₂₀.

ზარხვა რჩევა, დარჩევა: სამჰუნანეს: ჰუნანესოთ თაჰთა თსთა სჰუნანესი ჰუნანესი 10₁₄; ჰუნანესი, თს, თ (ფიქრი, აზრი) 58₂; ჰუნანესი: ბ (=აზრი, შეხედულება) და დამსწნულ ჰუნანესი თა მათთა ანთის: ანთის: ანთის: ჰუნანესი 38₁₃.

ზრდა საზრდობობა, კება ტრეჰოთ: იზრდობობა ტრეჰოთი 83₂₁; მატებოთა: ჰუნანესი: ჰუნანესი 50₂₂.

ზროზა ძროზა, ხარი, საერთოდ საქონელი წინა, ნათ. წიბა, ბ, ო 50²¹, 106³¹.
 ზრქელი სქელი *παχάς, εις*, ბ 10¹⁶, 60¹⁶; *παχάτατος* 35²¹; *γυμνός*, 2. (=სქელი, მიწისებური) 45¹¹.
 ზუელვა ხმით მიმბამველობა *μαμεισμα*: ზუელვაჲ *μαμεισμα* 94³³.
 ზუგენე თავ-ჩაქუჩა (სველის ერთი ჯიშია) *ζυγαίαι, ης, ή, zygaena*, აე 89¹³.

ზურგის ძული *ράχις, εως, ή, dorsum*, ი 110³¹.
 ზლაპრობა მითი მუზიჲ, ბ 18²⁶, ზლაპარი 38³², 79³.
 ზლაპრობა მითოლოგიური თხრობა *μαθηλογία, τος, τή* 113¹⁹.
 ზლუხ-პირი ზღვის ნაპირი *αιγιατός*, თ, ბ 43²⁶, ზლუხ კიდე 82²⁶.

თ

თაგუ მძღ, ნათ. მუბა, ბ, *mus, muris* 105^{14, 16}, 111³³.
 თავადლობა თავმჯდომარეობა, პირველობა *προεβία, ή*: თავადობასა ღირს იქმნებოდის თჲ; *αυτήν προεβίαν* *ἀξιωμαίως* 16¹³.
 1. თავი თავთავი *ἀναρχος, υος, ό*, *spica*, აე 53¹².
 2. თავი *κεφαλή, ή* 53¹¹.
 თავით თუხით დამოუკიდებლად, სხვა ვინმეს და რაიმეს დაუხმარებლად *αυτομάτως* 18¹²⁰, 9³, 42²⁰.
 თავით თუხით და დამთხუევით *ἀπὸ ταυτομάτου* 20²⁰.
 თავს-ღება კისრება, მიღება თავის თავზე *καταδέχομαι*: თავს იღებენ *καταδέχονται* 95¹¹, თავს იღებს *καταδέχεται* 106⁹; *ἀρχα*: თავს ვისხამთ *ἀναρχόμεθα* 86⁸.
 თანა მუაჲ: დღეთა თანა მუე ბ. თუჲ *ήμερων* 25¹, იფქლსა თანა მუე ბ. თინ *σίντων* 53²²; *πρὸς*: სახლსა სახლსა თანა *ὀπίσταν* *πρὸς ὀπίσταν* 85³¹.
 თანა-დაუხამამთ დასაწყისის არმქონე *συναρτιος*, 2. 4³⁸.
 თანა-ღება ვალდებულება, მოვალეობა *δφείλω*: და ვერცა სადათ იგი დაესრულებს მის ვსცნობთ, ამისთვის თანა გუაჲ, რადთა არა დაუხამამოდ ეპვონით იგი იხუე *εἰς ὃ κατέσληξεν, ἦν ἡ καὶ ἀναρχον* *ἀντὺν* *δφεί: λισμην* *νποινιხ-*

αυθ 4⁹. თანა აც (ბერძნ. abs.) მოვალეა, ვალდებულია *ὅ*, თანა გუაც (ბერძნ. abs.) თანა გვადევს, ვალდებული ვართ 93¹¹.
 თანა-ზიარება მონაწილე ან მოზიარე ყოფნა *μετέχω*: თანა-ეზიარებებიან *μετέχουσιν* 109¹¹.
 თანა-ზრახვა ვინმესთან ერთად ნოლაპარაკება, მოთათბირება *προσδιαιρέωμαι*: თანა-ზრახვის *πρὸς διαιρέσει* 113⁹.
 თანა-მოქალაქე მოქალაქე *πολιτης, ος, ό* 105³³.
 თანა-შეტყუება შეფარდება *σχημαίω*, *εως, ή* 35²⁰.
 თანა-ძვრის-ხილვა ვინმესთან ურთად ტანჯვის, უბედურების ან რაიმე სხვა ბოროტების ატანა *συχαιουχέω*: აღირჩია თანა-ძვრის-ხილვაჲ *ἐπὶ ταυσυχαιουχέσει* 2⁶.
 თანა წარუვალი აუცილებელი *ἀπαρσιτητος*, 2. 89¹¹.
 თანა-წარვლობა ვერდის ავლა, ჩავლა *παράμειψαι*: თანა-წარვლებიან *παράμειψάμενοι* (=გაპარვა, გამორჩენა) 34³⁰; *ἀμψιστημι*: არა თანა-წარვლების *ἀμψιστησι* 41³³; *ἀποφασχαι* (=განწორება, თავის დაღწევა): თანა-წარვლებიან *ἀποφασχάται* 54³³; *παρὰφραχαι* (=დაორჩენა, გამორჩენა): ხოლო ნუმცა თანა-წარვლედეს *μὴ παρὰφραχέμε* *δέ: ήμας* 32¹⁹; *διεπίπται* (=წასვლა, თავის

თულ-უნუზავად თანასწორი პატრიოთ,
მიუკერძებლად, ობიექტურად ბმონქმად
98²⁶.

თუ ეს: თ უ არა-ძი ეს მუჲ 7²¹.

თუე თუე მუჲ, მუჲბ, ნ 74²².

თბა აქც, ცბ, ნ, უ, capra, ac 54¹⁰, 109³⁷.

თსლე შაოთაძმუჲ, უ 37¹.

თხემი მწვერვალი ჯიგაჲ, უ 74³,

85¹⁶.

თხოვა მოთხოვნა, სათხოვარი ძეჲ,უა,

თც, თ 102¹³.

0

1. ივარის-ყოფა და განქიქება აფო-
რიკება, ჭონების კონფისკაცია და სა-
ჯაროდ შერტყვენა ვისიმე შუქსუაჲ,
ჯაჲ, უ, 52¹¹.

2. ივარ-ყოფა გაქარწყლება, გაქრობა
ძანაქუთ: ივარ-ყვის ძაქლქუჲ 52¹⁸.
იზედივი და ამაო შემთხვევითი მძ-
ეჯიჲ, 3 და 2. 52¹⁸, 102²⁸ საბა: იზე-
დივი ბედის მიერი.

ივავი ჰუაჯუჲ, უ 38¹⁹; პარიჲ, უ
58³, 95³¹ (იგულისხმება სოლომონის
„იგავნი“); სპრძიჲ, (= მგალითი) 107⁸.

ივავით გაღატანითი მნიშვნელობით,
სახეებით ტროჲკან 38²¹, ივავითი პრ-
კაჲ, 3. 21¹⁰.

ივურდივ გვერდით ეს: აჲ პაქჲ:
ივურ დივმცა მიიღებდეს მცირედსა
რასმე ბრწყინვალებასა უაჲს ანჯანჲ ეს:
აჲ პაქჲ... პრძიჲჲჲჲ 79¹⁵.

ით პარჲ: ჩემით პა პ' ჯასტან 103¹⁸.

ივანის იხ. რაივანება.

იისფერი პიჲჲჲჲჲ, ჯა 61²⁵.

ილიტრიონი ქარვა უქსაჲჲ, თ: elec-
trum, i 60³¹. საბა: ილტრიონი (sic) იტ-
ყვან გომიხ არს ხისაჲ, ვინადგან მას
შინა იხილვებიან წველი, ბუზი და ჯინ-
ქველი (განმარტება ამოღებულა ჩვენი
ძეგლიდან. იხ. გამოც. 60³⁰—61³).

იმიერ იქით თბჲ 109⁷; იმიერ და
ამიერ იქედან და აქედან, იქეთ და აქეთ
ჰიჲჲჲ აჲ: ჰიჲჲჲ 52¹⁰.

იმიერ-კერძო იქეთა მხარეს, იქით
ესქსენჲ 74⁴.

იმინითი (scil. მინით) პიტნა, ომბალო
ქუჩუჲ, უ მიაჲ. montha 51¹. [ქართულ

ლექსიკონებში (საბა, ჩუბ.) ამ სიტყ-
ვის დამახინჯება იქ. ღღეთა—ღან უნდა
იყოს შესული: ბერძნულ ღღანში უ
ქუჩუჲ სწერია, მთარგმნელმა ართრონი
უ ფუძისკულად მიიჩნია და საშუალ-ბერ-
ძნულის საფუძველზე წაიკითხა იმინითი
(ამ ღროს ბერძნული უ გადმოიცემოდა
როგორც ქართული ი). საბა—ჩუბ.
იმინითი უთესლო ბალახია. (განმარტება
იქ. ღღეთას⁶ მიხედვითა მოცემული
იხ. გამოც. 50³⁸—51¹).

ირემი ჯსაჲ, ნ, უ, cervus, i 106³.

ისარი (ჩვეულბრივი) აქან, იძიჲ, უ
53¹⁷; ჯანჲ, აჲ (ფუტკრისა) 95²⁰,
111²⁴ იხ. აგრ. საწერტული.

იფკლი პურეული, ხორბლეული თიჲ,
ნ, frumentum, i 53⁶, 22, 55¹⁰; იფკლისა
თუჲრბ, უ. 53⁷.

იფკლი და დიკა ყანა, პური ჯჲჲჲ:
და ველნი ნაყოფიერიან გარდაეცემოდეს
იფკლითა და დიკითა თჲნ მჲ პე-
რინჲ თჲ ანჯაჲჲჲჲჲჲჲჲ თიჲ ჯჲჲ-
ოიჲ 55³³.

იქედნე გველი ჯქიჲა, უ, viperā, ac
87²⁹, 106²⁶, 109²¹; ჰქიჲ, ჯაჲ, ნ (= ჰქი-
ბუჲ) 111²⁵. საბა: იქედნე ესე გველი
რამე არს, საშო არა აქუს და პირთ
დამაკლება და შუღნი მუცელს გამოსკა-
მენ და ეგრე გამოვლენ; თუ კაცს უღბი-
ნა, აღარ მორჩება. (განმარტება ჩვენი
ძეგლიდანაა ამოღებული. იხ. გამოც.
109³¹).

იძულება ძალდატანება ბეჭჲჲ, უ
29³²; იძულებით და უწებლიაჲთ ბეჭჲ-

კაიოს, 3, 12¹⁴; იძულებით და საჭიროდ *ἀναγκάσει* 22¹⁴.

იჭუანჩი კლქი *ἐχίνος*, ოს, *é*, omasum, ი, *дначуны кишки*: ქუსტენი და იჭუანჩინი და მრავალ ურჩხნი და წელ-სხვილნი *σάβμαχι*; *και ἐχίνος*; *και κερσφωλι* *και ἔνσπαρα* 110⁸. საბა: იჭუანჩი

„ქუსტეტი, იხეანჩი და მრავალ-ურჩხნი“. [ამ „განმარტების“ შემდეგ ლექსიკონში (დაბეჭდილში) მითითებულია წყარო „გრიგოლ ნოსელი“, რაც არაა სწორი და რომელიმე გადამწერის შეცდომაა და სავარაუდებელი].

3

ძაფი რკინისა ღუზა *ἀγχαρα*, *ή* 87¹⁴.
კაკაბი *πέριξ*, *ικος*, *ბ*, *ή*, *perdix*, *icis* 94³⁸.

კალო *ἀλάψ*, *ή* 68⁸.
კაშა დასავლეთ საქ-ში ცერცო მამარის, - *ტ*. მ.ა.ყ. *Anetham gravecolens* 106²⁸.

კამარა თალი *καμάρα*, *ή* 10¹⁸, 41¹⁸.
კამკამება *ἀνάγκασει*, *εως*, *ή* 23³².
კარავედი ზღვის კიბო *κάραβος*, ოს, *ბ* *carabus*, *ι* 82¹².

კარი სასულე *καρυσή*, *ή* 106³⁸.
კარილი სკვალი, ზეიგენი, ნათელ-თევა *καρλ*, *ნ*ბი, *ή*, *aquilla*, *ac*, 88³¹.
კართი-კარად კარიდან კარზე ზურავ და ზურავ 69²⁸.

კარსნი გინა სოლინარნი წყლის მილი *κάσος*, *ბ* 30⁴¹. საბა: კარსნი ილევრო. [ეს განმარტება ამოღებული უნდა იყოს ჩვენი ძეგლიდან და ჩვენის აზრით, მცდარია. „კარსნი“ აქ ნახმარია „სოლინარის“ სინონიმად].

კარშიკი რგოლი, რკალი *κράχας*, *ბ* 11¹⁸.
კაცად-კაციდი ყველა, ყოველი კაცი *κασσος*, *ή*, ოს 41¹², 84²⁹.

კატრიელი და კაცთ-მოყუარული თუ *καυθηραπισιας* 3. 94²⁸.

კბოღ და ლოდოვანი (სიტყვას აქვს თარიფე მნიშვნელობა) *κάτι*, *ή* 82⁸⁵, 88¹². (ზღრ. ჭვ. იმერ. კოდმე, კოდიმე).

კეთილად კარგად *καλώς* 108³.

კეთილი სასარგებლო, გამოსადეგი *ἐσχηματος*, 2. 7¹⁸; *ἐπιურμεις* (= კარგი ნოციერი) 55¹⁴; *ἀγαθός*, 3. (= კარგი) 9⁸.

კეთილი მოგსენება კარგი მესხიერების მქონე, დახსოვებული *καυθηρας*; 3. 109¹⁴.

1. კერძო არიფანა, ფსონი *ჭაპოს*, *ბ*; და *კერძო* ასა ოდენ სრულ-მყოფელ *οίον* *ნ* *ἐράγος* *თ* *κρησάτης* 16³⁸.

2. კერძო ნაწილი *მერის*, *ეოს*, *ტ*: დი არცალა თუ კერძო მისი მცირე *ἀλλ* *იმ* *მ* *მ* *ერ* *ოს* *ა* *ბ* *თ* *ს* *ἐλάχρασαν* 8⁸, 58¹⁸, 73¹⁸.

3. კერძო ნაბიო, განაპირა ნაწილი *ჭაროს*, 3. 100⁴³.

4. კერძო ასო, სხეულის ნაწილი, კილური *მალის*, *ეოს*, *ტ* 109³¹. იხ. აგრ. ასო.

კეც-ღობილი რბილინეარნიანი *καλαμπασκακος*, 3. 82¹².

კეც-ტყვიე ნიჭარიანი, ტყე-ბანიანი, ტყე-სარკველიანი *ხაერაზხერამ*, 2. 82⁸⁷, 84⁸.

კვალი *κχვის*, *ეოს*, *ტ* 109¹⁴.

1. კიდე ბოლო, დასასრული, ნაბიო. *პერას*, *თ* *ბ* 23³⁸; *ხაჯაოს*, 3. 33⁷; *ხეჭე*, *ή* 61³⁴.

2. კიდე კიდვე, გარდა, სხვა *პაჯა*: 82¹². (ზღრ. ჭვ. იმერ. კიდე).

კირჩხიბი კიბო, კიბორჩხილი *καρκίνος*, 3. *ბ*, *cancer*, *crí* 81¹⁸, 82¹³, 84⁴, 13⁸.

ლ

ლაცნის-ხახვ ლანგარისებური ლაცნის-
ბჭის, 2. 104¹¹.

ლაღვა დავის. ცილობის, ჩხუბისა და
აყილბიყალის სიყვარული ფილანტია, ო
102²¹.

ლალი ბაყი, ყოყონა, მკეცხარა გახ-
რის, 2. 94³³.

ლაღობა გასრია: მას ლაღად გა-
შოაჩინებენ ღვთისთა გასრია: ონა ონა
102²⁵.

ლბილი რბილი მაღაობა, 3. 41¹⁸; ჯან-
ვის, 3. 110²⁹.

ლეკი თეთრი ტირიფი ლეკი, ო, მაც.
ლეკის ხე—Acer lactum, ძვ. თარგ. alba
populus 56³¹.

ლეკვ შახლან, ლავ, ბ, ო, catulus, i,
108¹⁵.

ლეკი ხუჭუქი თლავ, 3. 70³¹.

ლემი ჯღარდლა (?), волчий корень
(შხამიანი მცენარეა) ბაკონი, თ. aconi-
tum, i 53²³.

ლერწამი ლავაობა, ბ, arundo, inis
50²⁸, 51³, 52²⁵.

ლელვ თხავი, თ. მაც. ficus carica
59³¹, ლელვ მტილისა ბლის ლელვი
ჩმერეთ თხავი 59³³.

ლიტონი მარტევი, ვინმესგან დამტუ-
ცილებელი ბასათავ, 2. 74²⁷.

ლმობა ტკივილი, ტანჯვა, წამება
ბნისთ: ელმოლა მას არსთა შობად
ბნისთთა მენ თენ ბანთუა გენთთ
18³³; ელმოლა ბნისთ 80²⁰.

ლიღვანი კლდოვანი პეტრბოვი, 2.
81²⁵.

ლმონ ლავ, თთავ, ბ, leo, onis 105³,
106⁷, 109³⁰.

ლიფოთქინი ლოკოქინა ბგვლი, ო:
ლოფოთქინი ზღვად ბგვლია
ბავლათთ 82¹⁰. ლღ. ქვ. იმღ. ლოფორ-
თქინე || ლოკოქოფე.

ლურჯი ბავთავ, ბ 61³⁵.

ლურჯ-მეფე ბავთავ, ო, თენ 76¹¹,
საბა: მეფე მეფე—ნაცრის ფერი.

ა

ბავრობალი იხ. გრობა.

ბალე სწრაფი ბანავ, ბ, მალე-
სრბასა შინა ბანავ მენ ბავრობა 64³³.

ბამა-დედანი მშობლები გონავ, ბ.
98²³, 108¹¹.

1. ბამალი მამრობითი სქესისა ბგვნი,
ბ, ო, 59¹³.

2. ბამალი (ჩვ. კავით) ბლავრისი,
ბ, gallus, i 94³³.

ბამალ-დედლობა სქესობრივი კავში-
რი ბლავნი, ო 84¹³.

ბამული სამშობლო ბავრავ, ბ, ო, ო
105³³.

ბამულია ჩამომავლობა ბავრავ, 3:
ბამული ბობისა მემღობითთა და
მკვდრობითთა ბავრავი ბნავთ
95¹¹, ბამულიანი (=მამისელობანი)
ბავრავი 72²¹.

ბანდრაგორი (მცნ.) ბენანი ბავრობავ,
ბ, ბ. რ. ბ. maudragorum officina-
rum 53²³, 54²⁶. ჩუბ. ვაშლა-ბილა;
საბა: ბანდრაგორი ბილასია, ვაშლი-
ვით ბობიბას, ვინც შუბას, ბილს ბოფე-
რის (განმარტება ამოღებულთა ჩენი
ბეგლიდან. იხ. ბამოც, 54²⁶).

ბანუკვებელი იმღის ბომცემი, მემნა-
ბავ, მისაზროლებელი ბავრავი, 3: ბ-
ნუკვებელი ცხობრებისა ჩენისანი
ბავ ბავრავთ ბავრავ ბნავთ
57⁵.

ბანქანება ეშბაკობა, ცხობრება ბ-
ბავრავი 2: ბანქანება და მბაკე-
ვარება ბ ბავრავთ ბავრავ ბნავთ
84², იხ. ბგვ, სიფრავა. [ბოვინავსა

და ეფუჳშეს ც^რში^ა რომ იკითხება: «რადთაცა ღონითა და მანქანებითა» (118 c³ ბ), ამვე ბერძნულ შესატყვისს გულისხმობს¹.

მარადის მუდამ *ἀεί*: 11¹¹.

მარგებელი კეთილის მოქმედი *ἀγαθωπαιός*: 2: რ^ა იგი წამეს მარგებელისა მისთვის ვარსკულავისა *ἀαβ³ β³ ἐπεμαρτυρε*: 8 *ἀγαθωπαιός*: *ἀσ³τ³ρ* 72¹.

1. მართალი სამართლიანი, კანონიერი *δίκαιος*, 3: 5³⁰, 71⁸, მართლად სამართლიანად *δικαίως*: 85¹⁷.

2. მართალი პირდაპირი, სწორი მუჭად, *εἰς*, 8: 13⁹, 79¹⁷, *δ³ρ³α³ος*, 3: 79¹⁸; მართლ პირდაპირ, სწორად *εἰς*: *δ³ρ³α³ς* 68¹⁵.

მართლ-აღტვეებული სწორად ამართული *δ³ρ³α³φ³ης*, 2: 58²⁸.

მართლ უკუნ-ქცევა პირის შებრუნება, გაქცევა *ἐστ³ραω*: მართლ-უკუნე ქეციე მურიიჲ *ἐστ³ραεπ³ε³θ³ω* 8¹ *ἰουδαίος* 114²³.

მართუე (დელფინისა და ფუქინის) თაჳსად, 8: 82²⁴; *ἐζ³υ³ος*, 2 (თევზთა) 83⁸; *νεοστ³ος*, 8 (მერცხლის) 97²³, 28¹, 98¹ (ალკონის), *νεοστ³ος*, 8 (არწივის) 98¹⁷.

მარილოვნად ამაყად, მედიდურად, ყინილად *σεμύς*: 109¹².

მართო განმარტოებული *μυησταιός*, 3: 106⁷.

მარტო-რტო უტოტო ხე *μυησταιός*, 2: 58²³.

მარჩბივი ორნაირი, ორგევარი, ტყუპი *χ³ρ³ο³ς*, 3: 80¹⁰.

მარხვა შეჩერება, დაყოვნება, შეკავება *μαρῶν*: ჰმარხვენ *μαρῶν*: 111¹⁹; *μαρῶν*: ჰმარხვენ *μαρῶν*: 111²¹; *μαρῶν* (= შენახვა, გადარჩენა): ჰმარხვენ და აცხოვნენ *μαρῶν*: 105¹.

მახქნე ულვაში ვახისა, გოგრიისა და სხვათა ჰქვ, *μα*, 8: 7, *clavicula*, 10: 57²⁸. სპაბა: მახქნე ეყი-ბის ვაზთა და აყი-

როთა და მისთანათა ძაფივით რამ აქუსხეუე შემოსახუვევლად.

მასკულავი ვარსკულავი *μασ³κ³ρ³*, *έριος*, 8: 72²², შდრ. *μα*. იმერ: მასკულავი¹.

1. მასწავლელი სასწავლებელი, სკოლა *μασ³κ³ρ³α³ς*, 8: 7³³.

2. მასწავლელი მასწავლებელი, დამრიგებელი *μασ³κ³ρ³α³ς*, 8: 87¹²; *μασ³κ³ρ³α³ς*, 8: 111²⁸, იხ. აგრ. სწავლა.

მატლი თანაჲ, *μα*, 8: *vermis*, 10: 101²⁹.

მალნარი ტვერი, უღრანი, დაბურული ტუე *μαλ³κ³ρ³*, 7: 56¹¹; *μασ³ς*, *εἰς*, 8: 56¹⁴.

მალნაროვანი მალალი ტუით დაფორულინი (+ქართ. თ.) 76³⁴.

მაჳულოვანი *μα*, 8: 66¹¹.

მაშა მაშ, მასასადამე, *μα*, 12³¹; *μα*, 16⁸, 20¹¹ (ბერძ. abs.).

მაშინ *μα*, 22¹², 24²⁰, 29³³, 42³², 56¹⁰, 101¹⁴.

მაჩუნებლობით მოჩვენებით, დასინახად, გარეგნულად *μα*: 58³.

მაცხოვნებელი მაცოცხლებელი, სიცოცხლის მომნიჭებელი, მხსნელი *μα*: 86⁸.

მბრძოლი მებრძოლი, მეომარი *μα*: 96³³.

მბლავანი პირუტყვი, საქონელი *μα*: 71¹⁷.

მგელი სჯად, 8: *lupus*, 1: 84³³, 106⁵⁷, 108¹⁴.

მგზავრობა უცხო ადგილას წასვლა. *μα*: 86¹³.

მდაბალი დაბალი *μα*: *μα*: 9³⁰.

მდე ჰად: ცალმდე *μα*: 37¹⁵.

მდელი ბალახი *μα*, 7: *gramen*, 10: 52²⁴; მდელი და სამოვარი *μα*: 110¹², იხ. აგრ. თივა, მწუხანგილი, თივა და მწუხანგილი.

მდიდრად უზვად მახქლან *μα*, 80¹⁴.

1. მდინარე ადგილად დასადგირელი, თხევადი ახმამასთაჲ, 2. 31³³.

2. მდინარე ჯემამპროის, 2. 43¹⁷.

— მღის მქარც: ას წლამღის მქარც: ზაჲსუხ ზანუ 98³⁷.

1. მდულარება მხურვალება, გაეარება რება ასტათაჲ, აჲს, 73²¹, 74¹¹.

2. მდულარე მხურვალე, ენებიანი მხარამაჲ, 3. 106¹, მდულარე და დამწუველი ასტაბიჲ, 2. 48¹¹.

მეღვარი ნელი, ზანტი, ზოზონა, ზარმაცი, ღუნე ვაჲპრად, 3. 106²⁵, 112¹⁵.

მეღვრობა სიზარმაცე, უქნარობა, უღარღლეობა ბრამამაჲ, 74⁴⁰, ბრამამაჲ, 2. 88³⁰.

მეკაცე მეჭურჭლე, კერამიკის მკეთებელი კარამაჲ, ზან, 3. 3²¹.

მეკაჲარცე კვერცხის მღებელი ბიბრამაჲ, 2. 81¹⁶.

მელი მელა ბლამაჲ, აჲს, 73, vulpes, is 106³³ 25.

მეშთელი მთისა, მთაში მცხოვრები ბრამაჲ, 3. 94²⁶.

მეშრუშე მრუში, გარყვნილი, ავხორცი ბრამაჲ, 2. 88¹⁰.

მეწეხტე ფლიტბაჲ დამკვერელი აბლაჲ, 3. 41³.

მეწილა ზღვის წვრილი თევზი მამაჲ, 3. 88³².

მეჭურისმტე თანამესუფრე, მონადირე, მოკეიფე, სტუმარი ბრამაჲ, 3. 102³⁵; ბრამაჲ, 3. 103²¹. შდრ. ჯარ. პარბ. მრ. 6, 39; პურისმტე.

1. მერმე მრამაჲ 24³¹, 28¹⁶, 37³², 50³⁵, 36; ჰრამაჲ 6²³, 7²⁷, 15³², 28¹⁶, 44⁵, 49⁴⁷, 30, 90³⁶, ბრამაჲ 48³⁹.

2. მერმე მომავალი მკლავ, 3. ბრამაჲ მერმისა მისთეს საუქუნასა ბლამაჲ მქარც: 107⁶, 7.

✓ მერცხალი და მერცხლის მღვარი ჯელამაჲ, ბრამაჲ, 73, hirundinis, i 93²⁶, მერცხალი 97¹⁸.

მესათხველობა სასროლი ბადით თევზის კრა ბრამაჲ: ისათხველობენ ბრამაჲ-ბრამაჲ 83².

მეტი ზედმეტი ბრამაჲ, 3: უმეტესი ბრამაჲ-ბრამაჲ 101⁶.

მეტი-მეტყულება ბრამაჲ, 73³²; („უსარგებლო შრომა. გადაქარბებული ცნობის-მოყვარება“).

მეტყულება მამაჲ, 73²³.

მეტყულება (scil. წინა-დაცუთილება) ბრამაჲ, 73: რომელი-ბრამაჲ ხარ აბლის მეტყუელთა ბრამაჲ ბრამაჲ ხარ აბლ მწვალბელთა ბრამაჲ) 113²⁹. (შდრ. ფლ. 3, 2).

მეფანლურე კითარაჲ ან ლირაჲ დამკვერელი ბრამაჲ, 3. 41³.

მეფი დროის უმცირესი ნაწილი ბრამაჲ, 3. 55³⁰; ბრამაჲ 69³⁵. საბრამაჲ: მეფსა შინა ანაზღუფლა.

მეფეულად მამაჲ, სასწრაფოდ, ბრამაჲ, მოლოდინგლად აბრამაჲ 3¹⁶, 42¹², 80¹⁸; ბრამაჲ 13²⁸; ბრამაჲ 62²¹; ბრამაჲ, 3. 44³⁶, ბრამაჲ 45¹, 92³⁶; ბრამაჲ 21¹⁷, მეფსა შინა ბრამაჲ, 3. 78¹¹.

მეცნიერება ცოდნა ბრამაჲ, 2. 22²⁷; ბრამაჲ, 73; ბრამაჲ, 73; ბრამაჲ, 73 (= წინამდებარე) 63¹².

მეწამული წითელი ბრამაჲ, 3. 43³⁰. მეწამულ ყოფა გაწითლება ბრამაჲ: რამეთუ ბრამაჲ ბრამაჲ მის რომელსამე ყოველისა შინა მეწამულ ბრამაჲ: ბრამაჲ მან ბრამაჲ ბრამაჲ: 61²⁴. მეწამულ მეწამულ, ბრამაჲ ბრამაჲ, 3. 112²⁹.

მეწამულობა, მეწამულობა, ბრამაჲ ბრამაჲ, 3. 33²⁸.

მეწამული მამაჲ, ცბიერი ვერაბი: ეშმაკი ბრამაჲ, 3. 94³⁵; ბრამაჲ, 2. 106¹⁶.

მეწამული, ბრამაჲ, 73 (= მის სხივი) 48²⁹.

მზრდელი მისაზრდობელი ბრამაჲ, 2. 41²⁵; ბრამაჲ: ხოლო თევზი ბრამაჲ

მძლველ არს ცნობად მხრდელისა თვისისა იჯმის დესთა მნ ღაყვიჲი რბჲი
 ურგფონტა (=გამომიკვებვი, პატრონ-
 ნი) 91²⁵.

მზუარე მზიანი ადგილი, ადგილი რომ-
 მელსაც მზე კარვალ უდგება დიაკაისა:
 ღრმისა და მზუარისანი კახა რა
 კოქლა ... რჲ დიკახეკასუმენი 79²⁴;
 მზუაროვანი მზიანი პროტეგისი, 2. 86²³.
 საბა: მზვარე ადგილი მზის მღვტი.

მზუელავი მიმბადვი მუჟღს, 3. 94²².

მთავარი უფროსი ჴყემოიკის, 3. 70²³;
 ჰრჯანი, ოთის, ბ (=არქონტი) 69²⁷;
 112²⁴.

მთავრობა უფროსობა, ბატონობა ჰრ-
 ჯი, Ქ 71¹⁹; Ქყემოიკი, Ქ (=მეთაურობა,
 პირველობა) 91¹⁰.

მთიები ვარსკვლავი ბაჲი, ჰრის, ბ
 24¹¹.

მთხრებლი ორმო კილიკიენ, რ (ზმნი-
 დან კილიკიენ) 44²².

მთხოველი მათხოვარი პროსონიჲს, ოს,
 ბ 69²⁸.

მთხუღვა შეყრა, შეხვედრა, შესვლა ფე-
 ფა: რჲს სხუათა ნერგთა მიემთხვიის
 იგი მქგლან ფსან ენეჯმენ 61¹³.

მიახლება მიახლოვება ჰყრღა: მიეხ-
 ლის ჰყრღე 71²⁵.

მიგება მიზნა ბუემერა: მიემბე-
 ბეოდეს ბოროტის-მოქმედთა რის კა-
 კიპრის ბუემერა 21⁴.

მიღვამა შედგომა ჰქეპოიკი: ბერე-
 ულთა ბანაკსა მიმდგომთასა ჰქამბ-
 რნი ჰქეპოიკიანი მარის 52²¹; ბუნ-
 კოიკი: მიუდეს ბუნკოიკიანი 106¹⁵.

მიღრეკა ჰქაიკი, ოს, Ქ 108³.

მიერ ბქ 28²³, 91⁶; პარა 24¹, 30⁹,
 90²⁶, 103²⁹.

მიერვე იქიდანვე ჰქემე 43¹¹, მიერ
 იქიდან 71¹¹; კახა: მის მიერ მოცე-
 მული კახა ბუემერა ჰქემე 27⁶; ჰქემ-
 საბანაკეთა მიერ ჰქემ რნი სრჯანი
 79¹⁸.

მიერ ადგილით იქიდან ჰქემე 57¹.
 მიზეზი ბუნე, Ქ 19.

მიზილვა ფერა: დამართ მიზილ-
 ვის ფერეკაი რბა რბ კახა 12²¹; მი-
 ზილვა და ქუე-ღარეკა კახარბე: და
 მიზილვოდამცა იგი ქუეყანად მი-
 მართ ქუე-ღარეკისა მისისათჲს
 კახარბე რბ ბუნე რბ კახა
 110²³.

მიზლვა სამაგიეროს მიგება, მიცემა,
 ვადახლა ბუნე: მიზლვის ბუნე 96²³;
 ბუნე: მიზლვოდამცა ბუნე 114¹⁸.

მიზრევა ზოზინით მისვლა ბუნე:
 მიზრევენ ბუნე 52⁵.

მითუალვა მიღება ბუნე, Ქ 71¹⁸.

39²⁰; ბუნე (=ზოზინი) 22¹⁸; პარა-
 კახა: მითუალვანი პარაკახა: 38²⁶;
 ბუნე: მითუალვანი ბუნე 39²⁶;
 ბუნე: მითუალვანი ბუნე 75⁵, მითუალ-
 ვანი ბუნე 96²⁴; კახარბე: მითუალ-
 ვანი 111¹²; ბუნე: მითუალ-
 ვანი ბუნე 96²²; ბუნე, ოს, ბ
 (=მითუალვანი) 108⁹.

მიკონის მცენარე ჰქემე, კახა:
 მიკონი, ოს, Ქ, პარა, eris 53²⁴.

მიხრობა მოთხრობა, ვადმოცემა, და-
 ლაგება, თხრობა ბუნე: ბუნე მი-
 თხრობად მქლანი ბუნე 1⁵;
 ბუნე, Ქ 2²¹; მიხრობად
 და თარგმნება 27⁸, მიხრობა 32²³;
 ბუნე, Ქ 30²²; ბუნე, Ქ 89²³;
 ბუნე, Ქ 82²⁶.

მიმალვება მიცემა, მინიჭება პარეკა:
 და მოცემად ზენე ბუნე 26²⁶.

მიმართ ბუნე: ბუნისათჲს მიმართ
 ბუნე 25²⁰; ბუნე 30²⁴; ბუნე: ბუნე
 ბუნე მიმართ ბუნე რნი 33²³;
 ბუნე 110¹⁶, 23.

მიწის მსგავსი მიწისებური ყეანთჲ, 2. 37₅.

1. მივღა მიზღვევა სპეჯა: შრომად იგი მიმოსლვისად მიეტადის სხეჯა რქს ბნო:პარინჯა სბონ სპეჯოთჲჲ 93₄.

2. მივღა მოთხოვნა, მოკითხვა ანა-
-წა:არტა მი გუეჯადოს ჩუენ პატივი
იბეხე ბნა:არქოთ: რქმან ნაჭასაჲ: 33₄.

(ში)ქლომა იძულება, ძალდებანება ბნა-
-ჯაწა: ეგოდენ უფროსად მქლომსა და
მაცილობელსა გონებსა კარსა განუღებთ
თოთაჲჲ მანჯოთა რქ თუერეთათჲ რქა
-ჯაქმეძე ბნა:არქოთ: 11₁₃.

მკალი კალია (scil. კოლო) ზქანს, სბონ,
რქ, culex, icis 79₂₃, 80₂₃; ბნა:არქოთ: სბონ, რქ,
locusta, ae (=კალია) 100₂₃.

მკერდი მკერაჲ, ანთჲ, 100₃₀.

მკოლოვი ლარბთული რქა:არქოთ, 3.
103₃₁, 108₂₃ (=ღაშრეტილი, მცირე-
-რძინი); მკოლოვ და ნაკლულ ყოფა ზქან-
-რთ: ბუნებისა ვამბოდებულებითა მკო-
-ლოვ და ნაკლულ ზქა რქს ფრთას
პარათასაჲ ზქანტონმეხოთ 64₁₁.

მკუარი რქა:არქოთ, რქ, picea, ac 59₄.

მკუეთი და მახული ბქნბრბოთჲ, 2.
106₁₄.

მკვდრობა მემკვიდრებობა, წილი, ბე-
-დრი ზქანოთ, 1 21₃₀.

მკვრცხე სათნო ბათჲჲ, 3: მკვრც-
-ხე დმრთისა იწამბ რქ მარსარქოთჲ ბ-
-რქოთ: ბნა: პარაჲ რქ მქმპ 2₃ (=ლეთის
სათნოდ ყოფნა (სათნობა) იწამბ).

მმალობელი ბუქარქოთჲ, 2. 106₄.

მობაბავი მსგავსი ზნა:არქოთ: დიდი და
მობაბაჲენი ზანბ სბ მქყემთჲ ზბო:არ-
-ტა 83₂₇; პარასარქოთჲ, 3. 88₈.

მოგება შეძენა ზარბოთ: თუხისბან
გონებისა მოიგო ზქა ბნრქს რქს ფრ-
-თასაჲ ზქანქმეხოთ 2₈; მოეგოს ზქანქ-
-მეხოთ 77₂₆, მოიგენ რქოთბოთა 90₂₄, მომ-
-გებელი სხე რქოთბოთ 91₂₄, მოგება
რქოთჲ, 3. 28₂₆; ბნა:არქოთ: (=მი-
-ღება): მოიგოთ ბნა:არქოთ: 40₂; ზქან:

რქან (=მოპოვება, შოენა): მოიგებდეს
ბნა:არქოთ: 101₁₆; ზქანქმეხოთ: (=შეძენა,
ყოლა, განენა): მგობრბოდო მოიგე-
-ბენ ზან: ფრთას ზქანქმეხოთ 109₂₇.

1. მოგონება შოჩენება ფრთას:არქოთ:
შემდგომად მოგონებისა მანბ სბ-
-ფრთასარქოთ: 28₁₈.

2. მოგონება მოსაზრება, მოფიქრება.
ანთჲ: მისცემს მოგონებულსა პა-
-რბონ: რქ ბოიქმეხოთ 28₁₈.

მოგვ ჩქემა, ხაერთოდ ფეხსაცმელი
საბბოთ, 2. 112₂₃.

მოგედ მოდი! ბნა:არქოთ: 63₂₃.

მოგეწე გულმეგიწეი ზქანქმეხოთ, 3.
93₃.

მოგვლაჲ და მოქცევაჲ პერიოდი რქ-
-ბონ: რქ 25₂₃.

მოღრეტილი მოღრეტილი, ამობურთუ-
-ლი ზარბოთ, 3. 31₆.

მოზავება შეზავება, შეთანხმება, შეზა-
-მება ზქანქმეხოთ: ველონებისაგან მოზა-
-ვებულ პარაჲ რქს პეჯოთ: ზქანქმე-
-ხოთ 16₂₇, მოზავებულნი ზქანქმე-
-ხოთ 96₁₂; ზქანქმეხოთ: (=შეზავება, შე-
-ფარდება, დამთხვევა): მოზავებეს ზქან-
-ქმეხოთ 72₂₃; პარასარქოთ: (=შეკავშირე-
-ბა, მიღება): მოზავებულნი პარასარქო-
-თჲ 84₈.

მოთხრობა ბნა:არქოთ: 46₁₇.

მოთხრა ნიადაგის მოსლუთავება ზქან-
-რთ: მოთხრობი არსტა ზან: ბნა:არქოთ: 58₂,
იბ, აგრ. ლათხრობ.

მოკლება და განლევა მანბ: მოაკლ-
-დეს რაჲ და განილიოს მათჲმეხოთ 66₁₉.

მოკლებული მცირე, ცოტა, ნაკლები
ბნა:არქოთ: 2, 85₁₅.

მოკრძალვა ბუშისშორობა, დაცვა, უზ-
-რუნველყოფა ზქანქმეხოთ: მოკრძალვა
ზქანქმეხოთ 53₁₃, 84₆.

მომასწავებელი მინიშნებელი რქან-
-რთ: 3. 46₂₇.

3. მოტყუება ვარაუდი, ფიქრი წაბ-
ლოჲ: მოგატყუებს წაბლეთ: 59²⁶.

მოუზავებელ განსხვავებულად, შე-
უთანხმებლად *ἀναταλλήσας* 50²³.

მოქალაქობა *πιλιτευμα*, თვ, რ 105²¹.

მოქენე საჭიროების მქონებელი ძეა:
მოქენე იქმნეს *ἐξεჩιθησαν* 13²²; *ἐπιδέο-*
μα: მოქენე არიან *ἐπιδέονται* 33²⁶, მო-
ქენე არს *ἐπιδέεται* 54⁷. საბა: მოქენე
მანვეწარი: „ესე ქენიო“.

მოქმედი მიწის მუშაკი *γεωργός*, 2.
57¹⁴, მოქმედი-მუშაკი *ἐργάτης*, იბ, *ἡ*
95²¹. იბ. აგრ. ქუეყანის-მოქმედი, ქუე-
ყანის მუშაკი.

მოქნა დამთავრება, დასრულება *ἐξερ-*
χάζομαι: არცა იგი მოქნილ იყო იმა
ἐξέρχασθε 15¹⁸.

მოქცევა გამოღრუება, გამოფულურო-
ება *καλάνω*: სხუად და სხუად სახელ
მონაქცევნი ქუეყანისანი *ἔλλα και*
ἔλλα στήματα και ἀποσήμενα 44¹⁰.

მოქცევი ცვალებადობა, მიმოქცევა
ἐκτέθειται, *ἡ*: დაიბადა მოქცევი ესე
წელიწდისად *ἡ τὸν ἡρόντου ἐκτέθειται*
ἐπὶ τὴν 6 25.

მოქცევი მიმოქცევა *εἰσπῆ*, *ἡ* 37¹⁷.

მოქცევა პერიოდი *περίοδος*, *ἡ* 62²⁸,
71²⁵.

მოქცევა და ცისა ნაწილი ზოლიაქო
ζῳδιακός, 3. 69¹⁴.

მოლუაწე მოქიდავე, ათლექტი *ἀβλή-*
της, *ὀ*, 6 63⁶.

მოლუაწე ამა თუ იმ სახის შეჯიბრში
მონაწილე *ἀγωνιστής*, *ὀ*, 6 63¹⁰.

მოლუაწე ზრუნვა *πρόνοια*, *ἡ* 50²⁰;
ἐπιμέλεια, *ἡ* 107².

მოლუაწე მზრუნველობა, მოვლა მე-
ραπεια, *ἡ* 68²¹.

მოლუნე ლოთი, ღვინის მოყვარული
πάρσιος, 2. 87²⁶.

მოყუახი ნათესავი, მახლობელი *πατρι-*
σός, 3. 57²⁰.

მოწიში და ჯუბანი *δέλτος*, 3. 106².

მოშუც მოშვებული, დუნე, ფომფლე
χάσιος, 3. 82¹⁵.

მოცალემა უსაქმურობა, მოცილილო-
ბა, თავისუფალი დრო *συχῆ*, *ἡ* 39²⁸,
მოცალემა და უქმობა 102²⁹.

მოძმობა მეზობლობა *φεισῖα*, *ἡ* 24²⁰.

მოძრაობა და მიმოგეღვა *κίνησις*, *ἡ* 24²⁰.
ἡ: მსგავს იყენეს უფსკრულთა მღლეღარე-
თა მოძრაობითა მით და მიმო-
გეღვითა *εἰκόνα πειλάτους καμίσου-*
τος ἐν τῇ κίνησει 56¹.

[შდრ. გეღვა ქანება, ქნევა: «შემოჰ-
კრა ფეხი ლურჯასა, მიწორზე გაა-
გელაო» (3. ფშ. IV, 296²⁸); ან და
გამოთქმაში: «მხედარი ცხენს მიაგელ-
გებსა»]. საბა: გეღვება ცხენის მოტ-
როილება.

მოძღუარი მასწავლებელი *διδάσκαλος*,
6 2³.

მოძღურება სწავლება *παιδεία*: გუმო-
ძღურის *παιδεία* 6¹; *δὲ γίγται*, თვ, რ
(=ლოგმა) 65⁹.

მოწერა შემოწერა, შემოფარგლა
περιγράφω: მოწერილ არიან *περιγράφου-*
ται 85¹¹.

მოწვევა მოწოდება, მონხობა *ἀπαγ-*
νάω: მოწუესს *ἀπαγνά* 87²⁹.

მოწითანი მოწითლო *ἀμφιακάνθη*, 2.
68²; *ὑπέρστροφος*, 2. 68²⁴.

მოწურთა და შინაურ ყოფა *ἐπιφασεία*:
მოიწურთების... და იქმნების შინაურ რ-
მათათსეა: *82* 3.

მოწყლვა კებნა, წყულლის მიყენება
რერა: დასთვდევს გესლსა თუსსა
მოწყულსა *τὸν ἄνθρωπον τὴν ἰσχυρίαν*
ἐν τῇ ἰσχυρίαν 111²⁵.

მოხუცა ზედაბირის მოსწორება *ἀπο-*
τορῆα: მოხუცილ *ἀποτορῆσται* 104¹⁰.
მოხუცილი დახვეწილი *τορῆσται*, 3.
მოხუცილინი სიტყუანი *τορῆσται*
ἐξέσται 65¹⁶.

მოვხენე დამხმომებული *μεγαλοκίνος*, 3.
106¹.

მსხლტარე სრილა, მოლიბული, მცუ-
რაიე, მსხლტი ძისაჲურდჳ, 3. 110³³.

მტართველი და ეტლი ბჯუმა, თც, თბ
65³³, მტკრთელი 65²⁷.

მტყუვარობა ტყელების თქმა ქაძმდა:
მტყუვარ არს ქაძმდაჲ 76².

მუშლი კოლი, ზილა, ქინქლი ჯანაჲ,
თაძი, ბ, culex, icis 71²³, 80²³.

მუნ იქ ჯაჲ: ჯჰჰჲ და მუნ 2¹³, 48⁴,
90¹³.

მუნამღე მანამ, იქამღე - ჲედჳ 23⁹.

მურტი ტეია მარძიჲ, ჲ, murtus, i
56¹³. საბა: მურტი მვირსინი, რ. ერი ს.
მერსიონი, მურტი, მვირსონი (рыс.)
Гумми-Галам. Acacia vera, Willd.

მუშაკი მიწის მუში, გლეხი ყუაყრდჳ,
2. 56⁵, 72³⁵. იხ. აგრ. ქუეყანის-მოქმე-
ლი, ქუეყანის მუშაკი.

მუნა მუნჳ, მუნდჳ, ჲ, quercus, us 90²⁰.

მუნხარი მუნის ტყე მერამჳ, თვის, ბ
58³⁸.

მუნხმძველი ბბრეშუმის ქიან მუნხლუ-
ხი ჯამჲ, ჲ: პირველ მუნხმძველად
შეიცვალების ჲჳ ჯამჲჲჲ თჳ პრძაჲ
მუჲჲჲჲჲჲ 101³³. საბა: მუნხმძველი
ფოთლის მქამელი ქია.

მფრინველი ფრინველი პეღეის, 3.
37¹⁴, 80¹¹; ჳრავის, თბ 97³¹; ჳრავი: ჲბიჳ.
ბ, ჲ 99¹.

მღამიობი ღამურა სუჲერდჳ, ჲბის, ჲ,
vespertilio, onis 94¹, 99²⁶, 31.

მღერა ძეღეღით თამაში ჯაჲმდა: და
რომელი ტაბლით არა იმღერდეს ბ
მჲ ჯაჲმდაჲ 102²⁷.

მჲარი მტკიცე, მავარი ჲაჲაჲდჳ, 3. 31²¹.

მჲის ერთად, ერთბაშად ჯბრთჳ 21³³;
ბჲაჲ (=ჩქარა, სწრაფად) 106⁵.

მჲუარი ბაყაი მძჳრადჳ, ბ, rana, ae
80²², 81¹¹, 105¹⁴.

მჲუარ-ჲამ ხანდაზმულად ბრავისჳ: და
რაჲამს მჲუე არ ჲჳ ბ სრულ იქმნის ნე-
ბაჲ იგი მათი ჲეღმბჳ მბ თბ თათბჳჲჲჲ-
თი ბრავისჳ ჲჳ ბჲჲჲჲჲჲჲ 86²¹.

მჲუეარ-ჲამ ჲრავის თჳ ბჲჲჲჲჲჲჲ 92³³;
ჲრავის 106³¹.

მჲუედრობით დამშვიდებულად, და-
წყნარებულად ჲსაჲჲ 113¹¹.

მშობელი შვილიღებების უნარის მქო-
ნე ჲისჳჲ, 2. 80¹⁸.

მშუანი კელი, ქუბრი მემსჳ: ჲდჳ, ბ,
bombilius, i: და მერმე მშუეჳან იქმნე-
ბის ჲჳჳ პრძაჲ მემსჳსჳ ბჳჳჳჲჲჲჲ
101³³.

მშუნვა, სამშუნველი ჲაჲჲ: სამ-
შუნველი ცხოველთაჲ ჲაჲჲ ჳაჲაჲ
80¹¹.

მშუნვეიო მსუნთქველი, ე. ი. ცოც-
ხალი ჳრთ, თბ: მშუნვეიოთა შობაჲ
ჳჳჳჲ ჲჲჳჳჲჲ 34²; ჲჲჳჳჲჲ, 2. 81⁴.

მცირე მარტივი, უბრალო ჲჳჳჲ 3.
46²⁶; მცირე და უნდა მარჯჳ, 3: მცო-
რეთა მათ და უნდა მათა ცხოველ-
თაგან მჲჲჲჲჲჲჲჲ ჲჳ ჳჳჳჲჲ 79³⁵;
მცირე და უძღული მჲჲჲჲჲ, 2. 84¹.

მცირედ-მცირედ ცოც-ცოცათი ჲაჲჲ
მარჯჳ 33²⁵, 36³³, 50⁵, 74¹⁴, 77²⁵;
ჲაჲჲ მარჯჳ (=ნაწილ-ნაწილ) 35².

მცონარება უქნარობა, სიზარმაცე,
უთაურობა, დაუდევრობა ჲჲჲჲჲჲ, ჲ 93⁴;
ბჲჲჲ (=სიზარმაცე) 112⁸, 15; მცონა-
რებით უღარდელად, ჲარმაჯულად ჲჲ-
ჲჲჲჲჲ 107¹³.

მცონარი ჲარმაცი, ნელი ᲃჲჲჲ, 2.
106¹, მცონარი და გვიანი ჲჲჲჲჲ, ჲჳ,
ბ 112¹³.

მცხინვარება მცხუნვარება ბჲჲჲ, ჲთჳ,
ჲ 48²⁶.

მძაფრიად მძაფრად, სასტიკად, მავ-
რად ჲჲჲჲჲ 105¹³.

მძლავრი ტირანი ბრავის, ბ 106³.
მძოვარი საქონელი, პირუტყვი მძაჲჲ-
ჲჲ, თც, თბ 71¹².

მძუნვარე მძინვარე, სასტიკი ჲჲჲჲჲჲ,
3. 106¹³.

მწაფელი მეეტლე, სიღვიგის მჲჲჲჲჲ
ჲჲჲჲჲ, ბ 41⁷.

მწერი ბუხი *μυσα, ή, musca*, ae 71²⁰.
 მწერი წერო *γέραςος, ε, grus*, uis 94¹⁰, 19; 96¹⁸.

მწერობა მარათი ჰერის გავრილება *·δ·α·ρ·τ·ρ·ι·ν·ζ·ω·*: უმწერობს *δ·α·ρ·τ·ρ·ι·ν·ζ·ω* 81²⁶.
 მწითლური მოწითანო *ξανθός, ο*; არა წითელ, არცა მწითლურ იმჯ! *ν·κ·ε·ρ·α·θ·ι·ρ·ος, ε* იმძ *ξ·α·ν·θ·ος* 36¹⁴.

მწიკულევანი ველი ქუჭყიანი, ბინძური ხელი (თავმდაბლობით იტყოდნენ ხოლმე ჩვენი ძველი მწერლები თავიანთ თავზე) 114³⁰.

მწიკული აუგი, უწმინდური *αισχρός, εος, τος* 16¹¹.

მწუნე და მდელი ყოფა *χλοή·ω·*: და ევლთა შემოხდა ყუავილითა და მწუნეთა და მდელითა და *π·ο·ι·κ·ι·ν·τ·ε·ς· και· π·ο·ι·κ·ι·ν·τ·ε·ς· χ·λ·ο·ή·ω·* 18²⁴.

მწუნელი ბალხი *βιτάνη, ή, herba*, ae 49²⁵, 52²¹, 83²³; *πέος, ή* 50²³; *χέρτος, ε* 53⁸. იხ. აგრ. თივა, თივა და მწუნელი, მდელი.

მწურვალი და დასასრული წვერო და ბოლო *Ξεχάτος, ο*, 22¹¹; მწურვალი *κ·ο·ρ·υ·φή, ή* 37¹⁸; *π·ο·ρ·ι·β·ι·λή, ή* 53¹⁷.

მწულილი და ლბილი წვერილი და რბილი *λεπτός, ο*; მწულილი და ლბილი *λεπτότατος* 52²³, მწულილი *λεπτός, ο* 54²³, მწულილითა *τ·ή·ν· λε·π·τ·ο·τά·των* 70⁷.

მწყერ-მარჯილი მწყერი ბრუსე, სჯი, ბ, *ή, coturnix, icis* 54²¹.

მწყვეტილი მცემელი, მოჩხუბარი *πλήκταις, ος, ε* 87²⁵.

მწყობრი გუნდი, ხორო *χορός, ε* 15²⁰.

მწყურნები ქაობი, ქანქრობი *τέναγος, εος, τος* 36⁴. *τεναγώτης, ε*. 36⁸; *τέλαμα, τος, τος* (=ქაობი, შლამი, თიხა, ლაფი) 80²¹. საბა: მწყურნები—წყალმარავალი.

მჭახი *δμφαξ, αιος, ή* 57¹². საბა: მჭახი—ისრიბი.

მგედელი *χαλασός, όω, ε* 112²⁰; მგედლობა *χαλαστικός, ο*. 8²⁸.

მგუნვარე მწუხარე, მძიმე, სამძიმო *საპურე* 3. 107⁹.

მგუნვარე სამგლოვიარო, ძაძა *παιστήριος, ο*: სამგლოვიარო რამე და მგუნვარე *παιστήριος, ο* და *παιστήριος, ο* 51¹⁷; *κατηφεία, ή* (=სასოწარკვეთილება, დამწუხრება, სევდიანობა, თავიანთი-დარღობა) 102²¹. მგუნვარე სინელი *κατηφεία, ή* 23⁶.

მგურინავი კრიკინა, კულკალია *κακίς, იჯის, ε*, *κακίς, ε*, *κακίς, ε*, ae 100²⁰, 105¹². საბა: მგურინავი ესე ბოლომყოფსა ჰგავს და მისგან უგრე ფრთე (ფერტი B) აქუს, ბალახსა შუამს, ვერ ახლტება.

მხახი ხახი, წყლის მცენარეა *φασίαν, τος* 83²².

მხალი ბოსტნული, მწვანილი *λάχανον, τος* 50²⁵, 53⁸, 103²⁷, მხალის *λάχανος, ο*, 2. 56². შდრ. ქვ. იმგზ. ლახანა (=თავდახვეული კომპოსტო) რ. გრის. *Brassica oleracea*.

მხარულეა *τερεβινθ, ο*, 24¹⁵.

მხოლო მარტო *μόνος, ο*, 76²⁷.

მვდომი მოწინააღმდეგე *ნაპრეკლავი*, *τოს* 11¹⁴.

მვეცი (*scil.* ცხოველი) *ζῷον, τος* 85⁴.

1. მვმობარე ხმის გამომცემელი *ფაიფი*, *τოს* 23²³, 28¹⁸.

2. მვმობარე ყბელი, მოლაყბე, უაზროდ მოლაპარაკე *κακίς, ο*, 94²⁹.

მვენელი და მწაფელი მხენელი, გუთნის დედა *ბროქი, η*, *τოს, ε* 76⁶.

მვურვალეა *ბუსე, τოს, ή* 74¹¹.

მვვანობა ხვინიანი, ქინიანი *კრემეუს-ტაის, ο*, 46²⁰.

მვდომარე *καμύδαμα*: მარტოდ მვდომარე მან *μόνος και ή μειςος* 112²⁰.

მვილი მუჭი *κισσός, ή* 81²³. [ბერძნული „კისსოს“ არის საწყაო, რომელიც 7 1/2 უნცის მოცულობისაა].

ნეფსით ზღას, ოსაჲ, ოვ თავისი სურ-
ვილით, ნებით ზარსუდე 5₉; ნეფსით
ნებისმიერი პროჲრედე, ზად, ო 38₃₁.

ნეფსუა ჯრასად, ო 73₁₆; ჲერპონიჲ, ო
111₁₉; შაჲჲეჲს, 2. 111₁₉. საბა:
ნეფსუა ნმელი ყინუა ძნელი.

ნეშტი ნარჩენი ლეჲფაიონ, ო 106₁₁.

ნიავი ოჲჲჲ, ო 47₃₆.

ნიოჲზი კაკალი ჯრასი, ო ძვ. თ. nucis,
nucis; მაჲ. Juglans nigra 60₁₁, 61₁₇.
შღრ. :ჲ. იმჲ. ნიოჲზი = კაკალი.

ნიეთება გულდასმით, ბეჯითად და სა-
გულდაგულად გაკეთება რისამე ჲესეჲ-
ზას: ჲნიეთებთ ჲეს:დებოთიჲ 91₃₄.

ნიეთი ოთ:ჯეიჲ, ო 9₁₈, 13₁₅, 15₃₃,
45₃₃, 46₃₂; ოსჲ, Ꮚ 16₃₃, 19, 23, 31₃₆, 92₂;
ოსჲ, Ꮚ 29₂₁. იბ. აგრ. აგებულება, შან-
თი და არსება.

ნიკარტი ნისკარტი ჲელიჲ, ზიჲ, ო 94₉.
ნიორი ოჲბობით, ო; მაჲ. Allium sativum
51₁.

ნისლი და არმური (ბერძნ. შესატ.
abs.) 76₃₀. საბა არმური ღრუბელ-ნის-
ლი ჲარიანი.

ნიში და სასწაული ნიშანი, ნიშან-თვი-
სება Ꮚსრჲჲჲ, ოიჲ, ო 47₂₇; ნიში ოჲ-
მასჲ, ზად, Ꮚ 68₂₆; ოჲჲიჲ, ო 96₃₅.

ნიჩაბი ჯაჲჲ, Ꮚ 101₁₂.

ნიჩური ბორთუმი პროჲჲჲჲ, Ꮚ 110₁₆;

მაჲ:ჲჲ, მაჲ:ჲჲიჲ, Ꮚ 110₃₅. შღრ. :ჲ.
იმჲ. ნიჩვი.

ნიჲ-მრავალი და უზუად მიმნიებე-
ლი მჲჲჲბჲჲჲ, 2. 98₂.

ნოტია სჲრჲ, 3. 32₁. სჲრჲჲჲ, Ꮚ 34₁₆;
სჲრჲჲჲ, Ꮚ 77₃₆; ოთს, Ꮚ 36₁₃, 37₃₄. იბ. აგრ. ნელი.

ნუგეშინის ცემა ნუგეშინცემა, დანიმე-
დება პარჲჲჲჲ, Ꮚ 54₁₆; პარჲჲჲჲჲ:
ნუგეშინის სცა პარჲჲჲჲჲჲ 108₃₀.

ნუკვა ჲეიფი, დროს ტარება, სიამოვ-
ნება ჲეს:ჲჲ: ან უკეებ ბენ სახილველთა
(= თვალთ აამებენ) ჲეს:ჲჲჲ: Ꮚ 40₂₃. განუკენა (ბერძ. შესატ. abs.) 103₄.

ნუშვა-ვინ მუჲჲ 87₆.

ნუსხა ხელნიწერი, დენდიდან გადა-
ლებული პირი აჲ დენი 114₂₇.

ნუჲჲჲჲ მჲჲ ნუ მჲჲ Ꮚ 79₉; 88₄₃.
Ꮚ (=ანუ) 88₄; მუჲჲჲჲ (=რომ არა-
სოდეს, რომ ოდესმე) 11₁₆; ჲჲჲ (=ნუ-
თუ) 28₁₄; Ꮚჲჲჲ (=შესადლოა, ეგების)
42₁₃, 57₂₃, 83₂₇ (=არა, კი ნუ), 102₃₄;
მჲჲ (=ვაითუ, ეგების, შესადლოა) 83₃₃,
86₁₀ (=ვაითუ); Ꮚჲჲ (=ეგების, შესად-
ლოა) 42₇; Ꮚჲჲ...ჲჲჲ 69₁₈, Ꮚჲჲ:
მჲჲ 71₃₄, Ꮚჲჲჲ (=შესადლოა) 92₃₅; მჲჲ
(=ნუთუ) 108₁₂, 113₂, 21.

ნუში Ꮚჲჲჲჲჲ, Ꮚ, amygdala, Ꮚ 59₃.

ო

ოღენ მხოლოდ, მარტო Ꮚჲიჲ 16₃₅;
მონიჲ, 3. 71₂₇.

ოღესმე ოდესღაც, ერთხელ Ꮚჲჲჲ 100₁₃.
ოველისკო, უველისკო Ꮚველისკი ბჲჲ-
ბჲ, Ꮚ 46₁₉.

ოველისკოთი აღნიშვნა Ꮚველისკით
აღნიშვნა, საეჲჲ Ꮚველიჲჲში გრაფიკულ
ნიშანთა გაკეთება ბჲჲჲჲ: აღნიშნულ
არს Ꮚველისკოსითა ბჲჲჲჲჲჲ 46₁₉. სა-
ბა: ველისკოსი (ველისკოსი) Ꮚგამოჲჲ-

ლილგირ აღმწერელთა მათ თარგმანთა-
მიერ სიტყუა ესე აღნიშნულ არს ეე-
ლისკოსითა (ველისკოსითა A). ხოლო
უველისკოსოდ (უველისკოსოდ A) არა
აღნიშნული სიტყუა, არა მტკიცე არს.
(მთელი ეს „განმარტება“ მცირე დამა-
ხინჯებებით ამოღებულია ჩვენი ძველი-
დან. იბ. გამოც. 46₁₇₋₂₀).

ოპიონი Ꮚველიჲჲ: Ꮚჲ, Ꮚჲჲჲ, Ꮚ 54₂₇.

ორბი (scil. ძვარი, ყურბი) ყნძ, ყსპრძ, ზ, vultur, uris 98₃₅, 100_{18, 19}.
 ორება მრჩობლობა, ორმაგობა, ორ-
 კეცობა მუქსიან, რ 65₈.
 ორთქლი ბუბრძ, ბ 36₂, ორთქლის სა-
 ხედ ორთქლისებურად მუთხიანძ 37₂₇.
 ორ-კერძოვე ორის მხრით ღფ' ზაძაძეა
 38₁₈, 78₁₅; ზნუხაი ზნუხაი 38₁₇; ამფრ-
 ძეა, მ: ზნუ' ამფრძეა (= ორივე მხარეს)
 74₆; ზაძაძეა მუხ 97₁₃.
 ორლანო მუსიკ. ინსტრუმენტი ზრყა-
 ნო, რ 23₃₂, 28₁₅, 106₁₁, 112₃₀
 (= იარაღი).
 ორ-ცხოველი ამფიბია ამფრძი, 2.
 62₁₈, 81₉.
 ოსტრეა ხამანწკა, ოსტრეა, ნიჟარა
 რაძრეა, რ, ostrea, ae 84₃, 88₁₉.

ოტება გაქცევა ფაჯანძა: ორმელი
 ოტებულ იქმნა ქველ-ყოფილთა მთ-
 გან ბ ფაჯანძეა მუხეაძეა რნუ ზაძე-
 რეუქნუხაი 2₁₀. იხ. ავრ. სივლტოლა.
 ოფლი მბრძ, რძი, რ 56₈.
 ოცნება მოჩვენება, ზმანება ფაჯანძე-
 მა: მრავალთა ეოცნა პოლბ: რნუ
 ფაჯანძეა მუხეაძეა 9₁, ეოცნა ზეჯანძე-
 მუხეაძეა 19₂₄, ნუცა გეოცნების მუხეაძეა
 ფაჯანძეა 20₁₇; ოცნა (= მოჩვენება, ვა-
 რაულდი): არამედ ოთხ-კედელნი გოლოლ-
 ნი მრგულიად ეოცნების ბ მუხეაძეა
 რეუქნუხაი: ოცნა: ოცნა: ოცნა: ოცნა: ოცნა:
 76₁₉.
 ოვერი უღაბნო, უღაბური ადგილი
 ზრეკი, 2. 90₂₈.

3

პატივი ღირსება მუხეაძეა, რძი, რ 27₄.
 პატივისმცემელი ზსუჯანძეა, იძი, რ
 103₁₈, პატივისმცემელი მეგობარი
 13₂₆. იხ. ავრ. მეფურისმტე.
 1. პატივი ანგარიშის ჩაბარება, პასუ-
 ხისმეგობრობა მუხეაძეა, რ: არცა მიგუჟეა-
 დოს ჩუენ პატივი იბუძეა მუხეაძეა
 რეუქნუხაი 33₅.
 2. პატივი და ზარი ტანჯვა და შიში
 ფრძი, რ 21₁.
 პერულად გარდაქცევა აქაფება, ქი-
 ფად ქცევა ზეაფრძეა: პერულად გარ-
 დაქცევის ზეაფრძეა რ 37₃₁.
 პერული ქიფი მუხეაძეა, რ 43₂₆.
 პილო სპილო ზღეაძეა, ანუხეა, elephas,
 antis 110_{18, 32}, 111₈.
 პინა ნიჟარა, ხამანწკა პინუა, რ, რ,
 pinna, ae 88₂₃.
 პირად-პირადი მრავალნაირი, ფერად-
 ფერადი პინუა, მ. 18₂₄, 26₅, 34₁₄,
 58₁₈, 102₅; პირად-პირადება მრავალ-
 ნაირი, ნაირნაირობა პინუა, რ
 60₅; პირად-პირადი მრავალნაირი, მრავალ-

ვალფერი, ყოველნაირი პინუა, რ 15₁₂,
 40₂₀, 59₈, 80₂₀. იხ. ავრ. თვთო-სახე,
 მრავალ-სახე.
 პირ-ამტკობა პირდაღებით ცქერა,
 ბრმად მიღვენება ვისიმე ზეაძეა: უფ-
 როასად საციველ არიან მათდა მიმართ
 პირამტკობი ონი იჯაჯანძეა-
 რი... ია: ონი პრძეა მუხეაძეა ზეაძეა
 რეუქნუხაი 70₂₇; (საფიქრებელია, მთარგმნელმა სი-
 ტყეა „ჯეჯანძეა“ გიგო როგორც პერ-
 ფექტუმის მიმღობა ზმნიდან „ჯეჯანძე-
 მა“. თუ ეს ასეა, მაშინ „პირამტკობი-
 ლი“—იქნება მლიქველი, ქლესა под-
 лым):
 [სხვათაშორის ეს იშვიათი სიტყვა ნა-
 ხმარი აქვს გიორგი მთაწმიდელს
 აგრეთვე გრიგოლ ნოსელის „კაცისა შე-
 საქმის“ თარგმანში და მისი მნიშვნელო-
 ბის ნათესაყოფად მოვიყვანოთ კონ-
 ტექსტი აღნიშნული ძეგლის ორი ქარა-
 თული თარგმანისა ბერძნულის შეპირის-
 პირებით:

I. გ¹ი მთაწმიდელი: «და აღმტკმო-
ბითა და დაწმეითა აღსძრავს (იგი
ნაწლებითა) (ხელნ. A/73, გვ. 203 r.).

II. ანონიმა: «ვითარმედ შემოკრება
და განმარტებაჲ მისი მიზეზი არს
ძრვისა ფირტვისაჲ» (ხელნ. A/1141,
გვ. 114 r.).

III. «*αὐτὸς ἰδὲ αὐτὸς δὲ αὐτὸς λαῖξ καὶ
στυμνωσθεστυ στυχ:υινσθα τὸ σπλάγγυον*
(PG t. 44 p. 245 D₃ ქვ.)...»

ამ პარალელური ტექსტებიდან ირკვე-
ვა: 1. „აღმტკობა“ და „განმარტება“
თანფარდი სიტყვებია და გადმოსცემენ
ბერძნულ *δὲ αὐτὸς λαῖξ* (= *δὲ αὐτὸς*, ἦ) და
ნიშნავს „გაზღას“ და „გაღლებას“, რასაც
გ¹ი მთაწმიდელი „ექ-ღღეთა“-ში, „გან-
სუთითა“-ც გადმოსცემს. 2. „დაწმეა“
და „შემოკრება“ ერთისა და იმავე მნი-
შვნელობისანი არიან და გადმოსცემენ
ბერძნულ „*στυμνωσθεστυ*“ (= *στυμνωσθεσ*,
εἰς, ἦ).

პირველ პირველად, უწინარეს ყოვ-
ლისა *პრ:υ* 17⁶, 76²⁷; *პრ* 21¹⁹, 31²,
39²⁸; *პრδთ* (=პირველად, ჯერ) 50²³;
პირველთა *კატ:π:υ* (=უკან, ამის წინ)
41³⁰; *პალ:ახ*, *ს* (=პირველად, ძვე-
ლად, წინათ): პირველ პურიანი [სქ-
რათი *ს* *პალ:ახ* 74³³].

პირველ წარმოვლამა პირველად, უწინ,
ძველად, წინათ მოხდენა *პრილაქმ:ახ*:
პირველ წარმოვლა *პრ:ε:ლ:ჟ:ფ:ε* 65¹².

1. პირი ზედაპირი *პრ:ფ:ახ:ე:ა*, ἦ 18¹⁴;
81⁶, პირი ქუთუანისაჲ 48¹¹, იხ. აგრ.
აგებულება.

2. პირი რაიმი: ერთი უკუე პირი
არს საძიებელ ჩემდა *εἰς μα: σαιπ:ε* 88⁸.
3. პირი (ჩვ. გაგ.) scil. ფრჩხილი *χ:η*
ლ:η, ἦ (მთარგმნელს ხომ არ ეგონა *χ:ε-
ლ:η*?) 107¹⁵.

პირისპირ თვით, პირადღ, პირში
აზსიპრ:σ:α:π:α:σ, 2, 2⁹; *σ:α:β:α: κ:α:τ:α: σ:α:τ-
μα: პირის-პირ ვეტყლი მას ცხლად
σ:α:β:α: κ:α:τ:α: σ:α:τ:α: κ:α:λ:η:τ:α: ატფ
ენ ეზბე* 2¹⁰; *ენ ეზბე* 63²¹.

პირის-პირ მდგომარე პირით მიმარ-
თული რისადმე, ან ვისადმე, პირშექვეუ-
ლი *პრ:π:რ:σ:α:π:α:σ*, 2, 79¹².

პირის-პირ ქარისა (scil. თხნიერ მე-
მკვდრისა) უმემკვიდრო *ნ:ჟ:ე:μ:α:σ* 98²³.

პირმშობა *პრ:α:τ:α:ν:α:σ* 2, 24²⁶.

პოვნა *ენ:რ:α:α*: პოვო *ენ:რ:ε:τ:ε:ε* 92¹³,
ნაკლულევენ ვიპოვნეთ *ენ:რ:ε:τ:ε:μ-
μ:ε:ν:...* *პ:α:π:α:λ:ε:π:ρ:μ:ε:ν:α:σ* 106³¹.

პორფირი წითელი ფერის სამეფო სა-
ძმოსი *პ:λ:ο:υ:ρ:ε:τ:ε:ε*, *ἰ:σ:α:σ*, ἦ 88²⁵.

პოხილი ცხიმიანი, ქონიანი *ლ:π:α:ρ:ε:ε*,
3, 61⁶; *π:ε:υ*, *σ* ან *π:α:ν*, *ρ*, ἦ (=ნო-
ყიერი) 57¹⁸.

პურის მკაზმველი და მეპურისმტე *π:ι-
α:ι:σ*, *σ*, *ρ* (სულჯა): რომელნი-იგი იყე-
ნინან პური სმკაზმველ და მეპუ-
რისტე, და სხუთა მათ სავმართა
მისთათს *ἐ:π:ε:τ:α:ν* *კა:λ* *τ:μ:ν* *კ:α:τ:α:
τ:α:ε* *χ:ρ:ε:ῖ:α:ε* ატფ 52³.

პურობილება დატუსალება, დაბატიმ-
რება *პ:α:τ:α:γ:η*, ἦ 52¹².

უ

უამი დრო, ხანი, *γ:ρ:α:ν:ε*, *ρ* 5¹⁷, უამი
და წელიწადი 6²⁷, უამი 18²⁶; *კ:α:ρ:ε:ε*,
ρ 39³⁵, 67³⁰; *ἄ:ρ:α* 25¹³, 69¹¹; *ε:β:α:ρ:α:ε*,

ἦ (=ხელსაყრელი დრო, კარგი მომენ-
ტი): და უკუეთუ პოვოს უამი *ἐ:π:α:ε-
μ:α:ν* *ε:ს* *კ:α:ι:ρ:α:ε* *ლ:მ:η:τ:α:σ* 91³³.

ჟამთ-მსტოვრობა ასტროლოგობა ოპო-
თიკაჲ: ჟამთ-მემსტურესა მას ოპოთა-
პისიანა 70^{9, 10}.

ჟამთ-მცნობელობა ასტროლოგია, ეა-
ტსკვლავთმობიცხველობა ოპოთიკაჲ, ო
70¹⁰.

ჟამითი-ჟამად ნაწილ-ნაწილ იკანა მ-
რძჲ 62³.

ჟღმუტი ქეჲჲ, თჲ, თჲ 68¹⁶. საბა:
ჟღმურტი თქორთ ჟმცირესი (წვი-
მა).

6

რამა რაოდენი, რა სიდიდის მქონე,
რა ძალის მქონე ოქსიკი, 3: თუ რა ბა-
მი არს მცირეთა ამათ... გმათა ოქსიკი
აბნ მკარან ფანან თანან ზთან 1¹⁶; ოქ-
სიკი, 3. (= როგორ დიდი, რაოდენ დი-
დი) 78³³; ოქსიკი (= რამდენად, როგორ):
რა ბამ მუენიერ არს წესი ესე ოქსიკი
ოქსიკი ოქსიკი 3¹⁸; ოქსიკი, 3 (= რანაირი,
როგორი) 64²¹, 74¹²; ოქსიკი (= რამდენი,
რაოდენი) 68²³.

რავოდენ რამდენადც ოქსიკი 27¹⁹;
რავოდენი რამდენი ოქსიკი 41³⁰, რავო-
დენ და რამამ 61³³;

რავოდენ-გზის რამდენჯერაც ოქსიკი
25²¹.

რამეთუ ოქსიკი: 76¹², 77³⁵.

რამდენი რაოდენი, რამდენი ოქსიკი
104¹⁶.

რამათა ოქსიკი 3¹⁵, 20¹⁷, 39⁹⁰, 92⁵²,
101¹³; ოქსიკი 25¹³; ოქსიკი 26⁶, 33²¹, 70²²,
74²⁰, 94⁹.

რამ-მე რა ოქსიკი 31⁶, 35¹⁵, 38¹³, 53¹⁹,
56²⁸, 109³⁰; ოქსიკი 50¹⁹.

რამდენეული რომელი იკანა ოქსიკი
70¹⁵.

რამამს როდესაც ოქსიკი 13²², 29³⁰,
37³¹, 62⁷, 97³⁵; ოქსიკი 42¹¹, 68⁸,
79¹⁶, 86²², 98²⁸; ოქსიკი 109¹; ოქსიკი 6²⁰, 35³,
51⁴.

რამა აღრიცხვა, გავსომა ზამდრეა:
დღიერებასა მრამცხელნი ოქსიკი
ზამდრე ოქსიკი 17¹; ოქსიკი, ოქსიკი
25³.

რამა ოქსიკი: მორბედი (= რომელიც
რბის) ოქსიკი 104³¹.

რამა თითქოს ოქსიკი: ხოლო მეორე ოქსიკი
რამა განმუტის ზედას-ზედა ოქსიკი,
სახეჯდ ოქსიკი ოქსიკი 67¹; რამა
(ბერძნ. ოქსიკი. abs.) 104²⁸; რამა-თუ ოქსიკი,
ვითომ ოქსიკი 106³⁰. საბა: რამა
ვითამსავეთ.

რამა (= სილენი) ოქსიკი, ოქსიკი 37²¹.
საბა: რამა ესე არს: სილენი და
კალათა შერევენი და შთამოსხმენ სა-
რამა ზარად, ლინად და ექვანად ოქსიკი
რამა და გმა-ქვანისათჲ; ვითთა ნა-
ცხელად სილენისა აღმუტისათ, გასწო-
რება სჯობს. (აღმუტის თითთავე მხარს ოქსიკი
შერევის გიორგი მთაწმიდელს: მთ. 10, 9,
მრკ. 6, 8 ოქსიკი=პილენი, ხოლო ოქსიკი.
პარ. მთ. 10, 9, მრკ. 6, 8; 12, 41 „რამა“
—სწერიან):

1. რამა დაზოგა ფეშა: რამა ოქსიკი
ბამ ჟამისაჲ ოქსიკი... ოქსიკი 130²³.

2. რამა მორიდება, მორიდება,
სირცხელი ოქსიკი, ოქსიკი, ოქსიკი
(= ოქსიკი, თაგის არიდება) 108².

რამა და ზამარი ოქსიკი, ოქსიკი:
რამა ოქსიკი და ზამართა ოქსიკი
ოქსიკი ოქსიკი: ოქსიკი 4²⁴. საბა:
ზამარობა აღრიცხუ.

რამა ოქსიკი, ოქსიკი, ოქსიკი 61¹⁵.

რამა ოქსიკი თამაში, ოქსიკი, ოქსიკი
8²⁴.

რამა სიარული ოქსიკი: კართი-
კარად მრამცი ოქსიკი ოქსიკი
ოქსიკი 69²⁸.

რამა ოქსიკი ოქსიკი, ოქსიკი, ოქსიკი
itis 57¹⁰.

რქა და მასკნე ვაზის ულვაში ღსენ, *κλας, ო, ἦ, clavícula, ae 57¹¹. იხ. აგრ. მასკნე.*

რქოსანი *κεραιφορις*, 2. 101³¹.

რჩ: პა:შა: ვერჩღეთ მოსეს (=და-

ვუჯეროთ, დავემორჩილოთ. ვერწმუნოთ. მოსეს) *πεισαθενεξ Μωυσην 14³⁵*.
რცხა რცხევა (+ქართ. თ.) 101³⁵.
რწმუნება დაჯერება, სათხოვარის მიცემა: აწ წმიდანო მიმანო, ღმერთმან გარწმუნოს 114²².

ს

სანჯმნო ყოფა ცხადყოფა, გამოაშკარავება *παραινεῖται*: ყოელისავე დიდბადედა არსად მოყენებდა *საბანჯმნო* ყო თან *პანტანჯ* თუ *სპარჯ* *παρρησιον* 9¹⁵; *საუთენა*: სანჯმნო ჰყოფდეს *საუთენი* 39²². *საბა*: სანჯმნო — საჯარო.

საბაზმავე გინა სანთელი სასანთლე *საუკანთი*, 3: ცეცხლი *საბაზმაქისა*, ვინა სანთლისა *თის საუკანთისა* *პარჯ* 35³⁴; საბაზმავე მნთებარე *საუკანთი*, 2. 79¹⁶.

საბასრობელი დისაციონარი, გასაციონებო *καταξέλαστος*, 2. 79³⁵; უმეტეს საბასრობელი *καταξέλαστος* 71²⁰; იხ. აგრ. ბასრობა.

საბურველი ფარდა, საფარი *παρπαταμα*, თის, 18⁸.

საგლოელრ და საწყალობელი *საგლოელრ*, 3. 51³²; საგლოელრ *საუბრაპის*, 2. 51¹⁶.

სადა-იგი სადაც *δπου* 17³⁸, 29⁷ *სადა*, 73¹, 113³⁵ (ამ სტრ. I); *სადა* (=საღმე) 43³; *სადა* 113³⁵ (ამ სტრ. II).

სადავეელი დარის დასანმელი იარაღი *სადაველი*, 18³⁶.

საღამე ოდესმე, წინათ, ერთხელ *საღამე* 92²¹, 98¹¹.

საღამო საღ *საღ*: და ვერცა საღამოთ იგი დავსრულდების მას ესცნობთ *საღამე* *საღამე* *საღამე* 4⁶; *საღამე* (=საღ) 44¹³; *საღამე* (=საღამე) 1¹⁴, 2²⁷; *საღამე*-იგი მწე (*საღამე*) 7¹³, 34¹².

საღამოთცა საღმე შთს: საღამოთცა მიღრკა *საღამე*... *საღამე* 12⁹.

საღინელი ნიღვარი *საღინელი*, 3. 30⁴; *საღინელი*, 6 (პორი, ნაწერეტი) 48^{7, 19}. იხ. აგრ. ნესტუ (1).

საღრეკელი მოსახრელი *საღრეკელი*, 7, *curvatura*, ae 110³³.

საგროთ სახალხო, საყოველთაო *საგროთ*, 3. 40³⁰.

საგებურო და სამსტურო სათვალთვლო პუნქტი *საგებურო*, 76⁷.

სავარცხალი სავარცხლისებური ლოკიკინა *სავარცხალი*, (=სავარცხალი) *pecten, inis 82¹⁸*.

სავენავე ვენახი ე. ი. ის ადგილი, სადაც ვაზი გაშენებული *სავენავე*, 57¹⁸; [ამავე მნიშვნელობითა უნდა იყოს ეს სიტყვა ნახარი „იონანისა და ეფთე. ც“ში“ 74,4] (გოგორგი შთაწმიდლის მიხედვით: ვენავე = ვაზი, სავენავე = ვენავე). შდრ. ად. საყურძენი (მთ. 20,1, 21,28, 39, 40 etc.).

საზომი (საი). მზაველობითი, გეომეტრიული) *საზომი*, 3: საზომისა მის და აზომო ველოვანისა *საზომი* *საზომი* *საზომი* 29³³.

საზომი სიმეტრია *საზომი*, 78²⁶, 102³; საზომი და სიმეტრე პერიმეტრი *საზომი*, 104¹⁵.

საზარახვი და საცბილი ჩმახი, მონაქორი *საზარახვი*, 78²⁹.

საზრდელი საზრდო, საკვებო, სარჩო *საზრდელი*, 78²⁷, 29³, 41¹³, 50¹⁹, 54³¹, 69²⁹, 80³, 97¹¹; *საზრდელი*, 2. 53²²; *საზრდელი*, 78²⁷, 85¹⁸; *საზრდელი*, 6 (ზაზრდელი) 50²¹.

1. **სართული** სახურავი, ბანი, ეროლო *δριφός*, ბ 31¹⁰. საბა: **სართული** სახლო ზედა კერძო.

2. **სართული** ჭერი, ბინა, ოთახი *στέγη*, *ή* 97⁶.

სარკუმელი სარკმელი *შარქ*, *იმინ*, *ή* 112²³.

სარო კვიპაროზი *καπαρισσός*, *ή*, *κίρρ*-*ressus*, *ι* 56¹³, 90³¹.

სარწმუნოება დამარწმუნებლობა, დამჯავრებლობა *πίστις*, *εως*, *ή* 76⁴.

სასმენელი ყური *ბაიჩი*, *ή* 1¹⁰, 29⁶, 89²², 91⁶, 107²¹.

სასოებო იმედი *ἐλπίς*, *იმინ*, *ή* 58⁹, 72²⁸, 89¹⁷, 97²⁷; *პენი* (=იმედი, რწმენა): უკუთუ *ესავ* უფალსა *πένσι*: *მად* ზო! *ზირი* 111³¹; *პროსიძა* (=იმედის ქონა): ხოლო ვინაფთავ იქმნა *კაცთა* დამადებისა *სასოებო* ად *მე* *ლიპონ* *ბუბრპოს* *ყნესი* *პროსიძა* *მად* 113⁶.

სასოების წარკუთვა იმედის დაკარგვა *ἀπογύσασθαι*: სრულიად *სასოებო* ად *წარვი* *კუთთეთ* *პასუნად* *მპი* *ყნ* *ნა* 14²¹.

სასუმელი სასმელი *პონი*, ბ 110²⁷.

სასუმერი ლხინი, ქეიფი, ღრეობა *სუმარბისი*, ბ 102¹⁰.

სასწაული ნიშანი, საბუთი *თუმეისი*, ბ 68¹³, 23², 70¹³, 76²¹, 87¹⁶, 96²⁵; *ნაკურეისი*, ბ 79⁸; *პარათუმეისა*: გაქუნდინ *სასწაულ* ად *მე* *პარათუმეისა* *მენი* 99¹³; *ზინი*, *ეი*, ბ (=ნაკურეივი, კვალი, ნიშანი) 87²¹, 108²⁸.

სასყიდელი გასამრჯელო, ქირა *მომარბ*, *ინ*, ბ 15¹.

სასწავლელი სასწავლებელი *პაინესურეისი*, ბ 6²¹.

სასწრაფელი დიდად *სასურველი*; *საშური* *პარათბიძათი*, 2. 108²⁰.

საუკუნესა **საუკუნო** *აბსა* *აბსა* 26³.

საუკუნო *აბსა*, *აბსა*, ბ 25²².

საუგჯე ვანძი, ქონება *მეჟაბარბ*, ბ 20²¹; *ბაიჩი*, *ή* 95²¹; *ბამეისი*, ბ 107¹²; საბა: **საუგჯე** შესაკრებელი *საქონლისა*.

საფასე ქონება, დოვლითი. სიმდიდრე, ფული *ჯეჟა*, *თი*, ბ 58¹, 72²⁷.

საქმე და **დივანი** *პარაქაქაქა*, *ή*: და *მტკიცენი* *საქმენი* და *დივანნი* *კა*: *აქ* *პერი* *ბანი* *სერეან* *პარაქაქაქა* 4²⁴. საბა: **წარსაგებელთა** აღწერილთა *დივანი* [*ეწოდების*]. (იხ. *ს. ვ. წერილი*).

საქმე მოქმედება *ბერეია*, *ή* 8²⁵; *საქმე* და *შეღება* 16¹⁸; *პარაქაქაქა*, 3. (=ბრაქტიკული, *საქმიანი*): რომელთამე *ბუროგნება*დ *ეწოდების* და რომელთამე *საქმედ* *აქ* *მენ* *საიურეაქაქა* *ლერიონა*, *აქ*. ბ *პარაქაქაქა* 8²¹; *საქმისა*: *საქმისა* და *შრომისა* *ბე* *პარაქაქაქა* *კა* *საიურეაქაქა* 39⁹.

საქმეთა კრძალულება აღქმა, ათვილება, მიხვედრა *ბუნეჟი*, *ეა*, *ή* 91¹². **საქციელი** სახსარი *ბერეისი*, ბ 110²¹. **საყდარი** ტახტი, კათედრა *მერბისი*, ბ 6¹⁷.

1. **საყოფელი** სამყოფი, *საქირო*, აუცილებელი, *საქმა* *პენიბისი*, 3. 85⁸.

2. **საყოფელი** *საცხოვრებელი*, *სამკვირებელი* *ბიკეისი*, *ეა*, *ή* 85¹¹.

საშო *მერეა*, *ή* 109³⁰, 21.

საშურველი *შურის* აღმძვრელი *პენიბიბისი*, 2. 52⁶.

1. **საჩინო** მთავარი, უფროსი *მარჯეა*, ბ 15²⁰.

2. **საჩინო** გამოჩენა, გარეგანი მხარც *საგნისა* *პენიბიბისი*, *ή* 50¹². იხ. *აგრ*. *აგბ*-*ბულება* (3).

საცთური გერაგობა, მზაკრობა, ეშმაკობა *ბაქე*, *ή* 71²¹.

საცილობელი იხ. *ცილობა*.

საციველი *სასაცილო*, *დაცინვის* *ლირსი* *ყესი*, 3. 44²⁶; *ბაქაქაქათი*, 2. 70²⁶.

საცნობელი შეგრძნება, შეგრძნების ორგანო *ἀναψυξις*, *ეად*, *ჩ* 4₈, 11, 6₂₉, 14₁₃, 24₂, 91₁₁.

საცნობარი საქონელი *πρῆβρατοι*, *ტ* 71₁₅; *βῆραγμα*, *თ* 2, *ტ* (=მხოვარი) 101₂₅.

საწადელი სასიამოვნო, მშვენიერი *ჩ* 6₂, *ე* 2, *ბ* 47₃₄.

საწარმართო არა ქრისტიანული *ბ* 3₁, *ვ* 59₂₉.

საწერტელი ისარი, ნესტარი, საჩხე-ღეტელი *ἀνεργον*, *ტ* 89₁₄, 95₁₆. *ი* 8. აგრ. ისარი.

საწუთრო *πρῆβρατος*, 2. 64₂₀.

საწუნელი დასაწუნებელი, უღირსი *ἀταμος*, 2: უსაწუნელესი *ἀταμοτέρων* 104₁₄; საწუნელი და შეურაცხი *ἐναταφρῶν*, 2. 28₃₈.

საჭამალი საქმელი *βρῆμα*, *თ* 2, *ტ* 83₂₄. საჭირო აუცილებელი *βναγασις*, 3. 50₃₄, საჭირო და თანაწარუვალი 101₇. საქმელი (*scil.* პური, ქრთილი) *σῆσις*, 6 107₂₀.

სახარება ღმრთისა *Εὐαγγέλιον*, *ტ* 104₇.

სახარულევანი სასიხარულო, სასიამოვნო, წარმტაცი, მომხიბლავი, საყვარელი *τερπῆσις*, 3: უსახარულევანესი *τερπῆστερος* 23₂₉, სახარულევანი *τερπῆσις*, 3. 47₃₀. სახარულევანი მოციმიციმე გამოხედვის მქონე ადამიანი *χαρισῆσις*, 3. 70₂₁.

1. სახე სქემა *σχημα*, *თ* 2, *ტ* 10₁₁, 17₈, 25₃₁, 29₁₃, 70₂₃, 82₂₉, სახე და ხატი 104₉. *ი* 8. აგრ. ხატი, ხატოვნება.

2. სახე იგავი, არაკი, მაგალითი, ნიმუში *σπῆδευμα*, *თ* 2, *ტ* 57₂₆, 77₁₃, 87₉, 88₄, 95₁₉; *ἐμφανσις*, *ე* 2, *ჩ* 79₃₆. *ი* 8. აგრ. იგავი.

3. სახე ნიშანი, დამახასიათებელი თვისება *χαρακτήρ*, *ჩ* 2, *ჩ* 59₁₃.

4. სახე მოწმობა, დამადასტურებელი საბუთი *μαρτυρία*, *ჩ* 79₂₈.

სახედვე სახლადვე *οἶκადε* 86₂₈.

სახიერება სიკეთე, გულკეთილობა *ἀρετή*, *ჩ* 2, *ჩ* 33.

სახიერი სასარგებლო *χρήσιμος* 3. 9₈. სახითით ჰარმონიულად *ἁρμονίως* 39₁₇.

სახის-მეტყულება აღვგორია *ἀλλήγορις*, *ჩ* 38₂₀, 103₂₈; *τροπολογία*, *ჩ* 104₂₃; *ἀλλήγορῶς*: განავადეს სახის-მეტყუელთა მათ *ἐν ἀλλήγοροισιν* 39₁₄.

სახრვა შელოცვა, შელოცვის ფორმულა *ἐπαίνος*, *ჩ* 79₆. საბა: სახრვა მოგობის შელოცვა.

საჭმარი საგანი, ნივთი *κατασκευή*, *ჩ* 50₂₂; *χρεία*, *ჩ* (=უქონლობა რისაჲ, საქირობება, აუცილებლობა, სარგებლობა) 85₂₈, 98₄.

საჭმრობა გამოსადეგი ხმარებისათვის, სასარგებლო *εὐχρησις*, *ჩ* 17₄; *χρεία*, *ჩ*, 17₄, 65₁₀. *ი* 8. აგრ. საჭმარი.

საწვეელი გუთანი *βρονον*, *ტ* 2, *aratum*, *ი* 112₃₁.

საჭუმლიავი მოწინავე დარაჯი, მცველი, ებგური, ფორტ-პოსტი *προφυλαχή*, *ჩ* 96₁₈; *φυλαχή*, *ჩ* (=დარაჯობა, მცველობა) 96₂₁.

საჭუმლილი ალი, ლუმელი, ცეცხლი, კოკონი *φλῆξ*, *ფლიცის*, 6 36₂₁, 92₂. საბა: საჭუმლილი ცეცხლთა საგზებელი კაცთა დასაწვავად.

სელაპი || სელაპინ ხრტილიანი, კანატელიანი თევზი *σέλαχῆσις*, *ე* 2, *cartilago*, *ინი* 81₁₆, 82₂₂.

სელევკოსი მგალობელი შაში *σελευχῆσις*, *ი* 2, *seleucis*, *ის* 100₂₆. საბა: სელევკო-ტარბი.

სენი და ხალმობა *ἀβρασις*, *ჩ* 108₄. სთვა რთვა *νῆμα*, *თ* 2, *ტ* 101₃₈.

სთუელი შემოდგომა *μετ'απαιρον*, τρ 73¹¹, 74¹⁵.

სივი ქვაბი *λέβης*, *ητος*, ἰ 48³¹. სა-
ბა: სიავი—სპილენძის ქუაბი.

სიბორცილე მანია *μανία*, *η* 102²³. იბ.
აგრ. სიციფე.

სიბრძნის-მეტყუელება ფილოსოფია: ცი-
სათეს სი ბ რ ძ ნ ს-მ ე ტ ყ უ ე ლ ე ს τ ო პ α-
ჟ ს ო β ρ α ν ო φ ι λ ო σ ο φ ῆ σ α ν τ ε ς (= ფი-
ლოსოფოსებს) 29¹⁷; რ'ნი-იგი სიბრძნის-
მეტყუელებენ *φιλοσοφισάντων* 38².

სივლახაკე სილარიბე, სილატაკე *πείρα*,
η 84¹⁰.

სივლუე ზედაბირის სისწორე, უხორ-
კლობა *ῥαμάς*, 3. 4¹⁵. საბა: გლუვი
ჟუქისო, ჟროკო.

1. სივრცავე ნახიბრძნი (იონიფილად)
σφαρισμένον, τρ 30¹⁰.

2. სივრცავე დაუმთავრებელი, დაუს-
რულელებელი, უზნო *ἀκατάστατος*, 2. 38¹.

3. სივრცავე მზაკრობა, გაუტანლო-
ბა *παυσίργος*, 2. 84²⁴. იბ. აგრ. მანქა-
ნება.

სივლტოლა გაქცევა ზეაფსუყა: ევლ-
ტის საცნობელთა ჩუენთა (= გაურბის
ჩვენს შეგზრძნებას) *διαφεύγει* τῆς
ἡμετέρας ἀνομιῆς 4⁸, ევლტის ზეაფსუ-
ყუ 4¹¹; *ἀποτρέχων* რაჲსთჳს ივლტი
...*πρωμαρτιῶν* სიავან τῆ *μακρῶν ἀπο-
τρέχει* ἔτι *ἀληθείας* 19⁸; გაქცევა გა-
ლახევე *ἀποφεύγει*: სივლტოლაჲ *ἀπο-
φεύγει* 54¹³; სივლტოლა: ივლტის სი-
თაფსუე 67¹⁷; სივლტოლა ვინა ვანკრ-
ძალეა თავის ირილება, თავის შორს
დაქვერა *ἐκλιπῆς*, 2. 54¹⁶. იბ. აგრ. გან-
ლტოლუა.

სივრცე ოჯიჯ, ὀ 3³; *πλάτος*, εἰς, τρ
79¹³, 100²³.

სივრქე სისქე *παχύτης*, *ητος*, *η* 68⁹.

სიიწრე სივიწროვე *στενός*, 3. 69²⁴.

სილაღე უპეოქანა, *η* 106⁹.

სილიბლე სირბილე *ἐπαλσῆς*, *ητος*,
η 41¹⁸.

1. სიბართლე *δυνατός*, 3. 7¹⁶; *δυνατο-
σύνη*, *η* 64³⁰.

2. სიბართლე სისწორე *ἐπιείθεια*, *η* 93¹⁶.

1. სიბარტივე და სიწრფოება *ἐπιλοπύς*,
τρ 38¹.

2. სიბარტივე ხასიათის სირბილე, სი-
მნაბე, ქარაფშუტობა *ἐπιαιμία*, *η* 111²⁹.
სიმდაბლე უბარტუკობა, ფლიდობა
ταπεινότης, *ητος*, *η* 16²⁶.

სიმედარე სიმოკლე, სიმცირე, წარმე-
ლობა *ἐπιείθεια*, 3: სიმედარე სიბარტ-
ლისა τὸ *ἐν δλίγῳ περιεργασ* 51²⁶.

1. სიმკოდვე სილარიბე, სილატაკე *πε-
νία*, *η* 16²², 21⁸, 97¹⁵, 28²⁸, 98²³.

2. სიმკოდვე უხეშობა, გაუნათლებ-
ლობა, გამოუტყდელობა სიმშენიერეში,
უეგემოენება, უზრდელობა, უხამსობა, გა-
უთელეობა *ἀπειροχαιμία*, *η* 103²³.

სიმრგულე თუალისა და ურმის თუა-
ლრისა თეალი, ბორბალი სერპისე, ἔ,
turbo, *inīs*: ვითარცა იგი სიმრგულე
ნო თუალთა და ურმის თუალთა
პირველითგან ჳერსა მას ზედა ლერძი-
სისა იქცევიან ἄς ყბრ ὀ *σπερβίξιοι*
ἐκ τῆς πρῶτης ἀντιῆς ἐνδομεισῆς *πλη-
γῆς*... τὸ *κέντρον ἐν ἑαυτοῖς περιφέρου-
ται* 62²⁸.

სიმრთელე ჯანმრთელობა, სისალე
νίქεια, *η* 108⁵, 111²⁸; *ἐνείχεια*, *η* 108⁷.

სიმწარე და უგემურება სიძნელე,
გასაკვირი მთაქრეტა, *η* 59⁴.

სიორბილე აღორძინება, შენაწვერე-
ბა ზეარქრამ: მცირედ-მცირედ სიორ-
ბილითა *κατὰ μακρῶν διαρπίρουσ-
μῶν* 50⁵; *ἀνῆγος*, *ეა*, *η* (= აღორ-
ძინება, ზრდა) 60²⁵. იბ. აგრ. აღორძი-
ნება, განორძინება.

სიპეა სიპინი, მელან-თევეზი (ზღვის
ცხოველია პოლიბისებური) *σηπία*, *η*,
sepia, *ae* 82¹⁵.

1. სიპოხე რაობა, თვისება, თავისე-
ბურება *πισότης*, *ητος*, *η* 10¹⁷, 24¹, 59²⁸.

61^{31, 7}, 82³⁰, სიპოხე და ვითარება 46³³, 61³⁰. იხ. აგრ. ვითარება.

2. სიპოხე სახარლო, საკვები ტრეფიკოს, 2. 53³.

3. სიპოხე წვენი მცენარისა ჯსადს, ბ 62³.

სირი კვა (ფრ.) კილიძე, ბ, straculus, i 94¹⁷.

სისწორე სამყურა, ზ 24³; სჷმყურეონ, ტ 0 (=სიმეტრიული) 24⁶.

სიტყუა რჩემა, თვ, ტ 101¹⁷.

სიტყუერი ლოგიკური სიჯიკად, 3. 21³², 38³⁶.

სიფიცხე სიმძლავრე, სისასტიკე წყაიონ, ტ 87¹⁷.

სიღრუე კილიძე, ზეთს, ზ 31³⁹. იხ. აგრ. დანახეთქი, ნახეზი, ღრმა, ჯურღმული.

1. სიციბილი სიმეზზე ხელის ჩამოკვრა, დაცვრა კრძამა, თვ, ტ 41³.

2. სიციბილი სისულელისა და უაზრობის ჩნახვა, ლაყბობა პარაღრება: სიციბილი თავან მიმოფენიებიან პარაღრე-რძამეონი პანთაჯონ ძეძმბეჟიან 79⁴; სიციბილისა სიტყუანი ფსიქრია, ზ 112³³.

3. სიციბილი სიმსუბუქე, სიმჩატე ხასითისა ან ქუეისა ანკილა, ზ 113¹⁸.

სიციფე მკანი, ზ 72¹¹, 113¹⁴. იხ. აგრ. სიმორგილე.

სიციფხლე სიმრთელე, ჯანსალობა ნიჯეა, ზ 108⁶. იხ. აგრ. სიმრთელე.

სიტრუფე უსამართლობა მხიჯე, ზ 109²².

სიჩრდო ჩრდილი აჯიჯ, ზ 48³⁹. იხ. აგრ. აჩრდილი.

სიჩჩოება სიჩვილე, სისუსტე ანკილა, ტ 84⁶.

სიძვა მრუშობა ანკილა, ზ 40³⁴.

სიწლო სიწვირლე, სიპატარავე, სიმცირე ლეპარეა, ზეთს, ზ 105¹⁴.

1. სიწრფოება ანკილა, ზ (გაგებულია თვგლდს ანკილა) 84¹⁷.

2. სიწრფოება და უმანკოება სიმარტივე, უბრალოება, ლიტონობა ანკილა, ზეთს, ზ 84³⁶.

1. სიწმომ სალუქველი ნიპოხეა, აჯე, ზ ნივთთა სიწმომესა მიმართ ზე: აჯე ანკილა ნიპოხეა 31.

2. სიწმომ ნივთი სწე, ზ: ნაკლულევენებისათჳს სიწმომესა დ: ანკილა ნივთი. 16³⁰, 17³⁵, 22⁷, 29³⁵. იხ. აგრ. ნივთი. სიწმომე ანკილა, ზ 94²⁴.

სიწმომე სიამე, სიკეთე ანკილა, ზ 59³. სიამონეა სიამონათომ ზეთის მცენარე ანკილა, ზ, scamonia, ae 61¹⁵.

სიკარხი (ხელის თევზთავანი) ანკილა, ბ, scarus, i 83¹⁵.

სიმენა გავონება ანკილა: გასმიეს (=გსმენია, გავგონია) ანკილა 42³¹.

სილი ანკილა, ანკილა, ბ 59³. სიბა: სილი ძელთა გსაპობი.

3. სიფელი მსოფლიო, ქვეყნიერება ანკილა, ბ 1⁵, 3^{21, 27}, 4¹⁷, 5³², 16³⁰, 63¹⁹, 65³¹, 104⁸, 33; ანკილა, ზ 74⁷, 79³. იხ. აგრ. მსოფლიო, ქვეყანა (2).

2. სიფელი წუთისოფელი, ცხოვრება ანკილა, ბ: ანკილა მსოფლიო ანკილა: ანკილა მსოფლიო 28⁴, ხოლო უკულოთა მით სოფლისა სიქმითათჳს ანკილა მსოფლიო ანკილა 39³⁸.

სიფლისა მიწვიერი, ანკილა: ანკილა: ანკილა, 2. 45¹.

სიფლისა ანკილა ქვეყნის გაიენა ანკილა, ზ 44³³, სიფლისა დიდალება 104¹³.

სიქალი სიქალი, ბ (?): სიქალი სიქალი ბუნება ზეთს ანკილა ანკილა 32³. სიქალი: სიქალი ყოელი თუალი პატონანი; ჩუბ: სიქალი ანკილა სიქალი პატონანთა ქვითა.

სიქტაკი თეთრი ანკილა, 3. 36¹³, 61²⁶, 76¹⁰.

ლაჲ იგი მისი და განვმის *παραείμας* რჳს *αλαχμαγας* ჰბრძანებოთ 52²⁸.

სჯა განსჯა, ჩათელა, მიწნევა ჯრჳთ: რაჲთამცა არა საჯა საქმელ სირცხვლისა დაჲ *αλευσινος* ჰქვით *αριστευ* 97⁸.

სწინო ფისის ან მასტიკის ხე *αλνισκος*, *ή*, *lentiscus*, i 60⁴⁸. საბა: სწინო—ხეა სუნელი მაცრემლებელი. (განმარტება ჩვენი ძველის მიხედვითაა მოცემული. იხ. გამოც. 60³⁸).

ბ

ბაზლა სუფრა, ტრაპეზი *ραπαζα*, *ή* 61³⁵, 103¹⁷, 109²⁹, 114²¹;
ტაბლით მღერა ნარლით ან კამათლით თამაში ჯაქანა 102²⁰.

ტევანი უფროდის მტევანი *βερρα*, აი, *δ*, *recentius*, i 57¹³, 60¹⁴.

ტირიფი *αγριος*, *ο*, *ή* მაყ. *populus nigra* 56³⁰.

ტკილი და ჰამო *ψευδαση* (ჩნდს, *εια*, *δ*) 61²⁷.

ტომად-ტომადი გვარის ან ჯიშის მიხედვით *κακα* *γυνο* 50³⁹, 80¹² (და ყველაჲ) ვულგ: ნათესაობისაებრ (შეს. 1,21).

1. ტომება თანანათესაობა, მსგავსება *ταυτηνως*, 2. 25³⁴, 47¹⁰.

2. ტომება წარმოშობა *γυνο*, *ειο*, *ο* 55¹⁹.

ტრედი მტრედი *περραρα*, *ή*, *columba*, *ae* 76¹¹, 94¹⁷.

ტრილონი ზღვის გვრიტი *τραγαν*, *ბიო*—*ბ*, *pastinata marinae* 89¹⁴. საბა: ტრილონი ტრიგონი (თევზი).

ტურთა ნაძებრა: რამეთუ ვერმცა საბე იტურთა *ο* *γ* *α* *β* *δ* *ε* *ζ* *η* *θ* *ι* *κ* *λ* *μ* *ν* *ξ* *ο* *π* *ρ* *σ* *τ* *υ* *φ* *χ* *ψ* *ω* 110³³.

ტყავი ვარსი ნაჭყ, *βινο*, *δ* 101¹²; ტყავის-სახე ვარსისებური *νμασννης* 101¹¹; ტყავ-ფრთე *δερμαρα*, 2. 94¹¹.

ტყუე ყოფა და დამონება *αβραρα*—*ჯა*: ტყუე ყო და დაიმონა *αβραρα*—*თა* 64⁵.

1. ტყუელი მონაგონი, მონაპორი, მონაჩმახი *αλαμα*, *ο*, *δ*, *ο* 113¹⁸. იხ. აგრ. მოპონება.

2. ტყუელი ეჭვი, ვარაული ნაბიოა, *ή* 18²⁰.

უ

უ (უარყ. ნაწილაკი) ჯეს: უეკლო *αυ* *ε* *β* *γ* *δ* *ε* *ζ* *η* *θ* *ι* *κ* *λ* *μ* *ν* *ξ* *ο* *π* *ρ* *σ* *τ* *υ* *φ* *χ* *ψ* *ω* 56¹⁹.

უფაჯო არა მგალობელი *αμια*, 2. 94²¹.

უარსებო სინამდვილემი არ არსებული, იდეალური *αυραρα* 70²⁶.

1. უარსეს უდიდესი *αυ* 22²⁴.

2. უარესი რჩეული, საუკეთესო *αυ*—*რე* 2. 30³²; *αυ*—*რე* (= უფრო კარგი) 38²²; უარესი და უპატოსნესი უპირველესი, უპირატესი, უმჯობესი *αυ*—*რე*, 2. 98¹⁵;

უარეს ყოფა უმეტეს, უმაღლეს ან უძლიერეს ყოფნა *αυ*—*რე*: უარეს არს ძალი *αυ*—*რე* *αυ* *β* *γ* *δ* *ε* *ζ* *η* *θ* *ι* *κ* *λ* *μ* *ν* *ξ* *ο* *π* *ρ* *σ* *τ* *υ* *φ* *χ* *ψ* *ω* 19²¹.

უბანი მოედანი *αυ*—*რე*, *ή* 40²⁸, 86¹⁴.

უბე *αυ*—*რე*, *δ* 85¹⁵.

უგუამო უსაფუძლო, ჰიპოტეტისი არმქონე *αυ*—*რე*, 2. 31¹⁰.

უგულსტმო უგულური, მოსაზრების არმქონე *αυ*—*რე*, 2: უგულსტმო იგი გული მათი *ή* *αυ*—*რე* *αυ*—*რე* 5⁹.

უღარესი იხ. დარე.

უსაწუნელისი იხ. საწუნელი.
 უსრული ჯიკიბნ, 2. 33¹⁷.
 უსუსური და განჯოგებული ნახევა-
 რი, სანახევრო, არა სრულყოფილი იქმი-
 თაჲ, ი: ხოლო რომელთა-იგი კბილნი
 უსუსურ არიან და განჯოგებულ
 სისრდელისა მ მ ზ ე წ ი მ ა ე ა დ ა
 ლ ა თ ა: თ ი ე ბ მ მ მ 110⁹.
 უსწორო არა თანასწორი ბნათჲ, 2:
 უსწოროდ ბნათნათჲ 98³⁸.
 უტევებს იხ. დატევება.
 უფალი პატრონი ბნაბრეჲ, თ, ბ
 109¹⁷.
 უფროახიდ უფრო, მეტად მაქსიზა
 37², უფროის 50²⁰, 81⁹ (=უმთავრე-
 სად); მაქლიონ 75²¹, 104²¹; სპერ 102¹⁸;
 უფროის დიდ მაქსიონ 88³¹.
 უფსკრული პეჯიჲ, ხე, ს 45³², 89⁴,
 უფსკრული იხ. უბე 45³⁰.
 უქვეო უქვეცილო სეჯ (ბთა) ფილინათჲ,
 3. 81¹⁷.
 უქმ უქმად ბრეჲ 54¹⁶.
 უქმობა უქმად ყოფნა, უსაქმურობა
 ბრეჲ; ი 87⁶.
 უქმი უმოქმედო ბრეჲ, 2. 84⁸;
 ბნეებრეჲ, 2. 97²⁸.
 უქმობა და მოცალეობა მოცილილობა,
 უსაქმობა ბეიჲ, ი: ხოლო უქმად და
 მოცალედ იქციოდის ბეიჲ მ
 ზ ლ ა ე ბ 102²⁷.
 1. ულონო მწელი, მუთლებელი ბპო-
 როს 2. 53²⁰; ბმეჯიჲ, 2. (=მოუხერ-
 ხებელი): ულონო არს განყოფად ჯა-
 რთა ბმეჯიჲ 66⁶; ულონო და
 თანა-წარუგალი (=აუცილებელი) ბბრე-
 ჲ 11³⁰.
 2. ულონო მათხოვარი, მოწყალეების
 მემგროვებელი ბბრეჲ, თ, ბ 69²⁹.
 ულონობა უმწიობა ბპოჲ, ი 11²⁷,
 103²¹.
 ულუწ და მუთრაც ყოფნა უმოქმე-
 დობა, უსრომელობა, უზრუნველობა ბმა-
 ლა: ულუწი და მუთრაცხი იქმეჲსონ
 87²².

უყვ-მწყურნები შლამი, წუშპე, ტა-
 ლახი, ქობი ზს, სინ, ი 80²¹, უყვ
 83²¹, 105¹⁷, საბა: წყალთა და ზღვათა
 საფლობსა [წოდების] უყვ 80²¹.
 უყვანი შლამინი, ლავინი ადგილი
 ზსაბეჲ, 2. 82¹⁸.
 უყვნი, ფლიკინანი და მწყურნები
 ბელაჲ, თ 44²⁷.
 უმუერება საზიზრობა, საბავლობა
 ბპოჲ, ი 16¹⁰.
 უმუერი უმსგავსი, უხირო, უწო
 ბპრეჲ, 2. 98¹⁸.
 უმუერი უხეში, უზარებულო, უბა-
 სი ბპრეჲ, ი 45³⁵.
 უმუერველად დაუბოგავად, უხვად ბ-
 ბრეჲ 97¹¹.
 უმურველი უხეი, მდიდარი ბბრეჲ,
 2: უმურველმან სახიერებამან ი
 ბბრეჲ ბბრეჲ 3³², 9²², 43⁶, 57⁶.
 უმურველობა სიუხეუბნეჲ, ი 15¹¹;
 ბბრეჲ, ი, 56³.
 ურეველი და უწურთელი მოუშინ-
 ურებელი და გაუწვრთელი ბბრეჲ-
 თჲ 2. 106².
 ურინო უცნობი ბბრეჲ, 2. 15¹⁸.
 ურინობა უსამართლობა, საცდური,
 ვერაგობა ბბრეჲ, ი, 77²².
 უცალოება მოუცილებლობა ბბრეჲ, ი
 27²⁵.
 უცალო ყოფნა მოუცილებლობა ბბრეჲ:
 ხოლო უცალოთა მათ სოფლისა სა-
 მეთათჲ თინ მ პერ ბეიჲ ბბრეჲ-
 სონსონსონს 39³⁸; ბბრეჲ: უცა-
 ლო ყო ბბრეჲ 104²².
 უცები უცივი, უცილინარი, გაუთლე-
 ლი ბბრეჲ, თ, ბ 39³⁸.
 უცებობა და უბნობა დროს უქონ-
 ლობა, მოულოდნელობა, სიჭარბე ბბრეჲ:
 მოძულარ ექმნების უცებობა
 და უბნობათა ბბრეჲ თინ
 ბბრეჲ სონსონსონს 102³⁰.

უცნება ოცნება, ფანტაზია ფანაზია-
თნამა: უცნებათა ოცანსა შეუნდობ-
დეთ დაუთავჯარჱმენას ფანათათ-
თ. 32¹⁷; ფანათათ, ო 41⁸,
91⁷.

უცხო და გარეშე აგლარეთ, 3. 20²¹.
უცხო და უჯგრო შეუსაბამო (+ქართ.
თ.) 20³.

უძლურება და ვნება პაზიცი, ეთ, თბ
76¹.

უძლური სუსტი ძაძიანი, 2. 71²⁶.
უძურები უდიდესი, უსასტიკესი, უძ-
ნელესი ჯალეპან, 3. 5⁷. იხ. აგრ. ფიც-
ხელი.

უწეხო უადგილო, უჯგრო ძაძიანი, 2.
102²⁹. იხ. აგრ. ბორლოტი (1).

უწინარები უპირველესი პრეპრეცი, 3.
47²⁶.

უწურთელი უსწავლელი, უწვრთნელი
აქსიათანი, 2. 63²³.

უწქალოება და უპირულება ძაძიანი,
2. 88³.

1. უწყება ისტორია, მოთხრობა ლა-
ტორია, ო 25³.

2. უწყება ასტროლოგიური შეხედუ-
ლებანი ძაძიანთათა, 3. 70³⁰.

უხარბეს ხარბად, დაუტყრომლად ლა-
ტრანს 106³⁰.

უხილაგი მხოლოდ გონების მისაწვდო-
მი, სულიერი სიყუან, 3: და ყოველივე
უხილაგთა მათ შემკობილებად და
ძაძიანი თუ და სიყუან დაძაძიანი
6¹², პეტროვი: სიყუან=გონებითი,
განსაგონო...

უხრწნელი შეუგინებელი, უმწიკლო,
წმინდა აქსიათანი, 2. 99³.

უხუება სიუხეფ ანაძიანი, ო, ო 103³.
უხუტეხი უფროსი პრეპრეცი, 3.

6⁸, 21¹⁴, 56⁷.

უხუტეხობა უფროსობა პრეპრეცი, თბ
9¹⁵, 16⁹, 24³¹.

უყმარი ზედმეტი, უსარგებლო აქსიათ-
ანი, 2. 69¹⁸; 102³, 104¹⁹.

უჯგროცო უსხეულო ძაძიანი, 2. 29³.
უჯგროება უაზრობა, სისულელე ძაძი-
ანი, ო 112²⁷.

უჯგრო დაუჯგრებელი, საეჭვო, არა-
სარწმუნო ძაძიანი, 2. 29³¹.

უ

უაქრობა ფეიქრობა ნაძიანი, 3.
8²⁸.

ფალენე ვეშაბი ფალენა, ო, ო, fa-
laena, ae 89¹³.

ფარშამანვი ფარშამანვი თანა, ო, pa-
vo, onis 94³³.

ფაჩუნეფი ბალნიანი პაძიანი, ეთ ს
106¹⁷.

ფაცერი სარანი, ო 83³⁴.

ფერად-ფერადი ნაინარიანი პაძიანი-
ანი, 3. 65¹. იხ. აგრ. პირად-პირადი.

ფეშუმი და ფალი მნათი, ნ: გინა-
თუ ფეშუმი ს მსავსე და ფილი
ყოვლით-კრძო და მოხუცილ და და და
მნათი და მნათი გეფერი ო, ო, და მნათი.
პაძიანი ძაძიანი 104¹⁰.

ფინი ზღვის არწივი ფრეფი ო, ossifra-
gus, i 98²¹.

ფინიკი ფინიკი, ეთ, ნ, palma, ae 59¹³,
90²⁰.

ფირტა ფილტი პრეპრეციანი, ო 52¹⁵;
სესამა, თი, ნ pulmo, onis 81³⁴, 101¹.

ფისი მანკიანი, თბ, lacrima, ae: ფისი-
თა ფიქსიათა თბ მანკიანი თბ მ-
თი 106³⁵.

1. ფიცხელი და მთავე ამთერიანი, 3.
61¹⁶.

2. ფიცხელი შეუბრალებელი, სასტი-
კი, მკაციანი რეპრეციანი, ეთ, ს 87³², 36³.

3. ფიცხელი მძიმე, სამძიმო ჯალეპან,
3: ფიცხელთა ჭირთა თინა ჯა-

λεπιοτάτοις παύται: 97²⁷. იხ. აგრ. უძვრესი.

ფიჭუ ჩებრიც, ἡ, cedrus, i 55¹³; პინუს, սոც, ἡ. მაყ. pinus, i 58³⁸, 62¹³, 105²⁵.

ფლოზო ფაბრიც, ou, ბ, verbascum 106²³. ს ა ბ ა: ფლოზი (ბალ.) დათვ წყლულს გამოიტენს და მით იკურნებს (განმარტება ამოღებულია ჩვენი ძეგლიდან. იხ. გამოც. 106²³⁻²⁴).

ფოლოცი შუკა, ვიწრო ქუჩა ოქროსად, 2. 79¹⁸.

ფოლოცი და ევზო ქუჩებდალ ან უბნებდალ დაყოფა რამათიამა, ἡ: ფოლოცთა მთავან და ევზოთა აღმოსავალით სწორებთ შეიწყნარებენ ჩა-
*მა თჳ ჰათილჳ თერამმანად რამოთი-
მანად ზქითსო... ნიძებეთა 79¹⁰.*

ფრიალ ბევრი პილა 2²⁸; ფრიალი დიდი, გრძელი პილა 73¹⁴.

ფრთე ფრთა პერსუც, სციც, ἡ 93¹⁴.

ფრთეთაგან მოკლება და განწიშუ-
ლება პერებრასა: ფრთეთაგან მოკლე-
ბულსა და განწიშულბულსა პერებრას-
ჳთავა 97¹⁰.

ფრთე-თხელი პაღასა, 3. 94³.

ფრთა-ნაკრტენი პერებრ, ἰბ 99²³.

ფრთა-მეზული ოჯინპარც, 2. 93³⁷.

ფრჩხილი ზუსა, სციც, ἰ 93²³, 109³⁰.

ფსინი მცენარეთა გამანაყოფიერებ-
ლი მტვერი ქაჩ, ქაჩიც, ἰ, psenes 59¹³.
ს ა ბ ა: ფსინი ესე არს მამალს დანაჲს
ბუღს თავში ვითარცა ფქვლი უძეს.

ფუცინი ძალ-თევზა, ზღუს თევზი ფა-
ჩი, ἡ, phoca, ac 81¹⁶, 82²³.

ფუტბარი მელსა, ἡ, ἡ, apis, is 95²,
100¹⁴.

ფუფუნება განცხრომა დეამჰალა: გან-
სუენებით მფუფუნებელი მემჳ რბი-
ვიჯ დეამჰალპრონ 84¹⁰.

ფხა (პურეულის) ბიბრეც, ათი, ἰ
53⁶, 17⁷.

ძ

ძაღვი ჰეროლიდი, მაცნე, მანვიერი
აჩრსა, ათი, ἰ 52⁸.

ძათამი ფრინველი (ხაერთად), შინაუ-
რი დედალი და მამალი (კვამთად) ბრის,
ბის, ἰ, ἡ, avis, is 22³¹, 83⁷, 94²³, 34⁷.

ძალი მიქსა, ἡ 70⁴.

ძელი ტრახილი, ἰ 110²²; ანჩი, ἰ, ἰ, ἰ,
ἰ 110²⁵.

ძერი (scil. ცერცვი) ჩებრიც, ἰ, ἰ, ἰ,
ბ. ἰ. legumen, inis 53⁸.

ძერქი (ხისა) ფაბრიც, ἰ, cortex, icis
53⁶; ნმეოთ, ἰ (=გარისი) 99³⁴; ნმეო,
ἰ, ἰ 95³⁴.

ძერქ-მქისი ქერქ-ბორკლიანი რქნფოსი-
ც, 2. 58³⁰.

ძერქ-წულთუ უხორკლო ქერქიანი
ლენფოსი, 2. 58³⁰.

ძეციანი ქერცილინი ლესმთა, 3. 81¹⁷.

ძველის-მოქმედი ქველმოქმედი ანერ-
ჯეჯი, ou, ἰ 40¹⁴.

ძველისა საქმე ქველმოქმედება ანერ-
ჯეჯი, თი, ἰ 97¹⁵.

ქიმი ლაუქები მრახსა, ἰ, ἰ, ἰ, 81³⁷.
ქმნა პიქა: ქმნა (=შექმნა) ზროთი
2²⁵.

ქონდარი ველური ბრახილი, ἰ. მაყ.
organum vulgare 106²⁶.

ქრთილისა ქერისა ჰორმისი, 3. horde-
arius 80⁴.

ქსიფე თევზ-მხვილა ჭეჩა, ἰ, ἰ,
gladius, ii 89¹².

ქსლისა ქსოვ ზეჩეჩი, 3. 33³⁸.

ქუაზოვანი და ლოლოვანი ბაჩი, ἡ:
მცირედ არიან მას შინა ქუაზოვანი
ἰ და ლოლოვანი 66 ἰ შესავედრებ-
*ლად ბქაჯ ბქაჯ აქ ნიძებრმაჯ
ჭეუთა 86²⁰.*

ქუე ქუემოთ მყოფი რხ ჰჯთ 9₃₁.

1. ქუეყანა დელამიწა, მიწა ყჩი, ჴ 1₃, 2₂₅, 45₂₇, 46₂₇, 28₃, 48₃₀, 52₃₂, 55₃₂, 57₁₁, 68₅, 85₂₀, 90₂₅, 98₂₇, 99₃, 10₁₆, 101₁₉, 103₃, 104₅, 10₁₆, 105₈, 110₁₈, 112₁₆; ჰნაფიძ, ზღა, რს (= ნიადაგი) 48₂₈.

2. ქუეყანა სამყარო, მსოფლიო ჰბჰ-მც, ჴ 23₁₁. იხ. აგრ. მსოფლიო, (1), სოფელი (1).

3. ქუეყანა ხმელეთი ჴპერიძ, ჴ 43₂₃, 48₈, 89₁₉; ჴბრძი, 2. 48₂, 101₂₅. იხ. აგრ. ჴლაკი, ჴმელი.

4. ქუეყანა დასახლებული ადგილი, ქვეყანა, ქუთხე ჴბრი, რ 85₂₃, ჴბრა, ჴ 100₂₄, 105₁₆. იხ. აგრ. ადგილი, არე (1).

ქუეყანას ჴლა მიწაზე, დაბლა ჴამა! 57₂₇; პირიცივი 2. 93₂₈.

ქუეყანის მიწისგანი, მიწიერი ჴბერიძ, 3. 12₃₉; ჴბრძი, 3; 28₆, 105₂₀; პერიცივი, 2. (= მიწიერი, ქუეყანაზე მყოფი) 38₂₃; ჴბრძი, 2. 88₁₀.

ქუეყანის ჴმა გეომეტრია, მიწისმზომლობა ჴამაბრა, ჴ 4₃₄, 96₈; ჴამაბრა, 3; ქუეყანისა ჴმისა იბულებითა რაღჲ ჴამაბრაღჲღჲ ბბბჲ ჴამაბრაღჲ 29₃₁.

ქუეყანის მზომელი მიწის მზომელი, გეომეტრი ჴამაბრა, იხ, ბ 85₁₀.

ქუეყანისა მოქმედბა მიწის მუშაკობა ჴამაბრა, ჴ 33₂₇; ქუეყანისა საქმე 55₁.

ქუეყანის მოქმედბ. მიწის მუშა ჴამაბრა, 2. 17₈; ქუეყანის მოქმედი და მუშაკი 100₁₀.

ქუეშე ლარტვა ქვეშ დარფნა, დაგებანაბბბა: დაარტვილ ქუეშე ქუეყანისა რხ ნპიბქლეღმქნიონ რჩ ყჩი 10₃₅.

ქუეშე-კერძო ქვევით, დაბლა ნპბ 104₁₇.

ქუეშე მყოფი და მორჩილი ნპიბქერიძ, 2 და 3. 52₁₃.

ქუხეტი მსხვილი ნაწლავი, ფაშვი ბქნივი, ბ 110₈.

ქზბა ბბბ, ჴ 43₂₇; ბბბ, ჴ 86₂₈, 97₃₂.

1. ქვევა მიმოქცევა პერიპერი, ჴ 36₁₅; მბაბბ, ჴ 69₁₁.

2. ქვევა ცხოვრება ბაბბა: იქცევიან ბბბბბბბ 91₁.

ქვეული მოქცეული, მრული სოიბზ, 3: არტა ნესტუ ქცეული იბ პბრიძ სოიბზღჲ 29₈.

ლ

ლალოლი სკვალი, ჴვიგენი, ნათელთეზბა ჴალბბბ, 2. musteli, აბ 82₂₂. ლამე სბბ, სბბბ, ჴ 24₃₃. იხ. აგრ. ჴლუნი ლამე.

ლაღებბა ჴვირილი, მახილი ჴბბბა: ჴბბბბლად ლაღაღებბა მბბბბბბა ჴბბბბბბ 32₂₄; რბ-იგი ლაღაღებბ (= ჴვიის ბოლბე) ჴბბბბ 100₉; ჴბბბბა: ლაღაღებბა ჴბბბბბბ 112₃.

ღბბბბბ მღბბბბბ მღბბბბი ბბბბბბბ, იხ, ბ: ბომელსა-იგი ვერვინ ლებბბბის მღბბბბბბბბბ უბბბბ მბბბ-

გავსებდ ბბბბბბბ ბბბბბბბ ბბბ ბბბბბბბბბ მბბბბბბბ 88₂₄.

ღლღე ნეობა, ჴვი კბბბბბ, ჴბბ, ჴ: ლლღეობა ლღღეობა ბბბბბბბ ბბბბბბბბბბ 18₂₁, 44₁₃; კბბბბ, ბბბ, ჴ 44₉; პბბბბ, 2. 42₂₇. სბბბ: ლღღეობ ბბბბბბბბბ მბბბბბ.

ღლღეობ ჴღღე, ჴღღეობი ჴბბბბბ, იხ, ბ 87₃.

ღლღეობ-ბბბბბბ ბბბბბ, ბბბ, ბ 87₁₁.

დედუგება წყლით დაფარვა, წალეკვა
πελαγίζω: რაქმს-იგი მსგავსად ზღვსა
აღელვებენ ევგებტესა ἔσαν ἰσα φιλία-
ση πελαγίζη τῆν Αἴγυπτον 35₂.

დედოვნა და ჰევენები ზილბეთის, ჟიოს,
ჩ: ზოლო ღელოვანნი და ჰევენებ-
ნი მისნი თანა-წარჰვლიან ტაიჯ მზ მა-
ტაჯა ზილბეთის ემბეჩაი 76₁₇. იხ.
აგრ. დანახეთქი, ნაპები, ღრმა, ჯურღ-
მული.

ღერი ღერი მცენარისა ჯალქი, ჩ, cal-
mus, i 53₅.

ღირსი აჯიოს, მ. 21₂₂.

ღმრთის-მეცნიერება მისოლჯი, ჩ 113₉.

1. ღონე კვლევადიების გზა და ხერ-
ხი მამბიძის, ჩ 4₂₄.

2. ღონე საშუალება, ღონისძიება მუ-
ჯანი, ჩ 5₁₉; ტეჯი, ჩ 40₂₇.

ღრიაკალი მორიელი სკორპიოს, ო, sco-
rpio, onis, 71₃, 111₂₃.

ღრმა ზილბეთ, მ. 79₂₄; ზილბეთის, ჟიოს,
ჩ 111₁₉. იხ. აგრ. დანახეთქი, ნაპები,
ჯურღმული.

ღრუ და აღბერილი ზილბეთ, მ. არა
უფროას შეგვარების ღრუასა მის
აღბერილისა იმბენ ჟიოსმათა διαφέ-
რენ ტეჯ ზილბეთის 29₂₈.

ღრღელი ბატი ჩი, ჩი, ო, ჩ, anser,
eris 100₁₂.

ღუარძლი ღერძლი აირა, აჯ, ჩ, lolium,
i 55₁₇.

ღუნო ივიოს ბ 57₇.

ღუნვა წვრილი კნებები (მღინარისა ან
ზღვის) ქეფის, იბოს, ჩ: მრავალ-გზის სი-
ღრმეთა შინა მისთა მღებარენი ღუნვა-
ნი გამოაცხადნის ზეისათა პოლანის ტეჯ
ბე ტე მამბი ქეფის ბ 19₁₉, 84₁₁,
87₁₃. შღრ. ქვ. იმღრ. ღუნვა || ხეინა.

ღუნვა და ზრუნვა პიესითა რბ-
ვიას 87₂.

უ

უანა ნათესი ლიონ, ტ 18₂₁; ყანისა
ბორაიოს, მ. 105₁₆.

ყანჩი (scil. გელი) ანკოს, ო, cygnus, i
(cygnus, i) 101₁₃.

ყარყარი ლაკაი, იშვივარი პეარ-
ტოს, ბ, ciconia, ae 96₂₈, 97₃.

ყარყარის მისაგებელი ყარყარისებუ-
რი სახლევი, სამაიერიო ანაქარაჯის,
აჯ, ჩ 97₁₅.

ყელი ქისერი ანჩი, ივიოს, ბ 101₁₃;
ტეჯი, ბ 110₁₁;

ყი (scil. მკერი) მარაჯ, აჯ, ო, ბ
81₂₅.

ყინელი ყინვა, სიცივე ქეჯის, აჯ, ტ 39₃;
ანაჯ, აჯ, ჩ: ყინელისაგან (scil.
მკერი) მისაგან) ბეჯ ანაჯ 55₁₉;
ანაჯ, აჯ, ჩ 73₁₆.

ყინა შესუნთქვა ბეჯის: ყინილი
ბეჯისაგან 78₂₁; ზეჯის: რათამცა იყ-

ნოსეს ჰერი ესე ანაქარაჯის ტონ
ბეჯის თესთ 81₁₁; ანაქარაჯის, ჩ (=ამო-
სუნთქვა) 78₂₁.

ყოვლით-კერძო ყოველ მბრივ, ყო-
ველ მხარეს პანთონ 1₁₃, 10₂₂, 11₂₃,
12₈; პანთონის 23₂₃, 32₈₁, 74₈, 88₉.

ყოვლითურთ ყოვლად, სრულიად პან-
თონის 74₁₃, 86₁₀.

ყორანი ზორი, ჩ cornix, icis 98₃₁.
იხ. აგრ. ყოვლი.

ყოვადი მყოფადი, მომავალი ტ მელ-
ღონ 87₃.

ყრმა ბეჯისე პანთონ, ტ 70₃.

ყუავი ყუავი ზორი, ჩ, cornix, icis
96₂₃, 101₁₀. იხ. აგრ. ყორანი.

ყურღელი ზღვის კურღელი (თევ-
ზი) ლეპოს, ბ, lepus marinus 89₁₄,
109₂₆ (=ხმელეთის კურღელი).

შ

შანთი და არსება ნიეთი იმთ:ა, ობ. ავრ. ნიეთი. ობ. ავრ. ნიეთი.

შარავანდელი ბასილ, სივს, ობ. 68¹.

შარავანდელი ნათლისა მარმარუჩი, ობ. რაქამს-იგი შარავანდელი ნათლისანი ყოვლით-კერძო ჰკრთებოდიან მარმარუჩი და პანთაჯრბიუ ბიბიპალ-სიმენაი 23³³.

შაშუ ქაქ, ქაქობე, ბ, sturnus, i 54²⁰, 94¹⁷.

შეახლება დაახლოვება დერა: შეახლებითა მზისადია პობე ჰესი დერო-მენეი 66²⁰.

შეხორკლება შეხორკვა, შეკონვა, შეფერება პეძა: არათუმცა იყო შეხორკილებულ ბრძანებითა შემოქმედისადია ეს მუი თჳ პობეჰე: ობ. პეპე-ბეჰემეი თის კრთავთი 43³³.

შეგანება შეფარლება, შეფერება ბარ-სთაქ: 2: რამეთუ უფროეს ცა შეჰგვანდა ესე, ვინათგან ეგულებოდა კანთიუე ბარსთაქეჲსი ობ. მესიგთა 25¹⁰.

შეგანება და მოზავება შეხამება, კარ-გად. შეერთება ანბრმოთი, 2: შეგვანდა და მოზავებოდა ანბრმოთი ესეი 13²¹.

შედგმა დაკავშირება, ერთმანეთზე მიყვლება, განუწყვეტლობა სხვუჩი, 2: შედგმით ურთიერთარს აღამენის სხუეჲსე ბესიჲსად სთისიბოქმეს 95³⁵.

შედგმა და განვერა სხუეჲსად: შედგმულ არიან ურთიერთარს და განვერულ სხუეჲსადეჲსი პობე ბესიჲსად 45²⁰.

შედგომა და შენელება გასქელება, გამავრება სჳმპეტათა: და მერმე შედგის და შენელების ესე თჳ ჰრბიუ სჳმ-პეტეტეჲსი 95³⁹.

შედინება და შეხლება ბასილუჩა: რო-მელთა-იგი შინა აღმრვისადან ქართავსა-შედინის ზღუად და შევიდის საქანელთა ბჳ ბესი ჰრბიუ ბესი-ლასი: სთისი ბესიჲსად 48³⁵.

შეერთება და შედგმა სთის: შეერთებული და შედგმული ობ. სთისად 86¹¹.

შეერთება და შემტკიცება სთის: სი-ყუარულითა იქმნეს შეერთებულ და შემტკიცებულ ობ. ბესი: ბესიუ-ბესი ბესი: სჳმპეტათი 17¹⁶.

შეერთება სქესობრივი დაკავშირება: სთის: შეერთების სთისად 87³¹; სჳმპეტათი, ობ. 87³¹; სთისად, ობ. 98¹².

შევეღრება შეფარება, მიკვლეება, შეხიზნება კანთაქეჲსად: სთის-მეტყუელე-ბისა შევეღრების ესე ბესიჲსად ბესიჲსად 38²⁰, შევეღრნეთ კან-ფრუქსი 89¹⁹; პეპილეს: კესა შევეღრის პეპილესი პეპილესი 84²⁵; ბესიჲსად: შევეღრნის ბესიჲსად 86³⁹.

შეზავებული (scil. კეთილად შეზავებული) კარგად შეზავებული, სომიერ-სთისად 2. 55¹³.

შეზღუდვა შემოფარგლად პეპილესად: შეზღუდვა პეპილესად 43¹⁹.

შეთზულება თხზვა, ეშმაკობა (აკ=ჩხამბა) ბესიჲსად, ობ. 109³.

შეიწრება შევიწროება სთისად: შეიწრებულნი სთისადეჲსი 113¹⁶.

შეიკარება შეხედვა, გახედვა კანთა-ქმად: შემიკარებულნი კანთაქმადეჲსი 98²⁸; აღურაცხელად ღრმად არს და შეჰუკარებულ (შაღლიან ღრმად და შეხედვადი) 115².

შეიკამება მიკრძალება, სირცხვილი-ანბნება: შეიკამებოთ ანბნებაჲსად 64¹⁵.

შეკრება შეერთება, სქესობრივი კავშირი *ἐπαλοική*, ἡ; შეკრებაჲ მამლობისაჲ *τῆς τῶν ἀρρένων ἐπιπλοική*; 98³³.

შეკრება ქარქუეფისა ფიჩხის შეკროვება ფრყავნიშაჲ: შეკრებდა რაჲ ქარქუეტა ფრყავნიშაჲ 111³⁴.

შეკრძალეზა ფრთხილად შენახვა ღყკაძეჯა: შეკრძალოს ღყკაძეჯეშაჲ 96¹⁶.

შემაშობელი სიციხე სულის შემხუთველი სიციხე, პაპანაქება პსვიცე, ღიძ, რბ: მიაღობს შემაშობელი იგი და გარდარეული სიციხე ნიშირაჲ: მენ *τῶν πνίγους* 74³³.

შემდგომად ზეს: ამისსა შემდგომად ზეს: *τῶν τῶν 64*; *მეტა 77*.

1. შემდგომება შედგომა, მიყოლა, მიღვენება, თანხმობა *ἀκολουθία*, ἡ 42³³, 45³⁵.

2. შემდგომება მემკვიდრეობა, ჩამომავლობა *διαδοχή*, ἡ 72²¹, 73²³, 82⁸, 105⁹, შემდგომება და მკვლრობა 95¹².

შემდგომითი-შემდგომად თანამიმდევრულად, თანამყოლებით ზეფეჲ 2³³, 14²³, 33¹³, 42³², 114⁶; ზეჲ 50², 55³; შემდგომითი-შემდგომად ნაცვლობითა ზეფეჲ *διαδοχῶν* 105³.

შემდგომითი-შემდგომი თანამიმდევრული, თანამყოლებული *ἀκόλουθος*, 2: შემდგომითი-შემდგომად *πῶς τὸ ἀκόλουθον* 29²⁷.

1. შემთხუევა შემთხუევა, ფათერაკი *συμπτωμα*, τὸς, τὸ 68¹⁴³, 69³.

2. შემთხუევა დაწევა, მოწევა ზესა-ჯაჲ: და რომელნიმე აღდრე შეი-მთხუევიან ურთიერთარს *καὶ οὐ μὲν ἕχεται ἐπιχαταλαμβάνοντες ἀλληλήσας* 71³³.

შემოქმედი ღმერთი *παιστής*, ὁς, ὁ 39¹⁷.

შემზავსება შესაბამობა, შესატყვისობა, ანალოგია *ἀναλογία*, ἡ 39²⁷, შემ-

ზავსებულად *κατὰ τῆς ἀναλογίαν* 80³; *ἀναλογία*: შემსგავსებულად *ἀναλογισνάς* 58²⁶; *διαφέρα* (= განსხუევა); დაღაცათუ რომელიმე მწუანელი რეცხუათა შეზავს *καὶ τὴν γένειον βιοτίνης ἐπείρας ἐκφέρη* 50²⁹; *ὀκλεισ*; ἡ (= შეფერება): ვითარცა შეზავს მნათობთა დაბადებისა *σινდიდესა ἔν τῆ οὐκεία τῶν φαστήρων κατὰσυστῆ τὸν μαγέσθιας* 75⁸; *πρωτήκα* (= შესაფერისი, უკროვანი, სათანადო): სწავლაჲ ესე შემსგავსებული მისი *τῆς πρωτοκῶστας ἀντὶ παραίνεσας* 88¹; *πῶς*: შემსგავსებულთა *παραπόνων* 95³⁰.

1. შემსჭულაჲ გამაგრება, განმტკიცება *πύργισμα*: შემსჭულანის *πυργισμένη* 97¹⁸.

2. შემსჭულაჲ შედუღება, შერწყმა, მილურსება, მიჯაჭვა *πρωτοκήκα*: შემსჭულადით *πρωτοκῶστας* 107¹¹.

შემტკიცება შეკრება *συνδέμα*: შემტკიცება *συνδέσων* 17¹⁴.

შემუსრა განადგურება, გაქრობა *μῦσας*: შემუსრვითა ღრუბელთათა *μῦσας* *συνδέσων* 37³³.

შემცველი ჰორიზონტი *ὄριζων*, ὁ, ὁ: ხოლო ესე მხოლოდ ვითარცა გამოჩნდის შემცველისა მისისაგან *μῦσας* *ὄριζων* *πῶς* 76²⁷.

შემწუნება დაღამება, შესალამობა *ὄψ* 88¹³.

შემწუნარებელი მიმღები *ὄψ*, 66¹.

შენაწევრება თანახმიიერი შეერთება, შეხამება, ჰარმონია *ἁρμονία*, ἡ 17¹⁴.

1. შენდობა მიღება სუყარება: გარე-შე... შეუნდობდეთ გონებასა ჩუენსა *ἡμῶν τῶν πῶς* *τῶν* *συγγεχάρη* *μῦს* *32*.

2. შენდობა თანხმობა, ნებისდართვა, პატიება სუყარება: ქუეყანად მიმართ

1. შეტყუება შესაფერისობა ძფეისა: შესატყუებელი ბუნებაჲ შემპოსა ძფეისიჲსი *νῆπιον* სისაჲსი სპექსალე 17¹⁰.

2. შეტყუება შეფარდება ბნაიციუბა: შეტყუებულად ჰქონან ასონი ტბ ბნაიციონთა ზღესი *τὸ βῆμα* 24¹³; შეტყუებულად *τὸ βῆμα* 111³; *βῆμα*, *τὸ* 64²⁷; *παραβῆμα*: ნუმცა ვინ შეატყუებს *μεθῆς... παραβῆμα* 37³⁵.

3. შეტყუება შედარება, შეპირისპირება ბნაიციონთა: ურთიერთარს შეტყუებითა *βῆμα* *παραβῆμα* 38⁸.

4. შეტყუება გარეგანი სახე, თვისება, აღნაგობა *σῆμα*, *εἶδος*, *τὸ* 70²³.

შეუბრალობელი შეუფერხებელი, შეუფერხებლად *παραβῆμα*, 2. 26²⁵.

შეუვალი შეუძლებელი *βῆμα* 2. 14²⁸.

შეუზავებელ შეურევველად: შეუზავებელ იყვენ *βῆμα* *παραβῆμα* 67⁶.

შეუკადრებელი შეუბედავი, საშინელი ბნაიციონთა, 2. 44¹⁸.

შეურაცხება უბატურობა, შერცხევა, გაბახება *βῆμα*, *τὸ* 21⁶; ბნაიციონთა (= შეურაცხყოფა): ძისა შეურაცხებისათჳს *τὸν* *βῆμα* *παραβῆμα* 113²⁰.

1. შეურაცხი განციხული, გაგდებულად *βῆμα* *παραβῆμα*, 2. არა შეურაცხვიქნნეთ სრულიად *βῆμα* *παραβῆμα* *παραβῆμα* 15⁴.

2. შეურაცხის უმნიშვნელო, კინი ხსნა *παραβῆμα*, 2. 87¹¹.

შეურაცხის ყოფა არაფრად ჩათვლა, შეზიზღება ბნაიციონთა: თქუენდა არა შეურაცხის საყოფელ არს *βῆμα* *παραβῆμα* 103²⁵.

შეუხწორებლობა და განმრავლება გარდამატებულება ბნაიციონთა: უფროსი განმრავლებულ და ყოვლად შეუხწორებელ *παραβῆμα* *παραβῆμα* 38¹².

შეუღლება შეზმა მათაჲსი: ეტლთა შეუღლებებ *παραβῆμα* *παραβῆμα* 41⁶.

შეფერება შესაფერისობა, შესადარისობა *παραβῆμα*: შეფერხებული *παραβῆμα* 94⁷.

1. შექცევა დაქნევა, დაღლა, დაუძლურება *παραβῆμα*: არცა შევაქცევდეთ ვონებათა ჩუნთა *παραβῆμα* *παραβῆμα* 10¹⁶:

2. შექცევა მოუტეველობა, საქმით გართობა *παραβῆμα*: შესაქცევად *παραβῆμα* 53⁹; *παραβῆμα*: შექცეულნი *παραβῆμα* 100⁴.

შეყენება დამწყვეტვა, საკეტვა *παραβῆμα*: შეყენო თავი. თვის ხსნათ *παραβῆμα* 22⁸.

1. შეყოფა შეერთება სხვათა: შეყოფის სხვათა *παραβῆμα* 45²³; შეყოფა სხვათა *παραβῆμα*; *παραβῆμα*: შეყოფა *παραβῆμα* 56²⁶; *παραβῆμα*, 2: ესრეთ შეყოფილითა მით სიზოხითა *παραβῆμα* *παραβῆμα* 47⁶.

2. შეყოფა სქესობრივი კავშირი *παραβῆμα*: გული უთქუმიდა შეყოფად მამლისა ბრძნითა, *παραβῆμα* *παραβῆμα* 59¹⁶; *παραβῆμα*, *τὸ* 69¹⁴.

3. შეყოფა დახურვა, შეკეცვა *παραβῆμα*: *παραβῆμα*, *τὸ* 81³⁷; *παραβῆμα*, *τὸ* 84¹³.

1. შეშა-ტრობი გემის ხერხემალი, გემის საუფუძველი *παραβῆμα*, *τὸ* 7¹⁸.

2. შეშა ძელი, მორი ჭასი, *παραβῆμα*, *τὸ* 16²⁵, 36²³; *παραβῆμα*. *παραβῆμα*. *παραβῆμα*. *παραβῆμα*.

შეშვებება შედრება οὐκείος, 3: რამეთუ რომელ-იგი შეაშუს სუბუქსა, მბროლო იქნების მძიმისა ალკჳ τήν τήν κόνφω οὐκείαν, πάλειμᾶν εἶναι τῶν βί-
ρυστάτω 13₂₂. საბა: შეაშვს შეერთვის, თუ მაშენე ექმნების. (ამ განსარტების ხაილუბრადიოვად საბას მოჰყავს შე-
მოწყვენილი ფირატი, ექმნება დღეთა“-
და6).

შეცოთმა გზისა გზის აბნევა ან და-
კარგვა ἀποσφάλλω: შესცოთს გზისა ἀποσ-
φάλλεντο: (γίνετα) 91₂₈.

შეცოთება დგოფიცება ლაჩიანა: არა
შეცოთებ იეს ოს ოს ოს ოს ოს 27₂₁;
ხელაყიანა: შეგოცოთლდეს ბიკაჩი 63₁₆.

შეძინება დართვა, დამატება, დამება
ჰეძიანა: შესძინა ჰეძიანა 3₂₆; პიოთ-
ჩიქი: შეძინებდო პიოთჩიქი 88₁₄;

შეძინება და წარმართება ან მარება,
ჩ 27₂₉.

შეწევნა სურეჯჯიანა: არავინ არ
შეწეწე მისა ოსმენის ანტო თაყეფოთ-
თოს 112₃₀.

შეწმანელი ლიქნა დიდი მლიქნელი-
ბა პიოთისა, 3. 27₁₅.

შეწყნარება მიღება ბეჯიანა: შემიწყნა-
რებელი ბეჯიანე 18₁₂; შევიწყნაროთ
ბეჯიანესა 38₃₄; შევიწყნარებს და იყნოსს
ბეჯიანეონ 81₃₅; კანაბეჯეანა 48₂₄; შეი-
წყნაროს კანაბეჯეანა 87₃₄; შეიწყნარე-
ბენ ოს კანაბეჯეანეონ 103₃₀; კანაბეჯიანა:
ტიდრე ჰეშმარტიტები შეწყნარება-
სა ჩ 2₆ ალქი: კანაბეჯეანეონ 29₁₈;
შეიწყნარებს კანაბეჯეანა 113₁₁;
ნაბეჯიანა: შეიწყნარებს ნაბეჯეანა
16₁₆; ნაბეჯეანა 23₃₀; სინარულით შე-
იწყნარებდის პერიკარმს ნაბეჯეანე
28₁₄; შეუწყნარებდის ნაბეჯეანე 44₁₃;
შეიწყნარონ ნაბეჯეანე 49₁₃; შეიწყ-
ნარებენ ნაბეჯეანე 79₁₁; შეიწყნა-
რებენ ნაბეჯეანე 82₂₃; რამა შეი-
წყნარონ შეთავრობილი ნაბეჯეანე

მევი ოსმენი 83₃; აბიბეჯიანა: შეი-
წყნაროს აბიბეჯეანა 60₁₄; ბეჯიანა:
შევიწყნარებს ბეჯიანე 104₆; პიოთჩიქი:
შევიწყნარებს პიოთჩიქი 106₁₀.

1. შეწყნობა თანამიმდევრულობა, თან-
ხიობა ბანდოთისა, 2. 50₂₂.

2. შეწყნობა და ხიწყლტუე მიწყობი,
ტაქტიანი, ჰარმონიული ენაბეჯიანა, * 2
არცა აგებულებისა მათისა შეწყნობა-
ს ოს და სიწყლტუესა ვნივთებთ მუბე
ბე რეჳ მბეჯეანე ანტო ენაბეჯიანე
ენაბეჯეანე 65₁₅.

შეწყნობილება თანამიმდევრობა, მი-
ყოლა ბანდოთისა, ჩ 92₁₁.

შეწყლტუე შეწყველება / ბანდოთისა:
შეწყლტულის ბანდოთისა 113₂.

შთავრობა ჩაყრა, დაყრა ბანდოთისა:
შთავრობილი ბანდოთისა 83₉.

შთამოტევება ჩამოშვება, გამოჩენა
ბანდოთისა: მართლ შეთამოტევენ ოს
ლრებელთაგან ოს: ბეჯიანე ბანდოთისა
ბანდოთისა 68₁₅.

შთამოტევი დაქანებული პანაგია, 2. 42₁₁.

შთანთქმა ჩაყლაბა კანაბეჯიანე:
შთანთქმული იგი კულად აღმოი-
ცოხინონ ბანდოთისა პანაგია ბან-
დოთისა 110₆.

შთასუბულ ჩანსულად, ჩამჯდარად
ბანდოთისა 110₁₃.

შთასხმა ჩართვა, შერთვა ბანდოთისა:
შთასხმენ ბანდოთისა 34₂₁.

შთატენილი ადგილი დაბალი, ჩა-
ვარდნილი ადგილი, ხევი, ხეობა ბანდოთისა.
ბანდოთისა, 6 44₉.

—შინა ბანდოთისა: ერთმანერთსა შინა ბანდოთისა
ბანდოთისა 30₁₁, 55₄, 63₆; კანაბეჯიანე: სახლსა
შინა ბანდოთისა ბანდოთისა 79₁₆.

შინაგან შიგნიდან კანაბეჯიანე ბანდოთისა 31₈.

შინაგანი შიგნით არსებული ბანდოთისა
81₂₅.

შინა დამარხვა შინაგანი, დაფარვა
სურეჯიანე: შინა დამარხონ იგი

საქსენებელად თნთჲ აჲ მუჲჲჲ ოს ო-
ჯეი 39₂₆.

შინათ-კერძო შიგნით, შიგნითა მზა-
რის *κατά τῆς ἐνδον* 31₁₄.

შინდი *κρωναίη*, ἡ, cornus, i 61₁₈.

შობა ვაჩენა, დაბადება *γένεσις*, *εσθ*
ἡ 36.

შორავს შორს არის *πρόβα ἐστ*: 96₂₈.

— შორის *παρά*: ჩუენ შორის *παρ*
ἡμιν 96₂₁.

შრომა და ჭირი შრომა და გაქირვე-
ბა *ἐπίπλοος*, 2. 98₁₉.

შუენიერება *τρεπνός*, 3. 24₁₀.

შური მ. სწრაუება, გულმოდგინება
ξήλωσις, ὅ 114₁₇.

შურის-გება შურისძიება, სამავიეროს
მიზღვევა *ἀμυνα* 95₁₆; *ἀμύνα*: შურ-
იგებნ *ἀμύνα* 108₃₀.

შჯულის-ღება დაჯანონება, რჯულის
დაღება *νομιμασία*: შჯულ-ღებულ არს
νομιμασθήσεται 58₅.

გ

ჩალო *κάριφ*, ἡ, festuca, ae 97₁₉. იხ.
აგრ. წულეო.

ჩრდილოვანი და დაფარული *κατά-
κλις*, 2. 18₂₅.

ჩუეულება ἡშიც, *εος*, თ 93₂₄. იხ.
აგრ. ვონება.

ჩურჩხელი (*scil.* მწყრივი, რიგი, ჯაქ-
ვი, გროვა) *ბრμαზნ*, ὅ 9₃₃.

გ

ცაჲ *πίλος*, ὅ 5₁₂.

ცეკმა-ნგალი (ფრინ.) *δρεπανός*, *ინოს*,
ἡ, drepanes 93₂₇.

ცერცჲ *βερριον*, თ, legumen 56₂.

ცვალება ცვლა *ἐπειγ*: მარადის იც-
ვალების *ἐπείγει* მენე *ἀει* 6₂₅.

ცთომილი პლანტი *πλανήτης*, *ას*, ὅ
70₂₁. იხ. აგრ. წარწყმედილი.

ცთუნება და სივერაგე *δελείαμα*, *თის*,
თ 6₂₄.

ცილობა დავა, კამათი: *ἀντερ* (= *ἀν-
τιλέγω*): ვერვინ გუოცილობს თბეის
ἀντερ 20₁₂, არავინ არს მაცილო-
ბელ თბეის *ἀντερ* 45₁₀, გუაცილობს
ἀντερ 21₂₁, და ვინცა გუაცილო
თის თუ *ἀντερ* 79₂₈, აცილობს *ἀν-
τιλέγω* 86₇; *ἐπερ*: *δω*: ივემევენ საცი-
ლობელად *ἀποδείξει* *ἐπερ* *ἐπι* *μει-
νσι* 36₁₂; *ἀπομάχμα*: იცილებოდა
ἀπεμάχετο 112₂₂.

ცილობა კამათის მოყვარულობა *φιλο-
νεικία*: უკუეთუ ოდენ ისწრაფო აღ-
მართ აღთუალვისა ცილობითა *ἐδν
γε*, *ἐκ* *τὸν* *παρπτος* *εἰς* *τὸ* *κατῶν* *ἀνα-
ποδείξω*, *φίλων* *ἐκ* *τῆς* 7₂₅, ხოლო
უკუეთუ ვინმე იცილებოდა *εἰ* *δὲ*
φίλων *ἐκ* *τῶν* 8₉.

ციხა ნაწილი ზოდიაქო *ζωδιακός*, 3:
ციხა ნაწილითა სიმრგულესა ბევ-
რეულითა... *ζωδιακὸν* *κίλιον* *μαρσις*...
5₁₄.

ცნობა და უწყება *οἶδη*: შემძლებელ...
არიან ცნობად რასმე გინა უწყებ-
ბად *δυναμειους* *εἰδέναι* 70₂₉.

ციცხალ ყოფა სიმრთელე, საღად
ყოფნა *ἀγαίω*: შეპრთვენ ... *ციც-
ხალს* *მის* *ჭუანსა* *καταμαγυστασ*...
თ *ἀγία* *νογι* *σῶμα* 55₂₂, ციც-
ხალ (= უტოდველი) თავით თჳსით *παρ*
ἐξ *αὐτῶν* *ἀγία* *νογι* *τεις* 73₅.

ძე ნოს, იმ, ბ 72₂₂, 113_{20, 25}.
 ძელი ჳნსი, თ 12₁₉, 17₂, იბ. აგრ. შეშა.
 ძელქვა (scil. თელა) πετελέα, ἡ ძვ. თ.
 ulmus, i. მავ. ძელქვა Zelcova carpi-
 nifolia 56₃₀.

ძეწნი წესა, ἡ ძვ. თ. და მავ. salix,
 icis 56₃₀.
 ძირი ფსკერი, ფუძე პაქაჩი, ჳნოს, ბ
 96₁₂.

ძლფვა ვამარჯვება *ვიკი*, ἡ 102₂₄.
 ძნელი და შესაწუხებელი ნაჲფორის,
 2: დაშთომილთა დაჭირებდა ძნელ
 და შესაწუხებელ ნაჲფორათჲ-
 თე ბჲ ἡ ჳრქადა თნ პარამბონთჲ 53₃₀.
 ძნლოვანი საიხედო, უშიშარი *ბა-*
დალესა, ἡ 57₂₁.

ძნიაღ ძნელად *მარღ* 39₂₇, 109_{17, 39}.
 ძნიაღ განსალევენელი ძნელად დასა-
 ლევი ნაჲსეჯანაჲთჲ, 2: 35₆.

ძნიაღ დასამჭირველი ძნელად დასა-
 ქერი ნაჲსეჯანაჲსეთჲ: 2: ძნიაღ და-
 საამჭირველმკვა სამე იყო ნაჲსე-
 თაჲსეთჲ *ბე ἡ* 110₂₂.

ძნიაღ მიხაწთმელი ძნელად მისაწ-
 ვლომი ნაჲსეჯანთჲ, 2: 19₁₄.

ძნიაღ სათარგმანებელი ძნელად გან-
 სამარტავი ნაჲსეჯანთჲ, 2: 14₂₉.

ძნიაღ-სატჯრთავი ძნელად სატჯი-
 თავი ნაჲსეჯანთჲ: ესოდენ ძნიაღ სა-
 ტჯრთავი *ბე* ნაჲსეჯანთჲ ნაჲსეჯანთჲ 11₁.

ძნობა სიმღერა *ბაჲა*, თოს, თ: და
 ძნობა იგი ბილწი მრუშებისა *მელი*
აჲ ბაჲათჲ პორიკა 41₁.

ძური ტული *აჲბოს*, 3: უძურესა-
 ნაწილსა *ბე* ἡ *ხესროცა მოიპან* 39₁₄.
 უძურესი *ბე* ἡ *ხესროცთ* 95₈.

ძურის-მოქმედება ბოროტმოქმედება
ბაჲა: განმზადებულ იყო ძურის.
 მოქმედთათჲს *ბე* ἡ *ბე* ἡ *ბე* ἡ
ბე ἡ 21₂.

ძურის-მოვსენემა ბოროტის, ტულის
 დახსომება, შეურაცხყოფის ზღვევის
 უნარის ქონება *მეჲსეჯანთჲ*, 2: 91₃₀.
მეჲსეჯანთჲ, ἡ 91₃₃; *მეჲსე*, თ: ἡ: დაიუნ-
 ჳის ძური ს-სენება *ბაჲა* *მეჲსეჯანთჲ*,
ბე ἡ *მეჲსე* 91₃₃. საბა: ძურის ვს-
 ნება აგნაქნარის მოგონება.

ძუ ლოში *ბაჲა*, ἡ, leana, აე 108₁₄.
 ძუალი ბაკანი ჳურაჲთჲ, თ: ბუღეთი-
 მათჲს ძუალისათჲ *ბე* ἡ *ბე* ἡ
ბე ἡ თნ *ბაჲა* 84₈.

ძუალ-ტყავი ხამანწკა, ოსტრია ბა-
 რეთონი, თ: ostrca, აე: და სხუანი ბე-
 რეთონი ძუალ-ტყავთა ვანყოფი-
 ლენანი *ბე* ἡ *ბაჲა* თნ *ბაჲა* *ბაჲა*
ბაჲა 82₁₄. იბ. აგრ. ოსტრია.

ძუღუ ჳიქინი თნაჲ, ათჲ, თ: საე-
 სეთა ძუძუთა თნა-წაჲრქვის *ბა-*
ბაჲა თნ *ბაჲა* *ბაჲა* 108₂₄.

¶

1. წამება დამტკიცება, დამოწმება
ბაჲა *ბაჲა*: წამება *ბაჲა* 7₆, *ბაჲა*
ბაჲა 24₂, 52₂₃, 66₁₃, გუწამებენ *ბაჲა*
ბაჲა თნ 78₃; *ბაჲა* *ბაჲა*: წამება *ბა-*
ბაჲა 72₁; *ბაჲა*, ἡ 23₂₇, 32₂₇,
 46₁₆, 75₁.

2. წამება ბრძინება *ბაჲა*: უწა-
 მებენ *ბაჲა* თნ 33₆.

წამი დროის უმცირესი ნაწილი *ბაჲა*
 თ: და ნუჲჲუღ და წამისა მისთჲს
 ἡ *ბაჲა* *ბაჲა* *ბაჲა* 8₃; *ბაჲა*,
 ἡ (=momentum) 23₂₃, 81₁₀, წამი თუ-
 ლისი (=თელის დახამებება) 55₃₀.
ბაჲა, ἡ (=ნება, სურვილი, მისწრაფე-
 ბა): პირველი წამი გონიერისა აღძრ-
 ვისაჲ ἡ *ბაჲა* *ბაჲა* თნ *ბაჲა* *ბაჲა*
ბაჲა 28₂₃, და წამი ნებისა *ბაჲა* *ბა-*

და თქონი მსჯელად 81₂₀; წამი თულისა ბარქ; ἤ (= თულის დახმხამებდა): წამსა თულისასა და ღნქონი ოქმილმი 69₂₆.

1. წამის ყოფა ღრისი უმცირესი მონაკვეთი, თულის დახმხამება ბოქ: წამის ყოფითა ხოლო ნებისადთა და ბოქონი თნი მსჯელად 3₂₈.

2. წამის ყოფა თვლის ჩავკრა, თვალით ნიშნება რისიმი ენვისა: წამ უყოფდეს ენვისენ 92₂₈.

წამლიანი საწამლოვი იცხადი; 2: გაღრის ენებისა მისგან წამლიანისა ფსუცი: ἦν ψαλίη τὸν ἰσβόλον 106₂₇.

წარგვა (+ ქართ.): და წარბოვედა 112₂₆. საბა: წარგვა სიტყვის როტვა.

წარვლა ჩავლა, გავლა მიწვრთვა; წარვლნა მიწვრთვა 55₂₈.

წარმართი "Ελλην, ἡνός, ἶ 29₂₈.

წარმოთქმა მოთხრობა მიყვარა: წარმოიტყვის მიყვარა 7₈, იხ. აგრ. მითხრობა.

წარმოცარიელება კითხვა: ვიდრე-ღა მრავალიცა სიცილი წარმოცარიელიან ჩუნე ზედა ἄτα και πλათონ γέλωτα κα ταχέουσαι ἡμας 5₂₈ (სიცილის წარმოცარიელება = სიცილის დაყრა, დაცინვა, გაქირღვა).

წარმართება წარმართების ქონა აქთორიბა: არა აღვილ არს წარმართება აღ ἰσ βόλον κα τα ορθοქონ 99₂₀.

1. წარმატება გათანასწორება, გათანაბრება პარაქა: წარვემატებოლით პარაქა 57₂₀.

2. წარმატება სახლის გაცენვა, გადაჭარბება ზარდა: წარვემატა საზომსა სიტყუთა თო ლოთი ἔῃ σπυμετρίαν ἕκαστον τος 102₃.

3. წარმატება აღმატება სიყვარულად: წარმატებულნი სიყვარულთა 106₁₄.

წარმოინა ქნა პიქა: ცხოვლა-წარმოინა ἕτως ἔπαιση 83₃.

წარმოინება და სახვეწო ყოფა საჯაროდ თქმა რისიმი საყრუქ: წარმოინება და სახვეწო ჰყოფს საყრუქ 28₂₀.

წარსწმა დასწმა, დათვათება აქთაქა: თაე-წარსწმა ἔπαση 56₃.

წარწრვა განწრვა, სასოწარწრვა-ღება, უნიგეღობა ἄხოციათა: ნუტ წარწრვა ἕτως ἔπαση 97₁₆.

1. წარწყმედა დაღებვა, განღებღება ἄπαση, ἡ 19₁₀.

2. წარწყმედა გაქრობა, გაუნიღობა ἄხოციათ: წარწყმეღობ ἄხოციათ 77₂.

3. წარწყმედა შეცოდება, ცოდვის მიღება ἄხოციათ: წარწყმედა ἄხოცი 70₂₈.

4. წარწყმედა არცოდნა, უცოდნობა ἄხოციათ, ἡ: წარწყმეღობ ἕτως ἔπαση ἕτως ἔπαση ἄხოცი 72₄.

5. წარწყმედა დატოვება, თვის მიღება, უსურადღებოდ დაღება καταλείπα: წარწყმედა καταλείπων 92₃₁.

6. წარწყმედა საშიშროება ἄხოცი, 2. 114₃.

წარწყმეღული პლაღეტი, ცთომილი ქარაქი, ἰ, ἡ 71₃₁, იხ. აგრ. ცთომილი.

1. წარჯღობა ჩავლა, გვერდის ავლა, წასვლა პარაქა: ცა და ქუქანა წარჯღენ ἕτως ἔπαση ἕτως ἔπαση 4₁₇; პარაქა: წარჯღობ პარაქა 70₆, პარაქა 88₂₆; ἕτως ἔπαση: წარჯღენ ἕτως ἔπαση 72₃₅; ἄხოციათ: წარჯღობ ἄხოცი 92₃₁.

2. წარჯღობა გაცენვა, გასვლა მიწველა: წარჯღენ მიწველა 96₃.

3. წარჯღობა გადაქარბება, აღმატება ჰქაზა: წარჯღობოდის ჰქაზაიენ 64₂₇.

წარღება წართმევა ჰჯაჲ მის წარგლო (scil. ჰქონდა) გლახისასა ჰჯაიენს აქე თჳ თჳ პენჯოთ 83₃₀.

წაღმართ წინ პრთა 93₁₄.

წაღმართ-კერძო წინ პრთა 43₉.

წებო-ფრთე კილესთერძ, 2. 94₉.

წელ-მსხვილი მსხვილი ნაწლაიე, ყითა ნაწლაიე ჰუსთერძ, თჳ, magna intes-tina 110₉.

1. წერა, წერილი ვრძაჲ: გულისქმა ყუე უქუე გონებითა შენითა ძალი იგი წერილისაჲ (= საღეთო წერილი) ჰქსთეჲთონ ჰქე ონიოა თჳ ოევერჳ-მჳიან 46₇.

2. წერა კაწრება, ზღაჯნა კათეჯარძათა: ღა წერე ნ მტუენითა კაღ თჳი კონი კათეჯარძათთეჯ 109₁₂.

1. წეს ლეჯა: უწესს (= უწოდებს) თაესა თესს ჰაუთჳ ლეჯე 57₁₄.

2. ხმოზა, მოწოდება-კაღსა: მიწესს ჩუენ კაღსე ომაჯ 101₂₄.

წესთ-მთავარი უფროსი თაჯნარჯო, 6 95₂.

1. წესი ფასი, ღირებულება, ღირსება აჯნა, ო: ანგელოზთა წესი აჯ თჳი აჯეღსან აჯნა: 21₂₀.

2. წესი კანონი, ჩვეულება ოღითგან-ვე დაღგენილი მუჯამს, 6 63₇.

წესიერად ესთაჯთაჯ 73₁₁.

წესიერება წესრიგი თაჯნა, ეაჯ, ო 111₂₈.

წვალება ვაყოფა, განხეთქილება აჯრეთა, ეაჯ, ო 19₇, 59₂₉; აჯრეთაჯ, 3: სიტყუთა მიერ წველ ებისათა თოიჯ აჯრეთოიჯ ლეჯაიჯ 49₁₉.

წილი ღედამიწის წილი ლეჯან, ონო, ო 43₆; კაღსა, 6 83₂, წილი ღა უბე 45₂₆.

წილი-ხლვა მიღწეობა, გადასვლა დიკეთრად 75₃₂.

წილი-განსავალი მოპირდაპირე მხარე, მოპირდაპირე ბოლო აჯრეთარჯ: რო-ემლოთა-იგი არა ექუს წილი-განსავალი ქუენჯანა ო მუემსა პრბ: თბ აჯრეთარჯ აჯრეთარჯეჲ ორეთარჯ 85₂₄.

1. წიგნი ვრძე, ო (ამ სიტყვის ქვეშ ყველაგან იგულისხმება საჯოჯო წყებები) 15₂₆, 48₃, 69₁₀, 76₂₂, 101₁₇.

2. წიგნი ბრძანება დიკეთრად, თბ, თბ 86₄.

წითელი ნერსურთ, 2. 36₁₄.

წითლება ვაწითლება პარბაჯა: წით-ლოის ცაჲ პარბაჯან ო აჯრეთარჯ 67₂₈.

წილი ნაცვლად, მავიერ აჯნ: ერთისა წილი ორთა შიქს ჰბო პითეჲ აჯნ: მაჯ 81₂, 93₂₉.

წილი-გღებჲ კენქისურა კეჯრეთა, 3-95₉.

წილი-მიღება სიმაგიეროს გადახდა, სანაცვლოს მიცემა აჯრეთარჯ: ბოროტი ბოროტისა წილი შიგან თბ კაჯრეთარჯ აჯრეთარჯ 91₂₃.

წინაშე პრ 52₉; პარა: წინაშე ღმრთისა პარა მთბ 87₂₂.

წინა-ძღუანვა წინამძღვრობა, მეთაურობა ბეჯნა, ო 96₂₆.

წინაახწარ ღაუენჯება წინასწარ ღაჯროეკა რისამე პოჯპოჯნაჲ: არა წინაახწარ ღაიუენჯო-საწუთროს-ამს შინა მერმისა მის საუქუნოლს... თბ: თბ პარბი: აჯნა: პოჯპოჯნაჲ 107₆.

წინაახწარ სწრება ვაფრთხილება, წინასწარ ცნობება პოჯპოჯნა: წინაახწარ უსწრო პოჯპოჯნა 99₆.

1. წინა-ყოფა საწინაღმდეგოდ წამოყენება რისამე პოჯპოჯნა: წინა-მიყენენ ჩუენდა პოჯპოჯნა ო მთბ 44₂₈.

2. წინა-ყოფა წარმოღვენა პარბი: წინა მიყოთს პარბი: 66₂₂.

წლითი-წლად ყოველ წლიურად მე-
ტა ἤν η̄ν ἐπιείθειον 51₁.

წყობა ბრძოლა, ლაშქრობა, ომი
ἐπιπαρατασάω: ἑρῳთიერთარს ეწყვეტო-
ლი ὀαν ἡατ' ἀλλήλων ἐπιπαρατασάω-
αεν 100₁₉.

1. წრფელი და ლბილი ლეინა, 3.
61₁₁. იხ. აგრ. წყლტუ.

2. წრფელი ბირთივინელი, გულწრ-
ფელი, უბრალო, უმზაკვრო ἄπλαταια,
2. 84₃₇.

წუთლა ღერო, ნიჯა კაღამუ, ἡ. cul-
mus, i 52₉₈, 53₃₁₁; ἡ. ἄρφα, ἡ. festuca,
ae 60₃₂, 97₂₂. იხ. აგრ. ჩაღა.

წუთი და სიმაღლე კენწერო ἔξοχια,
2. 76₁₆.

1. წუთ-ლა ჯერ კიდევ ὀπαι: რა-
მელთაგანი ვინააფთვან წუთ-ლა ადა
ასარაა ὀყო ἡν ἐπειθ' ὀმδὲν ὀπαι ἡν
15₁₅, 17₁ ზს 19₁₇.

2. წუთ-ლა აქამდე ზს, adhuc 6₇.

წული ვეთი ἄρჩყი, 6 70₉.

წულილად წვრილად ლეანა 37₂₈.

1. წულილი წვრილი, მცბრე ლეანა,
3. 3₁₀, 10₁₀, 23₁₆, 48₂₇, 68₂₃.

2. წულილი მჭიდრო, ხშირი, მტკი-
ცე საკანა, 3: წულილი πακνότερον
99₁₃.

წულილ-წულილადცა წვრილ-წვრი-
ლად ἡა: ἡა ἡა მაჯა 45₁.

წუმა ნესა, 6 33₂₈; ἑπιμῆρα, ἡ (=კო-
კისპილული წვიმა, წარლენა, წყალი-
ღობა) 105₁₂.

წურთა წვრთნა, ვარჯიში, ზრუნვა
მელაჲ, ἡ, ἡ 39₃₇; მელაჲ: ὀწურთის
მელაჲ 90₆.

წურთილება მელაჲ, ἡ 30₁₈.

წყარო კაჩყი, ἡ 43₇.

წყლის ჰერული წყლის ბუშტი ὀი-
ფაჲ, ὀყი, ἡ 29₃₅.

წყლტუ სწორო, პიროზონტალური
ლენა, 3. 74₁₈; წყლტუ და მოხუცილ
ლენა: 31₉. იხ. აგრ. წრფელი და ლბილი.

წყლულება ჩველტა, კბენა, ზიანის
მიყენება, ἡ, ἡ 95₂₁, 100₃₅, 111₂₉.

წყრაული წყრთინი, ერთი წყრთა
სიგრძის მქონე ἡჯაჲ, 3. 75₂₈.

ჭ

ჭადრაგი ჭადრაკი, სათამაშო, კუბის
ფორმის ძვლები, რომლე საც ექვსავე
მხარეს აქეთ ქულები (ὀკκია) ἡაჲ, 6
102₂₀.

1. ჭალაკი კუნძული ἡჯი, ἡ 44₁₈,
48₁₃, 49₃, 76₉, 85₂₉, 89₇.

2. ჭალაკი ხნელეთი ἡჯი, ἡ 85₂₄,
იხ. აგრ. ქუყანი (1), ჭმელი.

ჭალაკა შინა დამკადრებული კუნ-
ძულზე მოსახლე ἡჯაჲ, ὀ, 6 83₃.

ჭია-ფუნდური ხარაბუხა, ნიხის ჭია
ἡაჲ, 6, scarabeos 94₉.

ჭიგილი ჭყივილი (+ქართ.): და ჭი-
ვი 100₃₁.

ჭილი ჭრთამა, ὀ, 6, ძვ. ὀ. buto-
mon, მაყ. Iuncus, i 51₁.

ჭია ἡაჲ: აბრეშუმის ჭია ἡჯი, ἡ,
Seres, un ἡს სახელწოდება აღმოსავ-
ლეთის იმ ხალხისა, რომლ ჭმაც თავ-
დაპირველად ვაიერკლეს აბრეშუმის ჭია
და ἡანანქელმა მათი სახელი მიიღო)
101₂₆.

ჭარვება სასჯელი, ჯარიმა ჭყმა, ἡ
63₇. იხ. აგრ. დაქირვება.

1. ჭირი საჭ რთება ἡაჲ, ἡ 49₁.

2. ჭირი შრომა, გარჯა ἡაჲ: ხეთა
მოლუაწმისა ὀვირვიან ἡაჲ ἡნ ὀ-
თხ ἡჯაჲ ἡაჲ ὀი ὀი ἡაჲ. 68₂₁.

3. ჭირი თავგანწირვა, გამბედაობა, სითავზებელ *κατατολμα*: (არცა) განცდისა ხილვისა ჭირი აიძულეზს მათ წიალს- ლეასა მისსა ოჲთა *ιστορίας... κατα- τολμα* ან-ის თვის *πλυσήρας ἀναπει- θισσης* 85₂₈.

4. ჭირი უბედურება, ვასაჭირი პა- ზის, *εως*, თნ 97₂₇.

ჭიჲა კოტოში *οικα*, ἦ 35₂₀.

ჭლიკი *χηλή*, ἦ 84₉.

ჭურვილი ჰოპლიტი, ქვეითა ჯარის- კაცი, რომელიც შეიარაღებული იყო მძიმელ: ლახვრითა და დიდი ფარით *ὀπλίτης*, ძს, ὀ 17₆.

ჭჯრობა დანახვა. თვალის გასწორება 114₃₂.

6

ხდილი გამოწვევა, გამოძახება *ἐκκα- λές*: გამოხადის *ἐκκαλέσει* 87₃₀. საბა: ხდილი უაღრესთა მოწოდება.

ხარისხი კიბე, საფეხური *βήθρον*, თნ 7₁₆.

ხატად მსგავსად *κατ' εἰκόνα* 111₁₃.

იხ. აგრ. სახე, სახე და ხატი, ხატოვნება: ხატი სახე, გამოსახულება *σχήμα*, თვის, თნ 45₂₇; 68₂₁; 76₁₈; 78₁₅; 104₁₆; 105₂₁; *εἰκών*, ὄნის, ἦ 98₈; 113₃₃; *χαρακτήρ*, ἦროს, ὀ (=სახე, დამახასიათებელი ნი- შანი) 113₃₂; *μορφή*, ἦ 46₄.

ხატი და სახე *χαρακτήρ*, ἦროს, ὀ 26₁; *σχηματισμός*, ὀ 72₁₉.

ხატი და ფერი *εἶδος*, *εως*, თნ 82₃₁. იხ. აგრ. აგებულება, მსგავსება, ხატოვ- ნება.

ხატოვნება სახე *εἶδος*, *εως*, თნ 17₁₀; *χαρακτήρ*, ἦროს, ὀ 56₁₈; *μορφή*, ἦ 113₂₇ (I ამ ხტოქანში); *σχήμα*, თვის, თნ 113₂₇ (II ამ ხტოქანში).

ხე ჭსღს, თნ, *lignum*, i 49₂₆. იხ. აგრ. შემო (2).

1. ხედვა, ხედვითი თეორეტიკული მეთარეზის, 3:... და რომელთამე ხედ- ვად; ხედვიზთა უკუე სრულებაჲ, გო- ნებითი ხედვაჲ არს... *ἀν δὲ θεωρη- τικᾶν*... *καὶ τῶν μὲν θεωρητικῶν*

τέλος *εἰσιν ἢ κατὰ νοῦν ἐνέργεια* 8₂₁, 39₉.

2. ხედვა მოღვაწეობა, ენერგია *ἐνέρ- γεια*, ἦ: გონებითი ხედვაჲ *κατὰ νοῦν ἐνέργεια* 8₂₁.

ხერხი ზღვის თევზია *πριων*, ὄნის, ὀ, *scirta*, *ae* 89₁₃.

ხვალე ხვალ *ἀριον* 51₂₁.

1. ხილვა მეთარე, ἦ 9₃₇.

2. ხილვა და განცდა გამოძიება, გა- ზოველება, ცნობისმოყვარეობა *ιστορία*, ἦ 85₁₆.

ხილული შეგრძნობილი, განცდილი *ἀισθητός*, 3: პირველ ხილულისა *πρὸ... τοῦ ἀισθητοῦ* 21₁₉.

1. ხილო მხოლოდ *μόσις*, 3. 3₂₁, 23₂₁.

2. ხოლო (ხე. გაგ.) *μέντοι* 39₂₈.

ხორო გუნდი *χοροστασία*, ἦ: ხორო- სია შეერთო *χοροστασία παραληφ- θείσα* 39₁₆.

ხრწნილება დაღუპვა, განდაგურება, სიკვდილი ფმთჲ, ἦ 89₁₆.

ხუახტავი შინაური საქონელი, ჯოჯი *κνήμις*, *εως*, თნ 50₂₂. საბა: ხუახტავი

საქონელი და საყოფიერი (ზღრ. ქვ. იმ. და გუზ. ხვადაგი).

ხუჭი ნიანგი კრიანდელიც, ო, ცოცოდilus, i 81₁₀.

ხურო ტეხავი, ოვოს, ო 112₉.

1. ხუროვნობის შემოკმედებითი პიუ-
ტაის, 3. ხუროვნობისა ველოენ-
ბინი თნ პიუტუკან თეჯინ 8₂₈.

2. ხუროვნება, ხუროვნობა ხურობა
ტეკიონის, 3. 8₂₇, 16₂₅.

3

ვაშ - ძეა: გივმხ (=გესპირობათ) მეს-
თქე 73₄, რამე უქმს (=რა უნდა)
თქმს მესთქა: 11₇, უქმს (=სპირდე-
ბა, უნდა) მის შეწევნა ვისვანმე სავე-
ციისა წაწეფენ მესმენი 50₉, უქმდა
(=სპირდებოდა) მესით 60₁₂, უქმს მეს-
თა: 98₁₁; აქმს: და არა უქმს მათ კა-
ტი, რომელმან იცოდის რიღობაა ჟა-
მისა იხ მესთნ ანძრბეს იმე ჯრთის
აინძრბეს წენძეა: 30₂₃; მესრის, 3:
რაოღენცა უქმნ მათ მესრის 53₅,
ჯარი მთეს, ო, bos, havis 75₃₀, 83₁₃, 106₁.

ვაშ მთავის, ო, vitula, ac 103₃₁.

ვეალი ჭეკი ცხენი და ვირი.

ვევა მითხონა, მოკითხვა ანათეა:
მიწელი მთესსა ანათენ თუ ანათეა 41₂₁.

ველა იძულება, ძალდატანება ანა-
ჯა: ეგოღენ უფროს მველომსა და
მატილომელსა გონებასა კარსა ვანუ-
ლებთ თათუჲ მელქოჲ თუ სავერეთსიჲ
ან ანჯანჯამ მესა მნამუ: ნესთაქეი
11₁₃.

ვევნი ხვევი, ლარები ჯემარბოის,
2: ვევენებთა თანა-ლაუწუედელად
მდინარეთა ჯემარბან თე ან მან-
ანას 34₁₃; ანჯრე, ვეოს, ო: ღობათა მათ
ვევენებთა მანქანისა ანჯრე: 76₁₅;
აისონ, თ: და შთამავთ ღელეთა შინა
და ვევენებთა ან: პრბეს თან პრანვი ან
ანჯრე: 42₂₈, იხ. აგრ. ვევი,
ვევროვანი.

ვევი ანჯრე, აჯრის, ო: ვევი
ღობანი ანჯრე: მანქანისა 44₈.

ვევი და მერე ვანუ, ო: ხოლო ვევი
ნი და თავნი მათანი და მერენი
ხეთა და ნერეთა მერე რადილოვანი და
დაბურვილი და ვანუენებულ ნივითა მი-
ერ ანა: ანმანქანისა მრან კორუჲ
თანს სლავს ანჯრე: 18₂₂, საბა: მერე
მეღანი, სწორი ვაჟი.

ვევროვანი ხევი ანჯრე, ვეოს, ო
111₁₉, იხ. აგრ. ვევი.

ველო - ხარველი მომანუტრებული,
ხელზე მიხვეული ჯეპიჲ, 2. 94₂₉.

ველო-ღახნა კურონევა, ამორნევა
ჯეპიჲ, 3: მთავრობა ველთ-ღახ-
ნებით დამტკიცებულად ანჯრე: ო
ჯეპიჲ, 64₉.

ველო-რევა და წყინება ნანჯრე,
ანჯ, ო 94₂₈.

ველით-ხურო ხელოსანი ბანასთის, ო
27₂₁.

ველის - აპრობა ხელმძღვანელობა,
წილოლა ჯეპიჲ, ო 8₁.

ველმწიფე ბატონი, უფლო კარე,
3. 20₂₉.

ველმწიფება ბატონობა ეჯრისა, ო
74₂₄.

ველმწიფება უფროსობა, მმართე-
ლობა ანჯრის, 3. 19₂₃.

1. ველოვნება ცოდნა, მეცნიერება
ანჯრე, ო 17₂₆.

2. ველოვნება მოფიქრება, მოსაზრება,
ხელოვნების მომზადება ანჯრის: ივე-
ლოვნის ანჯრე: 106₂₅, იველო-
ნის ანჯრის 107₁₃.

ველო-ყოფა დაწევა, ხელის მიყოფა
ანჯრე: ველ-ყოფთ მითხრობა ან-
ანჯრე: 10; ანჯრე: ო, ანჯრე:
ანჯ, ო 43₃₇; ანჯრე: ველ ყვეს ანჯრე-
რეთან 104₂₈; ანჯრე: ველ-ყოფთ ანჯრე-
ანჯრე 106₁₈.

ვერი ლოვაჟი, ღერი (+მთ.) 62₂₃;
ანჯრე, ო, ო: იბრლოვენ და ვე-
რონი ვერთა მათ ხელა ანჯრე:
ანჯრე: 113₃.

ვევა ვალობა მელქანის, ო 30₁₅, იხ. აგრ.
ვალობა.

ვევა და სახობა სიმღერა, ჰანგი, მე-
ლოდი მანჯრე, ო, ო 40₂₂.

ჭმელი ხმელეთი, კონტინენტი წყარბ, ჟ 41₂₁, 42₉, 46₃; ჯერსი, ჟ 8₁₁; უპი-
რი, ჟ 89₂₄. იხ. აგრ. ვანუშელი, ქუეყა-
ნა (3), ვალაქი (2).

1. ჯმელის ხმელეთის, მიწიერი ზე-
რისი, 2. 3₂.

2. ჯმელის ხმელეთის. კონტინენტის
ჯერსი, 3. 73₂₂, 81₃₂, 91₃.

ჯმობა ნოწორება დახმარებისათვის,
ლლადისი ღმრთისადმი ზეაქობა: ჯმობ-
დენ ზეაქობაჲსი 97₃₀.

ჯორცი სხელი თამა, თოს, თ 27₂₉,
51₉. იხ. აგრ. აგებულება (2), გუამი.

1. ჯხენებ: მოკონება, გახსენება, დახ-
სომება მუჭი, ჟ 56₃₇, 91₆, 98₃, 114₂₁;
პანმუგა, თოს, თ 40₁₁; მამაჯა: გუ-

ეკსენოს ცოდვა მემუჟმნოსი თჳს
ამარცაჲს 56₂₃; მარმუჯა, თა, 51₂₂.

2. ჯხენება მოთხრობა, ისტორია თ-
თარა, ჟ 99₁.

ჯუშევა სარგებლობა, გამოყენება,
ხმარება ჯრჳს, თა, ჟ 50₁₀; აპოჯობა:
ვიწუმიო აპოჯობა 69₂₀, ვიწუმიოთ
აპოჯობამა 10₂₁; ჯრბობა: სიტყუა
იწუმიო თჳს რჳმთან ზქრჳთი
9₆. მწუშეველად ჯეჯრჳმენა 56₂₉, იწუშევეს-
ჯრჳთა 95₁₆; თუჯრბობა: ჯუშეველ თუ-
ჯრჳთაჲს 72₁.

ჯურელი ჯიღთეჲ, ჟთა, ჟ 96₁.

ჯუროვენება ხელოვნება, შემოქმედება,
სიუთიჯა, 3. 8₂₉.

ჯური მჭიდრო, მაგარი თაჯონ, 3. 95₃₅.

ჯ

ჯღობა პრბა: სხენან (=სხედან)
პრბა: 87₁₀; ჯაქი: სამწიგნობ-
რეთა შინა სხენან მარლოვენად იქ
ქი: თნ ჯაქობათჳს თემუნდ ჯაქი: თ-
მე: 109₁₁.

ჯერ: პრბა: ჯერ იყო (=ლირ-
სი, შესადერისი იყო) ესეეთართა ამთ
მალათა საქმეთა ურადლებად პრბ
თჳს თნ თქიჯონთჳს პრბათჳს პრბ-
თჳს თნ აპაქი: 1₁₁; ჯრ არს (=საჭი-
როა, აულიტებლია) ზნთ: 8₃₀, 37₃₄,
68₂₇; მნა: ჯერ იყო ზნთ: 6₁₀, ჯერ არს
ზნთ: 58₃; ჯრჳ 12₁, 17₇, 45₁₉, 48₃, 67₃;
ჯრბობა: ჯერ იყო (=საჭირო იყო).
ჯერჳ 110₃₀.

ჯერკული ირო, ყობი, ვ, ი. სჯ-
რეველა თესლი: 3, adulterinus 55₁₇.

ჯეროვანი და თანანადები სათანადო
და სავალდებულო (მქა): ჯერო-
ვანი და თანანადები ქება თბ
ბქა: მქა: 14₁₆.

ჯეროვენად და სამართლად სათან-
ადო და სამართლიანად მქა: 62₂₀.
ჯეროვენად სამართლიანად, სწორად
მქა: 92₁₀.

ჯეჯილი ყლორტი, ამონაყარი მქა-
თჳს, თთ, თ 53₉. იხ. აგრ. ზორი.

ჯიშველი ქიანქველა მქრჳ, ჟთა,
ბ, formica, თ 75₆, 76₆, 79₃₃, 10₁₃, 107₆.

ჯმნა უარის თქმა, განშორება, გაც-
ლა: ვითარცა უმართაგან ვიშნეთ
მათგან (+მთარგ.) 10₈, პარათემა: და-
რამეთუ არცა ელისეგან იჯმნეს მა-
შინ ... მათის-მცემელსა ომბ ჯრ
ქსთათთთ თნ ფანსღჳ ჯათარა თა-
რჳთი თნ თთ 103₂₅.

ჯობი: ჟმთა, ბ, ჟ, mulus, ი 83₁₁.

ჯურღმული ჯიღთეჲ, ჟთა, ჟ 95₂₈.
ჯურღმულის მთხრელი ორმის მთხ-
რელი ჟრბრჯა, 2. 9₂₆.

ჰ

ჰეროვენება დიდებულება, სიკეთე,
სიკარგე მქა: 2. 39₂₈.

ჰაჰო წყნარი, მშვიდი პრბა, თა, ბ 47₃₆.

ჰ ჰობი (შორისდებული) თ 113₈.

ჰოლოლი ღმის ყვავი თათარბა,
თა, ბ, corvus nocturnus 99₂₆.

ჟ

საკუთარ სახელთა საძიებელი

- ბრაბიას უღაბნო 45₁₆.
 არაქსი (მღ. სკეითიაში, ამქამდ ს ი რ ი) 34₁₉.
 არენანოზნი (მწველებელ არიოსის (†336 წ. მიმდევარნი) 114₂₂.
 არენი (რიპის მთები, სკეითიაში) 34₂₁.
 ასური 22₂₆.
 ასურნი 22₂₈.
 ატლანტიკოა 89₅.
 აქუზ (ბიბ.) 72₂₄.
 ბასილი დიდი 1₃, 40₁₇, 114₂₈.
 ბესელელი (ბიბ.) 7₁₇.
 ბიჟინელთა სოფელი 45₆.
 ბალატელნი 34₂₉.
 გარეჟე ძეგლთა 34₂₂.
 გიორგი მთაწმიდელი 115₄.
 ღანიელი (ბიბ.) 39₇.
 დარიოსი (სპარსეთის მეფე დარიოს პის-ტაპსი, 526—486 წ. წ. ძვ. წელთაღრი-ცხვით) 44₁.
 მბრაელნი 22₂₈.
 ეგეო (ეგეოსის ზღვა) 45₂₁.
 ეგპტე 2₃, 35₂, 43₂₁, 3₁, 3₅, 45₁₈ 60₂₉, 83₂.
 ევროპი (ევროპა) 34₂₂.
 ემქსინო პონტო (ახლანდელი შავი ზღვა) 34₂₁, 45₂₁, 86₂.
 ეზეკია (ბიბ.) 72₂₄.
 ეთიოპია (ახლანდელი აბისინია) 34₂₁.
 ეკლესიასტე (ბიბ.) 43₁₈.
 ელისე (ბიბ.) 103₂₆.
 ელისპონტო (ახლანდელი დარდანელის სრუტე; რომელიც აერთებს მარმბრი-ლოს ზღვას შავზღვასთან) 45₂₁.
 ესაია (ბიბ.) 10₇, 35₉, 24₁.
 ელონ (მღ. ლიბიაში) 34₂₂.
 ეპატროს (ბაქტრია, მდებარეობდა იქ-სადაც ახლა ავღანისტანია. ოდესღაც ეს ძლიერი სახელმწიფო დაიპყრეს პირველად მიდიელებმა, შემდეგ სპარ-სელებმა და ბოლოს—ალექსანდრე მა-კედონელმა) 34₁₈.
 ვრეტანია (ბრიტანეთი) 44₁₉.
 ვრეტანიელი (ბრეტანელი) 75₂₂.
 თეზაია ეგვპტისა (ბიბ.) 105₁₂.
 იაკობი (ბიბ.) 25₆.
 იერემია (ბიბ.) 52₁₉.
 იმრუსალემი 105₂₂.
 იოათამი (ბიბ.) 72₂₄.
 იოზი (ბიბ.) 11₁₇, 33₂₈.
 იონა (ბიბ.) 89₂₆.
 იონია 45₂₁.
 იოსები (ბიბ.) 37₁₆.
 ისრაელი 37₂₀.
 ისტროსი (მღ., ახლანდელი დუნაი) 34₂₃, 24₁.
 იავესიის მთა 34₂₆.
 კასპიის ზღვა 45₁₈.
 კელტნი 34₂₉.
 კეირიაკე 26₁₈.
 ლუბია 60₂₉.
 მავროსიელი (მავრიტანიის, ახლანდელი მაროკოს მცხოვრებნი) 83₂.
 მაკედონია 45₆.
 მალთის ტბა (მკვდარი ზღვა, იუდეაშია, მდებარეობს პალესტინის სამხრეთ-აღმოსავლეთით) 45₁₃.
 მანიქეველი (მანიქეიზმის მიმდევარი. ამ რელიგიური სექტის ფუძემდებელი

- იყო სპარსელი მანია, რომელმაც თავისი მოძღვრება შექმნა III საუკუნეში ბაბილონურის, მაზდაჰიანურის და ქრისტიანული რელიგიების საფუძველზე) 19⁷, 90¹⁵.
- მარკიანელი (მარკიონის მიმდევარი. მარკიონი II საუკუნის მწვალებელი იყო. მას შეუთავსებლად მიაჩნდა ძველი და ახალი აღთქმა. პირველი მისი თქმით: „ულმობელია“, ხოლო მეორე — „სიყვარულითაა გამთბარი“. მარკიონმა ახალი აღთქმიდან მიიღო მხოლოდ ლუკას სახარება (საკუთარი რედაქციით) და პავლეს 10 ეპისტოლე. მარკიონიზმი განსაკუთრებით ძლიერი იყო IV საუკუნეში. იგი როგორც მწვალებლური მიმართულება VI—VII ს. ს. -იაც არსებობდა.) 19.
- მეგუპტელი 211.
- მეოტის ტბა (კასპიის ზღვა) 34¹⁰.
- მეწამული ზღვა (წითელი ზღვა) 43³⁰⁻³²; 34, 36, 45²³.
- მიდიელი 44.
- მოსე (ბიბ.) 2¹, 18, 8²⁴, 14³, 37¹⁶, 10⁴¹.
- ნილოსი (მდ.) 35¹.
- ნუნი (მდ.) 34²³.
- ოზია (ბიბ.) 73²⁴.
- ორენტი (მდ.) 72³³.
- პავლე (ბიბ.) 6¹⁵, 30⁶, 102³, 108¹³, 111³⁴.
- პალესტინეცა 45^{7, 15}.
- პონტოზ ზღვა (შავი ზღვა) 34²⁵, 86²⁰.
- პროპონტოზ (მარმარილოს ზღვა) 45²¹, 86².
- პერინეოსი (პირენეი) 34²².
- როდნოსი, მდ. (ახლანდელი რონა) 34²⁷.
- საბერძნეთი 45³.
- სარდნიკოა 45³¹.
- სერბონი (ტბაა შორის ეგუპტესა და პალესტინესა) 45¹⁴.
- სესოსტრი მეგუპტელი (სეტოზ I, იგივე რამზეს II (1388—1322 წ.წ. ძვ. წელთაღრიცხვ.). დაიწყო სუეცის არხის გათხრა და იმდროინდელი გემების შესაფერისი სიღრმისა გათხარა კიდევაც. ეს არხი ვაყვანილი იყო მდ. ნილოსის შესართავისა და წითელი ზღვის ჩრდილოეთის ბოლო ნაწილს შორის) 43³⁷.
- სიცილიის ზღვა (სიცილიის ზღვა) 45³².
- სკუთის მთები 34²⁷.
- სოლომონ (ბიბ.) 21²⁸.
- თანაჰი, მდ. (ახლანდელი დონი) 34¹⁸.
- ტარტისოსი, მდ. (ახლანდელი გედალკვიჯირი, ესპანეთში) 34²³.
- ტვროსის ზღვა (ახლანდელი ტირენის ზღვა, სიცილიისა და იტალიის ნაპირებთან) 45³².
- შვალენტიანელი (ვალენტის ან ვალენტინის მიმდევარი. ვალენტი II ს. მწვალებელი იყო. მან პირველმა სცადა მოეცა სინკრეტული თეოსოფია ქრისტიანულისა, ებრაულისა და ფილოსოფიურ-თეოლოგიურ ელემენტთა შერწყმით) 19⁶.
- ურკანიის ზღვა (სამხრეთ-აღმოსავლეთი ნაწილი კასპიის ზღვისა) 45¹⁸.
- ფასისი, მდ. (ახლანდელი რიონი) 34²⁰.
- ქალდეველი 70⁶, 87¹⁷.
- ქალდეველი 69⁸.
- ქართველი დასავალისანი (იგულისხმებინ ესპანეთის იბერები) 44¹⁰.
- ქრისტე (იესუ) 49³¹, 63³, 80⁷, 103¹¹, 105³⁰, 113⁸, 114¹⁰.
- ღაღირის ზღვა (ესპანეთში) 45²².
- ღაღირნი (ესპანეთის ქალაქის—ღაღირის მცხოვრებნი) 44¹⁷.
- ვარმარნი (=ბერძენები) 74³⁴.
- ზრემეტი (მდ. ლიბიაში) 35¹.
- ხუასპი, მდ. (ინდოეთსა და სუზაში) 34¹⁸.
- ჰინდოეთი 34¹⁶, 43³⁶.
- ჰინდოეთის ზღვა 83¹.
- ჰინდონი 75²⁵.
- პრომე (რომი) 100¹³, 33³.
- ჰურია 112³¹, 113²⁷, 114²³.
- ჰურიანი 46¹⁶, 74³³, 113²⁵.
- ჰურიანტანი 45¹².

კ'ცლ-კ'ცლსა—კაცად-კაცადსა
 კ'ცეზისაჲ—კაცეზისაჲ
 კ'ცთა—კაცთა
 კ'ცთაგ'ნი—კაცთაგანი
 კ'ცთასა—კაცთასა
 კ'ცთნი—კაცთანი
 კ'ცი/ნი—კაცი/ნი
 კ'ცის-მკველმ'ნ—კაცის-მკველმან
 კ'ცო—კაცო
 კ'ცობრივთა—კაცობრივთა
 კ'ცობრივითა/სა—კაცობრივითა/სა

მათთაგ'ნი—მათთაგანი
 მ'დის—მარადის
 მზის'დაჲ—მზისადათა
 მზის'სა—მზისასა
 მ'თ—მათ
 მ'თგ'რ/თა—მათგან/თა
 მ'თგ'ნი—მათგანი
 მ'თგ'ნსა—მათგანსა
 მ'თ,ბრ—მათებრ
 მ'თვე—მათვე
 მ'თთაგ'ნ—მათთაგან
 მ'თთადათა—მათთადათა
 მ'თთუს—მათთუს
 მ'თით/თა—მათით/თა
 მ'თისა—მათისა
 მ'თსა—მათსა

მისგ'ნთაჲ—მისგანთაჲ
 მ'მისა—მამისა
 მ'მნო—მამნო
 მ'მრთ—მამართ
 მ'მსა—მამასა
 მ'ნ—მან
 მ'რ—მირ
 მ'რელ/თა—მრავალ/თა
 მ'რთალობა—მართალობა
 მ'რი/ნი—მირი/ნი
 მ'რსა—მირსა
 მ'რ'წმთაჲ—მორ'წმუნეთაჲ
 მ'ს—მას
 მ'ტრისაშ'ნ—მტერისამან
 მ'ტრსა—მტერსა
 მ'ც—მაცი
 მ'ცკლი/სა—მოციქული/სა
 მ'წულებისაჲ—პირწყალებისაჲ

ნერგის'სა—ნერგისასა
 ნ'ტრისა—ნეტარისა
 ნ'თელსა—ნათელსა
 ნ'თლი—ნათელი

ნათლის'სა } ნათლისასა
 ნ'თლის'სა }
 ნ'თლსა—ნათელსა
 მ'რისა/ნი—მრფლისა/ნი
 მ'რისასა—მრფლისასა
 მ'რისმ'ნ—მრფლისამან
 მ'რ'ნ მ'რფლმ'ან
 მ'რ—მრფლისაჲ
 მ'რდათა—მრფლისადათა

პ'დ } პირველად
 პ'ლდ }
 პ'ვლე—პავლე
 პ'ლ/ვე—პირველ/ვე
 პ'ლთავე—პირველთავე
 პ'ლთამებრ—პირველთამებრ
 პ'ლი/თგ'ნ—პირველი/თგან
 პ'ლითგ'ნვე—პირველითაგნვე
 პ'ლისა/ნი—პირველისა/ნი
 პ'ლმ'ნ—პირველმან
 პ'ლნიცა—პირველნიცა
 პ'ლსა/ვე—პირველსა/ვე

შ'ი } ჟამი
 შ'მი }
 შ'მადმდე—ჟამადმდე
 შ'მდ—ჟამდ
 შ'მთა/გ—ჟამთა/გ
 შ'მთათუს—ჟამთათუს
 შ'მთასა—ჟამთასა
 შ'მიერი—ჟამიერი
 შ'მიითგ'ნ—ჟამითგან
 შ'მისა/გ—ჟამისა/გ
 შ'მნი—ჟამნი
 შ'მსა/ვე—ჟამსა/ვე

რ'—რამეთუ
 რ'ა—რამათა
 რ'ამცა—რამათამცა
 რ'ი—რომელი
 რ'ლ'ი—რომელი
 რ'ლთა—რომელთა
 რ'ლთაგ'ნ/ი—რომელთაგან/ი.
 რ'ლთათუს—რომელთათუს
 რ'ლთამე—რომელთამე
 რ'ლთაჲ—რომელთაჲ
 რ'ლიმცა—რომელიმცა
 რ'ლისა/მე—რომლისა/მე
 რ'ლისაგ'ნ—რომლისაგან
 რ'ლისაცა—რომლისაცა

რლიცა—რომელიცა
 რლსა—რომელსა
 რნ—რომელმან
 რნი/მე—რომელნი/მე
 რნცა—რომელმანცა
 რჲ—რაჲ
 რჲსმე—რაჲსმე
 რჲსა—რაჲსაჲს

სარწმნო—სარწმუნო
 სრდ—სრულიად
 სიკდლსა—სიკუდილსა
 სიტყნი—სიტყუანი
 სიყრლი—სიყუარული
 სკნოჲსა } საუკუნოჲსა
 სკნაჲსა }
 სლ/ი—სულ/ი
 სლდ—სულად
 სლითა/სა—სულითა/სა
 სლიერ/თა—სულიერ/თა
 სლიერსა—სულიერსა
 სლითა/სა—სულითა/სა
 სლნი—სულნი
 სრწმუნოებამ—სარწმუნოებამ
 სსოებამ—სასოებამ
 სსულთა—სასულთა
 სტყდ—სიტყუად
 სტყთა—სიტყუათა
 სტყმნ—სიტყუამან
 სტყვერად—სიტყვერად
 სტყვსა—სიტყვსა
 სფლდ—სოფლად
 სფლი—სოფელი
 სფლისა/ჲ—სოფლისა/ჲ
 სფლისათა—სოფლისათა
 სფლსა—სოფელსა
 სკმთა—საკმეთა
 სკმნი—საკმენი
 სლითა/სა—საღმრთოჲ/სა
 სლითათა—საღმრთოჲათა

სლთჲსათსცა—საღმრთოჲსათჲსცა
 სლთომნ—საღმრთომან
 სხლსა—სახლსა
 სხჲ } სხუაჲ
 სხუჲ }
 სხმცა—სხუამცა

შჯლოზდე—შუგალოზდე
 უკე—უკუნისამდე
 უკთუ—უკუთუთუ
 უკთუმცა—უკუთუმცა

უკთურებასა—უკეთურებასა
 უკთურთა—უკეთურთა
 უკნითი—უკუნიითი

ფრდ—ფრიად
 ფრდთა—ფრიადთა
 ფრდითა—ფრიადითა
 ფრმნ—ფრიადმან
 ფრნი—ფრიადნი
 ფრსა—ფრიადსა
 ფრნი—ფსალმუნი

ძენეგთა—ქრისტენეგთა
 ქლწლ სა—ქალწულისა
 ქლწლები/ა/ჲ—ქალწულებისა/ა/ჲ
 ქლწნი—ქალაქნი
 ქს—ქრისტეს
 ქსო—ქრისტესო
 ქსსა—ქრისტესსა
 ქყნად—ქუეყანად
 ქყნამნ } ქუეყანამან
 ქყნმნ }
 ქყნამ—ქუეყანამ
 ქყნასა—ქუეყანასა
 ქყნისა—ქუეყანისა
 ქყნისაგნეგ—ქუეყანისაგნეგ
 ქყნისსა—ქუეყანისსა

ლა—ღმერთსა
 ღერძისსა—ღერძისსა
 ღთებამ—ღმრთებამ
 ღთი } ღმერთი
 ღთი }
 ღთივ—ღმრთივ
 ღრისა—ღმრთისა
 ღრისაგნ—ღმრთისაგან
 ღრისასა } ღმრთისასა
 ღრისსა }
 ღრისმნ—ღმრთისამან
 ღრისნი—ღმრთისანი
 ღრნ—ღმერთმან
 ღრჲ—ღმრთისაჲ
 ღრჲთა—ღმრთისაჲთა
 ღრღმ—ღაღადღებამ

შდეგ—ყოველდეგ
 ყნი—ყოველი
 ყივე/ცა—ყოველივე/ცა
 ყითა—ყოვლითა
 ყითკერძო—ყოვლით-კერძო
 ყითურთ—ყოვლითურთ
 ყისა/ვე—ყოველისა/ვე

ყისაგანვე—ყოვლისაგანვე
 ყლოთა/ჲ—ყოველთა/ჲ
 ყლოთაგ^ნ—ყოველთაგან
 ყლოთავე—ყოველთავე
 ყლითურთ—ყოვლითურთ
 ყლისამ^ნ—ყოვლისამან
 ყლისავე—ყოვლისავე
 ყლსა/ვე—ყოველსა/ვე
 ყნივე—ყოველნივე
 შა—შინა
 შაგ^ნ/სა—შინაგან/სა
 შაურ—შინაურ
 შაღ—შემდგომად
 შა—შენ
 შაღა—შენდა
 შანიტ—შენით
 შანისა—შენისა
 შანსა—შენსა
 შანცა—შენცა
 შანცა—შორის/ცა
 შაჯღის-ღებაჲ—შაჯღის-ღებაჲ
 ჩაგ^ნ—ჩემგან
 ჩაშისათა—ჩემისათა
 ჩაშისანი—ჩემისანი
 ჩაშსა—ჩემსა
 ჩა—ჩუენ
 ჩაგ^ნ—ჩუენგან
 ჩაღა—ჩუენდა
 ჩანთა—ჩუენთა
 ჩანთაგ^ნ—ჩუენთაგან
 ჩანთანი—ჩუენთანი
 ჩანთაჲსა—ჩუენთაჲსა
 ჩანთჲს—ჩუენთჲს
 ჩანისა/თა—ჩუენისა/თა
 ჩანსა/მეა—ჩუენსა/მეა
 ჩანცა—ჩუენცა
 ცაღვისასა—ცოღვისასა
 ცნობ^ღ—ცნობად
 ცცელი—ცეცელი
 ცცელისა/მთა—ცეცელისა/მთა
 ცცელისასა—ცეცელისასა
 ცცელსა—ცეცელსა
 ცხობაჲ—ცხოვრებაჲ
 ცხობისაგ^ნ—ცხოვრებისაგან
 ცხობისად—ცხოვრებისად
 ცხობისათა—ცხოვრებისათა
 ძალი/სა—ძალი/სა
 ძალი—ძალნი

შა/ღ—წმიდა/ღ
 შა—წმიდისა
 შაღა—წმიდაღ
 შაღისა—წმიდისა
 შაგ^ნ—წინაგან
 შათა/თა—წმიდათა/თა
 შათაჲსა—წმიდათაჲსა
 შათსა/თა } წმიდისათა
 შათსა/თა }
 შაგ^ნ/სა—წყალთა/სა
 შაგ^ნლთანი—წყალთანი
 შაგ^ნლი/ნი—წყალი/ნი
 შაგ^ნტელი } წინაგანწყარმეტყუელი
 შაგ^ნელი }
 შაგ^ნელისა—წინაგანწყარმეტყუელისა
 შაგ^ნელშ^ნ—წინაგანწყარმეტყუელშ^ნ
 შაგ^ნელნი—წინაგანწყარმეტყუელნი

ჯაღ } ქეშმარიტად
 ჯაღ }
 ჯაღ } ქეშმარიტ
 ჯაღ } ქეშმარიტებაჲ
 ჯაღ } ქეშმარიტებისა
 ჯაღ } ქეშმარიტებისა
 ჯაღ } ქეშმარიტებისაგან
 ჯაღ } ქეშმარიტებისანი
 ჯაღ } ქეშმარიტებისასა
 ჯაღ } ქეშმარიტსა

ხა—ხოლო
 ხარ—ხარ
 ხართ—ხართ

ჯა—ჯმასა
 ჯისაჲ—ჯმისაჲ
 ჯლოთა/ა—ჯელთა/ა
 ჯლი—ჯელი
 ჯლოწიფებისაჲ—ჯელწიფებისაჲ
 ჯლოვანი—ჯელოვანი
 ჯლოვანმან—ჯელოვანმან
 ჯლოვანებათა/ცა—ჯელოვანებათა/ცა
 ჯლოვანებანი—ჯელოვანებანი
 ჯლოვანებაჲ } ჯელოვანებაჲ
 ჯლოვანებაჲ }
 ჯლოვანებისაგ^ნ—ჯელოვანებისაგან
 ჯლოსა—ჯელსა
 ჯაგ^ნ—ჯამან
 ჯაგ^ნ—ჯამან

წიგნში ნახვარი შემოკლებანი

- abs. = absence აკლებს.
- აღ. = აღიში (იხ. ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით (897, 936 და 973 წწ.) გამოსცა აკაკი შანიძემ, თბილისი 1945).
- ამოს. = წინასწარმეტყულება ამოსი-სი (იხ. ბიბლია II, 1884 წ. გვ. 793).
- ანონიში = შატბერდის კრებულში (S/1141) არსებული გრიგოლ ნოსეს „კაცისა შესაქმის“ უცნობი მთარგმნელი.
- ასტრ. = ასტრონომიული (ტერმინი).
- ბერძნ. abs. = ბერძნული აკლებს.
- BZ = Byzantinische Zeitschrift, III, Leipzig, 1894.
- ბიბ. = ბიბლიური წიგნები ე. ი. ძველი და ახალი აღთქმები.
- დან. = წინასწარმეტყულება დანიელისი (იხ. ბიბლია II, 729).
- დღ. გაგებით = დღევანდელი გაგებით.
- ებრ. = ებისტოლე ებრაელთა მიმართ (იხ. ოთხთავი 1879 წ. გამოც., გვ. 443).
- ეკლ. = ეკლესიასტე (იხ. ბიბლია II, 239).
- ეფ. = ებისტოლე ეფესელთა მიმართ (იხ. ოთხთავი 394).
- ეს. ან ესაია = წინასწარმეტყულება ესაიასი (იხ. ბიბლია II, 370).
- ვულგ. = ვულგატა: ძველი ადრექიზიტის იერუსალიმის ბიბლია I, II, 1884 წ. გამოც., ხოლო აზღისათვის ოთხთავი 1879 წ. გამოც.
- ვ. ფშ. IV, 296₂₈ = ვაჟა ფშაველა, ტ. IV, აღ. აბაშელი ს რედაქციით, 1932 წ. (იხ. ლექსიკონი შედგენილი ა. შანიძის მიერ).
- ibid. = ibidem იქვე.
- იგ. ხოლ. = იგავნი სოლომონისნი (იხ. ბიბლია II, 188).
- იერ. წინასწარმეტყულება იერემიასი (იხ. ბიბლია II, 473).
- ილარიონ ქარ. ცა = ცხოვრება ილარიონ ქართველისა (იხ. ათონის ივერიის მონასტრის 1074 წ. ხელნაწერი. აღაბუბით, საეკლესიო მუზ. გამოცემა. თბილისი 1901 წ., გვ. 69).
- ინ. = იონან მახარებელი (იხ. ოთხთავი).
- იოზ. = წიგნი იოზისა (იხ. ბიბლია II, 3).
- იოფ. = წინასწარმეტყულება იოფელისა (იხ. ბიბლია II, 787).
- იონა = წინასწარმეტყულება იონასი (იხ. ბიბლია II, 807).
- კოლას. = ებისტოლე კოლასელთა მიმართ (იხ. ოთხთავი 1879 გამოც., გვ. 410).
- კორ. = ებისტოლე კორინთელთა მიმართ (იქვე, გვ. 342, 368).
- ლევ. = ლევეტელთა (იხ. ბიბლია I, 194).
- მაყ. = სასოფლო სამეურნეო ტერმინოლოგია, I მემცენარეობა. შედგენილი ალ. მაყაშვილის მიერ, 1938 წ.).
- მდ. = მდინარე.
- IV მეფ. = IV მეფეთა (იხ. ბიბლია I, 759).
- მთ. = მათე მახარებელი (იხ. ოთხთავი).
- მრ. = მარკოზი მახარებელი (იხ. ოთხთავი).

ნათ. = ნათესაობითი (ბრუნვა).
 ნემეს. ემესელი = ნემესის ემესელი
 „ბუნებისათჳს კაცისა“. ს. გორგაძის
 გამოც., ტფ. 1914 წ.

ოშკი = ოშკური ხელნაწერი ძველი აღ-
 თქმისა 978 წ.

PG = Patrologia graeca.

პეტრიწი = იოანე პეტრიწის შრომე-
 ბი ტომი I. პროკლე დიადოხოსისა პლა-
 ტონურისა ფილოსოფოსისა კავშირნი.
 ქართული ტექსტი გამოსცა და გამო-
 კვეთა და ლექსიკონი დაურთო ს ი მ.
 ყაუხჩიშვილნი, თბ. 1940 წ. (იხ.
 ლექსიკონი).

რ. ერ. ან რ. ერის. = მოკლე ქართულ-
 რუსულ-ლათინური ლექსიკონი: მცენა-
 რეთა, ცხოველთა და ლითონთა სამე-
 ფოებეებიდგან. შედგენილი რაფ. დავ.
 ერისთოვისაგან. Типич, 1884 წ.

რიც. = რიცხუთა (იხ. ბიბლია I, 260).

რომ. = ეპისტოლე რომელთა მიმართ
 (იხ. ოთხთავი, 315).

საბა = სულხან-საბა ორბელიანი. ქარ-
 თული ლექსიკონი პროფ. იოსებ ყი-
 ფშიძისა და პროფ. ა. შანიძის რე-
 დაქციით. ტფ., 1928 წ.

საეკ. მუჴ. ფონდი = საეკლესიო მუ-
 ზეუმის ფონდი.

საქ. მოც. = საქმე მოციქულთა (იხ.
 ოთხთავი, 218).

სახისმ. = სახისმეტყველი ანუ ფიზიო-
 ლოგი ბასილი დიდისა (გამოც. ნ. მა-
 რას მიერ სერიაში: Тексты и разъясне-
 ния по армяно-грузинской филологии.
 кн. VI, СПб, 1904).

ს. ჟდ. გურ. კ. = ს. ჟღენტი, გუ-
 რული კილო, 1936 წ.

სიმ. სოლ. = სიმბრწე სოლომონისა
 (იხ. ბიბლია II, 263).

სტრ. = სტრიქონში

s. v. = sub voce სიტყვის ქვეშ.

სქ. = სქოლიო

scil. = scilicet იგულისხმება ე. ო. უნდა
 იყოს.

მთ. } = უმატებს მთარგმნელი.
 მთარგ. }

ფილ. = ეპისტოლე ფილიპელთა მი-
 მართ (იხ. ოთხთავი, 403).

ფრ. = ფრინველი

ფს. = ფსალმუნნი ანუ დავითნი (იხ.
 ბიბლია II, 59).

ქართ. შ. წ. კ. გამ. საზოგადოების =

ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავ-
 რცელემელი საზოგადოების.

ქებ. ქებ. = ქებათა-ქება (იხ. ბიბლია
 II, 255).

ქგ. იმერ. = ქვემო იმერული

შდრ. = შეადარე

შეს. = შესაქმე ანუ დაბადება (იხ.
 ბიბლია I, 1).

II შჯ. = II შჯულთა (იხ. ბიბლია
 I, 348).

ჩვ. გაგ. = ჩვეულებრივი ვაგებით.

ჩვ. გამ. = ჩვენი გამოცემის (იგულის-
 ხმება წინამდებარე გამოცემა).

ჩუბ. = ქართულ-რუსული ლექსიკონი
 ხელ-ახლად შემუშავებული დავ. ჩუბი-
 ნოვისაგან СПб, 1887.

ც. ი. ე. სი და ეფთჳმესი = ცხოვრე-
 ბაჲ იოვანესი და ეფთჳმესი (იხ. დასა-
 ხელებული ძეგლის 1946 წ. გამოცემა).

ძვ. თ. = ძველი თარგმანი, ე. ო. პა-
 ტროლოგიაში არსებული პარალელური
 ლათინური ტექსტი ჩვენი ძეგლისა.

ჯრ. პარხ. = ჯრუჭისა და პარხლის
 ოთხთავები. (იხ. ოთხთავის ორი ძველი
 რედაქცია ... ა. შანიძის გამოცემა).

ADDENDA ET CORRIGENDA

	დაბეჭდილობა:	უნდა იყოს:
IX ₇	ზემ. ...ენაში ²	...ენაში» (ა. შანცე) ³
IX ₁₂	ზემ. (გვ. 01)	(გვ. 01),
IX სქ. ₃	ზემ. გიორგი,	გიორგი
08 ₈	ქვ.* ფიძე,	ფიძე,
09 ₁₅	ქვ. აბუჩ,	აბუჩ,
011 ₇	ქვ. ჯიჟიჯი,	ჯიჟიჯი,
012 ₁₅	ზემ. ნეპო,	ნეპო,
014 ₇	ქვ. მონაცვლეობა	მონაცვლეობა
015 ₇	ზემ. C	წიშალოს, საქირო არა!
015 ₁₇	ზემ. რე 'ნაკიჟიძე	რე 'ნაკიჟიძე
018 სქ. ₁	ქვ. აჭიროდ ¹	საჭიროდ
026 ₁	ზემ. ანთა ²	ანთაძე
031 ₁₅	ზემ. „იხალგაზოდა“	ახალგაზრდა
039 ₁₅	ქვ. „იქედნეთი“.	„იქედნეთი“.
041 ₈	ქვ. „A	„A
042 ₈	ქვ. თარგმანიცა დასტურებს	თარგმანიც აღდასტურებს.
044 ₉	ქვ. „ან“ არა...	ან „არა...
052 ₇	ქვ. იტყოდ ³	იტყოდა
052 სქ. ₄	ქვ. იგი წყებს ⁴	იგიწყებს
064 ₈	ზემ. ზედაც, ივი, ბ	ზედაც, ივი, ბ
068 ₃	ზემ. ფეოდალში	ფეოდალიზმი
073 ₆	ზემ. ს მართლში ⁵	სიმართლეში
075 ₆	ზემ. კრიტიკულ	კრიტიკული
077 სქ. ₁	ზემ. ხელნ	ხელნ.
081	ბასილს;	ბასილს
27 ₂₄	სიტუასა	სიტუასა
56 ₂₈	ლირს იქმნეს	ლირს იქმნეს
60 ₄₃	ჰ 64 v	PG 113 A 64 v
105 ₇	თანა-წარკვლებიან	თანა-წარკვლებიან
114 ₂₇	მთაწმიდელის	მთაწმიდელის
121 ₁₇	ქვ. ჯუაღარა, ემე, ო	ჯუაღარა, ემე, ო

* 08 სქ. ქვ. ნიშნავს: გვერდი 08, II სვეტი, 9 სტრიქონი ქვემოდან და ა. შ.

¹ „ს“ ბეჭდვისას ამოვარდნილა.

² „წ“ გაცვეთილობის გამო არ გამოვიდა.

³ „ა“ ამოვარდნილა ბეჭდვისას.

⁴ მეორე „ი“ არ გამოვიდა გაცვეთილობის გამო.

⁵ ს-ნის შემდეგ „ი“ არ გამოვიდა გაცვეთილობის გამო.

	დაბეჭდილია:	უნდა იყოს:
126 a_{15}	ზემ. ბუჯ:	ბუჯ
127 b_6	ქვ. სისხლისგან დაწრეტა	დაჩხვლტა
128 a_9	ზემ. გარდამატებულია.	გარდამატებულია.
147 a_{10}	ქვ. ზნაქა, რ ¹	ზნაქა, რ
152 a_4	ქვ. ხანდაზმულად	ხანდაზმულად
157 b_3	ზემ. ჯუღი, რ	ჯუღი, რ
157 b_{11}	ქვ. მურის მკაზმველი და მეზუ- რისმეტე	მურის მკაზმველი და მეზურის- მეტე
158 b_3	ზემ. იძი	იძი
167 a_{13}	ზემ. უვითარებო	უვითარო
175 a_{20}	ზემ. ენა	ენა
175 b_{14}	ზემ. 32 _{გა}	32 _{გა}
177 b_{11}	ზემ. ეპუპუი ²	ეპუპუი
178 b_7	ზემ. მჟაყა	მჟაყა, რ
182 a_5	ზემ. წარელო ³	წარელო
182 b_{31}	ქვ. მურენა ⁴	მურენა
184 a_{11}	ქვ. ენი, იდი, რ	ენი, იდი, რ
185 a_{11}	ზემ. სკირდებ და ⁵	სკირდებოდა
188 b_{12}	ქვ. ლაღირნი ⁶	ლაღირნი

¹ „ა“ გაცვეთილობის გამო არ გამოვიდა.

² ზოგიერთ ცალში „უ“ გადაბრუნებულია.

³ ასეა ზოგიერთ ცალში.

⁴ ასეა ზოგიერთ ცალში.

⁵ „ო“ არ გამოვიდა გაცვეთილობის გამო.

⁶ ასეა ზოგიერთ ცალში.

„მასალები საქართველოს და კავკასიის ისტორიისათვის“

(აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის ინსტიტუტის სერია)

1937—1944 წწ. გამოსცემული ნაკვეთები

1937

ნაკვეთი I (1)

ნ. ბერძენიშვილი. ფეოდალური ურთიერთობიდან XV საუკუნეში (დოკუმენტები კრიტიკული წერილით). ახლავს რუსული რეზიუმე, შენიშვნები და საკუთარ სახელთა საძიებელი. 1—71.

შ. ჩხეტია. გლეხების აჯანყება 1863 წელს სამეგრელოში. ახლავს რუსული საბუთი. 73—124.

პ/რედ. ს. ჯანაშია.

ნაკვეთი II (2)

მ. კარ ხუბუა. „ხაჯალური“ და „დადიანური“. 164.

რედ. ს. ჯანაშია.

ნაკვეთი III (3)

От редакции.

П. К. Жузе. Мутагалибы в Закавказьи в IX—X в.в. (К истории феодализма в Закавказьи). 167—214.

ს. ჯანაშია. დე ლა პორტის ცნობები საქართველოს შესახებ და წყარო ინტერპოლაციებისა მათს რუსულ თარგმანში. 217—225.

სტ. ჩხენკელი. ქისტების დასახლებისათვის პანკისის ხეობაში. 229—237.

რედაქტ. ს. ჯანაშია.

ნაკვეთი IV (4)

М. А. Полиевитов. Проект хозяйственной эксплуатации оккупированных в XVIII в. Россией прикаспийских областей Кавказа. 247—271.

Приложение: 1733 г. Докладная записка, представленная императрице Анне (на немецком языке, с русским переводом). 275—290.

პ. გუგუშვილი. ქართული საბაჟო ტარიფი. ახლავს ტარიფის რუსული ტექსტი. 293—311.

რედაქტ. ს. ჯანაშია.

ნაკვეთი V (5)

Г. Я. Натадзе. Крестьяне „Сахасо“ в восточной Грузии в конце XVIII столетия. 323—366.

- В. А. Пархоменко. Путь из хазар в угры. 367—374.
Дор. Учайейшвили. К вопросу об экономическом развитии восточной Грузии во второй половине XVIII века. 375—428.
რედ. ს. ჯანაშია.
- ნაკვეთი VI (6) ბ. ბერძენიშვილი. სამღებროთა შესახებ XVIII ს. საქართველოში. 429—470.
Проф. С. Н. Джанашиа. К критике Мойсея Хоренского. 471—503.
პ/რედ. ს. ჯანაშია.
- ნაკვეთი VII (7) С. В. Тер-Аветисян. Заметка о Воскепаре и Киранце. 505—517.
Л. М. Меликсет-Бекоев. К скифской проблеме, в связи с вопросом о Саках, Каспах и Берах. 519—548.
К. Д. Дондуа. К вопросу об особой форме множественного числа в сванских терминах родства. 549—560.
Проф. Ю. Н. Марр. По поводу выставки копий фресок Али-капу. 561—583.
И. П. Петрушевский. Бешкениды-Пиштегиниды, грузинские мелики Ахара в XII—нач. XIII в.в. 585—593.
რედ. ს. ჯანაშია.
- 1938
- ნაკვეთი I (8) შ. ჩხეია. ტფილისის ისტორიისათვის. 155 გვ. ახლავს მასალები (რუსული ტექსტები და ცხრილები, ქალაქის გეგმა 1867 წლისა და სამიებელი (157—220 გვ.).
რედაქტორი პროფ. ს. ჯანაშია.
- ნაკვეთი II (9) Л. Меликсет-Бекоев. Армазни. Историко-археологический очерк. 98 გვ. ახლავს ქართული რეზიუმე (99—103) და ფოტოტაბულები.
რედაქტორი პროფ. ს. ჯანაშია.
- ნაკვეთი III (10) პაატა გუგუშვილი. მანუფაქტურული წარმოების ისტორიისათვის ა/კავკასიაში. (3—44).
პაატა გუგუშვილი. შინამრეწველობა ა/კავკასიაში-ეკონომიური ეტიუდი. (45—66).
პაატა გუგუშვილი. „საქართველოს ძველთაგან და ჩვეულებითად ქართველ მეფეთა დროთა შემოღებულნი ირჯუნნი“. (67—90).
რედაქტორი პროფ. ს. ჯანაშია.
- 1939
- ნაკვეთი I. (11) იოსებ გვდევანიშვილი. სამხედრო ხელოვნება „ვეფხისტყაოსანში“ (3—16).

- შოთა მესხია. თეიმურაზ ბატონიშვილის ცხოვრება და შოთაწილობა. (17—78).
რედაქტორი პროფ. ს. ჯანაშია.
- ნაკვეთი II (12) ა. შანიძე და ა. ბარამიძე. საქართველოს მუზეუმის ა ფონდის აღწერილ ხელნაწერთა საძიებელი (წინასიტყვაობითურთ). 59 გვ.
- ნაკვეთი III (13) სიმონ ჯანაშია, გიორგი შარვაშიძე, ნარკვევი აფხაზეთისა და სამეგრელოს კულტურული ისტორიიდან (1—61). დამატება I. გ. შარვაშიძის ლიტერატურული მემკვიდრეობიდან (63—93). დამატება II. საბუთები (94—96).
რედაქტორი პროფ. ს. ჯანაშია.
- 1940
- ნაკვეთი I (14) *Georgica*. ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ. ტომი მეოთხე, ნაკვეთი I. ბერძნული ტექსტი ქართული თარგმანითურთ გამოსცა და განმარტებები დაურთო სიმონ ყაუხჩიშვილმა. (იოანე ანტიოქელი, *Chronicon Paschale*, თეოფილაქტე სიმოკატა, თეოდოსი განგრელი, ეპიფანე კონსტანტინეპოლელი, გიორგი სინგელოზი, თეოფანე ყამთაღმწერელი). 117 გვ.
რედაქტორი პროფ. ს. ჯანაშია.
- ნაკვეთი II (15) იახ. ლორთქიფანიძე. მასალები საქართველოს ისტორიისათვის (მე-18 საუკ.). ახლავს ორი დამატება: რუსული და ქართული საბუთების ნუსხები. 139 გვ.
რედაქტორი პროფ. ს. ჯანაშია.
- 1941
- ნაკვეთი I. არ გამოქვეყნებულა.
- ნაკვეთი II (16) М. М. Иващенко. Материалы к изучению культуры колхозов (1—62). ქართული რეზიუმე (63—66).
Н. Хоштария. Чхорошкы. Могильник с труносожжением (захоронение в урнах) и остатки поселений (67—97). ქართული რეზიუმე (93—95).
რედაქტორი აკად. ს. ჯანაშია.
- 1942
- ნაკვეთი I (17) А. Г. Пирцхалайшвили. Имеретия и Гурия в период 1804—1840 г. С 3-мя приложениями. 1—120.
Две записки царевича Давида „О лучшем устройстве Грузии“. Подготовил к печати И. Н. Ениколопов. (121—166).
რედაქტორი პროფ. ნ. ბერძენიშვილი.
- ნაკვეთი II (18) შლანო კარპინი. ისტორია მონღოლებისა, რომელთაც ჩვენ თათრებს ვუწოდებთ. სთარგმნა (და შენიშვნები დაურთო) გერონდი ქიქოძემ (1—72).

البلد "უკეთესთან უკეთესი (ისტორია)" ჰაჯი-მეზღი-ყული ყაჯარისა (XVII ს.). გამოსცა ვ. ფუთურაძემ (73—98).

რედაქტორი პროფ. ნ. ბერძენიშვილი.

ნაკვეთი III (19) ი. ბ. Махарадзе. Восстание в Имеретии 1819—20 г.г. (I—128). Приложения (129—184).

რედაქტორი პროფ. ნ. ბერძენიშვილი.

ნაკვეთი V (20) იახე ცინცაძე. რამდენიმე ახალი ცნობა XVIII საუკუნის ქართლის ისტორიისათვის; საბუთები თურთ (1—26). ვ. თოფურია. ქვაჯვარანი საქართველოში (27—63). გ. ტივაძე. შუა საუკუნეების ოსმალეთის შესახებ არსებული ლიტერატურა (65—142).

რედაქტორი პროფ. ნ. ბერძენიშვილი.

ნაკვეთი V (21) ველიამ რუბრუკვისი. მოგზაურობა აღმოსავლეთის ქვეყნებში, თარგმანი ფრანგულიდან (და შენიშვნები) გერონტი ქიქოძისა, 186 გვ.

რედაქტორი პროფ. ნ. ბერძენიშვილი.

1943

„მასალები“ არ გამოსულა.

1944

ნაკვეთი I (22) ნ. ბერძენიშვილი. რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიიდან XVI—XVII საუკუნეთა მიჯნაზე. (ორიდანართითურთ 1—169).

ნ. ბერძენიშვილი. XVIII საუკუნის საქართველოს იტორიიდან (171—211).

რედაქტორი აკად. ს. ჯანაშია.

ნაკვეთი II (23) სოლომონ დოღაშვილის წერილები 1825—1832 წ. ნ. ხუციშვილის შესავალი წერილითა და შენიშვნებითა და პირთა სამეცბლითურთ. 176 გვ.

ნაკვეთის რედაქტორი აკ. გაწერელია.

სერიის რედაქტორი აკად. ს. ჯანაშია.

